

TRACTATUS 2451
SOLEMNIS ET AVREVS

REVERENDISS. PATRIS
DOMINI ARNALDI ALBERTINI
MAIORICENSIS

Vtriusque censuræ Doctoris clarissimi, Episcopi Pactensis,
in Sicilia citeriori olim Apostolici inquisitoris solertiss.

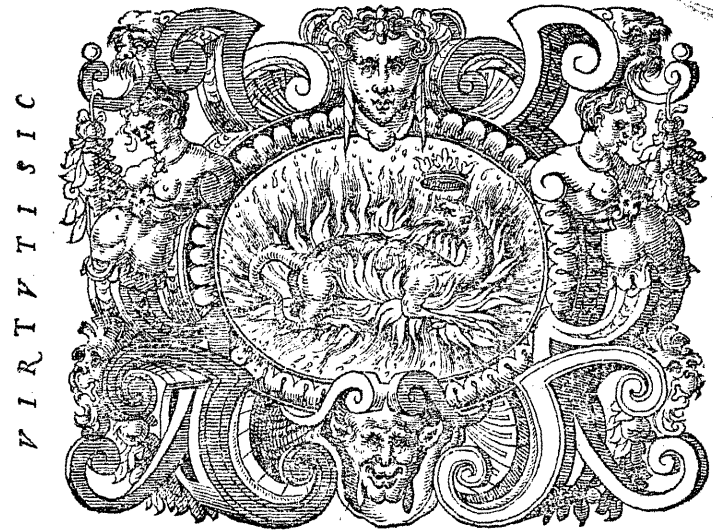
De Agnoscendis Assertionibus Catholicis, & Hæreticis.

OMNIBVS IVS CAESAREVM, PONTIFICIVM,
Et Sacram Theologiam profitentibus vtilissimus.

MENDIS OMNIBVS, QVIBVS IN NVMERIS
depravatus erat, ita purgatus, ordinatus, & restitutus, ut exem-
plari comparatus e tenebris in lucem prodixisse cognoscatur.

Quæstionum Summis, & Indice aucto exornatus.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, ad Candentis Salamandræ Insigne.
M D LXXI.

*Al collegio de Granada — del ayuntamiento de
Pl. mediceo de...*

2 400 40

TRACTATUS 2451
SOLEMNIS ET AVREVS

REVERENDISS. PATRIS

DOMINI ARNALDI ALBERTINI

MAIORICENSIS

Vtriusque censuræ Doctoris clarissimi, Episcopi Pactensis,
in Sicilia citeriori olim Apostolici inquisitoris solertiss.

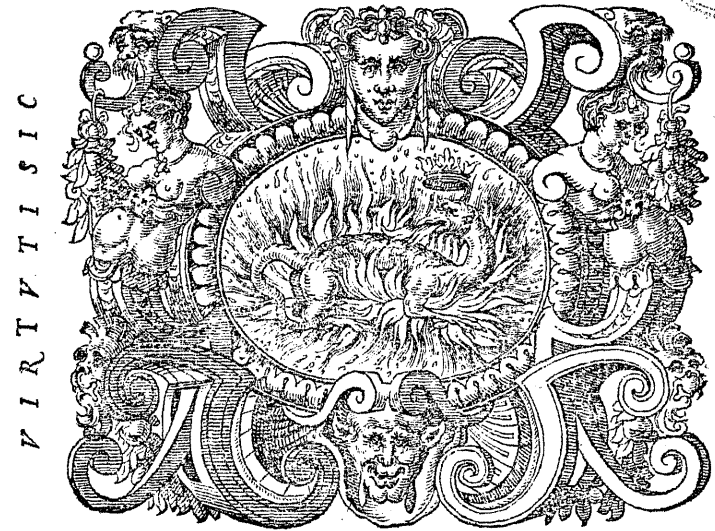
De Agnoscendis Assertionibus Catholicis, & Hæreticis.

OMNIBVS IVS CAESAREVM, PONTIFICIVM,
Et Sacram Theologiam profitentibus vtilissimus.

MENDIS OMNIBVS, QUIBVS IN NVMERIS
depravatus erat, ita purgatus, ordinatus, & restitutus, ut exem-
plari comparatus e tenebris in lucem prodixisse cognoscatur.

Quæstionum Summis, & Indice aucto exornatus.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, ad Candentis Salamandræ Insigne.

M D L X I.

*Del collegio de Granada — del oportente del
El modesto...*

I L L V S T R I S S I M O
A C R E V E R E N D I S S I M O

D. IO. ANTONIO FACHINETO

A N V C E,

N E O C A S T R I E P I S C O P O,

Apud Sereniff. Venetorum Remp. Oratori Pontificio.

MAGNAM semper in omni tempore,
Io. Antoni, vir praestantissime, Con-
stantiae tributam esse laudem omnes fa-
tentur: nec omnino quisquam est, qui non
se ea excellere cupiat: quippe qui in-
telligat, quantum ornamenti, quantumque utilita-
tis ex ea colligere possit, quamque cum ijs agatur infelici-
ter, qui eius expertes non modo sint, verum etiam esse laeten-
tur. Haec virtus ubique maxima est: verum, si in altio-
re loco resideat, maius inde lumen capiunt, qui in ea colen-
da operam suam locant. Quis Religionem ipsam non sem-
per admiratus est? quis non immortalibus dignam laudibus,
diuinoque praeconio iudicat? Hanc tamen viri nequissimi,
eius pulchritudinis, propriaeque salutis obliti, multis erro-
ribus perfundere conati sunt. Qui quamquam lucidissimam
rem, ab omni labe immaculatam, nefandis suis consilijs
nullo pacto foedare potuerunt; tamen cum sibi maximum in de-
trimentum compararint, hoc ipso non contenti, ceteros quoque
in eandem perditionem iniicere voluerunt. Hinc ortae sunt
tot dissensiones, tot variarum opinionum sententiae. Ex qui-
bus cum una tantum vera sit, quam Catholica Romana Ec-
clesia,

clesia, & Martyrum sanguine, & suis praeceptis comprobavit, in animis tamen quorundam huiusmodi pravae, & corruptas opiniones impresserunt. Hos iampridem de eorum errore admonēdos refellendosque, censuit sapientissime veterum Patrum auctoritas: postea, ubi pertinaces in erroribus esse perseverent, dammandos etiam, & tanquam exemplum alijs proponendos. O miram hominum inconstantiam. qui tot maiores suos, summa religione praeditos, recta semita incedere, viderint; ij non ea uti volunt; verum, quasi magis sapere videantur, diuersam a suis viam ingrediuntur. nae illi magno suo malo, quam falsi sint, sentient. Quod si nunc sentirent, praeclare secum ageretur, easque poenas, quas pro tam nefando errore maximas merentur, effugerent. Verum, qui lumimbus occaecati ita sunt, ut lumen verum non videant, qui ve, cum videant, non eo uti velint, verum suo prauo permanentes in consilio, perniciem sibi struunt; non ne ij summopere a cunctis plane hominibus explodendi? Factum inde est, ut, cum in ijs agnoscendis, emendandisque varie doctissimi viri, pro suo quisque iudicio, sentirent, varij varia scripserint, quae hac de re notitiam quandam hominibus possent tradere. Inter quos sine dubio excellere, primasque sibi vindicare, Arnaldum Albertinum, Jurisconsultum celeberrimum, iure omnes fatentur: qui omnem hanc materiam, ex diuersis scriptorum voluminibus collectam, de unum rededit, suoque iudicio, & probata auctoritate ita facilem reddidit, discrepantesque sententias in concordiam reduxit, ut nihil amplius, aut parum certe, in hoc genere desiderari

siderari possit. Hic liber cum a viris doctis desideraretur, qui longo temporis spatio paene obsoleuerat, recte me facturum censui, si typis diuulgandum committerem, expurgatumque mendis, quae plurima, si quis cum alijs exemplaribus conferat, fuisse sentiet, in apertum proferrem. Cui annectēda curavi, eiusdem argumenti, Calderini librum, & formam procedendi contra haereticos, ex Rochi Cataneti, Protonotarij Apostolici, Auditoris tui, viri omni laude cumulati, qui te summopere obseruat, instructissima librorum omnium, & refertissima Bibliotheca, desumpta. gratum facturum me putans Religiosis, si hosce duos commentarios adiungerem. Cum vero edito libro de dicando cogitarem, non diutius haerendum mihi fuit. Nam tu statim opportune mihi occurristi, cui maiora omnia, ob praeclaras virtutes, debentur; quique ita in hoc Legationis munere fulges, ut tui prorsus simillimus videaris. Quid tu nō praestas, te ipso, te ipso, inquam, dignum? nam, quos tibi comparem, non ita facile reperiturum me confido. Quam tu laudem ab Auenionensibus, & Cisalpinis non es consecutus? quas tibi gratias non habent? ij quidem ita te admirantur, ut te praecipuum semper in ore, sermoneque habeant. & merito. id enim tuae virtutes iure quodam suo exigunt. Nam, qui Theologiam, Philosophiam, & Juris scientiam simul teneant, paucissimi reperiuntur; qui vero ijs ita excellat, ut proxime ad tuam laudem accedat, non tam facile reperitur. Hinc te MARCELLVS ille II, iudicij in primis laude excellens, quem nimis immatura morte praereptum iure omnes lugent, te in suis semper habuit, tibi

a 3 semper

semper plurimum tribuit, te denique summopere amabat: ut omnia ab eo summa expectare posses. Verum Virtuti nunquam fuis honos deest: quodq. casu quodam uno tempore non accidit, id ut postea contingat, saepe licet inspicere. PIVS enim V, qui omnia sua consilia, omnes cogitationes, in summi Dei cultu, inq. ornandis ijs, quorū & uita, & mores maxime probantur, locavit, et fixit, praecipuum te delegit, quem summis de rebus ad Serenissimam Venetorum Remp. mittendum censeret. Qui igitur & uita & uero scriptis huiusmodi homines, prauis insistentes opinionibus, refellat; merito tibi inscribuntur, quae ad eos expellendos, explodendosque pertinent. Tu uelim ita tibi persuadeas, nullum me unquam laborem decreuisse fugere, nulli sumptui parcere, cum quo Catholicae Ecclesiae, tuique similium dignitatem coniunctam esse sensero. Vale. VENETIIS, Kal. Jan. M D LXXI.

Amplitudinis tuae studiosissimus,

Damianus Zenarus.

DON BARTOLOMEVS
SEBASTIAN. EPISCOPVS PA-
CTENSIS HAERETICAE PRAVITATIS IN-
QVISITOR, ET CAESAREAE MAIESTA-
TIS CONSILIARIVS.

AD LECTOREM.

M primum omnium Diuino fauente numine, sedis Apostolicae gratia & Caesareae. Q. CAROLI maiestatis iussu, non modo Reuerendissimi Albertini Inquisitoris aduersus apostaticam haereticamque prauitatem in hoc Trinacria Regno, & Episcopatus Pactensis dignitati, uerum etiam Bibliothecae successissem, qui assuetus literarum amor erat, & quae mihi imminebat prouincia tum ad meorum, tum ad illius librorum suppellectilem, ex absolutis quidem ferijs, me compellebant, & dum tanti uiri nostra sanè, quam etate iuris peritorum principis scrutarer uolumina, inter plurimos eius, aliorumque manibus Archetypos hinc inde diffusos, praesens celeberrimum opus (ut animus praesagiebat) nostris subijt oculis. quod cum delibassem, indigestum licet, & scriptoris incuria, non modica sanè animaduersione indigens, alterna temporis intercapedine, prout negotiorum ratio concedebat, mihi perlegendum esse constitui. In cuius operis lectione adeo delectabar, ut non prius alicuius rei magnitudo me subtraheret, quin illico, ueluti magnete ferrum, ob diuersa ibi quaestionum decisionumque genera, cognitu necessaria, obque iurium antilogias eius Marte conciliatas, tam sententiarum apposita grauitate quam argutis eruditissimisque rationibus non inuitus alliciebar, & quo magis in ipsius studio nauarem operam, ac perlecta conciperem, eo altiora optatuque dignissima suggererat, quae humanum an diuinum redoleant ingenium, omnium sit iudicio. Illud aequidem fatebor ingenue, me adeo ob eius melos in eam beniuolentiam atque necessitudinem adductum, ut nullis uigilijs nullisque peculij dispendijs parcendum esse diiudicarem, immo satis iniquum citra culpam fore, nisi aureum hoc opus in lucem euocaretur, cum ne tanti praesulis auctoritas sua spe suaque laude frustraretur, cum ne minimum quidem communi detractum esset utilitati, quam non mediocrem etiam doctissimus

quisque esset habiturus. In quod animum libenter appuli, quo dispersa suis aptarentur sedibus, lituræ in clarissimas literarum series abirent, effigies consumpti tinea novis induerentur uestibus, Errata dispersis scriptorum manibus germanam sonarent sententiam, solecismi romanum saperent eloquium, & inutilia, pro uiribus, absolutam ac locupletatam redolerent orationem, ijs æquidem conditionibus eum libellum nostris imprimendum expensis, ac studiosis tradendum esse fas erat, in eum enim qui de omnibus se benemeritum studebat, ingratum licet esse neminem, præcipue q̄ pharmaca eò præciosa continet, quo magis in medendis quibusque animi morbis, ac refocillandis uirtutibus, singulare aportat præsidium. Incipe igitur lector hoc, qui nunquam deperit, cibo pinguescere, non profecto Pægasæ fontis latices, Verum demissos cælitus imbres degustatos senties, quibus peruersorum hæresis demergendæ facultatem satis optimam lucraberis, & tandem ad omnium rerum opificem nostrum sempiternæ felicitatis obiectum iter nactus es apertissimum. Vale.

IOANNIS VRBANI GUIDARII.
Ad librum.

I, liber æthereas cursurus tutior auras:
I, potes ad doctas quaslibet ire manus.
Ortus es auspicijs: quæ raro contigit ulli
Ad natalitium sic habuisse suum.
Nam duo pontifices, & sancti quæstor uterque
Officij, natum te genuere suum.
Cui magis istorum debes? Arnaldus in umbris
De tulit; in lucis Bartholomæus opem.

I D E M.

Bartholomæus habet partem de morte triumphum
Suscitatur Arnaldum quem dedit illa neci.

QVVM

QVVM AVTHOR TRACTATVM tripartitum edidisset titulo Speculi inquisitorum ascriptum, adferreturque Impressoribus tradendus, Triremibus Naufragantibus, totus pœne Fluctibus Maris dilutus est, saluis non nullis Cartarum folijs. Ex quibus infra Exaratae quæstiones utilissimæ collectæ sunt, quæ (ne periret labor Authoris) uisæ sunt publicandæ, cuius Prologus causam Operis & ordinem insinuans sequebatur.

PRO OEMIVM AVTHORIS.

VVM multiplicia uariaq; negotiorum genera quotidie magistratibus se offerant in iudicijs & emergât, quæ ipsorum animos iudicantium, etiam sapientum, turbare trepidareque faciunt, ut nullus fere locus ali quando relinquatur quid optandum quidve censendum sit; quia, testante Vlpiano iuriconsulto, in l. natura. ff. de præscrip. uer. natura rerum introductum est ut plura sint negotia quam uocabula. Ideo prouinciâ gubernandæ rei publicæ subeûtes uigiles esse ad scripturarum scrutinium oportet, ut hostibus in dies crassantibus pro uiribus obsistant. Et rursus quæ deceant licent ac expediant canonice decernant, ut ii (quorum agunt curam) quiescant, & soporentur, ualeant inde tantæ sollicitudinis apud Deum & homines rationem reddere. ijs maxime deplorandis seculis, quibus quique sui uiribus ingenij plus uero confidentes, seipos non Christum prædicantes, in aliorum perniciem & scandalum in labyrinthum errorum prolabantur, ut unius sententiam (spretæ ueterum Sanctæ Authoritate) suæ innitentes prudentiæ inuio labili totius Ecclesiæ iudicio præferre non erubescât quasi ille solus Spiritum Dei habeat, cæteri uero humanum. quod quantæ uecordia sit plenum, nullus sapientum ignorat. ij enim sunt fontes sine aqua turbine uentosa nubilosæque elationis agitati, nugisque inuoluti in eam quam fecerunt foueam incidunt, magnæ quidem & damnandæ temeritatis est falso dogmate plebem Christianam erudire, uel longe uario ab institutis Ecclesiæ, illiusque præcepta conari conuellere, & demum exempla pernitosæ noxiis dubijs in fide uacillantibus proponere, iii-

PROOEMIUM AVTHORIS.

re, tribuentes idiotis & infirmis dubitandi offendiculum circa ea quæ fi-
de recta & certa tenenda omnino sunt, in quibus non solum est super-
fluum hæsitare, & hæsitando disputare, sed etiam illicitum & periculo-
sum. Et si unquam pastoribus uigilandi super gregem præcepta indicta
sint, nunc uigilantium necessitas urget, ne Lupus inimo Leo iam rugiens in
ouile domini subintret, neque domini uinea siluescat, ac ne rursus inimi-
cus homo in agro dominico zizaniam seminet, non ut dubios in ijs quæ
fidei sunt pertinaciam adhesionem nouis instruant scripturis, sed ut canoni-
cis cohæreant cæteris. latratu enim & baculo lupi arcentur. Ideo Pau-
lus electionis uas Actuum. 20. ad hoc cautos reddidit pastores, inquit.
Attendite uobis & uniuerso gregi in quo uos Spiritus Sanctus posuit Epi-
scopos ad regendam ecclesiam Dei, nunquam etenim maiorem affuit
se necessitatem a quingentis annis citra opinor quam nunc adest generi pro-
spiciendi Christiano, cum cernamus multos pseudo prophetas, magistros
mendaces, nouarum introductores sectarum, sub inuolucro uerborum,
& in fucata sapientia uerbi multis imposuisse fallacias & imponere. Meri-
to igitur excubiæ flagitandæ sunt ab ijs quibus præciosi gregis cura in-
cumbit, ut ab instantibus insidiis gregem ipsum dominicum tutentur, ne
si (quod absit) deperat illorum incuria sanguis illius de manu ipsorum
speculatorum requiratur, non enim decet torpere otio, non resolui deli-
ciis, non demum ludis insequere pernitiosis, & negotiis secularibus immi-
sceri (quæ ad rem non pertinent) ipsos uineæ custodes, quam humani ge-
neris redemptor suo mercatus est sanguine, olim quippe typicos pasto-
res quibus uerbi diuini angelica legatione illuxit incarnatio non sopitos
sed uigilantes super gregem Angeli inuenerunt Luc. ij. Minantibus ergo
ijs periculosis temporibus a præpositis aduertendum est, ne ipsis dormi-
tantibus uel nutantibus arceam occupent hostes, neue scintilla ex paruo
igne succrescens totum populetur gregem, principiis obstitendum est,
hæc nos pericula quæ uidemus docent, ut a lapsis temporibus non sint
quærenda exempla sed sumenda medicaminum remedia. Et propterea
præcorum monumenta patrum & autoritas nos edocent, animos no-
stros aliquo exercitationis genere excitari, cum ex ea mortalibus com-
moda, dispendia uero ex segnitie animabus corporibusque proueniant.
Nam graue quidem est consuetudine otij indui, quam post exui diffi-
cillimum est, tunc enim quadam rubigine mens obsecratur, Hoc sane du-
ctus consilio Scipio Nasica calamitatem urbis Romanæ metuens nole-
bat Carthaginem Romani imperij emulam dirui ut dicit Aug. in libr. j.
de ciuita. Dei. decernere; ut dirueret obstitabat Catoni, timens ne ex secu-
ritate infirmos animos horrida pestis intestinæ seditionis arriperet, cum
enim

PROOEMIUM AVTHORIS.

enim otio & quieti homines dantur, resolui in secordiam torporeme
necesse est, hinc mens habetatur, memoria fluit, reminiscencia non ualet,
& quæ uultus sudore nostri iuuenes forsam nacti sumus, idem senes cor-
poris segnicie amittimus, cum uirtutem capescentium spiritus senescen-
te corpore ad altiora deberet conscendere. Nec putemus confidendum
in ijs quæ acquisiuius, nisi in dies acquiramus. Nam cito expenduntur
horrea quæ assidua non fulciuntur adiectione, thesaurusque facile pro-
funditur si nullis iterum pecuniis reparatur, sic sensus humanus iugi iuuâ
dus est lectione, illorum præsertim qui Christianæ reipublicæ gubernacu-
lo præsunt. Ne illis obijciatur quod Seruio Sulpitio iuriscôulto a Quin-
to Mutio legimus obiectum, inquit in l. 2. §. Seruius. ff. de origi. iuris.
turpe est patricio & uiro nobili causasque branti ius in quo uersatur
ignorare. Cõcors est huic sententiæ quod princeps Apostolorum Petrus
prælatos exhortans inquit prima Pet. 3. c. parati semper sitis ad satisfa-
ciendum omni poscenti uos rationem de ea (quæ est in uobis) fide iis mo-
ti fuere complures qui ad literarum studia uacantes noua dictarum scri-
pta, ut intellectus mole corporea rudis exerceretur, imitationisque ex-
empla ad posterum transmitteret. Ego uero postquam agnouerim apud
hoc meum officium undique insurgere nonnullos non nouarum sed uete-
rum sopitarum hæresum suscitatores aduersus immaculatam Christi spon-
sam se extollentium, qui spiritu ambitionis tumidi diuini eloquij uerba,
non uerum sensum sacri canonis (quem Spiritus Sanctus docuit) aucupâ-
tes, seipos & alios in errores manuducebant. Et propterea in sua perie-
runt ignauia, ac eos tempestas ualida demersit & absorbit sicut ueteres
hæresiarum eorum magistri aborti sunt, quia cum noluerint esse disci-
puli, facti sunt angeli tenebrarum, quæ mente reuoluens, persecutari cepi
catholicarum & hæreticarum assertionum naturam, probationis modum
ac pœnarum aduersus damnabilium assertionum auctoritates statutarum cen-
suras, non profecto auiditate laudis consequendæ, sed potius charitate
seminandæ ueritatis, utque sarcina huius officij humeris meis imposta
leuior redderetur, & utinam (dum iis intendimus) Deus omnipotens co-
natus Cæsaris benefortunare dignetur, iis præsertim temporum calami-
tibus quibus Christiana religio malis undique circumsepta est, nã hinc
Mahometanorum bestialitas fœtet, isthinc Luterana infania nos infestat,
illhinc demum ob Turcarum atroces minas tristamur. Quinimmo non
minæ solæ sunt, cum eius ferocitas beluina propugnacula christianitatis
profligauerit, instandum est ergo oportune, immo importune apud Ca-
tholicos Reges ut aduersus hos serpentes suam excitent potentiam. Sed
iis forsitam quis obstitet, hunc inquit laborem esse inanem, cum ad hæc
peragenda

PROOEMIUM AVTHORIS.

peragenda uniuerso concilio opus sit, ubi de extirpandis hæresibus, & turcarum rabie comprimenda, deque nouandis clericorum moribus agendum esset, iis tamen aduersa sententia sanior uidetur, nam ad euulsionem hæresum eorumque cultorum iis non egemus commitiis, cum lapsis temporibus sint multa a sanctis patribus decreta, ut illa amplius in dubium uerti non ualeant sine læsione tantæ Maiestatis, ut in L. nullus. C. de Summa Trini. sed manu forti illa prætergenda sunt, ut eorum exuflatores acriter conterantur, parque iudicium de altero ferendum est, ut principes catholici se ipsos abnegantes in hos Christi fedissimos hostes irruant, cum in foribus periculum sit, & totius populi Christiani nutus status. Si uero meliores clericorum mores optentur, pastores quos dominus constituit super familiam suam in sedibus suæ uocationis permaneant, nec impune absint, cum tabulæ Christi testatoris hoc non designent Io. x. cum enim dispensatio familiæ de mandatur, cætera in abissum prolabantur, nam si ouibus lapsus obuiat pastor pro eis animam suam ponit, mercenarius uero illum non fugat, sed fugit, & tunc oues incustoditæ immo derelictæ tum disperguntur, tum deuorantur. Nec est qui parulis petentibus panem frangat. Inde hæreses pullulant, & peccatorum aceruus crescit, & nullus est qui antidotum præstet. Adeo quod licet clamare cum Hieremia propheta Hier. 8. Ideo est obducta cicatrix filiæ populi mei, quia non est regina in Galaad, nec medicus ibi, si quidem pastores sic agerent, non noua nasceretur Ecclesia, sed collabens repararetur antiqua. Nec arbitror defuturos calumniatores iniquosque censores, cum mundus in maligno positus sit, qui aculeis uipereisque moribus hæc pauca nostra lacera-bunt, clam legentes & palam subsannantes. Præcor idcirco superiorem iudicem, ut si quid de huius opusculi editione delatum apud ipsum fuerit, hoc se præmuniat antidoto, aut scilicet explodat. conatus inuidos, aut si placuerit, suspendat sententiam donec me respondentem audierit, ne priuata defidia negotium publicum lædant, cum in hac nubilosa ætate unusquisque sibi soli etiam in alterius discrimen satisfacere conetur, ut non quid deceat expediat aut liceat intueatur, inde opinionibus, armis, studiis, liuore, & factionibus omnia pœne conuulsa sunt, & in præcipitium ruunt. Rursus culpabunt me in iis curis versantem incumbentia officio onera prætermisisse. Testor tamē Deum & Angelos eius, quod ob hanc curam sessiones mei officij horis statutis non fraudauī, nec supplicum litigantiumq; propositiones prætermisī, sed tēpus quod quieti, deambulationi, amicorumque uisitationi, ac colloctioni conteri solet, id elucubrationibus meis adscripti, ut ea literis traderem quæ meę conuenirent professioni, haberetque inens quo oblectaretur, nocturni sunt etiā

& an-

PROOEMIUM AVTHORIS.

& antelucani labores. Et quamuis intelligam me in tabernaculum domini non aurum, non argentum, non lapides prætiosos, sed pelles & caprarum pilos (ut aiunt) offerre, Spero tamen hunc laborem non fore in fructuosum. Et dum, ut assollet, ex discussione causarum ad agnitionem aliorum opusculum hoc deuenisset, priusquam uellē interruptam illius dictationem uehementissima illorum postulatione compulsus terminare non ualui, & rem quasi inexploritam tradidi, sed quia in ijs subesse posset ex ignorantia error aut calami lapsus qui catholicam ueritatem seu Fidem, aut pias aures non ex animo offenderet, id meum quod est censura. S. R. E. suppono. Et si quis forsan nostra hæc fastidierit, legat prius, & deinde si uideatur damnet & reiiciat, Malo quidem a reprehensore falsitatis redargui quam ab eius laudatore laudari. Testor etiam cum Propheta Dauid Psal. 140. emendet me iustus in misericordia & arguat me, Oleum autem peccatoris Caput meum non impinguat.

Quæstio-

Quæstionum Summæ

- P**RIMA quæstio tractat quid sit hæresis, & quæ ad eius constitutionem requirantur. *fol. 13.*
- Secunda quæstio continet quis dicatur propriissime hæreticus, & quæ in eo debeant concurrere vt talis sit censendus. *fol. 5.*
- Tertia quæstio habet quid sit pertinacia, & quotupliciter sit consideranda ut quis hæreticus pertinax sit censendus. *fol. 8.*
- Quarta quæstio tractat quid sit veritas catholica, & quid sit ueritati catholicæ contrarium. *fol. 11.*
- Quinta quæstio continet quot sunt gradus siue genera catholicarum ueritatum. *fol. 12. pag. 2.*
- Sexta quæstio, quot sunt species falsarum seu damnabilium propositionum. *fol. 15. pag. 2.*
- Septima quæstio, an propositio ambigua ab aliquo asserta sit intelligenda in sensu audientis, an uero in sensu loquentis, ad hoc ut catholica uel hæretica sit censenda. *fol. 20.*
- Octaua quæstio, quid si quis diceret aliquam propositionem suspectam assertiue & pertinaciter, seu negaret se illam dixisse, & esset de hoc conuictus. De cuius propositionis ueritate aliqui doctores altercantes dicunt illam esse hæreticam, aliqui uero catholicam, seu indifferentem, an possit Episcopus seu Inquisitor Apostolicus contra hæreticos deputatus eam hæreticam decernere, adeo quod tenens illam pertinaciter possit ut hæreticus damnari. *fol. 24. pag. 2.*
- Nona quæstio, ad quem spectat authoritate iudiciali suprema diffinire aliquam assertionem esse catholicam uel hæreticam, & sic hæc dubia fidei terminare. *fol. 26. pag. 2.*
- Decima quæstio, ad quos, uidelicet Theologos, aut Canonistas, seu Legistas pertineat diffinire quæ assertio catholica, quæ hæretica sit censenda, intelligendo de diffinitione magistrali, non autem iudiciali, quia de ea in proxima quæstione tractatur. *fol. 30.*
- Undecima quæstio, an Episcopi seu inquisitores Apostolici possint in suis territorijs prohibere ne aliquæ assertiones scandalosæ seu sapientes hæresim prædicentur, seu publicæ asserantur. *fol. 35.*
- Duodecima quæstio, ad quid prodest protestatio quam sæpe faciunt disputantes uerbo uel scripto, dum inquirunt quod non intendunt aliquid dicere contra fidem, & si ob hoc excusentur ab hæresi, & de multiplici protestatione circa hanc materiam. *fol. 37.*

Deci-

- Decima tertia quæstio, an liceat alicui Clerico uel Laico de fide Catholica seu sacra scriptura publice uel priuarim disputare, & quis modus tenendus sit in disputatione contra hæreticos, iudeos, uel paganos. *fol. 41.*
- Decima quarta quæstio, an sit legitima scriptoris aut prædicatoris excusatio, si dicat, Ego usus sum illa uerborum forma qua utitur sacra scriptura. Augustinus, seu Hieronymus, seu alij sancti Doctores, si ex illis uerbis sequatur seu inferatur hæresis. *fol. 46. pag. 2.*
- Decima quinta quæstio, si aliqua propositio asseratur contra sententiam S. Augustini, Gregorij, aut Ambrosij, uel Hieronymi, seu aliorum doctorum ab Ecclesia approbatorum, an talis assertio sit censenda heretica. *fol. 48.*
- Decima sexta quæstio, an sit hæreticum & blasphemum asserere quod eiusus cœlestes necessitent hominum uoluntates. *fol. 51. pag. 2.*
- Decima septima quæstio, an sint assertiones scandalosæ, seu alterius generis, quibus asseritur Virginem Mariam fuisse conceptam in peccato originali, seu non esse in corpore in cœlesti paradiso. *fol. 54. pag. 2.*
- Decima octaua quæstio, an sapiat hæresim dicere Virginem Mariam non subiisse mortem corporalem, sed quod uiua trāsata fuerit ad cœlestē paradysum. *fol. 57.*
- Decima nona quæstio, an stante lege Euangelica prout stat, sit dicendum quod infantes Christianorum decedentes in utero matris sine baptismo, præcibus, fide, seu benedictione parentum expientur ab originali peccato, taliter ut sic decedentes credendum sit saluos fieri. *fol. 64. pag. 2.*
- Vigesima quæstio, an sit erroneum dicere, Deum non posse de potestate absoluta statuere ut quis sine corde aut cerebro uiuat, item quod non possit animalia inuare, & domui ruïnã minanti subuenire ne cadat. *fol. 73.*
- Vigesima prima quæstio, an sit erroneum dicere hystoriam alicuius sancti ab ecclesia receptam esse maioris authoritatis quàm dicta Euangelistarum, posito exemplo in iis uerbis quæ leguntur in uita Beatae Mariæ egiptiacæ, si transieris Iordanem saluaberis. *fol. 77. pag. 2.*
- Vigesima secunda quæstio, de censura multorum uerborum quæ sepe uel ex consuetudine praua, aut inconsulte seu ex infidelitate procedunt ab ore improborum hominum, quorum sensus aliquando est notorie hæreticus, aliquando equiuocus, & continet sub se. xvij. quæstiunculas utilissimas. *fol. 87.*
- Vigesima tertia quæstio, an inquisitores apostolici aduersus hæreticos deputati possint procedere contra illos, qui binas uel plures nuptias cum mulieribus simul uiuentibus confraxerunt. Idem, si mulier duos uel plures uiros superstites habeat. *fol. 105.*
- Vigesima quarta quæstio, an sit hæreticum dicere homines uel mulieres strigos, strigasue, lamios, seu lamias, bruxos aut bruxas nuncupatos rapi a demone corporaliter & trahi uolentes per varia terrarum spacia ad locum ludi,

Iudi, & introduci in domos alienas, vt ibi malum operetur. An vero hæc spiritualiter, mentaliter, seu imaginarie contingant. fol. 123.

Vigesima quinta q̄o, an sola confessione maleficæ mulieris possit dici conuicta ad effectum damnationis, nullo alio extrinseco requisito, Itē an si malefica fuerit cōfessa q̄ ex pacto inito cū dæmone, vel alias occasione sui maleficij infantes suffocauerit, seu tale illis malū intulerit, & ex eo decesserint, si illa uult redire ad gremiū Ecclesiæ ab hæresi a se cōmissa debeat ad misericordiā admitti, an uero possit Ep̄s uel inquisitor seu ambo illā curiē seculari tradere ob iteritū dictorū infantiū sine nota irregularitatis, q̄ alias non extāte illorū interitu, sine dubio ad misericordiā admitteret. fol. 142.

Vigesima sexta q̄o, an inquisitor hæreticæ prauitatis teneatur de iure causas hæreticales, contra accusatos de hæresi motas, terminare seu decidere de peritorum consilio, adeo q̄ omnino illorum consilio sit ab eodem inquisitore standum, an uero sufficiat peritorum consilium requirere. fol. 162.

Vigesima septima quæstio, an iurans per mēbra Dei censendus sit blasphemare, puta per caput Dei, per iecur Dei, per cor Dei, & hm̄i, & quid de iurātibus per mēbra Christi, per caput Christi, per iecur Christi, & hm̄i. Quid etiam de iurantibus per Virginem Mariam Deiq; genitricem, per Sanctos Dei, uel eorū membra, Et huic quæstioni adde quæ dñr in q. 6. fol. 163.

Vigesima octaua quæstio, an ex eo solo quòd penes aliquem reperiuntur libri hæreticales, seu reprobatae lectionis sit censendus hæreticus. fol. 175.

Vigesima nona quæstio, an ad hoc vt aliquis sit censendus hæreticus necessario requiratur in illo pertinacia. fol. 183.

Trigesima q̄o, q̄ sūt modi qb. p̄t aliqs de h̄si accusatus de p̄tinacia quinci. 193.

Trigesima prima quæstio, An Christus legem mosaycam obseruauerit. 214.

Trigesima sc̄da q̄o, si qs descēdēs de gēte Iudæorum solennizauerit uesperam sextæ feriæ nō tñ sabbatū obseruauerit posit de apostasia accusari. 219.

Trigesima tercia q̄o, an h̄ricus ēt omnino occultus sit cēfendus excōicatus. 224.

Trigesima quarta quæstio, quot testes requirantur de iure ad probandum aliquem dixisse propositiones hæreticas, aut hæresim commississe. fol. 233.

Trigesima quinta quæstio est de quodam prædicatore, prædicante quandam propositionem de hæresi suspectam. fol. 247.

Trigesima sexta quæstio, de eo, qui legendo, prædicando, uel alias loquendo uerba hæreticalia, aut de hæresi suspecta, uel similia dixerit, quomodo sit contra illum procedendum. Vltra præinsertas quæstiones, quæ colligi potuerunt, aliæ forsan subnectentur in calce huius tractatus, ubi poteris uidere. fol. 249.

FINIS.

INDEX

INDEX,

SEV REPERTORIUM ALPHABETI-

CVM SINGVLARIUM

MATERIARVM.

Intractatum DO. Arnaldi Albertini Episcopi Paetensis Regni
Siciliæ olim Inquisitoris, restitutum, & uersiculis
aliās ommisissis auctum.

<p>A</p> <p>B</p> <p>Biurare qui significat. xxx. q. nu. 66.</p> <p>Accusato aliquo de hæresi primo est inquirendū a theologis an sit hæresis, deinde constituo quòd sit, damnet illum. x. q. nu. 8.</p> <p>Accusatus de uerbis hæreticalibus cōdemnari non potest si uerba habēt duplicē intellectum, hæreticum scilicet & catholicum. xxxiiij. q. numer. 48.</p> <p>Accusatus de crimine, ad hoc ut puniatur, sufficit quòd conuincatur, quamuis non confiteatur delictum. 36. q. nume. 2.</p> <p>Adam an fuisse mortiturus si nō peccasset. 18. q. num. 19.</p> <p>Alius alia aliud similitudinem significat. 22. q. num. 27.</p> <p>Alternatiua ponitur inter diuersa. 30. q. num. 16.</p> <p>Ambitionis peccatum tripliciter considerari potest. 30. q. nu. 5.</p> <p>Animalia habentia cor, & caput pot facere Deus quòd sine corde, & ca-</p>	<p>pite uiuant. xx. q. num. 7.</p> <p>Antonius de Rosellis fuit repulsus a Cardinalatu quia erat bigamus. 21. q. num. 43.</p> <p>Anima existentes in purgatorio an sentiant inuocationem qua pro eis fit a fidelibus. xxxij. q. nu. 58.</p> <p>Anima purgandæ in quo loco purgantur. ibi. nu. 61.</p> <p>Angelus de Clauasio reprehenditur super intellectu. §. sane. c. accusatus. de hæret. lib. 6. 23. q. nu. 68.</p> <p>An mulieres striges uocatæ ualēt per uaria loca corporaliter, an spiritualiter. 24. q. nu. 1.</p> <p>Andreas Siculo reprobatur circa intellectum. §. prohibemus. 25. quæst. numer. 48.</p> <p>An inquisitores teneantur sequi consilium iuris peritorum quos uocant ad decisionem causarum fidei. xxvj. q. nume. 1.</p> <p>Apostata a fide grauius peccat quam hæreticus. 2. q. nu. 3.</p> <p>Apostata a religione ibidem. nu. 4.</p> <p>Argumentum ab ethymologia uocabu li. x. q. nu. 13.</p>
---	--

b Argu-

Argumentum a contrario sensu quando non ualet. 13.q.nu. 8
Argumentum concludens contra tenentes cursus caelestes cogere uoluntates hominum. 16.q.nu. 12
Argumentum de similibus ad similia non habet locum in priuilegijs. 19.q.nu. 25
Argumentum a simili quando habeat locum. 24.q.nu. 9
Articulus fidei maior omnium est, ecclesiam. s. non posse errare in ijs quae fidei sunt. 30.q.nu. 27
Affertio sapiens catholicam ueritatem quae sit. 5.q.nu. 16
Affertio haeresim sapiens quae sit, ibi. n. 17
Affertio haeretica quae sit. 6.q.nu. 1
Affertio haeresim sapiens ibid. nu. 2
Affertio seu propositio impertinens quae sit ibid. nu. 5
Apocryforum librorum duo sunt genera. 22.q.nu. 51
Animae decedentes sine peccato mortali uel cum peccato mortali quod uadunt statim post mortem. ibid. nu. 56
Affertio temeraria quae sit. 6.q. numero. 7
Affertio erronea quae sit & est differentia inter erroneam & haeticam assertionem, ibid. nu. 8
Affertio iniuriosa seu contumeliosa quae sit. ibi. nu. 9
Affertio scandalosa seu piarum aurium offensua quae sit. ibi. nu. 10
Affertio scismatica quae sit. ibid. nu. 11
Affertio impia quae sit. ibid. nu. 12
Affertio blasphemata, ibi. nu. 13
Affertio quod uirgo Maria sit concepta in peccato originali an sit scanda-

losa. 17.q.nu. 1
Affertionem scandalosam probaret asserens Mariam uirginem conceptam in peccato originali. ibi. nu. 5
Affertio erronea esset dicere uirginem Mariam conceptam esse in peccato originali. ibi. nu. 8
Affertio quod uirgo Maria non sit in corpore in caelesti paradiso, est male sonans, & piarum aurium offensua. ibi. nu. 13
Affertio sapiens haeresim qualis sit. 18.q.nu. 7
Affertio repugnans potentiae Dei est haeretica. xx.q.nu. 4
Affertio est erronea dicere quod Ecclesia habet maiorem auctoritatem quam Euangelium. 21.q.nu. 4
Asserens aliquid eorum quae ab Ecclesia probantur suo modo non est haereticus. ibid. nu. 7
Asserentem uerbum ambiguum quomodo perscrutabimur an dixerit illud in sensu catholico uel haeretico. 22.q.nu. 28
Affertio illa an sit falsa, quod indulgentiae sunt falsae quae per modum applicationis conceduntur. ibi. nu. 42. 43
Affertio, quod uirgo Maria non perdidit filium suum in templo in tri-duo, contradicit Euangelio. ibi. n. 44
Affertio cuiusdam praedicatoris, an sit haeretica, si resurrectio per possibile non esset, Deus esse non posset & annihilaretur. ibid. nu. 47
Asserere non licet contrarium illius quod quis tenetur scire. 30.q.n. 33
Affertio si habet duplicem sensum interrogandus est accusatus in quo casu

casu intellexerit. 24.q.nu. 49
Affertione habentes bonum, & malum sensum semper in bonum debemus interpretari. ibid. nu. 60
Affertio quod filius est maior patre in diuinis, est haeretica, & damnata in concilijs generalibus. 35.q.nu. 1
Affertionem haeticam dicens & credens, & rediens damnatur poena ordinaria. 35.q.nu. 8
Affertio haeretica debet probari a pluribus testibus quando publice dicitur praedicata. 34.q.nu. 55
Astrologorum iudicium fatuum est, dum dicunt bella sequutura ex inspectione astrorum. 16.q.nu. 2
Astrorum iudicijs non est fides adhibenda circa hominis uoluntatem. ibi. n. 3
Astra non cogere hominum uoluntates multis auctoritatibus comprobatur. ibi. nu. 4
Astra non cogere hominum uoluntates exemplis probatur. ibi. nu. 5
Astrorum influxu mores hominum causari dupliciter intelligitur. ibi. nu. 6
AUGUSTINUS in multis errans seipsum retractauit. 15.q.nu. 4
AUGUSTINI & aliorum sanctorum doctorum dicta an sint approbata hodie. 21.q.nu. 8
AUGUSTINI, & aliorum doctorum sanctorum dicta in quibus approbentur ibi. nu. 10
AUTHOR huius operis excusat se quando hoc opus composuit. x.q.nu. 9
AUTHORITATES plures sacrae scripturae sunt intelligendae non prout iacent, sed secundum expositionem catholicorum doctorum. 14.q.nu. 4
AUTHORITAS Pauli prima ad Corin. 9. quod non est cura Deo de bobus, quomodo intelligatur. xx.q.nu. 18
AUTHORITAS ecclesiae non est praeferrenda euangelio. 21.q.nu. 14
AUTHORITAS Augustini, non crederem euangelio nisi ad hoc auctoritas ecclesiae me commoneret, quomodo intelligantur, contra Iacobum almen. ibi. nu. 32
AUTHORITAS ecclesiae inuitur reuelationi diuinae. ibi. nu. 33
AUTHORITAS Pau. 1. Cori 3. si quis addidit supra fundamentum &c. declaratur. 22.q.nu. 55
AUTHORITAS Matthaei. 12. qui dixerit contra Spiritum Sanctum &c. declaratur ibi. nu. 57
AUTHORITAS Genes. 11. faciamus adiutorium ei simile, quomodo intelligitur. 23.q.nu. 21
AUTHORITAS Augustini contradicit, & gaudemus. de diuortijs. nec inuenitur solutio, ibi. nu. 31

B

BAPTISMUS mundat a peccato. 6.q.nu. 13
BAPTISMUS an sit triplex uel unus, quo intelligatur. 19.q.nu. 13
BAPTISMUS qualis potest suffragari pueris existentibus in utero matris & ibi morientibus. ibi. nu. 14
BAPTISMUS hoc operatur in lege euangelica quod olim operabatur circuncisio apud ueteres. ibi. nu. 15
BAPTISMATIS beneficium non communitur nisi natis extra uentrem, & cui non conueniunt uerba legis, nec illius dispositio. ibi. nu. 23

Bartholi theorica in l. respiciendum. §.	Blasphemare quid sit. ibi nu.	18.
delinquent. ff. de pœn. reprobatur. 7.	Blasphemus quando dicatur habere in q. nu.	13.
Barbitonfores possunt laborare usque ad aliquam partem noctis si hoc habet. consuetudo. 3. 2. q. nu.	Blasphemus circa ius canonicum minus se habet quam ius ciuile. ibi numer.	24.
Beati uidebunt pœnam damnatorum ad suam gloriam. 2. 2. q. nu.	Blasphemæ propositiones. ibi. nu.	23.
Bibliam esse falsam est assertio hæreti ca. 6. q. nu.	Blasphemia est mixti fori, & locus est præuentioni ibi. nu.	24.
Biblia uel sacra scriptura an debeat permitti conuerti in linguam uulgarem. 2. 8. q. nu.	Blasphemia hæreticalis, & non hæreticalis ibi. nu.	25.
Biblia traducta in linguam uulgarem multi errores sequuntur, uide multa bona ad hæc ibi. nu.	Blasphemia quid sit, uide late xxxij. q. numer.	27.
Bigamia fuit dispensata a Deo tam in l. nature quam in l. scripturae illis antiquis. 2. 3. q. nu.	Blasphemia potest esse ex surreptione uel ex deliberatione. ibidem. numer.	34.
Bigamia ex causa posset concedi secundum Scotum. ibi. nu.	Blasphemia grauius peccatum est quam homicidium respectiue. ibid. numer.	25.
Bigamia usq; ad quod tempus fuit permissa. ibi. nu.	Blasphemantem consuetum non excusatur. ibi. nu.	29.
Bigamia prohibita est utroq; iure. ibi. nu.	Blasphemans Deum si statim ostendit signa contritionis non punietur pœna ordinaria. ibi. nu. 9. &	30.
Binas nuptias contrahendo non consideratur an ualeat secundum matrimonium. 2. 3. q. nu.	Blasphemans si illico retrocesserit, a blasphemia excusatur. ibidem. numer.	34.
Binas nuptias contrahentem Episcopus potest punire de honestando illum. 2. 3. q. nu.	Blasphemia quotuplex sit. ibidem. numer.	10.
Blasphemorum punitio ad inquisitiones spectat. 2. 2. q. nu.	Blasphemans Deum quando uidetur suspectus de hæresi, ibidem. nu.	8.
Blasphemi qui sint late habes. 6. quæst. num.	Blasphemans iratus quomodo sit puniendus. ibi. nu.	63.
Blasphemum, & hæreticum quid sit. ibi. nu.	Blasphemantis intentio est inquirenda ad hoc ut suspectus de hæresi reputetur, ibi. nu.	14.
Blasphemie proposito quid sit. ibi. numer.	Blasphemans Deum punitur pœna pecuniaria uel uerberum secundum conditionem personæ. ibi. nu.	16.

Blas.

Blasphemantis pœnam non possunt iudices remittere, sicut possunt alias pœnas. ibid. nu.	rare potuerunt. 1. 5. q. nu.	10
Blasphemie causa quæ ueniunt in mundum, omnino uide ibidem. numer.	Catholica ueritatis primum, & secundum genus est eorum quæ in sacra scriptura dicuntur & in epistolis Apostolorum uel alias ad nos peruenerunt. 30. q. nu.	21
Blasphemans si est pauper & nobilis quomodo debet puniri, ibidem. numer.	Causa dispensationis quæ fuit ut antiqui patres possent uxores ducere. 23. q. nu.	22
Blasphemans an sit qui lapidem proiecit in crucem Domini. ibid. nu.	Cautela idem est quod securitas. q. nume.	23
Breue apostolicum non faciens mentionem de litis pendentia non ualet. xxij. q. nu.	Causa meri imperij cur sint delegabiles de iure canonico, & non de iure ciuili, ratio ponitur. 25. quæst. numer.	12
	Censura quadruplex illorum uerborum non me uideas hic male trāsire, quia in alio mundo non uidebis. 22. q. nu. 30. 32. 33. 34.	17
	Censura multorum uerborum que dicuntur a malis hominibus. ibid. numer.	40
	Cerimonialia obseruauit Christus, & uide in quibus consistebant. 31. q. numer.	1
	Cerimonialia Christus & Apostoli sustulerunt, sed non ideo legem Moysaycam uiolauerunt. ibidem numer.	8
	Concilium generale in ijs quæ fidei sunt errare non potest. 5. quæst. numer.	49
	Contrarietas in dictis non excusat delictum. 7. q. nu.	56
	Concilium generale in fide non potest errare. 9. q. nu.	5
	Consilium authoris editum in causa Reginae Anglicanæ. ibid. num.	49
	Concilium generale quare conuocatur	25

b 3 ad de-

INDEX IN TRACTATUM

ad determinationem carū fidei si Pa-	ibidem numer.	29
pa hoc possit solus. ibi. nu.	15	Concilium generale & Papa non pos-
Concilia generalia congregari pro cau-	sunt statuere contra euangelium. ibi.	num.
sis fidei utilissimum est, non autem ne-	cessarium, ibi. nu.	30
Concilij generalis congregatio ad Pa-	contrabentes binas nuptias eodem tē	pore uidetur quod iudex secularis
pam regulariter spectat. ibi. nu.	20	puniat. 23. q. nu.
Conscientiæ casus determinandi sunt	contrahere binas nuptias non solum	sapit hæresim sed est factum hæreti-
per doctores iuris, super. q. x. nu.	1	cale. 23. q. nu.
Constitutio iudæorum de non legendo	consensus uxoris primæ requirebatur	ad hoc ut quis posset contrahere cum
aliqua capitula Bibliæ. 13. q. nume-	pluribus uxoribus. ibi. nu. 27. & 30	Conensus primæ uxoris non require-
ro.	9	batur quando quis uolebat ducere
Consequentia an sit bona, hæc assertio	est contra dicta doctorum approbato-	rum ab ecclesia, ergo est hæretica.
15. q. num.	3	Concilium Basilien. allegatur a pluri-
Concilium Basilien. allegatur a pluri-	bis doctoribus authenticis. 17. q.	nume.
Concilium Basiliense passum est scissu-	ram. 17. q. nu.	2
Consequentia non est bona, dicere q.	infantes in uentre ante octauum diē	decedentes incircuncisi saluabantur,
ergo idem sit in infantibus decedenti-	bis sine baptismo in l. euangelica.	19. q. nu.
Concilia quatuor generalia qua uene-	ratione sunt tenenda. 21. q. nu.	12
Concilium generale in tangentibus fi-	dem non potest errare. ibi. nu.	16
Concilio generali non est opus aduer-	sus hæreses iam sopitas, & determi-	natas, ibi. nume.
Concilium congregari potest, si hæreti-	ci nolunt aliter redire nisi congrega-	to concilio. ibi. nu.
Concilium generale congregatum sine	authoritate Papæ est conciliabulum.	

D. ARNALDI ALBERTINI

Confectio incidenter facta non nocet	ut quis puniatur pœna ordinaria. ibi.	num.	67
Confectio hæretici sola sufficit ad con-	demnationem. ibi. nu.	4	
Confectio hæretici non nocet ei nisi sit	iudicialis. ibi. nu.	6	
Confectio facta in pœnitentia non no-	cet in iudicio, nec absoluit a iudicia-	li ibi. num.	7
Confectio sacramentalis nullatenus po-	test reuelari nec in causa matrimo-	niali, nec hæreticali, contra Ludo. Ro	ma. & sequaces, ibi. nu.
Confectio sacramentalis potest respe-	ctu facti reuelari, & respectu perso-	næ de consensu illius. ibi. nu.	9
Confectio extraiudicialis de hæresi an	noceat hæretico. ibi. nu.	10	
Confectio alicuius extra iudicium se	transisse ad ritus iudæorum, nocet.	ibi. nu.	14
Conscientia alicuius quomodo potest	probari. ibi. nu.	16	
Confectio extraiudicialis de alijs deli-	ctis quàm hæresis facit iudicium, &	ibi late. nu.	18
Confectio extraiudicialis debet proba-	ri per duos testes in criminalibus,	ibi. nu.	19
Confectiones plures extra iudiciales	probatæ per testes singulares faciunt	iudicium, ibi. nu.	20
Confectio extraiudicialis de delicto,	ut reus non cogatur perseuerare, de	Contumax, et pertinax equiparatur in	bet ab eodem reuocari. ibi. nu.
Confectio extraiudicialis de delicto,	concurrentibus alijs, reuocari non	potest. ibi. nume.	25
Confectio facta coram iudice incapa-	ce est nulla. 25. q. nu.	56	

INDEX IN TRACTATVM

Confitenti se comiffisse homicidium nõ cre- ditur nifi fua confeffio per testes adiu- uetur, ratio ibi ponitur. 15. q. nu. 27	particeps officij, & consulens, habet potestatem ab homine. ibidem. nume- ro. 6
Concilium generale in ijs quæ sunt fi- dei errare non potest. 30. q. nu. 18	Cum confilio illius, qui est particeps of- ficij. ibi. nu. 7
Concilium generale errare potest in ijs quæ sunt facti. ibi. nu. 22.	Curfus cælestes an neceffitent hominũ uoluntates. 16. q. nu. 1
Concilium generale representat totam Ecclesiam cui est standum. ibi. nu. 28	Clam quando dicatur aliquid factum. 23. q. nu. 78
Concilij generalis congregatio est mul- tum utilis, & necessaria ecclesia. ibi. nu. 29	Clausula, summarie & de plano sine figura & strepitu, quid operetur, & quod non tollit quod capitula in quod ifitionis non tradantur reo. 34. q. numero. 31
Consuetudo blasphemandi nõ excusat blasphemos quominus puniatur iux- ta qualitatẽ blasphemia. 6. q. nu. 26	clericus an debeat pro homicidio de- trudi in monasterium uel ad per- petuos carceres. xxx. quæst. nu- mer. 33
Consuetudo consideranda est, quando aliquid certi non habemus. 32. q. nu- mero. 8	clericus pro homicidio an debeat de- trudi in monasterium uel ad perpe- tuos carceres, concordia notabilis, sed fallit ibi. nu. 34
Consequentia non tenet, Augustinus & alij doctores etiam sancti hoc di- cunt, ergo est uerum. 30. q. nu. 48	clerici interessentes iudicio sanguinis sunt irregulares, ibid. nu. 41
Consulens punitur plusquam faciens. ibid. nu. 62	credulitas mala alicuius potest consta- re per testes. 8. q. nu. 10
Corporum complexio ualet multum ad uariationem actuum humanorũ. 16. q. nu. 8	creaturam unam mutari in alteram per alium quam per Deum falsum est. 24. q. nu. 26
Curfus cælestes si cogent hominũ uo- luntates multa absurda sequerentur 16. q. nu. 9	credere articulis fidei implicite quid sit. 28. q. num. 31
Cum cõfilio alicuius quãdo est aliquid agendum an sit necessario illud se- quendũ. 26. q. nu. 2	crimina aliqua mixti fori essent, nisi qualitas aliqua impediret. 23. q. nu- mer. 74
Cum confilio illius qui non potest esse particeps officij, an sit sequendum. 26. q. nu. 4	crimen hæresis cum sit ecclesiasticum ad inquisitorem pertinet punitio. ibi. nu. 73
Cum confilio illius qui potest esse parti- ceps officij, & habet potestatem a le- ge consulendi, quid sit. ibi. nu. 5	crimen contrahentis binas nuptias est mixti fori scilicet secularis & ec- cle-

D. ARNALDI ALBERTINI

clericali, si tamen non est suspe- ctus de hæresi. ibi. nu. 79	forum conscientia, secus quo ad fo- rum exteriorem. 7. q. nume. 17
Criminosus mixti fori potest puniri ab utroque iudice. 25. quæstio. nume- ro. 65	Delinquere in dubio quis non præsu- mitur. 23. q. nu. 83
Christus an seruaerit legem Mosay- cam. 21. q. nu. 1	Dæmon multa facit Deo permitten- te ad tentandum nos. 11. q. nu- mer. 8
Christus quod non seruaerit legem Moyfi, argumentatur author ibidem nu. 6	Dæmonem credere posse mutare unam speciem naturæ in aliam, sapit hære- sim manifeste. q. 11. nu. 6
Christus obseruauit legalia, probatur multis medijs ibi. nu. 7	Dæmones permittente Deo possunt mo- uere grandines, & tempestates in ae- re. 23. q. num. 16
Christus curando infirmum in sabbato an illud uiolauerit, ibidem. nume- ro. 8	Dæmonum coniuratio quando sit uel non sit reprobata. quæst. 11. nu- mer. 7
Christus an uiolauerit legem tollendo libellum repudij. ibi. nu. 9	Defensor catholica ueritatis quis est. xxx. q. num. 71
Christus an uiolauerit legem prohibẽ do usuram. ibi. nu. 10	Declaratio non requiritur in penis quas delinquens ipso iure incurrit. 33. q. nu. 41
Christus an uiolauerit legem præcipiẽ do inimicos diligere. ibi. nu. 11	Deus quare assumpsit humanitatem. 12. q. nu. 2
Christus an substulerit distinctiones ciborum. ibi. nu. 13	De facto uel de iure quãdo dicatur ali- quid fieri. xx. q. nu. 2
Christus quod nõ uenit soluere legem, sed adimplere, declarat ibi. nu. 14	Decisa in concilio generali sunt in uo- luntate Papæ in non concernentibus fidem. 21. q. nu. 28

D

Quid comedens panes proposi- tionis & Sanson seipsum occi- dens non peccauerunt, 30. q. nu. 9	Deus noluit uincere diabolum per po- tentiam sed per iustitiam. xx. q. nu- mer. 5
Decisio Rotæ incipiens. accusatus. de hære. quomodo intelligitur. 9. q. nu- mero. 8	Deus potest facere quod homo uiuat sine cerebro. ibid. nu. 8
Delicta inquirere per inspectionem aque, & similibus, sapit hæresim. q. 11. numer. 9	Deus est uniuersalis prouisor omnium animalium, etiam irrationabilium. ibid. numer. 9
Delictum præsumitur in dubio apud cit, ibid. numer. 11	Deus an potuerit liberare genus huma- num, & redimere alio modo quam fe- cit, ibid. numer. 11

Deus, mitius agitur cum Deo quam cum hominibus. 27. q. nu.	dubitando. ibi. nu.	13
Deus non habet membra, contra ali- quos hereticos. ibid. nu.	Disputari de fide catholica licet hereticos confutando. ibid. nu.	14
Deus, ad naturam diuinam refertur ibid. nu.	Disputare de fide licet gratia elucidan- da ueritatis. ibidem. nu.	15
Deo non sunt attribuenda membra hu- mana, est enim heresis damnata, ibi. num.	Disputationis commoda multa sunt. ibid. nu.	16
Demonem credere posse mutare na- turam unius creaturae in aliam sa- pit heresim manifeste. 11. q. nu.	Disputatio de fide cum infidelibus non est facienda coram ignorantibus non solicitationis ab hereticis. ibid. nu.	17
Diffinitio quid sit secundum legistas, & canonistas, in praeludis nu.	Disputatio de fide cum infidelibus ne- cessaria est fieri coram simplicibus solicitationis ab infidelibus. ibid. nu.	18
Diffinitio ex quibus debet constare, ibid. nume.	Disputans contra hereticos debet es- se doctus in Philosophia. ibi nu.	20
Diffinitio quare in iure dicitur pericu- losa, ibid. nu.	Disputandi modus tenendus contra ha- reticos aut infideles seu iudaeos. ibid. numer.	21
Diffinitio bona ex quibus debet con- stare secundum legistas, ibidem. nu- mer.	Disputandi modus contra Mahometa- nos, ibid. nu.	22
Diffinitio quid sit, & eius effectus. ibi. numer.	Discordia est in pluribus inter docto- res etiam. 15. q. nu.	32
Diffinitum si non competit, nec diffini- tio. ibi. nu.	Dicta doctorum sanctorum non sunt tanta auctoritatis quin liceat illis contradicere. ibid. nu.	6
Diffinitio, & descriptio differunt. ibi. num.	Dictis sanctorum doctorum contradi- cere licet, exceptis illis quae sunt de fide catholica, & condemnatione ha- reticorum, ibi. nu.	9
Distinctio magistralis, quando cogni- tio uel assertio aliqua haeretica spe- ctat ad Theologos uel ad doctores in- ris. x. q. nu.	Die ultima iudicij finalis qui fuerint uiui, an morientur. 18. q. num.	17
Disputare an liceat de fide catholica, & arguitur primo quod non. 13. q. nume.	Dictio, maxime & praesertim, idem im- portant, & in eis non procedit argu- mentum a contrario sensu. 29. q. nu- mer.	1
Disputare licitum uidetur de fide ca- tholica, ibid. nu.	Discipulis publice errores hereticorum h. e.	1
Disputare de fide catholica quando li- cet, ibi. nume.		3
Disputari de fide catholica non debet		5

heretici manifesti sunt, ibid. nu.	23	Doctores iuris canonici, non ita pene- trant canonem Biblie sicut Theolo- gi. x. q. nu.	15
Discordant in pluribus doctores san- cti ad inuicem, ideo eorum dicta non continent infallibilem ueritatem. x- xx. q. num.	51	Doctores ab ecclesia approbati qui sunt. 15. q. nu.	2
Disputantes maxime colerici si dicunt aliquam assertionem haeticam esse catholicam an sint puniendi tanquam haeretici seu temerarij. ibi. nu.	67	Doctores canonistae tenent uirginem Ma- riam non esse conceptam in peccato originali. 15. q. nu.	11
Disputantes excedunt metas loquendi & incurrun multotiens heresim, ibi l. nume.	68	Doctoris dictum debet lege probari, a- lias est somnium. 28. q. nu.	3
Disputantes tenentes aliquam assertio- nem haeticam pro catholica cum ma- lenconia, & ira, quomodo sunt puni- di, multa sunt consideranda. ibi nu- mero.	69	Doctorum sanctorum dictis non est adeo standum, quin liceat illis contradice- re. 30. q. nu.	47
Disputare licet de uoluntate principis non de potestate. 22. q. nu.	5	Dubitans in fide quomodo dicitur ha- reticus. 3. q. nu.	6
Dolus & error quomodo diffiniuntur & differant inter se, & quid de frau- de. 23. q. nu.	80	Dubia debent in meliorem partem tra- hi. 7. q. nu.	15
Dogma falsum non est heresis. 1. q. nu.	2	Dubia fidei quis potest determinare. 9. q. nu.	1
Domus ex quibus constat. 2. q. nu.	6	Dubia facta uel uerba in melius sunt interpretanda. 29. q. nu.	19
Domo fracta uicini male fame sunt tor- quendi. 28. q. num.	26	E	
Dominicae diei solemnitas incipit a ue- spere sabbati non autem ab alia ho- ra sabbati, ne uideamur iudaeizare. 32. q. nu.	23	Ecclesia apostolica nunquam ha- reticauit. ix. q. nu.	2
Donationem constantini factam non es- se ecclesiae asserens non est procul ab heresi. 17. q. nu.	14	Ecclesia an erret in canonizatio- ne sanctorum, aut possit errare. 17. q. nu.	7
Doctor unus potest conuincere commu- nem opinionem. 5. q. nume.	11	Ecclesia an sit maioris auctoritatis quam euangelium. 21. q. nu.	2
Doctores approbati ab ecclesia qui sunt, ibid. num.	14	Ecclesia non potest statuere contra eu- angelium. ibid. nu.	17
Doctores sanctorum auctoritas praeva- let auctoritati ecclesiae. 9. q. nu.	5	Ecclesia non iudicat de occultis sicut Deus. 22. q. nu.	24
		Ecclesia in ijs quae sunt fidei errare non potest. 30. q. nu.	17
		Ecclesia an possit errare in ijs quae fa- cti sunt. ibid. nu.	23
		Ecclesia multa obseruat quae non repe- riuntur in sacra scriptura. ibi- dem.	

dem nume. 45
Ecclēsię auctoritas multum ualet et quod in sacra scriptura non reperitur scriptum quod ipsa statuit. *ibid.* nume. 46
Ecclēsia non iudicat de occultis sed de manifestis 42. q. nume. 7
Ecclēsia ligat excommunicatione omnino occultum, licet de eo non iudicet. *ibid.* nu. 18
Ecclēsia excommunicat peccatorem occultum licet de peccato sibi non cōstet. *ibid.* numer. 19
Ecclēsia excommunicans hęreticum occultum non iudicat de illo ut alii qui falso sibi persuadent. *ibidem.* nu. 26
Ecclēsia quando excommunicat hęreticum occultum non profert iudiciū. *ibidem.* numer. 34
Ebrius uel dormiens blasphemans an puniatur, ultra dicta latius in. xxxv. q. in quinta cōclusionē. vi. 27. q. n. 15
Ebrius delinquens quomodo sit puniendus. 36. q. numer. 13
Electores debent eligere episcopum secundum Deum et consciētiam, quia non sufficit sequi puram consciētiam. xxxij. q. nume. 37
Episcoporum institutio et officii quale sit. q. 11. numer. 12
Episcopus potest procedere contra tenentem propositionem habentem hęresim explicitam. 8. q. nu. 7
Episcopus damnat aliquem de hęresi, et iudex secularis. x. q. nu. 7
Episcopus an potius sit eligendus Theologus quam Canonista. *ibidem.* numer. 14

45 **E**piscopus et inquisitores contra quos possunt procedere. 11. q. numer. 10
Episcopi non habentes carceres ordinarios prout. s. sanē. Clemen. multorum. requirit, an possint procedere contra hęreticos. xxxij. q. numero. 63
Episcopus habens merum imperium potest causas criminales delegare, uide supra eadem. q. num. 36. 25. q. numer. 39
Episcopus q. debeat defendere suos pęnitentes, qualiter intelligatur. *ibid.* numer. 62
Episcopi et alij pęlati debent scire scripturam sacram ad instruendum alios. 28. q. nu. 18
Episcopus uel inquisitor debet ostendere accusato de hęresi quod sua opinio est erronea. xxx. q. nu. 56
Episcopos et inquisitores monet quid debeant facere in monendo hęreticos ut desistant ab erroribus. *ibid.* numer. 59
Episcopi et inquisitores debent esse solliciti in inquirendis hęreticis. 33. q. numer. 24
Episcopi seu inquisitores possunt punire eos qui tenent assertiones hęreticas. x. q. nume. 1
Error in scientijs non est semper hęresis. 1. q. nume. 3
Errores circa impunitatem peccatorum, et ibi uidebis de illis uerbis peccantium, Non me uideas hic male transire, quia in alio mundo non uidebis me mala pati. xxxij. q. numer. 29

Error credentium quod sola fides saluat hominem. *ibid.* nu. 32
Error, immo hęreticum est dicere quod Deus non punit peccata in alio mundo. *ibid.* nu. 34
Error in eo qui contrahit binas nuptias simul potest dupliciter considerari, facti scilicet et iuris. 24. q. nume. 84
Error facti alicuius uel proprii an totaliter excuset. *ibid.* nu. 85
Errantem ab errore debemus reuocare. xxx. q. nu. 78
Error credentium quod sola fides saluat hominem sine charitate et operibus. 22. q. nu. 32
Euangelium infamare est blasphemare contra Deum. 21. q. nu. 5
Euangelium quare legitur a diacono, et epistola a subdiacono. *ibidem.* numer. 13
Euangelia quatuor pęferuntur auctoritati ecclēsię. *ibid.* nu. 15
Euidentię rei superat omnem speciem probationis. 35. q. nu. 3
Equiparatis duobus in iure, statutum in uno habet locum in altero. xxix. q. nu. 10
Excusatio non est bona dicentis, ego sum uerbis sacre scripturę pro ut cantant, si hęreses incurrat. 14. q. num. 5
Exceptio non extenditur, nec ampliat regulam in non exceptuatis. 18. q. num. 23
Excusatur quis a dolo falsę propositio pręceptorem. 21. q. nume. 3
Excusatur quis aliquando a parte, sed non a toto. xxxij. q. nu. 87
Extrauagans Leo. x. prohibens scripta Lutheri legi non comprehendit episcopos, inquisitores, et doctos ad impugnandum. 28. q. nu. 8
Excommunicatus iuste decedens in excommunicatione damnatur. 22. q. nume. 25
Excommunicandus non est quis pro sola uoluntate. 33. q. nu. 8
Excommunicatio est pęna grauis, et medicina. *ibidem.* num. 25

F

Factum hęreticale includit malam credulitatem. viij. quęst. nume. 12
Factum quid pęsumitur in dubio tēpore licito. 17. q. nu. 3
Falsum est dicere quod Archiepiscopus Florētinus dixerit Papam Martinum dispensasse ut germanus duceret in uxorem germanam. xxj. quęst. nume. 48
Falsarius pęsumitur qui habet pęnes se instrumenta falsa. 28. quęst. numer. 23
Falsum Christus et Apostoli non potuerunt dicere. 30. q. nu. 14
Familiaritas cum hęreticis non facit quem hęreticum. *ibid.* nu. 25
Familiaritas, et conuersatio cum hęreticis inducunt suspensionem hęresis. 32. q. nu. 20
Familiaritas seu conuersatio cum malis si habet doctorem pro se, maxime pręceptorem. 21. q. nume. 3
Fauores debent extendi et odia restringi.

INDEX IN TRACTATVM

Stringi. 23. q. num.	5.	mo. de priuil. intellectus qua tradi-	
Fautor hereticorum, seu auxiliator,		tur. 34. q. nu.	38
seu defensor in quibus peccant. xxx.		Græci, & Abbas Ioachim an fuerint	
q. num.	64	heretici ante declarationem Eccle-	
Fautor & defensor hereticorum est,		si. e. 1. q. nu.	12
qui inquisitores impugnant ne con-		Græci non negabant purgatorium, sed	
tra eos procedant, ibid. nu.	70	ignem purgatorij. xxij. quæst. nume-	
ramine quare potius inuoluntur hoc		ro.	62
crimine maleficarum quam homines.			
24. q. nu.	10		
H			
Fœminis iura subueniunt in multis ob-			
earum fragilitatem. ibi. nu.	11		
Fides non habet meritum ubi humana		H eresis quid sit. 1. q. nu.	1
ratio præbet experimentum, quomo-		do intelligitur. 13. q. nu.	27
do intelligitur. 13. q. nu.	27	Hereticus non est qui facit contra præ-	
Fides non est adhibenda testis non de-		cepta decalogi. ibid. nu.	5
ponenti uerisimile. xxxv. quæst. nu-		mer.	4
mer.	4	Hereticus est qui dicit non esse pecca-	
Fortuna gubernare hominum actus		tum illud quod a Deo prohibetur.	
error gentilium est. 15. quæst. nu-		mer.	6
mer.	13	Heretici non sunt Iudæi & alij infide-	
Fortunam esse reprobatur, ibidem. nu-		les. ibid. nu.	7
mero.	14	Hereticus diffinitio data impugnatur.	
Furi par est occultator alienæ laudis.		Hereses an sint ueteres uel nouæ. ibid.	
5. q. num.	1	num.	9
		Hereses quando possent dici nouæ. ibi-	
		num.	10
		Heresis ut sic dicatur an requiratur	
		authoritas Ecclesiæ. ibid. nu.	11
		Hereticus quis propriissime dicatur.	
		nume.	18
		Hereticum faciunt quinque necessa-	
		ria. ibid. num.	2
		Heresis non est factum contra legem	
		Dei nisi error insit. ibid. nu.	5
		num.	3
		Heresim esse uel non esse ad ecclesiam	
		spectat determinare. ibidem. nume-	
		ro.	39
		Hereticus ut dicatur necesse est ut per-	
		tinaciter	

D. ARNALDI ALBERTINI

tinaciter suum errorem defendat. fidei ibi. nu.			9
ibid. num.	9	Hereticus est qui dixit uerba hereti-	
Hereticus non est qui per ignoran-		ca, & credit esse uerum quod dixit	
tiam male erit. ibid. nu.	11	7. q. num.	6
Hereticus quis sit secundum Theolo-		Heresis explicita aut implicita quæ	
gos, ibi. nu.	11	sit. 8. q. num.	2
Hereticus ut censeatur qui dicit usu-		ram non esse peccatum requiritur	
ram non esse peccatum requiritur		culari tenens non est excommunica-	
pertinacia. ibi. nu.	13	tus, nec hereticus. nona quæst. nu-	
Hereticus est qui propter gloriam no-		mero	9
uas gignit opiniones in ijs quæ fidei		Heretica assertio seu catholica an sit	
sunt, ibid. nu.	14	ad quem spectat diffinire, Theolo-	
Hereticus non est qui per lubricum		go an iuristæ. decima quæstione.	
linguæ uel ioco aliquid dicit. con-		numer.	18
tra fidem, tertia quæstione. nu-		mer.	10
mer.	10	Hereses multæ damnatæ in decreta-	
Heretici pertinacis pœna est ignis. ibi-		libus, sexto, & clementinis, ibid.	
numer.	16	numer.	5
Hereticus desistens a pertinacia ad-		Hereticus an sit censendus quis, cogni-	
mittitur ad pœnitentiam, ibidem. nu-		tiō spectat ad doctores. ibid. nume-	
mer.	17	ro.	18
Hereticis relapsis non parcitur, ibid.		Hereticos puniendi modus, & contra	
nume.	18	eos procedendi spectat ad doctores	
Heretici assertio quæ sit. quarta quæ-		iuris, ibid. num.	19
nume.	4	Heresis est iurare per pudibunda	
Hereses sunt sine reprobatione Eccle-		Christi & eius intemeratæ matris. 6	
siæ. ibi. nu.	6	q. numer.	21
Heretica assertio est quæ contradicit		Hereticorum coherctio ad quos spe-	
ueritati catholicæ in propria uerbo-		ctet. quæstione. 11. numer. 2. & eo-	
rum forma. 5. q. nu.	4	rum conditio qualis sit. q. ead. nu-	
Heretica assertio est quæ contradicit		mer.	12
Hereticus condens monasterium, si		Hereticus condens monasterium, si	
postea damnetur illud monaste-		postea damnetur illud monaste-	
rium non debet destrui, idem de		rium non debet destrui, idem de	
quolibet bono opere. 12. q. nu-		mer.	11
mer.	11	Heretici damnati insignia debent de-	
Heretica assertio est quæ contradicit		strui. ibid. nume.	12
ijs quæ nobis ab Apostolis tradun-		Heretici operibus damnatis tanquam	
tur. ibi. nu.	6	hereticis, intel-	
Heretica assertio est non credere de-		guntur etiam dam-	
terminatis ab ecclesia in ijs quæ sunt		natam	

natam quæ non sunt hæretica. ibid. & declaratur. §. sane. c. accusatus, nume. 13. de hæresi. lib. 6. ibid. nu. 66.
 Hæretica, & blasphema est assertio, di Hæreticum an sit credere quòd bro- cere cursus cælestes cogere uoluntaria mulieres uadant de nocte corpo- res hominum. 16. q. nu. 11. raliiter. 24. q. nu. 5.
 Hæretici non sunt uocandi ad conciliū Hæreticum non est credere quòd mu- si perseuerent in suis hæresibus. 21. mulieres portentur de nocte a demone q. nu. 26. per uaria terrarum spacia, ibidem.
 Hæreticum an sit dicere, solum esse du- nume. 13.
 plicem paradysum, scilicet cælum em Hæresis crimen sola cogitatione com- plicem, & beatificam uisionem san- mittitur. 25. q. nu. 3.
 Et quòd non est dandus pa- Hæreticus mentalis punitur ab inquisi- radisus terrestris. xxij. quæst. nu- tore si ei constet de mente hæretici. mer. 10. ibid. nu. 5.
 Hæreticum an sit dicere quòd excom- Hæresis habet causam continuam si- municatus decedens in excommuni- cut furtum. ibi. nu. 11.
 catione non damnetur. ibidem nu- Hæreticus ubicunque inuenitur ibi po- mer. 2. test puniri. ibid. nu. 12.
 Hæreticum est dicere quem non esse ob- Hæreticus conuictus si confiteatur a- ligatum intrare religionem, si hoc uo- liud delictum non potest de illo deli- uerit, & de iuramento plura. ibid. Et o puniri ab episcopo uel inquisito- num. 36. re. ibid. nu. 66.
 Hæreticum est dicere professum reli- Hæresim perfectam tria faciunt secum- gionem posse ducere uxorem, ibid. dum Alex. de Ales, uel duo secum- nume. 38. dum alios. 28. q. nu. 13.
 Hæreticum est dicere, si in hoc mundo Hæreticus non indicatur ex præsum- non habeo uxorem in alio habebō, ptione hominis. Ibid. num. 15.
 ibidem nu. 39. Hæreticus non indicatur per signa æ-
 Hæreticum est dicere quòd quilibet po- quiuoca. ibid. nu. 16.
 test saluari in sua secta seu lege, ibi- Hæreticus moriens sine reuocatione dem num. 40. hæresis damnatur. ibid. nu. 20.
 Hæresim manifestam sapientia quæ Hæreticus pertinax est qui dicit se nol- sint. 24. q. num. 1. le desistere ab errore. xxix. q. nu. 11.
 Hæreticus non minus est transiens seu Hæretici sunt manifesti defensores er- rediens ad sectam agarenorum quam rorum hæreticorum. ibi. nu. 19.
 transiens ad sectam iudeorum. ibi. nu. Hæreticus manifestus est, qui coram me. 58. suo prelato conuictus est de hæresi, aut confessus. ibi. nu. 26.
 Hæresim manifestam sapiens quando aliquid dicatur, uide magister aluer, Hæretici condemnati à suis prelati- pertina-

pertinaces censentur. ibid. nu. 31. quid abstulerit uel addiderit, ibi. nu-
 Hæreticus etiam occultus ab Ecclesia mero. 43.
 separatus est. ibid. nu. 38. Hæreticus non est qui tenet contra do-
 Hæreticus est siue sit inuentor hæresis Etrinam sancti Augustini & similiū siue sectator ibi. nu. 40. doctorum, ibid. nu. 49.
 Hæreticus iudicandus est, qui palam te- Hæreticus non est qui contradicit di- net hæresim, licet in occulto sit fidelis Etis sanctorum doctorum. ibidem nu- ibi. nu. 41. mero. 53.
 Hæretici uolunt habere sequaces, & Hæreticus pertinax est qui deprehen- uolunt uideri esse singulares. ibidem sus in hæresi non uult reuocare erro- nu. 42. rem suum. ibi. nu. 54.
 Hæretici frequenter fiunt causa affe- Hæreticus deprehensus a iudice, corre- quendi principatum. ibi. nu. 42. ctus debet statim reuocare errorem suum. ibid. nu. 55.
 Hæretici manifesti qui sint. 30. q. nu. 3. Hæreticus correptus etiam a priuato debet reuocare errorem suum. ibid. nu. 57.
 Hæretici manichei uetus, & partem no- Hæreticus quando monetur, ut desi- ui testamenti respuebant. ibid. nu. 13. flat ab errore debet legitime moneri, uide praticam ibi. nu. 58.
 Hæreticus pertinax est negans ea quæ publice prædicantur in ecclesia, puta quòd Christus non fuit crucifixus, quem ad hæresim, uel ut hæresim nõ & c. ibi. nu. 30. relinquat. ibid. nu. 60.
 Hæreticus non est qui paratus est cor- Hæreticus ut non possit cogi impediẽs rigi de assertionem contrarij alicuius punitur uti fautor hæreticorum. ibi. articuli contenti in symbolo fidei, nu. 63.
 quem uerisimiliter poterit ignorare. Hæreticus pertinax est, qui non uult ibi. nu. 36. se subijcere iudicio Ecclesiæ. ibidem nu. 72.
 Hæreticus pertinax est, qui negat arti- Hæreticus pertinax non est qui non ce- culum diuulgatum, etiam si sit para- dit cuilibet dicenti suam propositio- tus corrigi, admittitur tamen ad mise- nem esse hæreticam. ibidem nume- ricordiam si redierit. ibi. nu. 37. ro. 74.
 Hæreticus pertinax est qui negat asser- Hæreticus quis potest esse in f. ro con- tionem aliquam catholicam quam an- scientiæ sed non in foro ecclesiæ. ibi. tea fuerit confessus. ibi. nu. 38. nu. 76.
 Hæreticus est asserens aliquid contra prophetas. Euangelistas seu episto- Hæreticus si corrigatur a peccato sta- las sancti Pauli. ibi. nu. 42. tim desistere debet, alias pertinax est. ibi. nu. 77.

INDEX IN TRACTATVM

Hereticus pertinax est qui protesta- tur se nunquam renouaturum, si tamen se renouauerit, ecclesie recon- ciliatur, ibid. nu.	numero. 21 Hæresis est sicut caput serpentis. ibid nu. 22 Hæretici occulti bona ipso iure sunt cõ fiscata etiam in foro conscientie, ibi. nu. 27 Hæreticus eo ipso quod est hæreticus consentit in pœnam quæ hæreticis imponitur. ibi. nu. 19 Hæreticum reconciliare spectat ad Pa pam, uel eius delegatum, ibidem nu- mero. 31 Hæreticus occultus qui sibi dixit uel alteri hæresim excommunicatus est, ibi. nu. 31 Hæreticus occultus per se est excom- municatus, & reprobatur opinio Ga ietani, & sequacium, ibi. nu. 32 Hæreticus qui non sit excommunicatus non est dandus, ibi. nu. 36 Hæretici bona non occupantur nisi lata sententia super crimine. ibidem. nume ro. 39 Hæreticus in uno articulo fidei, an ni- deatur hæreticus in omnibus alijs. 34. q. nu. 14 Hæresim unam abiurans, & in alteram incidens censetur esse relapsus. ibid. nu. 15 Hæreticus non est iudicandus quis ob propositionem ambiguam, licet illa prohiberi possit, ibi. nu. 50 Hæreticum uerbum dicens seriose, & credens, ut hæreticus damnatur. 36. q. nu. 1 Hæreticam assertionem dicens continẽ tem hæresim damnatam quomodo de beat puniri, ibi. nu. 3 Hæreticam assertionem dicens nõ dam natam
Hereticus pertinax est, qui iubet asser tiones hæreticas prædicari, & ca: ho licas inhiberi, ibi. nu.	82 84 86
Hereticus pertinax est, qui usque ad mortem perseverat in errore & non fuit ecclesie reconciliatus, ibidem nu mero.	82 86
Hæresis crimen hoc habet speciale, ut sola cogitatio mentis puniatur. 3 2. q.	15
Hereticus credens quis dicatur. ibid. nu.	16
Hereticus occultus an sit excusatus tam a iure quàm ab homine. 33. q. nu	1
Hereticus occultus quomodo capia- tur in proposito ibid. nu.	3
Hereticus omnino occultus quis dica- tur. ibid. nu.	5
Hereticus omnino occultus non uide- tur quod sit dicendus excommunica- tus, argumentatur ibi. nu.	6
Hereticus occultus non est excommu- nicatus a iure uel ab homine secun- dum aliquos doctores, ibidem nume- ro.	10
Hereticus omnino occultus est excom- municatus, & excommunicari potest a iure & ab homine, ibidem nume- ro.	11
Hæresis est contagiosa, & hæretici sũt expellendi a locis sicut morbidi, ibi.	

D. ARNALDI ALBERTINI

nata quomodo puniatur, ibi. nume- ro.	4	Humani iuris conditio semper in infini tum decurrit & nihil est in eo quod stare possit perpetuo. 22. q. nu. 1
Hæreticam assertionem dicens nolens se subijcere Ecclesie quomodo sit pu- niendus. ibi. nu.	5	
Hæreticam assertionem dicēs, si est idio- ta, excusatur certo modo. ibi. nume- ro.	6	I Diota qui non tenetur credere ex- plicitè fidem catholicam, licet etiam posset errare, non est hæreti- cus iudicandus. 30. q. nu. 26
Hæreticam assertionem dicēs, si statim non redit, sed patitur se præueniri, non parcitur ei. ibidem num.	7	Idolatrias uesci quid sit. ibid. nu. 11
Hæreticum uerbum dicens non ex ani- mo, seu ex errore intellectus quomo- do sit puniendus, ibi. nu.	10	Ignorantia eorum quæ fidei sunt, & manifesta, allegari non potest. 22. q. nu. 27
Hæreticum uerbum dicens ex quadam læuitate quomodo debeat puniri, ibi. nu.	11	Ignorare non licet etiam minoribus iu- ra naturalia, nec sacramenta. 23. q. nu. 71
Hieronymum laudat Augustinus. x. q. nu.	20	Ignorantia iuris dubij equiparatur ignorantiæ facti alieni. ibi. nu. 72
Hystoria alicuius sancti recepta ab ec- clesia an sit tantæ authoritatis sicut euangelium. 21. q. nu.	1	Ignorantia asinina est ignorare quæ in ecclesia quotidie enunciantur. 29. q. nu. 16
Homo fuit creatus cum libero arbi- trio. 21. q. nu.	10	Ignorantia periti in arte non excusat eum si in ea delinquit. ibi. nu. 17
Homicidium dicenti se commississe non creditur nisi probetur. super. 25. q. nu.	24	Ignorantia an probetur per iuramen- tum. 30. q. nu. 32
Homicida qua pœna est puniendus, ui- de plura ibi ad hoc. nu.	29	Ignorantia non potest allegari ab eo qui semel asseruit aliquam assertionẽ catholicam, si postea illam neget. ibi. nu. 40
Homicidarum pœna tam laycorũ quàm clericorum quæ sit ibi. nu.	32	Incubi & succubi quomodo inducunt homines ad peccandum. 24. q. nu. 22
Homicidium committitur siue per se, si ue per alium, ibi. nu.	37	Incubi & succubi quare exercẽt illos actus circa homines uel mulieres. ibi. nu. 23
Homicidium si quis fecerit in loco, & punitur pœna pecuniaria, non potest alibi puniri, ibi. nu.	63	Indicium, præsumptio, & semiplena probatio quomodo differunt. 34. q. nu. 38
Homicidium faciens ex lasciuia nõ pu- nitur pœna naturali delicti. 36. q. nu mero.	15	Incestuosus punitus a iudice Ecclesia- stico

Siico potest etiam puniri a seculari, Infantis occisio horribilior est quam uide multa similia. 25. q. nu.	59	maioris. 25. q. nu.	31
Infantes decedentes in uteris matrum uel in exitu a uulua sine baptismo an saluentur precibus propinquorum, argumentatur primo quod sic. 19. q. nu	1	Inferior debet consulere superiorem quando uidet literas esse subreptitias. 22. q. nu.	4
Infantes in uteris maternis decedentes non saluari precibus propinquorum defenditur ibi. nu.	2	Inferior non debet exequi mandatum superioris quando est inonestum. ibi. nu.	5
Infantes decedentes sine baptismo qua pena puniuntur. ibi. nu.	3	Innocentij dictum excusantis idiotas ab haeresi quomodo intelligatur. 23. q. nu.	70
Infantes in uteris maternis decedentes quare non saluantur. ibidem numero.	5	Inquisitor aduertat quando admittit haereticum ad paenitentiam. 3. q. numero.	19
Infantes in uteris maternis decedentes, an saluentur uel non, ibid. numero.	6	Inquisitores possunt punire tenentes assertiones sapientes manifestam haeresim. 11. q. nu.	2
Infans qui non est extra uterum quare non possit baptizari. ibid. nu.	8	Inquisitio furti per inspectiones aquae uel manus oleo unctae sapit haeresim manifestam. ibi. nu.	9
Infantibus existentibus in uteris maternis quare Deus non adhibuit remedium. ibi. nu.	9	Inquisitores an procedant contra habentes plures uxores eodem tempore, primo arguit quod non. 23. q. nu.	1
Infantes in uteris maternis quando contrahunt originale peccatum, ibi. numero.	10	Inquisitores non uidentur posse cognoscere de contrahentibus binas nuptias eodem tempore, & ibi quis delinquit plus qui clam aut qui palam. ibi. nu.	13
Infantibus uterinis quare non est prouisum de remedio. ibi. nu.	11	Inquisitores possunt punire contrahentes binas nuptias. ibi. nu.	14
Infans ductus ad baptismum si moriatur in uia non saluatur, & ideo non est sepeliendus in ecclesiastica sepultura. ibi. nu.	16	Inquisitores & Episcopus debent seruare clem. multorum querela. de haereti. ibi. nu.	62
Indiuidui partem faciens nihil facere uidetur. 32. q. nu.	10	Inquisitores procedere possunt contra habentes plures uxores. ibid. numero.	64
Infantes occisi pro Christo baptizantur baptismo sanguinis. 19. q. nu.	22	Inquisitores possunt haeretico iniungere paenitentiam de usuris restituentis absque aliqua cognitione super	
Infantes sine baptismo decedentes non saluantur in fide parentum. ibid. numero.	27		

super usuris. 25. q. nu.	75	Intellectus. c. ad abolendam. in prin. de haere. 8. q. nu.	5
Inquisitionis seu accusationis capitula debent traddi reo, cui reus debet respondere. 34. q. nu.	23	Intellectus. c. quoties. 28. q. 1. ibid. numero.	6
Inquisitores non arctantur procedere summarie, & de plano in causis fidei contra haereticos. ibi. nu.	30	Intellectus. §. inhibemus. d. c. quicunque. de haereti lib. 6. communis ibi re probatur. 13. q. nu.	5
Inquisitio quae fit contra haereticos in prouincia est generalissima contra omnes personas de haeresi suspectas ibi. nu.	36	Intellectus. d. §. inhibemus, corroboratur ibid. nu.	11
Iracundiae calor quando excuset, & faciat actum nullum. 27. q. nu.	3	Intellectus. c. ad monasterium. in fin. de sta. mona. 23. q. nu.	43
Iracundiae calor in delictis non excusat delinquentem ibi. nu.	4	Intellectus siue declaratio. ca. si index laycus, de sent. excom. lib. 6. 25. q. nu.	54
Iracundiae calor non excusat a toto, sed a tanto etiam in perpetrato homicidio. ibi. nu.	7	Intellectus. §. de quaestio. in uersicu. pro haeresis crimine. d. e. accusatus. de haeret. lib. 6. ibid. nu.	76
Iracundiae calor probandus est ad hoc ut excuset a delicto. ibi. nu.	8	Intellectus. l. quicquid. ff. de regu. iur. & l. diuortio. ff. de repud. 27. q. numero.	12
Irregularitatis incursum causatur siue quis per se siue per alium aliquem occidat, uel mutilet. 25. quaestio. numero.	36	Intellectus. c. si quis per capillum. 22. q. 1. ibi. nu.	38
Irregularitas contracta ex homicidio uel membri mutilatione non tollitur per generalem indulgentiam concessam, ut absoluat ab omnibus peccatis & offensis, quare requiritur specialis commissio. ibid. nu.	42	Intellectus. c. sane. uersicu. & si forte. 24. q. 2. 28. q. nu.	18
Instrumentum est probatio probata, & confessio. 24. q. nu.	29	Intellectus. c. dicit Apostolus. 24. q. 3. late super 29. quaestione numero.	3
Instrumenta sunt probationes probatae, & non simplices probationes. 28. q. nu.	2	Intellectus capitul. super quibusdam. §. 1. de uerborum significatio. ibidem nu.	23. 33
Intellectus. l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. in praesidijs. nu.	8	Intellectus. c. cur Caelestinus. 24. q. 2. ibi. nu.	34
Intellectus. l. ij qui sanctam. c. de apostata. 3. q. nu.	20	Intellectus. c. hac est fides. 24. q. 2. ibi. nu.	35
		Intelligere sacram scripturam aliter quam spiritus docuit quomodo intelligitur. ibi. nu.	37

Intellectus.c. j. de hæreti.in antiquis. interpretatio obsequitur & obsequi
ibi.nu. 39 debet euangelio, alias non esset inter
Intellectus & practica.c. cum contu- pretatio. 21.q.nu. 39
macia de hæreti.lib.6.30.q.nu. 7 Interpretatio quatuor modis in iure
Intellectus.c. j. de hære. in decretali- capitur. 21.q.nu. 40
bus. 33.q.nu. 4 Iniuriarum actio an tollatur si iniu-
Intellectus glo.in c. cum quis.de sent. rians infra. 30. die. retrocesserit ab
exco.lib.6.ibi.nu. 37 iniuria. 27.q.nu. 10
Intellectus.c.excommunicamus.§.cum iniuriarum actio an tollatur per pœni-
uero accusatus. de hære. in antiquis. tentiam ante reuocationem ad animũ
& lib.6.34.q.nu. 13 iniuriati, de clausula rebus sic stanti-
Intellectus cle.sepe.de uerbo. signi. in bus, ibidem nu. 11
uerbo litis contestationem. ibi. nume- Inuocatio demonum potest sapere hæ-
ro. 26 resim manifeste, & non sapere hære-
Intellectus decisiois Rotæ.Dccclxxvj. sim. 11.q.nu. 4
incipientis. accusatus. ibi.nu. 51 Inuocatio demonis ad sciendum futu-
Intellectus.c.super eo.& c. ad abolen- ra quare sapit hæresim manifeste. ibi
dam. §. illos, de hære. 2. q.nu. 26 dem nu. 5
Intellectus. c. 24. ecclesiastici. 22. q. Inuocatio brachii secularis ab eccle-
nu. 49 siastico facta si fuerit, iudex secularis
Intellectus.l. quicumque. C. de hære. §. potest examinare processum. 25.
fi. 28.q.nu. 5 q.nu. 47
Intentio accusati ualde inquirenda est Ioseph sponsus uirginis Mariae an erat
qua de causa contraxerit secundas uiuus tempore passionis christi. 6.q.
nuptias. 23. q.nu. 69 nu. 6
Intentio, & animus quomodo possunt Iudayzare est transire uel redire ad
probari. 25.q.nu. 15 ritus iudæorum 2.q.nu. 7
Interpretatio uerborum in dubio fit Iudayzare quid sit, & transiens uel re-
ad excusandum delictum. 7.q.nume- diens ad ritus iudæorum est hæreti-
ro. 11 cus. 25.q.nu. 14
Interpretatio iuris naturalis ad mora Iudayzantes quare seruāt partem sab-
lem philosophiam spectat ad docto- bati, & non totum sabbatum. 32. q.
res iuris. x. q.nu. 12 nu. 13
Interpretatio iuris diuini tangens spi- Iudayzandi intentio ex pluribus colli-
ritualem spectat ad theologos. ibid. gitur iuri præsumptione, ibidem nu-
nu. 12 mero. 17
Interpretatio est duplex secundum iu- Iudayzantes plerunque nutriunt filios
ristas scilicet necessaria & probabi- suos in cerimoniis, & sepe filij se-
lis. 13.q.nu. 25 quuntur eorum errores. ibidem.

numero. 19 Iudex ut consulatur reipublica, nõ de-
Iudens habens germanam suã in uxore bet excedere metas suæ iurisdictionis. ibi.nu. 74
rem si uelit fieri christianus esset sepa- randus a dicta uxore. 21. q.nu. 49 Iudex aliquando se informat de con-
Iudex ecclesiasticus tradens aliquem suetudine ex officio. 32. q.nu. 6
iudici seculari morti dammandum est Iudex potest iudicium suum criminale
irregularis, nisi in casibus a iure per incipere a captura rei. 34.q.nu. 22
missis, ratio ibi ponitur ultra docto- Iudex arbitrari debet quæ suspitio o-
res super. 25. quæst. numero. 35 riatu contra illum assentem pro-
Iudex delegatus representat personã positionem hæreticam, si illa non est
delegantis. ibi.nu. 38 plene probata, ut illum inde possit pu-
Iudex secularis non tenetur stare pro- nire aliquo ex pluribus modis hic ex
cessui iudicis ecclesiastici quãdo ali- pressis. ibi.nu. 56
quem sibi tradit puniendum regula- Iudex debet inclinare potius ad mitio-
riter. numer. 43. ibidem. rem partem quã ad rigorem. ibid.
Iudex secularis tenetur stare proces- nu. 58
sui episcopi uel inquisitoris, quando Iudex statuet pœnam contra dicentem
aliquem ei tradit puniendum in cau- uerbum hæreticum ad arbitrium. ibi.
sa hæresis. ibi.nu. 44 nu. 59
Iudex secularis tenetur stare proces- Iudex in puniendis blasfemis non de-
sui iudicis ecclesiastici in causa mere bet esse multum gratusus. 30. quæst.
ecclesiastica, sicut in causa hæresis. numer. 16
ibidem nu. 45 Iudicem secularem posse punire binas
Iudex secularis non tenetur stare ab nuptias contrahentes argumentatur.
solutioni a iuramento datæ ab eccle- 23.q.nu. 12
siastico si uiderit illam iniustam, seu Iudicis appellatione similiter inquisi-
nullam. ibi.nu. 46 tor comprehenditur, ibidem. nume-
Iudex secularis an teneatur impende ro. 73
re brachium absque ostensione pro- Iudicium inquisitionis prorogari non
cessus. ibidem.nu. 47 potest. 25.q.nu. 69
Iudex secularis an debeat interroga- Iudicialia præcepta seruauit Christus.
re traditum sibi in causa hæresis, an 31.q.nu. 4
ipse sit ille de quo sententia relaxa- Iuramentum intelligitur secundum in-
tionis loquitur. ibid.nu. 49 tentionem illius qui iurauit. 7.q.nu-
Iudex ecclesiasticus caueat ut non det mer. 23
acta iudici seculari facta coram ipso Iuramenta scelerata faciens blasfema
nec copiam sententiæ si ex ijs iudex se- re dicitur. 6.q.numer. 19
cularis posset summere occasionem Iura expressa extenduntur ad non ex
puniendi malefactorem ibi.nu. 7 pressa ob identitatem rationis. 24.

quæst.num.	12	iungit penitentiam, iniungere etiam	
Iurans per membra Dei honesta uel in		ut usuram restituat. 25. q. nu.	71
honestâ an dicatur blasphemus secū		Iurisdictionem suam quis non debet ex	
dum aliquos doctores. 27. quæ. num.		tendere contra iustitiam, licet delicta	
24. &	25	alias remaneant impunita, ibidem, nu	
Iurans per membra Dei honesta uel in		mer.	72
honestâ est blasphemus contra docto			
res, ibid. nu.	26		
Iurâs per membra Dei dicitur blasphemare. ibi. nu.	30		
Iurare per membra christi an sit blasphemare. ibid. nu.	31	L aycis quando liceat de fide catholica disputare. xiiij. quæst. numer.	4.
Iurare per membra christi est irreuerentia. ibi. nu.	32	Layci a quibus spiritualibus prohibentur. ibi. nu.	6
Iurare per pudenda christi est species hæresis. ibid. nu.	33	Layci non doctorantur in theologia. ibi. num.	7
Iurare per membra Dei sapit hæresim manifestam, ibid. nu.	35	Laycus disputans de fide catholica peccat. ibi. nu.	12
Iurare per membra Dei est hæreticū, uel saltim suspitio hæresis nascitur, ibid. nu.	36	Laycis implicite sufficit credere que sunt fidei. xxij. q. nu.	7
Iurans per membra Dei an sit suspectus de hæresi iudex debet considerare multas circumstantias, ibidem, numer.	37	Laycus punitus a iudice Ecclesiastico minus quam debuit an possit puniri a iudice seculari. xxv. quæst. numer.	58
Iurare an liceat per sanctos, distinguere ibi. nu.	39	Layci quid debent credere eorum que fidei sunt. 28. q. nu.	30
Iurare licet per aliquas creaturas, ibd. num.	40	Laycis sufficit scire præcepta Dei, & ecclesiæ, sacerdotibus uero curam animarum habentibus aliquid plus. ibi. nu.	32
Iurant christiani per creaturas referentes se ad Deum. ibid. num.	41	Laycus illiteratus excusatur ab hæresi, secus si sit theologus. xxx. q. numero.	15
Iure naturali generico bigamia est prohibita, contra omnes. xxij. quæ. numer.	24	Lex civilis seruanda est in foro conscientia. 10. q. nu.	23
Iuristis uiletur spectare declaratio assertionis hæreticæ uel catholicæ. x. q. num.	2	Lex canonicas subijcitur ethica, lex civilis bono publico. ibi. nu.	24.
Iurisdicctio extenditur ad connexa in inquisitore, & potest qui hæretico in		Lex non est restringenda ab homine nisi ab alia lege. 13. q. nu.	10

Legislator potest condere legem aliter quam condidit. xx. quæst. nu.	6	gere ut illos impugnent, cateri uero prohibentur. ibi. nu.	6
Lex extenditur ob rationem generalcm. 23. q. num.	3	Libros reprobatos licet legere homini literato ad impugnandum illos. ibid. numer.	7
Lex naturalis quæ sit quæ impedit unū habere plures uxores, ibidem, numero.	56	Libros hæreticorum hodie non curant episcopi legere. ibid. nume.	10
Lex naturalis non prohibetur bigamia secundum Durandum. ibidem, nu.	19	Libri hæreticales in certis casibus legi non debent. ibid. nume.	11
L. in bello. §. factæ. ff. de capti. non probat quod ea quæ sunt facti non probentur, nisi probentur. xxiiij. q. numer.	6	Libri hæreticales reperti penes aliquem non faciunt illum hæreticum, contra Archidia. & sequaces. ibid. nu.	12
L. merito ff. pro socio quando habet locum. 25. q. nu.	17	Librorum hæreticorum inuentio penes aliquem facit suspectum de hæresi attempta conditione personæ. ibi. nu.	14
Lex licet non distinguat, ex aliqua alia lege uel canone distinguere possunt. 29. q. nu.	36	Libri hæreticales inuenti penes illorum authorem mortuum probat illum hæreticum. ibid. nu.	17
Legem quis sibi non potest imponere quin liceat ab ea discedere. xxx. q. num.	80	Libris reprobatis inuentis penes aliquem debet is interrogari de fide. ibidem, numer.	21
Lex non est facienda de actibus interioribus, sed exterioribus. xxxij. quæ. numer.	9	Librorum hæreticorum inuentio facit suspectum de hæresi illum penes quem inueniuntur. ibid. nu.	22
L. merito. ff. pro socio, & similes non procedunt ubi agitur de salute animæ. ibi. nu.	23	Libris reprobatis penes aliquem inuentis, ad hoc ut præsumatur hæreticus consideranda est conditio personæ. ibid. nu.	25
Lex non profertur de interioribus ad puniendum. xxxij. quæstione. numero.	35	Lis est contestanda cum procuratore fiscali. 34. q. nu.	28
Lex imponente ipso iure confiscatione statim perditur dominium, quod prodest quo ad fructus. ibid. nu.	40	Locus ab autoritate sacra scriptura est firmissimus. 13. q. nu.	23
Libri hæreticales reperti penes aliquem an arguant illum hæreticum. 28. q. num.	1	Logici sunt multum periculosi in sacra scriptura. 22. q. nu.	48
Libri hæreticorum absolute non prohibentur legi. ibid. nu.	4	Loth illicite fecit cum uolebat tradere filias suas sodomitis ut hospites liberaret. 25. q. nu.	73
Libros hæreticorum debent episcopi legere ut illos impugnent, cateri uero prohibentur. ibi. nu.		Luminarium accensio in die ueneris ad uesperam an sit ritus iudeorum.	

32. quæst. numer. 4
 Luminarium accensio ad uesperam ueneris quæ fit à iudeis & quæ fit a christianis in uespere sabbati an iure probetur. ibid. numer. 7
M Achabeorum libri an sint ab ecclesia recepti. xxij. q. numer. 59
 Mala ueniunt bonis, & malis bona non sine causa. xvij. quæst. numero. 10
 Mala quæ proueniunt ex cōtractu plurimum uxorū eo tempore. 23. q. numero. 18
 Maleficari possunt homines ut non possint facere aliquos actus quos alias possent facere. xxiiij. q. nu. 18
 Maleficarum pacta cum demonibus appositis signis. ibi. nu. 19
 Malefica punitur, licet demon operetur. ibid. numer. 21
 Maleficas portari a demone corporali ter uel illudimentaliter utrunq; possibile est, & est conclusio quæstionis. ibid. numer. 24
 Mahometus cum potentia armorum non cum miraculis sequaces habuit suæ sectæ cultores. xij. quæstio. numero. 31
 Manifestum, & notorium quot modis capiantur, & distinguantur. 23. q. numero. 67
 Mandatum superioris scandalosum non est exequendum. xxij. quæstio. numero. 6
 Maria uirgo non fuit mortua, sed quod uiua fuit translata ad cœlestem paradysum argumentatur. 18. quæstio. numero. 1
 Mariam uirginem mortuam fuisse probatur auctoritatibus doctorum authenticorum. ibi. nu. 3
 Maria uirgo quare fuit mortua cum fuerit sine aliquo peccato originali, scilicet mortali, seu ueniali. ibidem, numero. 18
 Maria uirgo mortua fuit. ibidem, numero. 21
 Maria uirgo & Christus mortui fuerunt. ibi. nu. 25
 Maria uirgo an dicatur perdidisse filium in templo. xxij. quæst. numero. 44
 Martinum Papam dispensasse germanum ducere germanam propter euitandum scandalum, est falsissimum, contra plures contrarium præsumentes. 21. q. numero. 47
 Matrimonio non ualente ob impedimentum canonicum, secundo contrahens non incurrit pœnam binarum nuptiarum. 23. q. numero. 11
 Matrimonij fines quales sunt, ibidem, numero. 17
 Matrimonij contractus cum pluribus est factum hæreticale. ibid. nu. 65
 Matrimonij contractus cum pluribus ad minus sapit hæresim manifestam. ibid. nu. 66
 Mens statuentis consideranda est an sit sequendum & requirendum consilium. 26. q. nu. 12
 Metus mortis, uel cruciatus excusatur ab hæresi. xxx. q. numero. 6
 Metus mortis non excusatur a peccato quo

quo ad Deum. bi. nu. 8
 Miracula possunt allegari in disputatione contra hæreticos. 13. quæst. numero. 29
 Modus nouum conuincendi aliquem de pertinacia intellige cum moderamine. 30. q. nu. 61
 Modus renocandi errorem, quem aliquis tenuit in ijs quæ sunt fidei. 12. q. numero. 8
 Morituri sunt omnes etiam Enoch, qui est in paradiso terrestri. 18. q. numero. 8
 Morientur illi qui uiui reperiuntur in die uniuersalis iudicij. ibidem numero. 22
 Moriens in peccato mortali damnatur aternaliter. xxij. quæst. numero. 26
 Moralia præcepta obseruauit Christus. 31. q. nu. 3
 Monitiones quas faciunt inquisitores accusatis de hæresi non habent uim litis contestationis. xxxiiij. quæst. numero. 27
 Monitionibus factis per inquisitorem non possunt testes repeti, sed requiritur exhibitio capitulorum, ibid. numero. 29
 Motus fidei an requirebatur tempore legis antiquæ in parentibus infantis. 19. q. numero. 17
 Multa leguntur in Ecclesijs, quæ non credere non sunt de necessitate salutis. 5. q. numero. 8
 Mulieres præsertim uetulæ faciunt se broxias potius quam homines. 24. q. numero. 4
 Mulieri præsertim uetulæ dicentis se fascino aliquos pueros esse credendum. 24. q. nu. 14
 Mulieri broxiæ dicenti se occidisse infantes de nocte, credendum est, ibid. numero. 15
 Mulier malefica in multi potest ledere homines etiam sanctos, ibidem, numero. 17
 Mulieres faciles sunt ad recipiendum illusiones diabolicas. ibidem, numero. 35
 Mundi conuersio facta fuit miraculose per idiotas, & simplices. 13. quæstio. numero. 30

N

 Nemo est dominus suorum membrorum. xxv. quæstio. numero. 27
 Negare Deum esse omnipotentem repugnat sacræ scripturæ. xx. quæstio. numero. 10
 Non omnes articuli sunt comprehensibili in iure, ideo procedendum est de similibus ad similia. xxiiij. quæstio. numero. 4
 Notorium, & euidens quid sit. 29. q. numero. 27
 Nuptias plures contrahendi eodem tempore dispensatio a Papa fieri non potest. 23. q. numero. 47
 Nuptias contrahens cum pluribus uiuentibus palam an uideatur errare. ibid. nu. 81
 Nunciato facta alicui non stringit si non fiat testibus uel scriptura. 30. q. nu. 75

O	Blivio quanto tempore causa tur 7.q.nu.	8	11
	Oblivio praesumitur in occupa- to multis negociis. ibi.nu.	9	24
	Occasionem damni dans punitur, uide plura 24.q.nu.	10	14
	Occultum quot modis accipitur in iu- re, & de clandestino. 33.ques. nume- ro.	2	19
	Omittere, & committere par delictū est in persecutione haereticorum. 30.q.nu.	85	
	Operans rei illicita si aliquem occide- rit nō tenetur de homicidio si non ha- bet animum occidendi. 7.ques. nume- ro.	12	
	Opinio plurimorum maximam habet authoritatem, & praesumptionem. 9. q.nu.	19	77
	Opinio magistri non excusat discipulū contra manifestum sacrae scripturae testimonium. 21. quaestione. nume- ro.	35	79
	Opinio magistri quando excusat disci- pulum, declaratur optime secundum sanctum Thomam ibidem. nume- ro.	36	4
	Opinio quae fauet animae in dubio tenē da uidetur. 24. quaestione. nume- ro.	7	3
	Opinio fauens animae, & si dura sit, il- la est tenenda in poenis imponendis, secus est in decidendis, quia a uerita- te non est recedendum. ibidem nume- ro.	31	10
	Opuscula doctorum sanctorum quan- do sunt credenda de necessitate salu-		11

tis. 21. q. num. 11
Oratio siue collecta quae legitur in die
assumptionis uirginis Mariae scilicet
ueneranda nobis domine & c. decla-
ratur. 19. q. nu. 24
Origenis homeliae debent legi sub com-
memoratione beati Hieronymi. 12.
q. nu. 14
Origenis haeretici homeliae quare legū-
tur in Ecclesia. 28. q. nu. 19

P

Acis perturbatio inter plures
uxores prouenit ex lege natura-
li, non per accidens, contra Durā
dum. 23. q. nu. 20
Palam quando aliquid dicatur fieri.
23. q. nu. 77
Palam uel clam peccare quid est gra-
uius. ibi. nu. 79
Palam delinquens grauius punitur
quam clam. ibi. nu. 91
Papa uel concilium generale determi-
nant propositionem esse haeticam,
& non aliud. 8. q. nu. 4
Papa determinat ea quae ad fidem spe-
ctant. 9. q. nu. 3
Papa edit symbolum, & generalem sy-
nodum conuocat. ibi. nu. 4
Papa non facit ueritatem catholicam,
nec haesim, sed declarat. ibi. nume-
ro. 10
Papam posse errare in ijs quae sunt fi-
dei, secundum Abba. & Ocham. ibi.
nu. eo. 10
Papa ut singularis persona potest er-
rare contra fidem. ibi. nu. 11
Papa uti Papa in diffinitione iudiciali

	non potest errare contra fidem; ibid. num.	12	Papa an possit dispensare quod nepos ex fratre ducat in uxorem illam quae fuit uxor patruī. ibidem; nu- mero. 44
	Papa & Imperator debent semper ha- bere in suo consilio homines doctos & sapientes. ibi. nu.	21	Papa non potest dispensare ut frater accipiat germanam suam in uxorem. ibi. num. 47
	Papa praecipienti aliquid contra sacra scripturam non est obediendum. 21. q. nu.	18	Papa in primo gradu affinitatis dispen- sat sed non in primo consanguinita- tis. ibi. nu. 48
	Papa non potest dispēfāre quando per- turbaretur status Ecclesiae, ibid. nu- mer.	19	Papa non potest dispensare ut frater ducat uxorem fratris sui filijs dece- dentibus, secundum opinionem Pe. de pa. ibi. nume. 50
	Papa non potest dispensare quod quis saluetur sine baptismo, uel sine con- fessione, ibi. nu.	21	Papa mandante aliquid fieri contra iu- stitiam sub poena excommunicatio- nis, mandatarij non exequentes non sunt excommunicati. xxij. ques. nu- mer. 8
	Papa licet possit dispensare circa statu- ta in concilio generali, non tamen in concernentibus fidem. ibidem. nu- mer.	22	Papa striete praecipienti aliquid con- tra iustitiam non est obediendum, sed rescribendum. ibi. nu. 9. 12
	Papa potest dissoluere concilium gene- rale quando in eo tractatur de haeresi bus condemnatis, ibi. nu.	24	Papa an possit facere quem participen- tium bonorum spiritualium quae sunt in uniuersali etiam, ibidem. nu- mer. 43
	Papa an possit dispensare contra dicta Apostoli. ibi. nu.	31	Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores. 23. q. num. 32. & 35
	Papa licet non possit statuere contra Euangelium, potest tamen illud de- clarare, & interpretari. ibi. nu- mer.	38	Papa non potest dispensare ut quis ha- beat duas uxores ex quacunque cau- sa, ibi. nu. 35
	Papa an dispenset cum monaco, seu moniali ut matrimonium contrahant. ibi. numer.	41	Papa non potest dissoluere matri- monium consummatum, ibidem, nu- mer. 36
	Papa non potest dispensare cum biga- mo. ibi. nu.	42	Papa dispensare potest circa matri- monium non consummatum. ibidem, nu- mer. 37
	Papa Eugenius. 4. noluit dispensare cum bigamo, & ideo non fecit Cardi- nalem Antonium de Rosellis, ibid. numer.	43	Papa ex nulla causa potest dispensare circa

<i>circa pluralitatem uxorum. ibidem. nume.</i>	38	<i>per se iustitiam sanguinis exercere. q. 25. nume.</i>	39
<i>Papa potest dispensare circa uotum continentie solemne, & quod matrimonium duret ad tempus. ibid. numer.</i>	39	<i>Patruus an sit prohibitus de iure diuino filiam fratris sui ducere in uxorem. 21. q. nu.</i>	45
<i>Papa quare dispensat circa uotum solemne non autem circa matrimonium. ibidem. numero.</i>	40	<i>Patruus secundum legem diuinam poterat ducere filiam fratris sui, & in hoc articulo omnes glossæ & doctores canonistæ errarunt. ibid. numer.</i>	46
<i>Papa ex causa potest dispensare quod existens in sacris possit matrimonium contrahere, ibidem, numero.</i>	41	<i>Pax non potest esse facile in familia, ubi uni uiro plures uxores iunguntur. q. 26. nu.</i>	18
<i>Papa potest dispensare cum religioso ut contrahat matrimonium, ibi. numero.</i>	42	<i>Paradisus terrestris est in partibus orientibus, & plura de eo. xxij. quæ. num.</i>	21
<i>Papa quod possit ex causa contra ius diuinum dispensare quomodo intelligitur. ibi. numer.</i>	47	<i>Paragaphus sane. & §. de questionibus, c. Accusatus, de hæretic. lib. 6. uidentur extendi ad alios casus. xxij. quæ. num.</i>	4
<i>Papa & iudices Ecclesiastici procedere possunt contra peccantes contra naturam, etiam si sint infideles. quæ. numer.</i>	23	<i>Paragaphus sane, fauet iurisdictioni ordinariae. ibid. nu.</i>	5
<i>Papa determinans aliquid tanquam Papa circa fidem, non potest errare. xxx. q. numer.</i>	19	<i>Paruulo existenti in utero matris non est traditum remedium expiationis a peccato originali. xix. quæ. numer.</i>	7
<i>Papa determinans aliquid in ijs quæ sunt fidei tanquam Papa cum assensu dominorum Cardinalium, errare non potest, ibid. nu.</i>	20	<i>Paruuli an erant melioris conditionis tempore. l. ueteris quam tempore legis Euangelicæ. ibidem. numero.</i>	18
<i>Papa seu concilium generale extra ea quæ fidei sunt errare potest. ibid. numer.</i>	21	<i>Paruuli nondum nati non habebant remedium ab originali peccato, ibid. num.</i>	19
<i>Papæ multi hæretici fuerunt, non tanquam papæ, sed tanquam homines. ibid. nu.</i>	24	<i>Paruuli ante octauum diem taxatum circumcissioni an saluabantur si moriebantur ante octauum diem, secus est in l. Euangelicæ, ibid. nu.</i>	20
<i>Papa potest statuere & prouidere ut sine metu irregularitatis clericus habens iurisdictionem temporalem possit</i>		<i>Peccatorem occultum excommunicat ecclesia militans. xxx. quæ. num.</i>	

<i>mer.</i>	17	<i>Pertinacia exterior quomodo capitur ibid. nu.</i>	8
<i>Peccator occultus ligatur ab Ecclesia, licet non iudicetur. ibidem, numero.</i>	20	<i>Pertinaciter dictum quomodo intelligitur habes multa exempla, ibidem, nume.</i>	11
<i>Peccatum occultum proximi sciens debet procurare illius salutem. ibidem. numer.</i>	28	<i>Pertinacia iudeorum fuit damnata a Christo, ibi. nu.</i>	12
<i>Peccati originalis remedia cessauerunt ueniente lege Euangelicæ. xix. quæ. numer.</i>	26	<i>Pertinaciam conuincendi modi multi traduntur. ibi. nu.</i>	13
<i>Peccator grauissimus agens penitentiam in hoc mundo, saluabitur. q. nu.</i>	32	<i>Pertinacia in hæretico probatur singulari modo, ibi. nu.</i>	14
<i>Peccator si conuertatur, Deus ei miseretur. 32. q. nu.</i>	14	<i>Pertinax hæreticus an sit omnino relaxandus brachio seculari, ibidem, nume.</i>	15
<i>Pœnitentes debent defendi ab Ecclesia. 24. quæ. num. 62. & præced. numero.</i>	61	<i>Pertinacia non uidetur requirenda ad hoc ut quis sit censendus hæreticus, argumentatur auctor. xxix. quæ. nu.</i>	1
<i>Peritus errans in articulo fidei etiam non divulgato pertinax hæreticus est. xxx. q. nu.</i>	35	<i>Pertinacia requiritur ad constituendum quem hæreticum, ibidem. numer.</i>	2
<i>Pertinacia facit hæreticum in ijs quæ fidei sunt. 2. q. nu.</i>	10	<i>Pertinacia requiritur ad constituendum aliquem hæreticum. ibidem, numer.</i>	7
<i>Pertinacia in hæretico quæ sit, & pertinaciter dictum. 3. quæ. numero.</i>	1	<i>Pertinax hæreticus est qui prædicat fidem nostram esse falsam, ibidem. numer.</i>	8
<i>Perseuerantia quomodo differt a pertinacia, ibi. nu.</i>	2	<i>Pertinacia hæretici confessi quomodo probatur. ibi. nu.</i>	29
<i>Pertinacia duplex consideratur in hæretico ibi. nu.</i>	3	<i>Pertinacia an probetur ex uerbis uel factis hæreticalibus, ibidem. numer.</i>	30
<i>Pertinacia mentalis non potest liquere iudicij nisi per confessionem rei, ibid. nu.</i>	4	<i>Pertinacia hæretici conuincitur multis modis. xxx. q. nu.</i>	1
<i>Pertinaciam mentali non creditur si habet præsumptionem contra se. ibid. numer.</i>	5	<i>Pertinacia a iure præsumpta in hæretico. ibi. nu.</i>	2
<i>Pertinacia mentalis probatur per uolentiam præsumptionem. ibidem, numer.</i>	7	<i>Pertinacia a iure præsumpta est in ijs quos ius dicit hæreticos manifestos, ibid. nu.</i>	3

Pertinax hæreticus est qui dicit no- num uel uetus testamentum esse fal- sum, ibid. num.	12	Potentiam Dei nullo modo debemus negare, nisi appareat manifesta con- tradictio, ibid. nu.	14
Pertinax hæreticus est qui dicit eccle- siam uniuersalem errare, uel errasse, ibid. nu.	16	Punitus a iudice ecclesiastico, potest puniri a seculari quando non fuit in- tegre punitus in crimine mixti fori, 25. q. numer.	61
Pertinax hæreticus est qui aliquem co- git abiurare fidem catholicam, ibid. num.	65	Punitur quis sine culpa in pluribus ca- sibus. 18. q. nu.	12
Pertinax hæreticus est qui nouos erro- res gignit, ibid. nu.	38	Punitur nullus absque culpa præcedē- te nisi propter manifestationem glo- riæ Dei, ut in ceco nato dixit Christus ibid. nu.	13
Pœna non debet tenere nisi suos autho- res de æquitate canonica, sed fallit. 18. q. nu.	14	Purgatorium negare post hanc uitam est erroneum, & hæreticum. 22. q. nume.	54
Pœna priuatiua, non autem positiuam quis punitur pro culpa alterius, ibid. nume.	15	Purgatorium non esse est hæresis dam- nata in concilio Florētino, ibi. nu.	60
Pœna positiuam aliquando quis punitur ob utilitatem reipublicæ, ibid. nu.	16	Purgatorij loco est simul pœna sensus & damni, utraque tamen temporalis ibi. nu.	61
Pœna positiuam aliquando Deus punit aliquos temporaliter, ibi. nu.	17	Pluralitas uxorum an sit contra perfe- ctionem matrimonij, prout est in re- medium. 23. q. nu.	19
Pœnitentia infra quantum tempus ad- mittatur ad hoc ut alicui remittatur pœna pro uerbis maledictis contra Deum. xx. q. nu.	16	Plenitudo præsens in principe quando dicitur. 20. q. nu.	3
Pœna statuta contra homicidam intel- ligitur si dolose occiderit. 36. quæst. nume.	14	Philosophi antiqui in multis peccauē- runt cōtra legē naturalē. 23. q. n.	22
Petrus diffinit questionem de non ob- seruandis ceremonijs legis. 9. q. nu.	6	Plura requisita cū sunt ad aliquid uno deficiente nihil agitur. 29. q. nu.	4
Petrus comparatur Moysi in determi- nandis causis fidei. ibid. nu.	7	Præcepta legis Moysayce erant in tri- plici differentia. 31. q. nu.	2
Petrus primatum habuit ecclesiæ, & hodie papa. ibi. nu.	8	Præcepta affirmatiua seu negatiua an sint semper obligatoria. 12. q. nu.	3
Potentia proxima actui habetur pro actu. 33. q. nume.	38	Præcepto ducis belli est omnino obedi- dum, & si quis contrarium fecerit et in fauorem reipublicæ, debet puniri. 22. q. nu.	14
Positio consequentis necessario præsup- ponit antecedens. x. q. nu.	4		
Potestas ordinata, & absoluta quæ			

Præ-

Præcepto iniusto ducis belli non est obediendum, sed Deo. ibi. nu.	15	plius ad illud restitui. uide multa si- milia. 36. q. nu.	9
Predicadores cauti esse debent, ne præ- dicando faciant titubare animos au- dientium in ijs q̄ fidei sunt. 13. q. n.	19	Procuratorium mandatum repertum penes aliquem facit præsumere illū esse procuratorem. 28. q. nu.	24
Prædicadores arguit, quales esse de- beant ostendit. 28. q. nu.	33	Probationes debent esse clarissimæ ubi agitur de uita hominis. 7. q. nu.	16
Prædicans seu aliquid dicens contra fi- dem notoriam sine protestatione est hæreticus tenendus. 29. q. nu.	15	Probabile quid sit. 5. q. nu.	15
Prædicans, seu dicens aliquam assertio- nem contra fidem sine protestatione, quomodo potest excusari. ibi. nu.	18	Probationes imperfectæ in sua specie quomodo, & quando coniunguntur ad faciendum iudicium, non autem ad plenam probationem, & declara- tur Bal. in l. si quis ex argentarijs. 8. cogere. ff. de eden. 2. 5. q. nu.	21
Prælati debent curare, ne quis scanda- lizet plebē sibi commissam. 11. q. n.	11	Probationes plures imperfectæ nõ pro- bāt ad plenam probationē. 35. q. n.	8
Prælati credere debent explicitè arti- culos fidei, & ideo errantes in eis nõ excusantur. 12. q. nu.	5	Probatio dubia nõ releuat. 35. q. n.	5
Præsumptio iuris & de iure tollitur per confessionem partis dicentis fa- ctum aliter se habere. 24. q. nu.	28	Professori cuiuslibet in sua professione credendum est. x. q. nu.	3
Præsumptio non facti tollit præsum- ptionem iuris & de iure. ibi. nu.	30	Professio quam faciunt broxia damo- ni est duplex. 34. q. nu.	3
Præsumptio uiolenta de hæresi est con- tra illum qui primo asseruit assertio- nem catholicam, postea negauit. 30. q. nu.	41	Profitentes errorem hæreticorum sunt hæretici manifesti. 29. q. nu.	20
Præsumptio leuis uel quale quale præiudicium resultans ex testibus re- ceptis inter alias personas ad quid prodest. 34. q. nu.	44	Professio multis modis in iure capitur ibi. nu.	21
Præsumptio, & suspitio quomodo in- ter se differunt. ibi. nu.	45	Professio capitur pro secta seu disci- plina. ibi. nu.	22
Princeps assumptus in plenitudine po- testatis non est liberatus a dicam- ne rationis. 22. q. nu.	10	Propbetarum & Apostolorum libri. 22. q. nu.	53
Principi præcipienti ut quis puniatur pœna capitali indebite, non est obe- diendum, sed cōsulendum. ibi. nu.	13	Propositiones aliquas absurdas & ir- rationabiles esse, iudicis cognitioni relinquitur. 6. q. nu.	2
Priuatus aliquo officio non debet am-		Propositio ambigua an debeat in- telligi secundum sensum. 7. q. nu.	1
		Propositio hæretica dicta si sit sine do- lo, non punitur dicens. ibi. nu.	14
		Propositio alio modo concipitur scribē do, alio modo disputando. ibi. nu.	19
		Propositionem ambiguam disputans non debet statim damnari. ibi. nu.	20

d Pro-

Proprietates uerborū in sacra scriptura non sēper est attendenda. *ibi. nu.* 22
 Propositionē esse hereticā uel nō hereticā an possit Ep̄s uel inquisitor de terminare, quando est altercatio inter doctores. *8. q. nu.* 1
 Propositionem habentem implicitā heresim non potest declarare hereticā Episcopus uel inquisitor. *ibi. nu.* 3
 Propositio dubia nō ē dānāda. *ibi. n.* 11
 Propositio illa, filius Dei suscepit hominem, quō intelligitur. *14. q. nu.* 3
 Propositio asserta contra dicta sanctorum doctorum Ecclesie an possit dici heretica. *15. q. nu.* 1
 Propositiones sanctorum doctorum si in sensu proprio nō sunt ueræ, potius sūt exponēdæ q̄ sequēdæ. *22. q. n.* 50
 Protestatio quæ fit a prædicantibus, seu disputantibus de fide, quod non intendunt aliquid dicere contra fidem, eos excusat. *12. q. nu.* 1
 Protestatio in ijs quæ sunt fidei quomodo diffinitur. *ibi. nu.* 2
 Protestas in mortis articulo quod uult mori tanquā christianus nō p̄t post mortē accusari de heresi. *ibi. nu.* 6
 Protestas nō excusatur oīno, quin teneatur suū errorē reuocare. *ibi. n.* 7
 Protestatio non prodest ei qui tenetur scire aliquā propositionē esse hereticā, & errat in ea p̄tinaciter. *ibi. nu.* 9
 Protestatio iuuat eum, qui scripsit librū erroneū, & mortuus ē, quā nō p̄t de intentione interrogari. *ibi. nu.* 10
 Protestatio non iuuat ijs qui fuerunt uel sunt heretici in omnibus sed in aliquibus. *ibi. nu.* 15
 Protestatio non prodest disputantibus de ijs quæ iam sunt diffinita ab ecclesia. *ibi. nu.* 16
 Protestans quod non intendit dicere contra fidem excusatur ab heresi. *29. q. nu.* 1
 Protestatio quam faciunt prædicantes quod non intendunt aliquid dicere contra fidem est multum a iudicibus attendenda. *ibi. nu.* 14
Qualitates nō entium nullæ sunt. *24. q. nu.* 36
 Quæ dicantur sapere heresim manifestam. *23. q. nu.* 63
 Quæstio incidens & quæstio emergēs quæ dicantur. *25. q. nu.* 50
 Quæstio incidens uel emergens consistens in facto uel in iure in causis spiritualibus an sit decidenda coram seculari uel remittenda ad Ecclesiasticum, uide copiosius quā alibi *ibid. nu.* 51
 Quæstio usuraria incidens coram iudice seculari a quo decidetur. *ibi. n.* 52
 Quæstio iuris, & quæstio facti quando dicatur in materia usuraria. *ibi. numero.* 53
 Quæstio facti quādo a iudice seculari pōt decidi in cā spirituali. *ibi. nu.* 55
 Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum in cælis, declaratur optime. *33. q. nu.* 14
Ratiocinatur quod Virgo Maria non sit concepta in peccato originali. *17. q. nu.* 10
 Ratio diuinorum decretorum non est quærenda. *19. q. nu.* 12
 Regnum Dei est in simplicitate, non in contentione sermonis. *22. q. nu.* 48
 Regula omnis pro se habet intentionem. *ibi. nu.*

nem fundatam. *18. q. nu.* 20
 Regula Augustini super damnatis heresibus. *21. q. nu.* 27
 Relapsus in heresim sponte confitenti parcendum est, si de illo relapsu non constat per testes, & filij eius non sunt inhabiles. *25. q. nu.* 25
 Relapsus in heresim quando sunt tradendi curie seculari. *ibi. nu.* 26
 Religiosus accipiens publice uxorem uolens defendere errorem, ut hereticus damnandus est. *22. q. nu.* 38
 Reo seipsum offerenti ad iudicem & confitenti delictum non probatum parcendum est. *ibi. nu.* 28
 Responsio ad extrauagātem Papæ Sixti tenentis non esse ab ecclesia decisū quomodo intelligitur. *17. q. nu.* 9
 Resurrectionem generalem negare est hereticum. *18. q. nu.* 5
 Responsio ad contraria quod uirgo Maria fuit mortua. *ibi. nu.* 9
 Republica utilitas est ut quis aliquando suo iure priuetur. *ibi. nu.* 11
 Responsio quā facit reus accusationi fundatur in iure naturali. *34. q. nu.* 24
 Rescriptum contra publicam utilitatē non est obseruandum. *22. q. nu.* 11
 Reuelatio de qua in c. gaudemus. de diuorij. quod antiqui possent bigamiā contrahere quomodo intelligatur. *23. q. nu.* 46
 Rei ad se non pertinenti nemo se debet intrmittere. *x. q. nu.* 16
 Ritum quid sit. *32. q. nu.* 5
 Rusticus & idiota errans in fide creditur quod etiam sic teneat ecclesia, excusatur ab heresi. *12. q. nu.* 4
 Rustici, & idiotæ excusantur ab heresi si credunt id quod credit Ecclesia. *23. q. nu.* 34
 Quæst. numero. 6
 Rusticus non excusatur in ijs quæ publice prædicantur in ecclesia. *30. q. n.* 34
Sacerdotes simplices debent habere noti iam canonum penitentialium. *28. q. nu.* 29
 Sacra scripturæ profunditatem nullus scire potest nisi ex reuelatione diuina. *ibi. nu.* 35
 Sabbati obseruantia erat cerimonia. *32. q. nu.* 1
 Sabbatum a qua hora incipiebat secundum iudeos. *ibi. nu.* 2
 Sabbati obseruantia in quibus consistebat. *ibi. nu.* 3
 Sabbati obseruatio inuit q̄ Christus nō uenit, quod est hereticum. *ibi. nu.* 11
 Sabbati pars nō est obseruāda. *ibi. n.* 12
 Sabbati uesperum festiuas propter sabbatum subsequens iudayzare dicitur. *ibi. nu.* 9
 Sanctificati in utero. i. mundati a peccato originali qui sint. *19. q. nu.* 24
 Status hominis triplex consideratur post animæ infusionem. *ibi. nu.* 4
 Statuentis mens extēditur ad ea de quibus si recordatus fuisset idem statuisset. *23. q. nu.* 59
 Secunda iussio est expectanda a superiore quando aliquid prouidetur contra iustitiam. *22. q. nu.* 3
 Secta iudeorum an sit peior secta agarenorum. *23. q. nu.* 57
 Sensus literalis sacra scripturæ quis sit. *6. q. nu.* 15
 Sententia magistri in alia materia quādo excusat. *21. q. nu.* 7
 Sententia magistri non excusat discipulum in concernentibus fidē. *ibi. nu.* 34
 d 2 Senten-

Sententia Imperatoris non requirit exa 10. 24
 Etum ordinem iudiciorum. 22. q. n. 17
 Sensus literalis est efficax argumentū 6
 contra hæreticos, non mysticus sen- 6
 spiritualis, ibid. nu. 22
 Sentire male de sacramentis Ecclesiæ 8
 quis dicatur. 23. q. nu. 51
 Sentiens male de sacramētis Ecclesiæ, 9
 ut incurrat hæresim quid debeat dice- 9
 re, ibid. nu. 52
 Sententia ecclesiastici iudicis non parit 11
 exceptionem rei iudicatæ coram secu- 11
 lari. 25. q. nu. 60
 Sntia iudicis psumitur iusta, nisi sit in- 12
 terprostita appellatio. 29. q. nu. 32
 Sententia lata inter alios an faciat præ- 12
 iudicium alijs qui non fuerunt citati. 12
 34. q. nu. 43
 Sermo diui Hieronymi non deberet le- 6
 gi in matutinis de assumptione Beate 6
 Virginis. 17. q. nu. 15
 Significatio proprii uocabuli capitur 23
 ex diffinitione. in prælud. nu. 7
 Singularitas testium in quo consistat. 2
 34. q. nu. 7
 Scandali causa pronisio etiam facta 16
 retractatur. 22. q. nu. 7
 Scientia præsumitur in ijs quæ publice 18
 fiunt. 23. q. nu. 82
 Scientia distinguitur inter gradus iu- 18
 re naturali prohibitos, & positiuo ad 18
 ostensionem erroris. ibid. nu. 89
 Scire quis præsumitur quæ publice di- 31
 cuntur. 30. q. nu. 31
 Scriptura sacra nullam recipit dubita- 3
 tionem ueritatis. 5. q. nu. 3
 Scriptura sacra utitur dictis philoso- 61
 phorū, & sancti doctores sacre scri- 61
 pturæ, & dictis aliorum docto- 61
 rum, sed diuersimode. xij. q. nume- 61

Scriptura sacra est infallibilis uerita- 6
 tis. 15. q. nu. 6
 Scriptura sacra si non contineret infal- 8
 libilem ueritatem, maximum esset in- 8
 conueniens, ibid. nu. 8
 Scripta sanctorum non sunt infallibi- 9
 lis ueritatis, ibi. nu. 9
 Scriptura sacra inuitur reuelationi fa- 11
 ctæ apostolis & prophetis. ibi. nu. 11
 Scripta sanctorum doctorum. s. Augu- 11
 stini & aliorum de fide catholica & 11
 damnatione hæreticorū sunt appro- 11
 bata ab Ecclesiæ, & nulli licet eis con- 11
 tradicere. ibid. nu. 12
 Scriptura suscepta ab Ecclesiæ non est 12
 maioris autoritatis quam sacra scri- 12
 ptura. 21. q. nu. 6
 Sodomæ peccatū q̄ graue sit pluribus 23
 autoritatibus, & rationibus osten- 23
 ditur. 23. q. nume. 23
 Superiores non debent graue ferre cō- 2
 sultationes inferiorum. 21. q. nu. 2
 Superiori præcipienti ut delegatu fe- 2
 rat sic sententiam, non est obedien- 2
 dum, ibi. nu. 16
 Superiores caueant ne præcipiant in- 16
 ferioribus ut proferant sententiam, 16
 dicendo facies sic, & sic, ibidem, 16
 num. 18
 Superiores patienter debent tolle- 18
 rare consultationes inferiorum. ibi- 18
 dem. numero. 19. & supra nume- 18
 ro. 3
 Suspectus est de hæresi qui recedit a 3
 communi uita fidelium & abiurat, 3
 & inquisitor procedit contra hos si- 3
 spectos. 23. q. nu. 61
 Suspirio quando dicatur leuis, quando 61
 uehemens, quando uiolenta, quod ra- 61

70 inuenies. 34. q. nume. 46
 Si spiritio etiam uehemens hominis tem- 46
 perat sententiam a pena naturali ip- 46
 sius delicti. ibi. nu. 57
 T
 Tacitum & expressum habent in 11
 ter se differentiam. 23. q. nu. 51
 Theologi cognoscere debent co- 12
 gnitione magistrali an aliqua propo- 12
 sitio sit hæretica uel catholica. x. q. n. 6
 Theologia sola non potest regi Eccle- 22
 sia, ibid. nu. 22
 Theologia scolastica multū nobis pro- 6
 deest. 14. q. nu. 6
 Testis idoneus quis sit. 8. q. nu. 9
 Testis deponens de confessione hæretici 9
 dicitur deponere directe, uel de crimi- 9
 ne. 25. q. nu. 15
 Temeraria assertio quæ sit. xx. q. n. 12
 Temeraria assertio est errās, dubia, & 13
 scandalosa. ibid. nu. 13
 Testis primo dicto standum est, & non 39
 secundo. xxx. q. nu. 39
 Testes 40 sufficiūt i quocūq; crimine 1
 ad condemnationem. xxxiiij. q. nu. 1
 Testes duo sufficiunt ad condemnatio- 2
 nem hæretici si darentur nomina te- 2
 stium, ibid. numer. 2
 Testes tres hodie requiruntur ad cōdē- 3
 nandū aliquem de hæresi. ibid. num. 3
 Testes debent esse omni exceptione ma- 4
 iores ad condemnandum, ibid. num. 4
 Testes oī exceptione maiores qui sint, 5
 de quibus iudex se dēt informare, & 5
 si est spurius unus ex testibus. ibi. n. 5
 Testes debēt esse contextuales ad hoc 6
 ut plene probent aliquem actum indi- 6
 uiduum, ibid. nu. 6
 Testes singulares quādo probent in cri- 9
 mine hæresis, concordia. ibid. nu. 9

Testes singulariter deponētes de uarijs 46
 assertionibus hæreticis non probant 46
 aliquem hæreticum. ibi. nume. 10
 Testes non conuenientes in unum finē 11
 ni il ualent. ibid. nu. 11
 Testis unus si audiuit unam assertionē 12
 in uno loco ab uno, & alius ab eodē 12
 in altero loco, isti duos testes non 12
 sunt singulares. ibid. nu. 12
 Testes recepti in generali inquisitione, 16
 siue in sumuario iudicio nō probāt in 16
 particulari nisi repetātur, & repro- 16
 ducantur in plenario & particulari. 16
 ibid. nu. 16
 Testes recepti in generali inquisitione 17
 sunt repetendi in particulari post litē 17
 contestatam reo citato. ibi. nu. 17
 Testes recepti in generali inquisitione 18
 contra hæreticos, sunt repetendi in 18
 particulari corā duabus personis reli- 18
 giosis. ibid. nu. 18
 Testes recepti in generali inquisitione, 19
 non repetuntur in speciali, si hoc ha- 19
 bet stilus curiæ. ibid. nu. 19
 Testes omnino repetēdi sunt in spāli in- 20
 quisione, cōtra Ant. de Butr. secundū 20
 Bar. in l. ff. de quæstio. ibi. nu. 20
 Testes an sint recipiendi in cā hæresis 21
 post litem contestatam citato ipso ac- 21
 cusato, ibid. nu. 21
 Testes in criminalibus recipiuntur li- 25
 te contestata. ibi. nu. 21. & 25.
 Testes recepti in generali inquisitione 32
 criminum contra certam personā uel 32
 certum genus personarum non repe- 32
 tuntur in speciali. ibid. nu. 32
 Testes recepti in inquisitione spāli con- 34
 tra certā personam non sunt amplius 34
 repetendi, & ibi declaratur Bar. in l. 34
 ff. de quæstio. ibi. nu. 34

Testes recepti in inquisitione generali contra certam personam in crimine haresis, ad hoc ut non repetantur, requiritur quod sint examinati in forma iuris coram duobus religiosiis personis, ibi. numer.	35	Testes debent esse repetiti in particulari inquisitione, alias non probant, ibi. nu.	8
Testes examinati in generali inquisitione, & non repetiti in speciali an faciunt indicium contra inquisitum seu semiple nam probationem, ibi. nu.	37	Trinitatem personarum in diuinis qui uult probare ratione naturali dupliciter derogat fidei. 13. q. nu.	26
Testis in civilibus facit semiplenam probationem, in criminalibus uero dubitatur, ibi. nu.	39	V	
Testis si non debet iurare, ut in declaratione dicti sui, non est pars citanda, ibi. nu.	40	Veritas existens in negociis consulti tur Imperiali Maestas. 22. q. n. 1	
Testis examinatus iter alios an noceat tertio qui non fuit citatus, ibi. nu.	41	Veritas est immutabilis, & plura de ea. 1. q. nu.	12
Testis examinatus in summario iudicio si dicat contrarium in plenario, statim secundo dicto, non primo, secus in confessione, ibi. nu.	42	Veritas catholica quid sit. 4. q. nu.	1
Testis debet deponere de formalitate uerborum quando super uerbis est questio, ibi. nu.	47	Veritas catholica explicite, & implicitate dicitur. ibi. nu.	2
Testes deponentes de uerbis debent deponere de credulitate dicentis. ibi. numer.	52	Veritas catholica secundum Boetium, ibi. numer.	3
Testis deponens de facto hereticali non debet deponere de credulitate facientis, ibidem, nu.	53	Veritas catholica est sine approbatione ecclesie. ibi. nu.	5
Testis non debet deponere in scriptis nisi factum esset multum implicitum, ibi. nu.	54	Veritas catholica quid sit secundum Theologos. ibidem. numer.	7
Testis dicens uaria, & contraria non potest concordari ad uictoriam, sed ad euitandum periurium. 35. q. nu.	6	Veritas catholica est credere determinatis a sede Apostolica in iis quaesitionibus dei sunt. 5. q. numer.	12
Testes non debent deponere per eundem sermonem nisi agatur de formalitate uerborum. ibi. nu.	7	Veritas catholica est credere iis quaesitionibus sacri doctorum scripserunt contra hereticos. ibi. nu.	13
		Verba an debeant intelligi secundum communem sensum. 7. q. numer.	2
		Verba ambigua an debeant intelligi contra proferentem. ibi. nu.	3
		Verba propositionis debent intelligi secundum intentionem dicentis. ibi. n. 4	
		Verba si sunt ambigua debet proferens interrogari de intentione, ibi. nu. 5	
		Verba debent esse ad indicandum quod esse hereticum. ibi. nu.	7
		Verba sacrae scripturae male intellecta traxerunt aliquos ad haereses. ibi. numer.	21
		Verba quando sunt intelligenda secundum	

dum communem usum loquendi, ibi. numer.	24	nam patris sui habet aliquam excusationem ab haeresi. xxx. q. nu.	6
Verba quando sunt interpretanda contra proferentem. ibi. nu.	25	Verba si non conueniunt, nec legis dispositio. ibi. nu.	24
Verba obscura debent intelligi in mitiorem partem. ibi. nu.	26	Veritas infallibilis non est in scriptis Augusti. Ambro. Hiero. & similium, quod triplici ratione probatur. xxx. q. numer.	50
Veritates catholicae non sunt in dubium reuocandae. 18. q. nu.	6	Verbum, quibuscumque, generale est, & neminem excipit. xxxij. q. nu. 12	
Verba blasphemia dicens debet poenitere ut remittatur sibi poena. xx. q. numer.	15	Verbum, quibuscumque, non restringitur ad habiles quando agitur de fauore fidei, & ut delicta remaneant impunita. ibi. nu.	13
Verbum, potest, praecedente negatiua priuat potentiam, ibi. nu.	17	Verbum, aliter sentire, positum in capitulo ad abolendam. in primo. de haere. quomodo intelligatur, ibi. nu.	15
Verba, secundum Deum & conscientiam, quomodo intelligantur. xxij. q. numer.	37	Verbum, prode, quot modis capitatur in sacra scriptura, & alibi, ibi. numer.	45
Verborum proprietates non est omittere in dubio. ibi. nu.	46	Verisimile semper debet attendi siue in testibus siue in alijs. 35. q. nu.	2
Verbum hereticale non facit quem hereticum si non adsit pertinacia. 23. q. numer.	53	Verbum hereticum dicens ex infamia, & ebrietate quomodo debeat puniri. 36. q. nu.	12
Verisimile attenditur, quia quod est longe a uerisimili speciem habet falsitatis. 24. q. nu.	8	Verbum, potest, non semper praecedente negatiua priuat potentiam. 23. q. numer.	44
Verba cui non conueniunt, nec iuris dispositio. ibi. nu.	25	Veritas infallibilis est in sacra scriptura, cui est omnino standum. xxx. q. numer.	52
Veritas est omnibus rebus praeferenda, & multa habes de ueritate, ibi. numer.	32	Virginem mariam non esse mortuam dicere est scandalosum & sapiens haeresim, & ibi traditur quid est dicere sapere haeresim. 18. q. nu.	4
Verisimilitudinis praesumptio tollitur si in contrarium ueritas apparet, ibi. numer.	33	Vis praecisa excusat quem ab haeresi in tantum. xxx. q. nu.	7
Verbum similitudinem significans non semper similitudinem inducit quando sequitur absurditas intellectus. ibi. numer.	34	Vis conditionalis non impedit characteres, ita uideatur ut etiam non impediatur haeresim contrahi argumentatur subtiliter, ibi. nu.	10
Veritatem quaerens, & sequens doctrinam		Visitatio officialium in sindicatu dicitur potius digestio. 34. q. nu.	33

Voti solemnitas est de iure positiuo. 23. q. nu. 45	est contra legem naturalem, secus si successiue. 23. q. nu. 15
Voti sollemnis dispensatio potest fieri propter maius bonum. ibi. nu. 46	Vxores plures habentes eodem tempore possunt ab inquisitore puniri. ibid. nu. 49
Voluntas sola iudicandi facit quem apostatam, quamuis cerimonias non seruauerit. 32. q. nu. 16	Vxores plures ducens eodem tempore non est hæreticus nisi defendat, idem in religioso, ibid. nu. 54
Vocabulorum perscrutatio contrafradem infructuosa est. 33. q. nu. 33	Vxores plures ducere eodem tempore an sit factum hæreticale, ibidem. numer. 55
Vsurarum dubia quis debeat declarare Theologus an canonista. x. q. n. 10	Vxores plures habens, si non constet de eius mente suspectus est de hæresi. ibid. nu. 60
Vsuram non esse peccatum si quis dixerit quomodo intelligatur ut hæreticus censeatur. 3. q. nu. 9	Vxores plures tenens eodem tempore punitur ab inquisitore ut suspectus de fide, ibid. nu. 98
Vsurarius præsumitur in foro conscientie 7. q. num. 18	Vxores plures habere eodem tempore est ritus agarenorum. q. 23. numer. 56
Vsurarium contractum esse si partes constitentur in iudicio iudex secularis quomodo sententiabit. 25. q. nu. 57	Vsuram non esse peccatum, & quod christus non intrauit ianuis clausis ad discipulos, dicere est hæreticum. xxij. q. numer. 41
Vniuersitas parisiensis tenet q non fuit concepta; Maria Virgo in peccato originali. 17. q. nu. 12	
Vtens uerbis sacre scripturæ seu doctorum an excusetur si in hæresim labitur. 14. q. nu. 1	
Vxores habere plures eodem tempore	

F I N I S.

TRACTATVS

TRACTATVS AVREVS
OMNIBVS THEOLOGIS, CANO-

NISTIS, ET IURISTIS UTILISSIMVS,
ET PERQVAM NECESSARIVS.

De agnoscendis Assertionibus Catholicis & hæreticis, Editus à R. P. D. Arnaldo Albertino. I. V. D. Episcopo Pacten. Patria Maioricensi, Inquisitore Apostolico aduersus hæreticos Apud Regnum Siciliæ Citerioris. Feliciter incipit.

P R A E F A T I O.

TRACTATVRVS materiam de agnoscendis assertionibus Catholicis, & hæreticis, protestationem beati Hieronymi præpono, quâ in progressu huius opusculi, & in quibuscunq; meis sæpe sæpiusq; repetendâ esse testor, dicens. Si minus perite aut parâ caute forte aliquid à me dictum scriptumve fuerit, à quocunq; catholico emendari cupio. c. hæc est fides. xxiiij. q. j. Fateor. n. me tenere & credere illâ fidē quâ S. R. E. tenet & credit; quæ disponēte domino cūctorū fidelium mater est & magistra. ut in. c. dānamus in fide. de sum. trin. Implorato igitur in primis Dei adiutorio, in temerataq; Virginis Mariæ patronæ meæ intercessione suppliciter inuocata, ne per ignota procedā, à diffinitione eorū quæ ad agnitionē dicendorum necessaria sunt & oportuna inchoandū duxi, cuius diffinitionis quāta sint cōmoda ex infra scribendis apparebit. Tradētur idcirco aliquæ diffinitiones professioni huic congruētes, & ad huius opusculi progressum necessariae, ne (vt inquit Iurisc. in l. j. ff. de orig. iur.) illotis manibus materiam hanc protinus profsequamur.

A SVM-

S V M M A R I V M.

- 1 Diffinitio quid sit secundum legistas, & canonistas.
- 2 Diffinitio ex quibus debet constare.
- 3 Diffinitio quare in iure dicitur periculosa.
- 4 Diffinitio bona ex quibus debet constare secundum legistas.
- 5 Diffinitio quid sit & eius effectus.
- 6 Diffinitio si non competit nec diffinitio.
- 7 Significatio propria uocabuli capitur ex diffinitione.
- 8 Intellectus. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur.
- 9 Diffinitio & descriptio differunt.
- 10 Argumentum a diffinitione capitur dupliciter.

P R A E L V D I A.

- V**ONIAM ut inquit Tullius in j. offi. † Omnis institutio de aliqua re quae a ratione suscipitur debet a diffinitione perfici, ut intelligatur id, de quo disputatur, Bal. in praelu. feu. col. ij. & pro hoc est tex. in l. j. ff. si cer. per. & secundum Tullium de orat. talis decet esse diffinitio, ut uis eius quam diffinimus sic exprimat, ut neque absit quicquam, neque superfit, refert
- 2 Ang. de per. in l. in suis. col. vj. ff. de libe. & posth. Debet † etiam continere genus, & differentias, scribunt Bar. & moder. in l. j. ff. de acqui. poss. & in l. j. ff. de testa. & in l. j. §. dolum. ff. de dolo. Et † potest dici quod diffinitiones in iure sunt multum fastidiosae, quia & peritissimi in diffinitione defecerunt. Et propterea dicimus, quod omnis diffinitio in iure est periculosa, rarum est enim, ut non subverti possit. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. Aliqui legunt, rarum est enim pro parum est, Dy. in c. nō licet. eo. tit. Abb. in rubri. de sent. excommunicata. Et patitur diffinitio caluniam de facili, cum ad eam sit argumentatio, ut dicit Adria. papa. quoli. viij. q. xj. Ratio esse potest, propter plura requisita in diffinitione. Intelligendo de diffinitione proprie, pro ut est brevis enunciatio rerum substantiae, constans ex genere, specie, & differentijs, ut inquit Quintili. & ideo dicitur periculosa quia si in uno uerbo est erratum a tota causa cecidisse uideamur, ut ergo bona
 - 4 sit, sequentia requiruntur. Primo † enim requiritur quod diffinitum conuertatur cum suo diffinito Bar. per illum tex. in l. j. §. dolum. ff. de dolo. do. las. scribit in rubri. C. qui admitti. col. iij. & in l. si is qui pro emptore. ff. de usu-

de usu. col. xlvij. & sufficit hoc esse, considerando illud quod plerūque & regulariter contingit, non autem ut attendatur quod in aliquibus casibus contra regulam reperitur. Dec. in Rubr. nu. xxvij. in j. lectu. de iudici. col. iij. sufficit etiam quod effectualiter conuertatur cum diffinito, ut tradit Bar. Soci. in Rubri. ff. de condi. & demonstra. Secundo debet diffinitio ponere substantiam diffiniti non substantialia rei diffinitae, sed substantiam & quiditatem ipsius rei, ut ponit Rochus in rubri. de consue. col. ij. Tertio diffinitio a nullo diffinito separari potest, nec debet competere alteri a diffinito. Ias. in d. l. si is qui pro emptore. Quarto diffinitio debet continere genus, sub quo res est diffinita, & differentias, ut per hoc appareat, quod differt ab alijs speciebus contentis sub illo genere. Bar. in l. j. ff. de testa. Bal. in c. cōtingit. ad si. de dolo & contu. & dicit Deci. in rubri. de probatio. col. iij. uerſi. ex quo infero, quod in iure satis uidetur esse diffinitionem constare ex genere & differentijs, quocumque illud fiat, ita quod res diffinita ab alijs rebus discernatur, idem Deci. in j. lectu. Rub. de iudici. col. v. inquit quod sufficit diffinitionem constare ex genere & differentijs, quae capiuntur quandoque ab essentia & quiditate rei diffinitae, & causa finali, quandoque differentiae colliguntur considerando illud quod diffinitur prout in esse producit, ut ibi per eum. Quinto dicit Deci. in rubri. de proba. col. iij. uerſi. praedicta. Aret. in consi. v. incip. causa. Et ideo dicebat Ang. in consi. cx. incipien. Sanctissima & Illustrissima Regina. col. j. quod reprehensibile est loquenti, si uocem propriam ignoret, & prius determinare quam terminos intelligere quaestionis. l. Domicius. ff. de testa. principia enim artis oportet scire, alias & principiata progressus ignorare necesse est. l. j. ff. de origi. iuris & l. j. ff. de iust. & iur. & dicebat Arist. in principia ethicorum quod qui uirtutes uocabulorum ignorant de facili decipiuntur. & non immerito inuestiganda est diffinitio, quia ea dicit essentiam rei, descriptio autem claudit illius intelligentiam, ut dicit Bal. in rubri. C. qui adm. col. ij. quia ut inquit philosophus si uis essentialia alicuius rei cognoscere, recurrere ad diffinitionem ipsius, illa enim hoc demonstrat, ut inquit Bal. in l. j. ff. de usu. Inde † dicitur quod diffinitio est substantia rei demonstratae, ut dicit Abb. in rubri. de sent. excommuni. & alibi dicit Bal. in l. cum quis. col. ij. C. de iuris & facti igno. quod illa est forma substantialis, per quam datur diffinitio, & debet continere causam finalem, ut inquit Deci. in rubri. de iudicijs. in j. lectu. Ioan. And. in mercur. in c. possessor. de reg. iur. lib. vj. Abb. in rubri. de praeser. & in rubri. de appel. & Bar. Soc. in l. ij. col. j. ff. de uulga. & pupilla. d. Ias. in l. j. col. viij. uerſi. iij. principaliter. ff. de lega. j. Inde † dicitur quod cui non competit diffinitio, nec diffinitum competit. Bar. in d. l. j. de testa. Bal. in l. maximum uicium. col.

j. & ij. C. de liberis præte. Bal. in l. fi. C. de hære. insti. Bar. Bal. & alij in d. §. dolum. glo. in l. j. ff. de cap. diminu. glo. in l. nihil est aliud hæreditas, & l. fi. ff. de uerbo. sign. gl. in rubr. de summa tri. Iaf. in l. si is qui pro emptore, col. xlvj. ff. de uluca. † Et propria significatio uocabuli ex diffinitione suscipitur, ut dicit Bar. in l. j. §. ex qua re. ff. de tutelis. Et uerba diffinitionis proprie debent intelligi, ut dicit Bar. in l. omnes populi. in iij. q. Sextæ quæstionis principalis. ff. de iustit. & iure, quia quod multipliciter intelligitur, ueritas eius ignoratur, ut dicit Bar. in l. in ambiguo. ff. de rebus dubijs. Bal. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offi. procons. & lega. Bal. in l. precibus. col. vj. C. de impube. & alijs substi. Bal. in l. data opera. col. x. C. qui accusa non possunt. & Bal. in l. scire leges. ff. de legibus.

8 Nec † obstat quod omnis diffinitio sit periculosa in iure, ut in d. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. quia ut ibi dicit glo. capitur diffinitio pro regula generali, quia pauca sunt regulæ in iure quæ nõ patiantur aliquas fallentias, prout ibi exemplificat glo. & esto quod capiatur ibi diffinitio proprie, & sic quod periculosa sit in iure, quia difficile est explicare quiditatem & essentiam rei diffinitæ, Secundum quod philosophi ueram diffinitionem perscrutantur, considerantes quiditatem & essentiam rei diffinitæ, ut in ij. metaphisices, & refert Bal. in prohæmio decretalium. Tamen secundum legistas diffinitio non est ita periculosa: quia dato quod quidditas & essentia rei non exprimentur sufficit diffinitionem constare ex genere & differentijs, inde est quod non nunquam res diffinitur considerando rem pro ut est in fieri. l. libertas. §. seruitus. ff. de statu homi. & l. stipulationum. §. stipulatio. ff. de uerbo. obl. ut dixit Decius in rubr. de proba. col. v.

9 & in d. l. omnis diffinitio. † Et differentiam inter diffinitionem, & descriptionem ponit Bal. in c. contingit. in fi. de dolo & contu. tradentur ergo aliquæ diffinitiones mex professioni congruentes, & ad huius tractatus progressum necessariæ, nam ut inquit iuris consultus in l. j. ff. de origi. iuris. Vbi docetur, euidentia sua professionis sunt præmittenda propter duas causas. Prima quia auditores reddunt attentos. Secunda quia dicendum euidenti oratione præstant intellectum: locus enim a diffinitione ad diffinitum probabilis est & necessarius, a quo sumitur argumentum, ut l. j. §. dolum, & ibi Bar. ff. de dolo. & l. fi. cum glo. ff. de uerbo. sign. probatur in c. dudum. ij. post principium. de electione. prout late traditur per Bal. in l. conuenticulam. C. de Episco. & cle. Alberi. de Rosate in suo dictionario. in uerbo, arg. Specu. in Titulo de dispu. & alleg. in §. post hæc. Fratrem Arnaldum de Roco medaui in suo remissorio. Claudium canonicum in topicis suis: & ultimo loco Nicolaum Euerardi in suo libello de modo Argumentandi: Bal. in l. j. §. j. ff. de offi. eius cui mandatum est

est iurisd. & Bald. in l. scire leges. ff. de leg. de modo uero soluendi argumenta in iure ponit Bald. post Odo. 1. constit. ff. colu. 3. † Sed quatenus est nostrum propositum, Argumentum a diffinitione potest dupliciter formari. Vno modo affirmatiue, sic, diffinitio conuertitur cum suo diffinito, ergo est bona, uel sic, cui conuenit diffinitio conuenit diffinitum. Secundo formatur negatiue, cui non conuenit diffinitio, non conuenit diffinitum. Vel sic, diffinitio ubi non conuertitur cum diffinito, diffinitio non est bona, per superius allegata, & traditur in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. per Bar. in l. j. ff. de testa. & hoc argumento utuntur sæpe glo. ordinariæ. insti. de obliga. in princ. & in l. i. ff. de cap. diminu. & in rubr. de Summa Tri. & fide Catho. Bart. in l. si is qui pro emptore, in i. q. principali. ff. de usucap. Bald. in l. maximum uitium. C. de liberis præteri. Paul. de Cast. in l. i. ff. de legibus, cum alijs, ut traditur per doctores in dictis locis, & de iis satis. ne illotis (ut ita dixerim) manibus materiam hanc protinus prosequamur, ut dixi.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæresis quid sit.
- 2 Dogma falsum non est hæresis.
- 3 Error in scientijs non est semper hæresis.
- 4 Hæresis uera diffinitio contra Ocham.
- 5 Hæreticus non est qui facit contra præcepta decalogi.
- 6 Hæreticus est qui dicit non esse peccatum illud quod à Deo prohibetur.
- 7 Hæretici non sunt Iudæi & alij infideles.
- 8 Hæresis diffinitio data impugnatur.
- 9 Hæreses an sint ueteres uel nouæ.
- 10 Hæreses quando possent dici nouæ.
- 11 Hæresis ut sic dicatur an requiratur autoritas Ecclesiæ.
- 12 Veritas est immutabilis, & plura de ea.
- 13 Græci, & Abbas Ioachin an fuerint hæretici anse declarationem Ecclesiæ.

PRIMA QVAESTIO.

1 **P**RIMO. † Igitur quæro. quid sit hæresis & quamuis latius diffinierim in rubr. de hæret. lib. 6. q. 1. tñ ad propositum breuius procededo, aliquibus repetitis plura superaddâ. Est ergo hæresis dogma falsum fidei Christi orthodoxæ. i. error Christi catholicæ ueritati.

ritati, ut dixit Ocham in 2. li. dialog. part. 1. c. 6. quem sequitur Gabriel. in 4. dist. 14. q. 2. dicens q̄ in diffinitione prædicta dicitur primo, dogma falsum, quod ponitur pro genere, quia omnis hæresis est dogma falsum, siue error, sed non econuerso. omnis enim hæresis ait Hieronimus in Epistola ad Galatas peruersum dogma habet. c. inter hæresim. 24. q. 2. 3. Dogma ꝑ autem peruersum est dogma falsum, sed non omne dogma falsum est hæresis. Nam in multis rebus errare nullum, aut minimum peccatum est, ut inquit Augusti. in Ench. ca. xx. Sed hæresis sicut infidelitas gratissimum est peccatum, ut est in illo. 2. Petr. 2. Melius erat illis non cognoscere uiam iustitiæ, ut late concludit Car. de Turre Crem. in c. qd. autem. 24. q. 3. Non ergo omnis error est hæresis, ex quo sequitur quod non omne dogma falsum est hæresis, cum omnis error dogma falsum sit censendum, dogma ergo falsum in huiusmodi diffinitione ponitur pro genere. Quod additur, fidei catholicæ contrarium, ponitur loco differentiæ, qua excluduntur omnes alij errores, qui fidei orthodoxæ nõ sunt contrarij. Sicut error in rebus naturalibus, de quibus fides catholica nihil in contrarium assertit, ut sunt errores, de uis & numero elementorum, de effectu & ordine siderum, de figura Cœli, de generibus & natura animalium, & cæteris huiusmodi, quorum studio phisici insudant, quorũ scientia ad religionem Christianam non pertinet. de quibus Aug. in d. li. c. 8. loquitur. Errores ꝑ igitur in ijs, & si falsa sunt dogmata, non hæreses sunt dicendi. Considerandum uero est quod prædicta diffinitio hæresis data ab Ocham non uidetur sufficiens & perfecta, nam ea attempta esset dicendum Iudæos Agarenos & alios infideles, qui sacrum baptisma non susceperunt hæreticos esse, quia etiam ipsi habent dogma falsum & deuiant ab ecclesia, & tamen non dicuntur hæretici, ut scribit Dura. in 4. dist. 23. q. 5. & Car. de Turre Crema. in tracta. de potestate Papæ. li. 4. c. 3. vt latius ego dixi. in d. q. j. Dico ꝑ ergo, aliter esse hæresim sic diffiniedam, Hæresis est opinio, vel assertio, seu dogma falsum catholicæ ueritati contrarium, in eo qui Christianam fidem professus est, ut ponit idem Card. in d. tracta. li. 4. c. 1. & conuenientia huius diffinitionis ostenditur autoritate & ratione. De primo dixit Augusti. in lib. contra Faustum, hæresis est quæ diuersa opinatur ab ijs quæ catholica Ecclesia credit, idem habetur in ca. inter hæresim. 24. q. 3. q̄ hæresis est peruersum dogma id est falsum & perniciosum in doctrinæ Christianæ religione: & gl. ordi. 2. Chor. 3. ibi, non sumus sufficientes, dixit, fides est cogitare aliquid de credibilibus cum assertione recta. Secundum uero ostenditur, quoniam in d. diffinitione continentur ea quæ sunt tam de substantia hæresis, q̄ ea quibus distinguitur ab alijs assertionibus falsis, quod patet, dicitur

citur enim quod hæresis sit assertio, siue opinio, siue dogma falsum. hoc ponitur loco generis, nam omnis hæresis est assertio falsa, sed non econuerso, pro quo facit dictum Augustini supra allegatum in enchiridion, & idem pri. de ciuitate Dei, dixit, errare potero, sed hæreticus non ero, & signanter dicitur, assertio falsa, siue dogma peruersum, & non factum, quia factum peruersum non est hæresis, nec facit hæreticum, nisi concurrat falsa credulitas, uera uel præsumpta a iure, ut in ca. contra Christianos. de hæreti. lib. 6. si quis ꝑ enim furatur, uel adulteratur, licet agat contra præcepta decalogi, & ueritatem scripturæ, quæ dixit, non furtum facies, non mechaberis, non ex tali factio esset hæreticus, nisi crederet q̄ furari, uel mechari non esset peccatum, quia sic sentiens, sentiret contra Catholicam ueritatem, & doctrinam Ecclesiæ, & Dei exodi. xx. ca. tres autem. versicu. tertia est actio. de pœni. distin. j. Hinc ꝑ generaliter dicitur, quod quicumque dixerit, non esse peccatum id, quod est contra præceptum Dei hæreticus iudicatur. & ponitur exemplum in fornicatione & in alijs præceptis decalogi. ut scribit. S. Thom. quoli. 3. arti. 12. Hinc etiam est, quod si quis pertinaciter asserit, exercere usuras non esse peccatum, hæreticus est. clem. j. §. sane. de usuris, ubi dixit Imo. in 8. column. quod qui gignit nouas opiniones falsas, uel alias inductas falsas sequitur hæreticus est iudicandus. cap. ad abolendam. in princi. de hære. c. hæreticus. 23. q. 3. Sequitur in diffinitione, catholicæ ueritati contrarium, in quo tangitur materia, circa ea quæ ad catholicam ueritatem pertinent, cuius catholicæ ueritatis diffinitionem statim oportune subiiciam. Additur ꝑ etiam in diffinitione, in eo qui Christianam professus est fidem, loco differentiæ, quod Ocham non aduertit, per hoc enim hæresis differt ab alijs speciebus infidelitatis, uidelicet a falsis dogmatibus iudæorum, paganorum, & aliorum gentilium, quæ & si sint contraria ueritati catholicæ, non tamen proprie loquendo dicuntur in eis hæreses, cum hæresis sit (ut est dictum) species infidelitatis, pertinens ad eos qui fidem Christi profitentur, Sed eius dogmata corrumpunt, ꝑ quorum notitia pleniori uidendus est. S. Tho. in 2. 2. q. xj. arti. j. & quæ dixi in d. rubr. q. j. Sed adhuc ꝑ uidetur hæc diffinitio defectiua, cum in ea omittatur dogma falsum scilicet ab Ecclesia damnatum, quæ Ecclesiæ damnatio uidetur necessaria ad constitutionem hæresis, quod patet in græcis qui tenebant Spiritum Sanctum nõ procedere à Patre & Filio sed solum à Patre, & nõ fuerunt habiti ab Ecclesia hæretici, donec fuit eorũ assertio dānata, ut habetur in c. fidei. de Summa Trini. & fide Cath. li. 6.

9 Præterea ꝑ dicta diffinitio præsupponit unum falsum, quod non oēs hæreses sunt à principio, sed possunt esse uel insurgere nouæ hæreses, quod

suaderi uidetur ex tex. in c. notandum. 24. q. 3. ubi inquit, q̄ Augu. cum Episcopis suis Pelagium & Cęlestinum nouam hæresim in sanctam Dei Ecclesiam introducentes excommunicauit, pro quo facit tex. in cap. 1. 24. quæst. j. dicens, omnis hæreticus aut iam damnatam hæresim sequitur aut nouam fingit, & tamen omnes hæreses ueteres sunt & non nouæ, ut in c. Acatius. 24. q. j. ubi Papa Gelasius dixit q̄ Acatius non est factus inuentor noui erroris sed ueteris. His tamen non obstantibus st̄o cum diffinitione proxima, & ideo pro resolutione considerandum est secundum doctores in 4. dist. 13. q. 2. quod nulla hæresis est noua, quia nihil de nouo incipit esse contrarium ueritati catholicæ, nisi aliqua ueritas catholica de nouo inciperet esse uera, sicut illa, Deus est homo, incepit esse uera in instanti incarnationis, & prius erat falsa, & in eodem instanti. Deus non est homo, incepit esse contrarium ueritati catholicæ, & sic incepit esse hæresis, ex quo sequitur q̄ nihil de nouo incipit esse contrarium ueritati catholicæ, quæ prius fuerat uera, quoniam quandiu hæc ueritas fuerat uera tãdiu sua contraria fuit cõtraria ueritati, & per hoc falso. Non ¶ obstat, d. c. notandum, cum alijs, quia respondetur quod hæresim esse nouam dupliciter potest intelligi, Vno modo quia de nouo incipit esse falsa, ita q̄ si prius fuisset, non fuisset falsa, sicut supradictum est de illa, Deus est homo, & hoc modo bene potest esse aliqua hæresis noua. Secundo modo, aliqui errores dicuntur noui, non quin prius fuerint errores, sed quia prius non fuerunt asserti, & isti errores dicuntur nouæ hæreses, & noui noui errores, hoc est de nouo assertæ uel defensæ, q̄ aliqui de nouo asserunt uel defendunt, non quin prius fuerint hæreses & ueritati fidei contrariæ, uel dicuntur nouæ, quia non habent initium à doctrina Christi, & ideo nouæ reputantur quantum ad primos inuentores illarum hæresum ut dixit S. Tho. in 4. dist. 13. q. 2. Arti. primo, ad 8. Sequitur ¶ ergo, q̄ ad constituendum aliquam hæresim non requiritur auctoritas uel determinatio Ecclesiæ, nam dixit Card. in d. tracta. quod quemadmodum, quantum ad ea, quæ ad fidem pertinent, nec Romanus Pontifex nec tota Ecclesia potest de assertionem non uera facere ueram, aut de non falsa falsam, ita non potest de assertionem non catholica facere catholicam, nec de assertionem non hæretica facere hæreticam, nec econuerso, quia sicut ueritates catholicæ, absque omni approbatione Ecclesiæ, ex natura rei sunt immutabiles, & immutabiliter ueræ, ita immutabiliter catholicæ sunt reputandæ. Et ¶ idem est dicendum de hæresibus, quia quæ sunt hæreses, absque determinatione Ecclesiæ sunt hæreses, quia ut dixit Phil. Primo perhi. ab eo q̄ res est, uel nõ est oratio dicitur uera uel falsa

falsa, & dicebat Bal. in l. ex ijs uerbis. in fi. C. de test. mil. q̄ nostrũ negare uel affirmare non facit ueritatem aliter se habere, nam omne uerum est necessarium. & inquit Pau. ij. ad Corinthios. 13. non possumus aliquid ad uersus ueritatem, sed pro ueritate, ueritas enim ualet & inualefcit & uiuit in æternum. c. consuetudo. 8. dist. & iij. Esdræ. c. 4. hinc est q̄ ea quæ iuris sunt certa sunt. l. in omni parte. ff. de iur. & fac. igno. Bar. in l. ornamento. ff. de aur. & arg. leg. dixit q̄ si aliquis respondeat positioni iuris aliter q̄ debeat sibi non præiudicat. l. non fatetur. ff. de confess. & ibi Barto. Ant. de But. in prohe. decret. §. sane. Domi. in prohe. sexti libri. Moder. in c. sæpe. de appel. Inde dixit Bal. in l. Ancillæ. iij. not. C. de furtis, q̄ statutũ de quæstione compromittenda intelligitur de quæstione facti non iuris, idem dixit Bal. in l. cum proponas. C. de rebus credi. Decius in c. pastoralis. col. ij. de rescrip. & alibi dicebat Bal. in c. cum contingat, de rescrip. q̄ scientia est uerorum. & ueritas & esse idem sunt, & ueritas non potest esse falsa. l. si. ff. de hære. in fi. l. miles. §. pe. ff. de adulte. Vnde Papa declarando seu approbando aliquam ueritatem catholicam, non facit eam de nouo catholicam, nec damnando errorem facit illum de nouo hæresim. Sed determinat de nouo illam ueritatem dudum antea fuisse catholicam, & errorem illum dudum antea fuisse hæresim. Inde est q̄ Græci de quorum errore patet in d. c. j. de Summa Trini. libr. 6. & Abbas Ioachin de quo in c. damnatus, de Summa Tri. ante determinationem Ecclesiæ de facto fuerunt hæretici, si fuissent pertinaces, quia assertiones quas firmiter tenuerunt de facto ex natura rei sunt hæreticæ, sed quia Ecclesiæ militanti non constabat illos errores esse hæreses, ex quo non erant declaratæ, non fuerunt hæretici ab Ecclesia reputati, nisi post factam declarationem à concilio generali. unde post illam declarationem si qui illos errores tenerent hæretici censerentur, ut in d. c. j. de Summa Tri. ubi uerbum damnatus, postum ibi in tex. exponitur per Arch. j. hæreticos declaramus & nuntiamus. hæc sunt de mente S. Tho. in j. parte. q. 32. arti. 4. Ocham. In ij. lib. Dialo. c. 8. Car. Alex. in c. nunc autem. xxj. di. & in c. Anastasius. xix. di. aliqua circa diffinitionem hæresis uidenda sunt in d. rubr. de hære. lib. 6. q. j. ubi plura de hoc scripsi, quis dicatur hæreticus.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticus quis propriissime dicatur.
- 2 Hæreticum faciunt quinque necessaria.
- 3 Apostata à fide grauius peccat quam hæreticus, & grauius est puniendus.
- 4 Apostata a religione.
- 5 Hæresis non est factum contra legem Dei, nisi error in sit.

- 6 *Domus ex quibus constat.*
- 7 *Iudayzare est transire uel redire ad ritus Iudeorum.*
- 8 *Hæresim esse uel non esse ad ecclesiam spectat determinare.*
- 9 *Hæreticus ut dicatur necesse est ut pertinaciter suum errorem defendat.*
- 10 *Pertinacia facit hæreticum in ijs quæ fidei sunt.*
- 11 *Hæreticus non est qui per ignorantiam male sentit.*
- 12 *Hæreticus quis sit secundum Theologos.*
- 13 *Hæreticus ut censeatur qui dixit usuram non esse peccatum requiritur pertinacia.*
- 14 *Hæreticus est qui propter gloriam nouas gignit opiniones in ijs quæ fidei sunt.*

SECUNDA QVAESTIO.

- 1 **S**ECUNDO ¶ quæro quis propriissime dicatur hæreticus, & licet latissime hanc quæstionem examinauerim in d. rubric. de hæret. lib. 6. quæstio. 13. tamen nunc ibi dicta hic perstringam quia pro intelligentia dicendorum necessarium est illa repetere additis pluribus, & dico quod hæreticus est ille qui post susceptam religionem Christianam fidem Christi in generali profitens, aliquam in speciali opinionem contrariam catholicæ ueritati pertinaciter tenet & sequitur. Vnde colligo quinque necessaria ad constituendum quem hæreticum, Primo quod ille fuerit Catholicam fidem professus. Secundo quod aliquam ueritatē fidei catholicæ credat. Tertio quod habeat errorem in intellectu. Quarto quod talis error sit in ijs quæ sunt fidei, & bonorum morum ad consequendum vitam æternam. Quinto quod talem errorem pertinaciter defendat, quibus discussis patebit ueritas dictæ definitionis seu descriptionis. Quo ad primum, requiritur quod sit professus fidem Christianam, nam si errans in fide nūquam suscepisset per Baptismum religionem Christianam non diceretur proprie hæreticus, sed simpliciter infidelis, aut Paganus, Saracenus, aut Iudæus, & tales sunt foris, de quibus nihil ad nos prima ad Corinthios. v. unde inquit Augu. de ciuita. Dei. quod uidens diabolus genus humanum a cultura dæmonum liberari, hæreticos mouit, qui sub uocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ. Sic ergo oportet quod ille susceperit fidem Christi in Baptismo ad hoc ut censeri debeat hæreticus, nam cum priuatio præsupponat habitum, l. decem. ff. de uerbo. obliga. cap. ad dissoluendū, de despo. impube. l. manummissiones. ff. de iusti. & iure, & esse hæreticum denotet diuisum, quia hæresis

- hæresis idem est quod diuisio. cap. hæresis. 24. q. 3. facit. l. i. ff. familiae hereticum. ergo debuit esse ante unitus Ecclesie ad hoc ut hæreticus sit censendus. Inde est quod in Iudæo non cadit hæresis, ut dicit gloss. in uerbo hæreticum, in clementi. j. de usuris. quia cum Iudæi non sint de græmio Ecclesie proprie diuisionem ab ea facere non possunt. c. de Iudæis. 45. distin. Socy. in consi. lxxj. super quæstione proposita. colu. 3. libro primo. Quo ad secundum, quod aliquam ueritatem credat de fide Catholica, quia ut inquit S. Thom. 2. 2. q. xj. arti. j. hæresis pertinet ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt. & ij maxime uidentur hæretici, & propriissime. unde qui sic a fide Christi recedit quod nihil de ea credit, adeo quod a Christi nomine, & eius ueritate recedit, proprie non est hæreticus sed apostata, quasi omnino recedens a consortio Christianorum, unde tales qui nihil tenent de Christi doctrina, nec gaudent, nec uolunt esse sub nomine Christiano, proprie hæretici non sunt, quia, ut dixit Gregorius. 8. moralium. c. 25. ore cur eosdem patres quos ueneramur laudant: sed intellectu deprauato ipsi nos eorum laudibus impugnant. Et ¶ signanter dico proprie, quia large accipiendo etiam hæreticus dici posset apostata, & grauius peccat quam hæreticus, & grauius est puniendus, si grauius puniri posset. hæreticus enim aliquam ueritatem de Christo confitetur, apostata uero non, sicut Iulianus apostata, & sic possunt distingui hæreticus, & apostata. quod patet ex diuersitate titulorum, nam alius est titulus de hæreticis, alius uero de apostatis, nam est apostata qui fidem Christi omnino reliquit, ut dixit Bar. in rubr. C. de apostatis. Est tamen idem modus procedendi contra apostatas sicut contra hæreticos, ut in c. contra Christianos, de hæret. libr. 6. Alias ¶ capitur apostata pro eo qui relicta religione quam professus est ad secularem uitam redit, ut dixit Bald. in l. habemus. §. seruos. C. de Epif. & cleri. & Oldrad. in consi. 67. pater sanctissime: & in consi. 202. quidam monachus. Quo ad tertium, quod habeat errorem in intellectu, & sic erroneam opinionem in speciali, hoc plane requiritur ad hoc quod quis proprie censeatur hæreticus, quod dictam erroneam opinionem habeat in intellectu, ita quod male sentiat de ueritate illius assertionis. Vnde S. August. in lib. de utilitate credendi dixit, & habetur in c. hæreticus. 24. q. 3. hæreticus est qui falsas aut nouas opiniones uel gignit uel sequitur, & ratio huius est secundum Car. & Archi. Flo. quia hæresis est species infidelitatis, infidelitas autem est in intellectu subiectiue sicut & fides eius contraria. Et ¶ ita hæresis, quæ est eius species per necessitatem supponit errorem in intellectu, ex quo sequitur, quod factum sine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, ut puta si quis fornicatur, aut mechatur, licet. n. agat contra ueritatem

ueritatem sacrae scripturae, quae dicit, non mechandum, non tamen ex hoc est haereticus, nisi crederet aut opinaretur esse licitum mechari. ut. S. Tho. in d. quolibeto. Ratio huius est, quia quandoque aliqua necessaria requiruntur ad constitutionem alicuius, altero deficiente, impossibile est illud esse, quia dato opposito quod sine illo posset esse, iam non necessario requireretur ad constitutionem illius, sicut quia ad constitutionem domus necessario requiruntur fundamentum paries & tectum, Ideo si altero deficiente non potest esse domus, quia secundum dialecticos, domus constat ex fundo pariete & tecto. Legistae uero dicunt solum ex duobus, scilicet solo & superficie, ut dicit glo. in l. solum. ff. de rei uen. Bar. & alij in l. cetera. §. hoc senatus. & in l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de lega. j. sic ergo ad haeresim constituendam requiritur error in intellectu necessario. Nullum enim factum absolute sine errore in intellectu facit haereticum. Sed si quo ad forum exteriorem si illud factum esset transitus uel redditus ad ritum Iudaeorum, si de hoc constaret per confessionem uel per testes, ex hoc solo talis transiens uel rediens tanquam haereticus puniretur, cum uideatur hoc fecisse intentione iudaizandi, ut est tex. singularis in c. 7. christianos, de haere. li. 6. Iudaizare enim est facere id quod soli iudaei facere solent, ut dicebat Episcopus Abulen. exodi. 28, ut latius scripsi in consil. meo. 28. incipien. duo testes recensiti. Quo ad quartum, dico quod error sit in ijs quae fidei sunt uel contra ueritatem determinationis Ecclesiae in ijs quae pertinent ad fidem & bonos mores, & necessaria sunt ad consequendam uitam aeternam, Si enim error esset de ijs quae non pertinent ad fidem, puta quod credat quis solem non esse maiorem terra, & hmoi, non est periculosus error, uel quod circulus possit quadrari, aut piper sit tot gradibus calidum, unde Aug. li. 3. de libero arbitrio inquit. Si quid de creatura aliter quam se habeat censuerimus, non magnum periculum est, idem in Ench. c. 13. in quibus autem nihil interesset ad capessendum regnum, utrum credatur aut non, & utrum uera sint siue putentur an falsa, in ijs errare, scilicet aliud pro alio putare, non est arbitrium esse peccatum, aut si est, minimum aut laeuissimum est, error autem contra sacram scripturam, articulos fidei, aut contra determinationem Ecclesiae in ijs quae pertinent ad fidem uel bonos mores est haeresis. arg. c. haec est fides. 24. q. j.

8. Item si determinatio dubiorum circa fidem pertinet principaliter ad Ecclesiam, & praecipue ad summum pontificem Christi uicarium & Petri successorem. capitulo. quoties. 24. quaestio. j. capitulo. maiores, de baptismo, Scribitur in capitulo. sicut. de excessib. praelato. ut infra latius dicam in quaest. 8. contra autem auctoritatem Ecclesiae nullus doctor uel sanctus suam sententiam defendit, secundum. S. Tho. nec Gregorius. nec Ambrosius.

sius. nec Hieronimus, nec etiam Augustinus, sicut ergo asserens aliquid pertinaciter contra fidem est haereticus, & ita & contra determinationem Ecclesiae in his quae pertinent & necessaria sunt ad salutem pertinaciter asserens est haereticus, ipsa enim ecclesia nunquam errasse in fide probatur, scribitur in. c. A recta. xxiiij. q. j. nam pro ea Christus orauit ut non deficeret fides eius. in. d. c. maiores, Abbas in c. a nobis. ij. defenten. excommunicati. In alijs uero quae non sunt praecedentis qualitatatis contrarium sentiens non est haereticus, sicut dicere, quod ius non possit separari ab usu consumptibilium, ut declarat. Ioan. xxij. in extraua. incipien. ad conditorem canonum, & est text. Augustini in c. in quibus. xxij. q. ij. Quintum si & ultimum est, quod praedictum errorem pertinaciter defendat & sequatur, unde secundum Hieronimum in ca. haeresis. xxiiij. q. ij. haeresis ab electione est dicta, quia scilicet eam unus quisque eligat disciplinam, quam putat meliorem, electio autem ut dicit ibi Car. habet firmam adhaesionem, & sic ad hoc quod aliquis sit censendus proprie haereticus, oportet quod errorem seu erroneam opinionem quam contra ueritatem inuenit aut sequitur pertinaciter siue obstinata mente tueatur, & sequatur, unde dicebat. S. Thom. in Epistolis Pau. prima ad Corinthios. xj. lectione. 4. fundans se super dicto Hieronimi, quod ex illo dicto duo accipi possunt, primum quidem quod de ratione haeresis est quod aliquis priuam disciplinam sequatur, quasi per electionem propriam, secundum est quod huic disciplinae aliquis pertinaciter inhareat, nam electio, ut dixi, firmam importat inhæsiōem, & ideo haereticus dicitur, qui spernens disciplinam fidei, quae diuinitus traditur, pertinaciter proprium errorem sectatur, pertinet autem ad disciplinam fidei dupliciter, uno modo directe, sicut articuli fidei, qui per se credendi proponuntur. unde error circa hos secundum se facit haereticum, si perennata adsit, non possunt autem a tali errore excusari propter simplicitatem aliquam, praecipue quantum ad ea de quibus Ecclesia festum solemnizat, & quae communiter uersantur in ore fidelium, sicut misterium trinitatis, natiuitatis Christi, & alia. Quaedam uero indirecte pertinent ad fidei disciplinam, in quantum ipsa non proponuntur, ut propter se credenda, sed ex negatione eorum sequitur aliquid contrarium fidei. Sicut si negetur Isaac fuisse filium Abrahae, sequitur hoc contrarium fidei, scilicet sacram scripturam continere aliquid falsum, ex quibus tamen non iudicatur haereticus, nisi adeo perseueret pertinaciter, quod ab errore non recedat, etiam uiso quid ex hoc sequatur. Sic igitur si pertinacia, qua aliquis contemnit in his quae sunt fidei directe, uel indirecte, subire iudicium Ecclesiae, facit hominem haereticum. Talis autem pertinacia procedit a radice superbiae, quae aliquis praefert sensum suum toti Ecclesiae

fiat, unde Apostolus, j. ad Thim. vj. inquit. Siquis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei doctrinae, quae secundum pietatem est, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quae
 11 **1** siones, & pugnas uerborum. Et ideo † secundum S. Augu. non qui falsas opiniones gignit, uel sequitur, sed qui pertinaciter defendit, haereticus est censendus. Vnde si quis non pertinaci malitia sentiret aliquid contra fidem, sed ignorantia, paratus corrigi, si quod sentit, falsum ostendatur sibi esse contra fidem, aut sacram scripturam, seu determinationem Ecclesiae, talis non est haereticus. ca. dixit Apostolus. xxiiij. q. iij. De cuius intellectu plura dixi. in. c. quoniam. de haeret. lib. vj. in 12. q. idem habet. in. c. in Ecclesia. In uerbo resistunt contumaciter. 24. q. 3. inde succedit quod Augu. dicit, errare potero sed haereticus non ero. scilicet quia erat paratus corrigi cum sibi fuisset ostensus error, facit. c. haec est fides. 24. q. 2. j. & ibi glo. hoc notat. Et † haec haeretici diffinitio, seu descriptio, conuenit in effectu, cum ea quam tradit S. Tho. in. 4. dist. 17. art. j. dicens, haereticus secundum nos dicitur qui a communi fide (quae catholica dicitur) distat, contrariae opinioni uehementer inharens per electionem, & S. Bo-
 12 **2** na. in d. dist. inquit, haereticus est, qui diuinae legis ignorantia, uel contemptu, pertinax inuenitor proprii erroris, aut alicuius sectator, catholicae ueritati mauult aduersari quam subijci, & haec diffinitio fundatur in. c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. & Gabri. in 4. sentent. q. 2. uer. 3. notandum, dicit, haereticus potest sic describi. haereticus est, uere baptizatus seu probaptizato se gerens pertinaciter errans, uel dubitans contra catholicam ueritatem, nec hanc descriptionem haeretici glo. in. c. 3. de haeret. et. & Hostien. in summa. in ti. de haeret. §. quis dicatur haereticus. & gl. in. c. qui dignior. 24. q. j. & gl. in. c. ille qui. 24. q. 3. & Archi. in. c. ij. de haer. lib. vj. & Car. in. c. de. j. §. si. in 2. oppo. de usuris. In totum euacuauerunt. & dicit Oldr. in Consi. ccx. Regularis habet traditio, quae haeresis habet principium & complementum, principium quidem est error in oratione, sed complementum est pertinacia in uoluntate, & allegat. d. c. dixit Apostolus, & inquit Lucas de Penna. in l. j. C. de priui. Scola. li. 12. col. 6. quod non quicumque deuiat a fide, sed qui pertinaciter deuiat, proprie haereticus nominatur. c. in ecclesia. c. q. aliorum. & in d. c. dicit Apostolus. 24. q. 3. Vnde ad rationem haeretici duobus concurrunt: unum est error in ratione (quod est haeresis in initium) alterum pertinacia in uoluntate (quod est haeresis complementum) tales. n. proprie sunt haeretici. Secun-
 13 **3** dum Ray. & Tho. ut ibi per eum. Et ideo † quando dicunt doctores, quod qui asserit fornicationem non esse peccatum, uel usuram exigere, & similia est haereticus, ut scribit Decius in. c. j. de off. deleg. col. 6. semper intelligitur, quando pertinaciter assereret, per praedicta, & est text. in clemen.

1. §. sane in uerbo, ut pertinaciter affirmare praesumat. de usuris. nam nolens errorem defendere, sed rationem audire non est haereticus, ut inquit Alber. de rosate in rubr. C. de haeret. per d. c. dixit Apostolus. Calde. in consi. v. diaconus est professus, in titu. de haeret. Andre. de Iser. in tit. de statu. contra libe. Ecclesia. §. diffidamus. in feudis. Pe. de bella pertica in l. j. C. de haere. Io. de ana. in rubr. de haeret. S. Tho. in ij. ij. q. xj. art. ij. etiam si leui argumento a iudicio catholicae religionis, & tramite detectus fuerit deuiare. ut dicit tex. in l. j. C. de haeret. circa cuius intellectum omnes doctores qui haecenus scripsere cespitarunt, prout late scripsi in d. rubr. de haere. lib. vj. q. xij. & quae ibi dixi nolo hic transcribere ne processus illius
 4 **4** rubricae in totum uulneretur. Non † omitto tamen quod pro haeretico capitur quicumque alicuius temporalis commodi & maxime gloriae principatusque sui gratia falsas ac nouas opiniones gignit uel sequitur, ut diffinit August. in. c. haereticus. xxiiij. q. iij. illi enim qui confingunt aliquam haeresim de nouo secundum S. Tho. in ij. ij. aliquod commodum temporale expectant, saltem principatum, uolunt enim habere sequaces, hoc enim est commune in omnibus haeticis, quod ex superbia procedit, quae est amor propriae excellentiae, & a communi uia discedunt aut leuitate aut peruersitate, ut habetur in. c. excommunicamus. il. j. §. ad iudicium. de haer. unde S. Gregorius inquit, haeretici communem sententiam habere refugiunt, ne aequales caeteris extimentur, & quaedam noua semper exquirunt, quod dum alij nesciunt, de singularitate scientiae gloriantur, nec hoc (quod gloriae consequendae faciunt) ponitur in descriptione haeretici tanquam essentiale, secundum Alex. de ales, sed positum est id quod frequentius accidit in talibus haeticis, ut scribit Car. in d. c. haereticus, & dicam infra in xix. quaest.

S V M M A R I V M.

- 1 **1** Pertinacia in haeretico quae sit, & pertinaciter dictum.
- 2 **2** Perseuerantia quomodo differt a pertinacia.
- 3 **3** Pertinacia duplex consideratur in haeretico.
- 4 **4** Pertinacia mentalis non potest liquere iudici nisi per considerationem rei.
- 5 **5** Pertinaci mentali non creditur, si habet praesumptionem contra se.
- 6 **6** Dubitans in fide quomodo dicatur haereticus.
- 7 **7** Pertinacia mentalis probatur per uolentiam praesumptionem.
- 8 **8** Pertinacia exterior quomodo capitur.
- 9 **9** Usuram non esse peccatum, si quis dixerit, quomodo intelligatur, ut haereticus censeatur.
- 10 **10** Haereticus non est qui per lubricum linguam, uel ioco aliquid dicit contra fidem.

11. *Pertinaciter dictum quomodo intelligatur, habes multa exempla.*
12. *Pertinacia iudaeorum fuit damnata a Christo.*
13. *Pertinaciam conuincendi modi multi traduntur.*
14. *Pertinacia in haeretico probatur singulari modo.*
15. *Pertinax haereticus an sit omnino relaxandus brachio seculari.*
16. *Haeretici pertinacis poena est ignis.*
17. *Haereticus desistens a pertinacia admittitur ad poenitentiam.*
18. *Haereticis relapsis non parcitur.*
19. *Inquisitor aduertat quando admittit haereticum ad poenitentiam.*
20. *Intellectus. l. hij qui sanctam. C. de apostatis.*

Quid sit pertinacia, & quotupliciter sit consideranda, ut quis haereticus pertinax sit censendus.

TERTIA QVAESTIO.

TERTIO ¶ quæro. quid sit pertinacia, seu pertinaciter dictum, uel pertinax haereticus, de quibus erit promiscuus sermo. pertinacia ergo est tentio illius, quæ quis tenere non debet, & in hoc differt a perseverantia, quæ est illius, quod quis tenere debet, quia ut dicit Varro, in quo non debet præteriri & præterit, pertinacia est, in quo uero oportet manere, si in eo persistat, perseverantia uocatur. Et ¶ communiter pertinacia capitur in malam partem, perseverantia uero in bonam, licet aliquando authores promiscue his uerbis utantur, Et sic pertinax est qui nimis tenax est, hinc Plautus in captiuo. Quid tu ais, tenax ne pater eius est? Et ille, immo edepol, pertinax, Nec hic intendendo diffinire pertinacem, seu pertinaciam, Sed per declarationes manifestare diffinitionem secundum Isidorum lib. Ethimo. pertinax est, impudenter tenens suum propositum, ut dixit. S. Th. in ij. ij. q. cxxxviii. art. ij. in corpore, & Archi. in c. fundamenta. col. fi. de electio. Et perseverantia est ratione bene considerata stabilis permanens, secundum Andronicum: ut dixit. S. Tho. in d. ij. ij. q. cxxviii. Et ¶ pertinacia in proposito potest dupliciter considerari, quædam est interior, quædam exterior, interior, seu mentalis est, quando quis pertinaciter corde adhæret prauitati haereticæ, uel pertinaciter dubitat de catholica ueritate, quod probatur in c. ad abolendam, in principio, de haeret. in uerbo aliter sentire. per quod uerbum, sentire, solam uoluntatem haereticalem sine exteriori opere iudicamus. Et ad hunc effectum, inducit illum tex. glo. in c. cogitationis, de poeni.

4 poeni, distin. j. ut latius dicam infra. in q. xxix. Et ¶ hæc pertinacia iudici non potest liquere, nisi per confessionem haeretici, ut dixit Bald. in l. si quis non dicam rapere, colum. j. & pen. C. de Epif. & Cleri. glo. notabilis in l. Fulcinus. §. quid sit autem latitare. ff. ex qui. cau. in posse. eatur, quam sequitur Ang. de Peru. in l. j. ff. de confess. Ea enim quæ consistunt in intellectu, uel conscientia nostra, probantur per nostram assertionem, glo. in §. sed iste quidem. insti. de actio. quam dicit esse singularem Bald. in c. bonæ, el. ij. colu. iiii. de postu. praelatorum. cum multis concordantijs quæ ibi congregauit dominus Bos. col. xxiiij. Et est glo. secundum eum clarius loquens in c. significasti. el. pri. in uerbo, si est ita, de homicidio. Guido sociam in c. accedens. de crimi. falsi. facit. c. si uero, de senten. excommunic. Et in propria materia de hæresi. Ioan. Lupi scribit in sua allegatione. inci pi. casus super quo. colum. viij. Sed ¶ si quis accusatus de hæresi negaret pertinaciam mentalem, & esset præsumptio extrinseca contra eum, non crederetur ipsi, nec stabitur dicto, & iuramento suo, ut inquit Barto. in l. inter omnes. §. recte. colum. ultima. ff. de furtis. Ioan. And. in c. ij. de constitut. l. si non conuicij. C. de iniurijs, & l. j. C. ad l. Cornel. de sicca. tradit Alexan. in l. j. §. per procuratorem, colum. ij. ff. de acqui. possess. inde dicebat Lud. Rom. in consil. ccccxxxj. præsentis dubitationis articulus. in fi. quod ubi contra allegantem ignorantiam ex coniecturis scientia præsumitur, per iuramentum solum ignorantia non probatur, nisi aliter ignorantia probatio coloretur, ut dicit glo. in c. proposuisti. lxxxij. distin. Innocen. & Anton. de Bu. in c. cognoscentes. de constitut. Et ¶ pro eo quod dixi de dubitante, facit. c. j. de here. ubi dubius in fide est infidelis, dummodo dubietas hæc habeat in se firmitatem animi, & quandam pertinaciam, ut quia perseverat in illa dubitatione, Secus si incideret in cogitationem, seu dubitationem ex primis motibus animi, ut declarant Cardin. Abb. & alij in d. c. j. & Aug. de Anco. in tract. de potestate Papæ. q. xxviiij. articu. j. pro ut ego late scripsi. in d. rub. q. xiiij. versic. primo dicitur haereticus. Insuper ¶ probatur dicta mentalis pertinacia per præsumptionem iuris violentam, quando quis transit, uel redit ad ritus iudaeorum, ut in d. c. contra christianos. Et quando quis suspectus de fide, citatus non comparet, Et excommunicatus stetit in excommunicatione per annum, quia ex tunc ut haereticus condemnatur, ut in c. cum contumacia. de haeret. lib. vj. Idem in deficiente in purgatione canonica, ut in c. inter sollicitudines. de purga. canon. ut late dixi in consil. meo. xj. incipi. super dubio. Idem in illis, qui relabuntur in hæresim quam abiurarunt in genere uel in specie. c. ad abolendam. §. illos quoque, de hære. in c. super. co. titulo lib. vj. & in c. accusatus. §. cum uero. Idem & in casibus comprehensis in tex. unico, &

B lingu-

singulari in d.c. accusatus. §. ille quoq; idem in eo qui non vult suam suspicionem de heresi purgare ad arbitrium Episcopi, vel Inquisitoris, vt in d. c. ad abolendam. §. qui uero. Idem est de illis, qui in art. mortis petierunt hæreticos cōsolatores. ut in c. filij & hæredes. de hæret. lib. vj. Hij enim oēs sunt in pertinacia mentali violēter a iure præsumpta, quia & hæretici iudicātur, & cōdēnātur, & in eis præsumitur ipsa pertinacia, quæ est de rōne

8 formali hæretici, vt supra est dictū. Est ꝑ præterea altera prinacia quæ dicitur exterior, quā quis verbis aut scriptis seu factis cōtra catholicā veritatē taliter inhæredō errori suo quod nullo mō uelit ab eo discedere, sed defensare persistit, vt habetur secūdum Aug. & scribitur in c. qui in Ecclesia. xxiiij. q. iij. vbi dicitur, qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumq; sapiunt, si correcti ut sanum rectumq; sapiant, resistunt cōtumaciter, suaq; pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistūt,

9 hæretici sunt. Et ꝑ hæc pertinacia est etiam in eo, qui in illum incidit errorem, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere vsuram non esse peccatum, ut in cle. j. §. Sane. de usuris. Et intellige pertinaciter, idest obstinata pertinacia: Secundum Laudi. dicentem quod alias non incurreret pœnas cōtentas in d. §. ut in cle. j. §. porrō. in fin. de summa Trin. inde pertinax dicitur, qui valde impudentur aliquid tenet & affirmat. Et ꝑ sic si ioco uel per lubricū linguæ quis id uel simile assereret, non esset hæreticus. c. quod ait. xxij. q. ij. & dicit ibi. car. secundum Zēze. exponitur pertinaciter, idest cum persistentia incorrigibili. facit. c. dicit Apostolus. xxiiij. q. iij. Hoc tamen inultum remanere non debet, Sed talia dicens ioco uel lubrico linguæ extraordinarie est puniendus, ut dicit Car. in d. §. sane. q. v. quem Io-

10 an. de Imo. ibi sequitur. Ad idem ꝑ est tex. in cle. j. §. porrō. de summa Trinit. vbi tanquā hæreticus censetur quicumq; deinceps asserere defendere seu tenere pertinaciter præsumpsit quod anima rationalis seu intellectiua non sit forma corporis humani per se & essentialiter, ubi dicit. glo. in uerbo pertinaciter, hoc est ualde pertinax, uel impudenter tenens, durus, irreuocabilis, indocilis & obstinatus, quinimo ex illo tex. colligitur expresse, quod quo ad hæresim incurrendā paria sunt asserere, defendere, seu tenere pertinaciter, ut ibi notat Car. Flor. in 8. notabili. Accedit etiam quod qui Inquisitori aliquid asserenti non credit dum eum forsā corrigat, uel instruit de his, quæ fidei sunt, uel ut se a crimine purget, uel ut aliquā pœnitentiam pro crimine suo agat. cōdēnari potest tanquā hæreticus pertinax, ut inquit Barto. per illum text. in l. tutor. §. tutores qui. ff. de suspectis tuto. pro quo facit. d. c. ad abolēdā. in prin. versi. nisi continuo. & c. literas. de præsumptio. & ꝑ d. §. tutores dicit Car. Flo. in cle. j. in prin. q. ij. de sum. Trin. quod ille dicitur pertinaciter inhæredere heresi qui non est paratus corri-

gi ad

gi ad mandatū superioris, ut probatur in c. damnamus. de summa Trinit. ubi non damnatur Abbas Ioachin, licet dixerit errorem, quia paratus fuit corrigi & se subiecit determinationi Ecclesiæ. facit. c. hæc est fides. xxiiij. q. j. Et pertinaciter factum dicitur, quod fit sciēter & nō extemeritate, ut

12 probatur in gl. temeritate. in c. j. de maledicis. Et ita ꝑ est odibilis pertinacia quam Christus exprobrauit iudæis, dū inquit Ioan. xv. si non uenissem, & locutus non fuisset peccatum non haberent, nunc autē excusationem non habent de peccato suo, vbi Christus declarat iudæos fuisse pertinaces in erroribus suis, quia sibi credere noluerūt, unde subdit, si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberēt, nunc autem & uiderunt & oderūt me, & patrem meū, Et sic pertinaces eos esse ostendit, quia operibus suis credere noluerunt, maliciam & pertinaciam indicans. Et ꝑ quāuis O Cham plures modos conuincendi aliquem de pertinacia tradiderit in j. parte sui dialogi. lib. iij. quem ad literā retulit Car. de Turre. Crem. in suo tracta. de potestate Papæ. in ij. parte. lib. iij. c. xxij. & Ioan. de Gerson in j. parte alpha. xiiij. in tract. de protesta. circa fidem, & per discursum illius alphabeti. nihilominus si bene pēsentur omnes reductuntur ad ea qua supra dixi. si tamen quis ea uidere uoluerit ad eorum

14 dicta me remitto. Et ꝑ ultra eos nō ommitto quendā modum cōuincendi aliquem de pertinacia. hoc est quādo quis contra prædicatam in ecclesia ueritatē, latēter dico p̄sistit, uel usq; ad mortē perdurat, quia talis non videtur per ignorantiam, Sed per obstinatam maliciam in tali errore tantotēp̄ perseuerasse. Et ideo Ecclesia tales præsumit hæreticos, ita scribit Archi. Flor. in ij. parte suæ summæ. tit. xij. §. j. ubi nihil allegat, potest fundari hoc in d. c. contra christianos. de hære. lib. vj. Pluribus alijs modis dicitur pertinaciter dictum uel factum, vt dicit. gl. in extrauag. Ioan. xxij. posita in tit. de uerb. sign. quæ incipit. cum inter nonnullos. in uerbo, pertinaciter. Sed ꝑ forsā dubitas. an quilibet hæreticus pertinax sit ut hæreticus condemnandus, relaxando illum ad iudicem secularem debita pœna puniendum, ut in c. ad abolendam. in prin. de hæret. ubi Hostiē. Ioan. And. & ceteri cōcludunt, hæreticos pœna ignis puniri per illud Ioan. xv. ubi dicit, si quis in me nō manet mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligēt eū, & in ignē mittēt. Et ꝑ sic cōsuetudo interpretat, ius atē ciuile capitali pœna seu mortis eos puniēdos decernit. l. Arriani. C. de her. iūcta. l. ultimū supplicii. ff. de pœn. facit ꝑ his optime tex. i. c. si audieris. 24. q. 5. & c. legi. 23. q. 3. Et iste casus addēdus est ad illos i. qbus q̄s puniēt pœna ignis, quos ponit Sal. i. l. j. C. de nili aggerib. nō rūpe. Rūdeo, quod si hæreticus i. sua falsa opiniōe p̄seuerat absq; retractatione, puniēt ut hæretic⁹. ut i. d. cle. j. §. porrō. de summa Tri. & in cle. j. §. sane. de usuris. facit. l. quā. in fi. C. de appel. &

idem si negauerit se hæreticum, & conuincatur & sic innocentiae suae ad arbitrium Inquisitoris debitam purgationem non præstiterit, ut in d. c. ad abolendam. scribit Hostien. in titu. de hæret. §. qualiter depræhendantur, colu. j. & habetur in decisione Rotæ. decis. cccccclxxv. quæ est. j. titu. de hæreti. in antiq. incipi. accusatus de hæresi, de cuius intellectu infra latius dicam, quia venia non datur nisi correcto. c. venia. de regu. iur. lib. vj. Si vero † dictus p̄tinax hæreticus a pertinacia vult desistere & desistit pariter errorem suum reuocare & hæresim omnem abiurare, ei quo ad vitam parcerit, secundum æquitatem canonicam & ciuilem, & deturditur in carcerem perpetuum, ut probatur in cle. ad nostrum. §. fin. de hæret. iuncto. c. pen. de hære. & in l. inter claras. C. de summa Trin. & l. hij qui sanctam. C. de apostati. Ab † hoc tamen excipio eos qui relapsi sunt in hæresim, quia sine vlla audientia iudici seculari traduntur, ut in c. super eo. de hæreti. lib. vj. d. c. ad abolendam. §. illos quoque. Et eos etiam excipio, quos iura canonica relapsos censent. ut in c. accusatus. §. eum vero, & §. ille quoque. de hære. lib. vj. Aduertant tamen dominus Episcopus & Inquisitor in admisione ad græmium Ecclesiæ hæreticorum redeuntium, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, seipos potius quam iudices fallentes, ne sub specie agni lupum gerant ut dicit text. in c. vt officium. §. si vero, versicu. prouiso solerter. de hære. lib. vj. Et in his versatur arbitrium iudicum, non autem in relapsis hæreticis, vel in eis qui pro lapsis habentur, quia in his a iure statutis non videtur versari arbitrium, seu dispensatio, ut in d. c. super eo. cum alijs. facit c. de causis & quæ ibi moderni scribunt de offic. deleg. Et † pro hoc est tex. notabilis quem ad hoc semper ponderaui in d. l. hij qui sanctam. C. de apostatis. ibi, perditis vero, hoc est sanctum baptismum profanantibus nullo remedio poenitentiae (quæ solet alijs criminibus adesse) succurritur. intelligendo perditis id est obstinatis, pertinacibus, & relapsis, de quibus nulla est spes quod recuperentur, seu redeant, pro vt verbum, perdere, hoc importat. ut dicit Barto. in l. si quis ex argentarijs. §. an vero. ff. de edendo, vt late de intellectu dictæ. l. hij qui sanctam, dixi in conf. meo. xxxiiij. incipie. cogor ex iniuncto mei officij debi. carta. ii. j. vbi scripsi, an in aliquo casu sit parcendum hæretico relapso confitenti errorem suum, & volenti ad græmium Ecclesiæ redire.

S V M M A R I V M.

1. Veritas Catholica quid sit.
2. Veritas Catholica explicite & implicite dicitur.

3. Veritas

3. Veritas Catholica secundum Boetium.
4. Hæretica assertio quæ sit.
5. Veritas Catholica est sine approbatione Ecclesiæ.
6. Hæreses sunt sine approbatione Ecclesiæ.
7. Veritas Catholica quid sit secundum Theologos.

QVARTA QVAESTIO.

VARTO. † Quæro. quid sit veritas catholica? ut cognoscamus quod est veritati Catholicæ contrarium. Est igitur veritas Catholica, quæ ex diuinæ reuelationis lumine supernaturali, immediate uel mediate est habita, explicite in propria uerborum forma, uel implicite bona & necessaria consequentia. Dicitur ex lumine diuinæ reuelationis habita, ad diuinam ueritatem per rationis inquisitionem sub lumine naturali cognoscibili, quæ non merentur dici catholicæ. Dicitur autem mediate uel immediate habita, quoniam aliqua nobis Deus immediate per se ipsum reuelauit & reuelat, sicut Euangelium, unde Io. i. dicit. Unigenitus Dei filius quæ est in sinu Patris enarrauit nobis. & Esaia. liij. Ecce ego qui loquebar ad sum. Aliqua uero reuelauit nobis & reuelat Deus per alios, sicut per angelos suos, & apostolos, siue per alios uiros sanctos. Paulus ad Hebr. j. olim inquit loquens Deus patribus in prophetis, nouissime locutus est in filio. Et ij. Pe. j. non enim uoluntate humana allata est prophetia, sed Spiritu Sancto inspirante locuti sunt homines. Et ideo non tantum ueritas catholica dicenda est a Deo per se ipsum immediate a fidelibus tradita, sed et quæ per sanctos ab eo doctos & inspiratos est habita, cum spiritus sanctus, quo inspirante sancti Dei homines locuti sunt & loquuntur non nisi ueritatem doceat atque inspiret: Io. i. 16. cum uenerit ille spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem. Dicitur explicite in propria uerborum forma, implicite uero bona & necessaria consequentia deducta, his enim duobus modis dicitur quid contineri in sacra scriptura, aut in propria uerborum forma, sicut ista. Verbum caro factum est, & ista, Christus fuit homo. Aut aliquid implicite, quod bona & necessaria consequentia ex propositis in litera explicite sequitur, sicut ex illa, Christus fuit homo, sequitur necessaria consequentia, quod habuit animam rationalem, & omnes animæ potentias. Sequitur etiam quod habuit carnem & ossa &c. quæ pertinent ad ueritatem humanæ naturæ, ut scribit Episcopus Vsselen. in libello quem fecit contra comitem Mirandulanum. c. ii. j. quorum plura sumpsit ex tractatu de potestate Papæ edito per Car. de Turre Cre. li. 4. c. 8. authore tacito. Sed exemplum ab eo positum mihi non uidetur congruere quod deducatur ex consequentia necessaria, quod Christus habuit carnem & ossa, cum hoc

explicitum sit in propria uerborum forma in sacra scriptura lectionis E-
uangelicæ Luc. 24. dum Christus dixit discipulis suis post resurrectionē.
Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum, palpare & uidete,
quia spiritus carnem & ossa non habent sicut me uidetis habere. Vnde cō-
gruentius exemplum esset, si diceremus, Ergo habuit neruos & uenas, quā-
hæc explicite in sacro canone non continentur, Sed ex necessaria con-
3 sequentiā deducitur, ut dicit Ioan. de Geriso. & Car. in d. loco. Item di-
citur ueritas catholica sicut Boetii primo de Trinitate, quia nō uni genti tan-
tum, Sed omnibus obseruanda & credenda proponitur, unde Matthæi ul-
timo dicit Christus, Euntes docete omnes gentes, & Marci xvj. Predicete
4 Euangelium omni creaturæ; Vnde illa assertio seu propositio est hæreti-
ca, quæ contrariatur ueritati catholicæ iuxta suum gradum, quia secundū
Aristotelem quot modis dicitur unū oppositorum tot modis dicitur &
reliquum, ideo opere precium est, ut in sequenti quæstione pertractemus
gradus, seu genera ueritatum catholicarum, ut eis cognitis, cognoscantur
earum opposita, cum contrariorum eadem sit disciplina. l. Pomponius.
§. Sed & is. ff. de p. ocu. l. j. in prin. ff. de hiis qui sunt sui uel alie. iuris. cum
5 ibi traditis. Et sicut ueritates catholicæ (ut supra tet igitur) absq; oī approba-
tione ecclesiæ ex natura rei sunt immutabiles & immutabiliter ueræ, ita
6 sunt immutabiliter catholicæ reputandæ. Similiter, sicut hæreses absq;
omni reprobatione & damnatione sunt falsæ, ita absq; reprobatione sunt
hæreses reputandæ ut dicit Gabriel. in 3. sententiarum. di. 25. q. unica. ver.
7 tercio dubitatur. Alibi tē idem inquit in 4. dist. xij. q. ij. ar. j. definiens ue-
ritatem catholicam, quæ ueritas catholica est ueritas reuelata, a Deo in se
uel in suo antecedente pertinens ad religionem. Dicitur reuelata, a Deo,
quia ueritas humano ingenio acquisita, puta per demonstrationem uel
per experiētiā, ut talis, non dicitur ueritas catholica, quia omnis ueritas
catholica est articulus fidei, fides autem non innuitur euidentiæ naturali
Sed diuinæ reuelationi, Dicitur in se, propter ueritates sacri canonis bi-
bliæ, quæ omnes immediate siue secundum se scriptoribus eius sunt reue-
lata, ipsi enim fuerunt calamus scribæ. i. Spiritus Sancti. uelociter scribē-
tis, ut scribitur in multis decretis conditis per August. 9. dist. Dicitur
uel in suo antecedente, propter ueritatem, quæ ex contentis In biblia
potest in consequentiā n. necessario inferri seu deduci. Ut est illa,
Deus est uerus homo ex anima rationali & carne subsistens, quæ sub
hac forma uerborum non habetur in scriptura. Sed ex ea potest
deduci in consequentiā necessariam. Dicitur, ad religionem perti-
nens, propter ueritates religionem siue pietatem non respicientes,
quæ non dicuntur ueritates Catholicæ, quāuis fuerint a Deo reue-
lata,

lata, pertinet autem ad religionem quicquid ad pietatem id est Dei
cultum, aut ad finem beatitudinis consequendæ ordinatur. Ex illo se-
quitur, quod multæ ueritates quæ in Scriptura Canonica non habentur, nec
ex eis solis deduci possunt in consequentiā necessariam sunt catholicæ.
Primo patet de his quæ ab apostolis ad nos per succedentium reuelatio-
nem, uel scripturas fidelium fide dignas peruenierunt, & tamen in scriptu-
ra canonica non continentur. hæc Apostolis per Spiritum Sanctum reue-
lata (a quo docti sunt, omnem ueritatem) non dubitatur. Secundum patet
de his quæ ex præmissis coassumpto aliquo uero necessario euidente uel
certo deduci possunt. Tertio patet de his ueritatibus quæ aliis fidelibus a
Deo reuelatæ esse sufficienter ostenduntur. Quarto patet de his quæ a b
Ecclia uniuersali ut credenda accepta sūt, supponit enim eā in fide errare nō
posse, cuius fidem deficere non posse, Oratio Christi pro fide Petri mani-
festat, Luc. xxi. & eius promissa assistentia usq; in finem seculi. Mattha. i.
vj. certam reddiderunt. Quinto & ultimo patet de ueritatibus a generali
bus conciliis & Romanis Pontificibus rite determinatis, hæc. n. omnia
uel reuelata sunt, uel ex solis reuelatis sunt deducta, uel ex reuelatis, & il-
lis ueritatibus coassumptis, neq; aliud determinat rite Concilium, uel Ro-
manus Pontifex ut est proxime dictum. Et hæc quinq; ueritates catholicæ
latius explicantur in gradibus seu generib. catholicarum ueritatum, quæ
statim subiiciuntur pro præmissorum dilucida declaratione. Ex quibus
resolutoria patet definitio assertionis catholicæ. hoc est, assertio catholi-
ca est ueritas ex lumine diuinæ reuelationis immediate uel mediātē habi-
ta, explicite, & in propria uerborum forma, uel implicite bona & necessa-
ria consequentiā deducta, declarando singula uerba ut dixi. Vel aliter po-
test dici secundum aliquos. Assertio catholica est illa cui quilibet adul-
tus tenetur explicite uel implicite firmiter adhærere per solam fidem &
non per experiētiā aut rōnem demonstratiuam, quāuis de facto ha-
beat aliqua motiua. Et iō dicitur catholica, i. uniuersalis, ut dicit gl. in rub. C.
de Sum. Tri. & Arch. in c. fundamenta. in prin. de elec. li. 6. quia ubiq; p-
dicanda est, & omnibus gētibus credenda proponitur, Vnde Christus Mar-
ci. ult. Euntes docete oēs gētes. Et quia nunq; in ea subfuit subest aut sub-
erit aliquod falsum, prout scribit Boet. in principi. lib. de Trinitate.

S V M M A R I V M.

- 1 Catholicarum ueritatum gradus quot sunt.
- 2 Furi par est occultator alienæ laudis.
- 3 Scriptura sacra nullam recipit dubitationem ueritatis.
- 4 Hæretica assertio est, quæ contradicit ueritati catholicæ in propria uerbo-
rum forma.

- 5 *Heretica assertio est, quæ contradicit sacræ scripturæ ex deductis in necessariam consequentiam.*
 6 *Heretica assertio est quæ contradicit his quæ nobis ab Apostolis traduntur.*
 7 *Concilium generale in his quæ fidei sunt errare non potest.*
 8 *Multa leguntur in Ecclesiis, quæ non credere non sunt de necessitate salutis.*
 9 *Heretica assertio est non credere determinatis ab ecclesia in his quæ sunt fidei.*
 10 *Concilium potest errare in his quæ non sunt fidei.*
 11 *Doctor unus potest conuicere communem opinionem.*
 12 *Veritas catholica est credere determinatis a sede Apostolica in his quæ sunt dei sunt.*
 13 *Veritas catholica est credere his quæ sancti doctores scripserunt contra hereticos.*
 14 *Doctores approbati ab ecclesia qui sunt.*
 15 *Probabile quid sit.*
 16 *Assertio sapiens catholicam ueritatem quæ sit.*
 17 *Assertio heresim sapiens quæ sit.*
 18 *Quot sunt gradus siue genera catholicarum ueritatum.*

QVINTA QVAESTIO.

- 1 **Q**UINTO ¶ Quæro, quot sunt gradus seu genera siue modi cognoscendi ueritates catholicas? Et consequenter hæreses eis aduersantes? Respondeo plures esse, in quorum progressu sequar uestigia uenerabilis inceptoris Occhâ, Io. de Ger. Cancellarij parisiensis, & Card. Sancti Sixti, & aliquorum aliorum, nec erubescam Authores nominare, a quibus didici & discam, Cum occultator alienæ laudis furi par sit ut est arg. in l. hæreditatum. §. si. ff. ad legem falci. quam ad hoc allegat Bal. in præludijs feudo. col. si. idem Bal. in rub. de eo qui est in posse. cau. rei seruæ. quæ uiua uoce audiui allegatû a do. Iaffo. Maino. in academia Ticinensi, dū legeret. l. 3. §. si. rē. ff. de acq. pos.
 2 **P**RIMVS ergo gradus seu genus catholicarum ueritatum est eorum quæ in canone sacræ scripturæ, ueteris aut noui testamēti, in propria uerborum forma continentur, ut est ista, in principio creauit Deus cælum
 3 & terram. Item uerbum caro factum est, Quod autem hmoi ueritates in sacra scriptura contentæ catholicæ sint, manifestum est, cum de ueritate sacræ scripturæ nullo modo dubitandum sit, Vnde dicit August. & scribitur in c. quis nesciat. 9. dist. quis nesciat sacram scripturam canonicam tam ueteris, quæ noui testî certis terminis suis cōtineri: eaq; posterioribus oim Epōrū literis ita pponi, ut de illa omnino dubitari vel disceptari nō possit, vrū uerū, vel vrū rectū sit quicquid in ea scriptū sit, vel constiterit esse.

esse. Et alibi Aug. in c. ego solis. eadē. disti. dicit. Ego solis scripturarū libris (qui canonici appellantur) didici hunc timorē, honoremq; deferre, ut eorū nullū scribendo errasse firmissime credā. & si alia probatio quaeritur, sufficit Matthæi quinto. Amē quippe dico uobis, donec trāseat cælum & terra, iota unum aut unus apex nō præteribit a lege donec omnia fiant: Et sequitur, Amen dico uobis, cælum & terra transibunt. Constat autem quod canon bibliæ lex est Dei per reuelationem habita, cuius assertiones literales innuntur vnico literali principio, omne reuelatum
 4 à Deo est uerū, ut dicit Aug. in d. c. ego solis. Vnde assertio quæ huic primæ ueritati catholicæ contrairer, esset hæretica, quia huic primæ ueritati primi gradus in proprijs terminis contradiceret, uidelicet ueritatibus sub propria uerborum forma in sacra scriptura contentis, ut esset ita, quod in principio Deus nō creauit cælū & terrā. Aut quod uerbum nō sit caro factū quæ ambæ assertiones in proprijs terminis cōtradicturæ scripturæ ueteris & noui testamēti, ut Gene. j. & Io. j. & sic esset prima species hæresum.

SECVNDVS gradus Catholicarum ueritatum est quæ ex solis contentis in sacro canone bona & necessaria consequentia inferuntur, inde cum tales ueritates eandem ueritatis firmitatem, & credulitatis necessitatem habeant quam habent ueritates, ex quibus necessaria & formali consequentia inferuntur, inter ueritates catholicas rationabiliter connumerantur, sicut hæc est ueritas. Christus est uerus Deus & uerus homo, quæ licet sic formaliter in serie sacræ scripturæ non inueniantur, ut dicunt Occham & Card. de Turre Crema, quia tamen ex contentis in sacra scriptura cōsequētia necessaria cōcludunt, catholica est censenda. Et eā credere
 5 necessariū est ad salutē. Vnde tria assertio huic ueritati catholicæ est secunda species hæresum, quæ repugnat ueritati catholicæ scđi gradus, uidelicet, quæ ex solis cōtentis in sacra scriptura cōsequentia necessaria & formali inferuntur, ut est, Christus non habuit intellectu passibile aut agentē; cuius oppositū manifeste qntia necessaria inferit ex qntis in sacra scriptura.

TERTIVS gradus catholicarum ueritatum est eorū, quæ citra canonē sacræ scripturæ continentur. quæ tñ per reuelationē & approbationem tantum mediantibus apostolis ad fideles deueniunt. Sane cum Christus uiueret in carne mortali, & Apostolos multa docuit, & fecit, quæ in sacro canone non habentur, sicut illud Ioan. ult. Multa alia fecit Iesus quæ non sunt scripta in libro hoc, multasq; alias uirtutes catholicas Christus ab Apostolis docēdas pcepit, quæ in canone non hñtur. Hinc Aug. in iij. lib. de parupulorū baptismo dicit, illa quæ non scripta seruat uniuersalis Ecclesia, accipit ab Apostolis Christo docente. idē Aug. in c. Ecclesiasticarū. xj. dist. & dicit tex. in c. cū Marthæ. de celeb. missa. sup forma cōsecrationis Eucharistiæ. Sane multa tam de uerbis quæ de factis dñicis inueniunt ab Euāgelistis ommissa,

ommissa, q̄ ē Apostoli uel suppleuisse uerbo uel facto exposuisse leguntur. Vt est, q̄ usus signi crucis sit in Ecclesia Et quod fideles tali signo debeant insigniri. tanta enim est autoritas Ecclesiae, q̄ dicebat Augusti. in Epistola fundamenti, Euangelio non crederem, nisi me autoritas Ecclesiae compelleret, quanquam uicissim dici posset, Ecclesiae non crederē si non autoritas sacrae scripturae impelleret. Et ita diuersis respectibus utraque mutuo se confirmat, ut inquit Gerson. Vnde ꝑ esset tertia species hæresum, quæ contrairēt ueritatibus catholicis huius tertij gradus catholicarum ueritatum, uidelicet quas Apostolorum traditione siue reuelatione uniuersalis Ecclesia credit & obseruat. Et in hoc genere hæretica esset assertio, quod usus signi crucis non debeat esse in Ecclesia, unde tales ueritates, & quæ ex eis consequentia necessaria impermutabiliter possunt inferri, inter catholicas ueritates ueniunt computandæ. Et earum contrariæ assertiones hæreticæ censendæ.

QUARTVS gradus catholicarū ueritatū est eorū quæ ab Ecclesia uniuersali in concilijs plenarijs tanquam ad fidem Christianæ religionis pertinentia diffinita sunt, licet expresse in canone sacrae scripturae non inueniantur. Et ꝑ ratio huius manifesta est, quia concilia plenaria uniuersalis Ecclesiae in his quæ fidei sunt, errare non possunt ut bene scribit dictus Card. de potestate Ecclesiae lib. iij. capitulo. lviiij. traditur in c. significasti, de electio. quia quod fit à concilio uidetur factum reuelatione diuina. c. frustra. viij. disti. & optimus tex. in c. si ille. l. disti. ibi, quicquid contra illum diffinitionem (in quibus Spiritum Sanctū credimus locutum) dictū fuerit, recipere non solum temerarium Sed etiam periculosum esse non dubitatur. Hinc beatus Grego. in c. sicut. disti. xv. ait, sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & uenerari in eateor. Et in lib. de catho. ueri. inquit, sicut Deus uerus est, ita ea, quæ apostolica ecclesia de Deo docuit, uera sunt. Vnde merito dicitur prouerbiorum primo. ne dimittas legem matris tuæ id est ecclesiae, prout est hæc ueritas, q̄ Spiritus Sanctus procedit æternaliter à Patre & Filio. ut est decisum in concilio lugdunen. & habetur in c. j. de summa Trini. lib. vj. Et sic de alijs.

8 Et ꝑ notat̄ dictū est, tanquam ad fidem Christianæ religionis pertinentia diffinita sunt, quia ut dicunt Ioannes de Gerfo. & dictus Cardi. multa in Ecclesia traduntur, quæ tollat Ecclesia publice legenda, quæ non sunt de necessitate salutis credenda. Sed dumtaxat illa quæ sub diffinitione iudiciali tradit esse credēda, uel opposita reprobando concurrente uniuersali totius Ecclesiae consensu implicite uel explicite. Et prædicta dicuntur propter multa quæ in Ecclesia legi permittuntur, & tollerantur, quæ omnia credere non est de necessitate salutis, nec inter catholicas ueritates sunt

tes sunt reputadæ, licet multæ earum pie à fidelibus credantur. sicut sunt multa contenta in legendis siue hystorijs sanctorum, & Vitis patrum, quæ cum manifeste non cognoscantur falsa esse, Sed potius habere aliquam probabilitatis apparentiam, possunt credi, pro eo q̄ ad commouendos pios actus fidelium ad deuotionem proficiunt, secure leguntur, & pie creduntur, dum tamen animus assertionem pertinaci illis non adhæreat.

9 ¶ Vnde quarta species hæresis est quæ ueritatibus huius quarti gradus catholicarum ueritatū diceret, uidelicet diffinitis & determinatis iudicio uniuersalis Ecclesiae in concilijs uniuersalibus, ut si diceretur, Spiritum Sanctum non procedere à Patre & Filio ut est decisum ut dixi. & habetur in c. de Spiritu Sancto. de consecra. disti. ultima. Et notanter dico in hoc gradu, de diffinitis à concilio generali circa ea quæ sunt fidei, quia in his (ut dixi) errare non potest Ecclesia uniuersalis siue concilium generale, nec etiam in moribus, ut late per Petrum exime. in tracta. de clauibus Ecclesiae capi. cxli. Sed in alijs quæ fidem non concernunt, concilium generale forsam errare potest, prout dicitur errasse super matrimonio contrahendo inter Raptorem, & raptam. Et dictum Hieronymi melius sentientis postea fuit prælatum statuto conciliari. ut probatur in c. tria. iuncto. c. placuit. xxxvj. q. ij. & in c. de libellis. in glo. illorum. xx. disti. Abbas in c. significasti. de electio. colu. ij. facit glo. in e. j. de reliquijs & uene. Sancto. lib. vj. scribit Car. Alex. in c. Anastasius. in fi. xix. disti. Car. de Turre I. crema. in c. secundum Ecclesiae. eadem disti. Et ꝑ hoc facit tex. in l. j. §. sed neque. C. de uet. iure. enu. q̄ sæpe numero Deus aperit ingenium alicui in aliqua re, ita q̄ nō aperuit multis alijs doctoribus & grauioribus. per quem tex. dicunt scribentes in c. capellanus. de ferijs. q̄ unus doctor posset conuincere communem opini. melioribus rationibus, & subtilioribus motiuis, Et ideo dicebat Ioan. Andre. in c. j. de consti. q̄ communis opinio potest esse erronea, ut ibi late tradunt moderniores. propterea dicit tex. in d. §. sed neq; sed neq; ex multitudine authorum, quod melius & æquius est iudicatore, cum possit unius forsam, & deterioris sententia, multos & maiores in aliqua parte superare.

12 **Q**UINTVS gradus catholicarum ueritatum, est eorū quæ in materia fidei Apostolicæ sedis iudicio diffinita sunt, quæ licet in canone sacrae scripturae non reperiuntur, inter catholicas tamen ueritates computantur. Cuius ratio est, quia Apostolicæ sedis iudicium in his, quæ fidei sunt, errare non potest, pro quo facit Luc. xxiij. ego orauit pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando confirma fratres tuos. ut scribit Car. in d. tract. lib. ij. cap. cix. quod aperte dicto. Augustini confirmatur in c. in canonicis. xix. disti. ubi inter canonicas scripturas computandas ponit Epistolas quas

las quas ab Apostolica sede habere meruit, & alij meruerunt accipere. Et habetur in c. omnes, eadem, disti. ubi sic dicitur, omnes Apostolicæ sedis sanctiones sic accipiendæ sunt, tãquàm ipsius diuina uoce firmatæ. Et melius in d. c. frustra. & d. c. Ille. & diuus Hieronymus hoc confirmat in cap. hæc est fides. xxiiij. q. j. inquit. Si hæc nostra confessio. Apostolatus tui iudicio approbetur, quicumq; me calumniari uoluerit, te imperitum & maliuolum, uel non esse catholicum, sed hæreticum comprobabit, ubi Car. concludit, quòd in his quæ sunt diffinita à summo Põtrifice cum Cardinalibus circa fidem, error subesse non potest. facit. c. arecta. cum sequenti. & d. c. hæc est fides. ea cau. & q. Hinc est quinta species hæresum, earum falsarum assertionum quæ ueritatibus huius quinti gradus ueritatum Catholicarum contrariantur hoc est determinatis & diffinitis Apostolicæ sedis iudicio.

- 13 **S E X T U S** † gradus ueritatum Catholicarum esse uidetur secundum dictum Cardi. earum quæ de tenenda fide, & confutatione hæreticorum a doctoribus ab uniuersali Ecclesia approbatis assertiue traditæ sunt, licet in Canone Sacræ scripturæ expresse non contineantur, quod patet, quoniam cum Ecclesia uniuersalis quæ regitur Spiritu Sancto doctores aliquos approbauerit, eorum doctrinam recipiens, necesse est ut talium doctrina assertiue posita, & nunq̃ alias retractata uera sit, & ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda in ea parte in qua ab uniuersali Ecclesia est recepta, alias uniuersalis Ecclesia uideretur errasse approbando & acceptando eorum doctrinam tanquàm ueram quæ tamen uera non esset.
- 14 Qui autem sint hij doctores quorum doctrina approbata est, colligitur ex tex. in c. gloriosus Deus. de reliquijs & Vene. Sanctorum. libr. vj. ubi referuntur Gregorius, Augustinus, Ambrosius, & Hieronymus. quorum doctorum (ut ibi dicitur) perlucida & salutaria documẽta Ecclesiam illustrant, idem habetur in c. Sancta Romana Ecclesia. xv. disti. & dixit. S. Tho. contra gentiles. lib. iij. c. xxiiij. q̃ in determinatione quinti concilij habetur, sequimur per omnia sanctos patres & doctores Ecclesiæ. Athanasium, Gregorium Theologum, Gregorium Nicenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem primum, & suscipimus omnia quæ de recta fide & damnatione hæreticorum exposuerunt, ut ibi per eum.

15 **S E P T I M U S** gradus catholicarum ueritatum est earum quæ ex quarto, quinto, & sexto gradu catholicarum ueritatum consequentia necessaria, & formali inferri pnt. necessaria & formali consequentia dico, quia si aliquid solũ probabili cõsequẽtia inferretur nõ diceret proprie ueritas catholica sed p̃babilis: Dixit aut Aristot. illud est p̃babile qđ oibus, & maxime

me sapientibus uerum apparet, non autem illud quod indoctis uidetur esse uerum. dixit probabile, cum stultorum infinitus sit numerus. Ecclesi. primo. Vnde illa assertio esset hæretica quæ ueritatibus catholicis septimi gradus catholicarum ueritatum contradicit, quæ ex quarto, quinto, & sexto gradu catholicarum ueritatum necessaria & formali consequentia inferuntur, & de his habes exempla supra in iij. q.

- 16 **O C T A U U S** † & vlti. gradus ueritatum est, qui quis nõ sit, proprie loquendo, ueritas catholica, est nihilominus catholicam ueritatem sapiens, p̃ quato ueritatibus Catholicis est propinquus. vnde ueritas sapiens catholicam ueritatem est illa, quæ adiuncta sibi aliqua ueritate ad fidem non pertinente, quæ tamen rationabiliter negari non potest, sequitur ueritas catholica. Exempli gratia, quia nũc in Apostolica sede sedet Ioannemaria de Monte, de generosa & nobilissima familia, ista propositio Ioannemaria de Monte est Papa, est propositio sapiens ueritatem catholicam, patet, quoniam adiuncta sibi illa ueritate, quæ negari non potest, quòd fuerit rite & canonicè electus, ut puta a toto dominorum Cardinalium collegio, uel a duabus partibus, efficitur ueritas catholica, dicendo, Dominus Ioannemaria de Monte rite, & canonicè electus, & in Papam ab uniuersali Ecclesia susceptus, est uerus Papa ex determinatione uniuersalis Ecclesiæ. ea. in nomine domini. xxiiij. disti. c. de euitanda. de electio. c. ubi periculum, eod. titu. lib. vj. & in concilio Constantiensi cautum est quòd Papa canonicè electus qui pro tempore fuerit, eius nomine proprio expresso sit successor beati Petri, habens auctoritatem supremam in Ecclesia Dei.
- 17 Et † dicta assertio negatiue concepta, quòd non est uerus Papa, est assertio hæresim sapiens, ut dixit Ioan. de Gerso. in d. tracta. in prima parte, vnde distinguuntur quædam species falsæ assertionis, uel assertionum, quæ si absolute hæreticæ non sunt, sunt tamen hæresim propinquæ, qualis est quæ asserit dogma peruersum, ex quo cum notorio uero, quòd negari nõ potest, sequitur hæresim proprie dicta, ut infra dicam, ubi tractabo species falsarum assertionum & damnabilium. Et † sic ex predictis facile erit cognoscere ueritates omnes habere suos gradus, & non esse eiusdem naturæ, Sed diuersorum generum & graduum, quædam enim sunt catholicæ, quædam catholicam ueritatem sapientes, quædam probabiles tantum, quædam p̃e credibiles, & quædam impertinentes, ut inferius dicam. Et contrario cognoscuntur species hæresim in quo gradu ponantur, singula suis contrarijs referendo. Ex quibus patet quòd omnis error qui contradicit aperte predictis ueritatibus catholicis uel alteri earum directe, uel in bona & necessaria consequentia, est hæresim damnata explicite, & quàm cito constaret aliquem tali errori pertinaciter adhærere, esset hæreticus.

reticus reputandus, Et contra talem ut contra hæreticum posset Episcopus uel Inquisitor procedere, iuxta. c. ad abolendam. in princip. de hære.

S V M M A R I V M.

- 1 Assertio hæretica quæ sit.
- 2 Assertio hæresim sapiens.
- 3 Baptisma mundat a peccato.
- 4 Bibliam esse falsam est assertio hæretica.
- 5 Assertio, seu propositio impertinens quæ sit.
- 6 Ioseph sponsus Virginis Mariæ an erat uiuus tempore passionis Christi.
- 7 Assertio temeraria quæ sit.
- 8 Assertio erronea quæ sit, & est differentia inter erroneam & hæreticam assertionem.
- 9 Assertio iniuriosa seu contumeliosa quæ sit.
- 10 Assertio scandalosa, seu piarum aurium offensua quæ sit.
- 11 Assertio scismatica quæ sit.
- 12 Assertio impia quæ sit.
- 13 Assertio blasphemata.
- 14 Blasphemi qui sint late habes.
- 15 Sensus literalis sacrae scripturae quis sit.
- 16 Blasphemum & hæreticum quid sit.
- 17 Blasphemia propositio quæ sit.
- 18 Blasphemare quid sit.
- 19 Iuramenta scelerata faciens blasphemare dicitur.
- 20 Blasphemus quando dicatur habere in consuetudine.
- 21 Hæresis est iurare per pudibunda Christi & eius genitricis intemerata.
- 22 Blasphemos circa ius canonicum mitius se habet quam ius civile.
- 23 Blasphemiae propositiones.
- 24 Blasphemia est mixti fori & locus est præuentioni.
- 25 Blasphemia hæreticalis, & non hæreticalis.
- 26 Consuetudo blasphemandi non excusat blasphemos quominus puniantur iuxta qualitatem blasphemiae.
- 27 Propositiones aliquas absurdas & irrationabiles esse, iudici cognitioni relinquuntur.

SEXTA QVAESTIO.

SEXTO † Quæro quot sunt species falsarum seu damnabilium assertionum. Respondeo plures, ut ex illico dicendis apparebit.

PRIMO illa assertio est hæretica, quæ contrariatur vni, uel pluribus ex ueritatibus catholicis supra dictis in propria uerborum forma in sacra scriptura, seu in alijs scripturis iã dictis cõtentis, uel cõtradicit ueritatibus catholicis, quæ ex quarto, quinto, & sexto gene-

rc ca-

- re catholicarum ueritatum necessaria & formali cõsequentiã inferuntur, ut probatur ex prædictis, nã assertio hæretica est dogma falsum ueritati catholice cõtrariũ, quæ tot habet sub se species & gradus quot catholica ueritas cui opponitur, quia sicut philosophi quot modis dicitur unum oppositorum tot modis dicitur & reliquum. Vnde cum ueritas uel assertio catholica septem habeat gradus totidem assertio hæretica habebit, & cum assertionibus catholicis addatur assertio catholicam ueritatem sapiens, ut dixi in 8. gradu, per eandem rationem assertionibus hæreticalibus addenda est assertio hæresim sapiens ut statim dicam.
- 2 SECUNDO † est assertio hæresim sapiens, quæ sicut doctores asserit dogma peruersum, ex quo cum notorio uero quod negari non potest, sequitur hæresis proprie dicta, ut puta, hæc propositio, omnis homo existens Romæ est in peccato mortali, potest dici sapere hæresim, quia ex ea cum aliquo uero assumpto, uidelicet quod infans nouiter baptizatus est Romæ, sequitur quod infans nouiter baptizatus Romæ sit in peccato mortali, quod est hæreticum, Nam
 - 3 † in baptismo omnis homo siue paruus siue magnus moritur peccato, ut testatur Augustinus in Enchiridion. & habetur in c. A. paruulo. de consecr. di. 4. dum ait. A. paruulo recenter nato usque ad decrepitum senem sicut nullus prohibendus est à baptismo, ita nullus est qui non peccato moriatur, idem dicit in c. Regenerante. ea. disti. Item † dicere quod Biblia est falsa, est assertio hæretica, ut est probatum supra, In primo genere siue gradu catholicarum ueritatum, Et si adderet quod Biblia, quam habet Bernardus est falsa, non esset hæreticalis de se, sed posset dici sapere hæresim, supponendo quod Bernardus non haberet Bibliam, nisi correctam, pro ut Gerfon, & Cardini scribunt. aliud exemplum habes supra in octauo gradu.
 - 5 TERTIO † est propositio impertinens, quæ est, quando nihil nec directo, nec in consequentia euidenti, nec in consequentia probabili, neque certa sequitur quod repugnet ueritatibus catholicis, quia, prout est dictum contrariorum eadem est disciplina, & sicut operatur propositum in proposito sic operatur oppositum in opposito. Iulianus. §. si uenditor. ff. de actio. 6 em. & uel. Bar. in l. si. ff. de leg. 3. Et in † hac impertinenti propositio est explicari in hac assertionem, quod Ioseph sponsus Vir. Mariæ fuit uel non fuit mortuus tempore passionis Christi, quia siue fuerit superstes siue defunctus nihil pertinet ad fidem maxime quia inter catholicos tractatores est discrepantia, uel saltem esse uel non, nã Augustinus in sermone. 81 incipit. Quoties uobis, & Ambr. super Lucam. c. j. & i. c. quod ait. 27. q. 2. & Chrysol. in c. si cum. ea. cau. sentiunt quod non erat mortuus. Albertus uero magnus. Io. 19. Petrus comestor. Io. 11. Car. in d. c. si enim. & Io. de Gerfo. in duobus locis. Fran. de Mairo. & Raulin. in suis sermonibus tenent contrarium, & sunt hinc inde cõflictus rationum, Et in his licet opinari, ut dicunt Innocentius & Bald. in cap. ne innitaris. de consti. Et licet hæc

hæc assertio vel similes impertinentes non sint damnabiles, non tamen fuit inconueniens cam inferere, vt de hac specie assertionis habeatur agnitio. Et licet hæc vltima positio rationabiliter videatur & facilius ad sustinendum, tamen (vt dicit Bonauentura in alia materia in primo sentent. distin. xv. quæst. iij.) non debemus auctoritatem sanctorum ad nostram trahere rationem, Sed magis econuerso rationem nostram auctoritatibus sanctorum subijcere, vbi non continent expressam absurditatem.

7 ¶ **Q V A R T O** ¶ est propositio, seu assertio temeraria, quando assertitur aliquid tanquam certum, quod nulla ratione, seu auctoritate efficaciter probari possit; Sicut est propositio asserens, quod mundus finietur infra centum annos, hæc autem licet possit esse vera, tamen hoc asserens tanquam certum, dicitur temerarius, quia de hoc non est auctoritas, nec ratio efficax habetur, quod probatur Hieronymi auctoritate, nolentis diffinire, An Virgo Maria assumpta fuerit cum corpore, an obierit relicto corpore, inquit in sermone de assumptione, Melius Deo totum committimus quam auctoritate nostra temere aliquid diffinire velimus, Nam temeritas est quando aliquid facimus propria uoluntate sine superioris auctoritate vt dicit Domini. in c. eum qui. §. in super. de præbe. lib. vj. Bart. in l. j. ff. ad Turpi. l. eum quem temere. ff. de iudi. & instit. de pœna. temer. litiga. Specu. in titu. de præsumptio. in princip. Bald. in l. siue possidetis. colum. penul. C. de probatio. Et alibi dicitur, quod temeritas est motus proprius. Archidiacono. in c. cupientes. §. cæterum, de electio. lib. vj. c. notum ij. q. j. c. nihil. vij. q. j. c. Hanc consuetudinem. x. q. j.

8 ¶ **Q V I N T O** ¶ est assertio, quæ dicitur erronea seu falsa, asserens id quod est falsum, Vnde Augustin. in lib. de academicis, inquit, error est falsi pro uero approbatio. l. error. C. de iuris & facti ign. l. si per errorem. ff. de iurisd. omni. iudi. l. Barbarius. ff. de officio præto. l. j. C. de erro. calcul. & l. errore. C. de testam. Et ille dicitur errare qui æstimat se scire, quod nescit. c. quamuis xxxvij. distin. Et in hoc puo differre assertionem hæreticam ab erronea, quia hæretica est cuius falsitas sit notoria obtians vni ueritati catholicæ, ex dictis, vel pluribus. Et sic aliquis in his quæ sunt fidei cum adhæsiōne pertinaci illam falsam assertionem tenens, esset hæreticus, vt dixi supra in quæstione, erronea uero est quædo discedit a uia recta, quod potest esse in quibuscunque scientijs, scilicet, logica, philosophia, & in alijs similibus, vnde dicebat Augustin. Errare potero, Sed hæreticus non ero, Et sic omne hæreticum est erroneum, Sed non omne erroneum est hæreticum, ac etiam omne hæreticum est erroneum & temerarium, Sed non econtra, vt scribit Archiep. flore. in ij. parte summæ. titu. xij. c. v. in princip. Et quod dixi de adhæsiōne pertinaci, intellige quod perti-

nacia

nacia requiritur ex parte credentis, ut dicatur hæreticus, non autem ex parte propositionis, ut ipsa dicatur hæresis seu hæretica, quia sufficit quod sit notoria contra fidem, illi enim qui hæretici fuerunt non solum errauerunt, Sed pertinaciter erroribus adhæserunt. c. quidam autem hæretici. 24. quæst. 3.

9 **S E X T O** ¶ est assertio seu propositio iniuriōsa, quæ detrahit statui alicuius fidelis, aut alicui notabili personæ, seu sancto. inde dicitur iniuriam facit martiri, quod orat pro martyre. c. cum Marthe. de celeb. miss. ut puta, dicere quod lex Moysi suis umbris uictimis & terroribus fecit hypocritas, hæc assertio est iniuriōsa siue contumeliosa legi Moisaicæ & ipsi Deo. qui huiusmodi umbram, uictimas & cerimonias legis instituit, quæ ex sua institutione ad bonum inducebatur, & ueritate figurabatur, Attestate Paulo. j. ad Cor. x. hæc omnia antiquis patribus in figura contigisse. Et quis iniuria capiatur generaliter, pro eo quod non iure fit. tamen in proposito capitur pro contumelia, quæ a contemnendo dicitur, institutio. de iniurijs. in pri. ut dicit gl. in uerbo contumelia. Et ideo hæc species propositionis dicitur magis proprie contumeliosa, Et licet facta fiat iniuria, specialiter tamen hic loquitur de iniuriōsa propositione quæ fit uerbis aut scriptis, ut dicunt Azo in summa, Et Hostien. in titu. de iniurijs. §. quot modis. & traditur in l. si non conuicij. C. de iniurijs.

10 **S E P T I M O** ¶ est propositio scandalosa quæ est malefonans seu piarum auriū offensiua appellatur, quæ præbet occasionem ruinæ auditoribus, hoc est facilitate cadendi in hæresim, ut sunt multæ propositiones, quæ licet cum modificatione adiunctæ sint ueræ, per se tamen & absolute sine modificatione prolatae, uidentur fauere propositionibus hæreticalibus, ut si quis assereret simpliciter patrem maiorem filio, & Deum in incarnatione factum creaturam & similes, quæ magis sunt exponendæ, quæ extendendæ, ut dicit Car. in d. tracta. de materia aut scandalali quotupliciter consideretur, latissime habes in tracta. meo de secreto.

11 **O C T A U O** ¶ est propositio, quæ dicitur scismatica siue seditiosa quæ in ecclesia, uel populo induceret diuisionem, & scisma, ut est hæc propositio. quod malo plato, seu Regi non est obediendum, & huiusmodi. cum dicatur. j. Pet. 2. serui subditi estote in omni timore dominis uestris, non tantum bonis, & modestis, sed et discolis. & ibi, subiecti estote omni humane creature pro Deum siue Regi, quasi preexcellenti, siue ducibus, tanquam ab eo misis ad uindictam malefactorum laudem uero bonorum, ut in c. si quis. & c. oēs. de maio. & obe. & dicitur seditio, quali seorsum initio, nam qui faciunt seditioem in diuersum uadunt aliosque trahunt, uel a sedo sedas pro contrarium, ut dicit gl. in rub. C. de seditio. de quibus scripsit Bar. in l. capitalium. §. famosos. ff. de pœ. Et ego plura dixi in cōsi. meo 22.

C incip.

incipi. Quia maximi. S. Tho. in 2. 2. q. 43. & scismaticus est qui ab Ecclesia diuisus est, & contra uniuersalem Ecclesiam tendit. c. non uos. 23. q. 5. & in titu. de schisma. in antiquis. & in 6.

12. **N O N O.** test propositio, quæ dicitur Impia. Vt si quis negaret esse orandum pro animabus existētibus in purgatorio, uel indulgentias Papæ pro illis concessas non prodesse, & huiusmodi, eademque esset hæretica, ut dicit Old. in consi. cclxxj. quæstio talis est. Arch. flo. in 1. parte. titu. j. arti. ultimo. & Fely. in tracta. de indulgen. col. 7. & idem est dicendum, si esset contra præcepta Dei, diceretur enim propositio impia. ut probatur in c. Imperator. uerfi. nam temporibus prophetarum. 9. distinct. ibi, pie fecere qui noluerunt obedire impiæ constitutioni. & dicit Pau. ad Thi. 3. pietas est utilis ad omnia, habens promissionem uitæ quæ nunc est & futuræ. c. in principio. xlij. diffin. in sola. n. pietate Deo pares sumus. l. si Imperialis. C. de nuptijs. & inquit. S. August. non memini mala mente perijsse exercentem opera charitatis, & alibi, impossibile est pius ad malum finem deuenire, & omnium præciosissimum est pietas. §. nos igitur. in authen. de restitutio. colla. 9. facit. l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testa. c. non est sine culpa. de regu. iu. lib. 6.

13. **D E C I M O.** test propositio, quæ dicitur blasphema, a blasphemia, quæ proprie, & strictè loquendo, est irrogatio iniuriæ Deo factæ, cum illi attribuitur, quod non conuenit ei, quod est contra misericordiam, Aut cum ab eo remouetur, quod ei conuenit, quod est contra iustitiam, Aut cum creaturæ attribuitur, quod est proprium Dei, quod est contra maiestatem. & in his conuenit Ambrosius. & probatur Marci. 2. nam cum Christus dixisset paralitico, fili dimittantur peccata tua,

scribæ dixerunt, hic blasphematur. Hæc tñ duo, affirmatio, uel negatio nõ diuersificant speciem blasphemix, de primo est tex. Matt. xv. Nã Christus interrogatus an esset filius Dei, respondit, tu dixisti, tunc princeps sacerdotum Scidit uestimenta sua, dicens, blasphemauit, ex eo quia Christus dixerat, se filium Dei, cum iudæi id sua execrati malitia non credebant. Immo ipsi negantes Christum esse filium Dei sunt blasphemii. c. j. & c. cū sit. de Iudæi. itaq; attribuere creaturæ quod est Dei cum ipsi creaturæ nõ cõueniat, blasphemia est, quicquid. n. est Dei propriū alicui creaturæ tribuere est ipsum Deum dicere, ut declarat. S. Tho. in 2. 2. q. 13. arti. j. ad 3. Di-

15. **C I M U S T E T.** quod blasphemum est & hæreticum dicere quod sensus literalis sacre scripturæ sit aliquando falsus. c. uiolantes. xxv. q. j. & est sensus literalis ille uere, & proprie dictus quæ, Spiritus Sanctus speciafr intendebat, & qui ex circūstantiis literæ scripturæ sacre trahi potest, & debet, sicut scriptores sacri fecerunt atq; docuerunt alioquin periret omnis. soliditas. p-
bationis.

bationis a scriptura, secundum. Io. de Gerson in j. parte. quia, ut dicit August. si solummodo potest ex sensu literali sacre scripturæ efficax argumentum summi, debile quidem illud esset si sensus literalis esset, uel esse posset falsus, uel in dubium uerti an falsus sit. nam ut dixit Aug. & ponitur in c. si ad scripturas. 9. dist. si ad scripturas sacras admissa fuerint uel officiosa mendacia, quid in eis remanebit autoritatis? quæ tandem de scripturis illis sententia proferetur, cuius pondere contentiosæ falsitatis obteretur improbitas, & sic omnis soliditas probationis a sacra scriptura periret. sic ergo, si in aliquo sensu literali esset falsitas, perspicuum est, quod falsitas nihil probat, & hæreticus aduersarius respondens, poterit semper dicere ad antecedens sumptum de sensu literali scripturæ, quod sensus literalis esset falsus, & ita nihil probaret, ut scribit Scotus in prologo sententiarum. q. 2. Insuper secundum eiuſdem Ioan. de Gerson sententiam, falsum, blasphemum, & hæreticum est, asserere quod de notis per experientiam ut euentibus per rationem naturalem, non sit fides proprie dicta, licet non sic sub eadem ratione experientix, uel euentibus rationis naturalis fides habeatur, Sed alio respectu inuitendo diuinæ reuelationi, prout fides est ex auditu fidei, per uerba Christi. ad Rom. x. Patet, quoniam præcepta decalogi euentibus sunt in lumine naturali, & in principijs naturalibus fundantur. c. j. dist. j. ut ista, Deus est, similiter, quod Roma fuerit, uel Ierusalem fuerit, notum est per experientiam, hæc nihilominus, prout nobis in sacra scriptura traduntur tanquam approbata per ecclesiam, sunt certa fide tenenda. quoniam credulitas omnium traditorum in sacra scriptura immititur huic principio solum credito & naturaliter euentibus, quod tota sacra scriptura reuelata est, a Deo, & remanet euidēs totū sub hac credulitatis reuelatione, hoc autem non sic intelligendum est, quod credentes per fidem, per rationem intelligant quicquid credunt, quia si sic esset, euacueretur meritū fidei, sicut dictum Gregorij, de quo meminit glo. in rubr. de summa Trini. fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Intelligere autem dicuntur credentes, quia immitentes potētix & summæ ueritati in creaturæ, sciunt & supponunt certissime, uerum esse quicquid a dicta ueritate procedit, & quanquam per rationem naturalem, seu experientiam, modum ipsius ueritatis non comprehendant, non ideo minus credunt, quod suggerit fides, uera esse, uerum quia clarissime intelligunt, hoc attestari excellentiæ, & Maiestati, ac immensitati ipsius primæ ueritatis, ut nec in se, nec in suis principalibus effectibus comprehendere possit ab angustia, & imbecillitate ipsius intellectus humani, de quo dicitur ij. metaphi. quod sicut se habet oculus nocturnæ ad radios solis, sic intellectus noster ad manifestissima naturæ. hæc scribit S. Thom. in tracta. de Sa-

cramento Euchar. c. j. col. j. prout optime declarat idem S. Tho. in ij. ij. q. 17 ij. arti. x. Item hæc propositio, quæ dicitur blasphemia, eadem potest maledica nuncupari, quia prout blasphemia, & maledictio referuntur ad Deum uel ad sanctos Dei, omne maledictum de his est blasphemia. ut probatur in c. fi. de maledicis, iuncta rubrica. ut conueniat nigro. argu. l. Imperator. ff. de in diē adiectio. sed si hæc uerba referantur ad homines, maledicere est dicere aliquod malum de præterito, uel de præsentī, blasphemare autem est aliquod malum optare in futuro, & iste usus loquendi est apud nos, qui etiam est apud italos, ut dicit Bar. in l. item apud Labeonem. §. ait prætor. ff. de iniurijs. scribit Socy. in consi. cij. in præsentī consultatione. lib. pri. Ange. Aret. in tracta. maleficiorum. in uerbo. uerba contumeliosa. 18 fa. Blasphemare etiam esset, si quis diceret, maledictus sit Deus, & in despectum Dei, & similia uerba, nisi secūdū aliquos ex communi usu loquēdi ea pereretur hæc uerba, ut iniuriosa, uel contumeliosa, ut dicit Bald. in consi. 477. ille qui dicit. libr. 3. gloss. in c. qualis. xxv. dist. Bal. & Ange. in l. j. C. si quis princ. male. Ange. & Imo. in l. his uerbis. §. j. ff. de hære. in sti. Bal. in l. ignorantia. C. de crimi. Stellio. quorum opinio non est recepta, immo improbata tam apud Theol. quam apud Canon. & leg. ut apud omnes tractantes materiam uidere licet, & Bal. in d. consi. tribuit etiam hanc excusationem ratione communis usus, existenti in patria infelici & scelerata. & de hoc inferius. Et si quis diceret, Deus non est Deus, non est dubium quod est princeps hæreticorum, quia scriptum est in symbolo Apostolorum. Credo in Deum, & in psal. 13. Dixit insipiens in corde suo non est Deus. ut dicit Bald. in consi. 85. regula iuris est lib. j. Et blasphemia dicuntur qui faciunt iuramenta scelerata, & de iure communi debent decapitari. in autem. ut non luxurientur homines contra naturā. coll. v. quoniam hoc faciunt ex consuetudine, ut dicit Bald. post Petrum in l. ij. C. de rebus credit. prout ibi Cy. & Saly. declarant. & Ange. Aret. scribit. in §. si quis postulante. in sti. de actio. qui uero non habent hoc ex consuetudine, sed semel aut bis blasphemauerint, possunt aliter puniri, quam pœna capitis, puta pœna fustigationis, aut carceris, seu aliter arbitrio iudicantis, ut dicunt doctores in d. l. ij. sequitur Ioan. de Ana. in d. cap. ij. de maledi. colum. 7. uel pœna pecuniaria, ut de eo inquit Ioan. de Imo. in clem. nolentes. colum. 3. de hæreti. qui dicit uerba hæretica, quæ nullam habent excusationem, & protulit ludendo, uel ex iracundia, seu ex fatua simplicitate. Et licet ad inducendam consuetudinem duo, aut tres actus sufficiant, ut l. 3. C. de Episcop. audien. & scribitur in l. de quibus, ff. de legibus. tamen ad hoc ut blasphemans dicatur hoc habere in consuetudine, requiruntur plures reiterationes, quia hæc

hæc in lubrico linguæ consistunt, & sic faciliter remittuntur, ut dicit Cy. quem Salyce. sequitur in d. l. ij. & Ioan. de Ana. in d. c. ij. colum. vij. Insuper per species hæresis est, iurare per pudibunda Christi, si animo indurato iuraretur, non si per lasciuam, ut faciunt Perusini, ut scribit Bald. in l. ij. C. ad legem Iuliam maiestatis. nec ueniam locus est ubi Maiestas Diuina tam detestabiliter offenditur & uilipenditur, uerba sunt Bald. in l. accusa tionem. colum. iij. C. qui accusare non possunt. & idem putarem ego dicendum contra illos sceleratos qui audent per pudibunda Virginis Mariæ, Deique genitricis iurare, ut dixit Ioan. de Ana. in d. c. ij. colu. viij. cum ipsa post Christum præ cæteris sanctis honoranda sit, ut probatur in d. ca. ij. cum dignior & excellentior fuerit Apostolis uniuersis ut dicit text. in 22 c. Noua. de pœni. & remi. Et quicquid statuerit ius ciuile contra blasphemos seu maledicos, ius tamen canonicum mitius se habet, ut in d. c. ij. scribit Hostien. in summa de maledicis. §. blasphemates. sequitur Ioan. de Ana. in d. c. 2. colu. 8. Item blasphemia propositio est in qua infamatur euangelium. c. cum caput. xxxij. q. v. Item blasphematur Spiritum Sanctum qui sanctis canonibus derogat. c. uiolatoes. xxv. q. j. Et si quis Habreus uel Paganus diceret de lege Christiana quod est lex seu fides canina, uel similia uerba, blasphemus est, & an debeat puniri à Iudice seculari, uel Ecclesiastico, consuluit Socy. in consi. 24. præsupponitur in facto. lib. iij. Fe ly. in c. auditis. de præscriptio. Alex. in consi. 15. uiso processu causæ. li. 3. & plura contra blasphemos scribit Cataldi. in suo tracta. sindicatus. uerbi. 24 clij. incipien. Adde quia statuta. Et test mixti fori blasphemia quando non habet hæresim implicitam, & esset locus præuentioni, scribit Cald. in consi. ij. de Iudæ. & Abbas in c. j. de maledi. Petrus de Ancha. in consil. 25 186. Magnifice & Illustris Princeps. col. fi. Ex quibus colligitur quando dicatur blasphemia hæreticalis, uidelicet cum derogatur Omnipotentiae Diuinæ, ut quia dicit, Deus non potest hoc facere. ut per Socy. in d. consi. cij. uel si derogaretur puritati Beatæ Mariæ Virginis, & huiusmodi, quia tales blasphemiae aduersarētur ueritatibus catholicis contentis in symbolo fidei. & in pari causa est qui abnegaret Christum factis uel uerbis, c. ex timant. c. non solum xj. q. 3. prout de Petro abnegante Christum scribit S. Tho. quolib. 9. arti. 14. & talis abnegator Dei, & Virginis repellitur à testimonio. ut dicit Frâcis. de Curte in suo tracta. de testibus. conclusio ne quinquagesima, & de his blasphemis loquitur titulus de here. Blasphemus uero non hæreticalis est quando non obuiat ueritatibus catholicis, Sed malū Deo, aut Beatæ Virgini, seu Sanctis imprecatur, & de his loquitur titulus de maledicis, unde sequitur cognitio, quoniam punitio huius criminis spectat ad inquisitores hæreticæ prauitatis, & quoniam nō. Nā si blasphemia hæt

hæresim explicite uel implicite, manifeste ad Inquisitores spectat, arg. c. accusatus. §. sane. de hæreti. alias ad dicecesanos seu iudices seculares. ut in d. titul. de maledicis, ut scribit Socy. in d. consi. cxxiiij. & sic patet quod tam a terrenis principibus, quã a prælatis Ecclesiasticis contra hos blasphemos leges statuta sunt. & dolendum est ut inquit Ioan. de Gerſon. in 3. parte. q̄ propter negligẽtiam ipsorum, ad quos harum pœnarum executio pertinet, dictæ leges nõ sortiuntur effectum, & plura alia circa hos blasphemos, & quando sunt censendi suspecti de crimine hæresis, leuiter, seu uehementer, uel uiolenter, dixi in d. c. accusatus in prin. Et consuetudo blasphemandi pessima, quæ in aliquibus ciuitatibus, seu locis, in crebuit, nõ excusat blasphemos, quominus puniantur, iuxta qualitatem blasphemie: ut concludit. Ioan. de Imo. in l. his uerbis. §. j. ff. de hære. inf. quia dicit Inno. in c. sane, de offi. ordi. q̄ consuetudo excusat a pœna, in his quæ non sunt de se mala, sequitur, Bal. in l. de quibus. colu. xx. ff. de legibus. unde consuetudo in his quæ damnabilia sunt, etiam si totus mundus illa ueretur, non excusat. cap. flagitia. xxxij. q. vij. c. obiiciuntur. xxxij. q. iij. glo. in cap. sane. de tempo. ordi. & in cap. cum secundum leges. de hæretic. lib. 6. scribitur in c. denique iij. distinct. Iason. in l. ait prætor. §. iurari. colum. quinta. ff. de iureiuran. & hæc nota pro his quæ dicta sunt supra. nu. 18. Sunt ¶ & aliæ propositiones, quæ possunt dici absurdæ, & irrationabiles, & huiusmodi quas Iudex pro sua iuris prudentia, & ingenij perspicacitate poterit agnoscere. Sufficit mihi pro nunc tribuisse aliis in uestigandi causam. Est tamen circa præmissa aduertendum q̄ iste species assertionum, siue propositionum, de quibus habitus fuit sermo, non ita distinguntur, quin quandoq; simul multæ earum in unam propositionem possint concurrere, erit ergo una propositio quandoq; & temeraria, & erronea, iniuriosa, malesonans, piarum aurium offensiuæ, impia, hæretica, blasphemæ, absurda, & irrationabilis, ut de se patet.

S V M M A R I V M.

- 1 *Propositio ambigua an debeat intelligi secundum sensum dicentis an. audientis, ad hoc ut catholica uel hæretica sit censenda.*
- 2 *Verba an debeant intelligi secundum communem sensum.*
- 3 *Verba ambigua an debeant intelligi contra proferentem.*
- 4 *Verba propositionis debent intelligi secundum intentionem dicentis.*
- 5 *Verba, si sunt ambigua, debet proferens intrerogari de intentione.*
- 6 *Hæreticus est qui dixit uerba hæretica, & credit esse uerum quod dixit.*
- 7 *Verba debent esse clare concludentia hæresim, non autem æquiuoca ad iudicandum*

- candum quem esse hæreticum.*
- 8 *Oblitio quanto tempore causatur.*
- 9 *Oblitio præsumitur in occupato multis negotijs.*
- 10 *Contrarietas in dictis non excusat delictum.*
- 11 *Interpretatio uerborum in dubio fit ad excusandum delictum.*
- 12 *Operã dans rei illicitæ si aliquem occiderit non tenetur de homicidio, si nõ habet animum occidendi.*
- 13 *Bar. theorica in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. reprobatur.*
- 14 *Propositio hæretica dicta sine dolo si fuerit non punitur dicens.*
- 15 *Dubia debent in meliorem partem trahi.*
- 16 *Probationes debent esse clarissimæ, ubi agitur de uita hominis.*
- 17 *Delictum præsumitur in dubio apud forum conscientie, secus ad forum exteriolem.*
- 18 *Vsurarius præsumitur in foro conscientie.*
- 19 *Propositio alio modo concipitur scribendo, alio modo disputando.*
- 20 *Propositionem ambiguam disputans non debet statim damnari.*
- 21 *Verba sacre scripturæ male intellecta sæpe traxerunt aliquos ad hæreses.*
- 22 *Proprietas uerborum in sacra scriptura non semper attendenda.*
- 23 *Iuramentum intelligitur secundum intentionem illius cui iuratur.*
- 24 *Verba quando sunt intelligenda secundum communem usum loquendi.*
- 25 *Verba quando sunt interpretanda contra proferentem.*
- 26 *Verba obscura debent intelligi in mitiorem partem.*

SEPTIMA QVAESTIO.

SEPTIMO ¶ Quæro an propositio ambigua ab aliquo asserta sit intelligenda in sensu illam audientis an uero in sensu loquentis ad hoc ut hæretica, uel catholica sit censenda, quia forsitan secundum sensum illam audientis est hæretica, Sed secundum sensum loquentis est catholica. Et prima facie uidetur dicendum quod uerba dictæ propositionis debent intelligi iuxta sensum audientis prout sonant in auribus eius, arguendo de iuramento ad sermonem, quia Deus non facit differentiam inter loquelã & iuramentum. ca. iuramenti. 2. 2. q. 2. c. Et habetur. & c. quicumque suffragio. 1. 2. q. 2. gl. in c. j. de pactis. pcr Abbatem in ca. debitores, de iureiurando. facit quod dicit in c. si pro debilitate. colu. 4. de offi. delega. Sed quando præstatur iuramentum de aliquo faciendo, iuramentum intelligitur sicut ille intelligit cui iuratur. c. quacunque. 2. 2. q. 5. ergo idem est in sermone, & sic

in uerbis dictæ propositionis.

- 2 SECUNDO, † uerba debent intelligi secundum communem loquendi usum non secundum opinionem singulorum. ca. ex literis, il. r. de sponsa. glo. in uerbo duas dietas, in c. nonnulli. in prin. de rescriptis. Barto. in l. Labeo, ff. de supellecti. legat. & in l. librorum. §. quod tamen Casius. ff. de legat. iij. cum aliis ut tradunt Moderni in d. ca. nonnulli. & d. cap. ex literis.
- 3 TERTIO † si est ambiguitas, aut obscuritas in propositione, contra proferentem uidetur interpretanda, quia debuit apertius loqui. l. uerteribus. ff. de pactis. Sed in casu proposito uerius puto quod propositio obscura, seu ambigua, debeat intelligi secundum sensum proferentis, & quicquid sit in iudiciis, contractibus, legibus, pactis, beneficiis, priuilegiis, statutis, testamentis, & aliis ultimis uoluntatibus, matrimoniis, donationibus, emphiteoticis, & liuclariis contractibus & similibus. Solum tangam, quando talis ambiguitas accidit in doctrina Scribentis aut docentis, aut in simplici assertione alicuius propositionis, quia hæc
- 4 est propria farrago nostri tractatus. Et dico, † quod in proposito casu recurrédū est ad intentionem loquentis, nam dicit iurisc. in l. in ambiguis. ff. de reg. iur. in ambiguis orationibus maxime sententia eius est quæ prætulisset. & ad hoc spectatur eius sententia, ut ipse se ipsum exponat, & si quidē exprimit sensum uerum quem permittit uis uerborum, nullatenus est reprobandus, nisi conuincatur quod talis sensus uerus ab ipso datus aliis dictis eius esset contrarius, quod talibus uerbis generalibus uel ambiguis usus sit ad aliquem decipiendum uel errorem inducendum, tunc enim putandum esset quod talem sensum uerum contra conscientiam exprimeret uel supprimeret alium sensum falsum, & erroneum, ad aliquod incommodum, puta pœnam euitandam, seu ad aliquod commodum consequendum. hæc sunt uerba formalia Occham in suo dialogo. & dicit gloss. in c. intelligentia, de uerborum significatione. quod non statim debemus intelligere ut uerba prima facie sonare uidentur, maxime ubi ambigua sunt. Sed debemus recurrere ad intentionem loquentis. c. fin. de præben. ideo text. dict. ca. intelligentia. dicit quod intelligentia uerborum ex causis est assumenda dicentis, uel dicendi, quia non sermoni res, Sed est rei sermo subiectus, non enim in foliis, sed in radice rationis, & in sensu Euangelium consistit. cap. Marcion. 1. q. j. nam sententia uerbis præfertur, sicut anima corpori. ca. sedulo. xxxviij. distinct. c. humanæ aures. 2. q. v. Maxime hoc locum habet et quando uellet quis ex uerbis inducere hæresis suspicionem contra proferentem, quia tunc omnino intentio illius requirenda est. & de hoc est text. in c. cum contumacia, de hære. libr. 6. quem ad

hoc

- hoc induco, ubi ad literam dicitur, quod si quis est de fide suspectus, debet citari, ut de fide respondeat, quod non ad alium effectum fit. nisi ad sciendam illius mentem, an ambulet in lumine fidei aut in tenebris errorum uel infidelitatis, argumen. cap. literas. de præsumptio. ut si sit mens eius hæretica, sibi noceat, sint autem fidelis, sibi profit, ad augendam, uel diminuendam, seu penitus purgandam illam hæresis suspicionem; nam quod operatur propositum in proposito idem operatur oppositum in opposito. ut per Barto. in l. si. §. filius. ff. de legat. 3. & Moder. scribunt in
- 6 l. j. ff. de his qui sunt sui. uel alii. iuris. Et loquor in uerbis sonantibus intellectum hæreticum, & habentibus intellectum etiam catholicum, & sic in ambigua seu dubia assertionem, non autem in formato hæretico, & conuicto, quem constat dixisse hæreticalia uerba, & in sensu hæretico quæ dicebat se credere, & aliis credenda nunciare, ut habetur in decisione Rote Dccclxxv. Incip. Accusatus de hæresi. quæ est j. de hæretic. in an. de qua infra latius dicam. in ea enim constabat de errore & pertinacia quæ sunt de ratione hæresis, ut dicit Oldr. in consi. ccx. incip. Regularis habet traditio. & traditur in c. dicit Apostolus. xxiiij. q. 3. Et pro confirmatione prædictorum, possent plura similia adduci, in quibus regulariter recurritur ad authorem uerborum. Sicut patet in principe, ad quem recurritur pro legis interpretatione, quia illius est interpretari cuius est condere. l. si. C. de legibus. c. inter alia, de senten. exc. uel late tradit Decius
- 7 in d. l. In ambiguis. ff. de reg. iur. Præterea ad indicandum quem hæreticum obprolationem uerborum uerba debent esse clare concludentia hæresim non autem æquiuoca, i. habentia duplicem sensum, prout sentit Archi. in c. ij. de hære. libr. 6. quem ad hoc inducit Fely. in c. excommunicamus. colu. pe. de hære. idem est ad hoc ut competat actio iniuriarum quia ex uerbo indifferenti, uel æquiuoco non agitur actio iniuriarum. ut in-
- 8 quit Ange. in l. si non conuicij. colu. ij. C. de iniurijs. Insuper est considerandum an uerba illa propositionis allegent ambigue dicta ab accusato de recenti, an de longinquo, ut uerisimiliter eorum recordetur, uel non, quia obliuio quandoque causatur post annum, l. si arbiter. ff. de proba. gl. in ca. si testes, in prin. 3. q. ij. quanto magis si plures anni intercesserint, ut dicit Specu. in titu. de probatio. §. vj. uerfi. Sed nunquid, in fi. & quantum tempus censetur inducere obliuionem, consistit in arbitrio iudicis, omnibus circumstantiis pensatis, ut dicit Bald. & alii in l. j. C. de feruis fugi. mon. taluus scribit in 7. partita. titu. xxvj. q. ix. Ego latius dixi in consilio meo
- 9 xxxvj. incipient. ut satisfaciam dubijs propositis. Et si † occupatus est ipse accusatus pluribus negocijs, uenit in debitam considerationem, cum uerba facilius excidant a memoria hominis sic occupati, ut

pro-

probatur in l. i. ubi verbi. Sed ne aliquid. C. de testamen. facit quod inquit Bar. de iudice multum occupato, vt ignorantia in eo praesumatur, in l. quod ius sit. in fi. ff. de re iudica. Barto. in l. si quis delegauerit. ff. de noua. Alex. in l. si res obligata. ff. de lega. j. & propter multitudinem agibilium contingit obliuio. arg. l. emptor. §. Lutus. ff. de pactis. c. olim. de re iudica.

10 Si igitur sensus datus a proferente illam propositionem ambiguam esset contrarius alijs dictis in sensu ab ipso dato, non esset audiendus. argu. eorum quae dicit glo. in l. si Titius. ff. de condi. insti. facit tex. in l. scripturae. C. de fide instru. c. sollicitudinem. de appella. Scribitur in l. j. C. de furtis. & vbi est contrarietas, ibi non cadit excusatio. vt dicit Bal. in d. l. scripturae. in fi. versi. quaerunt doctores. Nec etiam probetur, vsum fuisse illis verbis ambiguus ad introducendum errorem, cum in dubio debeat fieri interpretatio, vt excludatur delictum. l. merito. ff. pro solutio. Barto. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operi noui nunciatio. cum alijs. ut ibi scribit Alex. & Abbas in consi. lxxvij. videtur. colu. ij. lib. pri. & in consilio cxxij. tria sunt. in primo dubio. lib. ij. Lud. Ro. in consilio ccclij. quo ad primum. in fi. & verba consulentis quae possunt trahi ad bonum, & ad malum, in dubio, semper debent interpretari in bonam partem, vt consules non teneatur, vt notat Bal. in l. j. colu. iij. versi. & nota. C. de seruis fugi. & eodem modo actus qui de se est malus, sed fieri potuit ratione maioris, & minoris delicti, in dubio, pro minori delicto interpretari debet, ita ad exclusionem homicidij arguit Franciscus de Areti. in consi. lxxx. incipit. sicut decet. & ad hoc inducit notata per glo. & Bal. in l. pe. C. de fidei iussor. & tex. in c. significasti. ij. de homicidio. vbi clericus qui percussit clericum cum ligone pro recuperatione rerum ablatarum, quod ei non erat licitum, c. suscepimus. eo. titu. non tamen praesumitur hoc fecisse animo occidendi, sed potius causa impediendi spoliationem Ecclesiae. Ex quo fit fertur secundum Areti. quod licet, quis daret operam rei illicitae, non tamen tenetur pro homicidio secuto nisi praecise habuerit animum occidendi, sequitur Decius in consi. xxxiiij. incipien. in effectu quaeritur. sicut dicimus de eo qui ordinauerat offendiculum quoddam ad capiendum illum qui intraret eius domum, non tenetur de homicidio, licet ingrediens mediante tali offendiculo fuerit occisus, quia tale offendiculum erat paratum ad capiendum illum & non ad occidendum, & qui illum parauerat non videtur habuisse animum occidendi, & ideo de homicidio non tenetur. Sic concludit. Alex. in consi. cxi. incipiente. videtur in casu proposito. lib. ij. Et propter hoc doctrina Bar. in l. respiciendum. §. delinquent. in fin. ff. de poenis. non tenetur, dum ibi concludit, quod si volebam percutere Titium inimicum meum, & vulneraui & occidi Gaium amicum, & consanguineum meum,

meum, quod sum de homicidio puniendus, & illa decisio Bartholi quando casus occurrit, ponit iudices maleficiorum in magno periculo, quando eam volunt seruare, verius est ergo, quod cum iste sit solum in culpa, non in dolo, propter solam culpam, non debet puniri corporaliter, prout dolus homicida. Sed extra ordinem arbitrio iudicis, ita tenet Angelus, & melius in d. §. delinquent. & in l. si cum seruo. per. illum tex. ff. de iureiuran. Flori. in l. scientiam. §. sed etsi defendendi. ff. ad legem Aquil. & in iudicando, haec opinio est tenenda, quia in dubijs opinionibus in delictis mitior est seruanda. l. interpretatione, & l. sanctio legum. ff. de poenis, prout late prosequitur Iaso. in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquir. posse. & l. fororem. C. de his qui. vt indignis, & in l. j. colu. iij. ff. de legibus. & Decius in consi. viij. pro tenui facultate. lib. j. colu. j. Capola in consi. xxxvij. incipien. multa possent. Bal. in l. data opera. colu. iij. C. de ijs qui accus. non pos. Car. Flo. ponit in simili casum notabilem in c. lator. de homicidio. de eo qui voluit percutere canem & occidit hominem, quod non debeat puniri poena capitis, sed poena mitiori, scribit Signorolus de homo. in consil. xxvij. statuto ciuitatis Papiae. & de marito percutiente vxorem calce, quae ex tali percussione mortua fuit, quod non debeat ad mortem condemnari consuluit idem Signo. in consi. l. incipien. Titius percussit calce vxorem suam. Ita quod si proferens illam propositionem ambiguam non fuit dolosus sed culposus in male concipiendo verba propositionis, culpa haec, in hoc crimine haeredit, in quo dolus requiritur, non equiparatur dolo. l. lege Cornelia. ff. de sica. etiam si fuisset lata culpa. vt dicit Socy. in consi. xvj. incipien. circa praedictam consultationem. colu. fi. lib. pri. Ad praedicta accedit quod sanctissime inquit Augustinus in lib. de concordia Evangelistarum. exponens illud Matth. nolite iudicare, & non iudicabimini, ubi dicit, in hoc loco nihil aliud praecipere existimo, nisi vt ea de quibus dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur, quod ergo dictum est de his quae fiunt, ut dicit Augustin. nos dictum pariter intelligamus de his quae dicuntur, & ita ad propositum nostrum, sententiam tanti doctoris applicantes, concludamus, quod in hac propositione ambigua quae potest catholicum, & haereticum sensum habere temerarium videtur, in haereticum nostram sententiam inclinare, maxime ad condemnationem. Et haec Summopere obseruanda sunt in foro exteriori, vbi agitur de delictis puniendis, secundum naturalem poenam delicti, quo casu si sit res dubia, ob duplicem intellectum propositionis, iudicis animus procliuus esse debet in mitiorem partem, ut est dictum. Quia ubi agitur de vita hominis probationes dubiae non sufficiunt, sed debent esse luce meridiana clariores. l. fi. C. de probatio. pro ut post longam disputationem concludit.

concludit Bal. in consi. cv. incipien. ad euentiam præmittendum. lib. pri-
mo. & per d. l. si. idem dicit Phi. Corneus in consi. cxciij. circa præsentē
consultationem. l. ij. colu. ij. cum alijs, vt scribit Decius in consi. cccxy.
vifo eleganti consilio. colu. j. & optime. S. Tho. in ij. ij. q. lx. arti. 4. ad ter-
tium. inquit, q̄ in iudicio personarum definiendo debemus in melius in-
terpretari, quem ibi sequitur Car. de Vio, præsertim in hoc crimine hæ-
resis, in quo omnia genera pœnarum concurrunt, ubi simul quod quis cri-
minaliter condemnatur, ciuilitè punitur. & eius posteritas infamatur. ut
17 dicit, Oldra. in consi. ccx. regularis habet traditio. colu. j. Si vero † agere-
tur solum de vtilitate animæ ad imponendam pœnitentiam melius esset
præsumere delictum, quā nō delictum in foro conscientiæ, ut concludit
Petrus de Ancha. in consi. clxxviii. prima facie. quia in tali foro timenda
est culpa ubi culpa non est. c. consilium. de obserua. ieiuniorum. Fely. in c.
dudum. colu. quinta. de præsumptio. facit quod inquit. Inno. in c. ad au-
dientiam. de homicidio, q̄ in foro animæ debet quis in dubio se præsume-
re irregularem, quia in hoc foro durior sententia est securior. ca. iuuenis.
de sponsa. hinc dicit Ioan. de Imo. in cle. j. colu. si. de hæresi. q̄ pro pœni-
tentia iniungenda in dubio præsumendum est pro hæresi, & sic. l. merito.
ff. pro socio. & l. absentem. ff. de pœnis non habent locū in foro conscien-
tiæ, sed in foro exteriori, & sic concludendum est, q̄ in foro exteriori nō
est delictum præsumendum etiam si ageretur ad pœnitentiam imponen-
dam. nam tunc pure agitur ad pœnam. & ideo in dubio potius pro eo q̄
contra eum est iudicandum, secus in foro pœnitentia, vt dixi. sic scribit
Abbas in c. ad audientiam. colu. j. de homicidio, quem ibi moderni sequū-
18 tur. Et † potest colligi ex his, quæ dicit Petrus de Ancha. in d. consi. 179.
vbi per plura consuluit, q̄ si testator fuerit confessus se fuisse vsurarium,
& non dixit quando, intelligitur de præterito tempore, quia talis interpre-
tatio est vtilior animæ propter maiorem satisfactionē, nec agitur de pœ-
na corporali imponenda, pro quo facit gl. in c. consulti sumus. de regula.
refert Fely. in c. auditis. colu. ante pe. de præsump. ubi plura ad propositū
19 scribit. Sed † circa præmissa arbitror animaduertendum, q̄ alia est ratio
eorum, quæ proponuntur disputanda, alia eorum, quæ ad doctrinam in
scriptis traduntur legenda, secundum Ioannem Picum Mirandulanum,
cum enim quid disputandum proponitur, breuis & concisa & inexplicita
proponitur propositio, in se, & verborum, & sensuum multiplices impli-
cans difficultates, in ipso disputandi congressu dissoluendas. Alioquin si
omnia explicarentur, disputationi locus non relinqueretur. quia quæstio
est dubitabilis propositio. ut dicit Bald. in l. ancillæ furtiuæ. C. de furtis. l.
quod Labeo. ff. de carbonia. edicto. Abbas in c. cum in iure peritus, de
offi.

20 offic. delegat. in j. notabili. Et ideo † ponens ambiguam, obscuram, uel e-
quiuocam propositionem, aliquam recipit exculationem, q̄ statim non
est damnandus sed audiendus disputans, quia futurum est ut inter dispu-
tandum ipsam distinguat & declaret, qui uero doctrinaliter aliquid lite-
ris mandant, id faciunt scribendo, illhic uero disputando. Quare in scribē-
do omnia clara, dilucida, & expedita esse debent. unde in propositioni-
bus ad disputandum propositis difficile est librare, & examinare uerba hu-
iusmodi propositionum, vt nulla sit in sensu earum ambiguitas, & nulla
21 inde erronea opinio ellici possit. Cum † in sacra scriptura multa uerba re-
periantur, quibus multi plures dederunt intelligentias, & ad erroneū sen-
sum transtulerunt, & dum nō introspicerent profunditatem sensus, quid
cortex uerborum euangelicorum sonabat, attendebant, ut in paucis, ex
pluribus, possunt poni exempla hic. Arrius audiens ab Euangelio. pater
maior me est, patrem credidit maiorem filio, & filium dixit esse creatu-
ram, ut ponit Cardi. de Turre Crema. in c. Quidam autem. §. Arriani. 24.
q. 3. Hinc Eluidius audiens, q̄ Ioseph non cognouit Mariam, donec pe-
perit primogenitum suum, attendens potius uim gramaticalem, illius di-
ctionis, donec, quā ueritatem sensus euangelici, de perpetua uirginitate
Mariæ dubitauit. contra quem diuus Hieronymus inuehitur in suis Epi-
stolis. parte. j. tractatu. ij. Epistola ix. incipiente: Nuper rogatus à fratri-
bus. & Car. in d. c. §. æluidiani. Hinc Marcion illud Pauli legens, lex subi-
trauit, ut abundaret delictum; credidit legem Moisi esse malam; & à ma-
lo principio ortam. scribit. Card. in c. Marcion. j. q. j. Et Basilides legens il-
lud Pauli, ego aliquādo sine lege uinebam credidit animam Pauli in alio
corpore aliquando uixisse, & iste Basilides habuit alias hæreses. ut in d. c.
Quidam. §. Basilidiani. Hinc Eunomius audiens Christum respondentem
Iudæis accusantibus eum. q̄ se diceret filium Dei, scriptum esse & illud,
ego dixi di estis & filij excelsi omnes, credidit eo modo Christum filium
Dei dici, quo & quilibet sanctus dicitur Dei filius, similiter ex hac propo-
sitione, illam diem neque filius nouit, multi sumperunt occasionem cre-
dendi plura intelligere patrem, q̄ credatur intelligere filius, cum uerba il-
la hoc videantur præ se ferre, cum tamen alia sit latentis sensus ueritas, &
iō ad sensum debemus respicere, Si uis uerborū nō refragetur, hoc ē dice-
re salua sp̄ proprietate sermonis, Propterea tex. in d. c. intelligentia dicit, q̄
intelligentia dictorū ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni-
res, sed rei est sermo subiectus. ubi dicit gl. q̄ non sp̄ debemus intelligere
uerba fm̄ q̄ prima facie sonare uidentur, maxime ubi ambigua sunt. Sed
22 debemus recurrere ad intentionem loquētis. Et † Grego. inquit plerum-
que dū uerborū proprietates attenditur, sensus ueritatis amittitur. & pro
hoc

hoc facit. d. c. Marcion. j. q. j. unde concludendum videtur. q̄ in uerbis ambiguis, & multiplicibus non est recurrendum ad communem intelligentiam, Sed potius ad intentionem loquentium, itaque dicens, prædicans, seu scribens interrogandus est, ut ipse se exponat, & exprimat sensum, quem habuit in dictis suis, & talis est attendendus, dummodo vis, seu proprietates uerborum non refragetur, ut tunc censendus sit vel catholicus, vel hæreticus, aut suspectus iuxta ea quæ vigilantissimus index ex respondentis expositione poterit legitime perpendere, ut dixi supra.

23 Non obstat primo illa æquiparatio de iuro ad sermonem, quia non semper verum est, q̄ iuramentum intelligatur secundum intentionem illius cui iuratur, quia immo secundum intentionem iurantem intelligendum est. c. qui periurare. xxij. q. v. nisi quis dolo se iuraret, quia tunc Deus accipit iuramentum iuxta intentionem illius cui iuratur, sic loquitur d. c. quacunque in contrarium allegatum, hinc dicitur, fallit iurantem iuratio facta per artem, ut dicit glo. in verbo, quatuor, in autent. ius iura. quod præf. ab his. colla. ij. Ioan. Andre. in c. inspicimus. in mercurialibus. de reg. iuris. lib. vj. San. Thoma. in ij. q. iij. quæst. 89. artic. vij. ad quartum, & dolum alleganti incumbit probatio. l. quotiens. ff. de probatio. sic in proposito, si dolo se fuit probata propositio ambigua, tunc iuxta sensum audientis intelligitur, secus si sine dolo, quomodo autem dolus præsumatur in eo, dixi supra in corpore huius quæstionis.

24 s̄c v̄nd ō non obstat, quod verba debent intelligi secundum communem usum loquendi, quia licet ita sit, debet tamen capi secundum intellectum recte sentientium, & non secundum intellectum insipientium, vel male sentientium, ut dicit Car. in dict. cap. ex literis. nam si proferuntur ab homine grossi ingenij, grosso modo debent intelligi, ut scribitur in l. mancipia. C. de seruis fugi. ita ex aduerso si à subtili doctore, subtiliter, non tamen debent deuiare à materia super qua fiunt. Immo secundum eam debent impropriari, ut saluetur mens loquentis, ut si vniuersitas constituat aliquem procuratorem impropriatur in actorē. c. petitio. & sibi Abbas, de procura. Bar. in l. j. quibus. ff. quod cuiusque vniuersi. cum alijs, ut tradit Alex. in consi. 43. incipien. visis, colum. v. lib. iij. unde non est Ita seruandus vsus loquendi, quin voluntas loquentis salua fiat, quæ est domina actuum humanorum. l. in conditionibus primùm. ff. de condit. & demonstra. l. voluntas. C. de fideicommi. præsertim in hoc crimine, quod sola voluntate contrahitur cum adhesionem, quia delictum mentale est. c. cogitationis, ubi glo. de poeni. dist. j. Bald. in l. si quis non dicam rapere. colu. j. & pen. C. de Episco. & cleri. Ioan. de Ana. in c. si quis Episcopus. de hæreti. quando enim verba proferuntur à persona perita, debent intelligi secundum

secundum rectam significationem. l. quod si nepotes. ff. de testa. tutela. & plura scribit Ludo, Roman. in consi. iij. Incipien. sententiam præfati consultoris.

25 TERTIO non obstat, q̄ proferens, seu asserens propositionem ambiguum, debuit apertius loqui, & sic, q̄ interpretatio debeat contra eum fieri, quia dico, quod aut agitur ad condemnandum, aut ad absolvendum. In primo casu interpretatio fit contra actorem. In secundo vero in fauorem rei, ut dicit Ange. in l. veteribus. ff. de pactis, ubi allegat in summa pã dectarum. ff. de rebus dubijs. præsertim. si vero similia aliqua concurrat pro reo, quia forsam habet scripta catholica à se composita, & postea de nunciatur dixisse propositionem ambiguum, quia hæc propositio præsumitur esse conformis suis scriptis, nec uerosimile est, q̄ quis velit videri hæreticus, cum catholicus sit, quin immo contrarium fieri videamus, cū omnis hæreticus sit hypocrita, ut dicit Augustinus, cum hæreses à cōmuniter accidentibus secrete committantur, ut dicit Petrus de Aneha. in c. in fidei fauorem. de hæreti. lib. vj. timore pœnarum quæ hæreticis infliguntur, ut in c. ad abolendam. in princip. & c. pœn. de hæreti. Facit, f̄ quia in obscuris quod minimum est sequimur. c. in obscuris. de regu. iuris lib. vj. & quod est uerisimilius. c. inspicimus. eod. tit. & lib. & interpretatio ita debet fieri, ut non includatur delictum, ut inquit Bal. in l. præcibus. colu. vij. uerfi. & scias. C. de impube. & alijs substi. cum alijs, ut scribit Alex. in consi. 74. viso processu, nu. 3. lib. ij. & dicit Barr. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de ope. no. nuncia. q̄ probatio non concludit, pro ut est in probatione temporis. l. eum actum. ff. de nego. gestis, & in re dubia benignior est interpretationem sequi non minus iustius est, quam tutius. l. benignius. ff. de legibus. & l. cum in testamento. ff. de rebus dubijs, & hæc benignitas est in correctione subditorum seruanda est, dummodo non sit nimia. c. disciplina. dist. 45. l. Arianus. ff. de actio. & obliga. l. absentem. ff. de pœnis, unde probatio quæ non concludit non releuat actorem. c. in præsentia. de probatio. etiam si simus in materia fauorabili, ut dicit Alex. in consi. clij. Viso processu. colum. j. lib. v.

S V M M A R I V M.

- 1 Propositionem esse hæreticam, uel non hæreticam, an possit Episcopus uel Inquisitor determinare, quando est altercatio inter doctores.
- 2 Hæresis explicita aut implicita quæ sit.
- 3 Propositionem habentem implicitam hæresim non potest declarare illam hæreticam Episcopus, nec Inquisitor.

- 4 Papa nel concilium generale determinat propositionem esse hereticam, & non alius.
- 5 Intellectus. c. ad abolendam. in pri. de hereti.
- 6 Intellectus. c. quotiens. xxiii. q. j.
- 7 Episcopus potest procedere contra tenentem propositionem habentem heresim explicitam.
- 8 Decisio Rotæ. Incipiens, Accusatus de heresi. quomodo intelligitur.
- 9 Testis idoneus quis sit.
- 10 Credulitas mala alicuius potest constare per testes.
- 11 Propositio dubia non est damanda.
- 12 Factum hereticale includit malam credulitatem.

OCTAVA QVAESTIO

OCTAVO quero, quid si quis diceret aliquam propositionem assertive, & pertinaciter, seu negaret se illam dixisse, & foret de hoc conuictus, de cuius propositionis ueritate altercantes aliqui doctores dicunt, illam esse hereticam, aliqui uero catholicam seu indifferentem; An possit Episcopus, uel Inquisitor hereticæ prauitatis Apostolica auctoritate deputatus decernere illam hereticam, adeo quatenens illam pertinaciter & assertive possit ut hereticus damnari, hæc quaestio apud me uidetur noua, pro cuius decisione præsuppono,

2 Quod si in aliqua propositione potest esse heresis explicita, aut implicita, hæresim explicitam appello, quando est damnata specialiter, ut sunt hereses Arrij, Nestorij, Euthicetis, Macedonij, & Dioscori, & similes. c. j. & c. sicut sunt. c. sancta. xv. dist. sic etiam damnatus est error Abbatis Ioa- chis. c. damnamus. de summa Trini. & heresis dicentium Christum non esse aliquid secundum quod homo. c. cum Christus. de hereti. & etiam heresis explicita dicitur, quando eius contraria est approbata in simbolo fidei, uel in aliqua decretali, ut est hæc, Deus non est factor omnium uisibilium, quæ est heresis damnata in simbolo fidei, ibi, factorem cæli, & terræ, uisibilium omnium & inuisibilium. Est autem heresis implicita, quando uiri literati reputant aliquam assertionem contrariam alicui ueritati catholicæ contentæ in sacris scripturis, uel in aliqua doctrina uniuersalis Ecclesiæ. & talis fuit heresis Gregorij, antequam per Ecclesiam explicite damnaretur, qui dicebat Spiritum Sanctum non procedere a patre, & filio. sed a solo patre, quæ heresis hodie expresse damnata est. c. j. de summa tri. lib. 6. c. de Spiritu Sancto, de consecrat. dist. ult. & multæ aliz hereses fuerunt implicitæ, quæ postea fuerunt damnatæ, & nunc sunt

expli-

explicitæ, ut erat illa, quæ Christus erat uiuus, quoniam lancea latus eius aperuit. quæ hodie dånata est cle. j. de sum. tri. his ergo suppositis omissa propositione explicite heretica, quæ de ea non loquitur nostra quod, sed de implicita, quæ per subtiles considerationes doctorum aliqua assertio implicite heretica notat, præsertim si illa potest habere aliquem sensum catholicum. Dico tamen assertens huiusmodi propositionem, non potest ut hereticus dånari ab inferiore a summo pontifice, puta Episcopo, uel inquisitore, prout concludit cancellarius parisiensis, in tract. de propositioni. ab Episcopo hære. in 4. par. conclusionem 4. dicens quod ad Episcopos non spectat propositionem aliquam hereticam, quæ ex se & de iure penitus dubia ceterum an ad si de peniteat repugnauerit, neque est scadalosa, & potest sine periculo eius ueritas uel fallitas ignorari, & ponit exemplum in hac propositione, Deus non potest creare nouam spiritum, quæ ad eorum officium non spectat, nisi specialiter delegetur, determinare aliquam propositionem hereticam maxime ad effectum, ut assertens illam dånent de heresi, cum illa propositio alias non reperiat dånata, Nam tamen talis cognitio est de reseruatibus Papæ & concilio generali, de hoc est tex. in c. quotiens. 23. q. j. dicens sic, quotiens ratio fidei uentilatur, arbitror omnes fratres Episcopos, non nisi ad Petrum suæ rationis auctoritatem referre debere: ubi probatur, quod quod fidei ad inferiorem summum pontificem referri non debet, ubi dicitur gl. licet corrupte, aliud est quoniam de fide motam terminare, quod nulli propter Romanam sedem permittitur, ut in d. c. quotiens. aliud est ipsam sine diffinitione uentilari, quod episcopi Patriarchæ primates facere possunt. pro quo facit. c. maiores. de Baptismo, ubi dicitur, maiores Ecclesiæ causas presertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, quod eum quærenti domino, quæ discipuli dicebant ipsum esse, respondisse notabat, tu es Christus filius Dei uiui, & pro eo dominum exorasse ne deficiat fides eius. ubi dicit Abbas, Papam solum posse cognoscere & decidere causas fidei, ut late probat Car. de Turre Crema. in d. c. quotiens, unum inferior a Papa non potest determinare talē propositionem esse hereticam, si alias non est ab ecclesia determinata, & super illa sit altercatio inter doctores, & consequenter non potest punire illius assertentem, quia de qua re potest cognoscere, de ea iudicare debet. de qua re. ff. de re iud. c. cum super. de cau. pos. & proprie. & non de his iudicet, quæ ad eius iurisdictionem non spectant. l. si. ff. de iur. om. in. c. ut animatum.

5 de const. li. 6. c. a nobis. de sent. excom. & c. nouit de of. leg. Non tamen obstat. c. ad abolendam in prin. de hære. ubi dicitur, quod illi heretici sunt excommunicati, quos Episcopi hereticos indicauerint. ad hoc respondet gl. in d. c. quotiens, quod illud est uerum quando illi aliquid dicunt, uel faciunt quod certum est esse heresim, non autem si incertum est ea incertitudine, de qua dictum est supra.

6 Et si ita proprie loquitur d. c. quotiens, quod locum habet quando aliquod dubium, circa ea quæ fidei sunt de nouo oritur, ut ibi dicitur Archi. & in c. perceptis. 1. 2. dist. itaque; d. c. ad aboler. dam locum habet quando heresis est

D est

est iam explicita & determinata ab Ecclesia, uel quæ sequitur explicite euidenter & clare ex oppositis sacræ scripturæ, quæ non in propria, & in eadem uerborum forma, ut dixi supra in singulis ueritatibus catholicis, ut tunc Episcopi, seu inquisitores tales assertores puniant, uel quando nulla dubitatio est de hæresi, quia certa, & clara, & sic formaliter loquitur glo. in d.c. quotiens, & ibi Car. & dictus cancellarius in loco allegato conclusionem quarta, & quinta. Post + ergo definitionem summi Pontificis, aut concilij generalis, de aliqua assertionem catholica licet cuilibet Episcopo, seu Inquisitori hæreticæ prauitatis procedere contra tenentes contrarium, iuxta canonicas sanctiones, quinimo si quis conuinceretur per testes dixisse aliquam propositionem hæreticam, de cuius hæresi non dubitetur, & negaret se dixisse, & diceret se credere, quod sancta Romana Ecclesia credit & prædicat, ut hæreticus damnaretur, ut late scribunt domini de Rota in decisione. Dccclxxv. Incipien. Accusatus de hæresi.

8 Quæ + decisio loquitur quatuor concurrentibus, primum, quod ille accusatus, de quo ibi, dixerat hæreticalia, & sic talia quod nulla erat dubitatio, quod non essent hæretica illa uerba, quia forsitan habebant in se hæresim explicitam, uel talem de qua proxime dixi, ita quod non habebant duplicem sensum, catholicum, & hæreticum. Secundum est, quod per testes idoneos ille accusatus conuincebatur, uidelicet Maiores omni exceptione, contestes non singulares, de uerbis formalibus attestantes, non inimicos, & alia demum in illis concurrebant quæ de iure conuenire debent.

9 Et + hoc probat illud uerbum per idoneos testes, quia idoneus testis est qui aliqua exceptione non potest repelli. c. j. de testibus, alias non est idoneus. l. idonei & l. testis idoneus. ff. de testibus. Tertium, quod ille accusatus asseuerat se illa hæreticalia credere, & illa credenda aliis esse, nam quando testis deponit de uerbis hæreticalibus, ab alio dictis debet et deponere de illius accusati credulitate, nam hoc in uerbis necessarium est, quia aliquando talia uerba dicuntur referendo aliorum opiniones, ut disputando, aut lapsu lingue, aut alias, & sic oportet ut conuincatur de hæresi, quod de mente proferentis testes attestentur, ad hoc ut probent. Et + potest constare, quia accusatus dixit se credere, & ab aliis credenda esse, facit gl. i. c. cogitationis. de pœ. di. j. & que dicit Bal. in d. l. si quis non dicam rapere. col. j. Quartum requiritur, quod illud factum. i. illa prolatio uerborum sit recens, de qua secundum communem cursum naturæ sit uerisimile quod accusatus non possit nec debeat obliuisci se dixisse illa uerba hæreticalia credidisse, aut dogmatizasse, cum memoria hominum labilis sit, & omnium recordari est potius diuinum quam humanum, ut dicit tex. in l. ij. §. si quid. C. de ueteri iure enuclea. unde quando hæc non concurrerent in aliquo uerba hæreticalia asserente, non uide-

tur

tur illa decisio adaptanda. l. 4. §. totiens. ff. de dam. ini. factis, & ibi late Ale. tra dit col. si l. quod constitutum. ff. de testa. col. 4. cum illis quæ tradit Decius in c. nullus. in fi. de elec. Et par responsio datur ad d. c. ad abolendam. in prin. & ad c. excommunicamus. de hære. & ad alia iura statuta contra negantes dixisse hæreticalia uerba, quæ loquuntur in uera, & formata hæresi, et concurrentibus his quæ supra dixi, de quorum singulis tradit alibi, quando agitur de modo probandi aliquem dixisse propositiones hæreticas, & ad prædicta possent applicari quæ de quodam credente illa, quæ sunt contra sacræ scripturam scribit Old. in cons. cclxxj. incip. quod talis est. Maxime + prædicta procederent, quando propositio esset ambigua, quia quod multipliciter intelligitur ueritas illius ignoratur, ut inquit Boetius, secundum Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. Moderni scribunt in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offi. pro consu. & lega. & sic ignoramus in quo sensu intellexerit accusatus, catholico an hæretico. & in dubio præsumendus est catholicus ad euitandum delictum. l. merito. ff. pro socio, & dubia probatio non iuuat actorem. c. in præsentia, de proba. Si uero essemus in facto hæretico, puta in transitu, uel reditu ad ritus Iudæorum, tunc sufficeret accusatum conuinci de illo facto, quamuis non de credulitate, siue de intentione, ad hoc ut hæreticus damnetur. ad hoc ego soleo allegare tex. in c. contra Christianos. de hære. li. 6. secus tamen in uerbis, ut dixi, quia plus est factum, quam uerbo delinquere. c. dilecti filij. ubi Decius de appella. & l. Paulus. ff. rem ratam haberi.

S V M M A R I V M.

- 1 Dubia fidei quis potest determinare.
- 2 Ecclesia apostolica nunquam hæreticauit.
- 3 Papa determinat ea, quæ ad fidem spectant.
- 4 Papa edit symbolum, & generalem synodum conuocat.
- 5 Doctorum sanctorum autoritas præualet authoritati ecclesiæ.
- 6 Petrus diffinit quæstionem de non obseruandis ceremonijs legis.
- 7 Petrus comparatur Moyse in determinandis causis.
- 8 Petrus primatum habuit ecclesiæ fidei & hodie Papa.
- 9 Hæresim damnatam ab ecclesiâ particulari tenens non est excommunicatus nec hæreticus.
- 10 Papa non facit ueritatem catholicam, nec hæresim, sed declarat.
- 11 Papam posse errare in his quæ sunt fidei secundum Abba. & Ocham.
- 12 Papa ut singularis persona potest errare contra fidem.
- 13 Papa ut Papa in diffinitione iudiciali non potest errare contra fidem.

14. Concilium generale in fide non potest errare.
15. Consilium auctoris editum in causa Regine Anglicanæ.
16. Concilium generale quare conuocatur ad determinationem causarum fidei si Papa hoc possit solus.
17. Concilia generalia congregari pro causis fidei utilissimum est, non autem necessarium.
18. Glo. Intellectus in c. Anastasius. xix. dist.
19. Opinio plurimorum maximam habet auctoritatem, & presumptionem.
20. Concilij generalis congregatio ad Papam regulariter spectat.
21. Papa, & imperator debent semper habere in suo consilio homines doctos & sapientes.

NONA QVAESTIO.

Nono Quæro, ad quem spectat, auctoritate iudiciali & suprema diffinire aliquam assertionem esse catholicam uel hæreticam, & sic dubia fidei terminare. Rñdeo, q̄ ad summum pontificem, eiusque sanctam sedem Apostolicam hæc determinatio & diffinitio spectat, cuius fides nunq̄ p̄t deficere, quia Petro Ap̄to in ea prædenti dictū est, orauit pro te Petre ut non deficiat fides tua, Lucæ. 22. & in c. maiores, in prin. de baptisno. Hæc t̄ enim sancta & apostolica m̄ omnium ecclesiarum Christi ecclesia, per Dei omnipotentis gratiam, a, tramite Apostolicæ traditionis nunq̄ errasse probatur, nec hæreticis prauitatibus deprauanda succubuit. c. 2, recta 24. q. j. in his ergo, quæ fidei sunt errare non potest, & illa in tex. ad hoc allegat Abbas. in c. a nobis. 2. col. j. de sen. excommu. facit. c. pudenda. 24. q. 1. glo. in c. j. de translatio. Episc. & in c. j. de reliquijs & uene. sanctorum. Decius in c. significasti. de electio. hinc dicit Ciprianus, qui cathedram Petri, super qua fundata est ecclesia, deserit, In ecclesia se esse non confidat. c. qui cathedram. xciiij. di. Dicit q̄ t̄ s. Tho. in 2. 2. q. xj. arti. ij. ad iij. q̄ hæc auctoritas determinandi ea quæ sunt fidei principaliter residet in summo pontifice, & pro hoc allegat d. c. quotiens. xxiiij. q. j. ubi dicitur. quotiens ratio fidei uentilatur non nisi ad Petrum. i. sui nominis honorem & auctoritatem habenti recurrendum, & dicit idem. S. Thom. in opusculo contra Græcos capitulo lxxij. q̄ ad Papam pertinet quæ fidei sunt determinare, pro quo allegat Cirilium patriarcham Hierosolimitanum in libro thesaurorum, inquitentem, ut meam bra maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontificum, a quo nostrum est quærere, quid credere, & quid tenere debeamus, & etiam dicebat Maximus in epistola ad orientales directa copadunatam, & fun-

& fundatam super petram confessionis Petri dicimus uniuersalem ecclesiam, secundum diffinitionem Saluatoris, in qua necessarium saluti animarum nostrarum est remanere, & ei etiam obedire, suam seruantes fidem & confessionem. Et t̄ dicit S. Thom. in 2. 2. q. 1. arti. ultimo in corpore quæstionis, q̄ ad solam auctoritatem summi pontificis pertinet noua editio symboli, sicut & omnia alia, quæ pertinent ad totam ecclesiam, ut congregare synodum generalem, & alia h̄m̄i, Papa. n. in his rectissimus est pp̄ assententiã Sp̄s Sancti in iudicio fidei, pp̄ uniuersale bonum fidei sicut promisit Ioan. 14. Sp̄s Sanctus docebit uos oẽm ueritatẽ, & Petro dixit, Ego rogauit pro te & c. Et t̄ ita concludit. d. Card. de uio in tracta. de autho. Papæ & conciliorum. c. ix. contra cuius summi Pontificis auctoritatem, nec Hieronymus, nec Augustinus, nec aliquis sanctorum, suam sententiam defendit, unde Hieronymus ad Damasum Papam, hanc firmans conclusionẽ inquit. Hæc est fides Beatissime pater, quam in catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est emendari cupio a te qui Petri fidem & sedem tenes, si aut̄ hæc nostra cõfessio apostolatus tui iudicio comprobabitur, quicq̄ me culpa re uoluerit se imperitū, uel maluidū, uel et̄ nō catholicū, non me hæreticū cõprobauerit, ut ponitur in c. Hæc est fides. 24. q. j. ubi Car. concludit q̄ Papa qui est caput ecclesia, magister, & dux populi Christiani, non potest errare in his quæ de fide tenenda & credenda Apostolatus sui officio publice populo Christiano decerneret, siue diffiniret esse credenda, & tenenda. Quod t̄ etiam comprobatur, quia quæstionem de non obseruandis legalibus, Petrus diffiniuit, & Iacobus diffinitionem illam promulgauit. actuum decimoquinto ibi, cum autem magna conquisitio fieret. surgens Petrus dixit. ubi gloss. interlinearis dicit, præ omnibus quasi Princeps loquitur, ita ut inquit Hieronymus, quod Petrus princeps fuerat illius decreti, legem post Euangelium non esse obseruandam, inde secuta est constitutio Ecclesie, in qua damnatur hæresis quæ perperam affirmabat legem cum Euangelio, circuncisionem cum Baptismo seruandam. capitul. maiores. de baptisno. quia secundum Apostolum ad Galat. v. Si circuncidimini, Christus nihil proderit uobis. Et t̄ de ipsa Romana Ecclesia dicimus quod est mater fidei. capitulo omnes. xxij. distinctio. cuius determinationi standum est. capitulo enim uero. xix. distinct. & sicut Moyses Dux & Rector Iudæorum fuit, Sic Papa Christianorum. Ut inquit sanctus Bernardus ad Euge. libro 2. capitulo vij. sic enim legitur Exodi decimo octauo esto in populo in his quæ ad Deum pertinent ut ostendas ceremonias & ritum colendi Deum, Et sequitur, quicquid autem ma-

ius fuerit referant ad te, ut ipsi minora tantum iudicent. Sicut igitur oēs quæstiones emergentes a lege, & cultu Dei referuabantur Moysi determinandæ, sic omnia quæ fidei sunt Christianæ referuantur Romano pontifici definienda, & mandanda teneri, & obseruari. Vt probatur in d. c. maiores. Scribit Cardi. de Turre Crema. in d. tracta. de potestate Papæ. li. 2. capitulo 107. Et pro hoc est, quod cum Christus alijs discipulis imperasset ut laxarent retia in mare, soli Petro dixit, duc in altum. Lucæ xv. hoc est in profundum disputationum, ut glosauit Ambrosius in c. non turbatur. 24. q. 1. ad ipsum enim pontificem, tanquam primatum Ecclesiæ tenentem pertinet fidei causas lucida sententia terminare, ut in d. c. hæc est fides, & plura de his tradit Andre. Siculus in consi. 1. incipien. ex sacris excellentiæ. colum. 12. lib. pri. & Augustinus de Ancho. in tracta. de potestate Papæ q. x. articu. ij. Et dicit Petrus de Palude in iij. q. iij. quod ad solum Papam pertinet determinare generaliter quid est hæreticum & quid catholicum.

9 Nec est ꝑ excommunicatus a iure, qui tenet illud, quod una Ecclesia particularis iudicat hæreticum, Sed qui firmiter adhæret ei quod ecclesia uniuersalis, uel Romana diffiniuit esse hæreticum, ad quam hoc pertinet, quia quamdiu homo adhæret fidei Ecclesiæ Romanæ, licet quæcumque alia Ecclesia teneat oppositum, nunquam est hæreticus. c. damnamus in fide. de summa Trinita. quia illa errare non potest in his quæ ad fidem pertinet, secus in alijs, ut scribit S. Tho. in quoli. 8. q. 16. Sed omnis alia Ecclesia errare potest sicut tota Ecclesia Gregorij, vñ determinans cōtra tales articulos alicuius Ecclesiæ particularis non incurrit sniam iuris. & idem est dicendum de articulis damnatis parisijs ut cōtra illos tenens, non incurrat excommunicationem iuris, sicut incurrit oēs hæretici ab Ecclesia Romana damnati, ut in d. c. ad abolendam. quod non obstat, in eo quod dicit illos hæreticos quos Episcopi iudicauerint, quia intelligitur de hæreticis tenentibus hæreses ab Ecclesia Romana damnatas, ut supra dixi, pro ut intelligit gl. in d. c. quotiens, & de quibus plura dicit August. de Ancho. in d. q. x. idem concludit Bonifacius de uitallinis in cle. ad nostrum. col. pé. de hæreticis, & aliud est condemnare errantem circa articulos fidei, quod Episcopi potest, ut in d. c. ad abolendam. aliud est determinare quid iuris est cū

10 de articulis fidei dubitatur, ut in d. c. maiores. per Collecta. Et ꝑ Papa declarando seu approbando aliquam ueritatem Catholicam, non eam de nouo catholicam, nec damnando errorem facit de nouo hæresim, Sed de terminat de nouo illam ueritatem dudum antea fuisse catholicam, & errorem illum dudum antea fuisse hæresim. pro ut latius dixi supra in prima quæst. in fin. in rubr. de hæret. lib. 6. quæst. j. Nec mihi placet, quod Occham in dialogo suo. parte j. li. ij. c. xiiij. inquit, dum sentit summum

Pon-

Pontificem posse errare in diffinitione eorum quæ sunt fidei, & cum eò uidetur concordare Abbas in cap. significasti. de electio. ubi non solum tenet Papam posse errare in talium diffinitione, Sed etiam concilium generale, nõ autem uniuersalis Ecclesia errare posset, quæ est collectio omnium fidelium, ut ibi per eum, & in disputa uione incipien. Episcopus & rector. nu. 21. Sed sicut a theorica dicti Abbatis circa hoc est maxime cauendum, ut inquit. D. Thom. de uio car. in Apostillis ad S. Thom. in ij. ij. quæst. xj. articu. 2. Sic ab his quæ Occham dicit, nam male sapuit de potestate summi Pontificis, ut dicit Archidia. Flo. in iij. parte suæ Croni. titu. xxiiij. capitulo 8. §. 2. Quia ꝑ quo ad personam Papæ est aduertendum, quia licet ipse in quantum est singularis persona, errare possit, & sic esse hæreticus, ut in c. si Papa. xl. distinct. sicut Papa Anastasius. ut in c. Anastasius. xix. distinct. & Simachus. c. incompetenter. §. cum Baalam. 2. q. 7. sic Marcellinus qui adorauit Idola. ut in ca. nunc autem. xxj. di. & legitur in Cronicis de Siluestro Papa secundo qui fecerat Homagiũ diabolo quem existens Papa consuluit. Vt scribit Anto. in ij. parte suæ Cronicæ, Titulo xvj. §. xvij. & sic de alijs, qui hac labe fuerunt polluti, quia homines sunt, & infirmitatibus subiacent, sicut & alij. Vt testatur Pau. ad Hæbreos 7. inquit, omnis Pontifex ex hominibus assumptus ꝑ hominibus constituitur, In his quæ sunt a Deũ, ut offerat Deo sacrificia pro peccatis, & qui condolere possit his qui ignorant & errant, qm̄ & ipse circumdatus est infirmitate. Tamen ꝑ in ea diffinitione quam facit eorũ quæ sunt fidei ita, a Deo gubernatur ut non possit iudicialiter errare. ut late scribit Car. in d. c. hæc est fides. & in hac snia residet præfatus D. Cardi. de uio. in tractatu suo de authori. Papæ & conciliorum. capitulo 8. dũ inquit, certum esse, quod Papa quia est una singularis persona, magis potest in fide errare errore personali, quàm totum residuum Ecclesiæ, quod non est ꝑpositũ nostrũ, quia de tali errore non est nostra quod. errore autem iudiciali. in decernendis & determinandis his quæ fidei sunt est e conuerso quod errare non possit, quia magis potest errare communitas Ecclesiæ sine autoritate Papæ, quàm Papa. Et licet aliqui nixi fuerint hoc impugnare, efficaciter

14 ipse defendit in apologia sua in ij. parte ca. xiiij. Quod ꝑ autem concilium generale perfectum errare non possit in his quæ sunt fidei, scribit Cardi. de Turre. Crema. in suo tracta. de potestate Ecclesi. lib. 3. cap. 58. & in ca. cum secundum. xix. distinct. & Iacobus Almein. in lib. de suprema potestate. capitulo. xvij. ubi efficacibus rationibus confutat ea quæ scribit Abbas Pano. in d. c. significasti. de electio. in iij. sententiarum. distin. xxiiij. q. 15 j. circa finem, De ꝑ cuius summi Pontificis potestate suprema aliqua scripsi in consi. quod nuper edidi super dubiis pluribus, & signanter super

D 4 illo

si pantur cogitationes ubi non est consilium. & idem in c. 24. ibi salus ubi multa consilia. & in huiusmodi Concilijs uelut in quadrato lapide fidei Sanctæ structura consurgit, & cuiuslibet uitæ communisq; actionis norma consistit, ut inquit tex. in c. sicut sancti. xv. dist. & in concilijs generalibus maturius res conficitur, quia ibi quàm plures conuocantur ut omnes in unum conueniant. c. canones. §. concilij. xv. dist. & est magis integrum iudicium quod plurimorum sententijs confirmatur. c. extra conscientia. 20 lxiiij. dist. Domi. in c. per hoc. §. uerum. de hære. lib. vj. Et horum concilio rum generalium congregatio regulariter ad summum Pontificem spectat. c. j. in fi. & c. ij. xvij. dist. & quod non fuerit congregatum autoritate summi pontificis non concilium dicendum est sed conuenticula uel concilia- bulum appellandum est, & ideo cassandum, & quicquid in eo actum erit irritum habetur & uacuum, ut in c. multis. xvij. dist. & hoc regulare, quod fallit in aliquibus casibus, in quibus congregatio non spectat ad summum pontificem, puta quando ipse impeteretur de hæresi, & in alijs, ut scribit Car. de Turre Crema. in suo tracta. de potestate ecclesi. li. iij. c. 8. & De- cius in consi. clj. Antequàm perscruteris. col. j. & ij. Car. Alex. in c. Sino- dum. 17. dist. & in c. si Papa. xl. dist. & quia non est præsentis speculationis ad scripta per eos me remitto, & ad ea quæ scribit Anto. de Rosellis in suo tracta. de concilijs. q. 4. Ad contraria alia patet solutio, quia licet se- gnius & difficiliter expediantur negocia per plures, tamen prudentius aguntur propter assistentiam uirorum sapientum, qui interuenire habent his concilijs, & propterea dicitur Papa habere omnia iura in scrinio pectoris sui, ut in c. j. de consti. lib. vj. scribit Maria. Socy. in tracta. de uisita. colu. iij. ex quo ostenditur, quod Papa & Imperator semper debent habere penes se uiros eminentis scientiæ, qui decisioni talium causarum intendant ut dicit Car. Alex. in d. c. multis. colu. j. quibus Ecclesia ad sui regimē perma- xime digno scitur indigere, ut dicit tex. in c. cum ex eo. de electio. præfer- tim diuinaum humanarumque legum professoribus, quorum scientia mundus illuminatur, & ad obediendum Deo & eius Vicario, & ministris uita subiectorum informatur, ut dicit tex. in auth. habita. C. ne filius pro Patre.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæretica assertio seu catholica an sit, ad quem spectat diffinire, theologo, an iurista.
- 2 Iuristis uidetur spectare declaratio assertionis hæreticæ uel catholicæ.
- 3 Professori cuiuslibet in sua professione credendum est.

Positio

- 4 Positio consequentis necessario præsupponit antecedens.
- 5 Hæreses multæ damnatae in Decretalibus, Sexto & Clementinis.
- 6 Theologi debent cognoscere cognitione magistrali an aliqua propositio sit hæretica uel catholica.
- 7 Episcopus damnat aliquem de hæresi, & iudex secularis.
- 8 Accusato aliquo de hæresi, primo est inquirendum à Theologis an sit hæresis, deinde constituto quod sit, damnet illum.
- 9 Author huius operis excusat se quare hoc opus composuit.
- 10 Usurarum dubia quis debet declarare, theologus, an canonista.
- 11 Interpretatio iuris naturalis quatenus attinet ad moralem philosophiam, spectat ad doctores iuris.
- 12 Interpretatio iuris diuini tangens spiritualitatem spectat ad theologos.
- 13 Argumentum ab ethimologia uocabuli, ualet.
- 14 Episcopus an potius sit eligendus theologus quàm canonista.
- 15 Doctores iuris canonici non ita penetrant canonem biblicæ sicut theologo.
- 16 Rei ad se non pertinenti nemo se debet intromittere.
- 17 Distinctio magistralis, quando cognitio de assertionem quæ sit hæretica spectat ad theologos uel doctores iuris.
- 18 Hæreticus an sit censendus quis, cognitio spectat ad doctores iuris.
- 19 Hæreticos puniendi modus & contra eos procedendi spectat ad doctores iuris.
- 20 Hieronymum laudat Augustinus.
- 21 Conscientiæ casus determinandi sunt per doctores iuris.
- 22 Theologia sola non potest regi ecclesia.
- 23 Lex civilis seruanda est in foro conscientia.
- 24 Lex canonica subijcitur ethicæ, lex civilis bono publico.

DECIMA QVAESTIO.

- 1 **D**Ecimo quaero, ad quos, uidelicet theologos aut canonistas pertineat diffinire, quæ assertio catholica quæ uel hæretica sit censa. hæc quaestio intelligitur de diffinitione magistrali seu doctrinali, quomodo magistri in scholis quaestiones diffiniunt & determinant, quia de diffinitione iudiciali quæ fit autoritate officij dictum est supra in proxima quaestione, quod ad summum pontificem, uel ad concilium generale talis diffinitio uniuersalis ut omnes comprehendat pertinet, de prima habemus tex. in c. cum Marthæ. §. quæsiuisti. de ce- lebra. missa. de secunda uero in c. maiores. in prin. de baptismo. Et pro prima facie uidetur dicendum ad canonistas & legistas hanc diffinitionem pertinere,

tinere, primo, ad illius professionem spectat determinare dubia alicuius scientiæ circa cuius studium ille uersatus est, quia ut inquit Hiero. in prologo bibliae, c. vj. quod medicorum est promittunt medici, tractant fabri, lia fabri, & ideo dicit glo. in c. ueterum, 9. dist. q. aliquibus doctoribus magis est credendum quam alijs, puta, Hieronymo in interpretationibus librorum Hebraeorum & Graecorum magis est credendum quam Augustino, & Augustino in disputationibus magis quam Hieronymo. Et Gregorius in moralibus cæteris uel est præferendus, quia non omnes in omnibus, Sed certi per certa uel deteriores uel meliores inueniuntur, ut dicit text. in l. 3. §. omnibus autoribus. C. de uete. iure enuclea. Ex qua glo. notant Do. mi. Card. & alij. q. etiam inter peritos eiusdem professionis plus creditur magis exercitato in illo exercitio de quo agitur, quam alteri, facit text. in §. responsa prudentum. insti. de iure natu. unde in iudicando uulnere magis creditur chirurgus quam medico, & in materia canonistali doctori canonum plus est standum quam doctori legum, quia non est ponenda falx in messem alienam. c. scriptum. vj. q. 3. ut scribit Bar. & Ioan. de Imo. in l. si prius. in fi. ff. de operis noui nuncia. Anto. de Butr. in ca. Atsi clerici. in prin. de iud. Bar. in l. possideri. in fine princ. ff. de acquiren. posses. ubi quæstionem de baptismo ad theologos remittit, idem Bar. in l. inter stipulan. reu. §. sacram. ff. de uerbo. obliga. scribunt moder. in c. ne inuitaris. de cõsti. Inde est quod legita potest recusari suspectus in causa canonistali, ut scribit Demi. in c. statutum. in prin. de rescriptis, cum illis quæ tradit Decius in c. sciscitatus. in fi. de rescrip. Sed sic est, quod in scientia canonistarum & legistarum habentur speciales tituli de hæreticis. ut in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, & in Decreto. 24. q. 3. & habentur tituli de summa Trin. & fide catho. & etiam in Codice, merito ad eorum professionem spectare uidetur cognoscere quæ sit assertio catholica quæ ue hæretica, & hoc est necessarium ad cognoscendum quis sit catholicus uel quis hæreticus, quia cognoscendum est prius de re ut dehinc iudicium fiat. l. de qua re. ff. de iudicijs. Facit quia ad positionem consequentis sequitur necessario positio antecedentis, l. illud. ff. de acquiren. hæredita. scrib. Bar. & ibi modernio. post eum in l. centurio. 2. 5. colum. ff. de uulgar. & pupilla. & l. 2. ff. de iurisdic. omn. iud. & c. præterea. de offic. delegat. Bar. in Lucteres. de itin. actu que pua. et l. ambitiosa. in 2. regula. ff. de decreti. ab ord. facio. Oldra. in conti. 16. incipien. natura cuiusque mandati.

5 Secundo facit, quia in decretalibus reperiuntur multæ hæreses explicite damnatæ, ut patet de hæresi Abbatis Ioachin, & hæretici Almarici, ut in c. damnamus. de summa Trin. & fide catho. idem patet in cap. cum Christus. de hæret. & hæreses catharorum, paterinorum, pauperum de lugduno. similibum, ut in cap. excommunicamus. j. in princ. de hære. Item in

sexto

sexto libro decretalium est hæresis Graecorum damnata, qui negabant Spiritum Sanctum æternaliter à patre & filio procedere ut in c. j. de summa Trin. & fide catho. insuper in clementinis damnatur hæresis quæ asseribat quod Christo adhuc uiuente latus eius lancea fuit perforatum, Item quod anima rationalis siue intellectiua non sit uere & per se forma humani corporis, & alia hæresis quod paruulis licet per baptismum culpa remittatur gratia tamen informans non infunditur in uirtutes. ut habetur de his tribus hæresibus in clemen. j. de summa Trin. præterea Secta & hæreses Beguardorum, & Beguinarum damnatur in cle. ad nostrum. de hæreticis. insuper in decretis plures hæreses damnatæ inueniuntur. ut patet in c. quidam autem. 24. q. 3. ulterius in extrauagantibus idem inuenitur. ut in extrauaganti Ioan. 22. Incipien. cum inter nonnullos. posita sub titu. de uerb. signi. ubi damnatur tanquam erroneum & hæreticum, si quis pertinaciter affirmauerit quod Redemptori nostro eiusque Apostolis in his quæ ipsos habuisse sacra scriptura testatur, nequaquam ius utendi seu consumendi competierit, nec illa uendendi seu donandi ius habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere, supponit expresse idem Papa in sua extrauag. in titu. de hæret. incipien. uas electionis. ubi damnauit Errores Ioannis de Poliaco. demum in pluribus cõcilijs tam in decretis registratis quam in alijs libris reperiuntur plures hæreses damnatæ quarum notitiam hæresum habent doctores canonum quia in libris eorum cõscribuntur, merito uidetur ad eos pertinere hæc doctrinalis determinatio, cum cuilibet in sua arte perito sit credendum. ut dicit Bar. in proæmio. digestorum. l. semel. C. de re mili. c. significasti. de homici. Bal. in l. septimo mense. ff. de statu homi. Abbas & moderni. in c. proposuisti. de probatio. Iaso. in l. admonendi. 2. 2. carta. de iure iuran. Tertio adducitur, quia cū assertio hæretica sit quæ cõtrariatur uni uel pluribus ueritatibus catholicis, ut dixi supra in vj. q. & catholica assertio sit quæ est conformis catholicae ueritati, ut est supra dictum est in fi. quartæ quæstionis, & illa sit catholica ueritas quæ ex approbatione Ecclesiæ habetur, quia ut inquit Augu. contra Epistolâ fundamenti, non credere euangelio, nisi Ecclesiæ autoritas me cõpelleret, & huius approbationis author est Papa quæ est caput Ecclesiæ, & condidit decreta sup hoc, ut in c. Sancta Romana Ecclesia. 1. 5. dist. in quibus consistit scientia canonistarum, & ab his decretorum doctores appellatur, unde non sine rone uidetur dicendum eorum iudicio standum ad determinationem magistralem, an aliqua assertio sit hæretica uel catholica.

6 H I S T A M E N N O N O B S T A N T I B V S tria opinio uerior est, quæ ad theologos pertineat huiusmodi determinatio, pro ut plurimis fundamentis

fundamentis hoc affirmat Occham in suo dialogo lib. j. per totum. & Io. de Gerson in quadam oratione recomendaticia. in ij. parte inquit manifestum est ad quam facultatem spectat iudicare de hæresibus & hæreticis, constat quod ad theologiam, modum autem puniendi magis determinat facultas decretorum, quod patet exemplo de iudicio falsæ monetæ, cuius falsitatis cognitio spectat ad campsores, punitionis uero modus ad legistas. Quod alio simili comprobatur, nam cum crimen hæresis sit crimen spirituale cuius cognitio spectat ad iudicem Ecclesiasticum, qui iudicat aliquem hæreticum, & postea relinquit puniendum iudici seculari ultione debita castigandum, & sic Ecclesiasticus cognoscit, secularis uero puniit & cogitur processui ecclesiastici iudicis stare, ut est tex. in c. Inquisitio nis. §. prohibemus. de hæret. lib. vj. scribitur in l. magistratibus. ff. de iur. om. iud. facit. c. ad abolendam. in princ. de hære. Sic etiam Index Ecclesiasticus debet facere quando coram eo accusatur aliquis de hæresi siue in uerbis seu in scriptis siue in facto dicatur illa consistere, nam ipsum oportet prius consulere theologos, an illa uerba seu scripta siue illud factum hæreticalia sint, ut deinde constituto sibi de hæresi cum pertinacia per legitimam probationem, illum accusatum iuxta canonicas sanctiones debite pœnæ subijciat. Parique ratione quando dubitatur de Virginitate mulieris, sit inspectio claustrorum a mulieribus de illa attestantibus. c. fraternitatis. & c. si. de frigi. & maleficia. c. causam matrimonij. & c. proposuisti. de proba. & si opus est maiori peritia quam in mulieribus reperitur, etiã medici periti adhiberi possunt, scribit Aret. in consi. cxlij. ex facto proponitur. colu. 9. uersu. uenio nunc ad quartum dubium, ut habita relatione ab istis inspectoribus iudicetur à iudice Ecclesiastico, matrimonium an sit dirimendum uel non. ut in d. c. si. & c. fraternitatis. de frigid. & maleficia.

9 Et propter hoc merito ego inculpandus sum de hac editione, cum meæ fuisset modestiæ in remittendo materiam huius tractatus ad diuæ theologiæ doctores, cum solum in studio legum Pontificiarum Cesarearumque exercitatus sim. exemplo illius quod agebat Sceuola iuris ciuilibus oraculū, qui quoties de iure prætorio consulebatur ad Furnium & Caselium, qui huic scientiæ dedit erant, consultores remittebat. & Plato philosophiæ decus conductores sacre aræ ad Euclidem ire iussit, eius scientiæ & professionis. Sed excusatio patet in prologo huius operis, & dico cum Paulo

10 ad Titu. primo. omnia munda mundis. Accedit ad prædicta quæ singulariter inquit Petrus de Ancha. in sua disputatione incipien. Antiquis & modernis temporibus. quam ad literam refert Ioan. de Ana. in c. in ciuitate. colu. v. uersu. extra glosam. de usuris. & Alex. de Imo. in consi. primo. incipien. circa primum dubium. colu. 5. lib. 2. & Decius in consi. cxj. & prote

nui facultate. colu. 2. dicta ibi per illum sequuntur, ubi quærit an decisio dubiorum, quæ in materia usurarum occurrunt spectet ad theologos an uero ad doctores iuris canonici & ciuilibus, Et secundum eum prima facie uidetur dicendum quod ad theologos, quia prohibitio usurarum trahit originem, a iure diuino ueteris & noui testamenti, ergo ad peritos in illa scientia. debet pertinere interpretatio dubiorum, nam in omnibus hoc dicimus, quod cuilibet experto & perito in arte sua credendum est. ut in d. c. fraternitatis. & scribitur late in c. significasti. 2. de homicidio. Sed hoc non obstante dicit se sentire, & firmat audacter, quod decisio dubiorum casuum in ista usurarum materia spectat principaliter ad doctores iuris canonici, scientia enim canonica ad hoc principaliter tendit, uidelicet ius diuinum interpretari in dubijs casibus pertinentibus ad moralem philosophiã, ut in proœmio Gregoriano, scientia uero theologica pertinet ad interpretationem iuris diuini quo ad opera domini nostri Iesu Christi, & istud dicit probari in libris moralium beati Gregorij super Iob, super illa duplici expositione noui & ueteris testamenti, in nostro uero uolumine decretorum uidemus decisionem summorum Pontificum super dubijs iuris naturalis & iuris diuini, patet etiam in uolumine decretalium, in quo habemus de decimis, de usuris, de matrimonijs, de simonia, de homicidio, de furtis, de iuramentis, de baptismo, de uoto, & similibus, titulos speciales, quorum proprium est dubia lucidare quæ oriuntur in prædictis materijs originem trahentibus, a iure naturali & diuino, & de hac multiplici interpretatione iuris naturalis & diuini facta per constitutiones canonicas, & decreta sanctorum, & iura ciuilia, late scribit Ioan. Andre. & ipse Petrus

11 de Ancha. in c. male fidei possessor. de reg. iur. lib. vj. Unde concludit quod interpretatio iuris naturalis, quatenus spectat ad moralitatem quæ dirigit actus nostros ad Deum, pertinet ad doctores decretorum, quæ ex constitutionibus canonicis & decretis sanctorum patrum debet ius diuinum adiuuare, corrigere, & supplere, facit quod notant Inn. & Ioan. Andre. in c. si. de consuetu. c. quæ in Ecclesiasticum. de consi. & per legistas in l. si. ff. de consi. prin. quatenus uero ius diuinum pertinet ad spiritualitatem, & agnitionem ueræ fidei contra hæreticos, Iudæos, & alios infideles, spectat ad theologos, & subdit, quod sepe uidit magistrōs in sacra pagina respondentes super dubijs quæ occurrunt super decimis, testamentis, matrimonijs, usuris, & similibus errare, & id eis est periculolum aliquid affirmare uel negare, & hæc dicta Petri de Ancha. confirmat Decius in c. ne innitatis. colu. si. de consi. quæuis. Archa. Flo. in ij. parte suæ

12 summæ. titu. j. §. iij. nitatur ad suum propositum impugnare. Ex quibus ergo habemus, quod quatenus dubia tangunt ius diuinum ad spiritualitatem & agnitionem ueræ fidei contra hæreticos, declaratio horum dubiorum spectat

spectat ad ipsos dominos theologos, quod potest suaderi ex his quæ supra diximus de ueritatibus catholicis quæ continentur in ueteri & nouo testamento, & sic in sacra scriptura quæ est infallibilis ueritatis, quæ & à Deo reuelata est, & tota theologorum doctrina est circa intelligentiã dictæ sacræ scripturæ, & circa illam uersatur eorum professio. Inde nomen ipsorum sumptum est, theologus, a Theos, quod est Deus, & logos, sermo. j. de Deo seu de diuinis loquens uel tractans, ut inquit Card. in cle.

- 13 1. in primo not. de magist. Et sualet Argumentum ab Ethimologia uocabuli. l. ij. §. appellata. ff. si certum petatur. quæ dat intelligere proprium significatum uocabuli, & ea destructa, destruitur res, & ideo ualidum est argumentum, ut ibi dicit. Alber. de Rosat. pro hoc facit. c. cum secundum Apostolum. de præben. quia Ethimologia est resolutio uocis in proprium effectum rei quæ demonstratur: & ab ea sic arguit Bald. in c. j. §. si quis de manso. col. si. de contro. inuesti. in feudis. scribunt late omnes moderni. in
- 14 l. j. ff. de acqui. posse. Et pro his facit quod uoluit Host. in c. j. de consan. & affi. quem Abb. post alios sequitur. quod si eligendus sit Episcopus in loco ubi plures sunt hæretici, debet præferri theologus, si uero causarum uentilatio ibi frequens sit, canonista præferendus erit, & in electione Pontificis præferendus est theologus iurista, ut concludit August. de Ancho. in titu. de potestate Pontificis. q. 3. articulo quinto. In quo articulo potius agit causam suam, quàm uniuersalis Ecclesiæ, quia si iurista fuisset, aliter sine dubio fuisset locutus. Et quàmuis ius Canonicum non sit aliud quàm quædam summa collectionis ex authoribus Bibliæ, & dictis sanctorum patrum theologorum, & ex quibusdam legibus Imperialibus, & ex definitionibus constitutionum conciliorum generalium, & sic quod canonista habeant etiam notitiam de ueritatibus catholicis, ex quibus tractatores per principia in sacra scriptura tradita ueniunt ad notitiam assertionis catholicæ uel hæreticæ, Tamen † ut docet experientia, non ita profunde sacrum canonem totius Bibliæ speculantur, Sed solum faciem agnoscunt, cum medullitus illa sit ponderanda, & ad hoc propositum dicebat Gregorius in 4. moralium. quod sicut ignotorum hominum facies cernimus, & corda nescimus, Sed si familiari locutione eis cõgiungimur, usu colloquij eorum cogitationes indagamus, ita cum in sacro eloquio sola historia inspicitur nihil aliud quàm facies uidetur, sed si huic assiduo usu coniungimur, eius nimirum mentem quasi ex colloquutionis familiaritate, penetramus. Dum enim alia ex alijs colligimus, facile in eis uerbis agnoscimus aliud esse quod intiment aliud quod sonant, tanto aut è, quif que notitiæ illius extraneus redditur quanto in sola eius superficie ligatur, & qui textum considerat, sensum sacræ locutionis ignorans, non tantum

- tum se eruditione instruit, quàm ambiguitate confundit. & huius intelligentia cum per cordis humilitatem quæritur, assiduitate legendi penetratur, inde dicebat Hier. super Epistolã ad galatas. nec putemus in uerbis scripturarum esse Euangelium, Sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice ronis, & habetur in ca. Marcion. j. q. j. c. intelligentia. de uer. sign. c. scire leges. ff. de legib. & hoc studium est theologorum, ut euidenter constat, quia ipsi sunt tractatores diuinarum scripturarum. ut est tex. in c. j. xx. dist. & propterea ut ibi habetur in expositionibus earum cæteris præminent & præponuntur licet in causis diffiniendis sibi locum mereantur, merito ad eos spectat discernere ea, quæ ad agnitionem ueræ fidei pertinent contra iudæos, paganos & hæreticos. ut dicit Petrus de Ancha. in dicta disputatione. & consequenter determinare doctrina magistrali quæ assertio sit catholica uel hæretica.
- 16 Unde nemo debet se intromittere circa pertinentia ad alium. l. repetita. C. de Episcopi. & cle. & l. consulta diuina. C. de Testa. l. culpa. ff. de reg. iuris. & dicit tex. in c. qm. x. dist. Pontifices non se immisceant negocijs secularibus, quibus est princeps præpositus, facit Rub. ne cle. uel mo. facit. ca. imperium. ea. dist. & c. quo iure. 8. di. unde canonista excluduntur ab huiusmodi cognitione tanquam, a, re ad se non pertinente. Sed † quia tria fundamenta quæ ex aduerso facta sunt maxime obstant huic cõclusioni, ideo pro resolutione præmissorum distinguendum est, quia, ut inquit philosophus 8. methaphi. qui nescit distinguere nescit disputare, nã aut dubitatur de aliqua assertionem an sit hæretica explicite uel in consequentia formali necessario deducta, ut supra dictum est in q. 6. & tunc uerum est dicere hanc cognitionem spectare ad dominos theologos, ut in fundamentis proxime deductis. aut uero dubitatur an dicta assertio sit expresse damnata ut hæretica, & quia hæreses damnatæ reperiuntur in Decretalibus, Sexto, Clemētis, in Decretorum libro, & in conciliis generalibus seu extrauaga. constitutionibus, & totum studium canonistarum uersatur in dictis libris, & de hiis habent suas speciales rubricas & titulos, merito dicendum est hanc cognitionem ad ipsos spectare, quamuis etiã theologo hanc notitiam nonnunquam habeant per relationem ad illos libros sicut canonista habent in suis libris notitiam sacræ scripturæ per relationem ad libros theologorum, & in proposito militant fundamenta quæ ex aduerso facta sunt in prin. huius quæstionis. Aut demum est dubitatio, utrum aliquis sit censendus hæreticus quia asseruit assertionem hæreticam, uel peregit aliquod factum hæreticale, & hæc cognitio proprie spectat ad canonistas & legistas, ratio, quia non solum sufficit solum dixisse assertionem hæreticam, aut fecisse actum hæreticalem ad hoc ut aliquis

quis censetur hæreticus, sed requiritur etiam ut sit pertinax, quia hæresis est error in intellectu, & pertinacia in uoluntate, ut dicit Oldrad. in consilio. cxx. Regularis habet traditio, & de hac pertinacia habent scientiam & cognitionem iuris periti, pro ut de illa late dixi supra q. 2. & 19 q. 4. Item ¶ etiam de modo procedendi contra hæreticos & eorum pœnis cognitio ad eosdem canonistas, & legistas spectat, & ideo dicit Papa in propria materia in capit. ut commissi. & in ca. fin. de hæretic. libro 6. ab inquisitoribus aduocentur periti ut in sententijs ferendis assistant, & de eorum consilio ad sententiam, uel condemnationem procedatur. facit. cap. j. eo. titu. & lib. quæ iura intelliguntur de iuris peritis, ut exponunt doctores illum text. in uerbo literatis, quia dicunt ibi Archid. Ioan. Andre. & Domi. & Phi. Fra. q. comprehenduntur laici literati ut sunt doctores, uel periti in iure canonico, uel ciuili, ut ego late ibi scripsi, in 2. quæst. & recte hoc fit, quia iuris periti sunt tractatores de maleficijs, & habent de pœnis hæreticorum speciales leges pœnitentias & imperiales quas non habent theologi, ut est dictum in contrarijs, quorum indiuidua solutio non est necessaria, quia attenda distinctione proxime facta, illa loquitur in suis casibus sine læsione conclusionis, unde consulo Episcopo uel inquisitori, quod quando in sua audientia dubitabitur de aliquibus assertionibus, an sint catholicæ uel hæreticæ, q. conuocet theologos & iuris peritos, ut de eorum consilio decernat quid tenendum, quid uero retrahendum sit. Et ¶ quamuis Beatus Hieronymus dicat in Epistola ad Damasum Papam, quod sola Biblia ad intus erat sufficiens ad omne quæsitum respondere, quod propter eius excellentem & eminentem doctrinam uitæque sanctitatem est sibi concedendum, non solum in his quæ sacram theologiam concernunt, sed etiam in alijs casibus, de quo S. Augustin. de Ciuitate Dei. libro xvij. Capitulo xliij. inquit. præbyter Hieronymus doctissimus, & trium linguarum peritus, non ex Græco, Sed ex Hæbreo in latinum eloquium sacras scripturas conuertit, quem literarum laborem iudæi fatentur ueracem. Nihilominus ¶ in præmissis, quorum cognitionem diximus pertinere ad iuris peritos, & in casibus conscientiarum occurrentibus, recurrentum est ad iuris peritos, quia tractant fabrilis fabri, ut dicit Hieronymus in allegato prologo, quia siue de contractibus, donationibus, usuris, simonia, testamentis, furtis, cambijs, & demum de restitutionibus & similibus agatur in foro pœnitentiali, quis melius iuris perito respondere poterit? & demum de his quorum commercio hodie genus humanum est implicitum. iuris peritus recte respondebit, euidenter patet ex omnibus summis conscientiarum, nã siue Astensem, Baptistinam, Bartholinam, Supplementum, Rossellam, Ange-

Angelicam, & Siluestrinam, uel etiam Hostien. reuolueris, & de casibus conscientiarum consulueris, ad hæc respondebunt tibi legibus Pontificijs & Imperialibus, & decisionem iurium casum occurrentem determinabunt.

22 Unde ¶ dicebat frater Aluarus Pelagius in libro de planctu Ecclesiæ. lib. ij. art. xx. colum. 3. uer. igitur. quod præsumptuosum est asserere, q. absque canonibus sacris per solam Bibliam uel Theologicam theoreticam regi possit Ecclesia sancta Dei. Sed hoc consueuerunt asserere ius canonicum ignorantes, præsertim uiri religiosi superbi, qui ab Innocentio tertio idiotæ uocantur, qui sunt iuris ignari. ut in c. ex multa. §. illis, de uoto. & ideo despiciunt scientiam quam ignorat, & idcirco tota die presumptione, ne insciji reputentur, partim avaritia, ut lucrètur, respondet de casibus quos ignorant, ponentes se & alios in errore & derisu, quia imperitus matheos loquens de ea risui patet. ca. quæ de mensa. xxvij. distinct. & tales diuinando respondent, loquentes de sensu proprio non de iure quod ignorant. contra. c. relatum. xxxvij. distinct. & nulla maior superbia, q. non confiteri propriam ignorantiam. hæc Pelagius. hinc dicebat Ang. de Peru. in consi. clxxxj. super hoc puncto uideamus. quod qui consulit iuris peritos in uia conscientiarum iuste facit, & iusto mouetur proposito & intentione sancta, ratio est euidentis, quia erubescimus in casibus decidendis sine lege loqui. l. illam. C. de collatio. & est tex. in §. consideremus, in authen. de trien. & semisse. collat. 3. Ad ¶ hoc accedit, q. lex iusta & non nutriens peccatum debet seruari in foro conscientiarum, quia edita est auctoritate Dei a suis ministris, ut concludit in proh. decretalium. in 2. q. & dicit singulariter Bal. in c. in omni negotio. colu. j. de testi. q. si leges non sunt contrariæ legi diuinæ sunt in foro conscientiarum seruandæ, alias sequeretur, q. omnis legum forma & subtilitas deduceret ad inferos, & scientia legum esset magis damnata q. maleficiu, q. intelligo nisi lex distingueret inter forum conscientiarum & forum exteriorem, quia tunc a distinctione legis non est recedendum. ut in capitulo tua nos. de sponsa. secundum communem intellectum. & textus in capitulo quicumque. decima. septima quæst. quarta. ibi. sed iure fori non iure poli. & in cap. Inquisitioni. in fine de sententia excommunicationis. ut scribit Decius in d. c. j. columna. 8. Et Federic. de Senis In consilio xxj. incip. nunquid hæres extraneus multis iuribus & rationibus comprobatur, quod quis tenetur magis sequi dispositionem legis quam propriam conscientiam. & Petrus de Anchara. in consi. xliij. uideretur prima facie. & Bald. in authe. ingresli. columna vij. C. de Sacros. Ecclesi. faciunt tradita per glossa & doctores in l. illicitas. §. ueritas. ff. de officio præsidis. leges enim a Deo, ore prudentium & imperatorum promulgatæ sunt. l. finali. & ibi glo. in uer-

bo, diuino. C. de præser. longi temp. & in §. quia igitur imperium. in aut. de instru. caute. coll. 6. & dicit tex. in c. quo iure, 8. dist. q. iura humana p. Imperatores & Reges seculi Deus distribuit humano generi. & ca. fi. 6. q. 24. 3. & in epistola inter claras. C. de summa Tri. Vnde dicit Pano. in c. j. de iura. cal. q. sicut lex canonica potest dici partim positiua, & partim diuina, quia in parte subiicitur ethicæ, & partim theologiæ, sic est dicendum de legibus ciuilibus, q. sint introductæ in bonum publicum, & utilitatem priuatorum, ut dicit Abbas in c. fi. de consue. colu. 7. & ad informandum uitam subiectorum ad seruendum Deo & Imperatori, ut in aut. Habita C. ne filius pro patre. & si opponatur contra prædicta de gl. j. in l. ut uim. ff. de iust. & iure. dic q. illa gl. reprobatur communiter per doctores, ut scribit ibi Deus super dicta gl. late scribit Bal. in l. cum quis. colu. 5. C. de iuris & facti igno.

S V M M A R I V M.

1. Episcopi seu Inquisitores possunt punire eos qui tenent assertiones hereticas.
2. Inquisitores possunt punire tenentes assertiones sapientes manifestam heresim.
3. Glo. in §. sane, c. accusatus. de here. lib. 6. non est uera indistincte.
4. Inuocatio demonum potest sapere heresim manifeste, & non sapere heresim.
5. Inuocatio demonis ad sciendum futura quare sapit heresim manifeste.
6. Dæmonem credere posse mutare unam speciem naturæ in aliam sapit heresim manifeste.
7. Dæmonum coniuratio quando sit uel non sit reprobata.
8. Dæmones quomodo & qua potestate aliquando futura prædicant.
9. Delicta inquirere per inspectionem aquæ & similium, sapit heresim.
10. Episcopus uel inquisitor possunt procedere contra suspectos de heresi, & alia in suis diocesis prohibere scandalosa.
11. Hæreticorum coherctio ad quos spectet.
12. Episcoporum institutio, & officium quale sit.

An Epi-

An Episcopi seu Inquisitores Apostolici possint in suis territoriis prohibere ne aliquæ assertiones scandalosæ seu sapientes heresim prædicentur, seu publice afferantur.

VNDECIMA QVAESTIO.

VNDECIMO Quæro. An Episcopi uel Inquisitores possint in suis Diocesis seu districtibus prohibere ne aliquæ assertiones scandalosæ seu forsitan sapientes heresim prædicentur, breuiter omissis argumētis ex aduerso. Arbitror q. sic, nā licet inferiores a Papa non possint iudicialiter determinare aliquam propositionem hereticam, de cuius ueritate uentilatur dubium apud doctores, quæ non sit publice a sede Apostolica damnata, & intelligo uniuersaliter, uel ad effectum puniendi ut hereticum illam pertinaciter asserentem anteq. a dicta sede determinetur, & sic ut habeatur pro heresi explicita, ut dixi ponens exemplū in errore græcorum in q. j. nu. xj. quia ut dicit Inn. in c. ne innitaris. de const. q. sancti doctores habent inter se diuersas opinionēs, licitum est unicuiq. dicere q. uult. & ideo inquit ibi Bal. q. nō est hereticus ille qui sentit id in quo multos sanctos patres hēt contestes licet non omnes, q. facit finem eum ad excusationem prædicatorum. Tñ

1. Dico dictos Epos seu inquisitores posse damnare, seu uerius dānatas denunciare hereses explicitè iam damnatas, & illarum pertinaces assertores punire ut probatur in c. ad abolendam. in prin. de here. Et idem iudicium est de assertionibus quæ contrariantur uni uel pluribus ex septem uel octo ueritatibus catholicis supra a me positis in 4. q. & illarum assertores punire, cum hmōi propositiones seu assertiones contineāt heresim explicitam seu habitam pro explicita; licet non sit a dicta sede specificè damnata. Cum illorum officium sit ne dum contra hereticos formatos procedere, sed etiam contra celebrantes actus sapientes manifeste heresim, ut in c. accusatus. §. sane. de here. in 6. ubi glo. inter alia ponit exemplum de consulentibus demones, & ab eis responsa suscipientibus, quæ relata ad tex. dicit, q. consulere demones, & exigere ab eis responsa sapit heresim manifeste. c. igitur genus diuinationis. xxvj. q. iij. Illa tamen glossa non est uera absolute ut loquitur, sed distinguendum est secundū Oldr. in consi. ccx. Incip. Regularis habet traditio. quia cum actus mora

les inducentur ex fine intento, & ideo scribitur, q̄ uoluntas & propositum distinguunt maleficia, ut l. Diuus. ff. ad l. Cornel. de sicca. & l. uerum. ff. de furtis. c. cum uoluntate. de senten. excommunicationi. Et fideo pro nunc dico, q̄ dæmon potest inuocari altero de duobus modis, primo ad sciendum futura, & hoc hæresim sapit manifeste, quia creaturæ attribuitur q̄ est proprium creatoris, iuxta illud E. saia. 16. annunciate quæ futura sunt, & dicemus quia Dij estis uos. Secundo potest inuocari dæmon ad tentandam pudicitiam mulieris, & tunc quia inuocatur dæmon ad id quod est eius proprium. scilicet ad tentandum, quia tentator in sacra scriptura uocatur. Mathei. 4. accedens tentator dixit, tunc licet hoc facere sit turpe, & fedū, & peccatum mortale, non tamen cēsetur sapere hæresim manifeste, postquam hoc facit per modum imperij, si enim fieret cum adoratione, sicut adorare hæreticum est, sic esset hæreticum, ut in c. accusatus. §. ille quoq̄, de hæreticis lib. vj. ut expresse tenet Ioan. Andre. de sortilegijs. & Abb. in c. j. e. ti. multo magis esset hæreticum seu hæresim sapiens adorare dæmonem, & nepharias præces emittere, & funesta sacrificia offerre, & ab eis responsa expectare, & in his proprijs terminis loquitur tex. in d. c. Igitur genus diuinationis, & glo. in d. §. sane. Et † est manifesta ratio, quia soli Deo debetur sacrificium, ut probat Augustin. de ciuitate Dei, libro x. capitulo. 4. & dare alteri honorem diuinum est dicere illum esse Deum, ut dixi supra in q. 6. uerfi. decimo. & hinc sequeretur positio pluralitatis Deorum, quod repugnat ueritati catholicæ in propria uerborum forma, ut habemus in simbolo. Credo in unum Deum, & adoratio quæ consistit in latria soli Deo debetur, & nullatenus creaturæ, ut in c. perlatum. & in c. 6 imagines. de consec. distinct. 3. Insuper † si quis inuocaret dæmonem, ut mutaret unam speciem personæ in aliam speciem bestię uel auis, ut audio multos hoc credere, qui dicunt mulieres aliquas quæ broxe seu lamiæ uel striges appellantur mutari in catas seu anseres, & sic mutæ ingrediuntur in domos & strangulant pueros, nam talem mutationem credere posse fieri a dæmone saperet hæresim manifeste, quia talis credens attribueret creaturæ, quod est creatoris, qui omnia fecit & per quæ omnia facta sunt, ut in c. nec mirum. 26. q. 5. nec alius quam Deus potest mutare creaturas naturaliter, nec unum capillum album in nigrum uel e conuerso, ut dicit tex. in c. & si Christus de iureiurando. Parique † modo censendum est de coniurationibus contra dæmones factis, nam si coniuratio dæmonis fit in nomine domini nostri Iesu Christi ad bonum, nõ est peccatum, ut patet in Euang. Marci ca. ult. In nomine meo dæmonia eijs cident, & patet etiam, quia istud est attributum ordini ecclesiastico, ut imponat manum energumens, ut in nomine domini compellat dæmones exire

exire corpus baptizati, siue catecumeni. in c. exorcista. xxij. dist. c. perle-
 Etis. uerfi. ad exorcistam. xxv. dist. si uero coniuratio fieret ad malum, &
 tunc est cōsiderāda intētio, quā aut cōiurās inuocat dæmonē credens eum
 hñe a se ptātem operandi aliquid principit & sic potestātē actiua, prout
 dicebat lappus, ut referunt scribentes in d. §. sane. & tunc hæc coniuratio
 8 sapit hæresim manifeste, quia attribuit potestatem dæmoni. Et † licet ali-
 quando dæmones futura prædicent, morbos humanis corporibus inferē-
 tes, uel infirmos sanantes, hoc non fit ex uirtute sua, sed ex Dei permis-
 sione qui hoc permittit, ut patet Iob capitulo primo, ut uideat quali fide
 & deuotione homines sint erga Deum, ut legitur deuter. xij. ubi datum
 est præceptum populo his uerbis, si surrexerit in medio tui propheta aut
 qui somnium dicat se uidisse, & prædixerit signum aut portentum, & eue-
 nerit quod loquutus est, & dixerit tibi eamus, & sequamur Deos alienos
 quos ignoras, & seruiamus eis, non audies uerba prophetæ, aut somniato-
 ris, quia tentat uos dñs Deus uester, ut palam fiat utrum diligatis eum an
 non, in toto corde uestro, & in tota anima uestra dñm Deum uestrum se-
 quimini, & ipsum timete, & mādāta eius custodite, & audite uerba illius
 ipsi seruietis, & illi adhærebitis, per quæ uerba apparet, quod illa quæ a
 diuinatoribus, non s̄m Deū dñr, si acciderint quæ dñr nõ sunt sic accipiē-
 da q̄ fiāt a dæmone sua ptāte, sed Deus illa fieri pmittit ad cognoscendū
 hominum dilectionem erga ipsum, ut inquit Aug. in c. nec mirum. uer. si
 autem quilibet opponit. 26. q. 5. vnde concluditur, q̄ si coniuratio fiat in
 tentione ut dæmon ex sua potestate propria possit illud ad q̄ coniuratur
 operari talis coniurans est hæreticus. Si autem fiat coniuratio non inten-
 tione hoc credendi, sed quia putat ipsum habere potestatem tentandi, &
 inducendi mulierem in amorem suum, graue peccatum est, sed hæresim
 non sapit manifeste, si sine adoratione fiat, ut est supra dictum. Quid autē
 in dubio sit dicendum si de intentione coniurantis non apparet, late scri-
 bit Domi. in cons. 54. quidam sacerdos, colu. pe. & plura dixi in d. §. sane.
 6 Sapit † etiam hæresim manifeste, si inquirantur furta uel similia per
 inspectionem aquæ cum cereo accenso in manibus pueri uirginis ten-
 to cum inuocatione Angeli. Idem posset dici si in manu pueri un-
 cta nigredine & infusis guttulis olei quærantur umbræ seu imagines
 personarum, quæ furate sunt, & si possent indicia ibi uideri ubi sunt
 reposita furta, ut scribit And Sic. cōsi. 55. casus talis est. libro primo.
 10 Possunt † super dictus Episcopus uel Inquisitores contra suspectos de
 hæresi procedere, ut in c. ut officium Inquisitoris. in principio. de hæret.
 lib. 6. & in c. excommunicamus. §. adiicimus. e. tit. in clement. j. §. sane de
 usuris. & prohibere ne in suis districtu & diocesi publice asserantur pro-

positiones scandalosæ, & ut tales damnare, cum ad eorum officium spectet ne scandala, id est occasiones cadendi in hæresim gregibus sibi commissis parentur, quia ut inquit Christus Mathæi. xviii. uhe mudo a scandalis, quæ prauis actibus a ditum præparant. cle. dudum. s. scimus. de sepulturis. & Episcopus Abulen. exponens illud Mathæi, Inquit uhe mundo, id est mundanis hominibus a scandalis, hoc est propter scandala quæ faciunt quia erit eis pœna dura, timeat ergo quilibet caueat scandalizare proximum, quia ut ibi inquit Christus, expedit ei qui scandalizat, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum. Præmaxime si prælati sint scandalizantes, quia ut inquit Greg. prælatus tot mortibus dignus est, quot exempla perditionis alijs tribuit. Et ad prædicta facit, quod coherctio hæreticorum ad eos spectat, quos fugare debent tum ipsorum latratu, tum etiam baculo, sicut lupi arcentur. ut dicit text. in cap. j. 43. distinct. quia ut inquit Gregorius in suo pastoralis. & scribitur in c. sit rector. eadem distinct. sicut incauta locutio in errorem protrahit. Ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant in errore derelinquit, & ad propositum inquit Pau. actuum. xx. ad Ep̄os. Attendite uobis, & uniuerso gregi, In quo uos Spiritus Sanctus posuit Episcopos. regere Ecclesiã Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio, quoniam intrabunt lupi rapaces in uos, non parentes gregi, & ex uobis exurgent uiri loquentes peruersa ut abducant discipulos post se, propter quod uigilate. Ex quo patet, quod Episcopi positi sunt iure diuino auctoritate Spiritus Sancti ad regimen Ecclesiæ, & specialiter ad protegendum gregem domini a lupis, qui sunt hæretici, ut ibi dicit gl. callidi. n. sunt in fide, fortes in disputatione, crudeles in occisione, qui plerumque exurgunt a scriptura sacra ab eis male intellecta, propterea dicit Ioan. in sua canonica, capitulo 2. ex uobis prodierunt, sed ex uobis non erant, nam si fuissent ex uobis permanissent uti que uobiscum. Inde glo. ordi. ad Titum 4. inquit, hæretici sunt qui per uerba legis legem impugnant, proprium sensum instruunt uerbis, ut prauitatem mentis suæ legis auctoritate comendent, hoc igitur iure ordinario Episcopis competit suos subditos hæreticos comprimere, exemptos uero auctoritate apostolica, ut dicit text. in c. ad abolendam. in fi. de hære. & inquisitoribus iure delegationis Papalis. c. ne aliqui. de hære. li. 6. Seruata semper forma cle. multorum. de hære. & c. pe. eo. ti. lib. 6.

SVM-

SVMMA RIVM.

- 1 Protestatio quæ fit à prædicantibus. de fide quod non intendunt aliquid dicere contra fidem, eos excusat.
- 2 Protestatio in hijs quæ sunt fidei, quomodo diffinitur.
- 3 Præcepta affirmatiua, seu negatiua an sint semper obligatoria.
- 4 Rusticus & idiota errans in fide, credens quod ecclesia sic teneat, excusatur ab hæresi.
- 5 Prælati credere debent explicite articulos fidei, & ideo errantes in eis non excusantur.
- 6 Protestans in mortis articulo, quod uult mori tanquam Christianus, non potest post mortem accusari de hæresi.
- 7 Protestans non excusatur omnino, quin teneatur suum errorem reuocare.
- 8 Modus reuocandi errorem quem aliquis tenuit in his quæ sunt fidei.
- 9 Protestatio non prodest ei, qui tenetur scire aliquam propositionem esse hæreticam, & errat in ea pertinaciter.
- 10 Protestatio inuauat eum qui scripsit librum erroneum, & mortuus est, quia non potest de intentione interrogari.
- 11 Hæreticus condens monasterium, si postea damnetur, illud monasterium non debet destrui, idem de quolibet bono opere.
- 12 Hæretici damnati insignia debent destrui.
- 13 Hæretici operibus damnatis tanquam hæreticis intelliguntur etiam damnata que non sunt hæretica.
- 14 Origenis homeliæ deberent legi sub commemoratione beati Hieronymi.
- 15 Protestatio non inuauat hijs qui fuerunt uel sunt hæretici in omnibus, sed in aliquibus.
- 16 Protestatio non prodest disputantibus de hijs que iam sunt diffinita ab Ecclesia.

DVODECIMA QVAESTIO.

- 1 **D**Vodecimo. Quæro, ad quid prodest protestatio quam sæpe faciunt disputantes uerbo aut scripto, seu concionantes. Dum inquit, Ego protestor quod nihil intendo dicere, nec puto dixisse contra fidem, & si oppositum contingeret, uel contigisset, illud ex nunc reuoco, & retracto, & submitto me correctioni & determinationi. S. R. E. & quamuis Dom. Ioan. de Gerson. hanc materiam dilucide examinauerit, nihilominus calcando eius uestigia iuxta theoreticam

theoricam utriusque iuris, quid de huiusmodi protestatione sit sentienda tenendumque scribam, & pro ut videmus multotiens, hæc protestatio sumitur, ut color & velamen iniquitatis ab hæreticis ad excusandas excusationes in peccatis, sic Arrius, Sabellius, & cæteri hæresiarchæ protestati sunt, nam non aperto Marte dicebant se opiniones suas asserere contra determinationem sanctæ Ecclesiæ, quostamen secuta est uniuersalis concilij damnatio, unde ommissa protestationis diffinitione, quæ in causis prophanis, & Ecclesiasticis practicari solet, quam late tradit, Bar. & moderni. in l. non solum. §. morte. ff. de operis noui nun. Abbas & alij in c. cum. M. Ferrariensis. de consti. Prosequar solum protestationem, quæ in his quæ fidei sunt fieri consuevit, est ergo hæc protestatio de qua agitur, professio, seu confessio fidei exterius facta ad ostendendum quid interius de fide sentiat protestans, iuxta illud Pauli ad Rom. x. corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Et Matthæi. x. qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre, quia ad fidei ueritatem, non solum pertinet ipsa credulitas cordis, sed etiam exterior protestatio, quæ fit non solum uerbis, quibus aliquis confitetur fidem, Sed etiam factis, quibus aliquis fidem se habere ostendit. Secundum illud Iaco. ij. ego ostendam tibi ex operibus fidem meam, & de quibusdam dicitur ad Titum. primo. confitentur se nosse Deum, factis autem negant, pro ut scribit. S. Tho. in ij. ij. q. 24. articulo. v. Vnde professio fidei exterior est de præcepto legis secundum præparationem animi, ut si homo sit paratus ad martirium cum adfuerit oportunitas, non tamen debet occasionem dare alteri iniuste agendi, sed si alius iniuste ageret, ipse moderate tolerare debet, ut dicit idem Tho. in d. loco. arti. j. ad. iij. Quia præcepta affirmatiua non obligant ad semper, sed pro loco & tempore, ut ibidem. q. xl. art. ij. ad ij. & seruat debitis circumstantiis quæ debent interuenire ut actus sit uirtuosus. Abb. post Anto. de Butrio in c. nouit. colu. 9. de iudicijs. Petrus de Anch. in c. quod quidam. de pœni. & remissio. negatiua uero obligant semper & ad semper, quia prohibent actus peccatorum qui in omni tempore sunt mali. c. & si Christus. de iure iurando. S. Tho. in d. ij. ij. q. 33. arti. 2. ad primum, licet ipsa affirmatiua præcepta includant etiam negatiua, ut in q. 43. artic. 3. ad primum, & ideo ad salutem necessaria est credulitas interior, & exterior protestatio. Sed ne nimis prolongetur materia huius protestationis, conclusiue procedam, Prima conclusio est. Quia huiusmodi protestatio iuuat Idiotam & ignorantem quando errat in his quæ sunt fidei, motus quadam ratione naturali, ut si quis Idiota seu rusticus dicat, quod fides in diuinis est minor patre, quod est hæresis damnata in concilio Niceno,

ceno. In quo trecenti & octo illustres patres fuerunt. c. canones. xv. distinct. l. quicumque. C. de hæreti. cuius auctor fuit Arrius, qui tres gradus ponebat in Trinitate, Patrem maiorem, Filium minorem, & creaturam, & Spiritum Sanctum creatorem Filij, ut habetur in c. damnatus. de summa Trin. & in c. qui Episcopus. 23. dist. scribit Card. de Turre Crema. in c. quidam hæretici. 24. quæstione 3. Magister in 3. dist. 111. capitulo secundo. S. Tho. in pri. q. 27. arti. primo. & in iij. libro contra gentes. capitulo. vj. & credat Ecclesiam sic tenere, non est hæreticus reputandus, nã dicit Inno. in rubri. de summa Trin. In fi. quod in tantum ualet fides implicita, quod si quis eam habet, & credit quicquid Ecclesia credit, sed falso opinatur, ratione naturali motus, quod Pater maior sit uel prior Filio, uel quod tres personæ sunt tres res a se inuicem distantes, quod non est hæreticus, nec peccat, dummodo hunc errorem suum non defendat, & hoc ipsum ideo credat, quia credit Ecclesiam sic credere, & opinionem submittat fidei Ecclesiæ, quia licet male opinetur, tamen nõ est fides sua, imò fides Ecclesiæ. c. damnatus in fide. de summa Trin. & hoc dictum Inno. sequuntur Bal. & moderni. in rubri. C. de summa Trin. & inquirunt notandum ad excusationem rusticorum & idiotarum, qui sæpe inquiruntur de hæresi per inquisitores, idem dicit Ant. de Butrio in cap. j. §. sane. eod. tit. Ideo posui casum in rustico. & laico, quia in tali sufficit fides implicita, hoc est ut credat esse uerum quicquid credit Ecclesia, ut dicit Inno. in d. c. j. & Bal. in d. Rubri. & glo. in c. cum Christus. in fi. de hæreti. Secus autem dicendum esset in prælatis, quia illi explicite credere debent, cum onus docendi illos ipsis incumbat. c. inter cætera. de offi. ord. quod figuratum est per illud Iob primo. quod boues arabant, & asini pascebantur iuxta eos, quia uidelicet minores, qui significantur per asinos debent in credendis coherere maioribus, qui per boues significantur, ut dicit Gregorius in 2. moralium. scribit. S. Tho. in 2. 2. q. 4. art. 6. hoc tamen intelligo dummodo errorem suum non defendat, sed sit paratus corrigi, ut dicit tex. August. in c. dixit Apostolus. 24. q. 3. sub his uerbis, qui sententiam suam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaciam animositate defendunt, præsertim quam non audaciam suam præsumptionis peperit, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærun autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Idem probatur in cap. hæc est fides. in uerbo emendari. 24. quæstione 1. & gloss. in uerbo leui argumento. in l. 2. C. de hæreti. Et illud dictum Innocentij sequuntur Anton. de Butrio, Cardin. Abbas & alij in Rubric. de summa Trinita. Felyn. in capitulo primo, de hæreti. Ioan. de Ana. in capitulo firmissime.

- missime. eo. tit. Card. in cle. j. §. porro. de summa Trin. Idem Card. in cle. j. §. fi. q. 2. in fi. de usu. & idem in effectu dicit. S. Thom. in 4. quem refert
- 6 Ioan. Lupi. in allega. sua de hæresi. col. v. Et † hanc protestationem utile & ualidam esse attestatur Bartho. Cepo. in cautela. clv. incipien. bonum & utile. præsertim in mortis articulo, quādo aliquis est inculpatus de hæresi, ut protestetur se fuisse catholicum & tenuisse & tenere fidem catholicam, quam credit & tenet sancta mater Ecclesia, & cum eadem fide uiuissse & uelle mori, & huiusmodi protestatio multum allegabatur pro defensione Bonifacij Papæ, qui illam fecerat coram Cardinalibus, ut refert Alberi. de Rosa. in Rubr. in fi. C. de heret. similem protestationem faciūt aduocati quando defendunt causas illorum, qui accusantur de hæresi, dicentes, ego suscipio defensionem illius si & quatenus catholicus est, ne incidant in fauoriam hæreticorum. c. si aduersus. de hæreticis. ut inquit Alberi. de Rosate in 3. parte statutorum. q. 32. incipien. Item quærit ipse
- 7 Gandinus. Nec † ommittendum est secundum Ioan. de Gerf. quod licet tales errantes non iungant errori suo pertinaciam, & sic quod non sunt puniendi pœnis hæreticorum, nec infamia notandi sunt, tamen corripiedi per reuocationem erroris ne disciplina matris Ecclesiæ deferatur. Fa
- 8 cit † c. excommunicatorum, & ibi glo. 23. q. 5. & talis reuocatio non debet fieri sub nomine erroris, quia si sic fieret reuocatio, reuocans mentiretur, dum diceret se errasse stante tali conscientia, quod non est faciendum, quia mendacium prohibetur. c. ne quis. 22. q. 2. glo. in c. cupientes. in prin. de electio. lib. vj. c. j. de iura. calu. Inno. in c. olim. de resti. spolia. & hoc exemplo Augustini dicendum est, qui multa prius nescienter errata post modum absolute correxit sub nomine retractationis, uel alio simili loquendi modo qui reuocationem denotabat, ut edo talibus uerbis, temere dictum est, nimis inconsiderate dictū est, hoc improbo, hoc non approbo, hoc mihi non placet. & patet in c. fi. 26. q. 4. c. uides. 23. q. 6. c. negare non possum. 8. distin. & in multis alijs decretis. Sed illud dictum Inno. limitari potest, nisi ille error esset in talibus in quibus nulla potest allegari ignorantia, ut dicit Card. in clemen. j. §. porro. de summa Trini. col. fi.
- 9 **SECUNDA** † Conclusio est, q̄ hæc protestatio generalis de fide nõ iuuat illum, qui errat in aliqua speciali assertione catholica pertinaciter, quam explicite tenetur scire, uel conuincitur errare testibus, uel legitima probatione, nam licet dicat se credere, quod Sancta Romana Ecclesia credit, tenet, & prædicat, hoc sibi non prodest, omnes enim hæretici qui hodie sunt, & fuerunt, hanc protestationem pro uelamine suæ prauitatis accipiunt, dicentes protestor, quod ego uolo esse, & mori catho-

- cus Christianus, & si scirem has assertiones meas esse contra fidem catholicam ego illas reuocarem, & tamen persistunt in suis falsis assertionibus pertinaciter, & isti proprie sunt hæretici, quia confitentur fidem in generali, & illam ueram credunt, & in aliquibus particularibus pertinaciter discredunt, ut dixi supra in prima. q. hæc enim simul possunt stare, ut declarat dictus Ioan. de Gerfo. allegans Aristotelem, qui dicit, quod contingit aliquid scire in generali, & illud uel nescire, uel de illo dubitare in particulari, & hæc conclusio firmatur per dominos de rota in decisione Dccclxxv. Incipien. Accusatus de hæresi. in antiquis. ubi concluditur contra quendam, qui conuictus erat dixisse hæreticalia quæ inficiabatur, & licet diceret se credere in sanctam matrem Ecclesiam, nihilominus ut hæreticus damnatur, quia non se supposebat correctioni Ecclesiæ confitendo peccatum suum. c. ad abolendam. in princip. de hæreti. cum alijs ibi late deductis, eadē decisio repetita est in decisionibus antiquioribus, sub titulo de hæreti. nam iste errans particulariter & explicite circa ea quæ sunt fidei non quærit cauta sollicitudine ueritatem fidei sicuti debet, nec obedit quæsitæ, & sufficienter sibi ostensæ, non solum credendo interius sed exterius profitendo, & ideo ostendit se non paratum corrigi, ut in d. c. dixit Apostolus. & d. c. hæc est fides, & talis protestatio est contraria facto, quæ non iuuat, Imo per contrarium factum recedit protestans a protestatione, ut est glo. ordi. in c. tua nos. de sponsa. & scribitur in d. c. cum. M. & in d. §. morte. quod quando quis dicit ore se credere, & factis negat, non iuuat protestatio. c. æstimant. xj. q. 3. ut dicit Hostien. quem sequitur Imo. in rubri. de summa Trin. q. x. nam facto datur uoluntas intelligi. l. reprehendenda. C. de inst. & subst. l. de quibus. ff. de legi. nec illa protestatio tollit scandalum datum, neque captiuat intellectum sub Deo in obsequium fidei, ut dicit Pau. ij. ad cor. x. & stat cum infidelitate, cum scandalo, timore, & arrogancia, quæ à communiter accidentibus vigent in hæreticis, ut in c. hæresis. cum seq. 24. q. 3. & ideo iste protestans si reconciliari uult Ecclesiæ debet absolute & non conditionaliter confiteri hæresim, quia bonarum mentium est agnoscere culpā ubi culpa non est, ut dicit Gregorius. & habetur in c. ad eius. in fi. v. dist. & in c. ij. de obserua. ieiun. quanto magis ubi est, & etiam hæresim simpliciter abiurare, ut in c. ego Berengarius. de pœni. dist. ij.
- 10 **TERCIA** † Conclusio est, q̄ hæc protestatio iuuat eum ab hæresi qui librum scripsit erroneum, ipse tamen liber damnandus est, ut est tex. iuncta gl. pe. in c. damnamus. de summa Trin. ubi scripta Abbatis Ioachin tanq̄ hæretica fuerunt damnata, ipse tñ Ioachin non damnatur tanq̄ hæreticus, quia fuerat protestatus, q̄ ipse confitebatur illam fidem, quam sancta.

sancta Romana Ecclesia tenet & credit, & hoc ideo est in d. c. secundum Ioan. de Imo. in 4. colu. quia aliter non poterat constare de eius intentione, ex quo erat mortuus, alias autem non statueret regulariter scripturę sci-
 11 bantis in sui commodum, sed in præiudicium sic. l. publica. §. Titius. ff. de-
 positi. cum ibi allegatis per eum, & si uiueret & pertinaciter staret in suis
 erroneis scriptis, esse in casu præcedentis secundæ cõclusionis, quod
 potestatio ei non patrocineretur. Ex quo. c. damnamus possunt colligi
 duo notanda, primum est, qđ si aliquis existens hæreticus monasteriũ edi-
 ficauerit, uel aliud opus piũ fecerit, & postea damnetur de heresi, quod
 illud monasterium uel opus non destruitur, quod probatur in illo text. in
 uerbo, maxime, quia sensus literę est, qđ delictum Ioachin non debet ob-
 esse monasterio, cuius ipse fuit institutor, maxime cum ipse scripta cor-
 rigenda submisserit dispositioni sedis Apostolicę, quasi dicat per hanc
 dictionem, maxime, qđ idem iuris sit si non se submisisset dispositioni se-
 dis Apostolicę, & sic fuisset hæreticus pertinax, quia dictio, maxime, stat
 comparatiue, ponens idem in casu contrario, seu subintellecto, sed ma-
 iorem rationem in expresso. glo. in c. ad abolendam. de filiis presbytero-
 rum, Bar. in extrauaga. ad reprimendum. in uerbo, maxime. glo. not. in l.
 illud. ff. ad l. acqui. moderni. in l. j. ff. de offi. eius cui mada. ita dicunt Car-
 12 di. Ioan. de Imo. & Abbas in d. c. damnamus. colu. pe. Arbitror tamen qđ
 si institutor illius monasterij, uel alterius operis pij de heresi damna-
 tur, etiam si eius arma essent depicta seu sculpta in opere illo, quod abra-
 di & destrui deberent, ne memoria eius in opere illo remaneret. arg. eo-
 rum quę dicit Bar. in l. eorum. ff. de pœnis. sequitur Ludo. Ro. in singula
 13 ri suo. cccclxxx. Incipien. eorum arma. Secundum tñ notabile est, quod
 licet dicta hæretici reprobentur, & non sint recipienda, quia damnato au-
 thore damnaatur & eius opera. in c. fraternitatis. de hæreti. tamen hoc
 intelligitur de operibus erroneis, & hæreticis, non de eis quę bona sunt
 & catholica, quod probatur in d. c. damnamus, ibi, in hac parte defende-
 re uel approbare præsumpserit, ergo in alijs sic. ad quod facit quod in-
 quit August. in c. si quid ueri. 37. dist. & in c. j. xix. dist. saluo tamen hoc,
 quod licet eius dicto stetur ut uero, non autem statueret ut habeamus au-
 thoritatem ab illo, & sic ut uerum, non ut autorizabile approbatur, ut
 concludunt Ioan. Andre. Cardi. Ioan. de Imo. & Abbas in d. c. damnamus.
 in fin. & sic dicta catholica authoris damnati recipiuntur ut rationabi-
 lia, non autem ut autorizabilia, ut inquit Hostien. in d. c. fraternitatis.
 Hoc tamen limito, nisi summus Pontifex prohibuerit etiam bona opera
 alicuius hæretici legi, & recipi, quia tali prohibitioni parendum est, &
 non sine ratione, quia plerumque latet uirus in scriptis hæreticorum, &
 etiam

etiam ut memoria eorum deleatur de terra uiuentium, & propterea
 de scriptis Origenis in c. sancta Romana Ecclesia. §. Item Origenis. xv.
 dist. sic habetur. item Origenis non nulla opuscula quę uir beatus Hiero-
 14 nymus non repudiat legenda suscipimus, reliqua autem omnia cũ au-
 thore suo dicimus renuenda. Et tñ ideo esset conueniens, quod quando
 in Ecclesia legitur aliqua homelia Origenis. illa deberet recitari sub cõ-
 memoracione beati Hieronymi, dicendo, homelia Origenis secundum
 beatum Hieronymum, ut probatur in dicto. c. Sancta Romana. unde di-
 cta erronea hæreticorum non sunt exponenda nec alleganda nisi ad eo-
 rum reprobationem, ut habetur in sessione octaua concilij, uide omni-
 no limitationes ad. c. fraternitatis. per Alex. in c. noli. 9. distin.
 15 QVARTA tñ conclusio est, qđ protestatio catholica de fide cum reuo-
 catione particulari alicuius erroris non iuuat illum, qui fuit hæreticus,
 quominus declarandum sit illum fuisse hæreticum, & sic quod damne-
 tur ad carcerem perpetuum. iuxta. c. pe. de hære. cum confiscacione bo-
 norum, ut in c. uergentis. eo. tit. & c. cum secundum leges. eo. tit. lib. vj.
 Iuuat tamen eum dicta protestatio cum reuocatione, ut non iudicetur
 hæreticus pertinax, nec tradatur curię seculari. in c. ad abolendam. in
 prin. de hære. Sed ut reconcilietur grãtio sanctę matris Ecclesię, & ab-
 soluatur ab excommunicatione quam incurrit propter hæresim. c. ut of-
 ficiũ. §. si uero. de hæreti. lib. vj. quo autem tempore dicatur redire he-
 reticus ad Ecclesię unitatem ad hoc ut admittatur ad misericordiam, si
 ante sententiam, uel post, quia late hoc examinari in c. j. q. xij. de hæreti.
 16 lib. vj. ad ibi dicta me remitto. Et tñ ex huiusmodi protestacione resultat
 singularis effectus in his quę fidei sunt, qđ protestans excusatur à pertina-
 cia, Vnde disputantes de his, quę fidem tangunt, sæpe protestantur, ut di-
 cit Card. in d. §. porro. intelligo tamen quod isti disputent de his quę nõ
 sunt diffinita ab Ecclesia, quia de his quę sunt diffinita licita non est di-
 spũtatio, sicut licita erat ante eorum diffinitionem & decisionem, ut scri-
 bit Sicut. in cle. j. de summa Trinit. & Anto. de Butrio in c. cum Christus.
 de hære. & de his loquitur glo. in l. nemo. C. de summa Tri. & fide catho.
 & Bal. in l. si possessor. §. Ait Senatus. uers. quanquam. ff. de peti. hæred. &
 gl. in c. quis nesciat. 9. dist. ubi dicit qđ licitum est disputare ad maiore in
 intellectũ super nouo & ueteri testamento, & ibi scribunt Arch. & Domi.
 sed de his quę diffinita sunt & certissima credulitate tenenda nõ est dispu-
 tandũ, & ideo dicebat Io. de Gerfo. in d. prima parte, qđ corripiendi sunt
 illi qđ protestantur, qđ nõ intēdunt aliqd asserere, sed disputatiue loq. & po-
 nūt cõclusiones, Deus est omnipotēs, Deus est trinus & vnus, quasi uideli-
 cet cõclusiones tales, nõ in certissima credulitate, sed sub p̄babilitate tra-
 di possint,

di possint, & ideo sicut dubius in fide infidelis est, sic dubie profitēs certam fidem, neque tamen est negandum, quin protestatio seu submissio reuerentialis fieri possit, sicut egit Apostolus conferendo Euangelium suum, de quo certus erat per reuelationem, cum Petro & alijs Apostolis, quibus tamen oppositum si fieri potuisset, nequaquam credidisset, ut haberetur, sed quia in præmissis dubitari posset de qua disputatione hæc intelligantur, ideo subijcio sequentem quæstionem.

S V M M A R I V M.

- 1 Disputare an liceat de fide catholica, & arguitur primo quod non.
- 2 Disputare licitum uidetur de fide catholica.
- 3 Disputare de fide catholica quando liceat.
- 4 Laicis quando liceat de fide catholica disputare.
- 5 Intellectus. §. inhibemus. c. quicumque. de hære. lib. 6. communis ibi reprobat.
- 6 Laici a quibus spiritualibus prohibentur.
- 7 Laici non doctorantur in theologia.
- 8 Argumentum a contrario sensu quando non ualet.
- 9 Constitutio iudeorum de non legendo aliqua capitula Bibliae.
- 10 Lex non est restringenda ab homine, nisi ab alia lege.
- 11 Intellectus. d. §. inhibemus. corroboratur.
- 12 Laicus disputans de fide catholica peccat.
- 13 Disputari de fide catholica non debet dubitando.
- 14 Disputare de fide catholica licet, hæreticos confutando.
- 15 Disputare de fide licet, gratia elucidandæ ueritatis.
- 16 Disputationis commoda multa sunt.
- 17 Disputatio de fide fieri debet coram sapientibus.
- 18 Disputatio de fide cum infidelibus non est facienda coram ignorantibus non sollicitatis ab hæreticis.
- 19 Prædicatores cauti esse debent, ne prædicando faciant titubare animos audientium in his quæ fidei sunt.
- 20 Disputatio de fide cum infidelibus necessaria est fieri coram simplicibus sollicitatis ab infidelibus.
- 21 Disputans contra hæreticos debet esse doctus in philosophia.
- 22 Disputandi modus tenendus contra hæreticos, aut infideles, seu iudeos.
- 23 Locus ab autoritate sacrae scripturae est firmissimus.
- 24 Scriptura sacra uisitur dictis philosophorum, & sancti doctores sacra scriptura, & dictis aliorum doctorum, sed diuersimode.

Interpretatio

- 25 Interpretatio est duplex secundum iuristas. s. necessaria & probabilis.
- 26 Trinitatem personarum in diuinis qui uult probare ratione naturali dupliciter derogat fidei.
- 27 Fides non habet meritum, ubi humana ratio prabet experimentum, quomodo intelligitur.
- 28 Miracula possunt allegari in disputatione contra hæreticos.
- 29 Mundi conuersio facta fuit miraculose per idiotas & simplices.
- 30 Mahometus cum potentia armorum, non cum miraculis sequaces habuit suæ sectæ cultores.
- 31 Disputandi modus contra mahumetanos.

DECIMATERTIA QVAESTIO.

Decimotertio Quæro, an liceat alicui siue clerico uel laico de fide catholica seu sacra scriptura publice seu priuatim disputare. Et vñ dicendum quod non liceat, per tex. Aug. in c. quis nesciat. 9. di. dum dicit, quod de scriptura sancta nec disputari potest. Sed hæc disputatio expresse & formaliter prohibetur in l. nemo. C. de summ. Tri. & fide catho. ubi dicit, quod nemo clericus uel laicus de fide christiana publice turbis coadunatis & aduenientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem requirens, quia iniuria fieret concilijs generalibus, si quis semel iudicata, & recte disposita reuoluere, & publice disputare contendit, nam non solum hii disputantes ueniunt contra fidem uere expositam, sed etiam iudæis & paganis ex huiusmodi certamine propallant ueneranda misteria, quæ lex est canonizata s. Tho. in 2. 2. q. x. arti. 7. facit. c. si ad nos. 96. d. sed omnia quæ ad fidem pertinent sunt per sacra concilia determinata, ergo grauius peccant, & iniuriam concilijs faciunt, si qui de eis quæ sunt fidei publice disputare præsumant. Tertio, dicit Apostolus. 2. ad Thimot. 2. noli uerbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium. Sed disputatio publica non potest fieri sine contentione uerborum, ergo non est publice disputandum. Quarto, disputatio argumentis agit, sed argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem. capitu. forus. de uerbo. lignifica. ea autem quæ sunt sacrae scripturae, cum sint certissima, non uidetur quod ducenda sint in disputationem, ut in d. ca. quis nesciat. ergo de eis quæ fidei sunt siue de sacra scriptura non est disputandum. Quinto, hæc prohibitio disputandi de fide uidetur fortius inhibita laicæ personæ, ut neque publice neque priuatim possit de fide catholica disputare, ut est tex. in ca. quicumque. §. inhibemus. de hæretic. libro 6. & in eo tacta

F uiden-

uidentur canonizata dicta. l. nemo. C. de summa tri. facit. c. cum ex iniun-
 2 cto. de hære. Ex aduerso tamen est communis usus scholasticorum, do-
 ctorum, theologorum, qui quotidie disputant de sacra scriptura, de my-
 sterijs Christi, & alijs ad fidem spectantibus, ut patet in summa Alexadri:
 & in scriptis Alberti magni. S. Thomæ, & Scoti, & aliorum, & in scholis
 hoc frequentatur, & uidemus doctos laicos in publicis disputationibus
 respondere, & arguere in materia fidei catholicæ, præsertim in capitulis
 generalibus, & prouincialibus religioforû coram populo de his quæ fi-
 dei sût disputat, & conueniunt in locû idiotæ, & uulgares homines, qd̄ cõ
 firmatur ex eo qd̄ scribitur actuum. ix. q. Paulus conualescebat & cõsun-
 3 debat iudæos loquens gētibz & disputas cum grecis. & idem legitur de
 Stephano actuum 6. Sed pro intelligentia huius quæstionis, inhærendo
 uestigijs sancti Tho. Alberti magni, Archi. Domi. Car. de Turie Crem. &
 Car. Ale. respondebo ad titulum quæstionis per conclusiones. Et primo
 ex parte disputantis erunt quatuor conclusiones.

4 ¶ Prima conclusio est, qd̄ laicæ personæ nō licet publice uel priuatim
 de fide catholica disputare, & si contrafecerit sententia excommunica-
 tionis est innodandus, ut in d. §. inhibemus, ubi glo. intelligit laicam per-
 sonam, i. illiteratam more ultramontanorum, qui illiteratos uocant lai-
 cos, literatos uero clericos, & propterea dicebat Tullius de creatione mû-
 di, parentem huius uniuersitatis inuenire difficile est, & cum quis inuenit
 5 indicare in uulgus nephas est, quem refert Ioan. And. in d. §. inhibemus,
 Et secū dum teum ibi ille tex. intelligitur de illiterato, & pro hoc facit gl.
 in l. fi. C. de senten. ex peri. recitan. & ad hanc quæstionem omnino uide
 Car. in c. cum quibus. 24. q. 3. & in c. ubi nam. 96. di. idem tenet. d. Cardi.
 de Vio in apostillis ad S. Tho. in 2. 2. q. x. arti. 7. dicens. qd̄ ideo d. §. inhibe-
 mus loquitur de laicis, quia communiter laici, ut in pluribus non sunt do-
 cti in fide ut sint theologi & sufficientes ad hoc, & sic leges feruntur de
 communiter contingentibus. l. nam ad ea. ff. de legibus. & subdit quod a
 laico docto posset de fide disputari, quando casus esset, & ideo licet
 in uerbis comprehenderetur laicus doctus, in prohibitione tamen
 quo ad mentem esset a dicta prohibitione exclusus, quæ uerbis præ-
 ponenda est, ut est textus in l. non dubium. C. de legibus. capit. Marcion.
 prima q. prima. ca. Intelligentia. de uerbo. significa. & demum conclu-
 dit, qd̄ huiusmodi laici disputant de fide materialiter tantum, & gratia
 exercitij, uel potius honoris, & a nullo prælato reprehenduntur, seruata
 modestia conclusionû & arguendi modo in materia fidei. Sed mihi ui-
 detur quod iste intellectus datus ad dict. §. inhibemus, quod intelligatur
 de laico illiterato, quod prohibeatur ab huiusmodi disputatione, eo quia
 illitera-

illiteratus, & nō ideo quia laicus, est ualde absurdus, quia litera o bstitit.
 nam laicus proprie capitur in iurē non pro illiterato, sed pro ut distin-
 guitur a clerico: in c. duo sunt genera. xij. q. j. c. si iudex laicus. de sent. ex-
 com. glo. in c. j. de procu. lib. vj. unde sanior est intellectus, ut censeatur
 6 prohibitus laicus a fidei disputatione, siue sit literatus, siue non, ut dicit
 c. cum ex iniuncto. in princi. & c. excommunicamus. §. quia uero, & ex-
 pressus in c. sicut. de hære. tradit aliqua Hostien. in summa de hæreti. §.
 contra pœna. sicut à multis alijs spiritualibus prohibetur. c. decernimus.
 de iudi. nam non potest esse iudex uel arbiter in causis spiritualibus. Spe-
 in tit. de sente. §. 4. uerfi. pe. nec se intro mittit de spiritualibus c. contin-
 git. de arbitris, nec potest stare in choro cum clericis. Bal. in l. ij. C. de sa-
 cro. Ecclesi. c. j. de uita. & honest. cleric. Et ratio nulla uidetur reddi pos-
 se, nisi quia sic placuit conditori illius. §. ut ibi sentit glo. quia non om-
 nium quæ a maioribus nostris tradita sunt ratio reddi potest, nam suffi-
 cit sic esse scriptum. l. non oportet. ff. de legi. plura traduntur per mo-
 derniores in c. si quando. de rescrip. nisi forsam sumeretur ratio ex. c. de-
 7 cernimus. & c. quanto. de iudi. faciunt in arg. ad hæc. l. consulta dinalia.
 C. de testa. & l. repetita. C. de Episco. Hinc est qd̄ in pluribus uniuersita-
 8 tibus studiorum generalium non doctoratur laici in theologia nisi prius
 ordinem sacrû sumpserint, ut post doctoratum non liceat ad laicalē sta-
 tum redire. arg. c. cū ex eo, de electio. Nec t̄ obstat si dicatur, qd̄ si laicus
 phibetur a fidei disputatione et literatus, ergo clericus illiteratus admit-
 tendus est, arguendo a contrario sensu, quod argumentum ualer. l. j. §. hu-
 ius. ff. de offi. eius cui manda. est iuris. quia dico hoc argumentû non pro-
 cedere quando sequitur absurdus intellectus. l. conuenticulā. C. de Epif.
 & cler. Card. in cle. j. de iudæ. col. fi. absurdû em̄ est qd̄ clericus illiteratus
 possit de fide disputare, cū in his q̄ fidei sunt par culpa sit decipere & de-
 cipi. c. si cupis. 1. 6. q. 1. l. culpa. C. de mathema. in qbus (ut inq̄r Augusti-
 nus lib. j. de Tri. c. 3.) ubi q̄ritur unitas Trinitatis, Pater & Filius & Spiri-
 tus Sanctus, nec periculosius alicubi errat, nec laboriosius aliqd̄ q̄ritur,
 nec fructuosius aliqd̄ inuenit, unde imperiti non sunt admittēdi ad dispu-
 tationē, q̄a imperitus matheseos risui patet si aduersus philosophos di-
 sputat ignorans dogmata philosophorû. c. q. de menfe. 37. dist. turpe est
 em̄ decertanti si ignorat ius in quo uersatur. l. ij. §. Seruius. ff. de origi. iu-
 ris. sacra em̄ misteria fidei nō ab ignaris sed a sapiētibus tractanda sunt.
 9 Et contra hos idiotas de sacra scriptura disputantes indignari debēt p̄-
 lati sicut indignat Hier. in prologo Bibliæ. cap. 6. cū hij esse non p̄nt sine
 doctore qd̄ cupiunt. inde dicit Hiero. in pfatione homeliarû quas edidit

sup cática, q̄ facta fuit cōstitutio inter h̄breos sui t̄pis, ne quis iudæus plebeius, & popularis præsumeret legere librum canticorum Salomonis nec tria prima capitula libri geneleos, nec primum capitulum Ezechielis nec totam illam partem, a 44. c. usq; ad finem eiusdē libri, eo q̄ i his quatuor partib. continentur misteria & secreta, pfundissima & ineffabilia, iō solis clericis peritissimis magistris cōceditur sacræ scripturæ disputatio, & nullatenus idiotis, quia ut inquit Arist. in primo elencorum, qui uirtutes uocabulorum ignorant de facili decipiuntur. facit. l. j. & ibi gl. ff. si cer. pe. & Isidorus ait in primo Ethimo, nisi nomen rei sciueris cognitio rei perit. Sic ergo layco quū literato non licet de fide disputare publice uel priuatim, q̄ a d. §. inhibemus, hoc sibi interdicit, & huic interdicto parendum est, nec ēt clerico illiterato hoc licet, ut patet p̄ prædicta. q̄cqd̄ sentiat Io. And. in d. §. inhibemus. Vnde uerba legis non sunt restringenda, nisi exp̄sse constet minus esse intellectu q̄ scriptum. ideo lex ḡnalter loquens generaliter debet intelligi. l. j. §. ḡnalter. ff. de lega. præsta. l. de p̄cio. ff. de publicia. & c. si Romanorum. 19. di. gl. in l. 3. ff. de of. præsidis. Bar. & alij in l. quous. ubi moderni. ff. de in ius uoca. & dicit Bal. in l. in fraudem. §. si. per illū tex. cum gl. ff. de rest. militari. q̄ ubi statutum nullum casum excipit, nec iudex debet excipere. facit q̄ inquit Bal. in l. 3. §. si. p̄ illū tex. ff. ne q̄s eum qui in ius uo. est ui exi. q̄ lex debet simpliciter intelligi prout iacet, nec dēt subaudiri aliquid extrinsecum. & ideo d. §. & si uideatur perdurus, q̄ laicus ēt literatus non possit de fide disputare, prout scriptū est, sic seruari debet, ut l. prospexit. ff. qui & a, qui. de cuius intellectu scribit Ias. in l. non dubium. C. de legi. col. 6. nec obstat illa restrictio quā doctores faciunt ad dictū. §. de laico illiterato, quia ex quo talis restrictio nō pbatur iure, illa nō est attendēda, præsertim q̄ trahūtur uerba ad impropriū intellectu, & idcirco si alia lex non assignatur, standum est p̄ priæ significationi uerborum. l. j. §. si is qui nauem. ff. de exercito. l. nō aliter. ff. de leg. 3. ut scribit Bar. in d. l. non dubium. col. 3. Et t̄ sic laicus disputans publice uel priuate de fide peccat mortaliter, quod patet, quia licet ipso iure excommunicatus non sit, excōmunicari tamen pōt, quia excommunicatio non p̄fertur nisi pro mortali. c. nemo Ep̄orum. xj. q. 3. facit. c. quotidie. & c. panē de altari. de consec. d. 2. S. Tho. in 4. d. 18. & ille uisus allegatus est potius corruptela, quia contra iuris prohibitionem.

13 **SECUNDA** t̄ conclusio, q̄ non licet de sacra scriptura siue de fide disputare tanquam de ea dubitando. nam sic disputans ueritatem fidei p̄ certo non supponit, Sed ipse argumentis experiri intendens procul dubio peccat, tanquam dubius in fide, & ideo infidelis est. c. j. de h̄re. & de tali disputatione loquitur August. in c. quis nesciat. 9. distinct. dicens de scriptura

scriptura sancta nec disceptari, nec disputari pōt, & gl. notabilis in c. uos ad fidem. 96. d. & ita loquitur tex. in l. nemo. C. de sum. Tri. quæ est canōnizata in c. maiores. 24. q. 1. ratio est euidens, quia cum sacra scriptura & fides catholica sit ex reuelatione diuina, & disputans eam certissimam non præsupponat, grauit̄ Deum offendit, merito tanquam dubius in fide h̄reticus est d. c. j. quia nephas esset dicere q̄ scriptura mentiatur. ca. quid ergo. 24. q. 5. Immo quod in ea est scriptum debemus defendere usque ad sanguinis effusionem. c. sunt quidam. 25. q. 1. c. ego solis. ix. di.

14 ¶ Tertia t̄ cōclusio est, q̄ de sacra scriptura licet disputare, & de fide ad confutandum errores, & ad eius defensionem contra h̄reticos, ut fecerunt Stephanus & Paulus, Augu. Hier. & alij sancti plures qui fuerunt fortissimi athletæ contra h̄reticos, ut colligitur ex dictis. S. Tho. in d. 2. 2. q. x. arti. 7. & dicebat Pau. de conditionibus Episcopi ad Titu. j. oportet Ep̄m esse &c. amplectentem eum, qui s̄m doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sua, & eos qui contradicūt arguere. Et prædicta probantur in l. qm̄. C. de Epif. & cle. p̄ quam. l. dicit Bal. in d. l. nemo. q̄ pro defensione fidei, & ad uincendum h̄reticos licitū est disputare, & nō p̄ subuersione fidei. In dubio aut̄ qui est bene instructus in fide, & qui est catholicus p̄sumitur disputare pro fidei conseruatione, secus de indoctis & nō catholicis, quia non præsumuntur disputare pro fidei conseruatione, sed pro subuersione, ut considerauit. d. l. nemo, ut est

15 ibi de mente Bal. ¶ Quarta t̄ conclusio est, disputare de sacra scriptura ad exercitium gratia elucidationis maioris ueritatis eorum quæ in sacra scriptura continentur, assignando ad ea rationes, & similitudines ad fidei confirmationem, laudabile est, & meritorium. pro quo facit gl. in d. l. nemo. in uerbo requires. ubi dicit, q̄ causa addiscendi in scholis licitum est disputare, nā de singulis dubitare non est inutile s̄m Aristotelem in prædicamento relationis in topi. Bar. in prob. ff. §. & antea. Siculus in consi. xl. clementissimus. lib. 4. uel causa conuincendi h̄reticum, ut in conclusione præcedenti. & in l. quoniam. C. de Epif. & cle. inde dicit Bal. in l. si possessor. §. quanquam. ff. de peti. h̄re. quod dictum causa disputationis nō

16 probat opinionem loquentis. Et t̄ facit ad excusationem disputantium, qui per modum disputandi sæpe arguunt, etiam contra articulos fidei, non ergo hoc est illicitum in scholis & in loco disputationum, secus si non per uiam disputationis, sed pertinaciter instaret in ijs erroribus, & dicit Sapientia Eccle. 24. qui elucidant me uitam æternam habebunt, & Dani. 12. qui erudiunt multos fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates, & ideo prælati debent obseruare quod dicitur Petri 3. ut parati sint omni poscenti rationem dare de ea quæ in ipsis est fide &

spe, maximus quidem fructus ex disputatione prouenit, ideo inquit Aristot. 3. metha. q. ueritatē inquirentes sine dubitatione similes sunt nesciētibus, quo ire debeant, & in 7. Ethi. ait. non sufficit verū dicere nisi et cā falsitatis assignetur. & in pri. topico. poteris ad utranque partem dubitare, in singulis speculabimur verū & falsum, & dicebat Sempronius apud celestinā. c. j. q. sol reuerberatus fortius calefacit, & clauus repercussus fortius stringit, notando enim & disputado veritas inuenitur. gl. in c. cū Ioannes, de fide instr. & tex. in l. munerū. §. mixta. ff. de mune. & hono. in de est. q. uia ferro aperit q. per contraria procedit, ut dicit Bal. in l. practicibus, colu. v. C. de impub. & alijs substi. & in l. si pecuniā. ff. de condi. ob cām. & inquit Hiero. in libro ꝑ pelagianos, q. schola socraticorū consueuerat adducere omnia q. dici possent ex utraq. parte, ut magis perspicua fieret ueritas. Ex parte, uero audiētiū sunt tres cōclusiones. Prima Cōclusio, q. corā sapientibus & in fide firmis licitū est disputare de fide, q. in hac disputatione nullū uersat periculū. Imō ueritas sepius tractata magis splendescit in lucē, & fructus diuinus est iustitiā sepe recenseri. in c. graue. 3. §. q. 8. & dicit Papa Pius Epistola. 7. q. inter ceteras rōnes, q. bus lecta mahumetica dānat una est, q. a de sua lege disputari uetuit, ne eius falsitas detegeret. Secūda cōclusio est, q. corā simplicibus idiotis & ignorantibus q. non sunt sollicitati seu pulsati a iudāis seu hāreticis nō est disputādū de fide, quia periculosum est, quorū simpliciu fidēs ex hoc est firmior, quia nihil diuersum audiunt, de eo q. credunt, & ideo nō expedit ut audiant argumenta infidelīū disputantiū ꝑ fidē, ut dicit, S. Tho. in d. q. x. art. 7. nam nonnunq. simplices huius modi intelligunt aduersariorū argumenta, & nō capiunt solutiones, Inde incidunt plerunq. in dubitationē nē damnosam, & sic in hāresim, ut in d. ca. pri. de hāreticis. Et ideo caueant populo concionantes ne in hanc disputationem coram uulgariibus prolabantur, facientes animos simplicium in fide firmos titubare, & generēt scandalū, ut non eos cōprehendat diuina snā q. hēt, q. si quis scandalizauerit unū de pusillis istis qui in me credūt, expedit ei, ut suspēdat mola asinaria in collo eius & demergat in pfundū maris, Matthæi. 14. Sed pdicent Enangeliū iuxta pceptū dñi, Marci. 11. & ꝑ hac conclusionē facit tex. in d. l. nemo. C. de summa Trin. ubi interdictū disputare de fide Christiana publice coadunatis turbis, cū ex eo quaratur occasio tumultus, & perfidiæ, ubi dicit Saly. q. nec publice nec priuatiim hęc disputatio est licita. corā turbis, quia ratio non est diuersa, & ꝑ hoc est tex. in d. §. inhibemus. & etiā disputare clam coadunatis turbis est præsumptio maioris doli. q. sic uidetur facere ut errores suos imprimat in plures audientes, & est psumptio, q. ex certa faciat scientia, & docens hære

sim

sim magis puniē q. addi scēs. ut dicit Collectanus in c. j. de off. dele. uerū. ad quarrum. & gl. in c. pe. in uerbo puniendi. de hære. Bar. in l. cunctos populos. col. 4. uer. queritur quæ sit illa uindicta. C. de summa Trin. Car. in l. j. §. sane. de usuris. oppo. j. intelligendo, pro ut dicit gl. in c. pe. de hāreti. quia si addiscens peruenerit ad actū simili pœna punitur, ut docens, ut in l. quicumq. de hære. l. culpa. C. de Mathe. & in c. si cupis. 16. q. prima. Ter

20 tia cōclusio est, q. disputare de fide coram simplicibus idiotis & ignorantibus sollicitatis & pulsatis ab infidelibus & hāreticis, puta iudāis siue paganis nitentibus eos corūpere in fide, non solū est licitū, sed necessariū, ut dicit S. Tho. in d. ar. 7. dummodo reperiatur ad hoc aliqui sufficientes idonei, qui errores confutare possint, per hoc. n. simplices in fide confirmabuntur, & tolletur infidelibus decipiēdi facultas, & ipsa taciturnitas eorum qui resistere deberent, peruertentibus fidei ueritatem esset erroris confirmatio, unū Greg. in moralibus dicit. sicut incauta locutio in errore protrahit. Ita indiscretū silentiū eos qui erudiri poterant in errore derelinquit, ut i. c. sit rector. 46. di. & quia in his et posset esse periculū, si

21 argumenta aduersariorū nō confutarētur. Ideo dicit Card. de Vio q. ad huiusmodi disputationem pro fide contra hāreticos, non sunt admittēdi aliqui nisi sint in philosophia bene exercitati, & aduersariorū rationes & autoritates optime discutere sciant, ita ut plene audientibus satisficiant, si de immortalitate animæ & de creatione mundi, & similib. foret contētio, sic ergo cū istis est de fide disputandū non ut in dubiū fides ipa reuocet, sed ut ipsi aduersarij conuincant, ut dicit gl. in c. cum uos. 24. q. 3. scribit Io. de Imo. in c. damnamus. col. 4. de summa Trin.

Primo non obstat d. c. nesciat. q. a loquitur, q. quis disputaret de fide uel sacra scriptura dubitādo, ut est dictū, secus si cā dilucidāda ueritatis uel contra hāreticos, ut est dictū, & idē dico quoad ꝑm. Tertio nō obstat q. dicit Apostolus, q. a ibi nō ꝑhibetur totaliter disputatio, sed inordinata. quæ magis fit contētionē uerborum q. firmitate sententiarum. Quarto non obstat q. argumentum est rei dubiæ faciens fidem, quia dico q. nō dēt disputari de eis quæ sunt fidei quali de eis dubitādo, sed ꝑ ueritatē manifestandā, & errores confutandos. oportet. n. ad fidei cōfirmationem aliqu. cum infidelibus disputare q. nōdoque fidem defendendo, secundum illud 1. Pe. 3. parati semper ad satisfactionem omni poscēti uos rationem de ea quæ in uobis spe & fide. quandoque ad conuincendos hāreticos, secundum illud ad Titu. primo. ut sit potens exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Ad ꝑ quintum uerō dico, ut in prima cōclusioe. Et in hac disputatione cōtra hāreticos est maxime aduertendum. Aut. n. aduersarius admittit sacra scripturam, aut non admittit.

tit, primo casu probare possumus fidem nostram auctoritatibus sacrae scripturae scilicet noui & veteris testamenti, quod est per reuelationem, nam ut inquit, S. Tho. in primo opusculo suo contra Graecos. c. 30. fides nostra non habet auctoritatem neque ab Angelis, neque ab aliquibus miraculis factis, sed a reuelatione Patris per Filium, & Spiritum Sanctum, licet etiam Angeli ea quae sunt fidei nostrae reuelauerint aliquibus, ut Zachariae & Mariae, & etiam Ioseph, & est ad fidei robur miracula plurima facta sunt, & sic per unum articulum argumentamur contra haereticos negantes alium. sic Apostolus. j. ad cori. 15. ex resurrectione Christi argumentabatur ad resurrectionem communem probanda, ut inquit, S. Tho. in pri. parte. q. j. art. 9. subdens quod argumentari ex sacra scriptura est maxime proprium in hac materia fidei, eo quod principia huius doctrinae per reuelationem habentur, & sic oportet quod credatur auctoritati eorum quibus reuelatio facta est, nec hoc derogat auctoritati huius doctrinae.

- 23 Natilicet locus ab auctoritate quae fundatur super ratione humana sit infirmisimus locus, tamen ab auctoritate quae fundatur super reuelationem diuinam est efficacissimus, utimur tamen in sacra scriptura ratione humana non quidem ad probandum fidem (quia per hoc tolleretur meritum fidei) sed ad manifestandum aliqua alia quae traduntur in hac doctrina, cum igitur gratia non tollat naturam sed perficiat, oportet quod naturalis ratio subleuiat fidei, sicut & naturalis inclinatio voluntatis obsequitur charitati. unde & Apostolus dicit pri. ad cor. 10. in captiuitate redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Et inde est, quod
- 24 et auctoritatibus philosophorum sacra doctrina vitur, ubi per rationem naturalem veritatem cognoscere potuerunt, sicut Paul. actuum. 17. Inducit verbum Arati dicens. sicut & quidam poetarum vestrorum dixerunt, genus Dei sumus. Sed tamen sacra scriptura huiusmodi auctoritatibus vitur quasi extraneis argumentis & probabilibus. Auctoritatibus autem canonicarum scripturae vitur proprie ex necessitate argumentando. Auctoritatibus autem aliorum Doctorum Ecclesiae quasi arguendo ex propriis sed probabiliter. Innititur enim fides nostrae reuelationi Apostolis & Prophetis factae, qui canonicos libros scripserunt, non autem reuelationi si qua fuit alijs doctoribus facta, unde dicit August. in epistola ad Hieron. & scribitur in c. ego solis. 9. dist. Solis ego scripturarum libris qui canonici appellantur didici hunc honorem deferre, & nullum autorem eorum in scribendis errasse aliquid firmissime credam, alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque polleant non ideo verum putem quia ipsi ita senserint vel scripserint, &c. Similiter modo loquuntur iurista, nam interpretatio num alia est necessaria cui omnino est standum, & haec procedit a principe,

- cipe, quae & generalis dicitur, ut dicit gl. in l. j. & ibi Bal. & alij scribunt. C. deleg. & gl. in c. j. de post. praela. Altera est interpretatio quae dicitur probabilis cui non statur nisi quatenus lege probatur, ut scribitur late per Bar. & moder. in l. j. ff. licetum petatur, & in d. c. j. de post. prelato. Si vero aduersarius non admittit nec concedit sacram scripturam, & sic nihil credat eorum quae diuinitus reuelantur, ut sunt mahumetani seculos per rationem, sed ad soluendum rationes si quas inducit aduersarius contra fidem, cum enim fides infallibili veritati innitatur, impossibile autem sit de uero demonstrari contrarium, manifestum est probationes, quae contra fidem inducuntur non esse demonstrationes sed solubilia argumenta ut optime scribit S. Tho. in primo lib. contra gentiles. capitul. ij. unde idem sanctus Doctor in prima parte. q. 32. art. primo, dicit, quod impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinarum personarum peruenire, & licet per rationem naturalem possint ea cognosci de Deo quae pertinent ad unitatem essentiae, ut per eundem eadem prima parte. q. 2. art. 2. cum sequenti. non tamen ea quae pertinent ad distinctionem personarum. Quae autem probare nititur Trinitatem personarum naturali ratione, fidei dupliciter derogat, primo quidem quantum ad dignitatem ipsius fidei, quae est ut sit de rebus similibus quae rationem humanam excedunt, unde Apосто. dicit ad Hebraeos. 2. fides est de non apparentibus. & prima ad corin. 2. sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam uero non huius seculi, neque principum huius seculi, sed loquimur Dei sapientiam in misterio, quae est abscondita. Secundo quantum ad utilitatem trahendi alios ad fidem, cum aliquis ad probandam fidem inducit rationes, quae non sunt cogentes cedit in derisionem infidelium, credunt enim quod huiusmodi rationibus innitamur, & propter eas credamus, quae igitur fidei sunt, non sunt tentanda probare, nisi per auctoritatem his qui auctoritates suscipiunt, apud alios uero sufficit defendere, non esse impossibile quod praedicat fides, unde Dionisi. 2. ca. de diu. nominibus inquit, si aliquis est qui totaliter eloquijs resistit longe erit a nostra philosophia, ad ueritatem eloquiorum. scilicet faerorum respicit hoc
- 27 & nos canone utimur. Non arbitror tamen quod si fierent rationes inducitur ad ea quae sunt fidei, quod per hoc meritum fidei deperderetur, iuxta illud Gregorij in homelia, fides non habet meritum, ubi humana ratio praebet experimentum, quia hoc habet locum, quando homo non haberet uoluntatem credendi ea quae sunt fidei nisi propter rationem inducendam, nam quando homo habet uoluntatem credendi ea quae sunt fidei, ex sola auctoritate diuina, et si habet rationem demonstratiuam ad aliquid eorum puta ad hoc, quod est Deum.

est Deū esse, non pp hoc tollit uel dimiuit meritū fidei, & sic intelligit illud prima Petri. 3. parati semper sitis ad satisfactionē omni poscētī vos reddere rōnem de ea q̄ in uobis est fide & spe, ita dicit. S. Tho. in 2. 2. q. 3. art. x. unde reprehensibiles uīr qui nitūtur fidē catholicā ommis au thoritātibus sacræ scripturæ humanis rōnibus cōprobare q̄ hæreticos ar 28 gumentantes, cū ut dictū est dupliciter derogant fidei. Possent q̄ ē ad uersarios induci tot inenarrabilia & admiranda miracula quib. catholica est cōprobata fides, de quibus patet tū sacra scriptura, tū ē in historijs sanctorum, quæ sine uirtute diuina fieri nō poterant, pp quæ dicebat Ricardus de sancto Victore in lib. pri. de Trinitate. c. 2. domine si est error à te decepti sumus, nam tantis signis confirmata sunt, quæ non nisi per te 29 fieri possunt. Et si negetur miraculis fidem fuisse plātam, infero, sicut Beatus Augusti. 2. 2. de ciuitate Dei cap. v. arguit, grandē esse miraculum, q̄ totus mundus sine vīlo miraculo credidit hominibus illiteratis, & difficilia contra omnes ritus patrios suadentibus. Et his conformē sermonem edidit, Gerson parte. 4. qui incipit. erat enim lex Christiana difficillima creditur, per hoc q̄ superat omnem rationem, & prohibet omne quod potest amari, appreciari, uel desiderari, pro honore prædicat ignominiam, tormentum crucis, & mortis amarissimæ, pro diuitijs paupertatem, pro delicijs abstinentias, ieiunia & sobrietatem, pro potentia & dominatione omnem humilitatem, & subiectionem, unde si ab aduersariis negentur miracula, qualia affirmant sacra scriptura & historia, in hoc tamen singulare est miraculum, q̄ sine miraculo tam magnus talisque populus, & tali modo huic se subiecerit credulitati, diuites pauperes docti per illiteratos homines conuersi sunt, & præcipue per eos, quos ipsi trucidabant, & dimittendo gaudia & uoluptates honores, & assuetas delicias, ac ueniendo ad laborem ad tormenta & mortem, & hoc totum interdū subito, & ueluti in uno momento, quod maxime ostenditur in cōuersione sancti Pauli, qui de persecutore, & lupo rapace fuit sine mora mutatus in defensionem & onē mansuetam. Et ad prædictorum cōfirmationem accedit, quod. S. Tho. in primo libr. contra gentiles cap. 6. inquit, q̄ Diuina sapientia secreta sua dignata est hominibus reuelare, quæ sui præficientiā, & doctrinæ, & inspirationis ueritatem conuenientibus argumentis ostendit, dum ad cōfirmandum ea, quæ naturalem cognitionem excidunt opera uisibiliter ostendit, quæ totius naturæ superant facultatem, ut patet, in mirabili curatione languorum, mortuorū suscitatione, cœlestiū corporū mirabili immutatione, & q̄ est mirabilius humanarū mentium inspiratione, ut idiotæ & simplices dono Spiritus Sancti repleti lumina sapientiam, & facundiam in instanti consequerentur, quibus inspectis

inspectis prædictæ probationis efficacia, non armorū uolentia, non uoluptatum promissione, & q̄ est mirabilissimum inter psecutorum tyrannidē innumerabilis turba, non solum simplicium, sed et sapientissimorū hominum ad fidem christianam conuocauit. In qua oēm humanum intellectum excedentia prædicantur, uoluptates carnis cohibentur, & omnia q̄ in mundo sunt contemni docentur, quibus animos mortalium assentire. & maximum miraculorum est, & manifestum diuinæ inspirationis opus, ut contemptis uisibilibus, sola inuisibilia cupiantur, hoc aut nō subito neq; casu, sed diuina dispositione factū esse manifestū est, ex hoc q̄ hoc se facturū Deus multis ante prophetarū pdixit oraculis, quorum libri penes nos in ueneratione habentur, utpote nostræ fidei testimonium adhibentes, huius quidem confirmationis modus tangitur Hæbr. 2. quæ. s. humana salus cum initio cepisset enarrari per dñm, ab eis qui audierunt in nos confirmata est, cōtestate Deo signis & portentis, & uariis Spiritus Sancti distributionibus, hæc aut tam mirabilis mundi conuersio ad fidem Christianam inditium certum est pteritorum signorum, ut ea ulterius iterari necesse non sit, cum in suo effectu appareant euidenter. Et em̄ omnibus signis mirabilibus, si ad credendum tam ardua, & ad operandum difficilia, & ad sperādū tam alta mundus absq; mirabilibus signis inductus fuisset a simplicibus & ignobilibus hominibus. Quis non cesset Deus etiā nostris temporibus ad confirmationem fidei per sanctos suos miracula 30 operari. Hiꝯ uero qui sectas eorū introduxerunt processerunt uia contraria, ut patet in Mahumeto, qui carnalium uoluptatum promissionib. conformis uoluptati carnali, habenas relaxans in quibus in promptu est a carnalibus hominibus obediri, documenta et ueritatis non attulit, nisi de facili a quolibet mediocriter sapiēte naturali ingenio cognosci possint, qm̄ potius uera, quæ docuit, multis fabulis & falsissimis doctrinis immiscuit signa etiam non adhibuit super naturaliter facta, quibus solum dñi inspirationi conueniens testimonium adhibetur, dum operatio uisibilis quæ non potest esse nisi diuina ostendit doctorem ueritatis uisibiliter inspiratū, sed dixit se in armorū potētia missum, quæ signa et latronibus & tyrānis non desunt, & et non aliqui sapientes in rebus diuinis & de diuinis & humanis exercitati a principio crediderunt. Sed homines bestiales in desertis morantes omnis doctrinæ diuinæ prorsus ignari, pro quorum multitudine alios armorum uolentia in suam legem coegit, nulla etiam diuina oracula præcedentium prophetarum ei testimonium perhibuit, quin potius quasi omnia ueteris & noui testamenti documenta fabulosa narratione deprauat, ut patet eius legem inspicienti. unde astuto consilio libros ueteris & noui testamenti suis sequacibus non reliquit legendos.

ne per eos falsitatis argueretur, vnde patet, q̄ eius dictis fidem adhibentes leuiter credunt, & in profundum inferni prolabantur, approbat per thateucum, & euangelium, dicēs in eis esse perfectionem & lucem, ut habetur in Alcorano. in Cora. j. capitulo quarto. vnde ex hoc dilucide pos-

31 sent ipsi conuinci. Sed festo q̄ negent mahumetani sacrum Euāgelium, non est cū eis disputandū rationibus ad probandum fidem nostram, seu articulos, vt est dictum, sed potius ab eis quærendum, puta. circa misterium sanctissimæ Trinitatis, quam ipsi negant possēt quæri quid vult Alcoranum apud eos, quando toties inducit Deum loquentem pluraliter, cum simplex sit, & vnus, pro vt etiam habetur Genē. primo. faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & hoc est ab eis petendum vt cogantur confiteri Deum vnum in essentia, & Trinum in personis. Insuper circa misterium incarnationis quam ipsi negāt omnino oportet quætere ab eis, vnde sciāt q̄ Deus non sit incarnatus, si dicant quia impossibile, ostendendum est eis non esse impossibile, cum sit omnipotens, & potest omnia facere, in quibus non est contradictio, si dicūt quōd noluit, interrogentur, quis fuit eius consultor? si negent q̄ non fecit, petēda est ab eis demonstratio, quam impossibile est ab eis dari, & sic de alijs articulis potest fieri cum eis disputatio, & disputans non debet in se suscipere onus probandi articulos fidei, ex quo ipsi non admittunt auctoritatem sacræ scripturæ, si autem admitterent, esset secus, ut latius pdixi.

S V M M A R I V M.

- 1 *Vtens uerbis sacræ scripturæ, seu doctorum an excusetur si in hæresim labatur.*
- 2 *Deus quare assumpsit humanitatem.*
- 3 *Propositio illa, Filius Dei suscepit hominem, quomodo intelligitur.*
- 4 *Authoritates plurēs sacræ scripturæ sunt intelligendæ non prout iacent, sed secundum expositionem catholicorum doctorum.*
- 5 *Excusatio non est bona dicentis, ego usus sum uerbis sacræ scripturæ prout cantant, si hæresim incurrat.*
- 6 *Theologia scholastica multum nobis prodest.*

DECIMA QVARTA QVAESTIO.

Decimo Quarto Quæro An sit legitima excusatio scriptoris aut prædicatoris, si dicat, ego usus sum illa uerborum forma qua utitur sacra scriptura, vel Augustinus, seu Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, aut alij catholici tractatores, si ex illis uerbis sequatur,

- 1 bis sequatur uel inferatur hæresis in sacra scriptura. Ad hoc est dicendū q̄ non, quia multæ propositiones reperiuntur, uel dictæ fuerunt à præfatis & alijs sanctis doctoribus, quibus in propria uerborū forma uti nō debemus, sed potius sunt exponendæ, q̄ extendendæ, uel imitandæ, quæ doctis magis notæ sunt q̄ mihi, aliqua tñ earum exempla referam. nam dicitur. Psal. 64. Beatus homo quem elegisti & assumpsisti. Itē in cantico Ambrosij & Augustini, suscepturus hominem non horruisti uirginis uterū, hanc propositionem, q̄ Christus suscepit hominē, non admittit simpliciter schola theologorū in usu & practica loquendi. vnde dicit. S. Tho. in 3. dist. 6. q. 1. art. 2. ad primum. q̄ omnes auctoritates, q̄ dicunt hominē assumptū, exponi debent, vt ponatur concretū pro abstracto. i. homo p̄ humanitate, & Christus est homo, non quē assumpsit, sed cuius naturam
- 2 humanā assumpsit. Insuper dicit Augusti. q̄ Deus aliter poterat liberare genus humanum q̄ per incarnationē & mortē, sed iste modus fuit congruentior & iustior, quia diabolus non erat superandus potentia, sed iustitia, & ideo uoluit assumere hominē passibilem, vt in illo peccatū Adæ, & omniū delicta puniret, & uoluit illū hominē assumere liberū sine peccato, vt per ipsum peccatores liberaret, sed uoluit illum sumere cū pœnalitatibus peccati, vt essent illæ pœnalitates instrumentū ad merendum & ad sumenda nostra vulnera peccatorū, & hæc est cā quare suscepit hominem. i. vt hominē liberaret. quæ uerba Augustini declarās Iacobus de Valentia in dicto cantico Ambrosij & Augustini. Inquit esse aduertendū q̄ Filius Dei æternus non assumpsit humanitatē nudam, quia non potuisset in ea pati, nec assumpsit personā & suppositum humanum, quia tunc fuissent duæ personæ in Christo, & sic illa persona licet habuisset facultatem patiendi, tamen non redimendi totum genus humanum à seruitute peccati, nec iustificandi omnes homines, nec conferendi eis gloriā sempiternā, & sic Deus nō diceretur passus & redemptor, & ideo Filius Dei uoluit illam humanitatē assumere in atomo sicut ait Damascenus vt refert. S. Tho. in 3. di. vl. q. j. art. j. accepit eā cū corpore organizato, cū cōditionibus materialibus, & indiuidualibus, ut in ea posset pati, & actus humanos exercere, & assumpsit eam sub suo esse personali, & suppositali, quia uerbū æternum per suum esse personale, & suppositale suppositauit & personauit eam. Et fideo quando Augustinus dicit q̄ Filius Dei suscepit hominem, non intelligitur q̄ suscepit hominem personale & suppositatum, sed solum indiuiduatum, & conditionatum, & ideo sunt ualde attendenda uerba Augustini, quia non dicit quōd suscepit humanitatem, ne intelligamus humanitatem rudem fuisse a uerbo susceptam, nec dixit quōd unierit ipsi hominem in societate, nec ingressus est

in

in hominē, sicut dicit Nestorius, Sed dicit, q̄ suscepit hominē. quia susci-
pere dicit quandam sustentationē personalem. Et ideo nō dicit q̄ homo
suscepit. Dcū, sed Deus hominem. per hoc ergo denotatur, q̄ filius Dei
suscepit hominē indiuiduatum, & conditionatū ipsum suppositando &
personādo, vt in ipso posset pati, & dicitur Deus & homo generis huma-
ni Saluator & redemptor. dicit tamen. S. Bona. in 3. dist. v. q. v. q̄ illa pro-
positio est falsa, Deus suscepit hominē, & respondens ad dicta doctorū
dicit, q̄ sunt exponenda, quia habent aliquid improprietatis, & q̄ docto-
res sancti loquuntur aliquādo multum expresse, & q̄ homo in prædictis
authoritatibus capitur magis abstractiue q̄ concretiue. Præterea beatus
Atanasius sermone tertio actorū Niceni concilij ex persona filij Dei lo-
quentis ita inquit, ex tua essentia, quam in me genuisti Spiritum Sanctū
do eis. quem modum dicendi scholæ theologorum nō recipit, sed illa ver-
ba exponuntur. i. Filius qui est diuina essentia generatur, uel sic, idest pa-
ter filiū generando essentiā siue naturam suam dat ei, ut declarat magi-
ster sententiarū in primo, dist. v. & de hoc uidetur text. in c. damnamus. §.
4 nos autem sacro. de summa Trinit. S. Tho. in opusculo suo. 24. Et fest aliud
exemplum in dictis eiusdem Atanasij in Epistola ad Serapionem ita
dicentis, q̄ Deitas est homo facta, quæ tamen propositio non accipitur
in schola theologorū, & Magister in 3. dist. v. dicit q̄ non debet dici Di-
uina natura est caro facta, sicut dicitur, uerbū caro factum est, Sed expo-
nenda est sic, Diuinitas facta est homo. i. naturam humanam assumpsit in
una persona. sunt etiam plures aliæ autoritates, quæ sano & recto mo-
do sunt intelligendæ, vt est in Psal. 21. Deus Deus meus quare dereliqui-
sti me. & in Psal. 37. non est pax osibus meis à facie peccatorum meorū,
& illud Psal. 39. Circumdederunt me mala quorū non est numerus, com-
prehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut uiderem, quæ autho-
ritates per Augustinū, Casiodorū, & glossam ordinariam intelliguntur in
membris non autem in propria persona Christi, quia alias in plures er-
rores incideremus. Vnde dico manifestū esse, q̄ non est sufficiens rō nec
5 excusatio legitima, si qs dicat hanc p̄positionē, dixi p̄ ut in tali uerborū
forma in sacra scriptura legit̄, aut in libris sanctorū Patrū scriptū reperi-
tur, & mihi sic licet loqui, & talibus uerbis uti, quia pro vt dicūt tractato-
res, nos non habemus tā liberā loquendi sententiam in materia fidei quā
Spiritus Sāctus in sacra scriptura, aut sancti Doctores qui Spiritu Sācto
locuti sunt, tenere, nec regulæ Ticonij. q̄ clauēs uocantur scripturæ (qui-
bus ut inqt. Aug. in lib. 3. de doctrina Christiana uers. Ticonius q̄dā. diui-
narū scripturarū aperiuūt occulta) datę sunt ad utēdū, sed ad exponēdū,
nō ad extēdēdū modū loquēdi scripturā, quē nō sine magno misterio, &
diuinæ

diuinæ sapientiæ profundissimā dispositione credimus Sanctos Patres
renuissē, sed ad intelligendum obscuros & difficiles passus eiusdem cum
omni integritate fidei, & sinceritate, & illæ regulę septem quas dicitur Ti-
conius donatista post eius correctionem conatus est assignare, vocans
eas clauēs Ecclesiæ, fuerunt correctæ ab eodem Augustino, hæc attestan-
te in dicto libro de doctrina Christiana, cū in multis deficerent & in mul-
tis superfluerent, quas optime elucidauit Jacobus de Valentia in prolo-
6 go super Psalterium. tractatu tertio. capitulo secundo. Et nostri ingenij
imbecillitati Deus omnipotens prouidit, quando inspirauit theologiam
scholasticam, quæ & si ab humanis discipulis opem nonnunq̄ suscipiat,
subsidium tamen maximum ad intelligendum & perscrutandum uerita-
tem theologiam confert, quam plurimi per celebres doctores seclatēs,
ut Alex. de Ales, Albertus Magnus. S. Thomas. S. Bonaventura, Scotus, &
alij usque ad hæc nostrā tempora suis luculentis doctrinis totum terra-
rum orbem illuminarunt, & quomodo intelligendæ sunt & exponendæ
propositiones sacre scripturæ & sanctorum doctorum suis scriptis no-
bis catholice tradiderunt, quam spernentes facilliter in errores graues. &
intollerabiles prolabantur.

S V M M A R I V M.

1. *Propositio asserta contra dicta Sanctorum Doctorum Ecclesiæ, an possit dici hæretica.*
2. *Doctores ab ecclesia approbati qui sunt.*
3. *Consequentia an sit bona, hæc assertio est contra dicta doctorum approbatorum ab Ecclesia, ergo est hæretica.*
4. *Augustinus in multis errans se ipsum retractauit.*
5. *Discordia est in pluribus inter doctores Ecclesiæ.*
6. *Scriptura Sacra est infallibilis ueritatis.*
7. *Dicta Doctorum Sanctorum, non sunt tantæ autoritatis quin liceat illis contradicere.*
8. *Scriptura sacra si non contineret infallibilem ueritatem maximum esset in conueniens.*
9. *Scripta sanctorum non sunt infallibilis ueritatis.*
10. *Canonis sacri scriptores nullatenus errare potuerunt.*
11. *Scriptura sacra inuitur reuelationi factæ Apostolis & prophetis.*
12. *Scripta Doctorum sanctorum. s. Augustini & aliorum de fide catholica & damnatione hæreticorum. sunt approbata ab Ecclesia, & nulli licet eis contradicere.*

Dictis

13 *Diffis sanctorum doctorum contradicere licet, exceptis illis, quae sunt de fide catholica, & condemnatione haereticorum.*

DE CIMA QVINTA QVAESTIO.

1 **D**Ecimo ¶ Quinto Quæro, Si aliqua propositio asseratur cōtra sententiam Augustini, uel Gregorij, aut Ambrosij, seu Hieronymi, uel aliorum Doctorum ab Ecclesia approbatorum an sit censenda hæretica, & sic an teneat hæc consequentia, hæc propositio est contra Augustinum, & Hiero. uel alios, ergo est hæretica, & uidetur dicendum, q̄ sic, quia talis propositio est contra catholicā ueritatem in sexto gradu scriptā, quæ est earum ueritatum quæ de tenenda fide & confutatione hæreticorum à doctoribus ab uniuersali Ecclesia approbatis assertiue traditæ sunt, licet in canone sacre scripturæ expresse nō contineantur, quod patet, quoniam cum Ecclesia uniuersalis quæ regitur Spiritu Sancto, doctores aliquos approbauerit, eorum doctrinam tāquam ueram recipiens, necesse est ut talium doctrina assertiue posita, & nunquam alias retractata uera sit, & ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda est ea parte in qua ab uniuersali Ecclesia est recepta, alias uniuersalis Ecclesia uideretur errasse, approbando & acceptando eorum doctrinam tanquam ueram, quæ tamen uera non esset. Qui ¶ autem sint hij doctores quorum doctrina approbata uidetur, colliguntur ex textu. c. gloriosus Deus. de reliquiis & uene. sanctorum. libr. vj. ubi referuntur Gregorius, Augusti. Ambrosius & Hieronymus, quorum doctorum (ut ibi dicitur) per lucida & salutaria documenta Ecclesiam illustrarunt, idē habetur in c. Sancta Romana Ecclesia. r 5. distin. & dicit. S. Tho. in libro. 4. contra gentiles. c. 24. q̄ in determinatione quinti concilij habent hæc formalia uerba. sequimur p̄ omnia sanctos Patres & doctores Ecclesie Athanasium, Gregorium theologum, Gregorium Nicenum, Ambrosiū, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem Probum, & suscipimus omnia, quæ de recta fide, & damnatione hæreticorum scripserunt, ut ibi. unde uidetur q̄ propositio contra illo-
2
3 rum dicta sit hæretica, per ea quæ late supra diximus. Sed ¶ in contrarium est ueritas. quia non tenet hæc consequentia, hæc assertio est contra dicta Augustini, uel Gregorij, seu Hieronymi, & sic de cæteris doctoribus Ecclesie, ergo est hæretica. nam (ut dicit Ioannes Picus in j. q. suæ apologiæ) huius dicti ueritas sicut est a bonis omnibus & subtilibus theologis credita, euidenter potest probari tripliciratione. Prima, quia ipsimet doctores de dictis suis dubitant an in eis errauerint uel non, unde Augusti-
nus

nus lib. j. de Trini. ca. 2. inquit, nec pigebit me sic ubi hæsito, quærere, nec pigebit me sic ubi erro, me corrigere. Et hoc ¶ patet in lib. retractationum, in quo multa ex dictis suis damnat, & retractat, & sic dicta Augustini non semper in omnibus ueritatem indubiam continent, secundū eum, & dicit Guido Carmelita Episcopus Maioricen. in lib. de heresibus, quod licet Augustinus in his dictis loquatur humiliter scilicet q̄ in libris suis aliquando errauit & errare potuit, & quod de Augustino dicimus, Idem intelligere possumus de aliis, ut probatur eiusdē auctoritate in ca. negare. ix. distinc. inquitentis; negare non possum nec debo, sicut in ipsis maioribus, in scriptis maiorum, ita multa esse in tam multis opusculis meis quæ possunt iusto iudicio, & nulla temeritate dānari, & idem dicit in c. ego solis. ea disti. alios autem scilicet scriptores ita lego, ut quamtalibet sanctitate quantave doctrina polleant, nō ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios authores, uel canonicas, uel probabiles rationes, quod à uero nō exorret, persuadere potuerunt, & sic non est considerandum, quis dicat, sed quid dicatur.
5 cap. secundum. xix. distin. Secunda ¶ ratio sumitur a discordia, quæ est inter ipsos authores, discordia enim inter authores testimonium est falsitatis, cum sit necesse quod vnus discordantium falsum dicat, quia necessario vna pars contradictionis est falsa, uero. n. & ueritati omnia consonant, ut dicit Phi. primo Ethicorum. quanta enim sit discordia in dictis sanctorum extra canonicas scripturas nemo nouit, nisi qui illorū libros non legit. Discordat Augustinus in operibus sex dierum ab aliis doctoribus, discordant Hieronymus & Augustinus in auctoritate Psalmorū, super reprehensione Petri a Paulo facta, in cessatione legalium. discrepant Augu. & Beda super sacerdotio Samuelis, Hieronymus & Augustinus dissentiunt sup illis qui erunt in fine mundi uiui, an sint morituri. Itē sup creatione Angelorū contradicunt inter se Hieronymus & Ambrosius & Augustinus, & demū in q̄ plurimis scripturis sanctorū doctorū reperitur alterna contradictio, & repugnātia, ut late Picus scribit, in dicto loco. Sicut ergo illi sancti doctores ad inuicē sibi aduersantur, Ita et̄ qui postea superuenerunt salua fide & ueritate scripturæ, & sanctæ Ecclesie determinatione ab illis dissentire possunt. Tertia ¶ rō sumitur a speciali prærogatiua sacre scripturæ & sanctorū uniuersalis Ecclesie, quibus solis conceditur infallibilis ueritatis Excellentia, vñ dicebat Aug. in c. q̄s nesciat. ix. di. q̄ de sacra scriptura oīo dubitari, & disceptari nō p̄t vtrū uerū, uel vtrū rectū sit q̄cqd̄ i ea scriptū sit, uel cōfiteri esse, secus in scriptis aliorū doctorū, & idē dicit in c. ego solis. ea. di. scripturæ libris, quæ iam canones appellatur, didici hunc timorem,
6
G hono-

honoremquē deferre, ut nullum horum authorum scribendo errasse firmissime credam, aut si aliquid in eis offendo literis, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quā mendosum esse codicem, uel interpretem non affectum esse, uel me minime intellexisse non ambigam, de aliis uero secus est, ut ibi per eum, quē allegat. s. Tho. in j. parte. q. j. artic. 8. ad 2. & ad hæc optime facit. c. noli. ea. distinc. nam nephas esset dicere quod scriptura sacra mentiretur, c. quid ergo. 23. q. 5. & est ratio, quia habetur ex Dei reuelatione. ut dicit Cardi. in d. c. quis ne sciat, & Pau. dicebat ad Gala. j. neque ego accepi Euangelium ab homine, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Ex quibus patet, quod dicta sanctorū doctorum non innituntur infallibili ueritati. Inde est quod sæpe moderni doctores discedunt a dictis illorum, & subdit Picus quod Robertus Olcot dicebat, quod sanctus uir Anselmus in multis deceptus fuit propter ignorantiam logicæ, & Scotus in tertio sententiarum quasi destruit totū processum Anselmi in libro cur Deus homo, hoc ergo stante non sequitur, hæc assertio est contra dicta Augustini uel aliorum, ergo est hæretica.

¶ Quas rationes dū essem Cesare Augustæ in mensē Maij Anno Millesimo Quingentesimo uigesimo secundo. uocatus de mandato Felicis recordationis Adriani Papæ sexti, ad determinationē errorum Ioannis Doria, corā uiginti duobus theologis ad hoc accersitis, adduxi, p̄sidente Reuerendissimo Patre & Illustrissimo domino theologorū optimo & magni ingenii uiro domino Garzia Ioaysa tunc generali priore prædicatorū, nunc uero Archiepiscopo Hyspalen. & S. R. E. præbytero Cardinali titu. sanctæ Sufannæ, cui plurimū debeo, quæ omnibus placuerūt.

Et licet dictus Ioannes Picus attribuat suo ingenio illas tres rationes proximè deductas, illas tamen transtulit paucis additis cū suis authoritatibus uerba singula transcribendo ex libro de hæresibus carta. 184. in q. Incipiente, licet enim sanctorū doctorum. quem edidit dominus Guido Carmelita Episcopus Maioricens. ubi tenet hæc conclusionem. Pro qua dicebat Augustin. in Epistola ad Vincentium, & ponitur in c. noli. 9. distinc. noli frater contra diuina tam præclara tam indubitata testimonia colligere uelle calumnias ex Episcoporum scriptis, siue nostrorū. sicut Hilarij, siue Cypriani, siue Agripini, nā hoc genus literarum ab auctoritate canonum distinguendum est, non enim sic leguntur, tanquā ita ex eis testimonium proferatur. ut contra sentire non liceat, sicubi forte aliquid sapuerint, quā ueritas postulat, unde licet scripta doctorum ecclesiæ. puta Gregorij, Augustini, Hieronymi, & Ambrosij, Cypriani, Martiris, Hilarij, Isidori, Prosperi, Anselmi, Bernardi, & cæterorū talia legantur in Ecclesia, & cum debita suscipiantur reuerentia, non tamen sunt

sunt ita firme authoritatis, quin liceat eis contradicere, aut circa ea dubitare, ubi scriptura sacra euidenter non probantur, aut per Ecclesiam non determinantur, firmam & indubiam ueritatem continere, unde præcise per dicta doctorum doctorum non conuinceretur opinio hæretica. manifeste, nam ut dicit dictus Guido. ubi non est infallibilis ueritas ibi non est fides certa, qua firmiter credatur, cum fides infallibili ueritati innitatur. Immo circa talia nō est assensus infallibilis, nec in dubius, nec ad hæsiō certa, & infallibilis ueritas, & semper ei assentietur cum dubio.

8 & formidine falsi. Vnde ut dicit Augu. in Epistola ad Hiero. & xj. contra Faustum. c. 8. & in 16. contra Faustum. c. 2. si scriptura sacra nō continet infallibilem ueritatem, & in aliqua sui parte reperiretur falsa, non remaneret de ea certa fides, qua ei firmiter credatur, & propter falsitatem in una parte repertam, tota suspecta haberetur, & sic fides titubaret, & haberetur in c. si ad scripturas. ix. distinc. & alibi dicit Augustinus in lib. de doctrina Christiana, titubauit fides si sacrarum literarum uacillet auctoritas, sed cum in dictis præfatorum doctorum nō sit infallibilis ueritas, & indubitata, tum quia ipsi de dictis suis dubitant, ut dixi, & Augustin. idem confirmat, lib. j. de Trini. c. 3. inquit, quisquis hoc legit ubi pariter certus est, pergat mecum, ubi pariter hæsitat, quarat mecum, ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me, ubi meum, reuocet me, & in libro de uera religione. c. 3. dicit, si quid in meis literis erroris inueniri poterit hoc solum mihi est attribuendum, si quid autem bonum expositum sit omnium bonorum numerum largitori. Et ita patet, quod dicta illorum non continent infallibilem ueritatem: tum etiam quia discordant sanctorū doctores in plurimis ut est dictum. Ex quibus & multis aliis, quæ induci possent, patet quod dicta doctorum non innituntur infallibili ueritati, cum in eis possit esse dubietas, uel falsitas, & sine periculo hæresis licet eis non credere, reprehendere, & respuere, & quamuis dicta doctorum numerata in d. c. sancta Romana Ecclesia. xv. distinc. In Ecclesia legantur & recipiantur, non tamen sic ut scriptura sacra, aut ut quatuor concilia. quibus non licet contradicere, ut in c. sicut. xv. dist. dictis enim sanctorum doctorum, salua semper eorum reuerentia, ut dicit August. in d. c. ego solis. licet contradicere ubi uidentur aliter sentire quā ueritas habeat. nam & ipsi inter se salua fide contradixerunt absque periculo hæresis. Non obstant contraria, pro quorum solutione est dicendum, quod hæc est prærogatiua scriptorum sacri canonis, scilicet noui & ueteris testamenti, quod nullus eorum in scribendo errauerit, hæc conclusio patet primo, quia scriptores canonis in scribendo non sunt loquuti à se sed à spiritu sancto, qui magister ueritatis est, & errare non potest, secūdū

illud Psalm. 44. lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis scilicet spiritus sancti. sicut enim calamus non scribit quod uult, sed quod scribens uult, ita & isti scripserunt quod spiritus sanctus in eis inspirauit, & scribit in mentibus eorum, & dicit Petrus in 2. Epistola. primo. spiritus sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines, quare impossibile est quod homines tales scribendo errauerint, nam spiritus sanctus non est author mendacii sed totius ueritatis. Ioan. xiiij. spiritus sanctus docebit uos omnem ueritatem, & hoc est quod inquit Augustin. in d. cap. ego solis, quod patet, quia si scriptores sacri canonis in aliquo errassent, periret tota fidei certitudo, quæ authoritati sacræ scripturæ innitur. si cut arguit sanctus Augustin. in ca. si ad scripturam. ix. distinct. & Apostolus ad Roma. 3. est autem Deus uerax, omnis autem homo mendax, unde nulli alteri quantalibet sanctitate, uel authoritate polleat credendum est, quia ipse loquutus est; sed quia aut rationi aut diuinæ authoritati cōsol-

11 num dixerit. Vnde sanctus Thom. in prima parte quæstio. 1. articul. 8. inquit. fides nostra innitur reuelationi factæ Apostolis & Prophetis qui canonicos libros scripserunt, non autem reuelationi, quæ fuit aliis doctoribus facta. & pro hoc inducit. dic. cap. ego solis, unde sacra doctrina philosophorum authoritatibus utitur, quasi extraneis argumentis probabilibus, authoritate autem canonicæ scripturæ proprie ex necessitate arguendo, authoritate aliorum doctorum Ecclesiæ quasi ar-

12 guendo ex propriis sed probabilibus. Sed quod ad scripta aliorum doctorum sancti Augustini, Hieronymi, uel aliorum, distinguendum est, aut enim sunt dicta scripta de fide catholica, aut condemnatione hæreticorum, pro ut plura de hac materia scripserunt Augustinus & alii doctores sancti, & talia scripta sunt approbata ab Ecclesia tali approbatione, ut non liceat alicui contrarium sentire, & hæc est approbatio facta in quinta synodo, de qua meminit Cardi. de Turre Crema. in cap. noll. ix. dist. & sanctus Thom. in libro contra Gentiles, his similis est liber Augustini de fide ad Petrum, ubi in cap. ix. sic inchoat, firmisimè tene, & nullatenus dubites. & in fin. dicit. tu autem quatuor capitula ad regulam ueræ fidei pertinentia fideliter ueraciterque defende, fortiter pertinaciterque defende, & si quem contra hæc dogmatizare cognoueris, tanquam pestem fuges, & tanquam hæreticum abijce, & de his libris loquitur ille sextus gradus catholicarum ueritatum, & contraria superius formata, quia in his nullus error, nullusque dissensus est inter dictos doctores, & ideo hæc scripta tanquam catholicæ ueritates sunt tenenda, quia omnia uidentur facere Ecclesia quibus ipsa authoritatem impartitur. c. si apostolicæ, de præben. li. 6. l. j. §. omnia. C. de ueteri iure enuclea. & quæ dicit Augu. in d. cap.

d. c. noli. & d. c. ego solis, ut ibi dicit glo. locum habent antequam dicta eius & aliorum fuissent approbata, & autetica pro ut nunc sunt, ut in d. c. S. R. E. & in d. c. j. de reliq. & uene. sanctorum. lib. 6. uel loquitur ibi Augustinus de illis quæ non sunt de fide catholica uel de cōdemnatione hæreticorum, quia talia non sunt de necessitate tenenda, pro ut in sequenti membro dicam. Aut si uero scripta dictorum non sunt de fide catholica seu de condemnatione hæreticorum, sed aliam materiam alterius generis tractant, & hæc non approbantur taliter, quod non liceat aliter sentire, nec sunt ea tenenda tanquam ueritates catholicæ, quod probatur Augustini authoritate in d. c. negare. 9. di. negare non possum nec debeo sicut in ipsis maioribus, id est scriptis maiorum, ita multa esse in tantis multis meis opusculis, quæ possunt iusto iudicio, & nulla temeritate culpari. & idem dicit in d. c. ego solis. uersic. alios autho. Ita lego. unde dicere hos doctores potuisse errare non est inconueniens, pro ut ipsi fatentur, & cum inter se in pluribus dissentiant. & de dictis horum doctorum intelligitur conclusio supra habita, quod non tenet hæc consequentia, hæc assertio est contra dicta Augustini uel aliorum, ergo est hæretica, quia hoc uerum est de his, quæ non sunt de fide catholica, & de damnatione hæreticorum, cum hæc non sint ita ab Ecclesia approbata quod non liceat aliter tenere, cum in hominum opusculis et sanctorum doctorum reperiantur inter eos contrarietates, & discordiæ, ut retuli, & multa alia reperiantur in quibus sancti doctores, salua fide inter se, contraria scripserunt. Et ideo quis non obligatur ad firmiter credendum, Immo licet eis absque hæresis periculo contradicere, nisi fidei, aut scripturæ aut Ecclesiæ determinatione approbetur, cum ergo tanta in opusculis doctorum et sanctorum reperiantur contrarietas, & discordia, & necessario unus eorum falsum dixerit, & alius uerum, cum uerum uero non contrarietur, clarissimum est non esse approbata quæ in sanctorum opusculis continentur, quia alias Ecclesia approbaret contraria, ut dicit Cardi. de Turre Crema. ut in d. c. si ad scripturas. facit. l. 2. §. contrarium. C. de ueteri iure enuclea. opuscula ergo sanctorum cum reuerentia suscipienda sunt, non tamen in omnibus suis sententiis obligant ad sic firmiter tenendum. quin liceat eis contradicere ubi contra scripturam sanctam, aut contra ueritatem loqui rationabiliter uerum, uel Augustinus contra Vincentium inquit, hoc genus literarum sanctorum patrum ab authoritate canonis distinguendum est, non enim sic leguntur, tanquam ex eis testimonium præferat, ut contra sentire non liceat sicuti forte aliter sapiunt, quod postulat ueritas; in eo quippe numero sumus, ut non dedignemur et nobis dictum ab Apostolo accipere, & si quid aliter sapitis, hoc quoque; Deus uolens reuelauit, ut in c. noli scri. 9. di. & secus dicendum est in

his, quæ de fide catholica & damnatione hæreticorū dicti doctores ab Ecclesia approbati scripserunt, & ideo illa assertio esset hæretica quæ veritatibus sexti gradus contradiceret, nō autem in aliis, ut est prædictū.

S V M M A R I V M.

- 1 *Cursum cælestes an necessitent hominum uoluntates.*
- 2 *Astrologorum iudicium fatuum est dum dicunt bella sequuta ex inspectio-
ne astrorum.*
- 3 *Astrorum iudicijs non est fides adhibenda circa hominis uoluntatem.*
- 4 *Astra non cogere hominum uoluntates multis autoritatibus comproba-
tur.*
- 5 *Astra non cogere hominum uoluntates exemplis probatur.*
- 6 *Astrorum influxu mores hominum causari dupliciter intelligitur.*
- 7 *Astra non cogere hominum uoluntates experientia probatur.*
- 8 *Corporum complexio ualet multum ad uariationem actuum humanorum.*
- 9 *Cursum cælestes si cogere hominum uoluntatem multa absurda seque-
rentur.*
- 10 *Homo fuit creatus cum libero arbitrio.*
- 11 *Hæretica & blasphema est assertio dicere cursum cælestes cogere uolunta-
tes hominum.*
- 12 *Argumentum concludens contra tenentes cursum cælestes cogere uolunta-
tes hominum.*
- 13 *Fortunam gubernare hominum actus error gentibus est.*
- 14 *Fortunam esse reprobatur.*

DECIMASEXTA QVAESTIO.

Decimo sexto quaero, An sit hæretica assertio hæc, quod cursum cælestes necessitent hominum uoluntates, dico quod non solum est hæretica, sed et blasphema & damnata. excludit. n. gratiā Dei per quā quisque meruit, immo sine ea mereri non possumus. ca. Nabucodonosor. uer. p̄destinata. 24. q. 4. pro ut tradit Fed. de Se. in cōsi. ecclij. incipien. Reuerendo in Christo patri, ut et infra dicendis latius apparebit, nā ea uera existente tolleretur liberū arbitriū: & ea quæ sunt peccata talia non essent, quia inuoluntaria, nā ideo peccatū, quia uolūtarium. ut statim dicam, unde dicebat Scotus & alij sequuntur in. ij. di. 14. q. si. quod astra possunt inclinare uoluntatē, non tamen effectiue in ipso efficiendo actum uoluntatis, neque imponere necessitatē quouis modo.

do, quia semper manet uoluntas libera per suam liberationem potens contraire huiusmodi inclinationi, nam & hō maximas uincit tentationes carnalium uoluptatum, in cibo, potu, uenere, amore pecuniarum, sic et inclinationibus superbiæ, exponit enim se uilibus lucrī amore, & periculis corporis contra naturalem timorem, & ita de alijs, quia tamen per huiusmodi constellationes potest appetitus sensitius ad malum disponi. Genes. 8. sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Ideo fatuum uel iudicium astrologorum dicentium quod ex aliquibus constellationibus sequuntur bella, & alia quæ a sola libertate uoluntatis dependent, cum etiam in rebus naturalibus certa iudicia dari non possint, quæ tamen casualiter a Deo dependent, quanto minus in his, quæ nihil commune habent cum cælo, sed tantum a uoluntate libertatis causantur, hinc illud uulgatum Phtolomei in almagesto, homo sapiens dominabitur astris, dominabitur in quantum ad actus rationis, quæ influentijs astrorum subiecta non est, dominabitur etiam quantum ad effectus naturales, contra quos remedium adhiberi potest sicut regulariter contra asperitatem hyemis providendo de calefacientibus contra pluuias de domibus, & de alijs, hoc quidem omnino tenere oportet. quod uoluntas hominis non est subiecta necessitati astrorum, alioquin periret liberum arbitrium, quo sublato non imputarentur homini bona opera ad meritum, nec mala opera ad culpam.

Et ideo certissime tenendum est cuilibet Christiano, quod ea quæ ex uoluntate hominis dependent, qualia sunt omnia humana opera, non ex necessitate astris subduntur, & ideo dicitur Hierem. x. a signis cæli noli metuere quæ gentes timent, & diabolus ut omnes pertrahat ad errorē immiscet se operationibus eorum qui iudicijs astrorum intendunt. ideo August. dicit super genesim ad literam, fatendum quando ab astrologis uera dicuntur instinctu quodam occultissimo dici, quæ nescientes humanæ mentes patiuntur, quod cum ad decipiendos homines fit, spirituum immundorum est operatio, quibus quædam uera de temporalibus rebus nosce permittitur, & ideo August. dicit 2. de doctrina christiana, quod tales astrorum observationes referendæ sunt ad quædam pacta cum dæmonibus habita. est autem omnino Christiano uitandum pactum, uel societatem cum dæmonibus habere sicut illud Pauli. 1. Ad Cori. x. nolo uos fieri socios dæmoniorum, & ideo certum est graue peccatū esse circa ea quæ a uoluntate hominis dependent, iudicijs astrorum uti. Et licet hoc plurimis rationibus probari possit, his omissis, paucis autoritatibus comprobabo. dicit enim August. lib. 6. de ciuita. Dei. c. j. qui stellas putant habere talem a Deo eis traditam potestatem, magnam cælo faciunt iniuriam, in cuius uelut in clarissimo senatu, ac splendidissima curia, opinantur scelera facienda de

cerni, qualia si terrena ciuitas decreuisset genere humano decernente fuerat euertenda, & idem Augusti. 2. super genesim ad literam inquit, im-
 pia perversitate in malis factis reprehendis ingerunt accusandum po-
 tius authorem siderum quam hominem scelerum commissorem. Da-
 mascenus in 2. sententiarum dicit, actuum nostrorum nequaquam
 sunt causa corpora caelestia, nos enim liberi arbitrij a conditore fa-
 cti domini nostrorum existimus actuum. Et Ambrosius aurea uerba
 ponit, in libro suo exameron, errorē hunc nephandum de necessitate fa-
 tali reprobando, dicens, Quomodo dominus aut bonis praemia posuit,
 aut improbis penas, si fati necessitas, conuersionem hominum stella-
 rum cursus informant, si ad necessitatem generalem, non ad instituta mo-
 rien. actus nostri factaq; referantur, cur leges propositae sint, iura etiam
 cur promulgata, quibus aut poenas improbis decernitur, aut securitas de-
 fertur innoxij, cur non uenia datur reis cum ut ipsi aiunt non sua uolun-
 tate sed necessitate deliquerunt? cur laborat agricola, & non expectat ut
 inelaboratos fructus priuilegio suae necessitatis inuehat receptaculis
 horreorum? si ita natus est, ut ei diuitiae aut opes effluant. frustra mer-
 cator periculosus sollicitat mare: Si alicui otioso potest equidē (ut aiunt)
 forte generali diuitiarum thesaurus illabi, cur omnis hominum sollicitu-
 do de quaestu omne studium negotiationis, omnis labor, omnis occupa-
 tio? si non ex uoluntate, sed fatali necessitate res decurrunt humanae? ubi
 enim est directa necessitas, ubi inordinata industria, immo fatua sollici-
 tudo? haec Ambrosius. Id tamen exemplo uulgato comprobatur,
 nam Plato a phisonomo iudicatus corruptor puerorum respondit in-
 clinationem siderum sapientia uinci, astra enim furem, uel adulterum si-
 gnificant, non autem furem, uel adulterum faciunt, inde dicebat glo. in
 c. non liceat. xxxj. q. v. quod illi reprobantur, qui dicunt superioribus inef-
 se necessitatem in inferiora, & qui dicunt, quod sunt causa rerum, non si-
 gna rerum, Exemplo altero confirmatur de Iacob, & de Esau, qui gemini
 nati sunt, gene. xxv. sic alter post alterum, ut posterior plantam prioris te-
 neret, & tamen in uia moribus diuersi, in actibus dissimiles, in parentum
 amores dispares fuerunt, sic ergo concludendum est non esse credendum
 quod cursus caelestes necessitent hominum uoluntates ad bonum uel
 malum, quia sicut dixi, peccatum non esset, quia inuoluntarium ut est
 6 text. in cap. j. xv. quaestio. vj. Et tamen alibi dicebat Ptholomeus in centi-
 loquio, anima sapientis medici dominabitur astris, propterea dicunt,
 S. Thom. & S. Bona. in 2. distincti. 17. quod mores hominum sci-
 licet appropriare uirtutes & uicia, & eorum euentus futurorum causa-
 ri ex sideribus, potest intelligi dupliciter, uno modo necessario & suf-
 ficienter,

sufficienter, Alio modo dispositiue, seu inclinatiue, & contingentem, si intel-
 ligatur primo modo, negandum est, quod mores hominum causentur ex si-
 deribus, tum quia cum motus corporum caelestium sit naturalis & neces-
 sarius, diuersitas morum esset naturalis & necessaria, & non ex libero ar-
 bitrio, & tunc frustra essent consilia, nec merita essent, nec laudes, repu-
 gnat enim Christianae religioni, quia tolleretur praemium & meritum, re-
 pugnat in super sensui, quia uidemus eodem utero natos moribus diuersi-
 ficari, ut dixi de Iacob & Esau. Postremo tamen repugnat experientiae, quae est
 7 mater rerum, quia uidemus & legimus multos in primis adolescentiae an-
 nis fuisse uitae dissolutissimae, deinde moribus in melius mutatis ornatif-
 sime uixisse, & speciose, ut uideri potest in exemplis quae ponit Valer. Ma-
 xi. lib. vj. ca. 7. de mutatione morum & fortunae, de Scipione Africano,
 Quinto Fabio maximo, & huiusmodi, & propterea optime dixit philoso-
 phus Solon, nemo dum uiuit, uere felix uel miser dici potest, ad ultimū
 enim usque fati diem ancipiti fortunae subiecti sumus, & morum assidue
 mutationi. Sin autem nos loquamur secundo modo, scilicet contingen-
 ter, inclinatiue, seu dispositiue, sic concedendum est, quod mores patriarū,
 appropriatae uirtutes, & uicia hominum, & eorum euentus futurorum a
 corporibus caelestibus & sideribus dependeant, nam uirtus corporum ce-
 lestium operatur secundum doctores ad missionem, & qualitatem com-
 8 plexionum corporum. Varia tamen dispositio & complexio corporū
 facit multū ad uariationem actuum, & morum animae, nam ut plurimū
 anima mutatur ad complexionem corporalem, colerici enim sunt iracū-
 di, flegmatici pigri, sanguinei benigni, melancholici inuidi, hoc tamen, ut
 dixi dispositiue, contingentem, & ualde de longinquo, & non necessario
 dicitur, nam anima dominatur corpori, & maxime quando est adiuta per
 gratiam, unde uidemus multos colericos mansuetos, inde est illud dictū.
 9 sapiens dominabitur astris. Si tamen dicta assertio esset uera, quod cursus
 caelestes necessitent hominum uoluntates, multa absurda & inconueniē-
 tia sequerentur, quae colliguntur ex praedictis auctoritatibus, nam si ab
 stellis iste est fur, ille avarus, ille luxuriosus, ille ebrius, hoc non est bonū
 sed pessimum, & sequeretur quod Moses falsum dixisset, dū in opere quar-
 ta diei enumeratis duobus magnis luminaribus & stellis dixit, Gene. j. vi
 dit Deus quod esset bonum, scilicet regimen stellarum, seque retur etiam, quod
 absque iustitia dantur praemia bonis, sequitur in super quod nullum iu-
 dicio de hominum factis Deo relinquatur. contra text. Euangelij Mat-
 the. xxv. ubi traditur de iudicio uniuersali, in quo damnantur impij, &
 remunerantur pij, & plura alia absurda sequerentur, quae referre lon-
 10 gum foret. Deus tamen enim creauit hominem cum libero arbitrio. Ec-
 cle. xv.

cle. xv. ubi habetur quod Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. glo. j. liberi arbitrij. adiecit mandata & præcepta sua, apposuit aquam & ignem, ad quod uoluerit porrigat manum; ante hominem uita & mors, bonum & malum, quod placuerit, dabitur illi.

- 11 Et hanc uanam hominum opinionem tenentium dictam assertionem & credentiam blasphemam appellat Leo Papa in quadam Epistola sua quae ponitur in j. parte conciliorum generalium folio. 175. dicens. undecima blasphemia est, quae fatalibus stellis & animas hominum & corpora opinantur stringi, per quam amentia necesse est ut omnibus Paganorum erroribus implicati, & fauentia sibi (ut putant) sidera colere, & aduersantia studeant mitigare, uerum ista sectantibus nullus in Ecclesia catholica locus est, quoniam qui se talibus persuasionibus dedit, a Christi corpore totus abscessit. Quae uerba damnant dictam assertionem ut haereticam & blasphemam, haereticam in eo quod dicit, quod illam tenens a corpore Christi totus abscessit, quod est proprium haeretici. c. haeresis Graece. 2. q. 3. deducitur etiam, quia obuiat sacrae scripturae ex necessaria consequentia, & contradicit doctrinis Sanctorum Patrum ab Ecclesia uniuersali approbatis, in his quae de recta fide & condemnatione haeticorum exposuerunt, pro ut in sexto gradu catholicarum ueritatum dictum est, & in proxima. q. Si quid haec assertio esset uera, sequeretur demum quod homo in hac uita non posset nisi peccare, & non facere bonum, quod est una haeresis Manichei, aut non posset nisi bene operari, & fuit haeresis Ioviniani, ut scribit S. Tho. in 2. dist. 28. q. j. & uerque liberum arbitrium destruebat. Alij uero ut Pagani ponebant fortunam ut deam, quam suo modo depingebant in forma foeminae quae est semper uariata, ut dicit Codrus sermo. xii. quia uarium & mutabile semper foemina. c. forus, de uerbo. signi. Bolog. in Authen. habitaculo. ij. C. ne filius pro patre, & eam praeficiebant omnibus distributionibus humanis, & huius opinionis fuit Seneca in Epistolis; dum ait, res humanas nullo ordine fortuna regit, spargitque manu munera, caeca peiora fouens, & Iuuenalis, te facimus fortuna dea caeloque locamus, & Plutarchus in lib. de remedio irae in persona Euripidis dicebat, Deus magna regit, paruaque nostra in fortunae manibus dereliquit, & alibi Iuuenalis, si fortuna uolet fies de Rhetore consul, si uolet haec eadem fies de consule Rhetor. de hac conquirebatur Euander Eneam alloquens apud Virgilium: Me pulsum patria pelagique extrema sequente, fortuna omnipotens & inuitabile fatum. Et Seneca prima tragedia dicebat. o fortuna uiris inuida fortibus quae non aequa bonis praemia diuidis, & dicebat Aristo. ubi plurimus intellectus & ratio ibi minima fortuna, ubi autem plurima fortuna ibi minimus intellectus, & dicebat Iulius Caesar attestante Q. Mutio, quod negat eximiam quae

quae gloriam saepius fortunae quam uirtutis esse beneficium. Haec quidem opinio falsa & erronea est, quam confirmat Augustinus. 4. lib. de ciuit. Dei. cap. 18. & dicit Scotus quolibet. xxj. uersu. quantum ad primum. quod falsa est positio Paganorum imaginantium fortunam esse quandam Deam cui tanquam causae per se attribuuntur effectus quos uidemus fortuite euenire, & forte propter istum intellectum malum Paganorum reprehendit Augustinus. se ipsum primo retract. c. i. non mihi inquit placet, totiens appellasse fortunam, catholici autem potius talia debent attribuere prouidentiae diuinae, saltem generaliter, scribit late de his S. Bona. in 3. sententiarum. dist. 37. & dicit Augustinus. lib. v. de ciuit. Dei. ca. j. si propterea quisque fato tribuit quia ipsam Dei uoluntatem vel potestatem fati nomine appellat, sententiam teneat, linguam corrigat. Haec scripsi aduersus quendam praedicatorum asserentem contrarium.

S V M M A R I V M.

- 1 Assertio, quod uirgo Maria sit concepta in peccato originali, an sit scandalosa.
- 2 Assertio scandalosa probatur, asserens Mariam uirginem conceptam in peccato originali.
- 3 Responso ad extrauagantem Papae Sixti tenentis non esse ab Ecclesia decisum, quomodo intelligatur.
- 4 Doctores canonistae tenent uirginem Mariam non esse conceptam in peccato originali.
- 5 Vniuersitas Parisiensis tenet quod non fuit concepta Maria uirgo in peccato originali.
- 6 Assertio, quod Virgo Maria non sit in corpore in caelesti Paradiso, est male sonans, & piarum aurium offensiuam.
- 7 Donationem Constantini factam non esse Ecclesiae, asserens non esse procul ab haesi.
- 14 Sermo diui Hieronymi non deberet legi in matutinis de assumptione beatae uirginis.

DECIMA SEPTIMA QVAESTIO:

Quæ de mandato Superiorum fuit correctæ
& moderata, & iuxta illorum correctio-
nem & moderationem impressa.

DE CIMO septimo quæro, An sint assertiones scandalosæ hodie asserere, Virginem Mariam Dei que genitricem fuisse originali peccato conceptam, & post mortem corporalem non fuisse assumptam in corpore in celestem Paradisum? Et licet † dominus Ioann. de Gerson in suo tractatu de propo. ab Episcopis hæreti. conclusione tertia dicat, quod hæc assertio non est scandalosa, quod virgo Maria fuerit concepta in peccato originali, cum secundum eum apud maximos doctores in Theologia sanctos & fide dignos iudicetur probabilis, neque scandalizari. & idem sentit de illa quod virgo Maria non sit assumpta cum corpore in coelum, citans super hoc Hieronymum ad Eustochium. dicendum tamen est, quicquid esset in antiquis temporibus apud illos excellentissimos Theologos de ijs duabus propositionibus dubitatum, secundum quæ tempora præfatus Doctor loquitur, hodie tamen ambas propositiones apud nos præsertim Hispanos & Gallos etiam, qui hanc sententiam amplectantur, solemnem festiuitatem de hac immaculata conceptione agentes scandalosas esse arbitror. Et licet Sixtus Papa IIII. in sua extrauag. Incipiente Graue nimis, posita sub tit. de reliquijs & ueneratione sanctorum

sanctorum ædita anno Domini Quadringentesimo octuagesimo tertio, videatur sentire, quod nondum sit à Romana Ecclesia & Apostolica Sede decisum, an ipsa domina sit in peccato originali concepta vel non, nihilominus eadem Romana Ecclesia de ipsa intemeratæ semperque virginis conceptione publice festum solemniter celebre, & speciale & propriû ordinauit, & tales tribuit Indulgentias celebrantibus illud festum, quales conceduntur Christi fidelibus in solemnitate corporis Christi, vt idem Sixtus testatur in extrauaganti incipien. Cum præ excelsa meritorum insignia. sub eod. titulo. Sic † igitur ijs stantibus dicta assertio apud multos uideri potest scandalosa, aut piarum aurium offensiua seu male sonans. Nam offendit pijs aures illorum, qui illius conceptionem credunt immunem à peccato, cum Ecclesia celebret festum
3 Conceptionis, & ideo illius colunt festiuitatem. Nec † obstat quod inquit Papa Sixtus in dicta extrauaganti. Graue nimis. quod nondum sit à Romana Ecclesia & Apostolica sede decisum, quia Papa ibi non loquitur quod non sit decisa quæstio super conceptione uirginis, hoc est an sit cõcepta in peccato originali uel non, quinimo. præsupponit Ecclesiam Romanam sic tenere, quod non sit concepta, eo quia ibi dicit, ipsam celebrare festum de ipsa conceptione, & quod speciale, & proprium officium ordinauit, sed dicit non esse decisum ab ipsa Ecclesia Romana, an tenentes alteram partem incurrant hæresim, nec forsan inconuenit, ut aliquid tradat vel tolleret Ecclesia, & contrarium tenentes non sint hæretici censendi prout non sunt contrariam opinionem tenentes & illam sequentes, quia vt dicit Ioan. de Gerso. in prima parte titu. de ueritatibus credendis. non omnia, quæ tradit uel tollerat Ecclesia publice legenda, sunt de necessitate salutis, sed dumtaxat illa, quæ sub diffinitione iudiciali tradit esse credenda, uel opposita reprobanda, concurrente uniuersali Ecclesiæ consensu. Vide omnino Guidonem Episcopum Maioricen. in suo tracta. fol. xciiij. & ita cum hoc non sit ab Ecclesia decisum, vt tenentes contrarium sint hæretici censendi, Ideo Papa Sixtus dicit nondum esse decisum, an tenentes contrarium sint hæretici iudicandi, & hæc est mens dictæ extrauagantis, quæ ad non aliud edita fuit nisi ad imponendum silentium
prædicato-

prædicatoribus verbi diuini, ne ad inuicem se appellarent hæreticos, ad tollenda non leuia scandala in mentibus fidelium exorta, & maiora, quæ in dies exoriri suspicabantur, vt tibi dicitur, Cum igitur ad Papam sedemque Apostolicam pertineat diffinire similes, & maiores quæstiones, per cap. maiores. de Baptismo. & cap. quæstions. xxiij. quæstio. prima. & cap. huic sedi. xxvii. distinct. non profecto approbasset hoc festum immaculatæ conceptionis, concedens indulgentias peccatorum visitantibus capellas huius sanctissimæ conceptionis, ac illis, qui intererint horis diurnis pariterque nocturnis dicti officii, si aliquis error esset in articulo huius uenerandæ conceptionis virginis Mariæ. Et † dicit Anto. de Butr. in cap. conquestus. de feriis, Audio Ecclesiam hodie approbasse opinionem, quod Maria non fuit concepta in originali peccato. Idem tenet ibi Abbas. & Andr. Sicut. & in clemen. prima. de summa Trinita. column. quinta. versicul. Vtrum autem. & dicit Cardinal. Florent. in dicto cap. conquestus. quod festum conceptionis communiter celebratur ab omnibus Ecclesiis, & ita debet obseruari, ut ipsa virgo beatissima ab omnibus honoretur, in quantum fieri potest. vnde hæc assertio tenens quod ipsa domina est concepta in peccato originali videtur esse apud multos, vt diximus, scandalosa. Et † ideo vniuersitas Parisien. in libello contra assertiones luteranas censuit illam assertionem esse falsam. Eandem assertionem piarum aurium offensiuam appellat Andre. Siculus in dicta clement. prima, & ideo non sine ratione in vniuersitate Parisien. & in aliis quando quis creatur doctor in Theologia aut Bacchalaris iurat quod docebit & defendet, quod Virgo christifera sit concepta sine peccato originali, ut etiam refert Ioan. Maior in dict. dist. iij.

DECL-

DECISIO ALTERIVS ASSERTIO-

nis, An hodie sit scandalosum asserere Virginem Mariam Deiq; genitricem post ipsius mortem non fuisse assumptam in corpore in coelestem Paradisum.

EQVITVR videre de altera assertionem ab initio huius quæstionis proposita, An scilicet hodiernis temporibus sine scandalo, & absque aurium piarum offendiculo asseri possit, Quod Beata Virgo Maria Dei Genetrix post eius mortem corporalem non fuerit assumpta in corpore in coelestem Paradisum. Et pari ratione idem censendum est de ipsius Beatæ

6 Beatæ Mariæ Virginis Dei genitricis Assumptione, ut hodie assertio scandalosa, † & piarum aurium offensiuâ & male sonans sit censa, ratione generalis consuetudinis Ecclesiæ, quæ celebrat assumptionem corporis & animæ in cælum, prout sic fuisse probat August. in suo sermone de assumptione, incipien. Quia profundissim. & in alio sermone incipient. Adest nobis dilectissimi, & probatur in cap. Alma mater. §. in festiuitatibus, de sentent. excommunic. lib. vj. & in ca. pronuntiandum. in verbo. assumptio. de consecr. distinct. iij. in his enim & si nihil certi statueret diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum tenenda sunt. capitulo. in his rebus. xj. distinctio. & in re dubia ad fidem & certitudinem præuuleret autoritas Ecclesiæ Catholicæ. capitulo palam. xj. distinctio. & ubi lex deficeret ad consuetudinem loci esset recurrendum. capitulo. de quibus. iuncta glos. nigesima distinctio. & ideo consuetudo in his solemnitatibus assumptionis Virginis Mariæ spectanda est, unde inquit. Sanct. Thom. quolibeto. secunda. quæstion. vii. quod magis debet seruari consuetudo Ecclesiæ quàm autoritas Augustini uel Hieronymi aut cuiuscunque alterius doctoris. Et dicebat Hostien. in capitul. Ne innitaris. de constitutio. quod opinio communis & approbata habet, quod corpus Virginis fuit assumptum in Cælum, dicens ita tenere Augustinum, Hieronymum uero non sic aperte locutum esse, Immo dicit quod nulla scriptura aperte deponit de eius assumptione corporali, ut in Epistola ad Paulam & Eustochium, Bald. uero in dicto cap. Ne innitaris. inquit, quod hodie proximum est heresi tenere, quod non sit assumptum eius corpus, quia solemnissimum festum sit de assumptione Virginis cuius corpus & animam pie credunt esse in Paradiso cælesti. Facit † etiam ad hoc, quod hodie tenere quod donatio Constantini facta Ecclesiæ non ualuerit, non est procul ab heresi, inspecto præsertim, quod in extrauaganti Bonifacii incipiente, Vnam sanctam. continetur ut scribit Abbas in consil. 84. uidetur primo. colum. 2. libr. primo. & grauius esset dicere nunquam fuisse dictam donationem factam à Constantino Imperatore Ecclesiæ, quod est contra text. in capitul. fundamenta Ecclesiæ. §. ne autem ipsa. de electio. lib. vi. & ad rationes

rationes temerarias & infructuosas quas facit Laurentius ualla in suo tractatu de donatione Constantini late & efficaciter respondet Cardi. Alexan. in cap. Constantinus. xcvi. distinct. Unde † miror, quod in lectionibus matutinalis officij de assumptione Virginis Mariæ legatur hodie sermo Beati Hieronymi, cum sit oppositum in obiecto, nam Ecclesia tenet assumptam esse cum corpore in cælum, & in dictis lectionibus de hoc dubitatur, & ideo conuenientior esset sermo Beati Augustini qui hanc ueritatem affirmat animose, & defendit, nec debet reprehensibile iudicari si secundum uarietatem temporum statuta quandoque mutantur humana, præsertim cum uergens uel euidens utilitas hoc exoptulet. cap. non debet. de consanguini. & affini. cap. sciendum. xix. distinct. cap. erit autem. distinct. 4. cap. quod ignoret. 2. q. 4. & pro hoc facit tex. cap. si. 24. distinct. ubi dicit, quod sicut quædam sunt quæ nulla possunt ratione diuelli, Ita multa sunt quæ aut necessitate temporum, aut per considerationem ætatum oportet illa temperari, illa semper consideratione seruata, ut in his quæ uel dubia sunt, uel obscura id nouerimus sequendum, quod decretis Apostolicis non inueniatur aduersum.

S V M M A R I V M.

- 1 Maria Virgo non fuit mortua, sed quod uiua fuit translata ad cælestem Paradisum argumentatur.
- 2 Die ultima iudicij finalis qui fuerint uiui, an ante moriantur.
- 3 Mariam uirginem mortuam fuisse, probatur auctoritatibus doctorum authenticorum.
- 4 Virginem Mariam non esse mortuam dicere scandalosum est, & sapiens hæresim, & ibi traditur quid est dicere sapere hæresim.
- 5 Resurrectionem generalem negare est hæreticum.
- 6 Veritates catholicae non sunt in dubium reuocandæ.
- 7 Assertio sapiens hæresim generalis est.
- 8 Morituri sunt omnes & etiam Enoch qui est in Paradiso terrestri.
- 9 Responso ad contraria, quod uirgo Maria fuit mortua.
- 10 Mala ueniunt bonis, & malis bona non sine causa.
- 11 Reipublicæ utilitas est, ut quis aliquando suo iure priuetur.
- 12 Punitur quis sine culpa in pluribus casibus.
- 13 Punitur nullus absque culpa præcedente nisi propter manifestationem gloriæ Dei, ut in ceco nato dixit Christus.
- 14 Pœna non debet tenere nisi suos auctores de aequitate canonica, sed fallit.

ARNAL, ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- 15 *Pœna priuatiua, non autem positiua quis punitur pro culpa alterius.*
 16 *Pœna positiua aliquando quis punitur ob utilitatem reipublicæ.*
 17 *Pœna positiua aliquando Deus punit aliquos temporaliter.*
 18 *Maria uirgo quare fuit mortua, cum fuerit sine aliquo peccato originali, scilicet licet mortali seu ueniali.*
 19 *Adam an fuisset moriturus si non peccasset.*
 20 *Regulam habens pro se habet intentionem fundatam.*
 21 *Maria uirgo mortua fuit.*
 22 *Morientur illi qui uiui reperiuntur in die uniuersalis iudicij.*
 23 *Exceptio non extenditur, nec ampliatur regulam in non exceptuatis.*
 24 *Oratio siue collecta quæ legitur in die Assumptionis Virginis Mariæ, scilicet, ueneranda nobis Domine, &c. declaratur.*
 25 *Maria Virgo & Christus mortui fuerunt.*

DECIMA OCTAUA QVAESTIO.

DECIMO octauo Quæro, utrum sapiat hæresim dicere quod uirgo Maria Dei genitrix non subierit mortem temporalem, sed quod uiua translata fuerit ad cœlestem Paradisum. Et tunc prima facie uidetur dicendum quod hæc assertio sit uera, quod uirgo Maria non fuit mortua, quia peccatum fuit causa mortis. Gene. 2. quæcumque hora comederitis ex eo, morte moriemini, unde comedente nostro parente Adam ex illo fructu uetito, mors intrauit in genus humanum. Pau. ad Roma. quinto. per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, adeo quod dicit August. super Genesim ad litteram. quem citat magister in 2. sententiarum. distinct. xx. si primi parentes non fuissent transgressi diuinum præceptum sine morte statuto tempore fuissent ad meliorem statum, hoc est ad beatitudinem, translati. Sed uirgo Maria fuit immunis ab omni peccato originali ueniali atque mortali, ut Ecclesiastenet, ut proxime dictum est, sequitur ergo quod non debuit mori, facit ad hoc argumentum a cessante causa, cessante enim causa cessat effectus. nam cessante seu uerius non existente in ea peccato debuit mors cessare. ca. cum cessante, de appella. l. adigere. §. quauis. ff. de iure patris. cum peccati stipendium sit mors, Pau. ad Roma. 6. & prima ad Corin. 15. stimulus mortis peccatum est. Secundo facit ius naturale, ut pœna sequatur reos & non alios. l. si pœna. ff. de pœnis. l. sancimus. C. eo. l. ob meritum. C. ne filius pro parte. c. peruenit, de his quæ fiunt à maiore parte. c. sed cum uirgo non fuerit rea peccati, ergo non fuit mortua. ca. cognoscetes. de consi. Tertio, quia licet de lege communi omnes morituri

rituri sunt, quia statutum est hominibus semel mori, ut Pau. ad Hæbre. 9. tamen in proposito uidetur agi de lege speciali, sicut de lege speciali præuenta fuit, ut non macularetur ab originali peccato, quia hæc est sequela dicti peccati, & generi per speciem derogatur. ca. generi per speciem. lib. 6. de reg. iur. l. in toto iure. ff. de reg. iur. & per specialem legem derogatur generali. l. sanctio legum. ff. de pœnis. Ange. de Perusi. in consi. clx. pro decisione quæstorum. colum. j. Raphael. Fulgo. in consi. ccxv. in primo proposito consultationis. col. j. Quarto tunc ad hoc accedit, quia non uidetur repugnare articulo fidei, quod omnes morituri sunt, & quod omnes sunt resurrecturi, dicere etiam, quod aliquis non morietur & consequenter non resurget, cum aliqui excipiuntur ab huiusmodi generali statuto, ut sunt illi qui in die uniuersalis iudicij uiui reperiuntur, quia non morientur, & consequenter non resurgent, nam resurrectio est reparatio de morte ad uitam, ut latius statim dicam, quod uidetur probari. i. ad Corin. xv. ubi secundum aliquos tex. dicit, non omnes quidem moriemur, sed omnes immutabimur, quod intelligitur, quia quorundam opinio fuit, quod non omnes homines morientur, sed quod aliqui in aduentu Christi ad iudicium uenient uiui, & isti non morientur, sed isti immutabuntur in statum incorruptionis, & propter hoc dicunt, quod ille tex. Pau. dicit non omnes quidem dormiemus, id est moriemur, sed omnes immutabimur tam boni quam mali, & tam uiui quam mortui, unde secundum hoc immutatio non intelligitur de statu anim. litatis ad statum spiritualitatis, sed de statu corruptionis, ad statum incorruptionis, & hæc litera, non omnes moriemur, non est contra fidem, ut dicit ibi. S. Tho. Nam. S. Hieronymus ad Marcellam de quinque quæstionibus scribens inquit, sanctos qui in fine mundi inuenient non morituros, sed uiuos assumendos, & ad hoc uidetur Augusti. citare Hieronymum, dum inquit in lib. de Ecclesi. dogma. cap. 7. quod sicut aliqui æque catholici, & eruditi uiri qui credunt, anima in corpore manente, immutandos ad incorruptionem & immortalitatem eos qui in aduentu domini uiui inueniendi sunt, & hoc eis reputari pro resurrectione ex mortuis, quod mortalitatem immutatione deponent, non morte, & licet secundum Hieronymum ad Minerium, ille textus apud græcos bifariam legatur, hoc est, omnes quidem non dormiemus, sed omnes immutabimur, & eo modo quo habet uulgata editio, scilicet, omnes quidem resurgemus. tamen Hylarius & Grifostomus primo modo legunt, ut sit sensus, non omnes morituros, omnes tamen immutandos esse, & cum eo quod græci legunt consentire uidentur ea quod diuus Paulus scribit ad Thessalonicen. i. capitu. 4. inquit, si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt

per Iesum adducet cum eo, hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quod nos qui uiuimus, qui residui sumus in aduentu domini, non praueuiemus eos qui dormierunt, quoniam ipse dominus in iussu & uoce Archangeli descendet de caelo, & qui in Christo sunt resurgent primi, Deinde nos qui uiuimus, qui relinquimur simul rapiemur cum nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum domino erimus, & dicit ibi quidam in suis annotationibus, quod Paulus ibi ita loqui uidetur, quasi resurrectio ea aetate esset futura, licet secundum eum uerti potuisset graecus sermo per futurum, id est nos qui uiuemus, & reliqui erimus, una cum illis rapiemur, ex quibus uidetur non omnes dormituros qui erunt uiui tempore aduentus Christi in iudicium, & sic haec opinio, ex quo uerba faeræ scripturae possunt saluari, non est statim ut haeretica iudicanda, sicut nec contraria, ita concludit dominus Guido Carmelita. Episcopus Maioricen. in dicto tracta. de haeresibus. carta. cxcj. in cap. incipien. uir quidam doctus & excellens. Vnde ex his non uidetur dicta assertio iudicanda haeresim sapiens, cum non contrarietur articulo de uniuersali resurrectione, nec dictis Pauli attestantis, quod omnes morituri sint, cum omnes non morituri sint, & consequenter non resurrecturi, ut patet in his qui reperientur uiui in die uniuersalis iudicij, & sufficit haec dare instantiam, ut dicit gl. in c. sicut uirgeri. j. q. j. & scribitur per Moder. in l. si creditori. ff. de ope. no. nun.

3 SED ¶ IN Contrariū est autoritas Ecclesiae, quae concinit in die gloriosissimae assumptionis sequentē collectā, ueneranda nobis domine huius diei festiuitas opem conferat salutarem, in qua sancta Dei genetrix mortem subijit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quae filium tuum dominum nostrum de se genuit incarnatum, & c. quae collecta edita fuit a diuo Gregorio ut attestatur Grabeil in secundo sermone de assumptione Virginis, in qua manifeste patet Ecclesiam tenere ipsam dominam uirginem, Deique genetricem mortuam fuisse, & hoc tenent omnes catholici tractatores nullo discrepante, quos ego uiderim, & Augusti. in sermone. 2. de assumptione. incipient. quia profundissime, inquit, memores conditionis humanae mortem illam scilicet uirginem Mariam subijisse temporalem non metuimus dicere, quam idem eius filius, qui Deus & homo, lege sortis humanae sustinuit, & hoc quia homo de eius susceptus & profusus est utero. Et Hieronymus ad Eustochium dicebat, cum profecto nihil constat nisi quod hodie na die gloriosa migravit a corpore, idem quoque testatur Damascenus in duobus sermonibus, & Dionysius in libr. de diu. nominibus. parte. 2. capitulo. j. inquit Beatum Paulum Apostolum interfuisse dum ipsa domina mortua fuit, Est ergo conclusio, quod uirgo Maria uere & realiter

mortua

mortua fuit, & sic generaliter tenetur in uniuerso mundo sine contradicatore, pro ut in ecclesijs in die suae assumptionis gloriosae representat ecclesia, & sic est tenendum, quia ut inquit. S. Augusti. in libro ad inquisitiones Ianuarij, & habetur in c. illa autem. i. 2. distin. illa quae non scripta, sed tradita sunt custodimus, quae autem toto orbe terrarum obseruatur, dantur intelligi, uel ab ipsis apostolis, uel ex plenarijs concilijs. (quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas) commendata atque statuta retineri, sicut id, quod domini passio, & resurrectio, & assensio ad caelum. & Ad uenens Spiritus Sancti anniuersaria solemnitate celebrentur, & si quid aliud tale occurrerit quod seruetur ab uniuersis, quocumque se diffundit Ecclesia, idem scribitur in c. illud. ea. dist. & in c. cum Marthae. de celebra. missarum. Vnde ¶ haec assertio, quod ipsa domina non fuit mortua, non solum est scandalosa, sed etiam sapiens haeresim, nam illa propositio secundum Doctores sapit haeresim quae asserit dogma peruersum, ex quo cum notorio uero, quod negari non potest, sequitur haeresis proprie dicta, ut puta, haec propositio, omnis homo existens Romae est in peccato mortali, potest dici sapere haeresim, quia ex ea cum aliquo uero assumpto uide licet, quod infans nouiter baptizatus est homo existens Romae, sequitur quod infans nouiter baptizatus sit in peccato mortali, quod est haeticum, nam in baptismo omnis homo siue paruulus, siue magnus moritur peccato, ut testatur Augusti. in enchiridio. & habetur in cap. a paruulo. de conse. distin. 4. inquit. a paruulo recenter nato usque ad decrepitem senem sicut nullus prohibendus est a baptismo, ita nullus est qui non peccato moriatur in baptismo, idem dicit in cap. regenerante. ea. distin. & Cardi. scribit in d. tracta. 2. parte. libr. 3. cap. x. dixi supra in hac parte. q. vj. & idem in effectu diffinit. Ioan. maior. in 3. senten. distinct. xxxvij. q. 2. inquit, quod proprie sapiens haeresim est illud ex cuius concessione, assumpto aliquo quod non potest rationabiliter negari, sequitur in fide haeresis, & ibi exemplificat, sic igitur in proposito est, dicere uirginem Mariam non esse mortuam, est negare uniuersalem resurrectionem, sed hoc negare est haeticum. Primum ¶ patet, ut in simbolo Athanasij, ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis & c. Et qui omnem dicit nullum excludit. l. Iulianus. ff. de legat. 3. cap. si Romanorum. i. 3. dist. Sed resurgere nemo potest nisi prius moriatur, ut inquit Damascene. in 4. libr. resurrectio est eius quod cecidit per mortem per facta reparatio, & S. Tho. in 3. parte. q. liiij. arti. 3. inquit, resurrectio est reparatio a morte in uitā. Paul. j. ad Cor. xv. oēs quidē resurgemus. 2. reg. 14. oēs morimur, & Eccl. 8. oēs in corruptioe. Secundū manifeste patet, quia dicit ueritati catholicae primi generis in proprijs terminis, quia in praefata

to simbolo & alijs autoritatibus sacrae scripturae confitemur uniuersalem resurrectionem, quae est ueritas catholica primi generis in canone sacrae scripturae contenta. nam prout tradunt doctores, ueritas catholica primi gradus seu generis ex septem est illa quae in canone sacrae scripturae ueteris seu noui testamenti in propria uerborum forma continetur, ut supra dixi in quaestione quinta, & distinguitur secundum tria genera credibilium, & principaliter numerandum est genus credibilium eorum quae antea creduntur quam intelligantur, ut Esa. 7. secundum translationem. Ixx. nisi credideritis non intelligetis, eius modi sunt quae ad articulos fidei

6 pertinent, ex quibus principaliter fides nostra dependet. Quod tamen autem huiusmodi ueritates in sacra scriptura formaliter contentae sunt catholicae, manifestum est, cum de ueritate sacrae scripturae nullatenus dubitandum sit. unde Aug. in libr. de unico baptismo, & in cap. quis nesciat. ix. distin. inquit, quis nesciat sacram scripturam canonicam tam ueteris quam noui testamenti certis terminis contineri, eamque posteris omnium Episcoporum literis ita praeponi, ut de illa omnino dubitari uel disceptari non possit utrum uerum, uel utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum constiterit. Inde stante hac ueritate catholica uniuersalis omnium mortis & carnis resurrectionis, sequitur manifeste, quod dicere ipsam dominam uirginem Dei genitricem non fuisse mortuam, & sic uiam uniuersae carnis non fuisse ingressam, sapit haeresim, & praebet scandalum Christi fidelibus incidendi in haeresim proprie dictam, ex theoria supra tradita cognoscendi assertionem haeresim sapientem, quae non esset uerum, oes morituros, & oes resurrecturos, qui faciunt ad declarationem eorum qui scribunt in c. Accusatus. §. sane. de haereti. li. 6. Licet tamen alium modum cognoscendi aliquid sapiens haeresim manifeste tradant aliqui, hoc est quando attribuitur aliquid creaturae, quod est creatoris. ut si quis inuocet daemone ad sciendum futura, uel crederet speciem hominis posse mutari in speciem beluae a daemone, ut in cap. Episcopi, & cap. mirum. xxvj. quaest. v. prout late scribit Domini de sancto Gemi. in cons. 54. quidam sacerdos. colum. 3. & dicam infra in

8 quaest. 22. Sic tamen igitur fides nostra habet, quod omnes morituri sumus & resurrecturi, etiam Enoch qui translatus est ad Paradisum terrestrem, ut dicunt tractatores catholici. Gene. v. & Haëlias etiam raptus in eundem Paradisum. 4. Regum. 2. ubi secundum Vgo. Cardi. alimonia Spiritus Sancti, uel fructu uitae sustentantur, inde ambo exituri ad praedicandum contra perfidiam Antichristi, morientur, nam ab eo occidentur, quia sententia quam dominus primis parentibus infixit, in quacunque hora comederitis. Gene. 2. in omnes quocunque modo nascantur ex Adam permanentem, etiam in Christo. Psal. quis est homo, qui uiuet & non uidebit mortem,

tem. uerba sunt. S. Tho. ad Haebreos. xj. lectio. 2. Conueniens enim decessusque fuit ad multas extirpandas haereses ipsam gloriosam uirginem mortem subiisse temporalem. pro ut late explicat Bernardi. de Burtis in suo mari. xj. parte. sermone primo. quarta parte. Non tamen obstat quod uirgo non habuit peccatum, ergo non debuit mori, quia ut dicit Hostien. in cap. cognoscentes. de consti. qui caruit culpa, careat me iudice poena, de quo in cap. sine culpa. de reg. iuris. lib. vj. hinc dicitur Deutero. xxv. pro mensura delicti erit & plagarum modus. propterea dicitur, quod quicumque stultus est in culpa, erit sapiens in poena. cap. quia ea. 38. distinct. & quod poena sequi debeat suos authores &c. Ad haec dico, quod non sequitur, & sufficit dare instantiam. c. sicut urgeri. i. q. i. l. si creditori. ff. de ope. noui. nunci. nam non semper Deus infert poenam pro culpa, quia infortunia quae in hoc mundo accidunt communia sunt bonis & malis, rationem annexit Augusti. de ciuit. Dei. libr. j. capitulo octauo, & quamuis Hieronymus dicat, quicquid patimur peccata nostra meruerunt, hoc tamen generaliter dictum est de merito actualis uel originalis culpae praecedentis, uel in persona, uel in natura, sic Iob grauissime punitus fuit, ut frequenter inquit beatus Gregorius in suo libro moralium. & in Epistola

10 super Iob capitulo. x. Quinimo tamen inquit Nico. de lira in praefatione super libr. Iob. in fin. quod aliquando in praesenti malis eueniunt bona, & iustis aduersa secundum ordinem diuinam prouidentiae, ut patet in discursu illius libri, inde est quod poena sequitur culpam, non eius qui punitur, sed illius pro quo ille qui poenas patitur satis facit, & ita fuit in Christo patiente mortem, ut exponunt catholici doctores super Psal. xxj. ibi, longe a salute mea uerba delictorum meorum, inter quos dicit Augusti. quorum delictorum? de quo dictum est, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolor in ore eius, quo modo ergo dicit delictorum meorum? nisi quia pro delictis nostris praecatur, & delicta nostra, sua fecit, ut iustitia sua pro nostra iniustitia satisfaceret, inde dicebat Esa. 53. propter scelus populi mei percussus eum. non est ergo inconueniens quod quis puniatur sine culpa, non tamen sine causa, ut dicit gloss. in cap. antiqua. de priuilegijs. cap. cognoscentes, de consti. facit. cap. quoniam frequent. §. si uero aliter. in fin. ibi, sine culpa, sed non sine causa, ut lite non contestat. gloss. in cap. euocantes. 22. distin. Hinc tamen est, quod propter utilitatem publicam quis suo iure sine culpa priuatur. l. item si uerberatum. ff. de rei uendica. l. Lucius. ff. de euictio. & ualet statutum, quod unus pro alio teneatur, secundum communem opinionem Barto. & aliorum in liure prouisum. C. de Fabricen. libr. 11. l. sancimus. ubi Bald. C. de poenis, Andre. Siculus. & Decius in dicto cap. co-

gnoscentes, Alexand. de Imol. in l. saepe. colum. 4. ff. de re iudi. l. de qui-
bus. ff. de legibus. Ange. Areti. & d. Iaso. in §. actiones. in sti. de actio. pro
ut in casu notabili censent doctores, ut consanguinei teneantur pro alijs
consanguineis delinquentibus, ut scribit Petrus de Anchara. in cap. j. co-
lum. 8. uersic. quæro etiam scriptum est. de consti. de quo Siculus & alij
mentionem faciunt in d. cap. cognoscentes, Fely. in c. ius generale. i. di-
stin. colum. fina. Decius in consil. 64. diligenter & pro uiribus. colum. 2.

12 In pluribus enim casibus Deus puniuit alios ob aliorum culpam, ut
paruulos sodomitarum, quos non excusauit ignorantia, quin pro pater-
no scelerè cœlesti igne consumerentur, hunc, & alios casus scribunt
Doctores in cap. Ecclesia. j. quæst. 4. facit. cap. sceleris. §. fin. ff. de pœ-
nis. libr. 6. cap. mulier. xv. q. 1. hinc propter communitatis delictum ciui-
tas priuatur dignitate pontificali, pro ut ibi scribant Ioan. Andre. & alij
Moderni. etiam in l. ciuitas. ff. si cer. peta. Francif. de Areti. in consil. 165.
sicut Ioannes dicit. sic filius pro patre punitur aliquando. ca. ad aures. de
pœnis. cap. uergentis. de hæreti. Saly. in d. l. sancimus, & in l. quisquis. C.
ad l. Iuliam. Maiesta. cap. statutum. de hæreti. libr. 6. pro his facit dictum
Valerij Maximi de neglecta religione. cap. 4. inquentis. Dionisium sa-
cilegum deosque contemnentem non fuisse punitum a dijs, sed puniti
fuerunt eius filij propter delictum patris. facit. cap. ad succidendos. de
13 scisma. libro. vj. Sic ergo quando nulla culpa præcedit patris uel
matris, nullus sine culpa punitur, nisi ut manifestetur gloria Dei nostri,
ut in ceconato, & sic si primi parentes non peccassent non fuissent mor-
tui ipsi, nec posterij, sed translati fuissent ad Paradisum cœlestem, ut dicit
Augustin. Sed quia culpa præcessit, non est inconueniens ex edicto Dei
alios inculpabiles puniri, sic enim quis punitur propter culpam ab alijs
commissam. l. milites. §. decem. ff. de noxalibus, ut inquit Bald. in d. cap.

14 cognoscentes. Vnde licet de æquitate pœna non debeat tenere nui-
suos authores, ut in d. cap. quæsit. & d. l. sancimus. tamen contra hanc æ-
quitatem saepe iuris rigor ex causa statuit, ut dicit gloss. in d. cap. ius gene-
rale. distinct. j. Innoc. in cap. grauem. de senten. excommunicata. Oldra. in
consil. lxxvj. an ex delicto administratorum. Dyn. in ca. non debet. de regu.
iuris. libr. 6. Abbas & Ioan. de Ana. in cap. uergentis. de hæreti. hinc sunt
plures casus in quibus filius punitur pro patre, quos scribit Archi. in cap.
qui bona. colum. pe. uersic. sed fallit regula. 17. quæst. 1. Cardi. Alexan. in
15 cap. satis. lxx. distinct. Et licet ut aliquis pro alio puniatur, & filius pro pa-
tre facilliter procedit in pœna damni, pro ut iura desuper allegata mili-
tant, quia secundum Alex. de ales. uersus habetur, quis pœna damni puni-
tur, paupertas, odium, fauor, uicium, scœlus, & ordo, personas spoliant &

loca

loca iure suo. quem citat Car. de Turre Crema. in d. c. ius generale. & gl.
in d. c. cognoscentes. & d. c. antiqua. sed ut quis puniatur pœna positiu a
seu corporis afflictiu pro alio sine culpa etiam concurrente causa, iudi-
cium humanum non dicitur, ut notat Bal. in rubri. C. res inter alios. colu-
j. uersic. Item nota per consuetudinem. Bald. in l. j. colu. j. uer. secundo re-
uoco. C. ne filius pro patre. tradit Alex. in d. l. saepe. colu. 4. uersic. ex qua
ratione. cum alijs, ut scribit Siculus in d. c. cognoscentes. col. 3. & fundant
se in glo. in uerbo, supplicium. in c. homo. 23. quæst. 5. quæ inquit, quod
qui non potest se obligare ad pœnam corporalem pro alio, de qua me-
minit Cepo. in l. si fugitiui. colu. x. C. de serui. fugi. Bal. in l. Iulianus. ij. le-
ctura. in si. ff. qui sati. d. coga. quod firmat. S. Tho. in 2. 2. q. 108. arti. 4. q.
nunquam secundum humanum iudicium aliquis debet puniri sine culpa
pœna flagelli, ut occidatur, mutiletur, uel uerberetur, pœna autem dam-
ni punitur aliquis etiam secundum humanum iudicium sine culpa, sed
16 non sine causa, ut est proxime dictum. Verum est tamen qd nonnunquam
consuetudine uel statuto introducitur, ut quis sine culpa, non tamen si-
ne causa puniatur etiam pœna afflictiu pro delicto alterius, ut in Repu-
blica tutius uiuatur, & a delictis abstineatur, pro ut in casu decreti me-
diolanensis consuluit Decius in d. consil. 63. & in alio casu Ange. de Pe-
rusi. in consil. 63. nobilis miles. d. Iaso. in l. si quis in suo. §. legis. C. de inof-
fi. testa. Bar. in d. l. iure prouisum. & ibi Ioan. de Plate. C. de fabricen. lib.
11. Petrus de Ancha. in d. c. j. & late moderni in d. c. cognoscentes, & Fe-
17 ly. in d. c. ius generale. Sed quicquid in hoc ultimo casu esset dicendum
de iure humano, Prouidentia tamen diuina nonnunquam aliquos punit
temporaliter pœna afflictiu mortis corporalis, non autem æternæ, cum
sciat quid unicuique conueniat, gl. est notabilis. in uerbo secuta, in auth.
ut omnes obediant iud. in prin. colla. v. iuncto illo tex. quam allegat Sicu-
lus in d. c. cognoscentes. colu. 4. & Ang. de Peru. in dicto consil. 63. colu.
fi. & Inno. in d. c. grauē. inquit. qd unus pro alio punitur à Deo corporali-
ter, qui nouit abscondita, præsentia, & futura. idē. S. Tho. in d. art. & late
habet in d. c. Ecclesia. pro quibus facit illud Hier. 31. patres comederunt
uua acerba, & dentes filiorū obstupuerūt, facit. c. nisi cū pridē. §. p. grauē
18 quoq; scandalo. de renuntiatio. Sic igitur est in proposito, nā quis glorio-
sa uirgo Maria ullo peccato non peccauerit, nec concepta fuerit in origi-
nali, sed gratia Dei puenta, nihilominus ex causis pcedentibus cōueniēs
fuit ipsam mori, p ut allegati doctores cēsent, & ut et se cōformaret cū
filio suo. qd mēbra caput sequunt. l. cū i diuersis. ff. de relig. & sumpt. fun.
Christus aut caput est totius Ecclesiæ. Pau. ad Colosse. j. facit, qd si id de
quo minus uidet inesse, & inest, ergo & id de quo magis, ut dicit gl. in c. c.

in

in cunctis. de electio. sed cū de Christo dicat scriptura quod peccatum non fecit, nec inuētus est dolus in ore eius. j. Pe. 2. nec ab Adā descendat per lineā seminalē, sed uirtute Spiritus Sancti eius Sanctissimū corpus ex purissimis sanguinibus uirginis in eius utero formatū fuerit, ut inqt Damascenus lib. 3. capitulo. xxxvij. & cantet Ecclesia, non ex uirili semine, sed mystico spiramine, uerbū caro factū est. Sicque ex ipsa generatione nulli fuerit obnoxius peccato. iuxta illud Luca. 1. Spiritus Sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obūbrabit tibi, & sic de eius morte magis erat dubitandum, an fuisset mortuus si non fuisset crucifixus, quā de morte ipsius genitricis Mariæ, quia & si fuerit omni peccato originali ueniali & mortali immunis, ut est dictū, nihilominus de Christo dicit August. in lib. 2. de baptismo paruulorū. capitulo. xxix. quod si Christus nō fuisset occisus, mortuus tamen fuisset, & senio defecisset, quem citat Scotus in 3. distinctio. 16. quæstio. 2. & ibi. S. Tho. distinctio. 16. articulo. 2. & moderniores sequuntur, & glo. hoc expresse dicit, quā omnes referunt in cle. j. in uerbo, passibilē, de summa Trin. hoc tamen non fuisset ex necessitate suæ conditionis, quia a peccato immunis, sed ex sua uoluntate, de nostra infirmitate ponens tabernaculū suū in sole scilicet sub temporali mutabilitate & labore, ut inquit Magister senten. lib. 3. distinctio. 16. capitulo primo. & ibi ultra alios hoc dicit. S. Bona. quæstio. 3. conueniens ergo fuit ut ipsa Dei genitrix moreretur secundū Legē mortis communē a qua non apparet excepta, sicut & Christus mortuus fuisset, cū membra à capite non liceat discedere. capitulo. cū non liceat. de præscripto, unde dicit. S. Tho. in 3. parte. quæstio. 27. art. 3. ad pri. quod uirgo Maria ut filio conformaretur non fuit liberata à morte & alijs pœnalitatibus. & S. Bona. in 3. dist. supra. Inquit quod non fuit decens Filiū Dei habere matrem immortalē, cum ipse esset mortalis. Nec obstat illud argumētum a cessante causa, scilicet peccato in uirgine, ergo debuit cessare effectus, idest mors in ea, nam mors prouenit in primos parentes propter peccatum ut in autoritatibus supra allegatis, & idem dicit Pau. ad Rom. 8. q̄ corpus mortuū est propter peccatū, quinimō si quis diceret Adā primū hominē factū ita ut siue peccaret siue non peccaret moreretur in corpore, hoc est de corpore exiret non peccati merito, sed necessitate naturæ anathema esset, ut dicit tex. in c. placuit. de conse. dist. 4. & illud dictum quod communiter August. attribuitur. q̄ si Adā non peccasset, senio defecisset, intelligitur idest in senio defecisset, quasi dicat non peruenisset ad seniū, quia semper fuisset in iuuentute, ut ibi dicit gl. quā ibi Card. sequitur, & alibi dicebat August. de baptismo paruulorū. lib. j. c. 2. proinde si non peccasset Adā non erat spoliandus corpore, sed superueniendus immortalitate

immortalitate & incorruptione ut absorberetur mortale a uita, idest ab animali ad spirituale transiret, & clarius hæc declarando dicebat Archi. in d. c. placuit. quod primus homo ante peccatum factus fuit mortalis, & immortalis, mortalis secundum corpus, quia mori poterat, immortalis quia poterat non mori, eius tamen mortalitas non erat necessitas moriendi, sed possibilitas moriendi, similiter eius immortalitas non erat impossibilitas moriendi, sed possibilitas moriendi, sed post peccatū factus est mortalis, idest necessitati moriendi subiectus, in alia uero uita est immortalis, idest nō potens mori, & ita primus hō comedendo de ligno uetito peccauit, & etiam si non comedisset de ligno uitæ etiam peccasset, cum fuisset sibi iustum ut de omni ligno Paradisi comederet, nisi de ligno scientiæ boni & mali, & peccādo mortuus fuisset, ut dicit Magister in 2. sententiarum. dist. 19. quibus mortem causantibus cessantibusque in uirgine Maria, & sic cum ipsa non peccauerit, uidetur quod non esset mortura. Ad hæc dicendum est iam fuisse supra satisfactum, & licet peccatū quod fuit causa mortis cessauerit in Maria, cum nullo peccato peccauerit, ut est dictum, tamen cum multæ aliæ causæ sint ob quas conueniens decensque fuerit ipsam uniuersæ carnis uiam ingredi, de quibus dictum est, ideo non debuit cessare effectus, imō militare, quia quando sunt plures causæ concurrentes ad producendum aliquem effectum, una ex illis causa cessante non cessat effectus, ut est glo. in l. si uentri. §. si. ff. de priuilegijs credi. Bar. in l. ita stipulatus. ff. de uerbo. obliga. glo. in §. a finitatis. in l. si. de nuptijs. facit tex. in l. si non lex, & ibi Bal. notat. ff. de hære. in l. ita. & moderni scribunt in c. cum cessante. de appella. quāuis ergo in Maria cessauerit una causa mortis, scilicet peccatum, ex quo aliæ concurrerent, ut moreretur, dicendum est illam mortem temporalem subiisse, & per hæc patet responsum ad primum & secundum obstaculū. Secundū non obstat q̄ fuit specialis prærogatiua uirginis Mariæ ut non moreretur, sicut ut non conciperetur in peccato originali. Quia ad hoc est dicendū, q̄ habens legem generalem pro se seu regulam habet fundatam intētionē, ut dicit gl. in l. oīs definitio. ff. de reg. iuris & in rubri. eod. tit. lib. vj. & talis dicitur habere rem certā. Bar. in l. quotiens. ubi moderni. ff. si quis cautio. & est standū regulæ donec de exceptione constet. ut scribit Alberi. de Rosate in ij. parte statutorū. q. clix. si ex forma statuti, & regula est tenaciter obseruanda nisi in contrarium appareat dispositio specialis. secundum Bal. in l. tutor. in fi. C. de seruo. pignori. dato. idem Bal. in cap. j. col. 3. ff. de aliena. iudi. mu. cau. facta. scribitur in l. qui restituere. ff. de rei uendica. Et qui habet pro se regulam generalem grauat aduersariū onere probādi legem specialem, ut dicit glo. in d. rubri. & adeo hoc est uerū, quod

quod etiam hæc lex generalis attenditur contra personas uel causas alias priuilegiatas, cū regula & generalis dispositio cōprehendat personas priuilegiatas alio priuilegio de quo non loquitur. l. generalis, ut est de mente Bald. in l. in fraudē. in fin. ff. de testa. mili. cū alijs. ut dicit Decius in cō
 21 sil. v. Vnde ꝑ licet ipsa domina uirgo Maria decorata fuerit multis & inenarrabilibus gratiis, & beneficijs, tū suæ immaculatæ conceptionis, tum prærogatiuarū, ex quo non reperitur priuilegiata in hoc & ab hac regula excepta, quod mori non debuērit, nec de hoc habemus testes a sacra scriptura uel Doctoribus authenticis, nec ab Ecclesia, sicut habemus in eius sanctissima conceptione, de qua supra memini, Sequitur quod in lege generali de morte debuit cōprehendi, quinimmo uidemus ubique in die suæ gloriosæ assumptionis in Ecclesijs reprehentari eius mortem, quando defertur illius imago in qua eius mors designatur, qua transiit de hoc mundo, cū eius resurrectione & corporis & animæ triūphantis assumptione in cœlestia regna, pro ut attestatur consuetudo, & Ecclesiæ tractatores unanimiter scribunt, quorum paulo ante meminimus, & ab hoc non est recedendū, nisi Deus aliter reuelaret, cuius contrariū asserere scandalosum & temerariū est, & hæresim sapiens, & hæc nouitates plerunque pariunt discordiā. capitulo. cū consuetudines. de consuetudine.
 22 Quarto ꝑ non obstat quod illi qui reperientur uiui in die uniuersalis iudicij non morientur, secundū aliquorū opinionē. quia ad hoc dicendū est secundū S. Tho. prim. ad Corinth. xv. lectione. 8. quod Ecclesia magis acceptat aliā literā, quod omnes morientur, sed omnes resurgemus, quia omnes morientur, etiā si sint tunc aliqui uiui, quod ibi tenet glo. inter linearis, dicens, omnes resurgemus tā boni quā mali, quia etiā uiui reperiuntur Christo ueniente morientur, & dicit idē S. Tho. in 1. 2. quæstio. 81. articulo. 3. ad primū, quod probabilius & conuenientius tenetur, quod omnes illi qui in aduentu dōmini reperientur morientur, & post resurgent. Inde Ricard. in 4. distinctio. 43. quæstio. 5. inquit, quod illa opinio. quod non morientur uidetur contra sacrā scripturam, quia ut habetur ad Hebreos. 9. statutū est hominibus semel mori. Sed omnes obligantur ad statutū qui non excipiuntur, cū ergo scriptura sacra nullū excipiat ab isto statuto, ergo omnes moriuntur. Ad illud Hieronymi respōdet, quod pro tanto Hieronymus dicit illos non morituros, quia raptim morientur, & statim resurgent, uel potest dici Hieronymū illius opinionis fuisse, nec tamen ex hoc hæresim incurrisse, quia ut inquit Augustinus in dicto libro de Ecclesiasticis dogma. quomodo libet quis acquiescat, hoc est, siue moriantur illi, siue rapiantur, non est hæreticus, nisi ex contentione hæreticus fiat. Nec obstat quod inquit Pau. j. ad Thessal. 4. quia, ut ibi dicit.

dicit S. Tho. illi qui inueniuntur uiui tempore illo, quo Christus ueniet ad iudicium, in illo momento temporis morientur, & statim resurgent, & ideo propter modicam interpollationem reputantur uiuentes, & ita intelligitur autoritas Pau. propter illud quod ipse dicit, omnes quidem resurgemus, ut habet uulgata editio, cum qua etiam Græca concordat, quam tenet ibi S. Ambrosius, quem ibi alius expositor sequitur, dicens hoc esse tutius, & rectius, quia putat eos qui residui fuerint in ipso raptu transituque mortem instaturos, & hanc opinionem approbat August. in xx. lib. de ciuitate Dei. cap. xx. quem refert Magister in 4. distinctio. 43. capitulo quinto, & licet sit altera editio aliud dicens, scilicet omnes quidem non dormiemus. nam, ut dixi, bifariam legitur apud Græcos, imple tamen Hieronymus præfert uulgatam æditionem alteri, præterea esto ꝑ illa opinio Hieronymi eēt uerior, tenereturq; à catholicis tractatoribus, & sic quod illi qui reperiuntur uiui sint excepti ab illo statuto generali de morte & resurrectione, dicendum est, quod illa exceptio intelligenda esset in terminis in quibus loquitur, hoc est de illis, qui in die illa reperiuntur, & non de illis qui fuerunt multo ante illum diem. Inde ꝑ dicimus ꝑ exceptio non extendit, nec ampliat regulam in casibus non exceptis, præfertim quando exceptio procedit taxatiue, ut notat Bal. in l. ita nobis. col. j. C. de adulteris. l. item uidendum. §. ff. de peti. hæred. l. j. §. excipiuntur. ff. de regu. iur. & priuilegium aliquibus concessum ad alias personas non extenditur, etiam ex idempnitate rationis, ita quod in priuilegijs non proceditur de similibus ad similia, sicut est in iure communi, ut notat Anto. de Butrio in c. sane. de priuilegijs, scribit Bal. in l. j. in princ. C. de legibus. dicens quod priuilegium non extenditur ad aliam personā, nec ad alium locum, quia est stricti iuris. notat Domi. in c. ne aliqui. de hære. lib. vj. Car. in consi. 135. puto filias. col. fin. Bald. in l. non tantum. §. non omnia. ff. de excusatio. tuto. Angel. in consilio 42. quoniam dictum priuilegium. & sic dicta exceptio seu priuilegium, quod ponit Hieronymus taxatiue de illis qui uiui reperientur in dicta die ad alios qui fuerunt ante illum diem, non est extendendum, & hoc satis aperte attestatur quidam in suis ultimis annotationibus. 1. ad Corinth. 15. dicens, quod si loquaris de his qui ante Christi aduentum decesserunt, uerum erit proloquium, omnes resurgemus, si promiscue de ijs qui prius decesserant, & ijs quos dies ille offenderit, æque uerum erit non omnes resurgemus, secundum eum, ut ibi, & sic in proposito, quia cum uirgo Maria fuerit longe ante aduentum Christi in iudicium, in generali edicto mortis & resurrectionis comprehensa fuit. Ex ꝑ quibus sequitur, quod licet illa collecta quæ in Ecclesia canitur, non legatur

legatur in officio Romano, sed solum in Ecclesiis Hispanis & Gallicanis, ubi copia literatorum abundat, ex quo est conformis dictis auctoritatibus tantorum doctorum Augustini, Hieronymi, Damasceni, & Dionisij, de quibus memini, fulciaturque iuribus & rationibus antedictis, ex ea sumenda est fortis auctoritas, quod ipsa uirgo gloriosa migravit per mortem ab hoc seculo, etiam quod non contraxerit originale peccatum, quod aperte in eadem probatur collecta, dum in ea dicitur, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quia cum nexus idem importat, quod uinculum, ut exodi. xxvj. ibi, alia sex cortinae nexu simili cohercebant, uel obligationem, ut dicit Varro, nexi sunt liberi, qui operas suas in seruitute, quam debebant domino praestabant, & de hoc habemus tex. in §. sed ex constitutione. insti. quib. mod. ius pa. po. sol. in uerbo, nexibus suae potestatis. l. fin. C. si res aliena. pigno. data sit, & peccatum sit nexus mortis, hoc est ad mortem obligatio. Pau. ad Roma. vj. peccati stipendium mors, sensus dictae collectae est, quod licet nullo peccato fuerit alligata Maria, nihilo minus mortem subiit temporalem, quae uero aliae causae fuerint mortis suae, secluso peccato, satis supra enarratae fuerunt, sic ergo Ecclesia, quae illam collectam in die suae assumptionis iubet decantare, omne peccatum detestatur in ipsa domina, & tamen ipsa mortuam fuisse confitetur. Vnde † concludendo dico, salua correctione. S. R. E. quod licet ipsa gloriosa uirgo, & eius filius nequaquam fuerint originalis peccati participes, Christus per naturam, ipsa uero domina per gratiam, & sic merito immortales esse debebant, Quia tamen ob redemptionem nostram mors Christi & passio ex ordinatione diuina necessariae erant, cum sine ea parcere humano generi diuina iustitia nolle, ideo Christus corpus passibile & mortale necessario habere debuit, quia ut inquit Augustin. libr. viij. de Trinita. capitulo. xij. diabolus iustitia superandus fuit, non potentia Dei, ut homines imitantes Christum iustitia quaerent diabolum uincere, non potentia. Intemerata itidem uirgo, cum filium passibilem & mortalem genitura esset, qui cum ea una caro futurus erat, & ab impassibili & immortalis, passibile & mortale natura liter procedere non posset, mortalis quoque fuit. Quare tam mater quam filius mortui sunt, deinde ipsa uirgo immaculata mox ut mortua est resurrexit, & in caelum empireum assumpta in regni caelestis solio sublimata atque ad dexteram filij sedens in anima in caelo & corpore regnat, ut inquit Diuus Augustinus & propterea psalmista ait Psalm. xliij. astitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato, ubi per uestimentum aureum gloria superna, atque excellentia corporis, quod animae indumentum est, exprimitur, & hoc figuratum fuit in trono

in trono matris Salomonis Regis quae sedet ad dexteram eius. iij. Regum. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Infantes decedentes in uteris matrum uel in exitu a uulua sine baptismo, an saluentur praecibus propinquorum, argumentatur primo quod sic.
- 2 Infantes in uteris maternis decedentes non saluari praecibus propinquorum defenditur.
- 3 Infantes decedentes sine baptismo qua pena puniantur.
- 4 Status triplex hominis consideratur post animae infusionem.
- 5 Infantes in uteris maternis decedentes quare non saluantur.
- 6 Infantes in uteris maternis decedentes an saluentur uel non, distinctio nota & notabilis fit ab alijs incogitata, consideratis quatuor casibus.
- 7 Paruulo existenti in utero matris non est traditum remedium expiationis a peccato originali.
- 8 Infans qui non est extra uterum quare non possit baptizari.
- 9 Infantibus existentibus in uteris maternis quare Deus non adhibuit remedium.
- 10 Infantes in uteris maternis, quando contrahunt originale peccatum.
- 11 Infantibus uterinis quare non est prouisum de remedio.
- 12 Ratio diuinorum secretorum non est quaerenda.
- 13 Baptismus an sit triplex, uel unus quomodo intelligatur.
- 14 Baptismus qualis potest suffragari pueris existentibus in uteris maternis, & ibi morientibus.
- 15 Baptismus hoc operatur in lege Euangelica, quod olim operabatur circumcisio apud ueteres.
- 16 Infans ductus ad baptismum si moriatur in uia non saluatur, & ideo non est sepeliendus in ecclesiastica sepultura.
- 17 Motus fidei an requirebatur tempore legis antiquae in parentibus infantis.
- 18 Paruuli in ueteri testamento an erant melioris conditionis tempore. l. ueteris, quam tempore legis Euangelicae.
- 19 Paruuli ante octauum diem taxatum circumcisioni quare in lege ueteri saluabantur si moriebantur ante octauum diem, secus autem sit in l. Euangelica.
- 20 Consequentia non est bona dicere, quod infantes in l. ueteri ante octauum diem decedentes in circumcisi saluabantur, ergo idem sit in infantibus decedentibus sine baptismo in l. Euangelica.

Infantes

- 21 *Infantes occisi pro Christo baptizantur baptismo sanguinis.*
- 22 *Baptismatis beneficium non communicatur nisi natis extra uterum, & cui non conueniunt uerba legis, nec illius dispositio conuenit.*
- 23 *Sanctificati in utero idest emendati a peccato originali qui sint.*
- 24 *Argumentum de similibus ad similia non habet locum in priuilegiis.*
- 25 *Peccati originalis remedia cessauerunt ueniente lege euangelica.*
- 26 *Infantes sine baptismo decedentes non saluantur in fide parentum.*

DECIMA NONA QVAESTIO.

Decimo Nono ¶ Quæro, An stante lege Euangelica pro ut stat sit dicendum quod infantes christianorum decedentes in uteris maternis sine baptismo, præcibus, fide, seu benedictione parentum expientur à peccato originali, taliter quod sic decedentes credendum sit illos saluos fieri. Et prima facie dicendum uidetur quod sic, nam nunquam desinit bonitas medici, & uoluntas curandi, ergo existente morbo parata fuit medicina, attestante hoc Vgone de sancto Victore, in quiente; quandoque fuit morbus, fuit medicina morbi, ut refert. S. Tho. in 4. dist. j. q. j. art. 2. q. 3. unde cum in infusione animæ statim ipsa anima habet peccatum originale; igitur statim parata uidetur medicina ex congruentia bonitatis ipsius medici. Secundo nulli statui hominis precluditur uia salutis ab eo qui uult omnes homines saluos fieri, qui quoque promptior est ad miserendum, quam ad puniendum, ut dicunt doctores in 4. distin. 4. q. 2. sed paruuli in uteris maternis clausi homines sunt, cum iam sint animam rationalem sortiti, & sunt in periculo animarum suarum propter originale peccatum contractum, & corpusculi teneritudinem, ergo illis sicut cæteris statibus uidetur quod sit de remedio salutis prouisum. Tertio scribitur in Psalm. xxvj. uersu. adiutor meus esto ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus, per glo. quæ dicit, frustra creasti & recreasti, si mortales despicias, quod non debes. quia non mea propria, sed parentalis culpa est, qua in hanc mortalitatem cecidi. igitur cum omnes paruuli parentali culpa ceciderint in hanc mortalitatem, uidetur quod non debeat dominus illos despiciere, immo adiutorium præstare. Quarto in casu necessitatis uidetur sufficere baptismus in uoto parentum, præcipue cum aliquo signo exteriori, & hoc suaderi uidetur ex auctoritate Gregorij in 4. moralium. in quiente, quod apud nos ualet aqua baptismi, hoc egit apud ueteres, uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus uirtus sacrificij, uel pro his qui ex Abraham stirpe prodierunt mysterium circuncisionis, refert Magister in 4. dist. j. & habetur in ca. quod apte de

de consecra. distinct. iij. Unde sic arguitur, fides sola ueterum non fuit maioris uirtutis apud ueteres, quam apud nos, ac per hoc non plus potuit necessitatis uergente articulo subuenire tunc quam nunc, sed tunc deficiente paruulis proprio salutis auxilio, parentum fides pro paruulo sola sufficiebat, ergo & nunc quando paruulo deest proprium salutis remedium, quod est baptismus, & ideo sola parentum fides paruulum Deo offerens uidetur sufficere ad salutem paruuli existentis in materno utero. Quinto facit, quia in lege ueteri si aliquando infantes decedebant incircumcisi ante diem octauum secundum probabiliorem opinionem, saluabantur per benedictionem seu oblationem aliquam, quoniam ex lege circuncisionis non sunt redditi mares deterioris conditionis, quam feminae quas constat ante octauum diem potuisse consequi remedium contra peccati originalis maculam, sicut igitur incircumcisi tunc infantes propter impossibilitatem circuncisionis in fide parentum saluari poterant, ita uidetur quod nunc non baptizati. Pro hoc facit, nam sicut in lege Euangelica habemus Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in regnum Dei. sic Gene. 17. dicitur, anima cuius præpucij caro circumcisa non fuerit peribit de populo suo, quia pactum meum irritum fecit, sicut ergo illi saluabantur qui moriebantur ante octauum diem incircumcisi, nam antea non poterant circūcidi, ita pariter dicendum uidetur de istis pueris uterinis ex quo non poterant baptizari, quod saluentur, ne sequatur, quod lex Euangelica sit durior lege mosaica, cum sit lex amoris, illa uero rigoris. Sexto illa auctoritas Ioannis. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in Regnum Dei, uidetur quod solum loquatur de natis extra uterum, non autem de uterinis, & sic quod natus de matre nisi renascatur non intrabit in Regnum Cælorum, ergo non obligat ad baptismum nisi natos, & non illos qui non sunt nati, ergo uidetur quod non nati saluentur, sicut illi qui moriebantur incircūcisi ante diem octauum. Septimo hoc factum esse aliquando attestatur sacra scriptura, ut in Hieremia. j. antequam exires de uulua sanctificauite, & in Ioanne Baptista Lucæ. j. ibi & Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ, & idem aliqui putant de Iacob, ut dicit Magister in 4. distinct. 6. cap. 2. & idem de Sansone, ut iudicum. 13. Octauo facit quod dicitur Matthæi. ix. quod deferentibus paraliticum curandum ad Iesum uidens Iesus fidem illorum, misertus est eis & curauit illum non solum in corpore sed in anima, ut dicunt doctores, si ergo adulto potuit ualere fides aliorum ad emundationem actualis peccati, multo fortius paruulo debet ualere fides parentum ad emundationem originalis. Ultimo, sicut status ille existentium in uteris maternis

capax est baptismi sanguinis si propter Christum sic existentes occiderentur, nam martires essent, sicut innocentes, ut dicit August. sic rationabile quidem uidetur parentum fidem posse optando perducere paruulos ad id ad quod corporalis passio perducit.

- 2 SED † PRAEDICTIS non obstantibus cum correctione sanctae Romanae Ecclesiae, contrarium uidetur uerius, quod dicti infantes decedentes in uteris matris, uoto aut fide uel benedictione Parentum non liberentur ab originali peccato, secundum communem legem Euangelicam datam nobis à Christo, quia hic nec de miraculis, nec de iudicio Dei occulto est discrepatio, cum ipse possit illos saluare si uult, & quando uult, nec est homo qui possit scire consilium Dei, attestante Pau. ad Roman. xj. o altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, Deus enim non alligauit potentiam suam sacramentis, ut dicit Magister in 4. distinct. j. ca. 2. ille enim statim puero-rum existentium in uteris matris soli Deo notus est, & sensum domini quis cognouit? aut quis consiliarius eius fuit? ex sua misericordia dominus perdito homini remedia constituit, quae & quomodo uoluit, quem si ne remedijs damnare potuit, & quis dicet ei cur ita facis? sicut figmentum fictori suo, cur me fecisti sic? nam quaecunque uoluit fecit, & quae uoluit, eo quod uoluit iuste uoluit, & fecit, uoluit itaque remedia instituire contra morbum peccati in Ecclesia per sacramenta Ecclesiae dispensanda his qui noti esse poterant Ecclesiae, eorum uero qui nondum in lucem notitiae prodierunt, remedia in sua sibi potestate constituit, quos cum uoluerit sine exteriori remedio & sanctificare, & saluare potest, sicut factum de quibusdam sacra scriptura testatur, & quod paucis, ut Ioanni, & Hieremiae in priuilegium factum est, posset quibus uult impertiri, quia ut dixi non alligauit potentiam suam sacramentis, nec abbreviata est manus eius, Esai. lix. Sic ergo noster sermo est secundum legem communem. Dicit ergo ad propositum Augustin. de dictis paruulis ad Dardanum, nemo renascitur nisi poenis nascatur. ut est in tex. Magistri in 4. distinct. 6. Sed emundatio ab originali est quaedam regeneratio, ergo non potest ali cui communiter applicari antequam ex utero nascatur, & ad hoc aducit Augustinum Thom. in 3. parte. q. 58. arti. xj. Et dicit Isidorus in primisuarum sententiarum, & habetur in c. qui in matris. de conse. distinct. 4. qui in matris sunt uteris, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus secundum Adam non est, secundum Christum regenerari non potest, neque enim dici in eum regeneratio potest, quem generatio non praecessit, & pro hoc est illud Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest intrare in regnum Dei, & sic haec natiuitas spiritalis

- ritualis praesupponit alteram natiuitatem temporalem, quamuis si totus non egrediatur ab utero matris, sed aliqua pars, maxime si caput appareat, imminente periculo possit baptizari, ut scribit. S. Tho. in 3. parte. q. 68. arti. xj. ad 4. & Cardi. post Alex. de Ales. in d. ca. qui in matris. arti. 2. Et † pro confirmatione praedictorum clarius loquitur Augusti. in libr. de fide ad Petrum, & habetur in c. firmissime, uersi. firmissime. de co. secura. distinctio. 4. Dum inquit. firmissime tene, non solum homines ratione utentes, uerum etiam paruulos qui siue in uteris matrum uiuere incipiunt & ibi moriuntur, siue iam de matribus nati, sine sacro baptismi, quod datur in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti de hoc seculo transeunt sempiterno igne puniendos, quia & si peccatum propriae actionis nullum habeant, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione ex natiuitate traxerunt, & sic Augustin. ibi aperte tenet infantes decedentes in uteris matris non esse saluos, sed esse semper in tenebris, ut in c. nulla. ea. distinct. Et de paruulis decedentibus sine baptismi generaliter inquit Augusti. in c. regenerante. de consecra. distinct. 4. fallit enim & fallit qui eos in damnatione praedicat non futuros, dicente Apostolo ad Roma. 5. per unum hominem omnes homines in damnatione, & in quantum Augustin. dicat sempiterno igne puniri infantes decedentes cum originali, intelligendum est sano modo, ut intelligamus puniri illos poena damni. i. carentia uisionis diuinæ, non autem poena sensibili, ut declarat. S. Tho. in 2. distinct. 3. 3. & Car. in d. c. firmissime. arti. 4. ubi respondet ad dictum Augustini de sempiterno igne. Accedit † ad praedicta quod inquit. S. Bonauentura in 4. distinct. 6. q. j. super literam, quod triplex status distinguitur in homine post animae infusionem, primus est in utero, secundus extra uterum in statu infantiae, tertius in statu naturae adultae. In primo statu manifestus est Deo. In secundo statu manifestus est nobis. In tertio manifestus est sibi. In primo ergo statu cum soli Deo sit notus, potest per eius uoluntatem sanctificari, non per nostram cooperationem, cum non cognoscat eum Ecclesia, nec sit de foro Ecclesiae. In secundo statu, quia notus est Deo & Ecclesiae, remedium potest habere a Deo cooperante adiutorio alieno non suo. In tertio statu cum sit omnibus modis notus, scilicet Deo, & sibi, & Ecclesiae, potest omnibus modis adiuuari, ut non tantum Deus sua uirtute faciat, Sed etiam adiuuet fides aliena, quantum ad sacramentum, & fides & deuotio propria. Prima ergo sanctificatio est per diuinam uoluntatem & pertinet ad singulare priuilegium. Secunda est per legem datam, sicut patet in circumcisione, ut Gene. 17. Anima cuius praepitij caro circumcisa non fuerit peribit de populo suo, & etiam in baptismate, Ioan. 3. nisi quis

renatus fuerit &c. Tertia est per legem indictum quam Deus indidit, ut ad Deum recurrat homo petere ueniam pro offensa. Prima quidem est paucorum, ut puta illorum, quos deputat ad aliquod magna officium, & præter legem communem, ita enim decreuit diuina iustitia, ut quantum est de lege communi, non releuetur qui cecidit nisi aliqua dispositio occurrat, & paruulus quidem sicut per alium cecidit ita per alium releuetur, disponendo, ut puta per fidem alienam, adultus autem per propriam, sicut per propriam uoluntatem peccauit. Qui uero in utero est non potest per fidem alienam uel per sacramentum adiuuari, quoniam non est de foro Ecclesie, nec nobis notus, & hoc decreuit Deus de lege communi, ideo nullus in uentre purificatus est nisi de priuilegio speciali. quoniam igitur baptismus respicit legem communem, & legem datam, ideo non debet quis baptizari in utero, nec potest, & hæc ratio est communis omnibus sacramentis secundum omne tempus, hæc sunt uerba. S. Bonauenturae, quæ ad literam sequitur Card. in c. qui in matris. arti. j. de consecra. distin. 4. Aperte igitur decidit, quod existens paruulus in utero non mundatur ab originali peccato sine parentum seu remedio Ecclesie, sed quod solus Deus potest illum sanctificare in utero priuilegio speciali, sicut aliquando fecit, ut de Hieremia & Ioanne Baptista, & sic non apparet generale remedium datum a Deo contra originale peccatum existentium in utero materno. Et Ratio potest esse duplex secundum Alex. de Ales referente Card. in cap. quod apud. de consecra. distin. 4. arti. 3. Inquit enim primam rationem esse, status gratiæ est medius inter statum naturæ, & gloriæ, ut inquit Dionysius in Ecclesiastica Hierarchia, ut refert. S. Tho. in 4. distin. j. q. j. art. 2. status naturæ determinatur in tribus, scilicet in esse distincto, & in esse ordinato, Sed esse ordinatum est duplex, scilicet quantum ad dependentiam in esse naturali, uel in esse gratuito. Ordinatio autem in esse gratuito secundum ordinem diuinæ prouidentie, habet sequi distinctionem & ordinationem in esse naturali, sed paruulus antequam natus fuerit, non habet esse distinctum, pro ut natura determinat sibi esse distinctum, quia paruulus antequam natus sit, est in continuitate quadam cum uisceribus matris, ut dicit. l. j. §. ex hoc rescripto. ff. de ventre inspiciendo, quod partus antequam edatur mulieris portio est uel uiscerum, unde secundum ordinem communem Diuinæ Prouidentie, non congruit illi esse ordinatum, quantum ad esse gratuitum, cum gratia sequi habeat naturam, sicut esse gratuitum esse naturale completum, dico secundum ordinem Diuinæ Prouidentie. Secunda ratio est, culpa causatur a uitio naturæ corruptæ, ut originalis, & ab inordinata uoluntate,

tate, ut actualis, sed iuxta consuetum modum Diuinæ misericordie, sicut uoluntate adhærente firmiter peccato actuali non tollit dominus culpam, sic iuxta modum consuetum prole adhærente naturaliter naturæ corruptæ, a qua contrahitur originale, non purgatur ab originali. Secundum est in utero materno naturaliter adhæret naturæ corruptæ, a qua contrahitur inordinationem fomitis, quia licet statim in infusione anime contrahatur originale, nihilominus mensuris matris quibus alitur fœtus, in quibus casualiter maxime uiget corruptio, contrahitur inordinatio, a quo est maxime recessus a naturali iustitia, unde dum est in utero fœtus, quasi renititur contra purgationem originalis uicij, propter quod secundum dispensationem consuetæ gratiæ non est adhibendum remedium, hæc Alex. de Ales. Ideo dixi quod iuxta consuetum modum Diuinæ misericordie uoluntate adhærente peccato actuali non tollit dominus culpam, ut excluderem miraculosam conuersionem quæ fuit in beato Paulo, quia cum esset in progressu peccati subito cor eius perfecte motus est a Deo, audiendo & addiscendo & ueniendo, & ideo subito est gratiam consequutus, dum esset spirans minarum, & cedis in discipulos domini actuum. ix. ut dicit. S. Thom. in prima. 2. q. cxij. arti. 2. & ideo conuersio Pauli tanquam miraculosa in Ecclesia commemoratur, ut idem dicit in d. j. 2. q. cxij. arti. x. parique ratione, idem dictum est in alio de peccato originali secundum dispensationem consuetæ gratiæ propter sanctificationem aliquorum miraculosam existentium in uteris matris, ut de Hieremia & Ioanne Baptista. Hæc enim miracula non sunt trahenda ad alios, ut dicam infra in responsione ad. 7. contrarium. Scio tamen quod Ricar. de Media villa in 4. distinct. 4. arti. 2. q. 3. ad primum. illud Alexandri de Ales impugnare nititur, duplici de causa, una est, quia etiam cum natus est anima coniuncta causæ proximæ sui morbi, scilicet carni infectæ, alia est, quia infectio carnis est ex semine patris non matris, quod probat per hoc, quia si Adam non peccasset postquam Eua peccauerat, proles eius peccatum originale non contraxisset. Ad hæc dici posset, quod uerum est quod non obstant quantum ad remedia, scilicet sanctificationis, & martirij, seu baptismi sanguinis, & sic de lege speciali, quia ut inquit August. in lib. 3. de ciuit. Dei. ca. vij. quicumque non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis ualet addimittendum peccata quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Sed dictum Alexandri loquitur de lege communi, secundum quam non uidetur aliquod remedium attributum pueris existentibus in uteris matris præter sanctificationem & martirium. Accedit ad prædicta, quod non inuenitur in sacra scriptura quod fides parentum

parentum adiuerit Paruulos uterinos quo ad deletionem peccati originalis, attestante Alexand. de ales in 4. parte. q. 17. membro secundo, dum quærit utrum quis possit baptizari in utero materno, inquit, q̄ nullo tempore, nec fide parentum nec aliquo sacramento iustificatus est paruulus antequam natus, quantum est de lege communi. Sic ergo, salvo recto aliorum iudicio, remedium fidei præcum, seu benedictionis parentum erga infantes existentes in uteris maternis aliquo tempore, & sic in lege naturæ, scripturæ, seu gratiæ, non fuit attributum ut liberentur a peccato originali, ut sibi uideatur. persuadere Guido briaſon in 4. q. iij. secundo correlario. uerſi. nam lege naturæ erat remedium, & hoc est de mente clara dicti Alexandri de ales in d. loco & contrarium asserentes illum conueniant, ut cum eo agant, & ad dictum Gregorij respondebitur in 4. contrario. Vnde † in hoc dubio pro breui, & noua resolutione mihi uidetur sic dicendum, considerando quadruplicem modum dicendi, Primus est, quod pueros existentes in uteris maternis uel extra decedentes sine baptismo Deus potest si uult illos purgare ab originali peccato, & sic saluare, quia, ut sæpe dictum est, non alligauit potentiam suam sacramentis, ut dicit Magister in 4. distinct. j. c. 3. & iste modus dicendi est catholicus, Immo dicens pertinaciter contrarium incurreret hæresim, quia derogaret eius omnipotentia, & sic contraueniret ueritati catholicæ in propria uerborum forma, pro ut dixi in primo gradu ueritatum catholicarum. Secundus modus dicendi est, q̄ illi paruuli existentes in uteris maternis & ibi uel extra morientes sine baptismo saluentur de lege communi, quæ est Euangelica, Secundum quam tenemur uiuere, est hæresis, quia iste modus contrariatur legi Euangelicæ. Ioan. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in Regnum Dei. Tertius modus dicendi est, q̄ Deus omnino saluet illos propter solam fidem, oblationem, & benedictionem parentum, sine baptismo, de sua potentia & misericordia, est temerarium & scandalosum præbens occasionem cadendi in hæresim, cum de hoc non habeamus testimonium a sacra scriptura seu a sanctis doctoribus & authenticis, ut dixi supra in declaratione propositionis temerariæ & scandalosæ. Quartus modus dicendi est, q̄ parentes uidentes paruulos periclitantes in uteris maternis ob maternam ægritudinem uel corpusculi teneritudinem, depræcentur Deum suis deuotis orationibus, bonis operibus, oblationibus, & sacrificijs missarum, uel alias, ut ipse dignetur succurrere saluti spiritali, & corporali dictorum paruulorum, iste modus deuotus est, sanctus, laudabilis, & obseruandus, cum (ut dixi) Deus potens sit illos paruulos in utero sanctificare & saluare, quos nouit ad natiuitatis ortum non peruenturos, licet

de

de hoc certitudinem non habeamus, miseretur enim cui uult, & hæc fuit originalis consideratio, domini Ioannis de Gersono in 4. parte in sermone de natiuitate Virginis, prima consideratione. Alpha. 58. cuius formalia uerba sunt quæ sequuntur. Constat itaque Deum misericordiam saluationis, non ita legibus communibus traditionis Christianæ, non ita sacramentis ipsis alligasse, quin absque præiudicio legis eiuſdem, possit pueros nondum natos extra uterum intus sanctificare gratiæ suæ baptismo, uel uirtute Spiritus Sancti. Debent igitur mulieres prægnantes, similiter & uiri sui per se & alios diligentius præces effundere Deo, & ad sanctos Angelos custodes hominum etiam puerorum in utero, debent ad cæteros sanctos sanctasque omnes confugere, quatenus infans nondum natus, si forte moriturus est priusquam ad baptismi fluminis gratiam peruenire ualeat, dignetur ipsum dominus Iesus sumus pontifex baptismo Spiritus Sancti præueniendo misericorditer consecrare. Quis enim scit, si forte exaudiat Deus. Immo quis non deuotius sperare ualeat, quod orationem humilium, & in se sperantium nequaquam despicit, proficit hæc consideratio ad exercitationem deuotionis in parentibus, proficit ad alleuiandum eorum angustiam, dum sine baptismo decedit puer, quia non omnis inde spes salutis ablata est, Sed neque absque reuelatione (fateor) datur certitudo, hæc Gerson, quem ad literam sequitur Gabriel. in 4. distinct. iij. q. 2. colum. 13. uerſic. sed contra reſponſionem. Et in eadem sententiam post multa consentit Thom. de Vio. S. R. E. Cardinalis, dum in apostillis ad S. Tho. in 3. parte. quæst. 68. arti. 11. Inquit sub his uerbis. Quo circa caute & irreprehensibiliter ageretur, si periclitantibus in utero pueris ob maternam ægritudinem, uel partus difficultatem, benedictio in nomine Trinitatis daretur, & causa discussio deinde diuino referuaretur tribunali. Quis scit si diuina misericordia huiusmodi baptismum in uoto parentum acceptet, ubi nulla iniuria, sed sola impossibilitas sacramenti executionem excludit. Vnde ex his duabus autoritatibus manifeste perpenditur, quod isti celeberrimi Doctores tenent de lege communi non emundari a peccato originali paruulos existentes in uteris maternis, & ibi decedentes, nec habent certitudinem si fide seu præcibus aut benedictione parentum a Deo saluabuntur, nisi Deus aliter reuelaret, quiniſmò totum hoc Diuinæ Prouidentiæ committunt. Et † licet solutio contrariorum satis competenter ex prædictis colligatur, nihilominus ad indiuidua ueniens dico ad primum, secundum Cardi. de Turre Crema. in d. c. quod autem. arti. iij. q̄ licet bonitas nunquam defuerit, nec uoluntas curandi, non sequitur tamen, quod ex quocunque tempore morbus existat, adhibeatur ei me-

I 4 dela,

de la, sed tempore medio, iuxta dispositionem sapientiae ipsius me dici, paruulus autem dum est una caro per quadam continuationem cum matre, subiacet legi originalis peccati, quod per carnem contractum est, quare tunc ex dispositione Diuinæ Sapientiae non adhibetur ei universale remedium, ut duret ratio iustitiae manente illa continuatione, cum autem iam separantur, ut non sint una caro quodammodo, tunc conuenienter datur remedium in signo sensibili, quod contingat natum siue nascentem, ut sicut quodammodo dicit Augustinus ad Dardanum, nemo renascitur proprie nisi prius nascatur, & intelligitur de hoc quod est per baptismum. Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit &c. Idem dicit Alex. de Ales in iij. parte. q. xvij. membro secundo. ad primum. Ita nec mundabatur ob originali adhibito signo sensibili cum fide antequam nasceretur. Ad

8 secundum ¶ dico secundum. S. Tho. in iij. distin. vj. arti. j. q. j. ad primum, qd nō est ex defectu Diuinæ misericordiae, qd in maternis uteris existentibus remedium nō exhibetur, sed quia non sunt capaces illius remedij, per quod secundum legem communem participes passionis Christi efficiuntur, a qua est remissio peccatorum, quia non possunt subijci operationi ministrorum Ecclesiae, per quos talia remedia ministrantur. Hæc solutio non satisfacit ad propositum, quia respicit dubium, an nōn natus extra uterum possit baptizari, de quo nō est quæstio apud nos, & ponit. S. Tho. in dicta solutione rationem quare non potest baptizari & remedium baptismi illi non applicatur. Nos ergo quærimus, qd ex quo non potest baptizari, an sit etiam prouisum de aliquo remedio illis non natis extra uterum contra peccatum originale, cum rationis argumentum supra factum suadere uideatur, qd sit prouisum, & si non est prouisum, quæ sit ratio cū Deus omnipotens & in lege naturæ post lapsum primorum parentum dederit remedium ad deletionem originalis peccati, ut scribunt omnes, in iij. distin. j. & in lege scripturæ nedum masculis, sed etiam sceminis quæ non erāt capaces remedij circūcisionis, de remedio prouidit, uel per fidem parentum si erant paruulæ, uel per bonam operationem si erant adultæ, quo mundabantur ab originali peccato, ut dicit Magister in

9 4. distin. j. ca. iij. Hoc ¶ quidem contrarium est difficillimum omnium, quæ in proposito fieri possunt, & ad hoc Gabriel, in iij. distin. 4. q. 2. non ualens soluere contrarium dicit, quod generale remedium sit pro paruulis existentibus in utero, nullum manifestat Ecclesia, uoluitque Deus remedia instituere contra morbum peccati in Ecclesia per sacramenta dispensanda his qui noti esse poterant Ecclesiae, eorum uero qui nondum in lucem noticiæ prodierunt remedium in sua sola potestate constituit, quos cum uoluerit sine exteriori remedio & sanctificare & saluare potest,

test, sicut factum de quibusdam sacra scriptura testatur, & quod pauca elargitus est potest quibuscunque uoluerit impartiri, qui potestatem suam, ut dixi non alligauit sacramentis, ex eo quia omnes quantuncumque paruuli, & in utero existentes in infusione animæ contrahunt peccatum originale. Quæ ¶ fit. xl. die in masculino. in l. Diuus. ff. de extraor. crimi. & lx. in scemellis, ut dicit Paul. de Castr. l. cum quidam. §. seruum quoque. ff. de acquir. hæredi. & Ange. in d. l. Diuus. gloss. in c. j. v. distinct. & Abbas in c. si aliquis. in fi. de homi. & idem dicit Cardi. de Turre Crema. in d. i. c. ius naturale. arti. 2. & sic dicti paruuli contrahunt originale peccatum etiam in uteris maternis existentes, ut inquit Augusti. in e. firmissime. de conse. distinct. 4. ut aperte uult Apосто. ad Roma. quinto. Per unum hominem in hunc mundum peccatum introiuit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiuit, in quo omnes peccauerunt, & ita etiam paruuli comprehenduntur, ut habet sancta fides Ecclesiae, ut est tex. in c. placuit ut quicunque paruulos. de consecra. dist. 4. & oppositum fuit hæresis donatistarum, ut dicit glo. in cle. j. §. ad hoc. de Summa Trini. & pelagianorum, quæ confutatur in c. maiores. de baptif.

11 mo. Posset ¶ ergo dici, qd licet Deus quocunque tempore post lapsum, scilicet legis naturæ, legis scripturæ, & legis gratiæ, prouiderit de remedio humano generi contra originale peccatum, non tamen reperitur ab eo prouisum, quod nos sciamus, existentibus paruulis in uteris maternis, quare autem non prouiderit, si non placent rationes duæ Alex. de Ales supra relatæ, dicamus cum Apосто. Paulo ad Roma. xj. O altitudo diuiciarum sapientiæ & scientiæ Dei quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius, quis enim cognouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi? & retribueretur? & quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia, & dicebat Augusti. contra Pelagium, inscrutabilia & incomprehensibilia nolo ut interrogas,

12 quia quod lego, credo & ueneror, & non discutio. Et ¶ Grego. in 29. moralium, postquam quæsiuit cur sæpe boni damnentur. in fin. subdit, latent hæc sensus hominum, nec quicquam de cuiuslibet sine cognoscant, quia diuinorum iudiciorum abissus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. & Psalm. xxxv. iudicia Dei abissus multa, & ideo Abbas. in cap. si quando. de rescriptis. concludit, qd de secretis Dei ratio reddi non potest, ut in iuribus allegatis in gloss. in d. cap. si quando. Vnde si quæretur quare uoluit incarnari Christus illo tempore, & non prius, ratio reddi non potest concludens, ut dicit gloss. in clemen. i. in uerbo ex tempore. de Summa Trini. & est tex. nota. in ca. si ex bono, ubi glo. j. de pœni. distin. 4. facit tex. in cap. sacerdotibus. in fi. ii. quæ. j. & l.

& l. non omnium. ff. de legibus. & ad præmissa accedit, quòd lex civilis nõ prouidet filijs qui in utero matris moriuntur, sed natis. l. uxor abor- tu. C. de posthu. præteritis. l. qui mortui. ff. de uerbo. signi. Diuina igitur Prouidentia secundum legem communem solum prouidit humano gene-
 13 ri de sacramento baptismatis contra peccatum originale. Et licet proprie & singulariter loquendo de baptismo, solus sit unus baptis- mus qui fit in aqua cum determinata uerborum forma, & est sacramentum, ut dicit Apostolus ad Ephe. 4. Vnus Deus, una fides, unum baptisma, alia tamen dicuntur baptismata, non simpliciter & proprie, sed per quendam ordinem siue attributionem ad baptismum aquæ, secundum S. Thom. in 4. dist. 4. q. 3. art. 7. & sic est triplex baptis- mus scilicet fluminis scilicet cù in nomine Patris Filij & Spiritus Sancti baptizatur. de quo Io. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto nõ potest introire in regnũ Dei, est & alius baptis- mus flaminis per infusionem Spiritus Sancti, de quo actuum primo, uos autem baptizabimini Spiritu Sancto, est quoq; baptis- mus sanguinis, cum quis recepturus baptismum, baptismo fluminis im- peditur Tyrannica persecutione, & in confessione fidei martirizatus, in proprio sanguine baptizatur, ut in c. baptismi uicem. de consecra. dist. 4.
 14 Primus igitur baptis- mus fluminis non potest suffragari puero existenti in utero materno, & ibi morienti, q̄a ut sape dictum est, non est notus ec- clesie, nec subest operationi ministrorum, ut dicit S. Tho. in 4. dist. 6. art. 7. q. 7. & in 3. par. q. 68. art. 11. scribit late Henricus Boic. in c. maiores. de baptismo. nec secundus baptis- mus. s. flaminis ipsos pueros existetes in ute- ris potest iuuare, q̄a talis baptis- mus requirit motum fidei, & liberi arbitrij & ideo non congruit, nisi adultis habentibus usum ronis. ut in d. c. baptis- mi uicem. & melius in c. debitũ. de baptismo. Tertius uero baptis- mus ip- sis non suffragatur in proposito, q̄a non est casus noster, q̄ pueri illi mori- antur propter Christum, & sic q̄ martirizentur, q̄a si sic esset q̄ interfi- cerentur pro Christo puta in detestationem fidei Christi quam tenent & parentes eius, et si essent in uentre, & in despectum Christi ipsa mulier abortũ faceret, seu interficeretur, nulla est dubitatio q̄ mundarentur ab originali peccato, & iste est baptis- mus sanguinis, de quo Lucæ. xij. baptis- mo habeo baptizari, & in c. cathecuminũ. de consecra. di. 4. Sic igitur ma- nifestum est q̄ in pueris non dum habentibus usum ronis non est motus fidei & dilectionis, aut propositum suscipiendi baptismum, & ideo non saluantur baptismo flaminis (secluso miraculo sanctificationis de quo non est sermo) sed baptismo aquæ, uel baptismo sanguinis, si propter Christum occiderentur, ex quo non solum Christiani, sed etiam marty- res sunt, ut scribit Beatus Augustin. in sermone quarto de Innocenti- bus,

bus, qui incipit. quotiescunque. Vnde dato hoc remedio baptismatis a Deo in lege euangelica contra peccatum originale, alia remedia contra illud quæ erant in lege naturæ, etiam in lege scripturæ cessare uidentur, dicente Paulo ad Galatas. v. si circumcidimini Christus nihil uobis pro- derit, & in c. maiores. de baptismo. quia illa sacramenta uetera signifi- cabant Christum uenturum, nostra uero scilicet legis Euangelicæ Christũ, qui iam uenit, ut dicit August. contra Faustum. iã non promittitur Chri- stus nasciturus, passurus, resurrecturus, quod illa sacramenta quodammo- do personabant, sed annunciat q̄ natus sit, passus sit, resurrexit, quod hæc sacramenta, quæ a Christianis aguntur, iam personet, refert S. Tho.
 15 in 1. 2. q. 103. art. 4. Et propterea ad propositum dicebat Beatus Gre- gorius in 4. moralium, quod apud nos ualeat aqua baptismi, hoc egit apud ueteres, uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus uirtus sacrificij, uel pro his qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis, & ha- betur in c. quod apud. de consecra. dist. 4. & nota illud uerbum, apud ue- teres, ergo non in lege Euangelica, inde est q̄ paruulus natus & mortuus in deserto sine baptismo non potest saluari in fide parentum, ut dicit S. Tho. in quolibet. 6. art. 4. ubi concludit, q̄ ex quo non fuit baptizatus ba- ptismo fluminis, nec sanguinis, nec flaminis, cum ipsi non conueniebat, quia non poterat habere motum fidei, & dilectionis. Sequitur q̄ non sal- uetur fide parentum, seu Ecclesie, sicut multis sanctorũ authoritatibus
 16 comprobatur, ut dicit Magister in 4. dist. 4. c. 3. Dicunt tamen quidam ut Petrus de Alicio, pie credi quòd Deus sua benignitate ibi suppleret, quod deesset ex parte sacramenti, quod utique certum est Deum posse, cum ut dixi, uirtutem suam non alligauerit sacramentis, sed q̄ sic faciat nulla est certitudo, quia si non facit, non iniuste fecit, cum nullus sit debi- tor nisi ex promisso, & istud non promisit, & ad propositum dicebat Au- gust. ut refert Magister in tex. di. 4. lib. 4. q̄ ex illo tempore quo saluator dixit, nisi quis renatus fuerit, absque sacramento baptismatis, præter eos qui in Ecclesia sanguinem fundunt, aliquis uitam æternam accipere non potest, intelligendo q̄ etiam est baptis- mus flaminis quo quis saluatur, ut supra est dictum, ut in c. debitum. de baptismo. & qualiter illud tem- pus consideretur alibi scribitur domini theologi. & ad Galatas. c. j. per Ni- co. de Lyra, & alios, & S. Tho. in j. j. q. 103. Ex quibus infero, q̄ dicti par- uuli sic morientes sine baptismo fluminis non sunt sepeliendi in Ecclesia- stica sepultura sicut ceteri infideles. c. Ecclesiam. cum sequenti. de conse- cra. dist. j. quia idem iudicium est de infantibus non baptizatis & infideli- bus quo ad hoc, ut scribit Lappus in allega. 83. Ecclesia ubi est sepultus paganus. circa medium.

Ad tertium respondet Card. de Turre Crema. in d. c. quod apud art. 4. dicens, q̄ ibi non postulatur remedium contra culpam originalem, sed adiutorium, ne deficiat in profectu uitae, antequam perueniat ad finem, quod patet per hoc quod dicitur ibi, intendat allegare debitum ex parte domini, sed congruentiam bonitatis suae, unde quod dicitur q̄ non debet, debet exponi, non decet, uel non congruit.

17 Ad quartum respondetur secundum S. Tho. in quolibeto. 6. art. 4. q̄ secundum quosdam tempore legis naturae non sufficiebat ad salutem parvulorum solus motus fidei in parentibus, sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquod sensibile signum, & in hac opinione fuit Adria. sextus in lib. 4. de sacramento baptismi. q. v. & secundum hoc nihil differat id quod tunc requirebatur ab eo quod nunc requiritur ad salutem, nisi q̄ nunc illud signum sensibile est determinatum, tunc erat indeterminatum, & pro noto adhibebatur, & haec positio videtur esse Alex. de Ales. in quarto. quam sequitur Durandus in 4. sed quia hoc est contra dictum Gregorij in eo q̄ dicit quod paruulis sola fides sufficiebat, ideo alia positio probabilior est secundum S. Tho. in 4. dist. j. q. j. art. vj & contra sona auctoritati Gregorij, & est communior, q̄ sufficiebat interior motus fidei per intentionem directus ad salutem paruuli sine aliquo exteriori signo, cum non inueniatur ad purgationem originalis peccati preceptum fuisse aliquod signum exterius adhiberi, & sequatur. S. Bona. & Ricar. in 4. sed nunc in lege Evangelica ultra fidem amplius requiritur baptismus, cuius ratio est, nam nunc qui baptizantur, & sic saluantur per Christum statim introducuntur in regnum caelorum, quod tunc non erat, sed ibant ad lymbum, unde non est inconueniens si ad hoc amplius baptismus requiritur, ut dicitur Ioan. 3. & sic non diminuitur uirtus fidei sed augmentatur gradus salutis, ut dicit S. Tho. in d. quoli. quasi dicat, q̄ licet paruuli in lege Evangelica ultra fidem parentum debeant baptizari, in alio releuantur, quia si statim recepto baptismo moriantur, euolant ad Paradisum, & in huius signum apertum fuit caelum quando Christus baptizatus fuit. Matthaei. 3. illi uero qui in lege naturae seu moisaica mundabantur a peccato originali, uel per fidem parentum uel per circumcisionem, aut sacrificia, seu alias ibant ad lymbum sanctorum patrum expectantes portas paradisi aperiendas a Christo, ut dicit Nic. de Lyra Gene. 27. ibi, descendam ad filium meum quem locum Iudei appellabant suburbana paradisi nos uero lymbum patrum seu sinum Abrahae, quod idem est, ut habetur Lucae. 16. pro ut Pau. Burge. late scribit in suo scruti. scripturarum. i. parte. c. 3. & S. Tho. in 4. dist. ultima. in fi.

18 Vnde dicebat Ricar. in 4. di. i. q. 3. & ad 2. q̄ dato q̄ paruulis sola fides parentum

parentum sufficisset, non ex eo dicuntur fuisse melioris conditionis in lege naturae, q̄ in lege Evangelica, quia quis modo non ita in promptu sit remedium, sicut tunc, tamen remedium hoc quod datur in l. Evangelica perfectius est, unde & paruuli modo, cum a peccato originali purgantur, maiorem gratiam recipiunt, q̄ reciperent in l. naturae, ut patet in his quae proxime dixi, & praeterea dictum illud Gregorij in d. ca. q̄ apud, ut eius uerba sonant, in eo quod dicit, pro paruulis sola fides sufficit, intelligitur de paruulis iam natis extra uterum maternum, non autem de paruulis existentibus in uteris maternis, quod suadetur in ea aequiparatione quam facit de baptismo & fide dicens quod id quod apud nos ualeat aqua baptismi hoc egit apud ueteres uel pro paruulis sola fides, Sed cum aqua baptismi non ualeat pro his qui sunt in uteris maternis, & ibi decedentibus ut dixi, Ita nec fides parentum, & idem est dicendum de circumcisione, quae

19 etiam non ualebat nisi iam natis. Sequitur ergo, q̄ non est sumendum argumentum ab auctoritate Gregorij, quae loquitur in natis extra uterum, nos uero loquimur in non natis, sed morientibus in maternis uteris, in super dicit Ricar. in loco allegato, q̄ Deus non ordinauit ut per fidem parentum in uteris maternis regenerarentur paruuli, quod congruum fuit propter imperfectionem status legis naturae, quem non decebat esse tantae efficaciae & perfectionis remedium, & in sequenti responso clarius colligetur solutio aliorum contrariorum.

20 Ad quintum esto, q̄ sit probabilior positio, q̄ in circuncisione octauum diem saluarentur in fide parentum, ut dicitur in argumento, ad hoc responsum deo secundum S. Bona. in 4. dist. 1. 2. art. q. 2. in fi. ubi quaerit an paruulus qui praenatus morte non baptizatur, in fide parentum saluetur, & concludit quod non, quia baptismus propter generalitatem & perfectionem & temporis indeterminationem alia remedia euacuauerat, non sic autem circuncisio, quod magis declarat Petrus de Palu. in 4. dist. 1. q. 2. in quibus q̄ licet illi qui decedebant incircuncisi ante octauum diem saluarentur in fide parentum, tamen nunc. j. in l. Evangelica non sufficeret paruulo, non q̄ fides antiquorum esset efficacior, sed quia nullo tempore homo natus fuit sine remedio salutis per se, nunc enim mox natus potest baptizari, & si non posset haberi aqua, hoc accidit sacramento, tunc autem circuncidi non licebat ante octauum diem, & si non fuisset aliquod remedium, steterisset puer septem diebus sine remedio salutis, quod non conueniebat Diuinae misericordiae, & sic tunc habebat tale remedium, quale habebat ante circuncisionem, sicut mulieres tale tunc habebant, quale habebant ante omni tempore, quia nullo tempore circuncisio eis competebat, sic igitur illa fuit ratio, quare incircuncisi ante octauum diem saluabantur

bantur in fide parentum, quia lege diuina parentes non erant astricti circumcidere puerum ante octauum diem, & ideo ne reperiretur paruuli illis septem diebus sine remedio, illi incircumcisi morientes saluabantur in fide parentum sicut ante, & sic currebant remedia legis naturae cum remedio legis, sed nunc in lege Euangelica potest statim baptizari natus, merito cessant alia remedia legis naturae, & Mosaicae, & inquit Ioan. Maioris in 4. dist. j. q. v. quod ex quo non licuit anticipare octauum diem in circumfione, forte si erant in periculo vitae poterant applicare sacramenta legis naturae ante octauum diem tempore quo circumcisio erat in praeepto, & subdit se ideo dixisse, forte quia Iudaei secundum eum non credunt paruulos natos in originali culpa, sed sacramentum applicant tanquam praeeptum.

- 21 Et ideo Pau. Burgen. in dicto scrutinio scripturarum. j. parte. dist. 6. c. j. cum sequenti contra Iudaeos probat homines nasci conceptos in peccato originali, unde non est bona consequentia dicere, quod sicut illi qui incircumcisi moriebantur ante octauum diem saluabantur, quod pari ratione est dicendum de illis qui non possunt baptizari, quia in duobus deficit. Primo quia si illi saluabantur in fide parentum, erat ex eo quia illud remedium legis naturae non erat sublatum per remedium circumcisionis, ut est de mente omnium doctorum in 4. sed in lege Euangelica omnia illa remedia solo sine baptismo cessauerunt publicata lege Euangelica, & ideo ex illo remedio sci licet sola fide parentum sine baptismo adiuuari non possunt. Sicque paruulis non sufficit fides Ecclesiae sine sacramento, qui si absque baptismo fuerunt, etiam cum ad baptismum deferuntur damnabuntur, ut multis sanctorum testimonijs comprobatur, ut dixi supra, alias sequeretur, quod natus & mortuus in deserto qui non potuit baptizari fide parentum saluaretur, quod est contra ea quae in dicto quolibeto scribit. S. Tho. ac etiam quod quis sine baptismo saluaretur, quod est contra illud Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in regnum caelorum, & habetur in c. 22 necessarium. & c. 3. & c. 4. de consecra. dist. 4. Et haec intelligo de baptismo aque, quia baptismus flaminis non competit paruulo, nec loquor de baptismo sanguinis, quia praesupponimus hos vterinos paruulos non fuisse occisos propter Christum, nam ut dixi tali baptismo baptizati e mundantur ab originali, quia ut inquit, S. August. lib. xii. de ciuitate Dei. c. 7. qui cumque non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur tantum eis valet ad dimittendum peccata, quantum si absoluerentur sacro fonte baptismatis, ut refert Ricar. in 4. dist. 4. art. 2. q. 3. nec in hoc est durior lex Euangelica, Immo est benignior, quia ut est dictum, remedium baptismatis est perfectius tum ad augmentum gratiae tum etiam ad facilius introducendum baptizatos ad introitum Paradisi, & ideo dicit S. Tho.

- S. Tho. in d. quolib. ad 2. quod per Christum in hoc ipso est ampliata via salutis, quod nunc per eam aperta est eis ianua vitae aeternae, quae ante clausa erat per peccatum primi parentis, & quod leuior sit & mitior lex Euangelica lege veteri, pro ut ego latissime scripsi in rubr. de haere. lib. vj. in quarto errore iudaeorum. col. 248. vers. Item comparando legem nouam ad legem veterem. Praeterea dicit Adri. in loco praallegato. ad quartum, quod licet paruulis non baptizatis non imputetur ad culpam, quod baptizati non fuerint, cum impotentia eos excuset ab impletione cuiuscunque praeepti, nihilominus quia sine baptismo manet originalis culpae obligatio, manet dicti paruuli sine spe beatitudinis perpetuo damnati, quemadmodum si furiosus medicinam unde curari possit non sumat, ipse furia excusatus non peccat, sed sanitatem, quam medicina efficeret, non consequitur. Ad sex tum dico, quod allegata autoritas Ioannis. 3. facit magis pro quam contra, quia illud beneficium intrandi in caelestem Paradisum quod datur ex regeneratione ex aqua & Spiritu Sancto non communicatur nec conceditur a Deo nisi natis extra vterum maternum, cum ergo paruuli qui moriuntur in vteris maternis non nascantur extra vterum, sequitur quod non intrant in regnum caelorum, & sic non purgantur ab originali peccato sicut caeteri qui non baptizantur, & sic exclusi censentur ab hoc beneficio, positio enim vnus est exclusio alterius. l. cum praetor. in prin. ff. de iudicijs. c. nonne. de praesumptio. casus enim omissus relinquitur dispositioni iuris communis. l. si extraneus. ff. de condit. ob causam. l. commodissime. vbi moder. ff. de liberis & posthu. c. susceptum. de rescrip. lib. 6. & cui non conueniunt verba legis nec illius dispositio conuenit. c. indemnitate. & cap. de electio. lib. 6. l. 4. §. praetor. vbi Bar. in fi. & Alex. scribit. ff. de damno infecto. & idem Alex. in consil. 17. requisitus. lib. j. & in consil. 57. perspectis. lib. 2. cum alijs, ut scribit Deci. in c. nullus col. fi. de electio.
- 24 Ad septimum dixi supra, quod nos loquimur de lege communi non autem de lege speciali, Secundum quam Hieremias fuit in vtero sanctificatus. Hierem. j. & Ioannes Baptista, ut Lucae. j. de Iacob vero, Esaia, Iob, & Sansone. non habemus testimonium a sacra scriptura quod ego sciam, & ideo de eis non videtur dicendum fuisse in vtero sanctificatos, quod autem Ioannes Baptista sanctificatus sit patet Lucae. j. quod Spiritu Sancto replebitur ad huc ex vtero matris, & de Hieremia expressse etiam dicitur Hierem. j. antequam exires de vulua sanctificauit te. & sic asserendum est eos sanctificatos in vtero quamuis in vtero vsum liberi arbitrij non habuerint, de quo Augustinus mouet quaestionem, sicut pueri qui sanctificantur per baptismum, non statim habent vsum liberi arbitrij, ut scribit. S. Tho. in 3. parte. q. 27. art. 6. & subdit quod non est dicendum aliquos alios sanctificatos

ificatos esse in utero, de quibus scriptura mentionem non facit, quia huiusmodi privilegia gratiae, quae dantur aliquibus praeter legem communem ordinantur ad utilitatem aliorum quae nulla proveniret ex sanctificatione aliquorum in utero, nisi Ecclesiae innotesceret, & de Sansone dicit Nico. de Lira. iudi. xij. quod non est intelligendum quod fuerit sanctificatus in utero sicut Ioannes Baptista, quia de talibus sanctificatis tenetur, quod non peccauerunt mortaliter, & illa consecratio quae dicitur de Sansone in textu intelligitur per modum fortitudinis, quae fuit quaedam gratia gratis data, & potest stare cum peccato mortali, sicut & donum prophetiae, & fuit data Sansoni pro consolatione populi, ut ibi habetur. Sic igitur illud privilegium illis duobus concessum non est trahendum ad consequentiam, & sic ad legem communem. c. quae a iure. de regu. iuris lib. vj. nam quod alicui gratiose conceditur trahi non debet ab alijs in exemplum. c. quod alicui. eo tit. lib. vj. privilegium enim datum aliquibus non extenditur ad alios etiam ex idempnitatis rationis, & sic in privilegijs non proceditur de similibus ad similia, sicut de iure communi. ut inquit Ant. de Butrio in c. sane. per illum text. de privilegijs. Bal. in l. j. in prin. C. de legibus. Domi. in c. ne alicui. de here. lib. 6. Card. in consi. 135. puro filias. in fi. Bal. in l. non tantum. §. non omnia. ff. de excusa. tuto. Ange. in consi. 272. quoniam dictum privilegium. nos ergo loquimur secundum legem communem secundum quam nullus sine baptismo saluatur, ut dixi in illa autoritate Ioan. 3.

26. Ad octauum sine praedictorum, quod adueniente lege Evangelica & publicata cessauerunt alia remedia ad emundationem originalis peccati, ita quod sine baptismo quis non saluatur. Dato quod secundum communem usum gratiae potest homo moreri per alios, ut per illam excusetur in libero arbitrio ad praeparandum se ad suscipiendum motum propriae uoluntatis secundum gratiam, & sic fides illorum potuit illi adulto subuenire merito congrui, sed non sine motu propriae uoluntatis interueniente. pro his est. S. Tho. in 1. 2. q. 114. art. 6. quia ergo paruuli uterini nullum motum propriae uoluntatis possunt adhibere, & si primam gratiam receperunt merito fidei aliorum, ideo mediante illa non possunt secundum communem legem susceptionis gratiae secundam gratiam recepisse ad emundationem peccati originalis, si autem fides aliorum illum paraliticum curauit, hoc fuit de gratia speciali, & talem posset dare Deus istis paruulis existentibus in utero, & eos saluare. de hac tamen lege speciali non est quaestio sed de lege communi.

Ad ultimum dicendum est, quod licet paruuli existentes in utero matris sint capaces baptismi sanguinis, si propter Christum occidantur, ut dixi

dixi secundum Augu. non tamen sic dicendum est, ut per fidem parentum solam sine sacramento perducantur ad emundationem originalis peccati, quia de hoc ultimo nullam habemus auctoritatem a sacra scriptura seu a doctoribus authenticis sicut de prima de quo habemus auctoritatem Augustini. praemaxime, quia hodie alia remedia quae ad hoc erant ordinata cessant, adeo ut sine baptismo nullus saluetur a tempore diuulgatae legis Evangelicae, ut scribit Ricard. in 4. dist. 3. arti. 5. q. 3. Inde dicebat Adria. in 4. de sacram. baptismatis. col. pe. quod si aliquis sine usu naturalium remaneret non informatus de lege Evangelica, quod licet talis per ignorantiam excusaretur a transgressione praecipii, non tamen consequeretur fructum operis operati ipsius baptismatis, quamuis speciali prerogatiua posset per Deum saluari, ut dixi supra de paruulis morientibus in utero matris, & haec sufficiat ad laudem Dei, eiusque genitricis Mariae intemerataeque uirginis, praemissa protestatione de qua supra dictum est, & sunt contra quendam praedictorem uerbi diuini.

S V M M A R I V M.

- 1 Potestas ordinata & absoluta quae sit.
- 2 De facto uel de iure quando dicatur aliquid fieri.
- 3 Plenitudo potestatis in principe quando dicatur.
- 4 Assertio repugnans potentiae Dei est haeretica.
- 5 Deus noluit uincere diabolum per potentiam, sed per iustitiam.
- 6 Legislator potest condere legem aliter quam condidit.
- 7 Animalia habentia cor & caput potest facere Deus quod sine corde, & capite uiuant.
- 8 Deus potest facere quod homo uiuat sine cerebro.
- 9 Deus est uniuersalis prouisor omnium animalium etiam irrationalium.
- 10 Negare Deum esse omnipotentem, repugnat sacrae scripturae.
- 11 Deus an potuerit liberare genus humanum & redimere alio modo quam fecit.
- 12 Temeraria assertio quae sit.
- 13 Temeraria assertio est errans dubia & scandalosa.
- 14 Potentiam Dei nullo modo debemus negare, nisi appareat manifesta contradictio.
- 15 Verba blasphemia dicens debet poenitere ut remittatur sibi poena.
- 16 Poenitentia infra quantum tempus admittatur ad hoc ut alicui remittatur poena pro uerbis maledictis contra Deum.
- 17 Verbum, potest, praecedente negatiua priuat potentiam.

18 *Authoritas Pauli prima ad Corinthios. 9. quod non est cura Deo de bonis quomodo intelligatur.*

VIGESIMA QVAESTIO.

1 **V**IGESIMO † Quæro, An sit erroneum dicere Deum non posse de potestate absoluta statuere quod quis sine corde aut cerebro uiuat. Item quod non posset animalia irrationabilia iurare, & domui ruinam minanti subuenire ne cadat, & intelligo potentiam absolutam. i. Quia cum potestas ordinata sit, quæ leges sequitur a diuina uoluntate ordinatas, absoluta est quæ abstrahit ab illis legibus, & Deus dicitur illud posse de potestate absoluta, quod simpliciter & absolute potest, ut scribit Petrus de Liaco in j. q. 13. arti. 1. & ibi inquit Scotus dist. 44. q. unica. quod ordinata potentia est in quantum est principium exequendi alia conformiter legi rectæ secundum ordinem præfixum ab illa lege, & potest agere præter illam legem, uel contra eam, & in hoc est potentia absoluta excedens potentiam ordinatam, & ideo non tantum in Deo est, sed in omni agente libero qui potest agere secundum dictamen rectæ rationis uel rectæ legis, & præter talem legem & contra eam est distinguere potestatem ordinatam & absolutam. Et † ideo dicunt iurista, quod quis potest hoc facere de facto, hoc est de potentia absoluta, uel de iure, hoc est de potentia absoluta secundum iura, & dicit Bal. in l. digna uox. C. de legibus, quod suprema & absoluta potestas principis non est sub lege, & potestas ordinaria habet respectum ad legem. Et hæc † absoluta potestas dicitur plenitudo potestatis in principe, quæ nulli ne cessitati subiecta, nulli que iuris publici regulis limitata est. ut dicit Bal. in l. 2. col. 6. C. de serui. & aqua. ut refert Franci. de Curte Senior in cons. 27. incipit. Magnificus uir. col. 11. & dum princeps supremus utitur plenitudine potestatis non est qui dicat cur ita facis, quia est pro ratione uoluntas. Specul. in titu. de legato. §. nunc autem. uerfi. 88. c. memoria. 18. distin. tradit Lud. Bolo. in consi. 6. ut in præsentia ardua. col. pen. Alex. in consi. 2. uisis codicillis. col. pe. libr. 1. & in consi. 101. uisis instrumentis. col. 6. eo. libr. Idem dicit Bal. in præludijs feudorum. col. 8. & in l. fi. col. fi. C. de præcibus impera. offert. glo. in c. quanto. de translat. Episcoporum, & Bal. in l. 1. col. j. C. sent. rescin. non posse. Et † promiscue loquendo de utraque assertionem dico illas esse erroneas, & assertor illarum male sentit de potentia Dei, nam repugnant symbolo fidei, & habetur in c. firmiter. in uerbo, omnipotens, de Summa Trini. & exodi. xv. omnipotens est nomen eius, & Eccle. 43. ipse est omnipotens super omnia opera sua, & Eccle. j. unus est altissimus creator omnium omnipotens & est potens

potens & metuendus nimis. nam Deus qui legem posuit naturæ de sic formando homine cum cerebro & corde, potuit, & potest aliam legem dare, secundum quam corpus ab anima informatum uiueret sine cerebro & sine corde, & contra hanc uel præter uti potestate absoluta. nam nullus adiuuit spiritum domini, nec ullus fuit eius consiliarius. Ose. 40. Et † dicebat August. lib. 13. de Trin. cxij. quod licet Deus sua potentia potuisset diabolium uincere, noluit tamen nisi per iusticiam, inde dicit Magister lib. iij. dist. xx. si quæretur an alio modo potuisset Deus hominem liberare quam per mortem Christi, responde alium modum fuisse possibilem Deo, cuius potestati cuncta subiacent, sed nostræ miseræ sanandæ conuenientioremodum alium non fuisse, nec esse oportuisse. facit, quia illius est tollere cuius fuerat statuere. patet, quia Deus qui grauitatem ferro dedit potuit illam tollere, ut ferrum nataret. 4. Reg. 6. sic etiam qui uim uendi igni tribuit illam sustulit in camino ignis, Dani. iij. & Deus qui statuit solem peragere cursum suum, Rogante Iosue iussit stare solem in medio cœli, & non festinauit occumbere spacio unius diei, nec fuit antea, nec postea tam longa dies. Iosue. x. Et † pro his dicebat Vgo de sancto uictore in libro de sacramentis. quod quando cunque aliquis legislator statuit legem unam, potest dispensare in lege, Deus enim statuit unam legem, quod singula corpora sint in singulis locis, ergo illam potest annullare quando sibi placuerit, ut sint plura corpora in uno loco uel unum corpus in diuersis locis, sicut dispensauit in lege illa, quod ignis appropinquatus passo non ageret, sicut patet in tribus pueris, & quod sol staret tempore Iosue, & sic horum plura alia exempla adduci possent, quia non est impossibile apud Deum omne uerbum. Lucæ. j. nam sicut Deus mediante causa secunda. scilicet corde, dat homini uitam, quia in eo principaliter posuit sedem animæ secundum philosophum in lib. de differentijs spiritus & animæ, quæ anima totum corpus uiuificat. c. item si antequam. de pœni. dist. j. ita posset alio modo & alio ordine operari eisdem effectus ad uitam hominis, nam dicitur in libro de causis, quod quicquid potest causa prima mediante causa secunda, potest prima causa per se sola. unde dicit. S. Tho. in j. par. q. cv. art. 2. in corpore, quod erroneum est dicere Deum non posse facere per se ipsum omnes determinatos effectus qui fiunt per quancunq; causam creatam. idem dicit in j. ij. q. lj. art. 4. Præsertim † quia aliqua animalia habentia cor & caput naturaliter potest fieri, ut uiuant sublato corde, ut philosophus de uita & morte dicent, quod animalia que non uitalia ualde sunt, multo tempore uiuunt sublato corde, & in lib. de iuuentute & senectute inquit, multa animalia ablata illa particula que uocat caput uiuunt, ut patet in entomis, ut uespis, & apibus (entoma uero græce animalia dicuntur que a latinis insecta

nuncupantur, sicut apes, formicæ, & similia) multo magis ergo Deus hoc
 8 posset facere, nam scribitur Iob. 36. Ecce Deus magnus uincens scien-
 tiam nostram. Et † de cerebro habemus testimonium in uita sancti Dio-
 nysij, nam ipso decollato, & capite truncato, corpus eius se erexit, & ca-
 put suum inter brachia sua portauit a loco qui uocatur mons maurus, vs-
 que ad locum ubi nunc requiescit. ut legitur in cathalogo sanctorum.
 Item uas electionis Paulus postquam decapitatus fuit, lingua eius ter Ie-
 sum Christum nominauit, ut dicit Gerso. in 4. parte. in sermone de do-
 mini circumcisione, & sic potuit miraculose fieri in Beata Catherina de
 Senis, ut sine corde aliquot diebus uixerit, ut dicit Anto. in sua croni. in 3.
 parte tit. 23. §. x. unde assertio negans Deum hoc posse facere sua absolu-
 ta potentia male sentit de articulo omnipotentiae diuinæ. c. hæresis. 24.
 9 q. 3. facit c. canones. xv. distin. Item † quo ad aliam assertionem; uidetur
 negari in ea Deum esse uniuersalem prouisoem, etiam quo ad animalia
 irrationabilia, cum sit expresse contra sacram scripturam, quia dicitur
 Psal. 146. de Deo, qui dat iumentis escam ipsorum & pullis cornuorum
 inuocantibus eum, & Math. xvj. respicite uolatilia cœli quoniam non se-
 runt neque metunt & pater uester cœlestis pascit ea, negare autem Dei
 prouidentiam circa indiuidua irrationabilium creaturarum fuit error
 Rabi Moyse, ut dicit S. Tho. in j. parte. q. 2. art. 2. in corpore & ad quin-
 tum, & qui a Deo tollit prouidentiam aufert sibi magnam perfectio-
 nem, & sic blasphemiam infert. Sapi. 14. tu autem pater gubernans omnia
 prouidentia, & scribitur Iob. 34. quem constituit aliud super terram, aut
 quem posuit super orbem quem fabricatus est. super quo dicit Gre-
 gorius mundum per se ipsum regit, quem per se ipsum condidit, quo
 modo autem hoc intelligatur quo ad prouidentiam Dei pertinet, & ra-
 tione ordinis rerum prouisarum in finem, & executionis huius ordinis,
 quæ dicitur gubernatio, declarat. S. Thom. in prima parte. quæstio. 22.
 10 art. 3. Sufficit † igitur quod negare Deum omnipotentem & uniuersalẽ
 prouisoem repugnat sacre scripturæ, & est dogma falsum fidei contra-
 riũ orthodoxæ, ut est hæresis, ut declarat Ochã. 2. lib. decalogi. parte. j. c.
 6. & Gabriel. in 4. dist. 13. q. 2. ut dixi supra in j. q. & habetur Mathe. x. nõ
 ne duo passerẽs asse ueneunt, & unus ex illis nõ cadit sine patre uestro. i.
 sine prouidentia patris uestri, in quo sunt oĩa, Sap. 6. pusillũ & magnũ ipse
 fecit & æqualiter est ei cura de oĩbus. unde dicebat Eps Abulen. sup Ma-
 thæũ c. x. in uerbo, Nolite timere. col. 5. post numeratos errores philoso-
 phorũ circa prouidentia Dei, q̄ de oĩbus tã uniuersis q̄ particularibus, si-
 ue subsistentibus, siue pprietatibus, uel accidẽtibus subsistẽtiũ q̄tuncũq;
 sint parũ ualoris, est Dei prouidentia, & istud cõuenit ueritati fidei. sic Chri-
 stus

stus dicit, oēs capilli capitis uestri sunt numerati. i. de oĩbus habet curam
 & numerat eos, cum tamen nihil sit minoris ualoris in homine quàm ca-
 pillus, quia multis pereuntibus nihil homini deperit, sic etiam dicitur sa-
 pienziæ. 6. de sapientia Dei q̄ attingit a fine usque ad finem. i. a primis &
 optimis entibus usque ad infima disponit omnia suauiter. i. de omnibus
 habet prouidentiam, quia dispositio & prouidentia idẽ sunt, ut ibi per-
 11 cum. Et † ambæ hæc assertiones temeritatis censuræ subiiciuntur, quia,
 pro ut domini theologi dicunt super dubio illo, An Deus alio modo po-
 tuerit genus humanum saluare quàm per incarnationem, Dicit S. Bona-
 uentura in 3. dist. 20. q. 6. in fi. sub his uerbis. de liberatione enim firmi-
 ter credo q̄ alio modo potuerit, de redemptione, nec nego, nec audeo
 affirmare, quia temerariũ est cum de diuina potentia agitur terminũ præ-
 12 ferre ei, amplius eĩ potest Deus facere q̄ possumus cogitare, & sic pon-
 deradũ dicit temerarium. Et † illa assertio est temeraria quando asseri-
 tur aliquod tanquam certũ quod non potest efficaciter probari rōne uel
 autoritate, sicut est asserere q̄ mundus finietur infra centum uel ducen-
 tos annos, quæ licet possit esse uera, Tamen hoc asserens tanquam cer-
 tus dicitur temerarius, quia ad hoc nec autoritas, nec ratio efficax habe-
 tur, ut dixi supra in q. 6. alio modo capis temeritas in iure, q̄n quid faci-
 mus propria uoluntate sine superioris autoritate, ut inquit Domi. in c.
 eum qui. §. in super. de præben. lib. 6. quia temeritas est quando quis facit
 actum à iure prohibitum. Bart. in l. j. ff. ad turpi. facit. c. per uenerabilem,
 qui filij sint legi. & capitur in malam partem. l. iubemus. C. de sacro. Ec-
 13 cle. Car. in cle. j. de Summa Trini. Aliquando † talia asserens dicitur er-
 rans, ut dicit S. Tho. in d. arti. 2. aliquando dubius, nam dicit Ioan. de Ger-
 so. in 4. parte de propositio. ab Episcopo. hæreti. conclusione. 3. q̄ ad E-
 piscopos non spectat propositionem aliquam hæreticare, quæ ex se, & de
 iure est pœnitus dubia an ad fidẽ pertineat repugnãter, neque est scanda-
 losa, & potest sine periculo eius ueritas uel falsitas ignorari, ponens exem-
 plum in propositione, Deus non p̄t creare nouã speciẽ, & licet aliquan-
 do dicatur, Deus non p̄t sulcitare uirginem post ruinam, ut est textus
 Hieronymi in ca. Paulus. 3. 2. q. v. & ibi gl. & in l. j. C. de raptu uirginũ. in-
 telligendo quantum ad hoc, q̄ non posset fieri quin fuerit cognita, secus
 uero quantum ad integritatem mentis & corporis, quia Deus posset men-
 tem reintegrare, & corpus consolidare per miraculum, ut inquit S. Tho.
 quoli. quinto. arti. 3. & Cardi. in d. c. cum Paulus. & etiam si dicatur, Deũ
 non posse facere q̄ ea quæ facta sunt infecta fieri non possint, ut dicit
 Bald. in l. fin. col. fi. C. de legibus. quia secundum aliquos est dictũ Agatho-
 nis philosophi dicentis, hoc solo priuat Deus ut possit iã facta infecta fa-
 cere,

vere, & Aristo. in 6. Eth. inquit q̄ Deus hoc solo priuatur ingenita facere quæ produxit. & de his plura scribit Iasō, in utraque lectura in l. j. §. si uir uxori. ff. de acquir. poss. & Ange. in consi. 237. hic punctus, circa fin. & plures alios casus ponit Bartho. Socy. in consi. 102. in præsentī consultatione. libr. primo.

- 14 **TENEO** † tamen, q̄ nihil est negandum posse a Deo fieri, nisi appareat manifesta contradictio, uel efficax ratio hoc demonstrat, uel ex sacra scriptura efficaciter conuincatur, ne incurramus in crimen negandæ omnipotentiae Dei siue absolute siue ordinate. ut in d. c. firmiter credimus. quia, talia uerba tendunt in vilipendium Dei, ut inquit Fely. in c. auditis. col. pe. de Præscriptio. & si pertinacia daretur ex parte negantis, incurreretur hæresis, quia contradiceret ueritati catholice in primo gradu, ut dixi, & in blasphemiam, ut scribit Socy. in d. consi. 102. Nisi † forsitan talia uerba dicerentur ex lubrico linguæ secuta statim pœnitentia confitendo Dei omnipotentiam, pro ut fuit in casu excusatus quidam iudæus uocatus Angelus, pro quo consuluit Alex. in consi. xv. uiso processu causæ. lib. 3. & idem est dicendum si calore iracundiæ dicantur, & statim dicentem pœniteat, quia talis pœnitentia purgat factum præcedens, ut dicit Bald. post Petrum in l. si non conuicij. C. de iniurijs, quæ pœnitentia potest patere per percussorem labiorum, uel pectoris, aut adorationem ligni facti super terram seu parietem, præsentibus hijs coram quibus dixerat, hæc enim sunt signa contritionis & pœnitentiæ. facit. cap. a nobis. 2. de senten. excommunicata. & ad horum probationem unus testis
16 sufficeret, ut habetur in summa. in lib. j. de sepultu. q. 3. in fin. Sed † infra quantum tempus admittatur hæc pœnitentia, quod calore iracundiæ dixerit, ponit Lucas de penna in l. omnes omnino curiales. uersic. sed pone Titius. C. de decurio. lib. x. refert Decius in l. quicquid calore. ff. de regu. iuris. ubi concludunt, q̄ infra. xxx. dies admittitur huiusmodi pœnitentia, pro quo facit. c. constat. j. q. j. c. cum apud. xj. q. iij. l. si uendicari. C. de pœnis. & hoc facile procedit in his quæ reuocari non possunt, ut est homicidium, ut notat Ange. in d. l. si non conuicij. Lanfra. in repetitione in c. quoniam contra falsam. in uerbo, confessiones, de probatio. Fely. in c. dilecti. colu. fin. de exceptio. & late in ca. cum te. de re iudi. uersic. diu. dicit glo. faciunt quæ dicunt Bar. & alij per illum tex. in l. qui ea mente. ff. de furtis. Cauendum † est igitur ab huiusmodi dictis, q̄ Deus non potest aliquid facere, quia secundum iuristas uerbum, potest, præcedente negatione excludit omnem potentiam & necessitatē inducit, ut est gloss. vulgata. in cap. j. de reg. iuris lib. vj. scribunt Barto. & Moderni late in l. Gallus. in prin. ff. de liberis & posthu. Barto. in l. iij. colu. j. C. de pigno. & l.

- & l. de his. ff. de transactio. & l. si non sortem. §. si centum. ff. si certum petita. Bar. & Bal. in l. sæpe. ff. de offi. præsi. Bar. in l. si. ff. de ferijs. & l. stipulatio. ista. §. alteri. ff. de uerbo. obliga. c. literas. de restit. spol. l. j. §. ueteres & §. per seruum qui in fuga. ff. de acqui. possel. c. j. de causa posse. & proprie. Abbas in c. j. in pri. no. de resti. spolia.
- 18 **NEC** † Obstat prædictis si dicatur illud quod Pau. j. ad Cori. 9. inquit, quod non est cura Deo de bobus, cum Christus dicat Lucæ. 12. non ne quinque passeris uencunt dipondio, & unus ex illis non est in obliuione coram Deo, ubi dicit Beda, q̄ omnia sunt sub prouidentia diuina, & ideo dicitur Deum non habere curam de bobus, quia cum cura dicatur doctrina & regula uiuendi, ut dicit ibi Vgo Cardi. de solis hominibus dicitur Deum habere curam, quia Deus brutis animalibus non dat regulam & præcepta uiuendi, & quia creatura rationalis habet per liberum arbitrium dominium sui actus, ideo speciali quodam modo subditur diuinæ prouidentiae, ut scilicet ei imputetur aliquid ad culpam uel ad meritum, & reddatur ei aliquid ut pœna uel præmium, & quantum ad hoc curam Dei Apostolus a bobus remouet, non tamen ita q̄ indiuidua irrationalium creaturarum ad Dei prouidentiam non pertineant, ut errās Rabi Moyses autumabat, ut dixi secundum S. Tho. in d. arti. 2. ad quintum. Idem concludit S. Tho. in d. c. 9. lectione. j. in uerbo, non est cura de bobus, dicens q̄ non tantum intelligitur hoc naturaliter de bobus, sed et spiritualiter de prædicatoribus uerbi diuini, quia prædicatores qui corda fidelium ad fidem aperiunt debent arare in spe stipendiorum temporalium non tamen propter hanc spem. Debent enim primo quærere Regnum Dei, & qui triturat. i. bonos a malis quasi grana a malis discernit prædicando scilicet ad mores debet hoc facere in spe fructus percipiendi. 2. ad Thi. 2. laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. & Ecclesi. vj. is qui arat & qui seminat accedit ad illam & sustinet bonos fructus, quæ ad propositum conferunt pro ut uerbo exposui & dominationes uestræ ad declarationem optime aduertunt, Et inquit Augusti. in Psal. 35. super illo, homines & iumenta saluabis domine, qui fecit hominem ipse fecit & iumenta, qui utrunque fecit utrunque saluat. Sed salus iumentorum temporalis est, hominum uero e contra, & sic in eo q̄ iuuare refertur ad animalia irrationalia, temporalem salutem respicit, si ad homines ad utrunque. Neemi. 2. Deus ipse adiuuat nos. & in Psal. 36. adiuuabit eos dominus, unde cum dictarum propositionum altera deroget omnipotentiae, altera uero prouidentiae diuinæ, ambæ erroneæ sunt, & male de contentis in sacra scriptura & credibilibus sentientes, ut patet ex præmissis.

- 1 Hystoria alicuius sancti recepta ab Ecclesia an sit tanta auctoritatis sicut Euangelium.
- 2 Ecclesia an sit maioris auctoritatis quam euangelium.
- 3 Excusatur quis a dolo falsae propositionis si habet Doctorem pro se, maxime praecceptorem.
- 4 Assertio est erronea, dicere quod Ecclesia habet maiorem auctoritatem quam euangelium.
- 5 Euangelium infamare est blasphemare contra Deum.
- 6 Scriptura suscepta ab ecclesia non est maioris auctoritatis quam sacra scriptura.
- 7 Afferere aliquid eorum quae ab Ecclesia probantur suo modo non est haeresis.
- 8 Augustini & aliorum doctorum sanctorum dicta an sint approbata hodie.
- 9 Intellectus capituli Sanctae Romanae Ecclesiae 15. distin.
- 10 Augustini & aliorum doctorum sanctorum dicta in quibus approbantur.
- 11 Opuscula doctorum sanctorum quando sunt credenda de necessitate salutis.
- 12 Concilia quatuor generalia qua ueneratione sunt tenenda.
- 13 Euangelium quare legitur a diacono, & epistola a subdiacono.
- 14 Auctoritas Ecclesiae non est preferenda euangelio.
- 15 Euangelia quatuor proferuntur auctoritate Ecclesiae.
- 16 Concilium generale in tangentibus fidem non potest errare.
- 17 Ecclesia non potest statuere contra Euangelium.
- 18 Papae praecipienti aliquid contra sacram scripturam non est obediendum.
- 19 Papa non potest dispensare quando perturbaretur status Ecclesiae.
- 20 Papae praecipienti aliquid, quod est peccatum mortale non est obediendum.
- 21 Papa non potest dispensare, quod quis saluetur sine baptismo uel sine confessione.
- 22 Papa licet possit dispensare circa statuta in concilio generali, non tamen in concernentibus fidem.
- 23 Concilio generali non est opus aduersus haereses iam sopitas & determinatas.
- 24 Papa potest dissolvere concilium generale quando in eo tractatur de haeresibus condemnatis.
- 25 Concilium congregari potest si haeretici nolunt aliter redire nisi congregato concilio.
- 26 Haeretici non sunt uocandi ad concilium si perseuerent in suis haeresibus.

- 27 Regula Augustini super damnatis haeresibus.
- 28 Decisa in concilio generali sunt in uoluntate Papae in concernentibus fidem.
- 29 Concilium generale congregatum sine auctoritate Papae est concionabile.
- 30 Concilium generale & Papa non possunt statuere contra euangelium.
- 31 Papa an possit dispensare contra dicta Apostoli.
- 32 Auctoritas Augustini, non crederem euangelio nisi ad hoc auctoritas Ecclesiae me commoueret, quomodo intelligatur contra Iacobum Armeni.
- 33 Ecclesiae auctoritas est magna, quia inuitur reuelationi & auctoritati diuinae.
- 34 Opinio seu sententia magistri excusat discipulum, qualiter intelligatur.
- 35 Assillens opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturae testimonium non potest ab erroris uitio excusari.
- 36 Intellectus ad supradictam conclusionem Sancti Tho.
- 37 Quando debeamus sequi opinionem doctorum.
- 38 Licet Papa non possit statuere contra nouum & uetus testamentum, potest tamen interpretari ea quae sunt fidei.
- 39 Interpretatio obsequitur & obsequi debet euangelio, alias non esset interpretatio.
- 40 Interpretatio in iure quatuor modis dicitur.
- 41 Papa dispensat cum monacho ex causa ut matrimonium contrahat.
- 42 Papa dispensat cum bigamo ut possit promoueri ad sacros ordines, cum causa.
- 43 Papa Eugenius. 4. induxit dispensare cum bigamo.
- 44 An Papa possit dispensare quod nepos ex fratre ducat in uxorem illam quae fuit uxor patris.
- 45 Patruus an sit prohibitus de iure diuino filiam patris sui ducere in uxorem.
- 46 Patruus secundum legem diuinam poterat ducere filiam fratris sui, & in hoc articulo omnes glosae & Doctores canonici errarunt.
- 47 Papa non potest dispensare ut frater accipiat germanam suam in uxorem.
- 48 Papa in primo gradu affinitatis dispensat, sed non in primo consanguinitatis.
- 49 Iudeus habens germanam suam in uxorem si uelit fieri Christianus esset separandus a dicta uxore.
- 50 Papa non potest dispensare ut frater ducat uxorem patris sui filijs decedentibus, secundum Petrum de Palu.

- V**igesimo Primo ¶ Quæro, An sit erroneum dicere, hystoriam aliquis sancti ab Ecclesia acceptam esse maioris autoritatis, quam dicta Euangelistarum, Apostolorum, & Virginis Mariæ, posito exemplo in his uerbis, quæ leguntur in uita beatæ Mariæ egyptiacæ, transiens Iordanem saluaberis, & uidetur quod non, quia in hystoria præfata dicta uerba leguntur dicta quadam diuina uirtute per Angelum eidem Mariæ Egyptiacæ, ut refert, S. Anton. Archi. Floren. in 2. parte cronice. ti. xv. c. x. §. xj. & idem dicit diuus Hieronymus in uitis patrum, & dicta hystoria uidetur recepta & approbata ab Ecclesia in illo canone, In quo illa quatuor solemnia concilia generalia approbata fuerunt, ut in c. Sancta Romana Ecclesia. i. 5. dist. ubi inter alia ponuntur hæc uerba formalia. Item uitas patrum Antonij, Pauli, Hylarionis & omnium heremitarum, quos tamen beatissimus Hieronymus scripsit, cum omni honore suscipimus, & cum inter uitas dictorum heremitarum reperitur hystoria præfata, concludenter sequitur illam fuisse susceptam ab Ecclesia, maxime quia in aliquibus Ecclesijs in officio nocturno pariterque diurno illa concinitur; & omnia dicitur facere Ecclesia quibus autoritatem suam impartitur. l. j. §. omnia. C. de uere. iure. enucle. c. apostolicæ de præben. lib. 6. & ideo quod in his error esse non possit, Vnde illa hystoria non uidetur apocrypha capiendo apocrysum quod de eius ueritate seu auctoritate dubitetur, ut scribit Vgo Card. in prologo galeato super libris regum.
- 2 Et ¶ pro his facit, quia uidetur quod Ecclesia sit maioris autoritatis quam Euangelium, quod dicitur probari dicto Augustini dicentis contra Epistolam fundamenti, Ego non crederem Euangelio nisi Ecclesiæ catholicæ autoritas me commoueret, per quod dicebat Iacobus Armeni in 3. sententiarum. dist. 24. circa finem. quod magis tenemur credere ecclesiæ quam Euangelio, cuius uerba sunt hæc, certum est, quod tenemur credere omnibus contentis in sacro canone, quia ecclesia credit, ex ea ratione solum ergo per prius magis tenemur credere Ecclesiæ, quam Euangelio, patet, dicit Augustinus, Euangelio non crederem, nisi ad hoc me compelleret auctoritas ecclesiæ, Sed non tenemur credere Euangelij apocryphis, quia Ecclesia non exhibet ea tanquam credenda, ergo tota ratio, quare tenemur credere Euangelio, Epistolis apostolorum & prophetarum est quia præsentantur ab ecclesia, ergo a fortiori tenemur magis credere ueritati Ecclesiæ quam Euangelio, hæc ille.
- 3 Vnde ¶ assertor dictæ propositionis habens pro se doctorem moderatum excusandus uidetur a dolo, ut scribunt doctores Alex. & Decius in
l. iuris

- l. iuris ignorantia. C. qui. admi. in c. ne innitaris. de consti. c. cappellanus. de ferijs. Ange. in l. plagij. C. ad. l. flauiam de plagia. & quanto iuniores sunt Doctores, tanto perspicaciores, quia aliorum scripta uiderunt, secundum Priscianum, ut dicit glo. in l. Gallus. in prin. in uerbo, filius. ff. de libe. & posthu. præsertim si fuisset eius magister, excusatur enim qui sequitur opinionem sui præceptoris, ut dicebat Oldra. in l. quæsitum. §. j. ff. de fundo instructo. nam probabiliter quis sequitur opinionem sui doctoris, immo illam tenetur defendere. l. qualem. uerfi. Casius sententiam sui magistri excusat. ff. de arbi. Andr. Siculus in pro cœmio clementinarum. 32. col. & iudex sequens sententiam sui doctoris non tenetur in iudicatu. Socy. in consi. 44. in præsentis consultatione. col. 2. lib. j. pro quo facit quod inquit dominus Matthe. 23. super cathedram Moyfi sederunt scribæ & pharisei, omnia quæ dicunt uobis seruate & facite.
- 4 SED ¶ HIS Non obstantibus, salua determinatione Ecclesiæ, illa assertio uidetur erronea, iniuriosa, & blasfema, præponit enim auctoritatem alterius ueritati sacri Euangelij, & canonicæ scripturæ, cum contenta in canonica scriptura sint maioris autoritatis quam aliæ quæcunque, cum ueniant immediate credenda, quod non habent aliæ scripturæ, sed opus est, ut examinentur, ut dicit August. in c. noli meis literis. 9. dist. quia impossibile est illam esse falsam, in c. ego solis. ea. distin. nec de eius ueritate dubitari uel disceptari potest utrum uerum uel rectum sit quod in ea continetur. c. quis nesciat. ea. distin. c. in scripturis xix. distin. quinimmo ipsa est regula aliarum scripturarum & lumen, secundum quam omnis alia catholica doctrina regulatur, ut in Psal. 118. Lucerna pedibus meis uerbum tuum. & regula potior est regulatis. x. metha. & si alijs scripturis catholicis datur fides, est quia sacra & canonica scriptura comprobantur, nam ut dicunt Hier. & Ricardus de sancto Victore, suspecta debet haberi omnis ueritas quam non confirmat sacra scripturæ auctoritas, & ideo propter unum quodque tale, & illud magis, in aucten. multo magis, C. de sacro. Eccle. & si ulla, uel officiosa, mendacia in ea admittantur illius nulla remaneret auctoritas. c. si ad scripturas. 9. dist. Immo nephas est dicere quod sacra scriptura mentiatur. c. quid ergo. 23. q. v. & iniuria fit sacrae scripturæ si quis disposita in ea uellet reuolucere. l. nemo. C. de summa Trinitate. c. maiores nostri. 24. q. j. Et ¶ infamare Euangelium est blasfemia, ut inquit Hiero. in ca. cum caput. 34. q. 5. cum blasfemia sit aufferre a Deo quod ei conuenit, ut inquit. S. Tho. in 2. 1. q. 13. art. j. ad quintum. præsertim hæc locum habent, quia in sacro Euangelio sunt plura uerba ore Christi prolata, quem Deum & hominem cõitemur plenum gratia & ueritate. Ioan. j. qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

eius. j. Pe. 2. cui non fuit datus spiritus ad mensuram. Ioan. 3. & etiam in eodem Euangelio sunt uerba prolata a uirgine Maria, quam Dei & hominis matrem confitemur, quando Angelo nuntianti uerbi diuini incarnationem dixit, Ecce ancilla domini, & in uisitatione cognatae suae sanctae Elisabet, Magnificat anima mea dominum. Lucæ. j.

- 6 Vnde non est dicendum quod aliqua scriptura etiam suscepta ab Ecclesia sit maioris autoritatis quam canonica & sacra scriptura, quia de merito doctorum Ecclesia potest dici suscipere aliquam scripturam dupliciter, Primo simpliciter tradendo uel tollerando quod publice legatur in Ecclesia aliqua hystoria, non quod determinet illam de necessitate salutis esse credendam, & in hoc gradu sunt legenda & miracula sanctorum, uitae patrum, uisiones deuotarum personarum, recitationes & opiniones sacrorum doctorum, quae omnia suscipit Ecclesia, & legi permittit, non quod determinet talia esse de necessitate salutis credenda, sed quia proficiunt ad commouendos affectus pios fidelium, & in aedificationibus ipsorum, dum in talibus nihil de certitudine scitur esse falsum, quia nemo nesciatur illud certitudinaliter esse uerum, quod oportet, nec ut tale credendum proponitur, ita quod magis hic attenditur id quod pia recogitatione fieri potuit, quam illud quod factum est, & hoc apud oratores creberrimum reperitur, qui ex aliorum personis dicunt ea, quae non personae dixerunt, sed quae dicere potuerunt, sicut in legenda Beatae Agnetis, & Beati Sebastiani, & similibus continetur, ut scribit Ioan. de Gersono in j. parte. alphabeto. 14. de declaratione ueritatum, & de talibus est dicendum quod non sunt aequalis nec maioris autoritatis quam sacra scriptura, quamuis ab ecclesia sint suscepta. Nec teneret consequentia, si quis assereret contrarium eorum quae tali modo ab ecclesia approbantur, ergo est haeresis, per rationes quas exhibui supra in q. xv. & probatur in d. c. sancta Romana ecclesia. in princ. ubi post scripturas non prohibet suscipi scripturas contentas in d. capit.
- 8 Nec placet quod dicit glo. in d. c. noli meis literis. quod tempore Augustini & aliorum patrum eorum scripta non erant authentica, ut hodie sunt, nam iubentur omnia teneri usque ad ultimum Iota, i. ad minimam literam alphabeti, ut in d. c. sancta, & sic quod dictum. c. noli. cum sequentibus, hodie non haberet locum, quia illa glo. non tenetur per Card. de Turre Crema. ibi, nam ut dicit Vgu. quem sequuntur Arch. Domi. & dictus Card. quod etiam secundum moderna tempora dictum. c. noli. cum sequentibus intelliguntur, hoc est quod hodie in scripturis talium aliquid posset reprehendi, & non credi, si quid inueniatur quod non innitatur authoritati ueteris uel noui testamenti, siue probabili siue canonica ratione, sicut sunt multa in quibus ad inuicem sibi doctores sancti contradicere uidentur, sicut

Hierony.

- Hierony. & August. ut dixi supra in d. q. xv. ac etiam quia ipsemet Augustin. in c. negare. ea. dist. confitetur in opusculis suis & aliorum maiorum multa contineri quae iusto iudicio sine temeritate aliqua culpari possunt.
- 9 Non obstat quod dicitur in d. c. sancta Romana ecclesia. de aliquibus opusculis quae sunt seruanda usque ad ultimum Iota, quia dicta uerba non referuntur ad opuscula Augustini, Hieronymi, seu aliorum, sed ad contenta in opusculis Leonis Papae destinatis concilio Calcedonensi de materia diuinae incarnationis contra Euticem & Nestorium ad Fauianum Constantinopolitanum episcopum, quod si quis ea usque ad unum Iota disputa uerit, & non ea in omnibus uenerabiliter receperit, anathema sit, & sic ad dicta Augustini seu aliorum doctorum ecclesiae non referuntur, cum in multis ad inuicem se contradixerint.
- 10 Approbata ergo sunt dicta Augustini & aliorum, non omnia, sed quae de fide catholica & condemnatione haereticorum scripserunt. Vnde quinta synodus in eorum approbatione sic habet. Sequimur per omnia sanctos patres & doctores ecclesiae, Athanasium, Hylarium, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum probum, & suscipimus omnia quae de recta fide & condemnatione haereticorum exposuerunt, prout refert. S. Tho. in lib. 4. contra gentiles. c. 24. Ex quibus patet quod secundum tempora moderna post editionem illius canonis. Sancta Romana ecclesia. 15. dist. dictum. c. noli. & haec faciunt optime ad ea quae dixi, supra in 15. quaestione.
- 11 Secundo modo dicitur suscipere ecclesia aliorum scriptura seu opuscula doctorum, & illa tradit credenda esse de necessitate salutis diffinitione iudiciali & opposita reprobanda, concurrente uniuersali totius ecclesiae consensu implicite uel explicite, ut dicit Gerson in dicto loco, & tunc contra taliter suscepta & diffinita pertinaciter tenentes incurrerent haeresim, ut est dictum de opusculis beati Leonis Papae, & opusculis aliorum doctorum Ecclesiae, quae de condemnatione & reprobatione haereticorum scripsere, ut dixi supra in q. 5. ubi tractatur de gradibus seu generibus catholicarum ueritatum, & de his etiam non posset dici esse maioris nec aequalis autoritatis, quam canonica & sacra scriptura, ut probatur in d. c. Sancta, ubi post scripturam noui & ueteris testamenti admittit praedicta opuscula, nec quatuor illa generalia concilia scilicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonense in quibus ut in quadrato lapide sanctae fidei structura consurgit, aequari possunt authoritati sacri Euangelij quod ab ipsius diuinae sapientiae ore immediate emanauit, ut dixi, quia secundum locum obtinent post scripturas noui & ueteris testamenti, ut in d. c. Sancta.

Nce

12 Nec obstat quod inquit Gregorius in c. Sicut sancti Euangelij. xv. dist. inquit, sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & uenerari me fateor. in quo uidetur Gregorius parem uenerationem exhibere quatuor concilijs, quæ exhibetur Euangelijs, quod non esset nisi essent paris autoritatis, & in c. canones. ea. dist. dicitur quod sunt quasi quatuor Euangelia. Quia ad hoc respondet Cardin. de Turre Crema. in d. c. sicut. dicens quod autoritas sacra scripturae cæterarum quaru[m]que scripturarum autoritati præponenda est, ut dicit Augu. in c. quis nesciat. 9. dist. nec uniuersalia illa quatuor concilia, nec quæcunque alia possunt autoritati sacri Euangelij æquari, quod a Deo immediate profilijt, quia ut inquit August. contra Faustum libro. 27. c. 12. Euangelij fidem & concilium sapientiæ Dei supra omne concilium creaturae cuiuscumque laudamus. Nec beatus Gregorius in d. c. sicut. intendit quatuor concilia æquare autoritati sancti Euangelij, cuius autoritas omnibus scripturis antecellit, ut dicit August. in libro de consensu euangelistarum. c. j. sed denotare uoluit similitudinem, quia in his quæ ex fide determinant illa concilia conformia sunt doctrinae Euangelicæ quo ad ueritatem quam ex Euangelio fundatam sumpserunt, uel secundum Cardin. Alexan. in d. c. sicut. dici possit quod quo ad fidem adhibendam paria sunt Euangelia & generalia concilia, quia utrisque eadem fides adhibetur, quo ad uenerationem tamen & reputationem, Ego præferrem inquit Euangelia nedum concilijs generalibus, uerum etiam omnibus alijs scripturis eo quod ab ipso Christo qui est Deus & homo fuerit prolata, sic uidemus, quod uerba ab ipso Imperatore prolata cum maiore reuerentia suscipimus, quæ per nuncios uel inter medios eius nomine delata suscipiamus, ut in Psa. 43. Deus auribus nostris audiuius. scribit. S. Tho. in 4. dist. 24. aliqua ad propositum. Inde est quod cum Euangelium sit perfectius & dignius alijs scripturis, ideo ipsius pronuntiatio committitur diacono, Epistolæ uero lectio subdiacono, uel aliter potest dici, quod Euangelia & concilia parificentur quo ad obligationem credendi, quia non credens illis quatuor concilijs quæ de fide statuta sunt hæreticus sit, sicut non credens Euangelijs, pro hoc facit. l. quicumque. C. de hæreti. cum Ecclesia uniuersalis in his quæ fidei sunt errare non possit, quia Spiritu Sancto regitur, ut notatur in c. significasti. de electio. Ex quibus sequitur, quod autoritas Ecclesie non est præponenda Euangelijs sacris, contrarium asserit Abulensis Episcopus in prologo super Matthæum, q. xix. 4. c. quem omnino uide, ut sibi uidetur persuadere Iacobus Almein in loco allegato, & esto quod esset par autoritas, non erat danda maior prærogatiua uni quam alteri. l. non solum. §. de uno. ff. de ritu nuptia. non quidem Euangelium est ab

ecclesia,

ecclesia, sed a Deo immediate, inquit enim Pau. ad Gala. j. neque ego ab homine accepi Euangelium, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi, & illud sequi debemus. c. in canonicis. 19. distinctio. & Euangelio magis credendum est quæ alteri scripturae aliud suadenti, ut cenfet Pau. ad Gala. j. dicens, licet Angelus de cælo Euangelizet uobis præter quod euangelizamus uobis anathema sit, ubi dicit glo. quod de Angelo bono dicit, non quod hoc contingat, Sed quod a Deo certus est de ueritate Euangelij sui, quod etiam si bonus Angelus nunciaret non crederet, sed anatemathizaret.

15 Si ergo Euangelium Pauli præferendum est etiam Angelis bonis, sic & multo magis Euangelia quatuor præferenda essent toti Ecclesie militanti, si possibile esset illam docere contrarium, rationem annectit S. Tho. ibi, lectione, 2. colu. 2. quia cum Euangelium a Deo immediate traditum sit, non potest per hominem irritari, quia si par in parem non habet imperium. c. innotuit. de electio. l. ille a quo. §. tempestiuum. ff. ad trebelli. multo minus inferior in superiorem. c. cum inferior. de maio. & obedi. pro ut in Papa exemplificari potest, qui non potest immutare sacramenta Ecclesie a Christo instituta, ut scribit August. de Ancho. in tract. de potestate Papæ. q. lx. art. 3. & multo minus posset concilium generale, quod non est supra Papam, ut traditur in c. significasti. de electione. pro ut omni iure probat Card. de Turre Crema. in lib. de potestate Ecclesie. lib. 3. cap. 23. in si. ut per eundem in d. lib. cap. l. & Anto. de Rosellis in sua monarchia. q. 4. Decius in consilio. 151. maximi ponderis. Ideo dixi, si possibile esset, quia concilium generale in his quæ fidei sunt errare non potest, quia Spiritu Sancto regitur, ut traditur in d. c. significasti, & in c. a nobis de senten. excommunicata. & late scribit dictus Iacobus de Almein in 3. senten. dist. 23. in si. arg. in c. a recta & capitulo. pudenda. 24. q. j. quod pater, quia ille errare non potest, cuius determinatio non potest in dubium reuocari, & sic est, quia determinata a concilio generali nunquam reuocari possunt, ut in d. c. maiores. 24. q. j. & sententia Papæ præfertur aliquando sententia concilij generalis in his quæ fidei sunt, ut scribit Card. in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. & Latius in d. tracta. lib. 3. cap. 64. & plura scribunt Fely. & alij in c. nonnulli. colu. 4. de rescriptis.

17 Si quidem concederetur quod magis credere tenemur Ecclesie quæ Euangelio, ut sibi persuadet Iacobus Almein, sequeretur, quod Papa & Ecclesia posset statueri contra Euangelium, quod non est dicendum, immo errare magis quæ sententiam dare conuincerentur, & pro hoc est tex. in cap. sunt quidam. 25. quæstione prima. ubi dicitur. sunt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse nouas condere leges, quod & nos non solum non negamus, Sed etiam ualde affirmamus, Sciendum uero summo

pere

perere est, quia inde nouas leges condere potest, unde Euangelistæ aliquid & prophetæ nequaquã dixerunt, ubi uero aperte dominus, uel eius Apostoli & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid diffinierunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prædicatū est usque ad animam & sanguinem confirmare debet, si enim quod docuerunt Apostoli & prophetæ destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur, sed hoc procul sit ab eis qui semper domini Ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt.

18 Vnde si Papa sciperet aliquid quod obuiaret sanctis scripturis, obediendum esset potius spiritui domini quam corpori. capitulo. si dominus & c. Iulianus. xj. quæstione 3. pro ut declarat Abbas in capitulo. cum teneamur. de præben. capitulo. significauit. de offi. ord. & idem Decius ibi dicit, inde est quod circa articulos fidei non potest dispensare, ut dicunt Vincen. Ioan. Andre. & Abbas post alios in c. proposuit. de concessi. præben. & Petrus de Ancha. in cõsi. 374. reuocatur in dubium. nec in his quibus status Ecclesiæ decoloraretur, id est damnum pateretur & depressio nem, ut notat Inno. in c. quanto. de consuetu. c. inquisitioni. de senten. excommunica. capitulo. ad monasterium. de statu monacho. gloss. in capitulo nulli. de senten. excommunica. capitulo. si Papa. 40. distin. glo. in capitulo. requiritis. §. nisi rigor. xj. quæst. 3. per tex. in c. & si illa. ea. cau. & q. & per hunc tex. sic decidit Specu. in tit. de dispensatio. §. nunc sequitur.

19 uerfi. xij. Et hinc sumitur ratio decisionis glo. in cap. per principalem. 9. quæst. 3. dicentis Papam non posse deponere omnes Episcopos, quia turbaret ecclesiam uniuersalem, & hæc est etiam ratio decisionis Doctorum in capitulo. nulli. de senten. excommuni. q. si Papa uellet uniuersaliter tollere priuilegium canonis, si quis suadente, non posset, & scribit Anto. de Rosellis in sua monarchia. q. xij. uerfi. in contrarium uidetur. & scribit Ludo. Ro. in consi. 345. circa primum. colu. 3. & per dictum. cap. sunt quidam. dicit Henricus Boic. in capitulo. proposuit. de concessi. præben. q. Papa in omnibus potest dispensare, dummodo sua dispensatio non sit contra fidem, nec nutriat peccatum mortale, nec inducat subuersionem fidei, nec periculum animarum, nam in talibus nullam habet contra Deum potestatem, & ita dicit intelligendum. d. cap. sunt quidam. & idem si uellet immutare canones articulos fidei continentis, uel per suã dispensationem subuenteretur status uniuersalis ecclesiæ, ut probatur in capitulo. sicut sancti. xv. distin. sequitur Egidius Bella. in consi. 28. in facto mihi tradito. col. pe. & dicebat Hostien. in d. capitulo. proposuit. q. Papa tantam plenitudinem potestatis habet, quod quando aliquid præcipit, obediendum est ei, etiam si dubium sit utrum sit mortale, dummodo

20 do conscientiam uincere possit. c. quis culpatur. 23. q. j. Sed si certum sit illud quod præcipit esse mortale, recognoscendus est Papa cœlestis. ca. Iulianus. & ca. qui resistit. xj. q. 3. sequitur dictus Egidius in consi. xvj. factum est tale. col. pe. inde est etiam q. Papa non possit dispensare super præceptis decalogi, ut scribit Asten. in summa. lib. j. titu. 3. c. quinto. quia sine his ordo uirtutis esse non potest, & ideo dicuntur necessaria, ut inquit. S. Tho. in j. ij. q. 99. arti. quinto, nec nouos articulos fidei facere, aut editos remouere, aut noua sacramenta instituere, aut instituta remouere, quia hæc pertinent ad potestatem excellentiæ, quæ soli Christo debetur, qui est Ecclesiæ fundamentum. Et ideo sicut Papa non potest dispensare, ut quis sine baptismo saluetur, ita q. non saluetur sine confessione, secundum quod obligat de præcepto Ecclesiæ, ut possit aliquis diutius confessionem differre, ut inquit. S. Tho. in 4. disti. 17. q. 3. arti. j. q. v. sentit idem Ioan. de Ana. in c. cum Christus. de hæreticis, & dicit August. in 4. lib. de Trini. c. 6. in fine, quod contra sacras scripturas nemo Christianus sentit, & cum sacra scriptura sit inspirata a spiritu, non potest inferior determinare contra determinata per superiorem. cle. ne

22 Romani. de electio. c. inferior. distin. 21. Inde est, q. licet concilia uniuersalia sumant auctoritatem a summo pontifice. ca. significasti. de electio. & per totam distin. 17. & sic posset reuocare ea quæ per concilia generalia sunt statuta, ut probatur in c. non debet. de consangu. & affini. c. Alma. de senten. excommunica. lib. 6. tamen contra ea concilia quæ de fide sunt, ut sunt illa quatuor, ut in c. sicut sancti. 15. distin. & illa octo concilia de quibus in c. Sancta. 16. distin. ubi profitetur Papa se usque ad uinum apicem immutilata seruatutum, non posset Papa nouas leges condere, aliud de fide & reprobatione hæreticorum statuendo, quàm statutum sit in dictis concilijs, tum quia uerum uero consonat, & ueritati non contradicit, tum etiam quia daretur intelligi q. concilium generale in his quæ fidei sunt tunc defecerit & errauerit, quod non est dicendum. cum Ecclesia semper fuerit sine macula erroris & sine ruga duplicitatis. d. ca. a recta. & c. pudenda. & esset contra Christi pollicitationem de qua Luca. xxij. Ego orauit pro te Petre, ut non deficiat fides tua. & in his terminis intelligitur. d. ca. sunt quidam. quod ex eo solo procedit, non q. concilia illa generalia illud statuerunt, sed quia sunt illa statuta fidem concernentia, & de tali fidei materia sancita, cum vna sit fides Ecclesiæ, una columba, vna Ecclesia electa Dei, ut habetur in extrauaganti, Vnam sanctam Ecclesiam. de maiori. & obedientia. & Cardi. late scribit in. cap. loquitur. xxiiij. quæst. prima. & sic Papa uel concilium generale nec Euangelium, nec sacram scripturam Apo-

stolorum & prophetarum posset destruere, nec statuta in his quæ sunt si dei a concilijs generalibus alterare, cum ea usque ad unum apicem profiterentur summi pontifices se seruaturus, ut in d. cap. Sancta octo concilia, xv. distin. quinimmo ea in dubium reuocare non possunt quæ a sacra scriptura decisa sunt, ut in c. quis nesciat, 9. dist. nec quæ a concilijs in cernētibus fidem semel statuta sunt diminui uel immutari possunt, nec in dubium reuocari, ut est text. in c. maiores nostri, 24. q. j. cuius uerba sequitur. maiores nostri diuina inspiratione cernentes necessario præcauerunt, ut quod contra unamquamque hæresim coacta semel synodus pro fidei communionē & ueritate catholica atque Apostolica promulgasset, non sinerent nouis post hæc retrastationibus mutilari, ne prauis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerunt statuta pulsandi. concordat tex. in l. nemo. C. de Summa Trini. & fide catho. ca. cum pie. 25. q. 23. 2. & c. quod bene. vj. q. iij. allegata in glo. Per quem tex. alijs respondendam domino Cardinali Hyspalensi, quod ad extirpandas hæreses luteranas noui erat opus generali concilio, cum omnes eius hæreses iam a sanctis patribus damnatæ sint, ut de earum damnatione reprobationeque non sit amplius hæsitandum. Sed manu forti Regia & Imperiali illarum suscitatores, scismatici, dissipatores Ecclesiæ, exultatores Christi, & blasphematores comprimendi sunt, ut à Sara verberetur Agar, & cognoscat se Agar, & ad dominam suam reuertatur, quia ad hoc affligitur ut reuertatur, & utinam reuertatur, pro ut inquit Augustinus super Ioan. nem. & scribitur in c. quando uult Deus. 23. q. 4. sufficeret ergo antiqua damnatio dictarum hæresum etiam quo ad nouiter incidentes, ut probatur. 24. q. i. ca. i. 2. 3. Et si non solum non est opus concilio ad extirpandas hæreses iam damnatas, ut dixi, uerum etiam si esset congregatum ad hoc, & Papa uellet illud dissoluere, & contenderet concilium quod Papa non posset dissolutionem facere, & hoc ut iterum tales hæreses damnarentur, talis contradictio non debet impedire concilii dissolutionem si Papa dissoluere uellet. facit. l. nemo. C. de Summa Trini. cum alijs desuper allegatis, Ita concludit Anto. de Rosellis in sua monarchia. q. 13. 25. uerfi. quid sit dicendum. Subijcit tamen, quod si iterum hæretici uellent se concilio subijcere & reuerti aliter non reuersuri nisi per manus concilij, quod Papa inuitis patribus de concilio non posset ante hæreticorum correctionem dissoluere concilium, quia si correcti uolunt redire sunt admittendi. c. j. xxij. q. vj. notat gloss. in d. c. maiores. & S. Tho. in 2. 2. q. ii. arti. 4. Immo quod plus est, si correcti & emendati uenire uolunt admittendi sunt ad concilium generale. j. q. 7. c. conuenientibus. Sed si si perseverarent in eorum errore non sunt uocandi ad synodum, nec admittendi. ca.

di. ca. cum quibus. 24. q. iij. Ex quibus satis perpenditur, quod si hæretici nolent alias redire ad unionem Ecclesiæ, nisi per manus concilij generalis, forsitan iusta causa esset conuocandi illud ad hunc effectum, non autem ut iterum de ueritate illarum hæresum damnatarum, quæ semel sopitæ sunt & reprobatae, disceptetur, quia talis disceptatio illicita est, per. d. ca. maiores. & d. l. nemo. Quia tamen secundum Augu. in lib. de uera religione, c. xvj. in his quæ fidei sunt talis regula est seruanda, quæ falsa & damnata semper sunt reuenda, uera uero & approbata semper sunt tenenda, dubia autem tamdiu credenda, quamdiu aliud doceat ratio, uel contrarium præcipiat Sanctæ matris Ecclesiæ autoritas. Alia tamen uero quæ fidem catholicam non concernunt, etiam a concilijs generalibus decisa relinquuntur sub dispositione Papæ, ut possit ea mutare, uel dispensare secundum oportunitates temporum uel negotiorum, sancti enim patres in concilijs congregati nihil statuere possunt nisi autoritate Papæ interueniente, sine qua, nec concilium congregari potest regulariter. c. j. in fi. & c. 29 per totum. i. 7. distinct. Et si congregetur non est concilium sed concionabulum. c. multis. in princ. ea. distin. ut scribit Decius in consilio. clj. col. 2. incipien. antequam perscruteris, nec tamen Papa quando aliquid aliter facit quàm a sanctis patribus statutum est, contra eorum statuta facit, quia seruatur intentio statuentium, etiam si non seruantur uerba statutorum, quæ non possunt in omnibus casibus, & in omnibus temporibus obseruari, seruata intentione statuentium, quæ est utilitas, sicut in omni iure positio accidit, ita scribit. S. Tho. in opusculo. xix. contra impugnantes religionem. cap. 4. col. pe. Si tamen ergo Papa non potest tollere Euangelium, nec sacram scripturam, nec contra illa statuere, ergo nec concilium generale, cum ipse sit supra concilium casu hæresis excepto, pro ut plurimis fundamentis probat. d. Cardi. in d. tracta. lib. 3. ca. 44. Felyn. in c. super literis. 13. col. uerfi. 9. facit. de rescriptis. Augusti. de Ancho. in tracta. de potestate Papæ. q. v. arti. vj. & Antonius de Rosellis in sua monarchia. q. 13. uerficu. ad primum dico. & late scribit. d. Cardi. de Vio in tracta. de autho. Papæ. & concilij. c. x. Inde tamen dicit Abbas in d. c. proposuit. col. 2. de cõcc. præbendæ; quod Papa nunquam dispensare potest contra Apostolum in quantum de fide scripsit, per tex. in c. is qui præest. xj. q. 3. ubi referuntur uerba Apostoli dicentis ad Galatas primo, quod si et Angelus de cælo diceret contrarium anathema sit, unde fortius Papæ non esset credendum, ut uoluit glo. in d. c. proposuit. ex quibus sequitur quod magis tenemur credere Euangelio quàm Ecclesiæ, & non e contra, ut sibi per suadet Iacobus Almain in loco supra adducto. Non tamen obstat illud dictum Augustini contra Epistolam fundamenti dicentis, non crederem Euangelio

gelio nisi ad hoc auctoritas Ecclesiae me commoneret, in quo ille facit fundamentum suum, quia ut inquit Cardin. de Turre Crema. in d. ca. sunt quidam. ad quintum. & in ca. noli. col. 2. di. 9. Ecclesiam dare auctoritatem Euangelio siue sacrae scripturae potest intelligi dupliciter, uno modo sic quod sacra scriptura habeat auctoritatem ab Ecclesia, & sic non est uerum, quia auctoritatem habet a Deo immediate, a quo est edita, ut supra est probatum, & hoc modo negatur assumptum, altero modo potest intelligi ecclesiam dare auctoritatem sacrae scripturae declaratiue, quia uidelicet declarat fidelibus hanc esse scripturam sacram, & sic potest dici Ecclesiam dare scripturae sacrae auctoritatem declaratiue, diffiniendo hos libros pertinere ad sacram scripturam, scilicet quatuor Euangelia, & non Euangelia Nazareorum, uel Nicodemi, aut Bartholomei, sicut si aliquis ignoret utrum iste lapis sit saphirus, & aliquis diceret sibi quod saphirus est iste, non propter hoc diceretur sibi dare uirtutem quam habet saphirus, Ita recte licet declaret Ecclesia, quod isti libri sunt de canone, non tamen propter hoc sequitur quod isti habent auctoritatem ab Ecclesia, & ideo quod Augustinus dicit, non crederem Euangelio nisi &c. sane est intelligendum, quod in ueritate Ecclesia sequitur Euangelium, non Euangelium Ecclesiam, unde potior est auctoritas Euangelij quam Ecclesiae per se & directe, sed distinguere & eligere uerum Euangelium a non uero hoc Ecclesia facit a Spiritu Sancto edocta, & quantum ad hanc Euangelij electionem sinceram loquitur Augustinus, non ergo dicit illud Augustinus eo quod Euangelium habeat auctoritatem ab Ecclesia, sed quia sibi ignotum esset, utrum istud Euangelium pertineret ad sacram scripturam uel non, nisi Ecclesia instinctu Spiritus Sancti hoc declarasset. Et sic dicit Augustinus de Anch. in d. tracta. q. lx. arti. quinto. ad quartum, quod Ecclesiae auctoritas magna est, quia innititur reuelationi & auctoritati diuinae, nec aliter Euangelium credimus esse uerum, nisi quia a Deo reuelatum est, & per Christum praedicatum, quod confirmatur ex eo, quod inquit Petrus eximius canonicus toletanus in suo confutato rio errorum contra clauas Ecclesiae. cxlj. allegando dictum Augustini, quod Ecclesia non dat Euangelio aut alijs libris sacris aliquid, apponendo, quod non habeant, sed ostendendo quod habeant, quia nunquam sciremus Euangelium uel alios libros sacrae scripturae alicuius auctoritatis esse nisi Ecclesia diceret, & quia credimus omnibus dictis & determinationibus suis, & de illo dicto Augustini dicebat Ioan. de Gerso. in prima parte tracta. de declaratione ueritatum, quod uicissim dici posset Ecclesiae non crederem si non auctoritas sacrae scripturae impelleret, & ita diuersis respectibus auctoritas utraque mutua se

con-

34 confirmat. Vtterius non obstat quod opinio seu sententia magistri sui excusat discipulum, quia ad hoc principaliter est aduertendum, quod Augustin. lib. 2. de praedesti. sanctorum. interest, inquit, in quantum & in quibus rebus erretur, & quam facile se quisquam corrigat, uel quanta pertinacia suum defendere conetur errorem, & ideo super hoc duae sunt conclusiones secundum S. Thom. in quolibet. 3. q. x. prima est. quod in materia non pertinenti ad fidem, nec ad bonos mores, quantum est ex parte materiae, possunt auditores utranque opinionem magistrorum sequi, & tunc habet locum quod Apostolus dicit ad Roma. 14. unusquisque in suo sensu abundat. Secunda conclusio est, quod in his quae pertinent ad fidem & bonos mores nullus excusatur si sequatur erroneam opinionem alicuius magistri, in talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes a peccato fuissent qui sequuti sunt dogmata Arij, Nestorij, & aliorum haereticorum & essent excusati, neque possunt habere excusationem propter simplicitatem si in talibus opinionem erroneam sequantur, in rebus enim dubijs non est de facili praestandus assensus, sed potius, ut dicit Augustin. 3. de doctrina Christiana, consulere debet quis regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & auctoritate Ecclesiae percepit.

35 Unde concluditur, quod qui assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturae testimonium siue contra id quod publice tenetur secundum Ecclesiae auctoritatem, non potest ab erroris uitio excusari, & quod Mathe. 23. dicitur, intelligitur de his quae ad cathedram pertinent, ad quam non pertinent ea quae sunt contra fidem, & bonos mores. & de his plura scribit Cardin. de Turre Crema. in d. tracta. lib. 4. capitulo. 17. Haec tamen secunda conclusio Beati Tho. indiget duplici declaratione. Prima est, quod tales sectatores opinionum magistrorum pertinaciter adhereant his opinionibus, uel cum praeparatione animi, quod etiam si contrarium quod est uerius ostendatur ratione aut auctoritate sacrae scripturae seu uniuersalis Ecclesiae, ipsi tenerent illorum opiniones, nam isti talibus opinionibus adherentes ueritati catholicae contrariantibus haeretici censendi sunt. haec est sententia Augustini contra Manicheos, & habetur in c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. dicentis, qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt, si correcti ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaeque mortifera atque pestifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, haeretici sunt. Secunda declaratio est, quod si adherentes his opinionibus magistrorum catholicae ueritati contrarijs non sunt pertinaces, sed parati sunt ueritatem audire, & corrigi, quinimodo doceri quaerunt, haeresim non incurrunt, nec etiam peccatum, ut dicit idem Augustinus in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. sub

L 3 his

his uerbis, si qui sententiam suam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, praesertim quam non audacia suae praesumptionis pepererint sed a seductis atque in errore lapsis parentibus ac sepeperint, quarunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati, de cuius. c. Dicit Apostolus, intellectu plura scripsi in rubr. de haereti. lib. 37. 6. Et ad praedicta quando debeamus sequi opinionem doctorum ad alias materias plura possent adduci quae scribunt Moderni in c. j. & ca. ne innitaris. de consti. c. capellanus. de ferijs, & in l. fi. C. de poena iudi. qui. ma. 38 le iudica. & latissime habetur in silua nuptiali. lib. v. Ad praedicta accedit, quod licet Papa non possit statuere contra nouum & uetus testamētum, ut dixi per. d. c. sunt quidam, & scribunt Moderni in d. c. ne innitaris, & Andre. Siculus plura tradit in consi. j. ex sacris Excellentiae tuae. lib. j. tamē Papa potest interpretari ea quae sunt fidei tum ad dubiorum interpretationem & terminationem, tum etiam ad occultorum & implicitorum explicationem, & utroque modo potest: Papa aliquid addere super illa quae sunt fidei, quia ad eum spectat dubia & obscura in fide interpretari & de terminare, post cuius determinationem contrarium asserere pertinaciter esset haeticum, ut probatur in c. quotiens. 24. q. 1. & in c. sicut quaedam. 24. di. scribit August. de Ancho. in tracta. suo de potestate Papae. q. 39. arti. 3. Ioan. Andre. in c. cum Christus. de haereti. Nec bene dicit glo. in d. c. sunt quidam, quod summus pontifex dispensat in Euangelio interpretando ipsum; quia interpretatio obsequitur & obsequi debet Euangelio, alias non esset interpretatio sed corruptio, interpretari quippe Euangelium ad sensum bonum & catholicum non contradicendo ueritati fidei & scripturae sanctae hoc licet summo pontifici, sed per hoc non dispensat in Euangelio, ut aliud dicat quam quod dominus in Euangelio dicit, ut dicit Cardi. in d. c. sunt quidam. inde dicebat Ange. in l. bene a Zenone. C. de quadric. praescriptio. quod Papa non dispensat in pertinentibus ad articulos fidei, Felyn. in cap. quae in Ecclesiarum. colum. 9. de constitutio. Et ideo cum interpretatio quatuor modis in iure dicatur, scilicet correctiua, expositiua, arctatiua, & extensiua, ut glo. dicit in l. prima. §. qui operas. ff. ad Tertullia. & in lege prima. ff. de origi. iuris. Bart. in l. omnes populi. 18. col. uerfi. 6. principaliter. ff. de iusti. & iur. glo. melior de iure in c. contra. de reg. iur. lib. vj. Bal. in l. 2. C. de libe. praeteritis. & in l. Gallus. §. quid si is. ff. de libe. & posthu. Ange. Areti. in §. j. insti. de iure naturali, excepta illa interpretatione correctiua, alias potest facere Papa erga ius diuinum, ut late scribit Antoni. de Rosellis in d. monarchia in c. postquam retulimus. colum. 4. uerfi. & ideo ego dico. facit. c. super eo. de usuris, inde est, quod dispensat ex causa in multis casibus per eum

ibi

41 tibi relatis. Item dispensat cum monacho ex causa ut matrimonium contrahat. Ioan. Andre. in ca. semel. de regu. iuris lib. vj. in mercurialibus. Petrus de Anchara. in consi. cxxl. colum. 2. incipiente. parum dubitationis. Bal. in l. si tibi filius. ff. de adoptio. Ioan. de Imo. in cle. j. col. si. uer. sed querit. de consangu. & affi. Inno. & Abbas in ca. cum ad monasterium. col. si. de statu monacho. Petrus de Anchar. in repeti. ca. j. col. v. uerfi. ulterius quero. de consti. late scribit dominus Ias. in l. fi. C. de transactio. & legitur a sede apostolica fuisse dispensatum cum quodam Remigio monacho & sacerdote, ut acciperet uxorem ex qua suscepit filiam petronillam, quae succedens in regno Aragonum nupsit Raymundo comiti Barchinonen. ex quibus successiue ortae sunt. 8. generationes per lineam descendantem, ut refert Petrus de Ancha. in consi. 339. pro maiori intelligentia dicendorum. col. 2. & Petrus de Palude in 4. dist. 30. §. q. 4. conclusionem. xj. fuitq; etiam a Caelestino. III. dispensatum cum Constantia filia Rogerij quae erat sanctimonialis in ciuitate Panhormi, & iam quinquagenaria, quae nupsit Henrico. v. & ex tali coniugio natus fuit Federicus secundus Romanorum Imperator, ut dicunt hystoriae, ut testatur Car. 42 di. de uio in apostillis ad. S. Thom. in 2. 2. q. 88. arti. xj. Item dispensat cum bigamo contra dictum Apostoli, ut possit promoueri ad sacros ordines cum causa, ut nota. in c. super eo. ubi Inn. Ioan. Andr. & alij per glo. Archi. & alios. in cap. lector. 34. disti. Petrus de Anch. in consi. 123. circa bigamos. Rota in decisione. j. de bigamis. incipi. quoddam factum. Inno. in c. proposuit. de concessi. praeben. ubi dicit quia communiter tenetur, nam bigamum non promouere posse neque est de lege naturae neque pertinet ad articulos fidei, neque est de necessitate sacramenti, unde in hoc Papa potest dispensare, licet non debeat nisi ex magna & euidenti causa, ut inquit. S. Tho. quolibet. 4. q. 14. quem refert Cardi. de Turre Crema. in Tracta. de potestate Papae. q. 63. Ioan. de Ana. in c. si uir. col. 2. de adulterijs, scribit Decius in consi. 112. in praesenti consultatione. col. 3. Socy. in consi. xiiij. col. 3. praesens consultatio. lib. j. & late Anto. de Rosell. in sua monarchia. uerfi. nunc uideamus, & licet glo. in d. c. lator dicat 43 fuisse dispensatum cum Archiepiscopo Panhormitan. Quia praesens amendum, ideo Eugenius. 4. noluit creare Antonium de Rosellis Cardinalem pro ut sibi promiserat ob defensionem ab eodem Antonio sibi impensam in concilio Basiliensi, excusabat se quidem Eugenius, quod dictus Antonius erat bigamus, & cum requisitus esset de dispensatione iuxta gloss. in dicto cap. lator. respondit se non posse dispensare per dictum Specul. & dicit Bald. in cap. At si clerici. colum. iij. de iudi. quod

L 4 Papa

Papa potest dispensare cū bigamo promotō, sed nō cum promouendo, & sic dictus Antonius fuit exclusus, propter quod indignatus composuit illum tractatum de monarchia, in quo in multis contradicit potestati summi pontificis, & signanter in illa, q. an possit dispensare cum monacho, ut matrimonium contrahat. in ueris, suscipio primum dubium, & propter bigamiam etiam non fuit factus Cardinalis Ioannes de Lignano, ut dicit Bald. in d. cap. At si clerici. tradit Bertachi. in tracta. de E. 44 piscopo. prima parte. lbr. 2. quæst. 25. Item † ex causa dispensat in gradibus a iure diuino prohibitis, quos enumerat gloss. in cap. literas. de restitutio. spoliatorum. & gloss. in cap. gaudemus. de diuortijs, ut concludit Petrus de Anchara. in consi. cccclxxij. reuocatur in dubium, dicens quod nepos ex fratre potest ducere in uxorem illam quæ fuit uxor patris sui prædefuncti, & in casu quo frater ducit in uxorem relictam fratris sui sine liberis defuncti reperitur dispensatum in iure, ut in cap. fin. de diuortijs. & ibi scribunt doctores, & Papa potest ex causa dispensare licet sit de iure diuino prohibitus, In secundo gradu lineæ inæqualis, ut dicit Ioan. Andre. in cap. per venerabilem. in gloss. 2. qui filij sint legitimi. sequitur Abbas in cap. fin. de transactio. Ioan. Andre. in cap. semel. & c. actus legitimi. & plura circa hanc materiam scripsi in meo consi. quod edidi in causa Serenissimæ Reginæ Angliæ, quæ non refero. & Anto. de Rosellis multa scribit in sua monarchia. uersicul. ulterius dubitatur. & Montal. late scribit in libr. for. iij. titul. alleg. hæren. l. final. colum. 14. 45 uersicu. ex hac absoluta potestate. Non † omitto tamen p̄o nunc quod dicunt Abbas & alij in cap. literas. de restitutio. spoliator. quod iure diuino prohibetur patruus ducere neptem idest filiam fratris in uxorem, per notata per gloss. in d. c. literas. & c. gaudemus. ubi glossæ ponunt in prohibitione legis diuinæ neptem idest filiam fratris, & doctores idem dicunt in c. per venerabilem. qui filij sint legitimi. sed in hoc dico omnes gloss. & doctores decipi, quia licet in lege diuina prohibeatur nepos ducere amitam seu materteram, non tamen prohibetur patruus uel auunculus ducere neptem, quia lege diuina non reperitur cautum ut leui. 18. non enim contra legem naturæ erat quod patruus duceret neptem, nam Othoniel erat frater Caleph, non tamen peccauit accipiendo neptem suam. Iosue. xv. & Abraham accepit Sarai filiam fratris sui Aram Gene. 12. & ibi gloss. ordin. & in cap. quæritur. in princip. 22. q. 462. Nec † est contra legem Moyli expresse, sed tantum hoc dicitur ex quadam argumentatione, quia si nepos prohibetur ducere amitam eadem ratione uidetur q̄ patruus non possit ducere neptem, quia in eodem gradu sunt hæ quatuor personæ. Sed hoc argumentum non procedit,

cedit, quia in prohibendis gradibus attenditur irreuerentia naturæ, uxor autem est subiecta uiro & non econuerso, & ideo magis est contra reuerentiam naturæ, quod amita sit uxor nepotis sui, quam quod neptis sit uxor patris. ita concludit Nico. de Iura Iosue. xv. in uerbo, deditque ei Axam, ubi dicit Pau. Burgen. quod expositio hæc est efficax & ualida, nam hebraica consuetudo quæ ad obseruantiam præceptorum moysaycæ legis adipem literæ firmissime tenet, frequenter utitur tali matrimonio scilicet auunculi & neptis, non enim in gradibus prohibitis attenditur similitudo solum secundum distantiam numeralem sed etiam secundum respectum præferentiæ uiri ad uxorem, caput enim mulieris est uir. prima ad Corinthi. xj. & sic patet q̄ iure diuino non est prohibitum matrimonium inter patruum & neptem ex fratre, nec inter auunculum & neptem ex sorore, ut sibi persuadent gloss. in d. c. literas. & c. gaudemus, & ibi doctores. & in d. ca. per venerabilem, & idem tenet Petrus de Palu. in 4. distin. 41. q. j. arti. quinto. conclu. iij. dicens Papam posse dispensare in secundo gradu lineæ inferioris, ut cum filia fratris, quia non erat prohibitum in scriptura. Secundum † est, quod non ommittendum arbitror, quia aliqui reportata aliorum discurreres propter frigiditatem stomachi contenta in eis digerere non ualent, sibi persuadent alios in errorestrahentes, quod Papa Mart. dispensauit cū quodā qui germanā suam in uxorem duxerat, & hoc ut multa scandala euitarentur, quæ si matrimonium prædictum minime fieret, oriri sperabantur, talemque dispensationem sic ex causa factam ualidam firmamque fuisse, & ad hoc allegant Archiepiscopo. Floren. in 3. parte. titu. primo. c. xj. §. j. circa finem, & citauit referre Siluestrū de Prierio. in sua summa. in uerbo. Papa. uer. 17. quia dico q̄ præfatus Archiepiscopus Florenti. nunquam somniauit dicere q̄ Papa Martinus Quintus aliquando dispensauerit, q̄ quis possit ducere germanam propriam in uxorem, quia iste gradus consanguinitatis primus est de iure naturali & diuino, in quo Papa dispensare non potest, est enim quodammodo contra naturam, ut scilicet quis contrahat cum germana sua, unde in his nihil sæui criminis fœdus naturale permittit suspicari. l. eum qui. C. de Episco. & clericis, ut dicit Petrus de Palu. in 4. distinct. xlj. quæstio. prima. uersicu. secunda conclusio, licet aliquando instigante diabolo in eis scœlus perpetratum reperiatur, ut dicit textus in cap. primo. de cohabitatio. clerico. & mulie. etiam in proprijs filiabus, prout dum ego essem puer accidit casus, & inde dicitur quod si filius uerberat patrem, & si pater strupat filiam, nec ille filius, nec ille pater præsumitur, ut refert Fely. in c. afferte. de præsum. col. 2. Dicit † ergo Archiepiscopus Florenti. quod reperitur Martinum quintum dispensasse

fasse cum quodam qui cognouerat quādam mulierem fornicarie, & postea contraxit & cōsumauit matrimonium cum illius mulieris germana, & ille actus fornicationis erat occultus, nec ille iuuenis contrahens erat aptus ad religionem, & ex diuortio timebatur scandalum, si factum fuisset, & sic Papa dispensauit in matrimonio iam contracto, habita prius collatione cum theologis & canonistis, & sic erat ibi gradus primus affinitatis non consanguinitatis, & hæc sunt de mente & uerbis dicti Archiepiscopi, ut ex præsentibus colligitur, non autem quod germanus contraxerit matrimonium cum propria germana, & in eodem errore fuit Apostoli, ad Fely. in cap. quæ in Ecclesiis, in uerbo Papa ex causa. colum. 6.

49 de constitutio. Et si in principio generis humani homines accipiebant in uxores sorores suas, hoc faciebant propter necessitatem, quod postea religione prohibente factum est nephias, ut inquit Augustin. 15. de ciuitate Dei, capitulo. 16. Et propterea dicebat. S. Bona. in 4. distinctio. 39. articu. 2. quæstione 4. quod si Iudæus contrahat cum sorore, & ueniat ad fidem, separatus est, ratio ex eius dictis colligitur, quia hæc illegimitas est secundum naturam, & diuinam prohibitionem, secus si esset secundum ius posituum, seu constitutionem Ecclesiæ, quia hæc non arctat infidels, nec impedit matrimonium, quominus contrahatur, & ideo nõ soluitur matrimonium contractum. ut in capitulo. gaudemus. de diuortiiis.

50 Tertium memorandum est, quod Petrus de Palude in 4. distinctio. 41. quæstione prima. articulo quinto. secunda conclusio. inquit, non posse dispensare Papam ut quis accipiat in uxorem, uxorem fratris mortui sine liberis, quia licet olim liceret, tamen dispensatiue licebat, quæ dispensatio fiebat iure diuino, non ab homine, nam iure diuino communiter abstinerebatur ab uxore fratris, sicut a sorore, sed in casu illo permittebatur, scilicet ex dispensatione diuina, unde sicut Papa non potest dispensare in pluralitate uxororum, quamuis olim esset licita ex Dei dispensatione, Sed prohibita iure communi, sic nec in proposito cōclusiue tenet Papam non posse dispensare, ut quis ducat uxorem relictam fratris decedentis sine liberis, quamuis aliqui discurreres scripta non legentes adducant eum in contrariam partem. Secundo pro hoc facit leuitica dispositio. leuitici. capitulo. uigesimo. ubi prohibetur fratri coniunctio cum uxore fratris, sub his uerbis, qui duxerit uxorem fratris sui rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit, absque liberis erit. Tertio adduci potest tex. in capitulo. literas, de restit. spolia, ubi dicitur, quod in gradibus diuina lege prohibitis dispensari non potest, secus in aliis, & pondera uerbum, potest, præcedente negatione, quod necessitatem inducit, ut est glo.

est glo. in c. j. de regn. iuris lib. vj. scribunt moderni in l. Gallus. in princ. ff. de liberis & posthu. Sed quia ego præambula conclusione habita quæ feci in fauorē Serenissimæ Dominæ Catherinæ Reginæ Angliæ, in meo consilio, quod primus omnium edidi, non adhibitis consultoribus, nec perquisitis mendicatisque suffragiis aliorum (ut aliqui fecerunt) Doctorem in Theologia & iure exercitatorum, qui quod magis uerecundum est, falsas allegationes interseuerunt, ut longior fieret sermo quam necesserat, uendentes confusas membranas, xenodochia respondi ad dicta contraria, & ad alia quæ prima facie uidebantur obistere, concludens nullam extare prohibitionem diuinam, quæ frater non possit ducere uxorem fratris sine liberis defuncti. Et esto quod esset huiusmodi prohibitio, quæ Papa ex causa in illo casu dispensare potuit, sic etiam dispensat, ut constitutus in sacris id est subdiaconatu ducat uxorem, ut dicit Bal. in l. rescripta. col. 2. C. de præcibus impera. offeren. notatur per glo. & Docto. in c. cum olim. de cleri. coniuga. & Decius in d. confi. cxij. col. 3.

S V M M A R I V M.

- 1 *Humani iuris conditio semper in infinitum decurrit, & nihil est in eo quod stare possit perpetuo.*
- 2 *Superiores non debent graue ferre consultationes inferiorum.*
- 3 *Superiores patienter debent tolerare consultationes inferiorum.*
- 4 *Inferior debet consulere superiorem quando uideri literas esse surreptitias.*
- 5 *Disputare licet de uoluntate principis non de potestate.*
- 6 *Mandatum superioris non est exequendum.*
- 7 *Scandali causa prouisio etiam facta retractatur.*
- 8 *Papa mandante aliquid fieri contra iustitiam sub pœna excommunicationis, mandatarij non exequentes sed consulentes & expectantes secundam iurisdictionem non sunt excommunicati.*
- 9 *Papa stricte præcipienti aliquid non est obediendum, sed rescribendum.*
- 10 *Princeps assumptus in plenitudinem potestatis non est liberatus a dictamine rationis.*
- 11 *Rescriptum contra publicam utilitatem non est obseruandum.*
- 12 *Rescripto Papæ non facienti mentionem de litis pendentia non est obediendum sed rescribendum.*
- 13 *Principi præcipienti, ut quis puniatur pœna capitali indebite non est obediendum, sed consulendo superferri.*
- 14 *Præcepto ducis belli est omnino obediendum, & si quis in contrarium fecerit*

- cerit etiam in fauorem reipublicæ debet puniri.
- 15 Præcepto iniusto ducis belli non est obediendum sed Deo.
- 16 Superiori præcipienti, ut delegatus ferat sententiam sic, non est obediendum.
- 17 Sententia Imperatoris non requirit exactum ordinem iudiciorum.
- 18 Superiores caueant ne præcipiant inferioribus, ut proferant sententiam dicendo facias sic, & sic, sed facias iustitiam.
- 19 Superiores patienter tollerare debent consultationes inferiorum.
- 20 Censura aliquorum uerborum quæ ex consuetudine praua proferuntur.
- 21 Paradisus terrestris est in partibus orientalibus.
- 22 Sensus literalis est efficax argumentum contra hæreticos, non mysticus seu spiritualis.
- 23 Hæreticum an sit dicere quòd excommunicatus decedens in excommunicatione non damnetur.
- 24 Ecclesia non iudicat de occultis.
- 25 Excommunicatus iuste, decedens in excommunicatione damnatur.
- 26 Moriens in peccato mortali damnatur eternaliter.
- 27 Ignorantia eorum quæ fidei sunt & manifesta allegari non possunt.
- 28 Quæ in animo consistunt non possunt probari nisi per confessionem.
- 29 An sit hæreticum dicere in hoc mundo non me uideas per mala transire quia in altero non uidebis me mala pati.
- 30 Primus modus seu sensus prædictorum uerborum.
- 31 Beati uidebunt pœnam damnatorum ad eorum gloriam.
- 32 Secunda censura.
- 33 Censura tertia.
- 34 Censura quarta.
- 35 Censura multorum uerborum quæ dicuntur a malis hominibus.
- 36 Hæreticum est dicere quem non esse obligatum intrare religionem si hoc uouerit, & de iuramento plura.
- 37 Electores debent eligere Episcopum secundum Deum & conscientiam, quia non sufficit sequi puram conscientiam.
- 38 Religiosus ducens publice uxorem uolens defendere errorem, dicendo quòd licuerit, ut hæreticus damnandus est.
- 39 Hæreticum est dicere si in hoc mundo non habeo uxorem in alio habebo.
- 40 Assertio hæretica est dicere quòd quilibet potest saluari in sua secta seu lege.
- 41 Asserere pertinaciter quòd exercere usuram non est peccatum, hæreticum est.
- 42 An sit falsum asserere quòd Indulgentiæ sint falsæ quæ per modum applicationis

- cationis conceduntur.
- 43 Si prædicta assertio intelligatur de participatione bonorum spiritualium est iniuriosa.
- 44 Assertio quòd Virgo Maria non perdidit filium suum in templo, contradicit euangelio.
- 45 Verbum perdere, quot modis capiatur in sacra scriptura.
- 46 Verborum proprietates non est omittenda in dubio.
- 47 Assertio quæ habet, quòd si per possibile resurrectio non esset, Deus esse non posset, est hæretica & scandalosa.
- 48 Regnum Dei est in simplicitate fidei non in contentione sermonis.
- 49 Blasphemum est asserere quòd liber sapientiæ Salomonis. hoc est cap. xxiii. ecclesiastici. non possit intelligi de sapientia æterna sed de Virgine Maria.
- 50 Propositiones sacrorum Doctorum si in sensu proprio non sunt ueræ, potius sunt exponendæ quàm sequendæ.
- 51 Apocryforum librorum duo sunt genera.
- 52 Canonica scripturæ quæ sunt.
- 53 Prophetarum & Apostolorum libri.
- 54 Purgatorium negare post hanc uitam & erroneum & hæreticum est.
- 55 Auctoritas Pauli. I. Corin. 3. si quis edificauerit supra fundamentum eorum, declaratur.
- 56 Animæ decedentes sine peccato mortali uel cum peccato mortali quo uadunt statim post mortem.
- 57 Auctoritas Matthæi. 12. qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum &c. declaratur.
- 58 Animæ existentes in Purgatorio an sentiant iuuamen, quod pro eis sit a fidelibus.
- 59 Libri machabeorum licet non habeantur in canone apud hæbreos, tamen ab Ecclesia inter diuinorum uoluminum annotantur hystorias.
- 60 Purgatorium non esse, est hæresis damnata in concilio Florentino.
- 61 In Purgatorij locis est simul pœna sensus & damni, utraq; tamen temporalis.
- 62 Græci non negabant Purgatorium, sed ignem Purgatorij.
- 63 Blasphemorum punitio ad Inquisitores spectat.

- V**igesimo Secundo Quæro, Quia plura sunt negotia quam uocabula, ut inquit iuris consultus in l. natura. ff. de præscriptis uerbis, & solis diuinis rebus perfectissimis exiitibus humani iuris cōditio semper in infinitum decurrit, & nihil est in eo quod stare possit perpetuo, multas enim formas adere natura nouas deproperat, & ideo quando tale contingit augustum imploratur remediū, quia ob id Imperiale in fortunam rebus humanis Deus preposuit, ut possit omnia quæ nouiter contingunt emendare, & componere, & modis & regulis competentibus tradere, quod attestatur Iulianus legum & edicti perpetui conditor, ut si quid imperfectum inueniatur, ab Imperiali sanctione repleatur, uerba sunt tex. in l. 2. §. sed quia. C. de uete. iure enucle. & in c. j. §. sed quia, quæ sit prima causa bene. ami. in feu. colla. x. cōtinuā enim legis lationem emergentium causarum dat uarietas, ut dicit text. in auth. de secundo nube. colla. j. Et ideo non debent dedignari supremi iudices si ab inferioribus de dubijs causarum consuluntur, quia ad id secundum leges tenentur, ut discāt à superioribus quæ necessaria sunt, & ita quod agendum est explicent, ut dicit tex. in §. fin. in auth. de iudicijs.
- 2** Nec s̄to machari eos decet quando super mandatis ipsorum inferiores secundam iussionem expectant, cum iniusta per importunitatem impetrata uideantur, & in præiudicium fisci, quia hoc fieri a iure sancitum est, ut in §. & hoc uero iubemus. in auth. ut nulli iud. colla. 9. & est text. idem decidens in §. deinde competens. in uerbo, secundam perceptionē nostram suscipias. colla. 3. ubi glo. dicit hoc esse contra miseros prælatos qui timent in tantum literas Papæ, ut non audeant reclamare, quod face re non debent per hunc. §. & dictum. §. & hoc uero iubemus. glo. idē dicit in l. puniri. C. si contra ius, uel utili, & ibi Bal. & dominus Iaso. nec per hoc deseruiunt, Immo seruiunt legi & propter hoc Papæ uel principi. ar. gu. l. fin. in fi. C. de appella. Et si idem faciendum est quando cognoscitur clare. q̄. superiori fuit obreptum uel surreptum etiam in gratiis, & non fuit series facta narrata, ut puta si condemnatus pro homicidio in mille supplicauit Regi pro remissione uel compositione facienda, nullo alio in ferto in supplicatione, nisi q̄ erat condemnatus in mille, nō expressa causa condemnationis, quam si expressisset non est uerisimile q̄ Rex remisisset seu composuisset, ut dicit Bal. in l. præscriptione. colum. 7. C. si contra ius, uel utili, publicam, & idem esset si fecisset mentionem, q̄ pro homicidio erat illa compositio, si aliud homicidium commiserat pro quo obtinuerat Indulgentiam, & tamen de hoc homicidio primitus commis-

so &

- so & de Indulgentia pro eo concessa non fecerat mentionem. Ita decidit Gualielmus de Cuneo in l. 3. C. de Episcop. audien. & ibi in effectu sequitur Bal. Et licet disputare de uoluntate principis non de potestate, & ex hoc nulla inferitur illi iniuria si eum reputamus bonum & æquum, ut dicit Bal. in l. j. ff. de consti. princi. sequitur Andre. Siculus inter consilia Alexan. consi. 113. scripsit Ecclesiasticus. colu. x. libr. 4. Item si præceptū superioris prima facie deuiat ab honestate & iustitia non tenetur officialis parere, sed super sedere potest & rescribere, ut est tex. in cap. si quando. de rescriptis. glo. in clem. 2. de filiis presbite. lib. 6. cum alijs, ut scribit
- 5** Decius in d. cap. si quando. Idem est si executio illius mandati non possit fieri sine hæresi, scandalo, aut peccato, ut dicit Innoc. in cap. inquisitioni. de senten. excommunicata. Abbas in c. cum teneamur. de præbend. immo obediendo peccaret, ut dicit Flo. in l. 3. §. sed & si quis. ff. fini. reg. & in hoc est defectus potestatis, ut dicit Bal. in l. rescripta, colu. 2. q. j. C. de præci. impera. offerre. Et non solum prouisio fieri impeditur ratione scandali, sed etiam illa quæ iam facta est reuocatur. glo. notabilis prima in cap. 2. 62. distin. quæ dicit cassandam esse electionem si ex ea in populo scandalum oriatur, facit quod singulariter uoluit Inno. in capit. nisi cum pridem. de renuncia. q̄ propter scandalum imminens licite priuari potest prælati beneficio, quod dictū communiter approbatur. Abbas sequitur in cap. quæsitum. de renuntia. Federi. de Senis in tracta. de permuta. beneficiorum. q. 25. et si debeat ei prouideri de alio æquo beneficio, ut scribitur per Ioan. de Imo. post Inno. in d. c. cum pridem. & do. Iaso. late tradit in l. quotiens. colum. 3. C. de rei uendi. & in l. Barbarius. colum. 8. ff. de offi. præto. Bal. in cap. j. §. sed ad hæc. de pace iura. fit. colu. 4. traditur in cap. fin. de postula. prælato. Et prædicta procedunt, etiam si Papa aliquid mandaret sub pena excommunicationis quam ipso facto incurrerent non obediētes, quia in hoc casu super sedētes, & rescribentes Papæ, & secundam iussionem expectantes, causamque rationabilem reddentes quare apostolica mandata non exequuti sunt, non putō incurrere in illam sententiam excommunicationis, quia iure permittente fit, ut in d. c. si quando. cum alijs supra allegatis, & ideo nullam pœnam incurrunt. l. Gracchus. C. de adulter. facit. l. sancimus. C. de admin. tuto. ut concludit Abbas in d. cap. si quando. uerfi. sed circa prædicta. & moderni ibi sequuntur. Et licet dicat districte præcipiendo mandamus, potest tamen super sederi, ut dicit Bald. in capitulo. cum teneamur. de præbendis, ut referunt moderni in d. c. si quando. ex quo ergo omnia principum mandata intelliguntur cum iustitia, ut dicit Bal. in d. l. j. ff. de consti. princi. de mente eius, saltem interpretatiua, est, ut mandatis eius iniustis, scandalosis,

dalosis, præiudicialibus, seu alias indebitis, non obediatur, sed rescribatur, & secunda expectetur iussio, per prædicta, pro ut ad hæc aliqua scribit Rainaldus in l. causas. C. de transactio. Nec fessit uerosimilis mens principis quæ talibus mandatis eius obediatur, quia sic faciens contra ius dicens esset unum pecus, ut dicit Bal. in c. j. §. si facta. si de feudo sue. contro. inter do. & agna. quia per plenitudinem potestatis non est liberatus a dictamine rationis, quia est animal rationale mortale, nulla enim auctoritas neque principis neque senatus potuit facere quæ princeps non sit animal rationale mortale, nec eum absoluerit a lege naturæ, uel a dictamine rationis rectæ uel legis æternæ, ut dicit Bal. in l. 2. colum. 6. C. de serui. & aqua, nec potest libere peccare, ut dicit Abbas in d. c. si quando. in fin.

11 Et talibi dicit Ioan. Andre. in cap. j. de rescr. colum. 2. quod si rescriptum est contra publicam utilitatem debet illud auferri de manibus exhibentis, uel saltem cogitur impetrans redire ad principem, ut dicit Cardi. in cõsi. 142. punctus questionis, & cum anno Domini. M. D. xvij. Calendis Augusti fuisse præsentatum capitulo. Maioricens. breue Apostolicum, in quo a Leone Papa decimo mandabatur sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ pœna mille ducatorum & priuationis beneficiorum etiã ipso iure, nisi a dicto capitulo traderetur actualis possessio canonicatus & præbendæ uacantium cuidam suo familiari, & quia dictum breue non faciebat mentionem litis pendentiæ quæ erat super dicto canonicatu.

12 Ego consulebam non esse dicto breui obediendum, sed rescribendum, & secundam iussionem expectandam, per prædicta, & sic factum est, quia dictum breue erat iniustum, & nullum, uel saltem annullandum & adducebã pro hoc. Bal. in terminis hunc casum decidentem in cõsi. 40. Dominus Bailardus. lib. j. ubi dicit quæ si in rescripto non fiat mentio de litis pendentiâ rescriptum non tenet in effectu, quia præsumitur surreptiuum. l. 2. C. ut lite pendente. c. cæterum, de rescriptis, & ideo non exequendum esse sed super sedendum, & rescribendum, per d. cap. si quando, unde summus Pontifex Leo Decimus respondendo nostræ consultationi approbavit a nobis factum, decernens nos non incurrisse aliquam ex pœnis fulminatis in dicto breui, & plura alia aducebam quibus hæc mea sententia confirmabatur, quæ ommitto. Vltimus quando princeps mandaret aliquem puniri pœna duriori quam delictum uideatur postulare, non est illi obediendum, sed debet iudex mandatarius. 30. diebus super sedere, Ita decidit Angel. de Perusio per illum tex. in l. si uindicari. C. de pœnis. quam legem promulgauit Imperator Theodosius ad instantiã Diui Ambrosij in pœnitentiã hoc illi iniungentis. ca. cum apud Theffalonicam. xj. q. 3. ut scribunt Decius, & alij in d. ca. si quando. l. a. fo. in l. 1. in 2. lectu. colum.

colum. 3. C. de Summa Trini. & l. puniri. in fi. C. si contra ius nel utili. publici. Idem & Alexand. in l. debitoribus. ff. de re iudi. ubi enumerantur septem casus in quibus super sedetur ab executione sententiæ. Bartho. Cæpol. in cautela. 2. uers. si uis differre mortem, Paris de Puteo in tracta. syndicatus. capitulo de excessibus consiliariorum. carta. 7. uersic. excidunt etiam, & in carta. 92. capitulo resistentia. ratio horum forsitan est, quia princeps talem pœnam infligi mandans ira motus uidetur, & ideo ratum haberi non debet. l. quod calore. ff. de regu. iuris. hinc est, quæ si dominus iratus expellat famulum qui debebat seruire per annum non intelligitur per hoc famulus liberatus, & ideo dominus potest illum compellere, ut annum finiat, si tamen alium dominum non assumpsisset, ut dicit Bene. de plumbi. in l. statu liberos. §. fin. ff. de statu liberis. Vnum tamen non ommitto, quod est notandum, quod præcepto ducis belli omnino parendum est, alias imponitur pœna capitis etiam si rem bene gesserit ut est tex. not. in l. 3. §. in bello. ff. de re mili. quod in facto seruauit Papius contra Fabium, ut refert Valerius Maximus libr. 2. capitulo. 1. de militari disciplina, ut refert Flor. in d. §. sed & si quis. nam prout narrant Historiographi, Quintus Fabius, quamuis magna uictoria superasset Samnites, tamen ad mortem damnatus fuit a Papirio dictatore, quia contra mandatum bellum gesserat eo absente, qui tamen impetu populi liberatus fuit, ut per Titum Lium. ix. lib. idem dicit Ioan. de Lignano in tracta. de bello. cap. 29. in cap. cum dilecta. colum. 13. de rescriptis & scribitur. j. Regum. 14. quod cum Saul pugnaturus contra Philisteos iurasset se interfectorum quicumque ante occasum solis comederet, Ionathas autem filius eius non audito Regis iuramento, cum pugnando magnam hostium stragem dedisset, & salutem fecisset in Israel, fame laborans, uidit fauum mellis, quem Regia uirga, quam gestabat, in manibus accepit, & comedit, statimque oculi quos fere fame clauserat aperti sunt, & facies eius exhilarata est, quo comperto Saul uoluit eum dare neci, sed præcibus & pia populi supplicatione mortis reuocauit sententiam, ne interficeretur ille per quem salus data erat in Israel, & quo pugnante de manibus hostium populus ille liberatus fuerat, ut scribit August. in quæstionibus super Gene. & habetur in cap. fina. 22. quæst. 2. Putarem tamen hæc habere locum in præcepto iusto non autem in præcepto iniusto, quia potius Deo quam duci belli est obediendum, ut in cap. Iulianus, & in cap. qui resistit. xj. quæst. 3. cum alijs, ut dixi in quæst. præcedenti, nam si esset iniustum, ut quia adimeret uitam alteri sine causa, etiam iuramento ducis firmatum, sicut non obligaret ipsum iurantem. cap. si publicis. cap. in malis promissis rescinde fidem, & in turpi uoto.

muta decretum. 22. quæst. 3. Ita nec mandatarium, arguendo ab antecedenti destructo. l. lex uectiga. ff. de pigno. glo. in l. cum qui. ff. de publiciana. nam iuramentum quod præstitit puellæ saltatrici Herodes dando illi quod peteret ipsum non obligauit. cap. cum iuramento, de homicidio, & Mathe. 14. vbi Hiero. inquit, Ego autem non excuso Herodem quod inuitus & uolens propter iuramentum homicidium fecerit, qui ad hoc forte iurauit ut futuræ occisionis machinas præpararet, alioquin si ob iuramentum fecisse se dicit, si patris, si matris postulasset interitum, facturus fuerat an non? quod ergo in se repudiaturus fuit contemnere debuit in propheta, ut tradit Abulen. super Matheum. cap. 14. quæst. 16. parique iudicio non est laudandum factum Iepthæ qui ex uoto nimis effuso sacrificauit filiam suam Deo, ut potest extrahi ex text. iudicum. xj. unde Hieronymus dicit, quod Iepthæ iustus fuit in promisso, quia ex deuotione processit, sed impius in soluendo. In-
 16 de ꝑ est, quod mandatum superioris factum iudici delegato, ut ferat sententiam, sic & non aliter, non ualet, quia in sententiam pronunciando requiritur liberum arbitrium. l. qualem. ff. de arbitris, etiam si tale mandatum emanaret de consensu partium, ut not. in l. prima. C. de iurisdic. omni. iudi. licet partes possent in ferenda sententia concordare paciscendo, ut scribitur in l. si conuenerit. ff. de iudi. ita dicit Bald. tenere Innoc. in Rubri. de officio. delega. colum. 6. uersicu. dicit Innocentius, & hoc
 17 dicit Innoc. in capitulo significantibus. de offi. delega. Et ꝑ alibi Bal. in cap. primo. si de inuesti. inter domi. & uasal. lis oriatur, colu. 2. quod in sententia Imperatoris obseruanda non requiritur exactus ordo iudiciorum, & ipse solus habet potestatem mandandi sic facias, alij uero superiores non habent mandare, facias sic, sed facias iusticiam, & allegat Innocen. in dict. cap. significantibus. sequitur Andre. Siculus in dict. Rubri. & in cap. Raynutius. in ultimo notabili. & in hoc casu ex causa potest supersederi & secunda iusio expectari, per dict. cap. si quando. qua expectata & responsione accepta tunc sine peccato potest iudex exequi mandatum Papæ seu superioris, quia ipsi possunt mandare, facias sic, ut proxime dixi, ut sentit Cæpol. in dict. cautela, tenens quod post expectationem. xxx. dierum, si iudex exequatur mandatum
 18 principis non peccat, ut ibi per eum. Caueant ꝑ ergo superiores ne aliquando mandent inferioribus suis in his quæ causæ cognitionem requirunt, facias sic & sic, quia id non possunt, sed quod faciant iusticiam, cum huiusmodi forma mandati spectet ad Papam, uel imperatorem, & ideo ipsi super omnes debent cogitare quid agant, quia postquam uolunt & ex certa scientia uolunt, nemo potest eis dicere, cur

re, cur ita facis, ut dicit Bald. in præludijs sæudorum. colum. octaua. quorum corda licet inscrutabilia sint, prouerb. xxv. sunt tamen in manu Dei, & ubi uoluerit Deus inclinabit illa, ut in Epistola inter-
 19 claras. C. de Summa Trinita. Hæc ꝑ prælibaui, quia aliquando superiores ægre ferunt si ab inferioribus consulantur, & nonnunquam in his quæ ministerium iusticiæ concernunt, forsan mandant quod ipsi sentiunt, ipsis inferioribus inuitis, quæ an faciendæ sint, ex præmissis apparet, & ad præstringendam aliqualem occasionem consultationis, siue ad superiores relationis, aliqua dubia in hac quæstione Deo duce declarabuntur, ideo hæc quæstio subiicitur nonnullas quæstionculas sine argumentis continens. Est ꝑ igitur hæc quæstio de censura aliquorum uerborum quæ sæpe uel ex consuetudine praua, aut inconsulte, seu ex infidelitate ab ore improborum hominum procedunt, quorum uerborum sensus aliquando est notorie hæreticus, seu hæresim sapiens, aliquando æquiuocus, ut in singulis quæstionculis patebit, ideo quatenus ab alto mihi conceditur pro uiribus explicabo, quod a me censendum foret sub protestatione de qua sup. in principio operis.
 Primo quæro, An sit catholicum uel hæreticum dicere quod non est dandus nisi duplex Paradisus, scilicet cælum Empireum ubi est sedes beatorum, & spiritalis, scilicet beatifica uisio, & quod non est dandus Paradisus terrestris, hæc quæstio fuit in inquisitione Regni Maioricens. me existente consultore, nam quidam rusticus negabat Paradisum terrestrum, Angelos bonos & malos, dicendum est igitur negare Paradisum corporalem & terrenum esse hæreticum, De primo paradiso patet Ezechiel. xxviii. ibi, delitijs paradisi Dei fuisti, & scribunt catholici doctores Genesi. primo in uerbo cælum. De secundo Lucæ. xxiiij. hodie mecum eris in Paradiso, id est in gaudio fruitionis, & Apocal. 2. qui uicerit dabo illi ædificare de ligno uitæ quod est in Paradiso. De tertio habemus text. sacri canonis Genes. 2. plantauerat autem dominus paradysum uoluptatis a principio, & in
 21 quo posuit hominem quem formauerat. Et ꝑ dicit ibi Strabus, quidam codices habent, ædem ad hortum, ex quo possumus conijcere paradysum in oriente situm, scimus eum terrenum esse, & interiecto oceano & montibus oppositis remotissimum a nostro orbe in alto situm pertingentem usque ad lunarem circulum. Et dicit Augustinus. viij. Genesi. ad litteram, quod tres sunt de paradiso generales sententiæ, una eorum qui tantummodo corporaliter Paradysum intelligi uolunt, Alia eorum qui spiritaliter tantum. Tertia eorum qui utroque mo-
 M 2 do

do Paradisum accipiunt, quam mihi fateor inquit placere sententiam, ut homo factus ex limo, quod corpus humanum est, in paradiso corporali locatus intelligatur, quomodo Adam, & si aliud significat, quia est forma futuri, in natura propria accipitur, quod patet, quia Genesi. secundo dicitur quod Deus ibi produxit omne lignum perpulcrum visu. Item quod fluuius ægreditur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum diuisus in quatuor capita, Item animalia bruta ad Adam ibi existentem adducta sunt, ut vocaret ea, quæ omnia non possunt intelligi literaliter de paradiso cœlesti, ut pater intuenti, & in probando insistere esset superfluum, & Augustin. libr. xiiij. de ciuitate Dei, capitulo. xxj. in fin. (quem citat S. Thomas in prima parte. quæstione 102. articu. primo) Post intelligentiam spiritualem ab ipso datam de paradiso terrestri de arboribus & fluminibus. Inquit hæc, & si qua alia commodius dici possunt de intelligendo spiritualiter paradiso nemine prohibente dicantur, dum tamen illius hystoriæ veritas fidelissima rerum gestarum narratione commendata credatur, & sic ibi August. ponit differentiam inter hystoriam & spiritualem intellectum, & in omnibus quæ sic scriptura tradit, est pro fundamento tenenda veritas hystoriæ & desuper
 22 spirituales expositiones fabricandæ. Et ꝑ hoc facit, quia sensus cuiuslibet propositionis, secundum quem propositio est iudicanda vera vel falsa, possibilis aut impossibilis, necessaria vel contingens, catholica vel hæretica, attenditur pœnes primarium vel adæquatum eius significatum, quod ex grammaticali & literali significatione consurgit, vnde omnis alius sensus siue sit mysticus siue spiritualis impertinens censetur quo ad veritatem, vel falsitatem propositionis, quod probatur ex dicto Augustini ad Vincentium donatistam, dicentis, quod ex solo literali sensu debet sumi efficax argumentum ad conuincendum aduersarium, & sic in proposito, ex sensu literali sacræ scripturæ de Paradiso loquentis conuincitur negans Paradisum terrestrem, & Isidorus in. 14. libro. Ethimo. ca. 3. dicit. Paradisus est locus in orientis partibus constitutus, cuius vocabulum a Græco in Latinum vertitur, hortus, conuenienter autem dicit. S. Tho. supra, in parte orientali dicitur situs, quia credendum est, quod in nobilissimo loco totius terræ sit constitutus, cum autem oriens sit dextera cœli, ut per Philo. in 2. de cœlo. dextera autem est nobilior quàm sinistra, conueniens fuit, ut in orientali parte Paradisus terrenus institueretur, a Deo, de quo plura scribit. S. Tho. in d. arti. j. &
 in 2.

in 2. 2. q. 82. arti. 4. Gabrie. in 2. distin. xv. q. 2. & ibi. S. Bona. in literalibus. & Sco. in d. distin. 17. Iacobus de Valencia de eo plura tradit in Psalm. 71. in fin. cum ergo dicta assertio contrarietur canonis sacræ scripturæ, sequitur, quod est hæretica, & in primo gradu catholicarum veritatum, unde si idiota pertinaciter de hoc dubitaret, esset hæreticus censendus. Idem si negaret quod Tobias non habuit carnem, vel quod Aaron non habuit barbam, vel quod archa testamenti non fuit cooperta pilis caprarum, & sic de similibus, ut scribit Gerson in prima parte. in titu. de declaratio. veritatum. Alpha. xiiij. Secundo ꝑ quæro, An sit hæreticum dicere quod excommunicatus decedens in excommunicatione non damnatur æternaliter, Hæc quæstio fuit in inquisitione Regni Maioricen. me existente apostolico Inquisitore, & dicebam quod hæc assertio est ambigua habens duplicem sensum, scilicet catholicum & hæreticum, catholicus sensus est, quod iniuste excommunicatus, hoc est qui non est in culpa, ob quam est excommunicatus non damnatur, quia dicit Augustinus de vera religione, quod sæpe diuina prouidentia sinit etiam bonos viros per nonnullas turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione christianorum, quam contumeliam vel iniuriam suam cum patientissime pro Ecclesiæ pace tulerunt, neque ulla nouitates vel scismatis vel hæresis moliti fuerint, & fidem quam in Ecclesia catholica prædicari sciunt usque ad mortem iuuant, & testimonio defendunt, hos coronat pater in occulto uidens, & dicit Origenes super leuiticum, & ponitur in c. cum aliquis. 24. quæst. iij. cum aliquis non recto iudicio foras mittitur, si autem non eierit, id est si non egerit, ut mereretur exire, nihil læditur, Interdum enim qui foras mittitur intus est, & qui foris est, Intus uidetur retineri, ubi Cardin. de Turre Crema. notat, quod frequenter accidit quod excommunicatus in facie Ecclesiæ, & extra Ecclesiam missus siue eiectus est in conspectu Dei innocens, & uitæ merito intus, ut confidentes Christum in iudicio Iudæorum erant extra Sinagogam Iudæorum, Ioan. 11. qui in ueritate erant intus per gratiam Christi, idem tenet Augustinus de Ancho. in tracta. de potestate Papæ. quæstio. xxvij. arti. 4. & probatur in cap. Senti de Augustino. 11. quæst. tertia. & quamuis iudicium Dei ueritati (qui non fallit, nec fallitur) semper innitatur, iudicium tamen Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit & falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus, & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus, ut dicitur textus in capit. a nobis. 2. de sentent. excommunicata. pro quo fa-
 M 3 cit ca.

24 cit cap. lator. & cap. consanguinei. de re iudic. Vnde † dicit Abba. in d. c. a nobis, quod ratio est, quia Ecclesia non iudicat de occultis, sic † pfe Deus. cap. ut nostrum, ut Ecclesi. benefi. facit. ca. literas, de resti. spolia, tradit late dictus Cardin. in d. tracta. de potestate Papæ. libr. primo capitulo. In responsione ad sextum argumentum, & Ioan. Calderi. in repetitione cap. ab excommunicato. de rescriptis, & ibi late Andre. Sicularius discutit, & si delatus hanc assertionem hoc modo intellexit, hoc est quod excommunicatus iniuste id est sine culpa non damnatur, assertio est uera, tamen ex quo est simpliciter asserta, & posset trahi ad hunc sensum catholicum & ad alterum hæreticum, est scandalosa & retractanda, per ea quæ late tradidi supra in q. 6. uersicu. vij. Alter † uero sensus dictæ assertionis est hæreticus, uidelicet qd excommunicatus iuste decedens in excommunicatione non damnatur æternaliter, ratio est, quia cum excommunicatio iusta non proferatur nisi præcedente peccato mortali. c. nemo. xj. quæst. 3. sequitur quod excommunicatus traditur sathanæ per excommunicationem. c. omnis Christianus. ea. quæst. & cau. ubi dicit dominus Cardi. quod ille excommunicatus iam erat per mortale peccatum membrum diaboli quo ad Deum, sed non quo ad Ecclesiam siam nisi per dictam excommunicationem. Sed † decedens in peccato mortali damnatur æternaliter, sicuti prædicat fides nostra Math. 25. Ite maledicti in ignem æternum, & infra, ibunt hij in ignem æternum, & Apoca. 2. cruciabuntur in secula seculorum, & Augustin. tradit in libro de ciuit. Dei. xxj. cap. 11. & habetur in extrauaganti Benedicti. 12. incipiente. Diffinimus, quod secundum communem Dei ordinationem, & c. ibi, dicimus insuper quod secundum communem Dei ordinationem animæ decedentium in actuali mortali peccato, mox post suam mortem ad inferna descendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur, & quod nihilominus in die iudicij omnes homines ante tribunal Christi, cum suis corporibus comparebunt reddituri de factis proprijs rationem, & infra, quicūq; autē deinceps † aliquā nostram diffinitionum prædictarum, seu determinationum, aut singularum ipsarum contrarium scienter, & pertinaciter, temere, asserere, prædicare, docere, aut defendere, uerbo uel scripto præsumpserit, contra eum sicut contra hæreticum modo debito procedatur, quam extrauagamem refert Gabri. in suo supplemento. in 4. sententiarum. distin. 49. q. 2. arti. 3. & nullus Christianus potest prætere ignoantiam huius assertionis, quod decedens in peccato mortali damnatur, & quod decedens in excommunicatione iuste prolata damnatur, tum quia excommunicatus palam a diuinis officijs, si se ingerit, expellitur, & cui Ecclesia non communicat, nec alij debent

commu-

communicare. cap. si quem, & c. cum desideres. de senten. excommuni-
 27 catio. Et † eorum quæ palam sunt & prædicantur ignorantia allegari non potest, cum scientia præsumatur, ut notatur in l. si tutor petitus. C. de perit. tuto. facit gloss. in l. neque natales. C. de proba. ca. j. de postu. prælatorum. cap. si, qui matri. Rota in decisione. 444. incipient. extra rotam petebatur, præsertim in his quæ si dei sunt, ut dicit glo. notabilis in cap. seisma. 24. quæst. j. Quomodo † autem cognoscatur in quo sensu intellexerit delatus, hoc sciri non potest nisi per confessionem, quia consistentia in animo aliter non probantur, ut dicit gloss. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex qui. caus. in posse. eat. præsertim crimen hæresis quod sola mente contrahitur, ut dicit Bald. in l. si quis non dicam rapere. col. j. C. de Epis. & cleri. cap. cogitationis, de pœni. distin. j. & si interrogatus dicat quod credit morientem in excommunicatione damnari, & per testes conuincatur, quod illa uerba dixerit, & neget dixisse, aperte conuincitur dixisse in sensu hæretico, ut est de mente Ocham in suo dialogo, libr. 4. cap. 19. & nolens confiteri se dixisse illa hæreticalia uerba, ut hæreticus negatiuus damnari potest. c. ad abolendam. §. j. uersu. nisi continuo, de hære. Hostien. in summa. titu. de hæreticis. §. qualiter deprehendantur. uersu. si uero negauerit. faciunt illa iura quæ scribuntur in decisu. Rotæ in antiquis. Dcccxxv. Incipien. accusatus de hæresi.
 29 Tertio † quæro, si quis ab aliquo reprehendatur de male factis, puta rapinis, uisuris, homicidijs, fornicatione, seu alijs criminibus, & ille rephensus respondeat, in hoc mundo non me uideas male uel per mala transire, quia in altero non uidebis me mala pati, uel similia uerba, An hæc uerba sint hæreticalia, semel uidi quatuor doctores theologos de his uerbis altercantes, & nullus ipsorum aliquid boni dixit, breuiter saluo iudicio melius dicentis, dicendum est dicta uerba multipliciter posse intelligi. Et præmitto quod dicit. S. Tho. j. ad Corin. 6. lectio. secunda, quod circa impunitatem peccatorum aliqui multipliciter errarunt, secundum illud Sapient. 2. & cogitauerunt, & errauerunt. quidam enim philosophi errauerunt credentes Deum non habere curam rerum humanarum, secundum illud Sopho. j. non faciet dominus bene, non faciet dominus male, Quidam uero credentes solam fidem sufficientem esse ad salutem secundum illud Ioan. 2. qui credit in me non morietur in æternum. Quidam uero credentes per sola Christi sacramenta saluari propter id quod dicitur Matthæi ultimo, qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, & Ioan. vj. qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum habet uitam æternam. Quidam uero propter sola opera misericordiæ se impune peccare arbitrantur, propter illud quod dicitur Lucæ. 2. date elec-

M 4 mōsinam,

mo sinam, & ecce omnia munda sunt uobis, nec intelligunt quod haec omnia sine charitate non profunt, secundum illud quod dicitur j. ad Corin. 13. si habuero omnem fidem, & distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil prodest, & ideo subdit Paulus, quod peccata contraria charitati a Regno Dei excludunt, In quod sola charitas introducit, dicens, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, de quibus dicitur haebreorum ultimo, fornicatores & adulteros iudicabit Deus, neque molles, id est mares muliebria facientes, neque masculorum concubitores, quantum ad agentes in illo uicio, de quibus dicitur Gene. 13. homines sodomitae pestimi erant, & peccatores coram domino nimis, neque auari, neque fures, de quibus dicitur Iacobi. v. omnis fur sicut scriptum est iudicabitur, neque aebriosi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei possidebunt. dicitur enim Esa. 35. uia sancta uocabitur non transibit per eam pollutus, & Apoc. xxj. non intrabit in illam aliquid coinquinatum faciens: abhominacionem. His praemissis, sensus illorum uerborum potest esse multiplex, primo, quod ideo non uidebit ille collocutor eum patientem mala id est poenam, quasi beati existentes in gloria non uideant poenas damnatorum, uel damnati etiam non uideant poenas illorum qui erunt in aeterna damnatione, quod utrumque est falsum. Quia praemissis nihil subtrahitur quod ad perfectionem beatitudinis pertineat, unumquodque autem ex operatione contrarij magis cognoscitur, quia contraria iuxta se posita magis elucescunt, ideo ut beatitudo sanctorum eis magis complacet, & de eo uberiores gratias Deo agant, datur eis, ut poenam impiorum perfecte intueantur, ut dicit S. Thom. in 4. distinct. l. q. 2. arti. 4. & ibidem dicit arti. 3. quod damnati uidebunt sequaces quos secum traxerunt de mundo flamma illustrante. Secundo praemissis possunt intelligi illa uerba, quod licet ipse mala faciat in hoc mundo, in altero tamen non uidebit ille collocutor eum poenas patientem, quia ipse ager poenitentiam de malefactis suis, & iste sensus est uerus, quia homo quantumcunque grauius peccata in hoc mundo committat, si illorum poeniteat, peccata illius expiantur. ca. nemo. de poeni. distinct. 7. & Ezechi. 18. quacunque hora ingemuerit peccator iniquitatum eius non recordabor, & sic quandiu quis est in hac uita, quamuis grauisima eius sint peccata, non est tamen de eius salute spiritali desperandum. c. nullus. §. quod quis, de poeni. distinct. vij. & licet de peccantibus peccato contra naturam dicatur, quod sunt filij diffidentiae, & sic quod de eorum fide est diffidendum, ut in c. clerici. de excessi. praelato. illud tamen ideo dicitur, quia cum difficultate conuertuntur, non quod omnino sit diffidendum, ut declarant illam gloss. Hostien. & Ioan.

Ioan. Andre. in d. c. clerici, & dixi in consi. meo. 43. incipien. cogor ex iniuncto mei officij debito. Tertio possunt intelligi illa uerba, quod non patitur poenam in alio mundo, credens solam fidem catholicam & sacramenta Ecclesiae ad liberationem poenae & saluationem spiritualem sibi sufficere, per illud Mathe. ultimo, qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Ioan. 6. qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet uitam aeternam, & intelligo solam fidem sine operibus, quod est erroneum. Hec praemissis hodie quot sunt mundani homines qui prolabantur in profundum peccatorum credentes solam fidem, & receptionem sacramentorum sibi sufficere, & iactant se dicentes ego christianus sum, & in his quae fidei sunt nullus me fidelior, sed ipsi caligine peccatorum caecati parum aduertunt, quod Christus dixit ad Iudaeos iactantes se, quod de genere Abraham erant, si filij Abraham estis opera Abraham facite. Ioan. 8. & quod inquit Iaco. 2. fides si non habet opera mortua est, tu credis quoniam uerus est Deus, bene facis, & daemones credunt, & contremiscunt, uidentes quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum, & sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est, imo bonam conscientiam repellentes circa finem naufragauerunt. Pau. j. ad Thi. 1. facit id quod dicit Paul. 1. ad Corin. 13. si habuero omnem fidem &c. & parum curantes de eo, quod dicit Ambrosius contra indigne fumantes sanctissimum sacramentum corporis Christi, Inquit enim, qui non deuota mente accedit ad Eucharistiam, uel in uoluntate peccandi, reus est corporis domini, quia beneficium eius in uentum ducit, ac si Christum occiderit, morietur & de bono male sumpto maculam sumat trahit, & dicit Isidorus in c. qui scelerate. de consecra. distinct. 2. qui scelerate uiuunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se tali communicatione mundari, discant ad emundationem nihil proficere, dicit propheta, quid est quod dilectus meus fecit in domo mea scelera multa, nunquid carnes sanctae auferent a te malicias tuas, & Apostolus, probet autem se ipsum homo ut de pane illo edat, & de calice bibat, hoc est per ueram poenitentiam peccatum recognoscat, & cum propheta dicat, amplius laua me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me, & dicit Chrysostomus in c. perfecta, de poeni. distinct. 1. quod perfecta poenitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre, in corde enim contritio, In ore satisfactio, in opere tota humilitas, & haec fructifera est poenitentia, & qui plangit peccatum, & iterum admittit peccatum est quasi quis lauerit laterem crudum, quem quanto magis abluit, tanto magis lutum facit. 34. c. ille qui, de poeni. dist. iij. Quarto praemissis sensus dictorum uerborum esse potest, quod ideo non uidebit collocutor ipsum in alio mundo mala pati, quia Deus

Deus non punit peccata æternaliter, & sic quod negare uideatur poenam pro peccatis statutam, quod est hæresis, quia contrariatur ueritati Euangelicæ, Matthe. 25. Ite maledicti in ignem æternum, & multis alijs auctoritatibus sacri canonis, & talis sensus tollit ordinem iustitiæ, quia ad ordinem iustitiæ pertinet, ut poena peccatoribus inferatur, ergo negare poenam pro peccatis non esse a Deo, est negare ordinem iustitiæ in Deo. Unde mala poenæ a Deo iustissimo sunt, sicut patet de plagis Egypti, & de punitionibus factis in ueteri testamento, & quæ sunt omni die, & fuit hæresis collicianorum, ut habetur in ea. Quidam autem. §. colliciani, & ibi Card. de Turre Crema. 24. q. 3. querendus est ergo per iudicem sensus dictorum uerborum ab accusato, & secundum sensum ab illo datum iudicandus erit ipse aut scandalosus, aut errans, uel hæreticus, iuxta ea quæ proximè dixi in antecedenti quæstiuncula, & alibi sæpe in alijs quæstionibus præcedentibus.

35 Quarto queritur, quia sunt nonnulli qui ex animo, uel leuitate, aut calore iracundiæ dicunt, quod Deus non est Deus, qui non solum sunt dicendi hæretici, sed principes hæreticorum, quia ut inquit Psal. dixit inspiens in corde suo non est Deus, ut inquit Bal. in consi. 85. regula iuris est. lib. j. de quo & his similibus dixi supra in 7. q. uerfi. nono.

Quinto alij negant Paradisum & Infernum, & sic gloriam bonis & poenam malis abnegantes sunt. quæ uerba hæreticalia sunt, & repugnant sacro Euangelio Matthæi. 25. & multis auctoritatibus sacri canonis.

Sexto asserunt aliqui, quod anima simul cum corpore moritur, quæ assertio est hæresis manifeste damnata. c. pe. uerfi. Arabi. 24. q. 3. Item assertio, quod homines uiuant & gubernentur prout naturam & constellationes superiores, damnatur, & excludit gratiam Dei per quam quisque meretur immo sine ea mereri non potest. in c. Nabuchodonosor iunc. ca. seq. ualis, uerfi. prædestinationem Dei. c. nemo tollit. de consecra. dist. 4. Insuper assertio est hæretica quæ habet quod incestus non sit peccatum, quæ est contra legem diuinam & humanam, ut plene habetur in tex. & glo. 35. q. j. in c. adulterij malum. 22. q. 7. & credendum est eum qui talia pluries & pertinaciter dixerit corde dixisse, & credere, quia nemo extimandus est dicere, quod mente non cogitauit. c. humanæ. 22. q. 5. l. Labeo. ff. de superlecti. legata. qui ergo talia asserit, hæreticus est censendus, & eius bona a die commissi criminis sunt ipso iure confiscata. c. cum secundum. de hære. lib. 6. hæc traduntur per Federi. de Senis in consi. 252. incipien. Reuendo in Christo patri.

Septimo, assertio est hæretica, si quis dicat, quod quis non potest poenitere de peccato quod carnaliter commisit cum matre, cum sit contra
illud

illud Eccle. 18. Item quod Romæ uel alibi peccata grauiora non possunt dimittere, ut scribit Oldra. in consi. 271. quæstio talis est. Item si quis dixerit, quod illi qui uoto uel iuramento sunt obligati ad intrandum religionem non tenentur intrare, est hæreticus manifeste, nam quicumque dicit non esse peccatum id quod est contra præceptum Dei hæreticus iudicatur, sicut & hæreticus iudicaretur quicumque diceret, quod fornicatio simplex non sit peccatum mortale, est enim contra præceptum Dei, non moecaberis, ut sancti exponunt. & idem est de illo qui dicit iuramentum non esse adimplendum. Item est hæreticum dicere illicitum esse intrare religionem, est enim expresse contra Christi consilia, unde quicumque dicit, quod ille qui est obligatus uoto uel iuramento ad intrandum religionem potest absque peccato in seculo remanere, est manifeste hæreticus, si tamen in hoc pertinaciter perseveret, ut dicit S. Tho. in quolibet. 3. arti. 12. iuratio enim non est contra Dei præceptum. c. non 22. q. j. glo. in c. excommunicamus. §. si. de hære. & si quis diceret nullo casu esse iurandum, & semper esse peccatum iurare, saperet hæresim, ut dicit Ioan. de Imo. in c. literas. col. pen. de præsumptio. quod est notandum contra aliquos fratricellos abstinentes se a iuramentis licitis tanquam a peccatis, qui redarguendi sunt, quia puritati conscientiæ non debet deesse iudicium rationis, unde ex tenui conscientia non est quis condemnandus, sed potius reprehendendus, debet enim conscientiam suam ex iudicio rationis informare. facit. c. non solum. de regulari. lib. 6. & in Psal. 13. crepitauerunt timore, ubi non erat timor, ut scribit Abbas in c. & si quæstiones, de simonia. Propterea talibi dicitur, quod electores debent eligere Episcopum secundum Deum & conscientiam, quia non sufficit sequi puram conscientiam, nisi illa sit informata secundum Deum, ut dicit Abbas in c. constitutus. 2. de appella. & conscientia iudicis debet esse coniuncta cum scientia & doctrina, ut dicit Bal. in l. 2. uerfi. scias tamen. C. de senten. ex peri. recita. & conscientia secundum iura debet conformari. c. qualiter. il primo de accusa. & ista est una species conscientiæ, quæ ligata est rationibus iuris, sunt & aliæ duæ species, ut Bal. distinguit in l. si. uerfi. nota tamen. C. de poena. iudi. q. male iudi. plura circa hæc tradit Bal. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. col. x. ff. de offi. pro. & lega. Bal. in l. nemo. C. de sententijs. & in l. & si inutiliter. C. de fideicommi.

38 Octauo si professus aliquam religionem, accepit publice uxorem, & uult defendere suum errorem, allegando quod ei licuerit, potest puniri ut hæreticus, ut inquit Bal. in l. nemo. C. de summa Trin. facit glo. in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. in uerbo pertinaci.

39 Nono si quis idiota publice diceret, si non habeo uxorem in hoc mundo, in

do, in altero habebō, & in hoc pertinaciter perſiſterit, poterit puniri tantūm hæreticus, quia contradicit Euangelio. Matthæi. 2. 2. in reſurreſtione enim nequē nubēt neque nubentur, Sed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo, ut dicit Lau. quem refert Andre. Siculus in clemen. j. col. 3. de ſumma Trin. & ibi Card. Floren. & fuit error Agarenorum dicentium, q̄ in alio mundo habebunt uxores mundiſſimas, ut late dixi in rubr. de hæreti. libi. 6. lvi. col. uerſi. ſecunda uero ſectā eſt ſaracenorum.

40 Decima aſſertio eſt hæretica, quōd quilibet poſſit ſaluari in ſua lege uel ſectā, ut Iudæus, & Agarenus, ſeu alij infideles, & fuit error Agarenorum, ut habetur in ſuo Alchorano. in corā primi, ut dixi in d. rub. in d. uerſi. ſecunda uero, Sed hoc q̄ ſit inſanum fatuum atque falſum nemo ſanę mentis eſt qui non uideat, quomodo enim fieri poteſt, quod tam diuerſę nationes, quarum una, ſcilicet chriſtiana, credit quōd Chriſtus Ieſus fuit Deus & homo, alij, ut iudæi. credunt contrarium, ſaraceni credunt quōd fuit purus homo non Deus, & quōd omnes iſtę nationes quantum cunq̄ bene & moraliter & deo te uixerint in hoc ſeculo pariter habeant gloriam, hoc dicere eſt inſania & contra tex. ſacri canonis actū. 4. ubi dicit Petrus loquens de Chriſto, nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datū hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri. q. d. non in lege Moyſi, non in alia doctrina quantumcunq̄ aparenter bona, & morali, abſq; uera fide Chriſti, poſſet eſſe ſalus æterna, alię uero authoritates adducuntur a me in d. rubr. quas non duxi repetendas.

41 Vndecimo, aſſerere pertinaciter, q̄ exercere uſuras non eſt peccatum, hæreticum eſt. cl. j. §. ſane. de uſuris.

Duodecimo, temerariū & contra tex. ſacri Euāgelij eſt, dicere quōd Chriſtus non eſt ingreſſus ad diſcipulos ianuis clauſis ſed aliunde; quia Ioā. 20. habetur, cū ſero eſſet die illa, una ſabbatorū, & fores eſſent clauſę ubi erant diſcipuli congregati propter metū Iudæorum, uenit Ieſus & ſtetit in medio &c. quōd Vgo Card. exponēs dicit, Intrauit ianuis clauſis, in quo oſtendit q̄ corpus habebat glorificatū, quōd tranſire potuit per corpus glorificatū, & hoc expreſſe firmat Gregorius in ſua homelia ſuper Io. & Dura. probat in 4. diſt. 44. q. 6. in corpore quaſtionis. & alij quos ommitto.

42 Decimo tertio, quid de illa aſſertione, quōd omnes Indulgentię ſunt falſę in quibus per modū applicationis ieiunia & orationes apponuntur, quia exiſtēs in gratia, uelit nolit Papa. efficitur particeps bonorum quę ſūt in Eccleſia. Reſpōdeo quōd ſi hæc aſſertio loqueretur ſolū de Indulgentiis cōceſſis a Papa in quātum ſunt remiſſiones quędam pœnarū debitarum in purgatorio, eſſet una de propoſitionibus hæreſiarchę luteri,

qui

qui tenet q̄ Papa non uult nec poteſt ullas pœnas remittere, præter eas quas arbitrio ſuo, uel in canonibus apoſuit, & tūc hæc aſſertio eſſet hæretica, ut dicit S. Tho. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 3. quia eſt priuilegium datū Petro, ut quod in terra remitteret, etiam in cœlo remitteretur, quem ad hoc allegat magiſter Silueſter de Prierio in ſuo libello contra luteranas propoſitiones, idem dicit Oldra. in cōſi 271. incip. quaſtio talis eſt. Anto. Arch. Flo. in 2. parte ſummę. tit. x. art. ult. Fely. in ſermone de Indulgen. Hodie mecū eris in paradifo, & cōprobatur hoc authoritate uniuerſaliū conciliorū. nā in concilio Vienenſi approbatę fuerunt indulgentię ab Urbano Papa quarto conceſſę p̄ venerabilis Eucharistię ſolēnitare, ut in cle. ſi dñm in ſanctis. in ſi. de reliq; & uene. ſancto. & in generali cōcilio celebrato p̄ Inn. 3. fuit limitata ptās aliquorū platorū in conceſſione Indulgentiarum. ut in c. cum ex eo. de pœ. & remiſſ. facit. c. quod autē. & c. noſtro. eo. tit. & omnis Eccleſia ex Germanis, Gallis, Hiſpanis, Italis, Anglis, Hungaris, Polonis, Dacis, Scōtis, & demum omnes Chriſtiani reuerenter ſuſcipiunt Iubileos in Roma a Romanis Pontificibus cū plenarijs indulgentijs celebratos. quorum promulgatio patet in extrauagātib; incipientibus, ſcilicet, Antiquorum habet fida relatio. &c. Vnigenitus Dei Filius. Et ſi Dominici gregis &c. Quemadmodum operoſi &c. & Sixtus. 4. in ſua extrauagan. & ſi Dominici gregis ſaluti. in tit. de pœnit. & remiſſio. & a Gregorio Magno ante. Dcccc. annos conceſſę fuerunt, & ita poſtea obſeruatū per omnem Eccleſiam, ut dicunt Hystoriogra

43 phi. tangit Archie. Flo. in d. loco. Si uero dicta aſſertio loquitur de participatione bonorum ſpiritualium quę ſunt in Eccleſia, quorum Papa facit eos participes qui aliquod ſuffragium temporale exhibent Eccleſiis aut pijs locis, tunc eſt dicendum, q̄ licet fuerint opinionones aliquorū doctorū, an hæc ſpiritualia bona poſſint communicari a Papa; uel ab alijs prælatis Eccleſię, ut Episcopis in ſuis diocēſibus, ſeu ab abbatibus, & prioribus in ſuis conuentibus. ut dicit Ange. de Claua. in ſumma ſua. in uerbo Indulgentia. §. quinto. Sanctus Thom. in quarto. diſtin. vigefima. articulo quarto. in corpore. & Dura. in dicta diſtinctione vigefima. quaſtione quinta. non uult hoc concedere, niſi de uoluntate perſonarum ſingularium, quia illa bona ſingularium ſunt, & eſto quōd hoc ſit poſſibile ſecundum eum, talis applicatio non habet rationem Indulgentię proprię loquendo, quia nec in uia perſona, nec in congregatione aliqua, nec in tota Eccleſia eſt tanta copia meritorum (excepto merito Chriſti) ut ſufficiant ad ſatisfactionem pro pœnis debitis omnibus, quibus applicari poſſunt, propter quod nunquā eſt certum, quantum ualeant ſicut indul-

gentię

gentiæ. Quia tamen Papa consuevit concedere hanc participatio-
nem bonorum, ut generalis dispensator bonorum quæ fiunt in Ec-
clesia militanti, ut thesauri Ecclesiæ, ut in d. c. quod autem. & in d. extra,
Unigenitus Dei Filius, non est disputandum de eius potestate, ut dicit
Bal. in l. j. col. 2. ff. de consti. princ. l. disputari. C. de crimi. sacrilegij, &
ideo talis assertio iniuriosa est & in depressionem officij summi Apосто-
latus asserta. c. j. de maledicis, & de his disputantibus uel derogatibus po-
testati summi pontificis dici potest, q̄ lingua eorum transeunte super ter-
ram, os ponunt in cælum. c. in tantum. 21. dist. de cuius quadruplici po-
testate scribitur Domi. de sancto Gemi. in consil. 54. incipien. Gregorius
nonus. col. j. & quomodo dicatur Papa ut hierarcha Ecclesiæ facere hanc
bonorum spiritualium participationem scribitur late in supplemento Ga-
brielis. in 4. dist. 45. q. 2. articu. 3. uerbi. quartum dubium est.

44. Decima quarta assertio. q̄ uirgo Maria non perdidit filium suum
in templo in triduo, contradicit Euangelio Lucæ. 2. Et requirentes eum
Maria scilicet & Ioseph inter agnatos & notos. & non inuenientes reuer-
si sunt in Hierusalem requirentes eum, & infra, & dixerunt ad Christum
inuentum in templo, ecce pater tuus, & ego doleutes quærebamus te.
Vnde qui docet aliud q̄ quod Euangelium dicit anathema sit. Pau. ad Ga-
la. j. & hæresis est docere alium sensum scripturarum, q̄ Spiritus Sanctus
flagitet a quo scripta est, nam sensus scripturarum, non ingenij nostri uir-
tute, sed ex ipsis scripturis sensum capere ueritatis oportet. c. relati. 37.
dist. ad quid ergo requirebant eum inter agnatos & notos si eum nõ per-
diderant? ad quid etiam dolebant? perdidisse eum pro illo triduo non in-
conuenit dicere eos, q̄ quis haberent spem ipsum recuperandi, sicut scribitur
Lucæ. 15. congratulamini mihi quia inueni dragmam quam perdidit,
ut in c. poenitentem. 26. q. 7. si Nabuchodonosor regnũ accepit, quod per-
diderat, Dani. 4. Et sic Virgo Maria spem recuperandi filium suũ habuit
quia sicut ipsa se iuerat uerbi incarnationem per lecturam prophetarum,
& signanter per illud Esa. 7. Ecce Virgo concipiet & pariet filium & c. sic
etiam sciebat alias prophetias, ut declarat Vgo Card. super Lucam. 2. in
uerbo confrens in corde suo. & consequenter, q̄ Christus non erat pas-
surus in ætate duodecim annorum, nec tenerior, ut erat prophetatũ Exo-
di. 23. non coques hædum cum lactæ matris, sed completis. 33. annis, eo-
dem scilicet die quo conceptus fuit passurus erat feria sexta octauo Ca-
lendas Aprilis, ut ibi exponit Vgo Card. & ultra eum Augustinus libr. 18.
de ciuitate Dei. cap. 54. Sciebat enim Maria & Ioseph q̄ Christus Deus
erat, ut ibi dicit Vgo super Lucam in uerbo & uidentes admirati sunt, &
scilicet pro tunc perdidissent eum, non tamen amiserunt spem recupera-
di

d. eum, quia ipsum requirebāt inter cognatos & notos. & nihilominus
de eius absentia dolebant, nam sicut Abraham, qui iussus fuit filium suũ
Isaac sacrificare Gene. 22. q̄ quis crederet illum suscitandũ a mortuis non
poterat tamen non dolere de filij sui pauca absentia. Sic beata uirgo quæ
certissime sciebat filium suũ Iesum resurrecturum a mortuis tertia die,
tamen doluit uehementer de illius morte, ut dicit S. Bernardus, refert V-
go. super Gene. 22. in uerbo reuertemur ad uos, stant ergo hæc simul, uir-
go Maria perdidit pro tunc filium suum cum spe recuperandi, & quod
interim dolebat, ut patet in instantia data. facit cap. sicut uigeri. j. q. j. & l.
si creditori. ff. de operis no. nuncia. & hoc uerbo perdere utitur Landul-
phus de Saxonia in lib. de uita Christi, prima parte. c. 15. dicēs, quid enim
erat perdere Iesum, & infra, ne sciebat uirgo quid ageret, quia thesaurũ
sibi pie a Deo cõmissum perdidit, & idem Vbertinus de Casalis de uita
Christi, & licet in Euangelio non apponatur expresse hoc uerbum, ni-
hilominus satis colligitur, q̄ Maria & Ioseph perdidit Christum in
45 illo triduo, & ideo dolentes requirebant eum, ut in tex. Et q̄ quis in sacra
scriptura hoc uerbum perdere accipiat pro occidere, ut Matth. 22. ibi,
perdidit homicidas illos, & Matth. 27. Iesum uero perderet, ut declarat.
S. Thom. super Ioan. x. lectione. quinto comento, & Psal. 108. Me expecta-
uerunt peccatores ut perderent me. & alibi sæpe, & creditor dicitur per-
didisse qui potest exceptione repelli. l. si filius. in prin. ff. ad macedo. & il-
lud dicitur perditum, si facta diligenti Inquisitione res non reperitur, ut
46 dicit Bar. in l. si quis, ex argentarijs, §. an uero. ff. de edēdo. Et q̄ in dubio
a proprietate uerborum non esset recedendũ pro saluanda mente loquē-
tis. l. non aliter. ff. deleg. 3. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de supellecti. lega.
etiam a uerbis loquentis non receditur nisi quando constat de mente, &
illud quod quis non loquitur uelle non præsumitur. Bal. in l. cum uirum.
C. de fideicommi. Bal. in l. j. §. si autem ad deficientis. C. de cadu. tolle. &
quando agitur in materia stricta, ut est hæc, uerbum enim habens dupli-
cem intellectum, stricte & proprie debet intelligi. c. Rodolphus. de referi-
ptis. & in potiori & digniori significato. l. j. §. qui in perpetuum. ff. si ager.
uectig. uel emphi. pe. l. j. §. biduum. ff. quando appella. sit. c. pe. de senten.
excommunicata. c. cum olim. de testibus. §. sed quotiens. in sti. de iure natu-
gen. & ciui. tamen, perditur, capitur pro eo quod non habetur, ut dicit gl.
in l. omnis. ff. usufructu. quemadmo. caueat. & perdere, multiplex habet
significatũ, capitur enim pro amittere, sicut pro delere, uel destruere, uel
de uersus, Amitto, perdo, destruo, perdo, notat. nec inconuenit dicere ali-
quem inuenire quod perdidit, ut Lucæ. 15. ibi quis ex uobis homo qui
hæt centũ oues, & si perdidit unã ex illis, nonne dimittit nonaginta no-
uam

uem in deserto, & uadit ad illam quæ perierat donec inueniet illam, & infra, congratulamini mihi, quia inueni ouem quæ perierat, & ibi, aut quæ mulier habens dragmas decem si perdidit dragmā unam nonne accedit lucernā, & euertit domū, & quærit diligenter donec inueniatur? & cum inuenit conuocat amicos & uicinas dicens congratulamini mihi, quia inueni dragmā quā perdideram. Et Leui. 6. sine re perditā inueniet, & Esa. 27. & erit in die illa clangetur in tuba magna, & uenient qui perditū fuerant de terra asyriorum. & alibi in multis auctoritatibus sacre scripturæ inueniri facile esset, ut quod perditum est inueniri potest, & sic Virgo Maria taliter in illo triduo dicitur filium perdidisse, quem post triduum cum gaudio inuenit in templo sedentē in medio doctorū audientem illos, & interrogantē, omnibus qui audiebant stupentibus super prudentia & responsione eius, nullus enim sanæ & catholicæ mentis dicet quod Christus in illo triduo fuit perditus, idest occisus, & quod Virgo Maria & Ioseph Iesum perdidit, idest occiderunt, absit quidē talis a nobis sensus absurditas, unde Diuus Bernardus in homilia, quærens a Christo, domine, inquit, quis te in triduo sustentauit, & respondet sibi met dicens, ut te domine Iesu Christe nostre paupertati per omnia conformares, quasi unus in turba pauperū stipendia per ostia mendicans quæstisti. Quis dabit mihi buccellarū illarū mendicatarum participem fieri, & illius sacri ædulij reliquijs saginari, hæc sunt Bern. uerba. ergo quæ sequuntur in Euangelio, quod Maria & Ioseph inuenerunt Christū in templo declarant mentē dicentium Christum fuisse perditū in illo triduo cum spe recuperandi, uerba enim sequentia declarant intellectum præcedentiū & mentē loquentiū. I. qui filiabus. in prin. & l. si seruus pluriū. in ff. de lega. j. & uerba sunt intelligenda secundum subiectam materiam. l. si uno. in princ. ff. locati. l. si stipulatus. ff. de usuris. unde negare Christū non fuisse perditum a Maria & Ioseph, est contradicere Euangelio, ut est dictū, nec excusat proprietates uerbi, quia illa non est præcisā sed æquiuoca, ut dixi, & ideo non prodest, traditur in c. in præsentia. de probatio. maxime quia usus loquendi communis id habet, qui attenditur. l. nummis. ff. de lega. 3. l. si seruus pluriū. §. si. ff. de lega. 3. cum alijs, ut scribit Soc. libr. conf. 2. conf. 247. in cipient. circa primum. col. 4.

47 Decima quinta assertio, quæ habet quod si per possibile resurrectio non esset, Deus esse non posset. & annihilaretur, est hæretica & scandalosa, cum Deus sit æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis. ut habetur in c. firmiter. de summa Trin. & fide cath. & Malachie. 3. dicit propheta in persona Dei. Ego enim dominus & non mutor, & Exod. 3. inquit Deus ad Moysen. Ego sum qui sum

Et

Et qui est misit me ad vos. Pau. primo ad Thimo. j. Regi autem seculorum immortalis, inuisibili, soli honor & gloria in seculorum secula. præsupponit enim ista assertio alium esse superiorem Deo qui illum annihilare posset, & sic negatur eius omnipotentia, contra totam sacram scripturam, & fidei articulos, ut superius dictum est. Et quamuis quis diceret illam posse non esse, & annihilari, quia posito impossibili, sequitur impossibile, ut hac propositione, si Deus uult potest peccare, antecedens est impossibile, unde nihil prohibet conditionalem esse ueram consequenti existente impossibili, ut dicit. S. Tho. quolibet. quinto. arti. xj. & hoc modo loquendi uisus est uti Pauli. ad Gala. j. inquit. Et licet nos, aut Angelus de celo Euangelizet uobis, præterquam Euangelizauimus uobis, anathema sit, ubi dicit Lyra, quod aliqua propositio conditionalis potest esse uera cuius tamen utraque pars est falsa aut impossibilis, sicut ista, si homo uolat, ergo habet alas, quæ est uera, & tamen hominem uolare & habere alas, est falsum, sic in proposito de uerbo Apostoli, nam Apostoli ueri erant & in gratia confirmati, & adhuc magis Angeli sancti, propter quod de utrisque falsum est & impossibile, quod prædicarent contra ueritatem Euangelij, & consequenter quod essent anathematizati, & sic quod uideatur dicendum in dicta assertione, quod sicut impossibile est non esse resurrectionem, quia articulus fidei est, scilicet carnis resurrectionem & uitam æternam, consequenter impossibile est Deum annihilari. Tamen hæc non conferunt, quia idiotis & parum intelligentibus datur scandalum incidendi in hæresim, nam omnem uim inuentorum suorum in dialectica disputantes ponunt hæretici, quæ philosophorum sententia diffinitur, non astruendi vim habere sed studium destruendi. Regnum enim Dei in simplicitate fidei est non in contentione sermonis, ut dicit tex. in c. omnem. distinct. xxxvij. faciunt. ca. nonne. & c. si quis autem. ead. distinct. & propter istos dicit Pau. 2. ad Thimo. 3. stultas contentiones & pugnas deuita. & j. ad Corinthios. nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi. & 2. ad Thimo. 2. inquit, noli uerbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium. gloss. quia contentio nihil prodest nisi subuertere audientes, dum uerbosus par, uel superior uidetur catholico, & sophisticam allegationem damnat iuris consultus, ut dicit Bal. in l. debitor. §. si. ff. de lega. 2. & in ambagibus logicalibus non est insistendum ex quibus nihil concluditur, ut inquit Bald. in l. prima. colum. 2. C. de senten. quæ pro eo quod interest, & dicebat Beatus Hierony. super Esai. uino inebriantur qui scripturas sacras male intelligunt atque peruertunt, Sicera inebriantur qui abutuntur seculari sapientia, & dialecticorum tendiculis.

N lis,

lis, quæ non tam tendicula sunt appellanda, quàm fantasmata idest umbræ quædam, quæ cito perunt & resoluuntur, & habetur. in cap. uino. 3. 7. dist. nec ex eo reprehendendus est legista si aliquando utatur sermone aliquo dialectico, quia generalia principia oportet hominem scire, alias est sine intellectu, ut inquit Bald. in l. 1. §. in initio. col. 2. ff. de offi. præfecti urbis, & cum legistæ considerent realitatem apud eos, dialectica est ambages, ut dicit Bald. in l. j. col. 4. uersic. quia modo uenio. C. si plures una sente.

49 Decimo sexto † temerarium & blasphemum est asserere, quod liber sapientia Salomonis, hoc est, ca. 24. Ecclesiastici secundum sensum literalem non potest intelligi de sapientia æterna, sed de uirgine Maria, nam prout inquit Vgo Cardi. ibi, illius cantici sunt septem soleannes expositiones, quæ sunt septem columnæ domus sapientia, de quibus dicitur pro uerborum. x. sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Prima est de sacra scriptura & infusa uniuersaliter, hoc de theologia & ancillis eius. Secunda, de sapientia genita & humana, idest de Christo, quæ est Dei uirtus Dei Sapient. j. Corin. j. Tertia est de beata Virgine. Quarta de Ecclesia. Quinta de fidei anima. Sexta de Angelica natura. Septima de Salomone. Sunt qui dixerunt quod dictum capitulum est exponendum de lege ueteri & noua quæ dicitur sapientia diuina, quia non est humanitas inuenta, sed diuinitus reuelata, ad hoc autem allegant quod dicitur in eodem. c. hæc omnia liber uitæ & testamentum altissimi & agnatio ueritatis. Sed prout Lyra ibi dicit, hoc non uidetur rationabiliter dictum, nam in persona sapientia de qua fit hic sermo dicitur. in d. c. Ego feci in cœlis ut oriretur lumen in deficiens, quod factum fuit a principio creationis mundi, lex autem Moyli postea fuit data Exodi. xx. quia si per duo millia annorum, & postea noua per tantum tempus & amplius, præterea de eadem sapientia de qua fit ibi mentio dicitur, ab initio & ante secula creata sum, quod non potest dici de lege ueteri, uel noua. Item hæc expositio fauere uidetur errori Iudæorum, qui fingunt legem ueterem creatam fuisse ante mundum, pro ut late ergo scripsi in Rubric. de hæreti. lib. 6. eolum. cccxcj. uersic. septimus error Iudæorum est. propter quod dicendum est secundum Lyr. quod in d. c. agitur de sapientia diuina personaliter dicta, quæ est sapientia genita, unde in eius persona dicitur, Ego ex ore altissimi prodij primo genita ante omnem creaturam, prodire autem ex ore altissimi, & per modum geniti uel nati est proprium filij, qui est sapientia genita, propter quod communius dicitur secundum Lyr. in Ecclesi. ca. j. quod author in d. c. 24. loquitur de sapientia genita. Non obstat si dicatur quod in d. c. dicitur ab initio & ante secula

secula creata sum, quod non conuenit filio Dei, quia in symbolo fidei dicitur, increatus pater, increatus filius &c. & creare est de nihilo facere, ut Zacha. 12. Dominus extendens cœlum & fundans terram, & fingens hominis spiritum in eo, & Amos. 4. ego formans montes & creans spiritum. & Gene. j. in prin. creauit Deus cœlum & terram, & Sco. in 2. dist. in. j. q. 2. dicit, quod proprie creare est de nihilo. j. de non materia aliquid facere. Et S. Tho. in 3. sententiarum, dist. 6. arti. j. ad primam. declarans illud, ab initio & ante secula creata sum, dicit quod intelligitur de sapientia creata, scilicet natura Angelica, quæ est ante temporalia secula, & si non duratione, tamen ordine naturæ. Vel intelligitur de Filio Dei quantum ad naturam assumptam, quæ & si ante secula creata non fuerit, fuit tamen ab æterno præuisa creati, ut exponit ibi Vgo. Cardi. Ad hæc dicendum est, quod propterea catholici doctores exponentes illud canticum, dicunt, creata, idest genita, & sic large loquendo dicitur creatio, ut dicit Lyra Ecclesi. c. j. & super. c. 24. exponit, creata sum, idest ab eo accipiens esse per generationem, quæ large loquendo dicitur creatio. & S. Tho. in j. parte. q. 41. arti. 3. ad 4. uarie exponendo illud. tex. intelligit de sapientia æterna. & in lib. contra gentiles. 4. c. 8. Inde etiam est, quod uerba posita in d. c. j. prior omnium est creata sapientia, exponit Ly. prior. j. per æternam generationem producta, & quod iste sit intellectus authoris uidetur ex hoc probari quod habetur in d. c. 24. antequam in persona huius sapientia loquens diceret, ab initio & ante secula creata sum, præmissit dicens in persona huius sapientia, Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam, per hoc insinuans quod huius sapientia creatio non est aliud quam eius æterna processio. Locutiones istæ & consimiles, non sunt extendendæ sed magis cauendæ a fidelibus, quia fauere uidentur errori Arrij, qui dixit Dei filium esse puram creaturam, si tamen inueniantur istæ loquutiones in dictis sanctorum, uel in libris sacra scripturae canonicis uel non canonicis receptis tamen ab Ecclesia ad legendum, qualis est ille liber Ecclesiastici, ut dicit Hieronymus in prologo galeato, pie sunt exponendæ, & de hoc dixi supra in. 14. q. de multiplici autem expositione dicti. ca. j. & 24. ca. tradit. S. Tho. in 1. par. q. 41. arti. 3. ad quartum.

50 Accedit † ad prædicta, quod quæcumque propositiones sacrorum doctorum inueniuntur, si in sensu proprio non uideant ueræ non sunt extendendæ, nec intelligendæ tanquam propria, sed pie sunt exponendæ, ut hæc propositio, Filius Dei assumptus hominem, quam scripsit diuus August. in libro de agone christiano, & in cantico, Te Deum laudamus, ibi, suscepturus hominem, exponitur secundum Magistrum sententiarum in 3. dist. j. cap. x. hoc est naturam humanam assumpsit, scribit. S. Tho. 3. parte summa. quæst. 4. arti. 3. in

soluone ad pri. argu. Non obstat si dicatur, quòd liber ecclesiastici est apochryphus & inter apochrypha computatur, ut dicit Vgo Cardi, super libro sapien. in prologo, secundum Hieronymum in prologo galeato super libris Regum, Quia dico, q̄ apochryphorum, duo sunt genera, quædam sunt quorum auctor & ueritas ignoratur, ut est liber de Infantia Saluatoris, quæ a patribus Ecclesiæ non sunt approbata, nec ea recipit Ecclesia, & sunt multa opuscula talia, quæ enumerantur in c. Sancta Romana

51 Ecclesia. xv. diffin. Quædam t̄ etiam apochrypha sunt quorum auctor ignoratur, sed de ueritate non dubitatur, ut est liber Iudith, & Machabeorum, liber sapientiæ, & Ecclesiasticus, liber Thobias, & hos libros recipit Ecclesia, non ad fidei dogmatum assertionem, sed ad morum instructionem, ut dicit Vgo in prologo super Ecclesiasticum, & Card. in d. ca. Sancta, & sic de ueritate dicti libri Ecclesiastici non dubitatur, qui quando legitur in Ecclesia, non Ecclesiasticus, sed liber sapientiæ nominatur omnes enim libri de quorum auctoribus non est certum, aut de quorum sanctitate non constat cum leguntur in Ecclesia nomine sapientiæ intulantur, quia omnis ueritas a sapientia est. ut habetur in d. prologo, Et quia aliquando in hoc opusculo memini de canonicis scripturis.

52 dum t̄ est, quòd ille scripturæ dicuntur canonicæ, quæ continentur in canone noui uel ueteris testamenti, quas Augustinus commemorat in libr. 2. de doctrina christiana. cap. 8. totus autem inquit canon scripturarum in quo hanc considerationem uersandam dicimus his literis continetur. Quinque Moyses, idest Genesi, Exodo, Leuitico, Numeri, Deuteronomio, & uno libro Iesu naue, uno iudicum, uno libello qui appellatur Ruth qui magis ad regnorum principia uidetur continere, Deinde quatuor regnorum, & duobus paralipomenon, non consequentibus, sed quasi a latere adiunctis, simulque pergentibus, hæc est hystoria quæ sibi met annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt alia tanquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, & Iob, & Thobias, & Hester, & Iudith, & Machabeorum libri duo, & Esdræ duo, qui magis subsequi uidentur ordinatam illam hystoriam usque ad Regnorum, uel paralipomenon terminum. Deinde prophetæ, In quibus David unus Psalmorum, & Salomonis tres, prouerbiorum, canticam canticorum, & Ecclesiastes, nam illi duo libri, vnus qui sapientia, & alius qui Ecclesiasticus scribitur de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur, Nam Iesus Filius Sidrach eos scripsisse constantissime perhibetur. Qui tamen quoniam in auctoritatem recipi

53 meruerunt, Inter propheticos numerandi sunt. Reliqui t̄ sunt eorum

rum libri qui proprie prophetæ appellati sunt. Duodecim prophetarum libris singulis, qui conexi sibi met, quoniam nunquam seiuncti sunt, pro uno habentur, Quorum nomina prophetarum sunt hæc, Oseæ, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Naum, Abacuh, Sephonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, Deinde quatuor prophetæ sunt maiorum voluminum, Esaias, Hieremyas, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris ueteris testamenti terminatur Authoritas, Noui autem quatuor libris Euangelij secundum Matheum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioannem, quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Philipenses, ad Thessaloni. duabus, ad Colossenses, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Habreos, Petri duabus, tribus Ioannis, vna Iudæ, una Iacobi, actibus Apostolorum libro uno, & Apocalipsis Ioannis libro uno, hæc Augustinus. Verum est tamen q̄ idem Augusti. li. 2. retractationum. c. 4. Incipien. libros de doctrina christiana, retractat quod dixerat scilicet q̄ Iesus filius Sidrach scripserit sapientiã Salomonis & Ecclesiasticum. Sed dicit se probabilius comperisse nõ fuisse hunc libri illius auctorem, Item quod dixerat his quadraginta quatuor libris ueteris testamenti terminatur authoritas, etiam retractat, inquit se appellasse uetus testamentum ex consuetudine, qua iam loquitur Ecclesia, cum Apostolus non uideatur uetus testamentum appellare, nisi quod datum est in monte Syna. Sed hæc retractationes nihil nocent, quo minus ex doctrina diui Augustini cognoscantur quæ sint canonicæ scripturæ,

54 quarum cognitio nostro congruit proposito. Decimoseptimo, t̄ aliqui diffidentur Purgatorium esse post hanc uitam, quod est erroneum & hæreticum, & fuit unus de erroribus græcorum, ut dicit Archi. Floren. in. 3. parte suæ cronicæ, tit. 22. c. xj. §. j. ubi refert decretum generalis concilij celebrati in ciuitate Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ. M. cccc. xxix. In quo tres errores græcorum fuerunt damnati, quorum primus erat, q̄ Spiritus Sanctus procederet a Patre, sed non a Filio, Secundus q̄ non erat Purgatorium post hanc uitam. Tertius quòd Ecclesia Orientalis & Constantinopolitana non est sub Ecclesia Romana, nec Patriarcha Constantinopolitanus est inferior Romano Pontifici, horum quodlibet erat hæreticum, præterea hæc assertio quæ negat purgatorium contradicit canonicæ scripturæ in pluribus locis, quorum paucos referam. habetur enim primo. Corinth. 3. si quis superædificauerit supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides præciosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit, dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & uniuscuiusque opus

N 3 quale

quale sit ignis probabit, si cuius opus arferit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quali per ignem. Ex qua auctoritate patet facientem etiam opera cremabilia saluum fieri per ignem, non inferni, quia ibi nulla est redemptio, ergo per ignem purgatum, ubi beatus Ambrosius dicit, Apostolum locutum esse de purgatorio, idem testatur glo. interlinearis in uerbo, quia in igne reuelabitur, & ibi etiam glosa ordinaria, & Nico. de Lyra. & idem dicit diuus Hierony. libr. 2. contra Ioviniam. & diuus Gregorius de Purgatorio intelligit, & idem inquit ibi. S. Tho. lectione. 2. in uerbis finalibus. Et si quis mihi obiiciat. August. in Enchiridion. cap. 67. qui & de igne presentis seculi uerba illa posse intelligi ait, legat completius eundem Aug. q. 2. de octo Dulcitij quaestionibus. Et reperies Augustinum illa uerba Apostoli, sicut sunt manifestissima, accipere quoque de purgatorio. Et idem diuus Augustinus in sermonibus de tempore, in die commemorationis animarum, sermone. 4. intelligit dictam auctoritatem de igne purgatorij, & registratur in cap. v. num. orarium. §. alias. eadem. xxv. distinct. Quam t̄ auctoritatem ad nostrum propositum sic declaro, si quis superaedificauerit supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, fundamentum est Christus, ut ibi dicit Paulus, aurum est fides quae facit in nobis subsistere res sperandas, eo quod ipsa est prima accedentibus ad Deum, argentum est spes, quam sicut anchoram habemus animae tutam ac firmam, & ut inquit Paulus ad Hebraeos. 6. per lapides preciosos intelligimus opera a charitate informata, cuius effectum late scribit Pau. i. ad Corinthios. 13. inquit, si linguis hominum loquar & Angelorum charitatem autem non habeam factus sum uelut aes sonans aut cymbalum tintiens, & infra, charitas patiens est, benigna est, charitas non emulatur, non agit perperam &c. & subdit, nunc autem manent fides spes charitas, haec tria, maior autem horum est charitas, & de his tribus dicunt, Albertus magnus. S. Bonauen. & S. Thom. in 4. distin. xxj. quod haec proprie dicuntur directo situ firmari supra fundamentum scilicet Christum, & sic solum bona opera supra fidem formatam, quae fundamentum dicitur superaedificantur. per ligna, foenum, & stipulam, secundum methaphoram intelligitur diuersitas poenarum purgatorij, nam in una sit ignis de lignis, in alia de foeno, in alia de stipula siue palea, & ignis de lignis plus durat quam de foeno, & ignis de foeno plusquam de palea. Ita in Purgatorio aliqui stant diu, aliqui non tantum, aliqui modicum, primi comparantur lignis, secundi foeno, tertij paleis, & in summa per hanc diuersitatem poenarum significatur diuersitas peccatorum, quia quaedam sunt grauissima peccata in genere uenialium, & sic de difficili purgabilia, &

haec

haec per lignum, quaedam media quae per foenum, quaedam uero minima, quae per stipulam significantur, & secundum dictos doctores. Albertus Magnus, & S. Bonau. in expositione literali in 4. distin. xxj. cremabile quod praestat pabulum & consumitur ab igne est in triplici differentia, quoddam est quod durat diutius, quoddam quod citissime consumitur, quoddam medio modo, Primo modo dicitur lignum, Secundo modo dicitur stipula, Tertio foenum quod tenet medium inter utrumque, Et haec uenialia proprie non dicuntur aedificari supra fundamentum, id est Crisum seu fidem, sed dicuntur aedificari iuxta, & sic supra capitur pro iuxta, ut patet in Psal. cxxxvj. super flumina Babilonis illi hic sedimus & flauimus, id est iuxta, & dicitur vulgo sic, Roma est s̄ Tyberim, id est iuxta. Maiorica est supra mare, id est iuxta mare. & hoc modo uenialia aedificantur supra, id est iuxta, quia fundamentum non deserunt, sed simul cum fundamento sunt, & non solum uenialia peccata in Purgatorio purgantur, ut est dictum, ut in cap. qualis. xxv. distin. sed si quis non peracta poenitentia pro mortali peccato quod contritus confessus est moriatur, pro eo purgandus est igne purgationis, ex quo in aliud seculum distulit fructus purgationis, hic etiam ignis, & si aeternus non sit, miro tamen modo grauis est, excellit enim omnem poenam, quam unquam aliquis passus sit in hac uita, nunquam in carne tanta inuenta est poena, licet mirabilia martires passi sunt tormenta, & multi nequiter, quanta saepe sustinuerint supplicia, ut inquit August. in lib. de poenit. & scribitur in c. nullus expectet, de poeni. distin. 7. & in c. qui in aliud. 25. distinct. Secus uero est dicendum de illo qui criminalia peccata commiserit, & non se ipsum digne emendauerit, & si habuerit spacium longo tempore poenitentiam non egerit, & largas elemosinas non erogauerit, a peccatis ipsis non abstinuerit, illo transitorio igne de quo Apostolus ait in hac auctoritate purgari non poterit, sed aeterna illum flamma sine ullo remedio cruciabit, ut est tex. in d. cap. unum. §. alias. xxv. distin. auditurus illam horribilem sententiam. Ite maledicti in ignem aeternum qui paratus est diabolo & Angelis eius, Mathe. xxv. quia ut inquit Damascene. lib. 2. c. 4. scire autem oportet, quod hoc est in hominibus mors, quod in Angelis casus, subiicitur in dicta auctoritate, uniuscuiusque opus manifestum erit, hoc est, quia Deus illuminabit abscondita tenebrarum. c. mul. ti. 2. q. j. & Naum. 3. reuelabo pudenda tua, dies enim domini in quo secreta patent declarabit scilicet illud opus, quia in igne reuelabitur, scilicet qui abscondit nunc peccata sua & uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit, nam secundum Gregorium sicut in eodem igne aurum rutilat, & palea fumat, & sic idem ignis purgat electos, & damnat reprobos, sed

electis est temporalis, reprobis autem æternus, ut in d. c. nullus, si cuius opus manserit, scilicet aurum, & argentum, & lapides præciosi, hoc fides spes, & charitas, sic bona opera quæ per peccatum non fuerint mortificata, sed manserint mercedem accipiet, quasi dicat, quod non transibit per ignem nec detrimentum patietur, cum nihil sit cremabile, quia ut dicit 56 glo. nihil perdit, quia quod amauit inueniet. Fides enim nostra habet quod animæ defunctorum sacro baptismo suscepto si nihil purgabile haberint ante resurrectionem suorum corporum & iudicium generale, mox post mortem in cælorum Regno & paradiso cælesti cum Christo in sanctorum Angelorum consortio congregantur, & contrarium asserere est hereticum, ut est decisum in extranaganti Benedicti. 12. & refertur in supplemento Gabrielis in 4. distin. 49. q. 2. uerbi, quantum ad articulum tertium, quod a Christo in suo sacro Euangelio Luca. 16. nobis manifestatur dum inquit, factum est autem, ut moreretur mendicus & portaretur ab Angelis in sinu Abrahæ. Et dum subdit Paulus in dicta autoritate, si cuius opus arserit, id est si aliquod cremabile erit quod purgandum est, detrimentum patietur. scilicet poenam damni in dilatione fruitionis diuinæ, & poenam sensus, quia per ignem purgabitur, ipse autem saluus erit, quia post peractam purgationem secundum ordinationem diuinæ iusticiæ saluabitur, hoc est in paradysum cælestem portabitur, ut in d. extranaganti est etiam decisum. Absit enim quod hæc ultima uerba Apostoli, si cuius opus arserit &c. intelligantur de poenis infernalibus, quia ibi nulla est redemptio, cum etiam fides catholica habeat, quod secundum cõem Dei ordinationem animæ decedentium in actuali mortali peccato mox post suam mortem ad inferna descendunt, ubi poenis infernalibus cruciantur, ut in d. extranag. est etiam decisum, & per damnationem diuitis æpulonis patet. Luca. 16. intelliguntur ergo de igne purgatorij, ut scribit Augusti. in allegato sermone de igne purgatorij, & habetur in d. c. unum orarium. §. alias. 25. distin. & catholici doctores in id assentiunt, & de illius autoritatis expositione plura singularia scribit Beatus Vincentius valentinus in sermone. 2. dominicæ. xv. post Trinitatem. Item quod purgatorium sit post hanc vitam comprobatur Mathei. v. ubi dominus inquit, esto consentiens aduersario tuo cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te aduersario iudicij & index tradat te ministro, & in carcerem mitaris, amen dico tibi non exies inde donec redas vltimū quadrante, ubi per carcerem intelligitur locus purgatorij, ex quo homo non liberatur nisi plene satisfecerit, sicut interpretatur 57 Beatus Ambr. in loco respondente super Lucam. Itē scribitur Mathei. 12. qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro, quod uerba diuus Gregorius ponderans inquit

in c.

in c. qualis hinc quisque. 25. dist. de quibusdam culpis ante iudicium purgandis ignis credendus est, pro eo quod ueritas dicit qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum &c. in qua sententia efficaciter probari constat quasdam culpas in hoc seculo, quasdam uero in futuro posse relaxari. Quod confirmatur ex his quæ. S. Bernardus super cantica. sermo. 66. incipiente. capite nobis uulpes. sub his uerbis inquit, qui non credit ignem purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam a corpore uel ad requiem transire uel ad damnationem, quærant ab eo qui dixit quoddam peccatum esse, quod neque in hoc seculo, neque in futuro remitteretur, cur hoc dixerit si nulla manet in futuro remissio purgatione peccati. Item habetur. 2. Machabeorum. 12. Judas Machabeus facta collatione duodecim milia dragmas argenti misit Hierosolimam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene, & religiose de resurrectione cogitans, nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret superfluum uideretur, & uanum orare pro mortuis, & quia considerabat, quod hij qui cum pietate dormitionem acceperant optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis soluantur, quæ autoritas probat purgationem peccatorum esse post hanc uitam, & pro his purgandis esse orandum, ut a peccatis soluantur, quod non competit existentibus in inferno, quia ibi nulla est redemptio, nam in inferno quis confitebitur tibi. Psal. v. & pro his non est orandum sicut nec pro diabolo, ut inquit Augusti. & idem alibi dicit, ut habetur in cap. tempus. 13. q. 2. non est negandum defunctorum animas pietate suorum uiuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, uel elemosinæ fiunt in Ecclesia, sed eis profunt, qui cum uiuerent, hæc sibi, ut postea possent prodesse, meruerunt, & post pauca subdit, cum sacrificia altaris siue quarumcunque elemosinarum, pro baptizatis omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones suat, pro non ualde malis propitiationes sunt, pro ualde malis, & si nulla sunt adiutamenta mortuorum, tamen uiuorum consolationes sunt. Quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, ut poena sit remissio, aut certe ut 58 tollerabilior sit ipsa damnatio, id est purgatorij cruciatio. Et per hæc ultima uerba Augustini de mense Aprili Anno Domini M. D. xxij. In Ciuitate Cæsar Augustæ coram Adriano Papa sexto. arguebam contra Ioannem Doria tenentem animas existentes in purgatorio non esse certas de sua salute propter acerbiteratem & horribilitatem poenæ, quam ibi sentiebant, dicebam enim, quod secundum Ecclesiæ uniuersalis sententiam suffragia quæ fiunt in Ecclesia a fidelibus profunt animabus existentibus in Purgatorio, uel quo ad

totalem

totalem liberationem a pœnis quas ibi patiuntur, vt 2. Machabeorum. 12. ibi, vt a peccatis soluantur, & in capitulo. animæ defunctorum. 13. q. 2. vel quo ad abbreviationem pœnæ sensus extensiuæ & intensiuæ, quod est probabilius, vt scribit Guilielmus de Robione in 4. dist. 45. q. 3. & rationale videtur & pium credere, q̄ in Purgatorio existentes statim sentiāt aliquod beneficium, & remedium propter orationum suffragia, & alia bona pro eis facta a uiuatoribus in hoc mundo, quod probatur per dictum Augustini supra allegatum, ibi, ut tollerabilior sit earum damnatio, nam tollerabilior dicitur onus quando aliquid de eo diminitur, vt patet ad sensum, quia ergo sentiunt iuuamen, bene sequitur quod sunt certæ de sua salute, quia in inferno nulla talis est danda alleuiatio ēē pro veniali peccato adiuncto peccato mortali, pro vt tenent. S. Tho. Petrus de Palu. Durandus in 4. di. 21. quos sequitur Card. de Turre Crema. in c. qualis. art. 5. 25. dist. quia in inferno nulla est redemptio. Scotus tamen aduersatur, vt refert Gabriel in 4. di. 16. q. 5. Addebam ad prædicta concessionem indulgentiarum temporalium quā Ecclesia facit, quæ pro sunt ad remissionē partis pœnarum, vel. 40. dierum, vel anni, prout concessio sonat, vt in c. cum ex eo. & in c. nostro. de pœni. & remissio. & dicit Dyoni. c. 7. de cœlesti. Hiera. in diuinis sacerdos orans pro mortuis p̄ illis orat qui sancte uixerunt & tamen aliquas maculas habuerunt ex infirmitate humana contractas, & tales in purgatorio detinentur, & plura scribit de his Grego. in 4. dialogorum & plura scribuntur per Abbatē in cap. cum Martæ. colum. pe. de celebra. missa. & alij ante eum, & sic concludebam per multa, animas existentes in purgatorio certas esse de sua salute, cum quotidie fiant in Ecclesia suffragia pro eis, per quæ aliquam alleuiationem pœnarum quotidie sentiunt. Præsertim hæc vera sunt, quia multi Doctores sentiunt p̄ Angeli boni deducunt animas ipsas ad locū pœnarum, scilicet purgatorij, ut in d. c. qualis. art. 4. Sed quia hunc articulum de certitudine salutis animarum in purgatorio existentium late discutit D. Card. de Vio in quæstionibus suis. q. 15. incipien. utrū animæ omnes. ideo cum eo trāseō. Et filli libri Machabeorum licet apud hæbreos non habeantur in canone, vt dicit Hiero. in prologo galeato, tamen ab Ecclesia inter diuinorum uoluminum annotantur hystorias, ut idem testatur in secundo prologo super libris Machabeorum, & Raba. ibi in suo primo prologo. & in c. sancta Romana Ecclesia. 15. dist. permittitur legi in Ecclesia liber Machabeorū, firmat Augustinus in 18. de ciuitate Dei. capit. 36. inquit, sed & in alijs inuenitur in quibus sunt & Machabeorum libri, quos nō Iudæi, sed Ecclesia pro canonicis habet, propter quorundam martirum passionem uehementem atque mirabilem qui antequam

Christus

Christus uenisset in carnem, usque ad mortem pro Dei lege certauerunt, & mala grauissima atque horribilia pertulerunt. & Augu. in lib. de cura pro mortuis agenda. citat ad hoc illum locum, inquit, poterat inquisitioni meæ sufficere mea breuis ista responsio, sed quia alia mouent quibus respondendum existimo, parumper attende, in Machabeorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Rursus quoque in sermo. 14. ad hæremitas. defunctis (inquit) cum omni Indulgētia misereri & subuenire studeamus, attendentes & quid Iudas Machabeus fecerit, dixit enim quod sancta & salubris cogitatio est pro defunctis exorare ut a peccatis soluantur. Ex quibus certum est purgatorium esse post hanc uitā, quod fuit comprobatum autoritate sacræ scripturæ, sanctorum doctorum, & determinatione Ecclesiæ, & est hæresis damnata sentire contrariū, quā græci in dicto Florentino concilio abiurauerunt, & eam luterani iam sopitam excitant, ut inde sacrificium sanctissimi sacramenti Eucharistiæ, & opera charitatis tollantur ab Ecclesia, memoriaque animarū pereat, & suffragia, & præces uniuersis Ecclesiæ sopiantur. Et horum hæreticorum Agareni crucis Christianæ hostes sunt iudices, nam & hij purgatorium ponūt, dicit enim Machometus in alchorano suo in suo decimo articulo, crede q̄ homines transibunt per purgatorium, & dicunt quod animæ defunctorum solum in duobus iuuantur, oratione & elemosina, Sed Beatus Gregorius dicit quatuor modis solui animas defunctorū, scilicet, oblationibus sacerdotum, orationibus sanctorum, carorum elemosinis, aut ieiunio cognatorum, ut in c. animæ defunctorum. 13. q. 2. & plura circa hūc articulum de purgatorio scribuntur in lib. de cathalogo hæreticorum. Et in loco purgatorij (ut Thomas de Argenti. lib. 4. dist. 45. scribit) est simul sensus pœnæ & damni; utraque tamen temporalis & ad hunc locum descendunt animæ illorum qui in peccato ueniali ab hac uita decedunt, uel qui de suis peccatis mortalibus uere contriti fuerint, non tamen satis fecerunt. Et dicit Ricardus de Media uilla in 4. dist. 21. art. 1. q. 3. q̄ animæ defunctorum de lege communi purgātur in loco ad hoc deputato, licet ex aliquibus causis specialibus aliqua alibi purgentur, ut uiuentibus aliquid nuncient, uel ut suffragia pro se impetrent, & ut patiedo ubi peccauerunt Dei iustitiā aliquibus sensibilibus manifestent, Vgo tamen de sancto uictore libr. 2. de sacramentis parte. xv. capitulo. 7. huic opinioni refragatur negans aliquem locum esse determinatum purgationi animarum, sed esse probabilius affirmans, ut in his potissimum locis singulari pœnæ sustinere credantur in quibus culpam commiserint, sicut multis sæpe documentis dicit esse probatum. Sed sententia contraria communior uidetur, & de Paschasio Card. scribit Grego. in 4. dialogorum.

qui

qui in termis. i. balneis Romæ pœnas purgatorij patiebatur, & plura alia traduntur de Purgatorio per Petrum de Palude. in 4. dist. 21. q. 1. art. 1. & S. Bona. in eo. lib. dist. 20. art. j. q. 2. & in confutatorio assertionis luthera
 62 næ, ubi poterūt uideri. Et quæ superius dixerim Latinos asseruisse purgatorium esse post hanc uitam, in quo animæ decedentes in gratia pro peccatis tum uenialibus, cum mortalibus, quorum pœnitentiam sufficientem non egerint in hac uita mortali, torquentur, græcos uero negantes esse purgatorij locum, sed solum duos animarum status ponentes infernum scilicet & Paradisum, nihilominus tamen hanc materiã lōge perspicatius examinans, inuenio græcos non negasse purgatorium simpliciter, quin immo ipsum esse contententur, data solum in hoc differentia inter ipsos & Latinos, quia Latini asserunt in purgatorio esse ignem quo animæ torquentur, græci uero negant ignem purgatorij, sed locum tantum opacum obscurum, & tenebrosum sine igne esse contendunt, prout latius scriptū reperio in lib. 2. conciliorum generalium fo. 756. c. incipiente. nos ignem patres amplissimi &c. in quo ponitur disputatio habita inter Latinos ex una & græcos ex altera parte ubi poteris uidere, quia super hoc errore & aliis generale concilium fuit congregatum, & per illud decisum & determinatum, & hæc de hac quæstione sufficere uidentur, & hoc ultimum esse uidetur contra ea quæ scribit Archiepiscopus Floren. in loco supra al
 63 legato. Verum quia supra tractatum fuit de blasphemantibus Deum & gloriosam uirginem Mariam Deique genitricem, & posset dubitari an ad Inquisitores hereticæ prauitatis spectet punitionis huius criminis, ad tollendum hanc hæsitacionem ultra prædicta, dico quod ad inquisitores spectat procedere contra illos blasphemos de quibus dictum est, & hoc tenuit Mathæus de afflictis in constitutione Regni Siciliæ, incipien. inconstitilem. de hæreti. col. 12. licet non consideret ea quæ dixi distinguendo inter blasphemiam hæreticalem & non hæreticalem, posset tamen ex eius mente argui dum allegat. c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. quod loquitur in eis qui hæresim sentiebant. Et quàmuis ibi subijciat dicens se prædicta intelligere si sint moniti, quod tunc ut hæretici iudicantur, per d. c. quoniam in Ecclesia. non tamen ex hoc negat ad inquisitores spectare illorum punitionem, sed dicit illos non censendos hæreticos nisi prius sint moniti, quia si moniti contumaciter perseuerant, ut hæretici sunt censendi, & ideo dicit Card. de Turre Crema. per illum tex. quod duo requirunt, ut quis sit hæreticus censendus. Primum ut sapiat errorem contra fidem. Secundum, quod obstinate defendat errorem emendare nolens, quo casu ut hæretici pertinaces iudici seculari traduntur puniendi. iuxta tex. in c. ad abolendam. §. præsertim. de hæreti. si uero uellent se emendare non sunt per hoc tales liberandi uti

di uti immunes a culpa & pœna, sed puniendi, si contraxerunt hæresim reducantur ad græmium. S. Ecclesiæ cum abiuratione & absolutione a sententia excommunicationis, ut in c. ut officium. §. j. de hæreti. lib. 6. & damnantur ad carceres perpetuos. iuxta not. in c. penulti. §. si. de hæret. si uero non hæretici fuerint sed suspecti, tunc arbitrio iudicantis puniuntur, c. Accusatus. de hæ. lib. 6. iuncto. c. literas. de præsumptio. sufficit ergo quod blasfemia habeat in se hæresim explicitam uel implicitam, ut de illa inquisitores cognoscant, ut probatur in d. c. Accusatus. §. sane. Lopus, & Card. in cle. j. §. sane. de ufuris, & Gundissaluus de Villa Diego in tracta. de hæret. q. j. ubi tractat quando ex ioco uel cū ira aut seriose proferitur hæc blasfemia, And. de Isernia in §. gazaros, in titu. de statu. contra liber. Eccle. & Episcopus Squilacen. in tract. de fide catho. c. 16. cōcludit ad inquisitores spectare huius criminis punitionem quando blasfemia continet in se hæresim, antiquitus uero in lege ueteri lapidabantur blasfemi, ut Leui. 24. procedere enim possunt inquisitores non solū contra hæreticos, sed et contra suspectos, ut in d. c. ut officium. in prin. de hære. lib. 6. Ad hanc rursus materiã blasfemorum plura scribit Matthæ. de afflictis. in constitutione dicti Regni, incip. Blasfemantibus, de blasfema. Deum, circa quæ aliqua occurrunt mihi dicenda quæ referuo in d. c. Accusatus. in princip. blasfemo blasfemas, pen. producta græcū uerbū est & significat execro, maledico. & uerbis calumnior. ac dignitati, honoriq; alterius derogo. in de blasfemia maledicentia est, ut dicit Calepinus in suo dictionario in uerbo blasfemo, & dicitur apud catholiconē, quod proprie & stricte loquendo blasfemare est Deo iniuriam irrogare, & ad prædicta faciunt quæ dicam infra. q. 36.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitores an procedant contra habentes plures uxores eodem tempore, primus arguit quod non.
- 2 Negotium fidei quod est multum priuilegiatum per accusationes alias impediri non debet.
- 3 Lex extenditur ob rationem generalem.
- 4 Non omnes articuli sunt comprehensi in iure, ideo procedendum est de similibus ad similia.
- 5 Fauores debent extendi & odia restringi.
- 6 Rustici & idiotæ excusantur ab hæresi.
- 7 Laycis sufficit implicite credere quæ sunt fidei.
- 8 Binas nuptias contrahentem Episcopus potest punire debonestando illam. Contrahentes

9. *Contrahentes binas nuptias eodem tempore uidetur quod iudex laycus punit.*
10. *Binas nuptias contrahendo non consideratur an ualeat secundum matrimonium.*
11. *Matrimonio non ualente ob impedimentum canonicum secundo contrahens non incurrit pœnam binarum nuptiarum.*
12. *Iudicem secularem posse punire binas nuptias contrahentes argumentatur.*
13. *Inquisitores non uidentur posse cognoscere de contrahentibus binas nuptias eodem tempore, & ibi quis deliquit plus, qui contraxit clam, aut palam.*
14. *Inquisitores possunt punire contrahentes binas nuptias.*
15. *Uxores habere plures eodem tempore est contra legem naturalem, secus si successiue.*
16. *Lex naturalis quæ sit quæ impedit unum habere plures uxores.*
17. *Matrimonij fines quales sint.*
18. *Pax non potest esse facile ubi uni uiro plures uxores iunguntur.*
19. *Pluralitas uxorum an sit contra perfectionem matrimonij, prout est in remedium.*
20. *Pacis perturbatio inter plures uxores prouenit ex lege naturali, non per accidens, contra Durandum.*
21. *Authoritas Genesis. 2. c. faciamus adiutorium simile sibi, quomodo intelligatur.*
22. *Philosophi antiqui in multis errauerunt contra legem naturalem.*
23. *Sodomie peccatum quam graue sit pluribus autoritatibus & rationibus ostenditur.*
24. *Iure naturali primæ uo bigamia est prohibita, contra omnes.*
25. *Bigamia fuit dispensata a Deo: tam in lege naturæ quam in l. scripturæ.*
26. *Reuelatio de qua in c. gaudemus. de diuortijs, quod antiqui possent bigamiam contrahere, quomodo intelligatur.*
27. *Consensus primæ uxoris requirebatur, ad hoc ut posset habere plures uxores.*
28. *Causæ dispensationis quæ sint ut antiqui patres possent plures uxores ducere.*
29. *Bigamia ex causa posset concedi secundum Scotum.*
30. *Bigamia usque ad quod tempus fuit permissa.*
31. *Augustini autoritas contradicit. c. gaudemus, nec inuenitur solutio.*
32. *Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores.*
33. *Consensus primæ uxoris non requirebatur quando aliquis uolebat ducere alias uxores, secundum aliquos, & respondet contrariis.*

Bigamia

34. *Bigamia prohibita est utroque iure.*
35. *Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores ex quacunque causa.*
36. *Papa non potest dissoluere matrimonium consumatum.*
37. *Papa dispensare potest circa matrimonium non consumatum.*
38. *Sicut Papa ex eo quod Papa non potest miracula facere quod est supra naturam, sic non potest pluralitatem uxorum permittere, & in ea dispensare.*
39. *Papa potest dispensare circa uotum continentie solemne, & quod matrimonium duret ad tempus.*
40. *Papa quare dispensat circa uotum solemne non autem circa matrimonium.*
41. *Papa ex causa potest dispensare quod existens in sacris possit matrimonium contrahere.*
42. *Papa potest dispensare cum religioso ut contrahat matrimonium.*
43. *Intellectus ad. c. ad monasterium. de sta. regu.*
44. *Verbum, potest, non semper præcedente negatiua priuat potentiam.*
45. *Voti solemnitas est de iure positiuo.*
46. *Voti solemnitas dispensatio potest fieri propter maius bonum.*
47. *Papa quod possit ex causa contra ius diuinum dispensare quomodo intelligitur.*
48. *Concubinatus nunquam fuit licitus etiam antiquis patribus, & ille mulieres quas concubinas uocabant, erant uxores legitime.*
49. *Uxores plures habentes eodem tempore possunt ab inquisitore puniri.*
50. *Sentire male de sacramentis Ecclesiæ quis dicatur.*
51. *Tacitum & expressum habent in se differentiam.*
52. *Sentiens male de sacramentis Ecclesiæ, ut incurrat hæresim, quid debeat dicere.*
53. *Verbum hæreticale non facit quem hæreticum si non adsit pertinacia.*
54. *Uxores plures ducens eodem tempore non est hæreticus, nisi defendat, idem in religioso.*
55. *Uxores plures ducere eodem tempore an sit factum hæreticale.*
56. *Uxores plures habere eodem tempore est ritus agarenorum.*
57. *secta iudeorum an sit peior quam secta agarenorum.*
58. *Hæreticum non minus est transitus seu redditus ad sectam agarenorum quam transitus ad sectam iudeorum.*
59. *Capi. contra Christianos. de hære. lib. 6. habet locum in transeuntes uel redeuntes ad ritum paganorum, sicut iudeorum.*
60. *Uxores plures habens, si non constat de eius mente, suspectus est de hæresi.*

suspectus

not. ff. quod met. cau. & dicebat Oldra. in d. illud, ut ibi referunt Bal. & Flo. q. casus quos continet paritas æquitatis, & idempitias rationis non sunt quo ad iuris dispositionem separandi, inde dicebat Barto. in l. me. tum. §. animaduertendum. ff. quod met. cau. quod quando ratio popitur indeterminatè comprehendit omnem determinationem, quæ ad eam potest adaptari, nam uerba legis sunt corpus & superficies legis, ratio uero seu mens est ipsa anima legis, sicut ergo anima potius debet attendi, quia præstantior & præciosior corpore. l. fina. C. de sacro san. Ecclie. cap. Mathæus, de simor. cap. cum infirmitas, de pœnitenti. & remissio. sic potius ratio & mens sunt attendenda, & seruanda. I. scire leges. ff. de legi. cap. fina. de reg. iuris libr. 6. cap. Marcion. j. quæst. 7. ut late scribit Socyn. in consi. xxxj. circa prædictam consultationem. colum. 2. libr. 1. unde illa ratione impediendi attentata quæ in dictis. §. scribitur, dicens dum uidetur, quod inquisitores non possunt se introrittere de dicto contractu plurium nuptiarum. Et sic quamuis in dictis. §. non fiat mentio nisi de diuinationibus, sortilegijs, & quæstionibus usurarum, & ex quo non conueniunt uerba non debent conuenire iuris dispositio. ut l. 4. §. totiens. ff. de damno infecto. cap. indemnitaribus, de electio. libr. 6. cum alijs, ut scribit Decius in cap. nullus, de electio. Tamen ex dicta idempitias rationis uidentur facienda illa extensio, ut est dictum, cum non omnes articuli sint comprehensi in uerbo. Sed procedendum sit de similibus ad similia, non possunt. ff. de legibus late traditur a Modestioribus in l. inter stipulantem, §. sacram. ff. de uerb. obliga. Abbas in cap. quemadmodum de iure iuran. Accedit, quia cum dict. §. sanè, faueat iurisdictioni ordinariæ, uidetur extendendus ad alios casus non sapientes hæresim manifeste. facit. cap. P. & G. de offici. delega. & plura quæ traduntur in d. quidam. ff. de lib. & posthu. quia fauores debent extendi, & odia restringi, ut ibi. cap. odia. de regu. iur. libr. 6. vj. Secundo, quia facit, quia plerumque. Immo à communiter acciditibus huiusmodi contractus solent fieri a rusticis, & ab hominibus idiotis, & fere bestialibus, qui credunt hoc ipsis licitum esse, & Ecclesiam sic tenere, & hij propter eorum rusticitatem excusantur ab hæresi, ut dicit Innocen. in cap. firmiter, de sum. Trini. quoniam ut referunt Bald. & Moderni. in Rubric. C. eod. titu. tales non sunt dicendi, nec censendi hæretici, ex quo animo pertinaci suum errorem non defenderent, sed Ecclesiam se submitterent. cap. dicit. Apostolus. in uerbo, pertinaci. 24. quæst. 4. gloss. in cap. hæc est fides. in uerbo emendari. 24. quæst. prima. l. 2. in uerbo leui argumento. C. de hæreti. & inquit Bal. in d. rubri. quod hoc maxime facit ad defendendum rusticos & idiotas

& idiotas personas, quæ sæpe impetuntur de hæresi ab inquisitoribus, & refert Alberi. de Rosate in 4. parte statutorum. quæst. xxxij. incipi. Item querit ipse Gandinus. se ita obseruasse in curia Romana, dum defenderet quosdam Mediolanenses de hæresi, sequitur Bartho. Cepolla in cauela. diuincipien. bonum & utile, & illud dictum Innocen. sequuntur Bald. Anto. de Butrio, Cardi. Abbas & alij in rubri. de summa Trinita. Felyn. in cap. j. de hæresi. Ioan. de Ana. in cap. firmissime. eod. titu. Cardin. in clem. 1. §. fin. quæst. 2. in fi. de usuris. idem in clem. p. §. si portio. de summa Trinita. & idem in effectu dicit sanctus Thoma. in 4. quem refert Palatius rubi. in allegatione sua in cau. hæresis. colum. 7. Pro. quibus facit, quia sufficit laicis implicite credere quod credit. S. mater Ecclesia. glossa. in ca. cum Christus. de hæreti. Abbas in cap. 1. eod. titu. unde quamuis iste contrahens has nuptias dicat sibi fuisse licitum sic contrahere, ex quo non adiungit pertinaciã, sed credit, quod Ecclesia credit, non est reputandus hæreticus, & sic uidetur, quod ad Inquisitores non spectat cognitio huius criminis, quinimmo dicebat Saly. in l. cum qui duas. C. de adulter. quod mulier sciens factum, & ignorans ius credens sibi licere cum habente uxorem contrahere, excusatur, ut ibi dicit gloss. & in l. Auunculo. ff. de conditio. sine causa. Tertio, quod dicit Abbas in cap. cum haberet, de eo qui duxit eam quam poll. per adulter. quod Ecclesiasticus iudex potest punire contrahente in uinibus nuptias, si est uir absens in panhis ante & retro, & si est mulier criminibus incisis ad maiorem infamiam iuxta gloss. in cap. Benedicta. xxxij. quæst. 1. & hoc modo possunt de honestari, unde in quibusdam locis mittantur, uel scalantur, aut alia ignominia eis irrogatur, sicut Ecclesia consuevit diuinatoribus ignominiam irrogare publicam, in ca. Episcopi. xxvj. quæst. j. ut scribit Ludo. Roma. in suo singulari. Dxxxj. tu scis quæ pœna pœnam autem diuinatorum tradit Ludo. Roma. in singu. Dclx. Tu scis quod isti diuinatores. Vnde cum Abbas loquatur de iudice Ecclesiastico intelligendus est iudex ordinarius, non delegatus. cap. si iudex laicus, de sentent. excom. & sic inquisitores non comprehendit, cum ipsi delegati sint. cap. ne aliqui, de hæreti. libr. 6. & uerba debent intelligi in potiori significatu. l. 1. qui in perpetuum. ff. si ager. uecti. uel emphi. pet. & dicens de uno de alio negat. l. prætor. ff. de iudi. cap. nonne. de præsump. Quarto, quod facit, quod punitio dictorum contrahentium ad iudicem seculari spectare uidetur non ad iudices Ecclesiasticos, per textum in l. cum qui duas. C. de adulter. ubi dicitur tales contrahentes teneri pœna infamiz & stupri, quæ est in iuris honestæ uitæ pœna dimidiæ partis bono-

rum, humiliores coherctioe corporis & relegatione. §. item lex Julia, institutio. de public. iudi. Nec t̄ ad hoc uenit in consideratione an ualeat secundum matrimonium uel non ualeat, quia certum est non ualere stante primo, ut in d. cap. cum haberet, & ita non consideratur iuris effectus, sed animi destinatio cum facto extrinsecus sequens, ut dicitur in d. l. eum qui, ut non obstet. l. cogitationis. ff. de pœnis, non enim punitur pœna mortis sic contrahens, nam uxoratus accedens ad solutam non committit adulterium, ut dicit glo. in d. l. eum qui duas, sed stuprum, cuius pœna non est capitis, ut ibi dicit dicta glossa, & ibi Saly. quem sequitur Ange. de Areti. in tract. maleficiorum in uerbo che me hai adulterato. colum. 7. uers. & aduertat, idem dicit Saly. in l. 2. C. de incest. nupt. quamuis Ludo. Roma. in dicto singu. Dxxxj. dicat pœnam capitis statutam, per. d. l. eum qui, quod ibi nullatenus probatur. De iure uero canonico non reperitur pœna sancita in muliere patiente stuprum, secus in uiro si uirginem cognouerit, ut in cap. j. de adulter. scribit Saly. in d. l. eum qui duas, quæ habet locum siue essent sponsæ, ut in l. j. ff. de infamia. siue una esset uxor altera uero sponsa, ut in d. l. eum qui, dummodo

11 secuta fuerit copula carnalis cum utraque. Si t̄ uero primum matrimonium fuerit illicitum, quia consanguinea uel affinis in gradibus prohibitis, secundum uero licitum, non punitur ut contrahens binas nuptias, ut super utroque concludit Bal. in cons. 118. uerba matrimonij. l. j.

12 Et t̄ adeo uidetur pertinere ad iudicem secularem huius punitio criminis, quod si incideret quæstio de matrimonio, & alias, ut quæstio spiritualis spectaret ad iudicem Ecclesiasticum. cap. tuam, de ordi. cogni. ca. lator. qui filij sint legitimi. nihilominus iudex secularis posset recipere & inducere probationes super matrimonio, ut tenet. Bal. in l. quotiens. C. de iudicijs. Petrus de Ancha. in elem. dispendiosam. de iudicijs. quia illa capitula loquuntur quando ageatur civiliter, secus si criminaliter, quia sicut in criminali punitio spectat ad secularem, ita & cognitio: cap. 3. de rapto. ut refert Ange. de Areti. in d. tracta. in dicto uerbo. uersicu. quid in casu, inde dicebat. Pau. de Castro. in l. Titia. ff. solut. matrim. quod ubi pœna sanguinis ingeritur, causa matrimonialis uentilatur eorã layco, & sic concludendum uidetur punitioes binas nuptias contrahentis ad iudicem secularem spectare. Habes, t̄ ultimo, quod non uideatur iste casus aliquo modo spectare ad Inquisitores, cum contrahens non uideatur de fide male sentire, aut enim iste contrahit clam, aut palam, si clam, præsumitur in dolo, non autem in errore, & sic non præsumitur hæreticus, quia hæreticus non est sine errore, quia hæresis est dogma falsum, ut in cap. hæresis. 24. quæst. 3. ut concludit Iacob. Burr.

& alij

& alij post eum in l. nemo. C. de summa Trin. si palã. tunc excluditur delictum non autem includitur, ut dicit Bal. in d. l. nemo. ubi subdit hunc non esse hæreticũ, si aliud non est in causa, hoc est nisi uelit errorẽ suũ defendere pertinaciter, allegãdo, quod sibi fuit licitũ quod fecit, omnis autem paratus corrigi non est hæreticus. c. dānamus. in fi. de summa Trin. Arch. in c. qui cunq; de hære. lib. 6. c. hæc est fides. 24. q. j. facit, quia qui palã facit actũ sibi prohibitũ non uidetur esse in dolo, sed in bona fide. l. cum ipse. C. de contrah. empt. & est tex. notabilis in l. fi. ff. de ritu nupt. ubi contrahens palã cum consanguinea mitiori pœna punitur quã qui clam, si ergo qui clam contrahit non uidetur male sentire de fide, ut est dictũ, & qui magis punitur, ut in proxima. l. fi. multo minus qui palã, qui minus deliquit, & ualet argumentũ a maiori ad minus negatiue. l. relocatorũ. §. potest. ff. de interdicijs & relega. l. qui indignus. ff. de sena. Decius scribit in l. non debet cum. ff. de regu. iur. Alberi. de Rosate in l. j. C. de nego. gestis. Bal. in l. conuentulam. C. de Epif. & cleri.

14 HIS t̄ TAMEN NON obstantibus, suffragio diuino repetito, contrariũ est uerius, quod punitio phentis binas nuptias uel plures uxorũ simul uiuentiũ ad inquisitores spectat, sicut ceterã causã hereticales. Et in primis præmittendũ est, quod nunquã etiã in lege naturæ uni uiro licuit simul habere plures uxores, nec de consensu uxoris, nec propter sterilitatem, nisi ex dispensatione diuina, & hæc est cõis opinio, ut dicit Petrus de Palude in 4. dist. 3. q. j. conclusione. 2. & huius dicti prima particula probatur in c. gaudemus. §. quia uero. de diuortijs, ubi dicit tex. nec ulli unquã licuit in simul plures uxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum, quomodo quandoque interdum est fas censetur, per quẽ. s. morem sicut Iacob a mendatio, Israelitæ a furto, & Sanson ab homicidio. sic & Patriarchæ, & alij iusti uiri (qui plures leguntur simul habuisse uxores) ab adulterio excusantur, & hoc probatur ibi triplici autoritate sacræ scripturæ, nã legitur Gene. 2. quod cũ Deus immisisset soporẽ in Adã, & obdormisset, tulit unã de costis eius. & repleuit carnem pro ea, & ex illa formauit Euã primã mulierẽ, tulit enim unã de costis non plures, ad designandum quod debet esse unus unius, & fuit costa, non caput, nec pes, ut uideretur nõ domina, nõ serua, sed collateralis. i. socia. c. nec illud. 33. q. 5. & ideo lex ciuilis appellat eã sociã diuinæ & humanæ domus. l. aduersus. C. de crimin. expilatã hæredi. Itẽ in eadẽ scriptura Gene. 2. dicitur, quam obrẽ relinquet homo patrẽ & matrẽ & adhærebit uxori suæ, non dixit in plurali, uxoribus, sed in singulari, uxori, ad designandum quod unus debet adhærere uni uxori, & non pluribus, & una uxor uni uiro, & non pluribus, ut in d. c. gaudemus. Itẽ & erũt duo in carne una, sunt enim uir & uxor, una caro

idest ad unam carnem procreandam coniuncti, cap. debitum, de biga, in princip. Cardi. Alex. in c. j. de coniugio leproforum, ca. Martinus, de cogna, spirituali, sed quia utrunque istorum habent fornicatores, dicendum est secundum Vgo. Cardi. in carne vna, idest uterque habebit potestatem corporis alterius, i. Corin. 7. mulier non habet potestatem corporis sui, sed uir, similiter & uir non habet potestatem corporis sui, sed mulier, & copulatione coniugij uiri atque mulieris unum corpus efficitur, & sic non potest pro parte esse unius, & pro parte alterius uxoris, in c. ex parte, 2. de conuersione coniugatorum. Et notandum est, quod tex. dicti. cap. gaudemus dicit, ab initio una &c. ubi dicunt Hostien. & Ioan. Andre, ab initio. s. creationis humanæ, cum qua ius naturale, & naturalis cepit ratio, ca. j. distin. 5. & sic a iure naturali est indictum, ut unus uir uni uxori
 15 adhæreat, & non pluribus simul. Propterea ꝑ dicebat Magister sententiarum in 4. distin. 33. ca. 3. q. ueniente plenitudine temporis, quo Christi gratia ubique est dilatata, reducta est lex nuptiarum ad priorem honestioremque institutionem, ut unus uni in figura Christi coniungatur, & est conclusio. S. Bona. in d. distin. q. 2. quod contra legem naturalem est quod quis plures simul habeat uxores, unde Lamech qui duas habuit contra morem & naturam, adulterium commisit, ut Genesi. 4. & ibi glo. interlinearis, & Doctores, & Vgo Cardi. ibi inquit, habuit duas uxores Lamech in simul contra præceptum domini, uel contra ius naturale, quod dicitur qd unus unus sit uir, & una unius sit uxor, qd in idem incidit, & idem concludit. Ioan. de Bassolis. in 4. in d. distin. q. unica, dicens, qd nec modo nec alias est uel fuit bigamia licita, nisi ex dispensatione diuina, & in casu necessitatis, quam ibi ponit, & intellige bigamiam quando, quis haberet plures uxores in simul, non autem quando successiue, ut ibi declarant omnes doctores in euidentibus questionibus de qua agitur, nam bigamia secundo modo captalicitate est. Pau. j. ad Corin. 7. dicens, si dormierit uir, cum uult, nubat mulier in domino, & assertio contraria fuit hæresis Tertulliani. c. iste. 3. 2. q. 4. & ad hoc dicit. S. Tho. in 4. dist. 33. q. j. arti. j. qd de iure naturali homini in sua institutione humanæ naturæ inditum est, quod sit una unius, ut Gene. 2. erunt duo in carne una. & obligatio facta secunde uxori esset impossibilis, quia quod uni datum est alteri dari non potest, nam homo contrahens cum una uxore sui corporis potestatem ei tradidit, ut necesse sit reddere debitum cum petierit, & contra legem naturæ est, si postea alteri potestatem sui corporis tradat, quia non posset simul utrique reddere debitum, si simul peterent, & pro hoc facit optimus text. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. posse. ubi dicitur qd plures eandem rem in solidum possidere non possunt, contra naturam quippe est, ut cum ali-

quid

quid ego teneam, tu quoque idem tenere uidearis, & infra, non enim magis eadem possessio apud duos esse potest quam ut tu stare uidearis in eodem loco in quo ego sto, uel in quo ego sedeo, tu sedere uidearis, ad idem est tex. in l. si ut certo. §. si duobus. uehiculum, ibi, quia non omnia uehicularum loca teneam. ff. commoda. & Matthæi. 6. nemo potest duobus dominis seruire, aut enim unum odio habebit & alterum diligit, aut uinum sustinebit, & alium contemnet. Præterea de lege naturæ est quod tibi non uis alteri ne feceris, omnia quæcunque uultis, ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis, ca. ius naturale, j. dist. sed uir nullo modo uellet, qd uxor alium uirum haberet, sequitur quod ipse uir contra legem naturæ faceret, si aliam superinduceret uxorem, facit, illud, quod quisque iuris quis in alium statuit eodem iure ipse utatur, ut in l. j. ff. qd quisq; iuris. Præsertim hæc uera sunt, qd, ut inquit. S. Tho. qd est ꝑ desiderium naturale est ꝑ legem naturæ, sed zelus uiri ad uxorem & uxoris ad uirum naturalis est, quia in omnibus inuenitur. Cum ergo zelus sit amor non patiens confortium in amato, uidetur qd contra legem naturæ sit, qd plures uxores habeant unum uirum. Et idem dicebat Magister hystoriæ scholasticæ, ut
 16 dicit Bal. in c. ex transmissa. col. 2. de resti. spoliat. Et ꝑ intelligo legem naturæ hic, non eam quæ est communis omnibus animantibus, & sic est generis natura, ut insti. de iure naturali. in princ. & in l. j. §. ius naturale. ff. de insti. & iure. ca. ius naturale. prima distin. & secundum hanc legem naturalem habere plures uxores non est contra legem naturæ, ut dicit Ricar. in d. distin. 33. q. j. quia filiorum procreatio, & maris, & fœminæ coniunctio est de hac lege naturæ, ut in d. c. ius naturale. & pluralitas uxorū, neque totaliter tollit, neque totaliter impedit hanc filiorum procreationem, immo extendit, cum vnus uir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis & educandis filiis ex eis natis, ut dicit. S. Tho. in d. distin. 32. & uidemus qd cætera animantia indiuidua consuetudine non utuntur, quinimo commiscunt se cum pluribus fœminis, nec habent unam solam, sed plures. Loquor ergo hic de lege naturæ, quam naturalis ratio in practica obseruanda in agibilibus constituit, & diffinit illam. S. Tho. in d. distinct. dicens, lex naturalis nihil aliud est quam conceptio hominis naturaliter indita, quæ dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus propriis, siue competant ex natura generis, ut generare, comedere, & huiusmodi, siue ex natura speciei, ut raciocinari & similia, omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini quem natura ex opere aliquo intendit contra legem naturæ esse dicitur, quia in homine est natura generis
 17 qua est animal, & natura speciei qua est homo, ut inquit Ricar. Sic ꝑ ergo matrimonium habet pro fine principali proles procreationem, &

O 4 educa-

educationem, & hoc est secundum legem primam naturæ communem omnibus animantibus, & sic secundum naturam generis, & habetur in 8. ethicorum, & in iuribus proxime allegatis, & de hac non loquimur, ut dixi. Habet etiam matrimonium alium finem in hominibus solum, scilicet communicationem operum, quæ sunt necessaria in uita, & secundum hoc coniuges fidem sibi ad inuicem debent, quæ est unum de bonis matrimonij. Tertium insuper finem habet matrimonium, scilicet significationem Christi, & Ecclesiæ, & sic bonum matrimonij dicitur sacramentum, id est inseparabilitas, quia nullum diuortium patitur, ut in ca. omne itaq; 27. q. 2. unde primus finis, scilicet proles respondet matrimonio hominis in quantum est animal, secundus, scilicet communicatio operum in quantum est homo. Tertius, scilicet significatio Christi & Ecclesiæ in quantum est fidelis, unde pluralitas uxorū non totaliter tollit neque impedit primum finem, cum unus uir sufficiat ad impregnandum plures mulieres, sed finem secundum & si totaliter non tollat, tamen multum impedit.

18 Eo t̄ q̄ non facile potest esse pax in familia ubi uni uiro plures uxores iunguntur, cum uir vnus non possit sufficere pluribus uxoribus ad uotum, & communicatio plurium in uno officio causat litem, sicut figuli contraxantur ad inuicem, sic plures uxores, nam una suspicaretur alteram a marito plus se diligi, & certarent contra uirum ad inuicem, & naturalis ratio dicit æqualem debere esse obligationem quantum ad usum corporum suorum inter uirum & uxorem, ad hoc ut sit societas coniugalis, quia ut dicit Ricar. dicit ipsa naturalis ratio, nullum debere se obligare ad aliquid quod possit esse impossibile alij rei cui obligatur, impossibile autem est, unum uirum equaliter esse obligatū pluribus mulieribus, sicut uni soli, & sic una ex iure etiam matrimoniali tenetur uiri uxori petenti debitum reddere, quod obseruare non posset quando plures simul hoc peterent, & sic non esset inter plures mulieres pacifica cohabitatio, & quotidie cum marito lites & iurgia haberent, quod patet in exemplis de mulieribus famosis in bonitate, quid ergo esset in alijs habemus quanta fuerit inuidia inter Saram, & Agar postquam concepit, Gene. 21. & inter Rachel & Lyani, quia filios non habebat Rachel sicut Lya. Genesi, xxx. quanta Anna sterilis in Fœhennam fecundam, quanta Mariæ ad Moysen propter Aethiopiā. Nunc. 12. patet ergo non ex præmissis quod contra legem naturæ intellectam ut supra est bigamia id est contractus matrimonialis cum pluribus mulieribus simul uiuentibus, & sic monogamia est de lege naturæ, ipsa uero bigamia contra, prout concludunt Ioann. de Basso. S. Thom. S. Bona. Scotus, & Petrus de Palude in dict. distinction. & hæc est communis opinio, & idem Alexander.

19 xand. de Ales concludit. in 4. parte. quæstio. 2. articulo. 4. Et t̄ pluralitas hæc uxorū est contra perfectionem matrimonij prout est in remedio, ut scribit Gui. de Robio in d. dist. q. j. Durandus tamen in 4. distinct. 32. q. 1. uidetur magis inclinare q̄ bigamia sumpta modo de quo supra non sit contra legem naturalem, dum inquit rationes quibus utuntur doctores ad probandum esse contra ius naturale pati calumniam. Et primo quia licet pax impediatur in domo ubi esset pluralitas uxorū, hoc non prouenit nisi per accidens, & nō per se, quia procederet hoc ex malicia mulierum, & sic q̄ propter hoc non est dicendū q̄ sit cōtra ius naturale. Secundo quia illa communicatio operum quæ supra fuit considerata non est necessarius finis ipsius matrimonij sed per accidens, quia excepta p̄creatione prolis & educatione, omnia alia opera domus possunt fieri melius per uirum quàm per mulierem, & quod illud Gene. 2. faciamus adiutorium ei simile sibi intelligitur secundum August. quo ad generationē & educationē prolis, & nō quo ad alia, quia alia possunt melius fieri per uirum quàm per mulierem. Tertio arguit ab inconuenienti, quia cum plures fuerint gentiles qui uixerunt in lege naturali, & habuerunt plures uxores, absolum uidetur dicere omnes illos peccasse contra legem naturalem, & quod adeo fuerit absoluta ratio naturalis apud illos gentiles & infideles quod iudicauerint pluralitatem uxorū licitā, Sed

20 retenta præmissa conclusione. Dico t̄ ad primum secundum Doctorem Parisien. D. Ioannem a Celaiam Valentinum in d. dist. q̄ pacis perturbatio inter plures uxores non prouenit ex malicia mulierum seu earū proteruita, sed potius ex amore quem naturaliter habet uxor erga uirū, qui non patitur consortem in amato, & sic alteram mulierem iungi cum uiro suo, & si pluries iungeretur uiri uni quàm alteri inardesceret Zelus iste, quod patet Gene. 30. nam Rachel, & Lya sorores erant, tamen inter se rixabantur, ubi dicebat Lya ad Rachel, parum ne tibi uidetur q̄ præcipue ris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filij mei tuleris, & ait Rachel, dormiat tecū hac nocte pro mandragoris filij tui, & zelus dicitur amor excessiuus, uel dolor de nimio dolore procedens, inde est q̄ zelotipus dicitur ille qui ita forte diligit aliquem, quod noller quod ab aliquo amaretur, & ita dilectionē eius sibi appropriat tam actiuam quàm passiuā, & dolet quando alium amat, uel quando ab alio adamat, & zelotipia est ægritudo animi ex eo proueniens quod timeat ne adsit alteri quod cum nemine uelit habere commune, secundum Crisippum, qui igitur ita amat, ut sollicitus sit ne quis amore suo perfruatur, zelotipus est, & zelotipia oritur ex amore non patiente consortem in re amata. secundū Beatum Tho. in 1. 2. q. 28. arti. 4. & inde orta est lex zelotipia de qua Num. quinto.

quinto, ubi dicit Vgo Card. q̄ zelus proprie est amor uiri in uxore, pro quo nō pōt substinere ut aliis colloquatur, uel munuscula ei mittantur, & eadem est ratio e contra uxoris ad maritum. Inde dicitur q̄ nihil est furore amoris uehementius, ut in auth. quib. mo. mat. efficia. leg. colla. 7. §. illud quoque, & notum est quid furens foemina possit, ut inquit Virgi. in 4. Eneidos, & uarium & mutabile semper foemina producit, ut in ca. foris de uerb. signi. & Ouidius sexto Methamo. Ieslaq; quid faciat, quid amens, quid foemina discas, & in tertio de arte, inquit, non bene cum sociis regna, uentusque marient; & in 3. de remedio. secta bipartito cū amēs discurrat utroque alterius uires subtrahit alter amor, & non est ira supra iram mulierum. Bal. in l. si apud. C. de reuocan. dona. maxime quādo iratur ex zelotipia, nā a tribus timuit cor meum, & a quarto timuit facies mea, & infra dolor cordis & luctus, & mulier zelotipa. Ecclesi. 26. & hęc zelotipia uidetur iustus dolor quem difficile est temperare, ut est forte argu. in l. si adulterium cum inceptu. §. Imperatores. ff. de adulteriis facit l. iratus. C. de adulteri, & plura scribit Lucas de Penna in l. j. col. 26. uers. 24. quāro. & uidemus in animalibus brutis q̄ moribus, & unguis defendunt foeminas suas in concubitu aliorum animaliu, ut patet in leonibus, simiis, & huiusmodi, ut apud Plinium legitur, & foemina in omni genere animalium plus concupiscit quā masculus, & ardentius mouetur ad amorem, ut inquit Isido. lib. 7. de animalibus.

- 21 Ad tertium dico, q̄ licet uerum sit, q̄ mulier fuit data uiro in adiutorium, scilicet pro creatione filiorum & educationis, secundum S. August. & idem firmat S. Tho. in j. parte. q. 92. artic. j. in corpore. insequens Augustinum, tamen non excluditur ab alijs, nam idem Tho. in eadē parte & q. art. 2. quærens an fuerit conueniens in prima rerum institutione ex uiro formari mulierem magis q̄ in alijs animalibus, concludit q̄ sic, & inter alias rationes adducit, q̄ mas & foemina coniunguntur in hominibus, non solum propter necessitatem generationis, ut in alijs animantibus sed etiam propter domesticam uitam, in qua sunt aliqua opera uiri & foeminae, & in qua uir est caput mulieris, & pro hoc allegat Aristo. in 8. Ethicorum, & ideo uon uidetur dicendum, q̄ ad omne opus melius uiro per alium uirum adiutorium præstatur quā per foeminam, excepta generatione & æducatione filiorum, quā ut inquit Aristo. in 3. economicorū, alia sunt opera propria uiri alia uxoris in domo, & constat quod unumquodque opus melius fit per eum cuius est proprium, q̄ per alium, & sic præter generationem alia sunt quæ per foeminam melius parātur, quā uirum. iuxta illud, ubi non est mulier ingemiscit æger, & sic patet q̄ illa communicatio operum est consideranda pro fine dicti matrimonij, & quæ

- quæ dicit Beatus August. & Tho. in d. art. j. intelliguntur absolute loquentes de uiro & foemina. Hęc uero quæ dicimus intelliguntur in comparatione ad maritum, ut distinguit. d. Tho. de Vio, nam uerum est q̄ multa sunt in domestica uita quæ non solum melius fiunt per uxores, sed simpliciter nō decent maritum, qui potius nec debet scire talia, multa quoque sunt opera quæ melius sperantur a muliere q̄ a uiro respectu maioris consuetudinis & instructionis, & propter hoc dicitur, ubi non est mulier ingemiscit æger, & secundum hoc mas & foemina in hominibus iunguntur ad opera uitæ domesticæ, quia maximum uinculum amicabilis & perpetuæ coniunctionis reddet magis idoneam foeminā uxorem ad hęc opera q̄ uirum cum quo non est ratio tanti uinculi, ut ibi per eum.
- 22 Ad tertium dico q̄ non est mirum si illi infideles inciderunt in hunc errorem contra ius naturale ducentes plures uxores in simul, cum plura alia commiserint contra ius naturale. fuerunt enim illi idolatræ adorantes idola. credentes in illis esse aliquod numen, quod erat contra ius naturale, & ideo non excusantur, nam ut inquit Occham in suo dialogo. parte. j. c. 77. in fin. Philosophi aut alij idolatrantes non fuerunt a crimine excusati, quia aut sciuerunt idola non esse colenda, quemadmodū plures Philosophi docuerunt in scholis nihil diuinitatis esse in idolis, & q̄ eis non esset honor diuinus aliquo modo exhibendus, & tamen cum illis idola coluerunt, & ideo constat q̄ criminosi fuerunt, quia secundum rationem uipere nullatenus conabantur, aut huiusmodi idolatrantes ignorauerunt huiusmodi idola non esse colenda, & q̄ ignorantia inuincibili minime laborabant, quia per rationem naturalem poterant inuenire, q̄ nihil diuinitatis erat in idolis manufactis, & q̄ eis honor diuinus non debebat exhiberi, & de multiplici specie idolatriæ traditur per Doctores in 3. dist. 37. S. Tho. in 2. 2. q. 94. Archie. Flo. in 2. parte summæ tit. 12. cap. j. §. ij.
- 23 Item si dicti infideles sciebāt peccatum illud sodomiticum indecibile & contra naturam, & tamen illud committebant, & publice committunt, ut est uulgatum apud sarracenos, quia Deus non sic formauit homines ut se illo uterentur modo, uiolatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ipse author est, libidinis peruersitate polluitur. in c. flagicia. 32. q. 7. & peius est hoc peccatum quā cum matre concumbere. ut in c. adulterij. ea. q. & usus iste contra naturā damnabilior atque turpior est. c. usus naturalis. ea. q. & propter illud inducit Deus pestilentias, terremotus, & alias tempestates, in authen. ut non luxuri. homines contra natu. colla. 6. & ob difficultatem pœnitendi hij peccatores dicuntur filij diffidentie, in quos distenditur ira Dei in c. clerici. de excessi. præla. & hoc peccatum dicitur pessimum, de quo accusauit

fauit Ioseph fratres suos ad patrem. Gene. 37. secundum August. in sermone ad heremitas. 47. licet Ly. ibi assistat quod clamat apud Deum. Gene. 18. & dicit Vgo Card. Ezechi. 16. in uerbo. multiplicasti fornicationes meas, quod daemones uidentur horrere quoddam genus peccati. scilicet sodomiam. Unde cum inueniantur daemones incubi & succubi nunquam inueniuntur ut incubant & succubant in forma humana contra naturam, & dicit gl. in c. sed & continuo. de pœ. di. j. quod locus ille ubi perierunt ille sex ciuitates ob illud peccatum factum est as pala. i. mare mortuum, ubi ferrum natat, & pluma submergitur, nec aqua illa est potabilis, nec natabilis, & ibi fiunt poma pulcherrima exterius interiusque plana fauilla, & ibi etiam scribit Arch. & legi apud August. de ciuitate Dei. lib. 2. i. c. x. hæc uerba. poma in terra inquit sodomorum gigni quidem & ad maturitatis faciem peruenire, sed morsu præstue tentata in fenum & fauillam corio fatiscen te uanescere. & in c. 8. in eod. lib. terra sodomorum non fuit ita utique nunc est, sed iacebat simili cæteris facie, eademque, uel etiam uberiori fecunditate pollebat, nam Dei Paradiso in diuinis eloquijs comparata est, hæc postquam tacta de cælo est, sicut illorum quoque testatur hystoria, & nunc ab eis qui ueniunt ad loca illa, conspicitur prodigiosa fuligine horrere, & poma eius interiori fauillam mendaci superficie maturitatis includunt. Unde merito iura ciuilia sanciuñt tales peccatores gladio ulteriori feriri, contra quos leges armari iubentur, & iura moueri. in l. cum uir. C. de adulte. ubi dicit Cy. illius materiã esse scedissimã, & ibi dicitur, quod exquisitis pœnis debent subdi rei præsentis & futuri, quas esse igne consuetudo interpretatur. facit. l. pe. ff. de pœnis. & alibi dicit lex pœna capitis hos puniri. l. j. §. q. puero. ff. de uariis & extraor. cogni. c. sollicitatores. §. q. puero. de pœnitent. dist. j. & §. item lex iulia. insti. de publi. iudi. & inatmiam iuris & facti incurrunt, ut in d. l. cum uir. & l. j. §. remouet. ff. de postula. Et an peccans hoc peccato efficiatur irregularis adeo quod non possit promoueri, nec promotus administrare etiam post peractam pœnitentiam, scribit subtiliter Fran. de Aretio. c. cum non ab homine. col. xj. uerfic. tertium casum. de iudicijs, & rei huius criminis intestabiles sunt, ut inquit Bart. post Iac. de Bel. in d. auth. ut non luxu. homi. colla. 6. prout late consuluit Anastasius in j. lib. confi. Andre. Siculi, & est consilium. 65. incipien. multos futuros, & in præcedenti consilio. 64. Andre. Siculus consuluit, an uxor temptata a marito de illo uitio possit petere separationem thori, & an cum muliere proprie dicatur uitium sodomiticum an pollutio extra ordinaria, consuluit Soc. in confi. incipien. uirum cum muliere, & Decius aliquid scribit in l. j. C. de secun. nupti. colum. 3. Nec ualet statutum quod rei illius criminis puniantur pœna pecuniaria, prout consuluit in d. consilium quicquid

quicquid consuluerit Petrus de Ancha. in confi. 269. iure diuino, de quo meminit Decius in confi. 90. pro tenui facultate. col. 2. prout de hijs, & alijs plura ego scripsi in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. & sic patet quod sit detestabile illud peccatum, & contra ius naturale, cuius loquutio ac rem inficit. nihilominus tamen dicti infideles in eo ut stercora computruerunt, & de his dicitur Deutero. 32. de uinea sodomorum, uinea eorum, & de suburbanis gomorra, uua eorum uua fellis, & botrus amarissimus. fel draconum uinum eorum, & uenenum aspidum insanabile. unde sequitur non esse inconueniens etiam dicere quod pluralitate uxorū utantur quæ est contra ius naturale ut dixi. inde succedit regula, quod semel malus semper presumitur esse malus. c. semel. de reg. iur. lib. 6. de qua scribit Bar. in l. sicuti. §. hysdem. ff. de accusatio. Dominus Iaso. in l. non solum. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. noui. nunciatio. Fely. in cap. cum iure peritus. col. j. de offi. delega. & propterea ualde mirandum est quod iura canonica mitiori pœna puniant reos illius criminis quam iura ciuilia, ut dicitur glo. in d. c. flagicia. Et licet secundum S. Tho. Ricardum & alios pluralitas uxorū non sit contra ius naturale primæuum genericum, prout est commune omnibus, sed contra ius naturale specificum, prout est proprium homini, prout est modo deductum, mihi tamen uidetur quod hæc pluralitas sit etiam contra dictum ius naturale commune omnibus animantibus, quia eo ipso quod natura humana fuit condita tempore innocentie, fuit contra eum matrimoniū in Paradiso terrestri, unionem & indissolubilitatem accipiens. c. j. de uoto. lib. 6. & Gene. 2. & in c. debitum. de biga. & c. gaudeamus. de diuor. ideo necesse est dicere iuris esse naturæ, duplici causa, prima, quia instinctu naturali Adam ipse omnium primus parens statim cum uiderit Euam creatam contraxit matrimoniū, ex his uerbis, hoc nunc os de ossibus meis & caro de carne mea, quæ obrem relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. quæ uerba propheticè dixit Adã inspirante Deo, ut dicitur tex. in c. fraternitatis. 35. q. x. & eadẽ uerba retulit Deus factus homo illud confirmans Matthæi. 19. & in paradiso terrestri fuit matrimoniū institutum ad multiplicandũ genus humanũ. Gene. 4. post peccatũ uero, ad euitandũ fornicationem, & sic in remediũ. c. sicut. §. his ita. 32. q. 2. cum igitur Adã dicta uerba instinctu naturæ inspiratus dixerit & matrimoniũ contraxerit, necesse est id esse iuris naturæ. c. ius naturale. j. dist. Itẽ matrimoniũ fuit contractũ in statu naturæ perfectæ, & non corruptæ, non dum enim peccauerat Adã, ut Gene. 4. & idẽ tenet Bar. in l. j. §. huius studij. ff. de iusti. & iure. Bald. hoc magis exprimit in d. l. j. §. ius naturale. col. j. concludens quod matrimoniũ confidatur multipliciter, & quod respectu prolis est de iure naturali, & ex illo iure

iure naturali ex quo descendit liberorum procreatio etiam prodijt ma-
 trimoniū, ut est tex. ad literam in l. j. §. ius naturale. ff. de i. sti. & iure,
 cuius uerba sunt, ius naturale est quod in natura omnia animalia docuit, nā
 ius illud non solum humani generis est proprium, sed animalium quae in
 terra, quae in caelo, quae mari nascuntur, aut quae quoque commune est, hinc
 descendit maris atque foeminae coniunctio, quam nos matrimonium ap-
 pellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio, uidemus enim care-
 ra quoque animalia, feras etiam bestias istius iuris peritas censerit, imo
 uari. idem dicitur, in ff. de iure natu. gen. & ciui. in prin. ex quibus habe-
 mus eiusdem iuris naturalis esse matrimonium, & prolis procreationem
 & educationem, & cum matrimonium sit institutum unius cum uno, &
 in carne una, non in pluribus ut est dictum, sequitur quod pluralitas uxori
 est contra ius naturale, cum contrariorum sit eadem disciplina. l. j. ff. de
 hijs. qui sunt sui uel alie. iur. Non obstat si diceretur, ergo secundum hoc
 etiam animalia irrationalia seruarent indiuiduam coniunctionem, cum
 uideamus contrarium, nam masculus pluribus foeminais coniungitur &
 e contra ad hoc dico quod licet pluralia animalia hoc non seruent, sunt ta-
 men aliqua quae coniunctionem indiuiduam seruant, ut sunt turtures &
 columbi, quae teste Plinio coniugij fidem non uiolant, communemque
 seruant domum, & amor sobolis mari & foeminae communis est, & ex
 hac causa foemina tardius intrans ad pullos a masculo castigatur. Nec ob-
 stat quod id quod est naturale apud omnes debet obseruari, ut in §. sed natu-
 ralia iusti. de iure natu. gen. & ciui. sed matrimonij indiuiduus usus
 non obseruatur apud omnes gentes, ergo non est ius naturalis, nam apud
 agarenos pluralitas uxorū obseruatur, & quot potest parere uir tot ha-
 bere potest secundum eorum zunas, dum modo non excedatur numerus
 quaternarius, & etiam apud Anglicos (teste Caesare in suis commentarijs)
 communes habebantur, & illius habebantur filij, qui uinguiem cognouit
 set, & ut refert Aristo. 2. lib. politicorum, apud libicos haec uiguit consue-
 tudo, ut illius filij haberentur, cuius imaginem, & corporis lineamenta
 ostenderent. Ad hoc dico, quod quamuis ius naturale & lumen rectae ratio-
 nis sit commune omnibus, morum tamen deprauatione corrumpitur ra-
 tio apud aliquos, ut patet in pluribus, & in illis prouincijs sic euenit, & a-
 deo hoc contingit, quod Plato in hunc errorem cecidit in lib. de re publica,
 inquiring, matrimonia, siue uxores debere esse communes, unde patet quod
 bigamia non est de iure naturali, etiam respectu generandae prolis, cum
 ab eodem iure naturali prodent procreatio prolis, & educatio, & matri-
 monium, ut in d. §. ius naturale. & matrimonium sit unius uiri cum unica
 uxore, non pluribus eodem tempore superstitibus, ut est dictum. Sed pra-

dictum

dictum ius naturale reperitur in pluribus a Deo dispensatum, tum in le-
 ge natura, tum etiam in lege scripturae. legitur enim Gene. 16. quod Abra-
 ham habuit duas uxores, Sarā & Agar, & Iacob duas uxores habuit, Lyā
 & Rachel. Gene. 29. Immo quatuor. Gen. 30. & August. in c. obijciuntur.
 32. q. 4. & Helcana duas habuit Annam sterilem & Focennam foecū-
 dam. j. Rogum. j. Moyses etiam duas uxores habuit Mariam sorore Aa-
 ron, & Ethiopissam numeri. 12. & dicitur Deuter. 2. si habuerit homo
 uxores duas unam dilectam & alteram odiosam, genueritque ex eis libe-
 ros &c. & Deuter. 17. non habebit Rex uxores plūmas quae alliciant
 animum eius &c. ergo plures habere potest, ut ibi glo. interlinearis, &
 David plures habuit. 1. reg. 15. & 30. & ideo Salomon peccauit quia non
 solum plures sed plurimas habuit Reginas septingentas & concubinas
 trecentas. 3. Regum. 1. in quibus Iosephus dicit habuisse Salomonem septua-
 26 ginta, ut ibi refert Vgo Card. Est hac diuina dispensatio appellatur ab
 Iano. 4. in d. e. gaudeamus diuina reuelatio, quae diuersimode ab aliquibus
 considerata, primo ut intelligatur diuina reuelatio non illa, quae est spe-
 cialis inspiratio diuina, sed pro interiori dictamine rationis, quo sciue-
 runt sancti patres, quod pro multiplicatione generis humani licuit habere
 plures de consensu uxoris, sicut enim lex naturalis non est scripta in co-
 dice, sed impressa a Deo in mente, sic dictamine rationis quo scitur in quo
 casu lex non stringit, cum sit quaedam legis interpretatio, & potest dici
 large dispensatio, & quia est menti impressa a Deo ideo dicitur dispensa-
 27 tio diuina. Est quod consensus uxoris requirendus esset uidetur probari, quod
 duobus contrahentibus matrimonium inter se simpliciter, quilibet tra-
 fert potestatem totam corporis sui in alterum, propter quod sine consen-
 su eius non potest alteri obligare corpus suum, teste Paulo. j. Corinth. 7.
 mulier non habet potestatem corporis sui sed uir, similiter & uir non ha-
 bet potestatem corporis sui, sed mulier, propter quod sine consensu ux-
 oris non uidebatur quod possit maritus alteri obligare corpus suum, & sic
 quod eius consensu requirebatur, quia id quod nostrum est sine facto nostro
 ad alium transferri non potest. l. id quod nostrum est. ff. de reg. iur. & fa-
 ctio intelligitur. i. uoluntate. quia uoluntas & animus facti esse dicuntur.
 l. bonae fidei. §. j. ff. de acqui. rerum dom. Bart. in l. pro haerede. ad finem.
 ff. de acq. haered. & sic uir non poterat obligare corpus suum alteri mulie-
 ri nisi de illius consensu, & ex causa, quia uxor erat sterilis, & ad multi-
 plicandum genus humanum quod tunc paucum erat, sic Genesi. 16. dixit
 Sara ad Abraham, Ecce conclusit me dominus ne parerem, ingredere ad
 ancillam meam, si saltem ex illa suscipiam filios, & scribitur in cap. dixit
 Sara ad Abraham, 32. q. 3. & sic patet quod de uoluntate uxoris propter ste-
 rilitatem,

rilitatem, Abraham accepit secundam, & ex his causis Iacob plures ha-
 buit uxores, quia de uoluntate Rachel credit quod Lya supposuerit se ei. Vo-
 luit enim parcere Rachel uerecundiae sororis suae antiquioris, cum esset
 consuetudo apud eos ut antiquiores primo traderentur ad nuptias, & de
 uoluntate harum duarum ingressus est ad ancillas earum, ad ancillam
 dem Rachel propter sterilitatem eius, ut habetur Gen. 30. & ad ancillam
 Liae postquam Lia credidit se defuisse parere, ut ibi, & c. j. 32. q. 4. Et tenentes
 hanc opinionem exponunt illud quod habetur in d. ca. gaudemus. de diuina
 reuelatione, hoc est, de dictamine rationis quo sciuerunt illi patriarchae,
 quod pro multiplicatione generis humani licuit ipsis habere plures uxores
 de uoluntate principalis, & haec expositio est extorta secundum Petrum de
 Palud. & alios. Secundo consideratur dicta diuina reuelatio prout est qua-
 dam specialis inspiratio absque traditione alicuius scripturae, & hoc est
 illud quod dicit Innocentius. d. c. gaudemus. quia nihil tam naturale est,
 quam unumquodque dissolui eo genere quo ligatum est. l. nihil tam natura-
 le. ff. de regu. iur. c. j. eod. tit. unde praecipuum quod habuit obligationem
 ex inspiratione diuina facta Adae de adherendo uni uxori & non pluribus,
 & sic de non ducendo plures habet dispensationem ex sola inspiratione
 siue reuelatione diuina, nam si princeps terrenus potest dispensare circa
 legem a se editam ex causa ut in c. proposuit, & ibi scribitur. de concessi.
 praben. & c. 2. de filiis presbyterorum. lib. 6. multo magis Deus, cum ab
 ipso sint omnes potestates spirituales & terrena, nam Pau. ad Romanos.
 13. inquit, non est potestas nisi a Deo. facit. c. non debet. de consangu.
 & affi. Et ille mos qui apud antiquos deducendo plures uxores teneba-
 tur, fuit inspiratus diuinitus, ut dicit glo. in c. obijciuntur Iacob. 32. q. 4.
 & ita non uult dicere glo. relata ad illum tex. quod ratione consuetudinis pri-
 uis excusarentur a peccato, sed quia inspiratione cum eis dispensabatur,
 & ad hoc allegat dictum cap. gaudemus. & nota, quia non dicit ille text.
 Ambrosij, quia mos erat, crimen non erat, quia si hoc diceret, uideretur
 pagani excusari, sed caute dicit, quando mos erat, in quo insinuat, quod hoc
 non faciebat consuetudo, sed diuina inspiratio, ut ibi ponderat Card. de
 Turre Crema. quibus glo. ibi aliter sentiat, dum exponit, quando pro quia,
 nam non benedicit, ut ibi dicit Arch. facit. c. non satis. ad finem. de simo.

28 Si quaeras causam huius dispensationis diuinae, ea fuit praecipua ut pro-
 les propagaretur, non ut concupiscentia carnalis uoluptatibus satietetur,
 & haec causa colligitur ex Ambrosio in d. c. obijciuntur Iacob, inquitente.
 quod patriarchae coniugibus excipientibus semen miscbantur, non concu-
 piscentia perficienda uoluptatis, sed prouidentia propagandae sobolis.
 Et ante Abraham non fuit cum aliquo dispensatum, & ideo non fuit La-
 mech

mech excusatus ab adulterio, & etiam quia non habuit duas ob propaga-
 tionem proles, sed ob concupiscentiam carnis. Gene. 4. & sic illa dispen-
 satio diuina fuit facta in casu paucitatis fidelium procreantium prolem,
 & sic plures mulieres ab uno fecundarentur, & ita proles ad cultum di-
 uinum multiplicaretur, quia in solis successoribus talium patrum manebat
 fides, ut dicit Iaco. de Bassolis in d. distin. 32. & idem concedit Sco-
 tus in distin. 33. inquit, potuit Deus legem suam, uel declarare, uel in
 aliquo casu reuocare in casu illo quando maius bonum prouenit ex re-
 uocatione quam ex obligatione seu obseruatione, tunc autem quando
 erat necessitas multiplicandi genus humanum ad cultum diuinum, puta
 quia pauci erant cultores Dei, necessitas fuit, ut multiplicarentur cultores
 Dei quantum possent, quia in sola successione eorum mansit fides,
 & cultus diuinus, ergo pro tunc rationabile fuit dispensare, ut unus com-
 mutaret corpus suum pro pluribus corporibus mulierum ad maiorem
 multiplicationem cultorum Dei, quae sine hoc non fieret, sic autem fuit
 dispensatum, ut praesumitur, de Abraham, & quibusdam alijs patribus.

29 Et haec causa dispensationis adeo vera est, ut dicit Scotus ibi, & in suis
 reportatis & ante eum Iacobus de Basso. & caeteri sequuntur, quod si casus
 se offerret quem Deus auuertat quod per bellum, cladem uel pestem
 multitudo virorum caderet, & multitudo mulierum remaneret, ad pro-
 creandam prolem fidelem ad huc rationabiliter Deo dispensante posset
 bigamia introduci, ut. l. unus plures uxores haberet eodem tempore.

30 Sic ergo dispensatiue ab Abraham usque ad Moysen & a Moysen us-
 que ad tempus Iudae Machabei durauit illa dispensatio. Immo ad Chri-
 stum, ut dicit Petrus de Palude, unde sequitur quod nunquam licuit sim-
 pliciter plures uxores habere, nisi cum dispensatio diuina interuenit, ex
 causa. scilicet propter populum in cultu Dei multiplicandum. modo ergo cessan-
 te causa cessare debuit illa dispensatio, & ideo hodie Iudaei tantum ha-
 bent unam uxorem, ut dicit. d. Vgo. de uero. xxj. & Vgo de nouo castro
 dicebat, quod haec dispensatio decuit usque ad tempus gratiae. Sed

31 contra praedicta facit dictum Augusti. de bono coniugali. ad finem, &
 refertur a Magistro in 4. distin. 32. inquit enim, antiquis patribus non
 fuit peccatum, quod pluribus foeminis uerebantur, nec contra naturam
 hoc faciebant, cum non lasciuendi causa, sed gignendi hoc facerent, nec
 contra morem, quia in eo tempore ea fiebant, nec contra praecipuum,
 quia nulla lege erat prohibitum, & sic hoc dictum Aug. nedum non facit
 mentionem de diuina dispensatione, sed dicit etiam quod nulla lege erat pro-
 hibitum, nec diuina, nec naturali, cum dicat illos non peccasse contra na-
 turam, nec contra praecipuum, quod in propria ueborum forma

P contra

contradicit decisioni. d. c. gaudemus, ubi dicitur nunquam hoc licuisset, si nunquam licuit, ergo a lege erat prohibitio, & si contrariū erat faciendum requirebatur diuina dispensatio, quod utrūq; negat Augustinus inquitens nulla lege esse prohibitum. Ad hoc dicendum uidetur pro ut aliqui dicunt, quod Augustinus loquitur de lege scripta, ut scribit Card. in c. vrit Sara. 3. 2. q. 4. arti. 1. sed hoc non satisfacit, quia nulla lege scripta, erat prohibitio, sed de lege non scripta, ergo erat prohibitio, & sic contrahentes facerent contra præceptum. nam, ut dicit Pau. ad Roma. 3. per legem cognitio peccati. & idem in c. 7. nam concupiscentiam nesciebā nisi lex diceret non concupisces, nec scriptura est de forma substantiali legis, quia sine scriptura ualet lex, & ligat statim si conditor uelit, ut dicit gloss. in clemen. 2. de hæreti, scribit Decius in rubri. de consti. colu. fin. & prohibitio de pluralitate uxorū fuit reuelata Adæ, & per ipsum promulgata, dum adducta ad eum Eua inquit Gene. 2. hoc nunc os ex osibus meis & caro de carne mea, quam obrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una, uxori dixit in singulari, non vxoribus in plurali, & ita exponit tex. in d. ca. gaudemus. Vel aliter dici posset quod nulla lege esset prohibitum ducere plures uxores causa gignendi, & non lasciuiendi, sed hoc non placet, quia diuina reuelatio debebat concurrere ultra illam causam quæ qualificabat dictam reuelationem seu dispensationem, ut scribit Alex. de Alex in 3. suæ summæ. q. 2. 7. membro quarto. §. tertio quæritur, & quia pro nunc non occurrit optima solutio, ideo relinquo cogitandum, ut saluentur hæc duo dicta contraria, scilicet dictum Augustini, & dictum. cap. gaudemus, quia nullus Doctorum quem ego uiderim hoc aduer-

32 tit. Nec ꝑ Papa posset dispensare ut quis habeat duas uxores, quia esset contra legem diuinam, ut dicit Abbas in q. sua. Episcopus. colum.

33 iij. Nec ꝑ consensus primæ vxoris requirendus seu necessarius erat ut sentit Sanctus Bona. quando diuina reuelatio dictabat illis sanctis patribus multiplicare uxores ad gignendum filios qui futuri erant cultores Dei, necessitas debebat concurrere propter quam iustum erat contrahere, & autoritas diuina approbans & præcipiens. Et dicit Scotus in dict. distinct. quod si aliqui sine istis causis contraxissent non est inconueniens dicere quod mortaliter peccauerunt, & licet maritus & uxor æquales iudicenter in actibus coniugalibus, ut. j. ad corinthios. 7. & ideo sicut biuiriā nunquam licuit, ita quod una mulier duos viros uel plures haberet. Ita bigamia e contra non uidebatur licita, in hoc tamen puto aduertendum de mente Scoti qui in dict. distinct. subtiliter loquitur, quod in tali dispensatione non est consideranda æqualitas

com-

commutatiuæ iusticiæ quo ad præiudicium, quod forsitan ex tali dispensatione posset fieri primis uxoribus quo ad redditionem debiti coniugalis, ut statim dicam, sed autoritas superioris instituentis uel approbantis talem commutationem, quia & si res aliqua sunt inferiorum dominorū, cōmutatio tamen earū licita, & iusta, talis determinatur a legislatore, & multo magis in proposito de corporibus in comparatione ad Deū, cum ipse statuerit in statu innocentie in officium & sic ad multiplicationem generis humani, & pro statu naturæ lapsæ in remediū pro fornicatione uitanda, & sic duo sunt fines matrimonij, scilicet procreatio filiorū, & iste finis est principalior, de quo Gene. 2. alius finis est minus principalis. s. uitatio fornicationis prout est in remediū, iuxta dictum Apostoli. unusquisque (inquit) suam habet, propter fornicationem uitandam, supple. Et quantum ad primum non fit præiudiciū seu iniusticia primis uxoribus, quia corpus uiri ad istum finem qui principalior est plus ualet, quàm corpus mulieris, patet, quia unus uir potest fecundare plures mulieres quasi eodem tpe, non sic una mulier a pluribus uiris fecundari, quia licet mulier postq̄ est impregnata possit et̄ impregnari, & quinque gemelli nasci possent, quia tot sunt receptacula mulieris, ut dicit Aristoteles de quadam muliere Alexandrina quæ quinque filios simul peperit, teste iurisperito in l. si pater. ff. de solutio. & l. anti. qui. ff. si pars hære. pe. scribunt plura moder. in l. cum quidam. §. si unum. ff. de acqui. hæred. tamen quando a pluribus una mulier cognoscitur frequētius causatur abortus, inde est quod meretrices raro pariunt, ut dicit Petrus de Palude in d. dist. & propterea dicebat Scotus quo ad istum finem pro tempore naturæ lapsæ de stricta iusticia uidetur bigamia licita, ut uir cum tot corporibus mulierum corpus suum commutet, quod possibile est ipsum fecundare, quæ non erat in statu innocentie licita quando matrimonium fuit præcise institutum in officium, quia tunc non fuisset necessitas, quod uir plures habuisset uxores ad filios uel filias procreandas, quia per contractum matrimonij cum una fuisset sufficiens procreatio, & nec uir uel mulier fuisset sterilis prout in statu lapsæ naturæ plerumque contingit. Quo uero ad secundum finem minus principalem puta fornicationis uitationem æqualiter se habent corpus uiri & mulieris, unus enim tantum uir sufficit ad uitandum fornicationem, & licet quo ad hunc finem concurrente dispensatione diuina, & attento principaliori fine matrimonij, qui est multiplicatio proles, uidetur fieri iniusticia mulieri, tamen ipsi mulieri in hoc casu non fit iniusticia, quia corpus uiri ad istum finem qui est principalior plus ualet, quàm corpus mulieris, & mulier debuit uelle quod uir in tali casu necessitatis proles multiplicandæ ab ipsa aliquotiens

P 2 separaretur,

separaretur, ut posset cum altera cubare pro illo fine principaliori pro-
 lis scilicet multiplicandæ, & hoc patuit supra in Sara, & in alijs mulieri-
 bus de quibus supra, quæ cum non possent habere filios a suis maritis vo-
 luerunt ut ad alias ingrederentur, & sic de illis susciperent filios, & eo mo-
 do consensus primæ uxoris interuenit, nam secundum rectam rationē
 ut raque pars debet uelle aliquid de suo iure dimittere in commutatio &
 recipiendo permutationem ad finem minus principale, ut recipiat æqui-
 ualens in comparatione ad finem magis principale, quem plus debet
 eligere, licet debeat commutari aliquid de illo quod esset sibi debitū de-
 terminatum remittere, quod quandoque est necesse in aliquo casu, quan-
 do scilicet ad talem remissionem tenetur & complere licet, & debet, quā-
 do a superiori est ordinatum, ut patet in dictis mulieribus quarum men-
 tio supra habita est. Et sic patet lege naturali fuisse prohibitam bigamiā,
 dispensante tamen diuina prouidentia, ob causam iam dictam licuit A-
 brahæ & aliquibus patribus plures habere uxores, & non solum licuit sed
 34 etiam meritorium fuit, ut dicit Ioan. de Bassolis in d. di. Prohibetur et
 l. canonica pluribus matrimonijs copulari eodem tempore, ut in d. cap.
 gaudemus, & lege ciuili, ut in l. eum qui duas, C. de adulte. non obstante
 q̄ Imperator Valentinianus senior sectæ Arrianæ amator legem tulerit
 ut qui uellet posset duas uxores habere, ut legitur apud hystoriam tripar-
 titam lib. 8. ut ipse cum Seuera uxore haberet Iustinam, quā mox duxit,
 de qua Valentinianus iunior natus fuit, quia lex illa contra legem natu-
 ralem Dei, & canonicam lata nullius erat momenti, inferior enim nō po-
 test tollere legem superioris. c. cum inferior. de maiori. & obediē. c. in-
 ferior. 2. dist. scribunt late moderni in c. quæ in Ecclesiarum. de consti.
 ultimo prohibitio ne quis duas uel plures uxores habeat eodem tempo-
 35 re sancita est in lege Euangelica. Et t̄ nulli hoc licet, etiam uxore sterili
 consentiente, & Papa dispensante, quod patet secundum Petrum de Pa-
 lude primo Mathæi. 9. quicumque dimiserit uxorem, & aliā duxerit, mox
 chatur, si ergo dimissa uxore non licet aliam ducere, multo magis illa re-
 tenta, ut dicit tex. in d. c. gaudemus, quia magis licet habere unam uxore
 post aliam q̄ duas simul. Pau. j. ad Corint. 7. mortuo uiro cui uult nubat
 tantum in domino, & Hieronymus inquit. c. aperiant. 3. 1. q. 1. non dam-
 no bigamos, nec trigamos, & si posset dici octogamos, & Aug. in c. Deus
 masculum. ea. cau. & quæstione. dicebat tamen Valerius de institutioni-
 bus antiquis quod est quædam species impudicitæ plura matrimonia
 appetere, quem refert Baldus. in l. his solis. C. de reuocand. donatio.
 & mulier quæ unico matrimonio est contenta, est exemplar hone-
 statis & pudicitæ, ut dicit Baldus. in authen. cui relatum. C. de in-
 dicta

dicta uidet. tollendū. colum. j. Secundo, Christus in eodem capitulo re-
 dixit matrimonium ad primæuam institutionem, quando dixit, ab ini-
 tio autem non fuit sic, sed tunc dictum est, erunt duo in carne una, non
 dixit tres uel quatuor, & adhærebit uxori suæ, non uxoribus, & ideo con-
 tra hoc non posset ualere consensus priuatorum. l. priuatorum. C. de iur-
 isdi. omni. iudi. l. contra & l. paci sci. ff. de pactis, scribitur late per mo-
 36 der. in l. pacta quæ contra. C. de pactis. Et t̄ sicut in sacramentis alijs Ec-
 clesiæ ut baptismo, confirmatione & ordine imprimitur caracter inde-
 lebilis, ut scribitur in ca. degradatio, de pœnis lib. 6. & S. Tho. in 3. par-
 te. q. 63. arti. v. & vj. sic & hoc uinculum matrimoniij durat vsque ad mor-
 tem naturalem, & hoc ligamen manens impedit cum alia contractum,
 & Papa qui hoc ligamen amouere non potest, dispensare non potest,
 quia quos Deus coniunxit homo non separet. c. de iudæ. 36. distin. cap.
 37 ex parte. de conuersi. coniug. Quod t̄ intelligo in matrimonio carnali
 copula consumato, quia alias Papa circa matrimonium non consumma-
 tum dispensare potest ex causa. glo. in c. ex publico. de conuersi. coniuga-
 to, & in consumato scribit late Socy. in confi. 28. circa quæstum. lib. 1.
 & D. Decius in confi. cxij. in præsentia consultatione, & in c. quæ in Ec-
 clesiarum. col. 4. de consti. D. Cardi. de Vio in quolibeto suo. xij. inci-
 38 piente quæritur utrum matrimonium. Ex t̄ quibus infero q̄ Papa ex
 quacunque causa, uel propter quancunque necessitatem etiam ultra ma-
 rinam, ut Christiani habitatores multiplicentur, uel Rege habente uxo-
 rem sterilem, & sic regnum esset futurum sine hæredē de sanguine Regio.
 descensuro, uel si Regina sarracenorum uellet cum sua gente conuerti,
 si quis christianus iam cum altera coniugatus eam duceret, non posset
 dispensare, nec illud uinculum tollere, hæc est conclusio Petri de palude
 in 4. distin. 33. quæst. j. uersic. sed dicendum, dicentis, q̄ sicut Papa ex
 eo quod Papa non potest miracula facere, quod est supra naturam, sic
 non potest pluralitatem uxorū permittere, & in ea dispensare, cum sit
 contra legem naturalem, & ius diuinum Euangelicum illius legis natura-
 lis confirmatiuum, ut Mathæi. 19. & non posset contrarium fieri, nisi
 Deo dispensante qui in lege naturæ & ueteri dispensauit, non propter
 solam multiplicationem sobolis, alias ante diluuium, & statim post fuis-
 set concessum, cum nec filijs Noe hoc licuerit, sed propter augmentum
 cultus diuini, quod non erat in alijs gentibus incircuncisis, cum essent de-
 dite idololatriæ. sequitur Archie. Floren. in 3. parte summæ, tit. 14. §. 2.
 39 Et t̄ dicit Scotus quod causa dispensationis diuinæ hodie non militat,
 quia multi uacant generationi fidelium, quia fides multiplicata est, &
 sic ille finis magis principalis prolis procreandæ non est necessarius,

& ita argui potest a cessante causa dispensationis, nam debet cessare dispensatio. c. quod pro necessitate. j. q. j. & c. pro remedio. j. q. 6. nec in lege noua reperitur. Deum dispensasse, ut dicit Archie. Floren. in d. §. 2. Et ideo inquit Bal. in c. lator. de re iudicata. q. si Regina esset sterilis, Papa non posset concedere licentiam Regi super addendi aliam uxorem, quia scriptura dicit, erunt duo in carne una. sequitur Fely. in c. quæ in Ecclesia

39 rum. col. 8. uerfi. ceterum limitatur. de constitut. Et non est simile si dicatur, q. sicut Papa potest dispensare ex causa circa uotum solenne continentiae propter bonum communi, sicut dispensatum fuit cum quodam monacho de genere Regis Aragonum, ut contraheret matrimonium propter defectum successoris in regno, sic dispensare posset ut princeps habens uxorem sterilem de qua non posset suscipere prolem, ea uiuente & consentiente susciperet aliam, pro quibus dicit Bal. in l. si tibi filius. ff. de adopti. q. Papa de plenitudine potestatis potest facere quod matrimonium duret ad tempus, puta, q. monachus possit habere uxorem vsq. ad procreationem sobolis, ne forte stirps nobilis deficiat sine hærede, & alibi Bal. in l. si pater. §. in arrogationibus. ff. eod. tit. inquit magis esse studendum generationi, q. ingressui religionis, & ideo si filius Regis unicuique ingreditur monasterium peccat, & non meretur, sed Papa potest dispensare ne Regnum pereat, & in hoc casu omnes doctores fere conueniunt, q. ualuit illa dispensatio, ut scribit. D. Iason. in l. si. C. de trans. Fely. in c. Humilis. ad finem, de maio. & obed. Ioan. Andre. in c. Actus legitimi. & in c. Semel Deo. de reg. iur. lib. 6. Abbas & alij in c. cum ad monasterium. de sta. mona. Pet. de Ancha. in c. canonum statuta de const. Archi. in c. sunt quidam. 2. 5. dist. Card. in cle. j. in prima oppositione. de cõsang. & affi. Abbas in c. rursus. qui. cleri. uel uou. & in c. Ne Dei Ecclesiam. de simo. & in c. quanto. de diuor. q. uis. S. Tho. in 2. 2. q. 88. artic. 11. aliter uideatur sentire, & ibi eum exponit Card. de Vio in apostillis, cum pluribus alijs, quæ scribit Deci. in d. c. quæ in Ecclesiarum. col. 5. uerfic.

40 successiue. Nã ad hæc respondet Pet. de Palude in d. dist. 33. q. 1. dicens q. non est simile, quia si Papa potest dispensare in solempni uoto, ut in casu præmissio dispensauit, hoc est quia illud quod est supra uotum simplex non est nisi quid positiuum, & mors quædam ciuili, potest autem Papa dispensare in uoto simplici & in omni iure positiuo, & in morte ciuili, puta de seruo facere liberum, & monachum uel hæremitam cogere ad Episcopatum, per quod haberet uacare mundo, cui abreuntauera, unde si monachus cum quo dispensat, consumato matrimonio rediret ad religionem uiuente illa, non posse, Papa cum altero copulare, obstante ligamine matrimonij, non autem uoto, si autem solutus erat, uel carnali

copula

copula non sequuta, profitendõ religionẽ solutus fuit, tunc posset dispensare, ut contrahat, sed quando cõsumato matrimonio intrauit, illo mortuo ciuilitate, nec naturaliter, q. uis sit mortua uel uia uxoris, non posset Papa dispensare ut cum altera contrahat, quia non potest ligamen tollere, hæc sunt de mente & litera dicti Petri de Palude, ad quorum declaratio nem ponendæ sunt duæ propositiones.

41 Prima test, q. Papa potest ex causa publice utilitatis, & etiam sine causa tali dispensare cum sacerdote occidentali ut contrahat matrimonium, ut concludit. d. Card. de Vio in suo quolibeto 12. incipient. queritur utrum summus Pontifex, & Bal. in l. rescripta. col. 2. C. de præci. impera. offer. solus fuit ausus dicere q. Papa dispensat q. subdiaconus uxoretur, pro quo allegatur. c. de illo. 32. dist. ubi hoc glo. tenet, quia non est contra articulos fidei, & ipse Papa habeat potestatis plenitudinem, ut in cap. decieto. 2. q. 6. & nostris temporibus uidimus Alexandrum Papam sextum dispensasse cum filio suo Cesare diacono Cardinali, ut deposito Galero Cardineo contraheret matrimonium, prout contraxit in Gallia cum filia Ducis Valentiniani, & ipse appellatus est Dux Valentinianus, quæ autem causa fuerit publicæ utilitatis iustificandi dictam dispensationẽ, me pœnitus latet. Continentia enim in clericis secularibus nõ est de substantia ordinis. Inno. in c. placet. de conuersi. coniuga. nec de iure diuino. ut scribit Abbas in c. cum olim. de cleri. coniuga.

42 Secunda þpropositio est, q. Papa potest dispensare circa uotum solenne continentiae, ut professus religionem aliquam approbatam possit matrimonium contrahere, ubi communis utilitas totius Ecclesiae, aut unius Regni uel Prouinciæ exposceret, prout fuit in illo monacho de sanguine Regine Aragonum, & ultra prædicta post longam disputationem, ita concludit D. Cardin. de Turre Crema. in d. c. de illo clerico, & sic potest facere de monacho non monachum, & de religioso non religiosum. Nec obstat cap. cum ad monasterium. in fi. de sta. monacho. ubi dicitur quod abdicatio proprietatis sicut & custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam, nec etiam summus Pontifex possit licentiam indulgere, & sic q. uerbum potest, præcedente negatiua inducat necessitatem dispensandi, ut per glo. in c. j. de reg. iur. lib. 6. cum alijs, ut scribunt moderni in l. Gallus. in prin. ff. de libe. & posthu. Quia ad hoc respo detur secundum Henri. de Gandauo, q. secundum communem usum loquendi censetur impossibile, ad quod homo nõ debet inclinari, ut faciat nisi in summa necessitate & cum summa difficultate, quemadmodum de assuetis ad mala dicitur, quod bene agere non possunt, & ideo nõ potest, exponitur idest non consueuit, unde tales dispensationes debent rarissi-

me fieri & cum difficultate, nec in consuetudinem deduci, & Durandus in 4. dist. 37. q. 2. ad si. inquit, q̄ ideo dicitur ibi q̄ Papa non potest dispensare cum talibus, aut quia non potest passim & pro libito iolūtatis, sed solū pro magnis causis, & arduis recōpensationibus uotū continentie solennis, aut quia non potest dispensare in istis, supposito quōd religio- sus maneat religiosus, quia hoc implicaret contradictionem, sed ipse potest facere de religioso non religiosum, & per consequens in uotis religio- nis dispensare quando hoc exigit necessitas, ut si Rex infidelis uellet redire ad fidem cum toto suo regno si posset ducere mōnialē in uxore, quā forte esset filia alicuius Regis, nam credendum est hoc esse Deo carius, q̄ continentia unius mulieris, & pro his facit, quia tex. in d. c. cum ad monasterium, non dicit q̄ Papa non possit dispensare, sed dicit q̄ nō potest licentiam indulgere, ut ibi ponderant Inno. & Abbas. Et non in omni casu uerbum potest, præcedente negatione importat necessitatē, pro- ut scribunt late moderni in d. l. Gallus. in princ. & in l. stipulatio. §. alteri. ff. de uerbo. obliga. nec semper negat potentiam, & exponitur, non possum, idest non uolo. ut patet Gene. 19. dixit enim Angelus ibi ad Loth. non potero facere quicq̄ donec ingrediaris illhuc, & Ioan. 12. non poterant credere, quia dixit Esaias, excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum ut non uideant, immo bene poterant, sed nolebant, & ideo exponitur, non poterant, idest nolebant, & in illa uoluntate pertinaces erant. ad idem facit. c. literas. de resti. spolia. in uerbo non potest. de quo plura scripsi in dicto consilio Anglicano. ad idem accedit, quia monachus potest fieri Episcopus & rector Ecclesiæ curatæ. capit. quod Dei timorem. de statu monachorum. c. nullus religiosus. de electio. lib. 6.

45 Ext̄ quibus ergo patet, q̄ illa quæ faciunt uotum continentie simplex esse solemne sunt de iure positio secundum Petrum de Palude, & est tex. in c. unico. de uoto. li. vj. ubi formaliter dicitur. uoti solennitas ex sola institutione Ecclesiæ est inuenta. Et ideo merito est dicendum Papam posse dispensare, cum ipse sit supra ius. c. proposuit. de concessi. præbē. text. in §. si. in it. de iure natura. cum alijs, ut scribit Dec. in dicto capitulo. quæ

46 in Ecclesiarum. col. 16. uerfi. superest. de const. Et hæc dispensatio potest fieri non solum cum causa rationabili, quando adest scilicet publica utilitas ciuilis aut Ecclesiastica, sed etiam quando aliquod maius bonum posset sequi, quàm sit seruata castitas, & ideo consequens est secundum quod scribit dictus. d. Card. de Vio in dicto quolibeto, q̄ Papa non solū potest dispensare, sed etiam salua conscientia potest cum sacerdote occidentalī, q̄ contrahat, etiam cessante causa publicæ utilitatis. Secus uero est dicendum in pluralitate uxorū in casu proposito, quia est prohibita

de

de iure naturali, & de iure diuino Euangelico ut supra est probatum, nec post promulgationem Euangelij reperitur aliquando fuisse a Deo dispē- satum, ut quis duas posset habere uxores, etiam propter sterilitatem pri- mæ, & de eius consensu merito dicendum est (salua semper determina- tione Ecclesiæ) Papam dispensare non posse.

47 Et licet summus pontifex ex cā possit contra ius diuinum dispē- sare, ut per glo. in capitulo. a nobis. in uerbo exemptis, de decimis, & Innocē. scribit in capitulo. post translationem. de renunciatio. & Petrus de An- cha. in capitulo. primo. in secunda oppositi. de const. ut late scribunt mo- der. in dicto capitulo. quæ in Ecclesiarum. tamen hæc conclusio Docto- rum procedit quando illud ius diuinum reperitur limitatum, secus si limi- tatum non reperitur, ut est iste casus, quia tunc Papa dispensare non po- test, ita concludit Abbas post alios in dicto capitu. quæ in Ecclesiarum, & Bald. in l. fin. C. si contra ius uel utilita. publi. & ponit exemplum in il- lo præcepto, non mœchaberis, quod nunquā m censeatur dispensatum, & ideo lex in contrarium lata non teneret, nec dispensatio Papæ, quia cum pluralitas uxorū de se sit mala, quia absonum est & inimicum fidei chri- stianæ plures uxores habere eodem tempore, ut in dicto capitulo. gaude- mus, Papa non potest dispensare, ut formaliter dicit glo. in capitulo. lite- ras. de restitu. spolia. inde est quōd licet Rex haberet uxorem sterile non posset aliam superinducere, nec concubinam habere, ut dicit Bald. in di- cto capitulo. lator. de re iudic. Nec intelligas, q̄ illis Patriarchis & Pro- phetis unquā licitum fuerit habere concubinas, quia illæ mulieres quæ in sacra scriptura concubinæ nuncupantur uxores erant, & ideo diceban- tur concubinæ, quia non erant principales uxores, sicut Agar, licet secun- dum rei ueritatem esset uxor Abrahæ, & ei coniuncta uinculo indissolu- bili, quia tamen non habebat authoritatem matris familias in regimine domus & familiæ, nec ples succedere debebat in hæreditate, quo ad hoc erat ancilla, nec licitum fuit Abrahæ eam a se eijcere ad instantiam Saræ, nisi super hoc diuinum habuisset mandatum, uoluit autem Deus eos se- parari non quantum ad uinculum, sed quantum ad habitationem & tho- rum, ad significandum illud mysterium quod explicat Apostolus in Epi- stola ad Galatas. 4. dum dicit. Abraham duos filios habuit. hæc Ricar. in 4. dist. 33. articu. 2. q. 2. sic Bala & zelpha ancillæ Rachel. dictæ sunt con- cubinæ Iacob, quæ essent legitimæ uxores, & sic non erat eis licitum cō- cubinas habere, quia omnis fornicatio, siue uaga, siue concubina- lis peccatum, mortale est de se, exclusa omni lege scripta, & est pro- hibita lege ueteri & noua Deuteronomio. xxij. non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel, in nouo etiam te- stamento

stamento patet, cum nihil excludat a regno Dei nisi peccatum mortale, sed fornicatio excludit ut ad The. 4. inquit Pau. satisfique præcepta dede-
rim vobis per dominum, hæc est enim uoluntas Dei sanctificatio uestra,
ut abstineatis a fornicatione. & Ephe. v. omnis fornicator, aut immundus
non habebit partem in regno Dei, & habetur in c. vnum. §. alias. 25. dist.
& actuum. 15. & sic patet qd illæ mulieres quæ concubinæ ex illa cā sunt
nuncupatæ vxores legitime erant, & in hoc refidet Pet. de Palude in d. di-
stin. & omnis fere schola theologorum, & in æquiuocatione huius no-
minis concubinæ deceptus fuit diuinus Bonauen. in d. dist. q. 3.

- 49 HIS † I G I T V R Prælibatis venio ad punctum propositæ qua-
stionis, & dico cognitionem huius criminis ad inquisitores spectare sicut
cæteræ causæ hæreticales seu fidei spectare solent, nam per huiusmodi
contractum plurium seu binarum nuptiarum videtur contrahens male
sentire de sacramento matrimonij, tum quia inimicum fidei Christianæ
est quem multas vxores in simul habere, ut dicitur in d. c. gaudemus. qd
est vnum de septem sacramentis Ecclesie, vt late scribit glo. & Doctores
in c. veniens. de transf. tum etiam quia facit directe contra institutionem
matrimonij in paradiso terrestri instituti, quæ est coniunctio unius ma-
ris cum vnica fœmina, non vnus cum pluribus fœminis, vt habetur Ge-
ne. 2. ibi, adhærebit vxori, non vxoribus, & ibi, erunt duo in carne vna, nō
in pluribus, & vna costa fuit in vnam, non in plures mulieres conuersa,
prout sic exponit tex. in d. c. gaudemus de diuortijs, & c. debitum. de bi-
50 gamis. iuncto. c. j. de voto. lib. 6. Et ille dicitur male sentire de aliquo sa-
cramento Ecclesie qui de eo aliter sentit aut docet q̄ sancta Romana Ec-
clesia prædicat & obseruat, & iste sententiam excommunicationis incur-
rit, & vt hæreticus censetur. c. ad abolendam. in prin. de hæret. & idē pro-
batur in c. accusatus. §. cum uero. ibi, seu in Ecclesie sacramento erraue-
rit, de hæret. libr. 6. & idem puto dicendum de eo qui aliter vtitur sacra-
mentis Ecclesie q̄ Ecclesia vtatur, cum plus sit factis demonstrare, q̄ ver-
bis dicere. l. si tamen. §. ei qui. ff. de ædilit. ædi. cap. dilecti. de appellatio. &
non tantum aliquid ratum habetur verbis, sed etiam actu. l. Paulus. ff. re
51 ratam haberi. Est † tamen aduertendum, qd illud quod ex facto insurgit
tacitum videtur, & ad qualitatem facti limitatur, quod vero verbis fit ex-
pressum dicitur & magis extenditur glo. notabilis in cle. sæpe. in verbo,
partibus, circa fi. de verbo. sign. Paulus de Castro in l. si conuenerit. ad fi-
nem. ff. de iurisd. omnium iudicum. cum alijs, vt tradit Decius in d. c. dile-
cti, & licet iste non doceat, tamen male sentit, quia aliter seruat, & aliter
facit, q̄ præcipiant mandata Ecclesie, ergo videtur hæreticus, consequen-
tia patet, quia ex facto animus declaratur. l. 2. ff. de hijs qui no. in fa. l.
Fulcinus.

- 52 Fulcinus. §. quid sit latitare. ff. ex qui. cau. in posse. eat. Puto † tamen, qd ad
hoc vt sentiens seu docens vel vtens sacramentis Ecclesie aliter q̄ San-
cta Romana Ecclesia sentiat aut doceat seu utatur incurrat hæresim, seu
sit hæreticus requiratur ut explicite, & pertinaciter hoc teneat, & dicat se
non errasse, sed sic credere, quia ad constitutionem hæretici requiritur er-
ror in intellectu, & pertinacia in voluntate, ut late dixi s̄ in q. 2. & 3. sed
ad hoc ut illud sentire docens, seu facere sit hæresis uel hæreticum, suffi-
cit ut sit dogma falsum fidei orthodoxæ contrarium, ut dixi in diffinitio-
ne, & ad hoc ut sit hæresis requiritur in male sentiente pertinacia, secus
uero ad constituendum hæreticum, inde sequitur, qd quis potest dicere uer-
ba hæreticalia & non erit hæreticus, ut inquit August. errare potero sed
53 hæreticus non ero. Inde † est qd negans baptismum posse exhiberi pueris
quia non habent usum liberi arbitrij, q̄ dicit misericordie Dei, & hæreti-
cum est hoc asserere, ut dicit. S. Tho. in 4. dist. 4. q. 3. articulo primo. quæ
stioncula. 3. & asserens hoc pertinaciter esset ut hæreticus iudicandus, &
sic posset exemplificari in omnibus assertionibus hæreticis & damnatis
ab Ecclesia, in quibus aliquis posset aliter sentire q̄ Ecclesia Romana sen-
tiat, & non hæreticus erit nisi ad sit pertinacia interior uel exterior, ut la-
te dixi supra in q. 3. & sic est in septem sacramentis Ecclesie, ut aliter sen-
sientes q̄ dicta Ecclesia, hæretici cen sentur, si ad sit pertinacia & ita intel-
54 ligitur. d. c. ad abolendam. Et † hinc etiam dicendum esset, qd quamuis ali-
quis duceret duas uel plures uxores eodem tempore, ex quo tamen non
defendit sibi hoc licuisse, & sic qd nō habuit errorē in mente, nec pertina-
ciam in uoluntate, non est censendus hæreticus, & idem est de professio-
aliquam religionem approbatam, qui cum contrahere matrimoniū non
possit. c. meminimus. qui cler. uel uo. ma. cont. unde ex quo errorem suū
pertinaciter non defendit, non est ut hæreticus iudicandus, omnis enim
paratus corrigi non est hæreticus. c. damnamus. in fi. de summa Trin. se-
quuntur Ioan. de Ana. & Fely. in c. ad abolendam, & Abbas refert Iaco.
Butr. in c. cum quidam. de iureiuran. colum. 2.
- 55 Sed † altius hæc inquirendo, est uidendum, an contrahere plura ma-
trimonia cum mulieribus simul superstitis sit factū hæreticale, quod sua-
detur ex tribus, primo, quia directe iste contractus contrariatur sacramē-
to matrimonij, quod est unius cum una legitima coniunctio, ut Mathæi.
19. merito dici potest factū hæreticale, sicut sentire, & docere, iste enim
contrahit matrimoniū aliter q̄ Deus & Ecclesia instituerunt, merito fa-
ctum hæreticale dici potest, ut in d. c. ad abolendam. Secundo, cui compe-
tit diffinitio, competit diffinitum, ut dixi supra in præludijs huius tracta-
tus, sed diffinitio hæresis comperit huic contractui. Ergo talis cōtractus
est

est hæresis, seu factum hæreticale, maior probatur, quia hæresis est dogma falsum, catholicæ ueritati contrarium, in eo qui Christianam fidem est professus, ut dixi in j. q. & contrahere plura matrimonia seu plures habere uxores eodem tempore est inimicum fidei christianæ, ut dicit tex. in d. c. gaudemus, merito dicendum est hoc contrahere esse factum hæreticale. Tertio, † contractus iste duarum aut plurium uxorum est ritus sarracenorum, ut in d. c. gaudemus. nam ritus dicitur lex in contractibus matrimonij seruandus, ut in c. fi. & ibi Anto. de But. de diuort. qui secundum eorum zûnas quatuor possunt ducere uxores, unde si transiens ad ritus Iudæorû, uel rediens punitur tãquam hæreticus, ut in c. contra christianos, de hæreti. li. 6. quare transiens ad ritus sarracenorum simili sententiæ non subiacebit. licet non dicat de transiente, uel redeunte ad ritus paganorum, sed solum de ritibus Iudæorum, & consequenter ducens plures uxores non punietur ut hæreticus, uel saltem quare nõ dicitur hoc contrahere factum hæreticale, seu habens hæresim implicitam, sicut obseruantia legalium secundum ritum Iudæorum, ex quo ergo est eadem ratio idem ius statuendum est. I. illud. cum alijs, ut in gloss. ff. ad leg. Aquili. & late Ioan. de Imo. in leg. si uero. §. de uiro. ff. soluto matrimonio. gloss. in leg. a Titio. ff. de uerborum obligationib. & l. penu. C. de in offic. dona. & ex idempnitate rationis fit extensio etiam in pœnalibus fauore fidei, ut in proposito, ne hæreses remaneant impunitæ, ut dicit Abbas post Hostien. in cap. 2. de diuortis. sequitur D. Iason in l. cum quidam. col. fi. ff. de liberis & posthu. scribit plura de his Decius in l. factum. §. in pœnalibus. ff. de regu. iuris. Et † si dicas, qd ideo in d. cap. contra christianos est statutum qd transiens uel rediens ad ritum Iudæorum potest tanquam hæreticus condemnari, si de hoc fuerit confessus uel conuictus, & non est idem sancitum in redeunte uel transeunte ad ritum paganorum, seu gentilium, quia secta Iudæorum est peior q̄ secta sarracenorum, attestante hoc ueritate diuina loquente ad Iudæos Matthæi. I. 1. tollerabilius est Sodomis quam uobis in die iudicij, & inquit ad eos Ezechi. I. 6. Vos iustificastis Sodomam, quod exponens Augustinus. I. in comparatione uestra iustificata est, dicitque Iudæos peiores esse gentilibus, ut in cap. nonne. j. quæstio. j. hoc etiam demonstrat Ecclesia, quia cum in die parasceuæ oret pro omnibus, pro Iudæis non flexit genua, sicut pro paganis, ut scribit Oldra. in consil. 5. incipien. Iudæus transiuit. Quia dico qd licet Iudæi sint peiores ipsis gentilibus, hoc est ex eo quia habentes notitium scripturarum de Christo eis non credentes Christi prædicationem non receperunt, nec hodie recipiunt, nec acceptarunt, nec acceptant Messiam promissum eis per Moysen Deuter. 18.

ncc

nec eorum saluatorẽ admitterunt, & sic nimia malicia excecati, nec scripturis, nec miraculorum operationibus (quæ eis testimoniũ perhibeant) crediderunt, in quo eorum culpa nimium aggrauatur. Vnde Christus culpam eorum exaggerans Ioan. 15. Inquit, si non uenissem, & loquutus eis non fuisset peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato. Sarraceni autem illorum notitiam non habuerunt sicut illi, & ideo peiores sunt Iudæi ipsis sarracenis, item Iudæi peiores sunt sodomitis, quia sodomitæ peccabant fornicatione carnali, Iudæi uero spirituali per infidelitatem, peius autem peccatum est spiritualis fornicationis q̄ carnalis, & peccatum infidelitatis grauius est omni peccato carnali, ut in d. c. gaudemus, unde Ezechiel propheta inquit, qd Sodoma minor est in culpa, quam Iuda qui malicias sodomę superauit sceleribus suis, & ideo ibi concludit Propheta, Ergo tu confundere, & porta ignominiam tuam quæ iustificasti sorores tuas scilicet Sodomam & Samariã, grauius peccando q̄ Sodoma. Dico † rramen, qd non propter hoc minus est hæreticus religionem christianam professus qui transit ad ritus sarracenorum sicut transiens ad ritus Iudæorum, nam uterq; Iudæus, & sarracenus negant Christũ esse Deum & Filiũ Dei, & alios fidei articulos, & demum non credunt in Ecclesiam sanctam, & ideo Ecclesia in die ueneris sancti orat pro paganis ut idolis dimissis conuertatur ad Deum uiuum, & uerũ & unicũ filium eius Iesum Christum Deũ & dominum nostrum, & ideo Christianus sectator horũ errorum hæreticus censetur. Et hoc probatur efficacissime per Augu. in c. firmissime. de hæret. & Christus testatus est hoc Ioan. x. Amen dico uobis qui non intrat per hostium, scilicet credendo in Christũ, sed ascendere nititur aliunde, per alias scilicet sectas quas cunque, ille fur est, & latro, & ideo non saluatur, quia Ioan. 3. inquit. Ego sum hostiũ, per me si quis introierit saluabitur, & Pet. attestatur actuũ. 4. non est in aliquo alio salus, neq; enim aliud nomen est sub cœlo datũ hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, & Ioan. 8. si non credideritis quia Ego sum, in peccato uestro moriemini.

Et ideo est error perniciosissimus eorũ qui credunt Iudæos, sarracenos, & paganos posse saluari in suis sectis, non solũ est error, sed hæresis, ut late scribit Card. de Turre Crem. in tit. de ptate Ecclesiæ. lib. j. c. 2. 1. Et ex his dicendũ est, qd sicut Christianus transiens ad ritus Iudæorũ seu rediẽs, ut hæreticus damnari potest, si est confessus uel conuictus, ut in d. c. contra christianos. sic eadẽ rone est censendũ de Christiano transeunte uel redeunte ad sectã sarracenorũ, seu gentiliũ, uel alterius sectæ, quæ nõ possum pro nunc considerare rone dñæ inter unã & alteram. Vterq; enim apostata est. I. recedens in totũ a fide Christiana, & sanctũ baptismum profanatur. l.

nat. l. 2. & l. ij. qui sanctam. C. de apostatis, & quicquid a fide christiana discrepat, legi Christianæ est contrarium. l. cœlicolarum. C. de iudæis, facit. l. iudæi. 2. C. de iudæis & l. 2. C. ne sanctum baptisma iteretur, & appellatione apostatarum continentur, qui christianitatis nomine insigniti sacrificia fecerint uel facienda mandauerint, ut iudæi, & pagani, ut dicit tex. iuncta glo. in l. apostatarum. §. sed ne huiusmodi. C. de aposta. si ergo errantes in læui articulo & pertinaciter asserentes, ut hæretici iudicatur, ut in l. 2. C. de hæret. multo magis in apostasiam incidentes, quia si id de quo minus uidetur inesse & inest, & id de quo magis. glo. f. in capitu. cum in cunctis. de electio. cum alijs, & in aut. multo magis, C. de sacros. Eccl.

59 Vnde, ꝑ saluo meliori iudicio, putarem. d. c. contra christianos. debere intelligi etiam in transeunte seu redeunte ad ritus paganorum, gentilium siue sarracenorum, ex uerisimili mente statuentis, nam non uidetur dubium q̄ si conditor illius. c. de hoc casu cogitasset seu interrogatus fuisset, idem statuisset, faciunt tradita per glo. & modernos in l. tale pactu. §. si. in glo. si. ff. de pactis. quæ est singularis secundum Ange. Aret. in institutu. de legi. patro. tutela. in prin. quam notabilem dicit ibi Bal. siue aliquid statuatur per modum conventionis, siue per modum legis municipalis, siue per modum rescripti, Bal. in l. j. C. quæ res pign. obliga. possunt. & pro hac glo. uidetur tex. in l. Lutius. §. Titius. ff. de libe. & posthu. & ibi Dominus Iaso. colu. j. post Pau. de Castro, ubi notatur q̄ statutum extenditur ad casum in quo uerisimiliter idem statuisset uel prouidisset statuentes si interrogati, aut recordati fuissent, talis debet fieri interpretatio ut notat illa glo. Ange. ibi & Ludo. Ro. in consi. 392. circa primum. col. fi. cū alijs, ut scribit Decius in consi. 64. Et diligēter pro uiribus. colu. si. cum alijs, ut scribit D. Iason in d. §. si. & super præmissis dicunt aliqui esse extrauagantem Nicolai Papæ. 4. quam ego non uidi.

60 Quid ergo dicendum in proposito, an contrahēs binas uel plures nuptias cum mulieribus simul uiuentibus sit ipso facto cēsendus hæreticus, aut uero suspectus de hæresi. dico q̄ si aliter non constat de eius mēte erronea, nec de pertinacia, quæ duo sunt formalia hæretici. q̄ taliter contrahens non est iudicandus ut hereticus, nec pœnis hæretico rum puniendus, per proxime allegata, est tamen suspectus de hæresi, & contra eum ut suspectum de hæresi potest procedi, ꝑo quo in simili allego Ioan. Calderi. in consi. quinto. in tit. de hæreti. incipien. diaconus est professus. ubi consuluit in casu cuiusdam diaconi religiosi qui deposito habitu religionis in mero habitu laycally exercuit secularia negocia, abstinēdo se a sumptione eucharistiæ. 23. annis, & a diuinis officiis, non in contemptū Ecclesiæ, sed ut palliaret uicium suum, & fuit dubitatum an Inquisitor hæ-

reticæ

reticæ prauitatis potuerit contra eum ut hæreticum procedere, & de hæresi condemnare, & concludit q̄ non, sed tanquā contra suspectum poterat procedere, quia læui argumento potest quis deprehendi in hæresi. l. 2. C. de hæret. & glo. in uerbo uehementer. in c. literas. de præsumptio. quam omnes scribentes sequuntur ibi, & si non esset suspicio uolentis si ma, non posset de hæresi damnari, ut in d. c. literas. & facit ad hoc. c. contumacia. de hære. lib. 6. sic in proposito est dicendum de contrahēte plures nuptias, ut suspectus de hæresi sit censendus, si non pertinaciter defendat errorem suum, quia obseruat ritum paganorum, & male uidetur sentire de sacramentis Ecclesiæ, tum etiam quia factum illud est inimicum fidei Christianæ, & consequenter hæreticale, ut dixi. Accedit, ꝑ quia cum iste contrahens recedat a communi uita fidelium, uita & moribus suspectus est de hæresi. c. excommunicamus. §. ad iicimus. de hæreti. ubi dicit illum tex. procedere in deuiantibus a communi conuersatione in pertinentibus ad fidem, & contra quemcunque ducentem uitam singularem, nisi constet de illius perfectione, inquiri potest, & secundum qualitatem suspicionis posset illi sic contrahenti indici purgatio canonica, puta si suspicio esset uehemens. ut in c. inter. de purgatio. cano. uel probabilis, ut in cap. excommunicamus. in princip. de hæret. & etiam teneretur omnē hæresim abiurare, ut in c. Accusatus. in princip. de hæret. lib. 6. & in hoc errauit dictus Calde. in d. consilio, inquiens, suspectos de hæresi tantum nō abiurare, sed hæreticos, ut in c. Ego Berengarius. de consecra. dist. 2. nam hoc falsum est, & contra tex. in d. c. Accusatus. quia non solum hæretici redeuntes ad fidem abiurant, sed etiam suspecti tantum, ut in d. c. Accusatus. in princ. & Inquisitores hæreticæ prauitatis possunt procedere non solum contra hæreticos sed etiam contra suspectos de hæresi, ut est text. in c. ut officium inquisitionis. in prin. ibi, uel suspectos, de hære. lib. 6. & in clem. multorum. §. uerum. ibi, contra suspectos de hæresi, & in clem. unica. §. sane. ibi contra diffamatos uel suspectos. de usuris, facit. ca. cum contumacia. de hæret. lib. 6. suspectus enim in fide ab Ecclesia Dei abo-

62 lendus & auellendus est. in clem. j. de religio. domi. Dummodo ꝑ Inquisitor ad sententiam non procedat sine Episcopo, nec Episcopus sine Inquisitore, sed q̄ in omnibus seruetur dispositio. cie. multorum. de hæret. & non aliter dico competere Inquisitoribus cognitionem huius criminis, q̄ excludant Episcopos seu eorum uicarios habentes speciale mā datum in causis fidei ab Episcopis, sicut a cognitione aliarum causarum fidei non excluduntur, quia deputatio Inquisitorum cōtra apostatas, hæreticos, infamatos de hæresi, seu suspectos, in prouincijs, ciuitatibus uel diocēsis non tenit priuatiue ad iurisdictionem ordinariam, sed accusulatiue,

mulatiue, prout est decisum in c. per hoc. de hæret. lib. 6. Et licet ibi text. velit q̄ tunc demum debent communicari processus quando Ambo. scilicet Episcopus & Inquisitor processerint separatim, & non quâdo vnus processerit, & non alter, & tunc per vtrosque simul sententia proferatur, vt ibi declarant Ioan. Andre. Domi. & alij, & sic quando vnus solus processerit, non tenebatur alteri communicare processum, & ita solus ad sententiam procedere poterat, ut patet in extrauaganti Benedicti, 11. incipiente. Ex eo quod quædam nouella constituit. Tamen hodie clarius est decisum, q̄ siue alter ex eis solus processerit contra hæreticum, siue ambo processerint, q̄ debent ad inuicem communicari processus & sententia simul ab ambobus proferri, & sententia aliter lata nulla est, vt in d. de multorum quærela. in prin. & per d. clem. est derogatum tantum quo ad hoc. d. c. per hoc.

63 Et circa prædicta aliquando dubitauit, an hodie Episcopi non habentes carceres sic ordinatos sicut disponit. d. clem. multorum. in §. sane. debeant, & sit conueniens procedere contra hereticos, deputatis præsertim apostolicis Inquisitoribus in suis Episcopatibus, cum sine debita carcerum custodia periculosum sit contra illos procedere, cum ipsi sub specieouis lupum gerant, immo se ipsos fallentes, vt habetur in c. vt officium. §. si vero. de hæret. lib. 6. & alibi appellantur vulpeculæ, propter eorum astucias. in c. inter. de purga. cano. hæretici enim uulpes dicuntur, quasi uolupes, propter inuolutionem dolositatis, vulpes quidem nõ rectis sed tortuosis anfractibus & itineribus currunt, de quibus dicitur canticorũ. 2. capite, nobis uulpeculas deprehendite, & in lucem proferete, id est dolosas hæreticorum uersutias capite paruulas, ne maiores effectæ plus noceant, & capi non possint, & ideo contra hæreticos cum maxima prouidentia est procedendum ne alijs noceant neue iudices decipiant, censuras poenarum contra eos statutas euadentes, de hac tamen dubitatione alibi Deo duce differemus,

64 Et prædictis ergo inferitur conclusio, q̄ Inquisitores possunt procedere contra illos qui binas uel plures nuptias contrahunt cum mulieribus simul superstitibus uti de hæresi suspectos, maxime contra mulieres plures uiros habentes, cum nullibi nec in iure naturæ, scripturæ, vel gratiæ reperiatur dispensatum, q̄ vna mulier possit plures habere coniuges, sicut aliquando fuit dispensatum in uiris, vt dixi, hoc forsam fuit propter incertitudinem prolis, & perturbationem sanguinis, ac impedimentum prolis procreandæ. argumento tex. & eorum quæ ibi scribuntur in l. j. C. de secundis nuptijs, & hæc conclusio modo prædicto declarata tenetur per Lapum. Domi. & Phil. Francum & alios in d. c. Accusatus. §. sane. de hæreti.

hæreti. libr. 6. per Petrum. Iaco. Butri. Bald. & alios in l. nemo. C. de summa Trini. & fide catho. Abbas. Pano. in ca. cum quidam. de iure iur. 65 & in c. de homine, de celebra. missa. Non t̄ obstat primo q̄ illud contrahere binas uel plures nuptias cum pluribus uxoribus uel uiris non sapit hæresim manifeste, ergo non spectat cognitio ad inquisitores, ut in d. §. sane. nam ad hoc multipliciter respondetur, primo negando assumptũ, quinimo illud factum non solum sapit hæresim manifeste, sed etiam est factum hæreticale, patet, quia repugnat institutioni sacramenti matrimonij, quod est, vt vnus uiri uxori iungatur, non pluribus, inuenientes hij contrahentes q̄ matrimonium non contineat indiuiduam unitatem siue consuetudinem, sed q̄ potest dirimi, & contrahentes possint ad alias uxores conuolare, contra illud, quos Deus coniunxit homo non separet. c. 2. de transla. prælato. cum alijs, ut scribit Deci. in cons. in præsenticonsultatione. facit insti. de patria potestate. §. j. cum alijs. Item quia factum illud est inimicum fidei Christianæ, in super quia est unus de ritibus sarracenorum, quo est cautum ut quis quatuor possit habere uxores, vt supra dixi, & hæreticus est qui peccat in uno ex sacramentis Ecclesiæ aliter sentiendo seu contrahendo quàm Ecclesia sentiat, seu statuat, ut in d. ca. accusatus. §. cum uero, & in d. cap. ad abolendam. in prin. & iste contrahens facit contra sacramentum matrimonij, quod de sui substantia habet, ut contrahens retineat vitam indiuiduam cum illa cum qua contraxit. c. si. de condi. appositis. contrahens ergo cum duabus uel pluribus uiuentibus committit in illud sacramentum, ut dicit Domi. in 66 d. §. sane. Et t̄ si hoc tibi videatur nimis rigorosum, vt illud contrahere sit factum mere hæreticale, ut est supra comprobatum, ad minus procedendo mitius, non potest negari quin censendum sit illud factum sapiens hæresim manifeste seu manifestam, quia doctores non uidentur facere in hoc differentiam siue dicatur manifeste, uel manifestam, nam Domi. in summario. d. §. sane. dicit, manifestas, & Phi. Fran. ibi, & Abbas in c. 1. de sacrile. exponens illum. §. sanè. loquitur de sapientibus hæresim manifestam, & licet Doctores ponant aliqua exempla, quando aliquod factum sapit hæresim manifestam, ut circa aras idolorum nepharias præces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorumque responsa suscipere. c. ij. qui. 26. q. 2. uel si associant sibi pp sordes exercendas hæreticos, uel faciunt prædicta cū corpore & sanguine Christi, uel in fontibus, vt possint a dæmonibus hære respõsa puerũ baptizãt, uel his similia, ut scribit p. gl. & alios in d. §. sane. & Oldr. in cõ. ccx. regularis hêt traditio. plura scribit, nõ tñ tradit theorica cognoscẽdi p modũ doctrinæ qñ qd 67 dicit sapere hæresim manifeste, uel manifestã. dicit ergo sic ex mète doctõrum,

rum, q̄ illa sapiunt hæresim manifestam, quando ex natura sua præfere-
runt aliquid quod est hæresis manifesta; uel quando ex illis bene, & ne-
cessario sequitur hæresis manifesta, puta baptizare imaginem, præfere-
ret quod illa est capax illius sacramenti, quod est hæreticum, rebaptiza-
re puerum, Infert quod baptismus potest bis conferri, contra legem di-
uinam & civilem. C. ne sanctum baptisma iteretur, & intellige manife-
stam hæresim, nam cum manifestum capiatur dupliciter, vno modo di-
citur manifestum, id quod est per testes probabile, uel alios modos a iu-
re dispositos, & ita sumitur. xj. q. 3. c. eorum. & glo. in c. manifesta. 2. q.
1. & tunc manifestum differt a notorio uel publico. Secundo modo dici-
citur manifestum quod non eget probatione testium, & quod nulla po-
test tergiversatione celari, ut dicitur in c. tua, & c. uestra, de cohabita-
cleric. & mulie. & de accusa. euidentia, & c. quoniam, de filiis præsbite.
& isto secundo modo sumitur illud manifeste positum in d. §. sane. & ita
tenet Domi. de sancto Gemi. in consi. 54. incipien. quidam sacerdos,
quod patet ex notatis per glo. in d. §. sane. in uerbo manifeste, quæ uult
q̄ ubi esset dubium an saperent manifeste, uel non, q̄ nisi manifeste ap-
pareant, non se intromittit Inquisitor. q. d. q̄ si probationes exigeren-
tur, Inquisitor non cognosceret. Sumitur ergo manifestum pro notorio,
in quo probationes non requirerentur, sed esset tale quod ex sui apparé-
tia nõ posset aliqua tergiversatione celari quin manifesta sequatur hære-
sis ex illo facto, uel uerbo, & dicitur manifestum, quod per sacram scrip-
turam probatur. in clemen. ne Romani. in prin. in uerbo, manifestant, &
ibi Bonifacius notat, de iure iurando, & sic reseruatio est manifesta, de
qua constat per literas Apostolicas super hoc confectas. c. si beneficia,
de præben. lib. 6. & illa qualitas dicitur notoria quæ prima facie de iure
communi est talis, licet subesset causa propter quam redderetur falsa, ut
dicit Areti. in l. illa. col. 7. de uerbo. obliga. & sufficit q̄ aliquid sit noto-
rium secundum regularem cursum, licet aliquo casu accidentaliter excusa-
ri possit, secundum Anto. de Buttr. in c. si. de libelli. obla. col. si. cum alijs,
68 ut scribit Fely. in c. i. colum. 4. de re iud. Aduerte t̄ tamen ne erres per ea
quæ dicit Ange. de claua. in uerbo. Inquisitor. 6. 3. & 4. dum ibi clare sen-
tit, quod illud, manifeste, positum in d. §. sane. intelligitur q̄ illud fa-
ctum sit manifestum, dum inquit, faciunt manifestas inuocationes dæ-
monum, attribuendo dæmonibus aliquod diuinum, quasi uelit dicere,
quod inquisitor potest se intromittere de sapientibus hæresim, si sunt
notoria, uel dubia de notorietate, non autem si sunt occulta, licet sit ma-
nifestum q̄ hæresim sapiant, pro quo uidetur facere glo. iuncto tex. in c.
j. de offi. delega. lib. 6. quia ad hæc dicendum est, q̄ iste intellectus ad d.
§. sane.

§. sane. non conuenit, quia tex. non dicit manifestis sapientibus hæresim,
sed de manifeste sapientibus hæresim, quod cum aduerbium sit non re-
fertur ad ipsum factum, seu crimen, hoc est si est occultum uel manife-
stum, sed ad ipsum sapere, non ergo dicit de sortilegijs uel diuinationi-
bus manifestis hæresim sapientibus, sed de diuinationibus & sortilegijs
hæresim sapientibus manifeste, secus est autē in d. c. quia ibi tex. dicit q̄
illi conseruatores defendunt a manifestis iniurijs, & uiolentijs, & ideo
oportet q̄ factum sit notorium, & sic iniuria & uiolentia notoria, ut ibi
dicitur gl. quam doctores scribentes sequuntur, & si dictum Angeli esset ue-
rum esset contra iura dicentia, q̄ inquisitores possunt procedere non so-
lum p̄ hæreticos, sed & suspectos de hæresi. & sic siue illa uerba seu fa-
cta hæreticalia sint manifesta siue occulta, ut est tex. in clem. prima. de
69 hæreti. Aduerte t̄ etiam si forsam dici posset, quod ex nullo dicto, uel
facto hæresim sapiente manifeste potest quis ut hæreticus damnari, cum
aliquando hæc possunt procedere, uel ex concupiscentia, & non ex infi-
delitate, ut est contractus duarum, uel plurium nuptiarum, aliquando
ex cupiditate assequendi aliquid a dæmone, puta inuenire thesauros in
terra absconditos, pacto tacito, uel expresso inuito cum dæmone, uel ex
alia simili causa quæ adaptari posset secundum occurrentiam casuum,
prout sapientia iudicis poterit considerare. Et ideo ualde inquirendum
est de causa & intentione Rei accusati, & si ex errore uel fidei peruersi-
tate hoc fecisse, uel dixisse conuincatur ex confessione propria, uel con-
uictus sit euidentia facti, prout talia sic probantur in c. ad abolendam. in
prin. & ibi glo. in uerbo de præhenfus, de hæreti. tunc talis ut hæreticus
est iudicandus, si uero ex alia causa, puta concupiscentia seu cupiditate,
ut uilissimus peccator, & ideo talis non inuentus hæreticus, nec de hære-
si suspectus ab ordinarijs dehonestari solet, puta si exiit binas uel plu-
res nuptias uxoribus simul uiuentium, uiro scinduntur panni ante & re-
tro, etiam si sit mulier criminibus incisis ad maiorem ignominiam, ut di-
cit gloss. in cap. De Benedicto. 3. 2. q. j. Abbas in cap. cum haberet, de eo
qui duxit in matrimonium quam polluit per adulte. Aliquando potest
iste, ut suspectus de hæresi iudicari, si suspitio talis contra eum insurgat,
& ut suspecto abiuratio iudici posset iuxta qualitatem suspitionis, ut
in c. Accusatus. in prin. de hæreti. lib. 6. c. literas. de præsumptio. Sic er-
go inferendo ex præmissis in proposito, nam ex hoc contractu pluriū
nuptiarum hæresim manifeste sapiente, Sequitur malus aut prauus sen-
sus de sacramentis Ecclesiæ, quod male seu praeue sentire de dictis sacra-
mentis est hæretus manifesta, c. ad abolendam. in prin. de hæreti. & d. ca.
Accusatus. §. cum uero, & sacra scriptura clare deciderat matrimonium

esse coniunctionem indiuiduam unius cum una, & non plurima, cuius contrarium sentire est hæresis manifesta; vt late supra fuit comprobatum. Ex quo sequitur quod sumus in terminis. d. §. sane. quia sicut Inquisitor se intromittit de sortilegijs, & diuinationibus sapientibus hæresim manifeste, ut in d. §. sic pariratione de hoc crimine quod contrahitur contrahendo cum pluribus uxoribus simul uiuentibus, & contra huiusmodi nuptias contrahentes potest procedi, ut contra suspectos de hæresi, vt

70 proxime dixi. Secundo ¶ non obstat, quod hij contrahentes, vt plurimum sunt idiotæ & rustici, & excusantur ab hæresi, iuxta illud Innocentij in d. c. firmiter, cum alijs. quia dico q̄ dictum Innocentij non sic simpliciter est intelligendum, ut uulgus allegat, sed cum grano salis legendū, & allegandum, primo quidem loquitur in his quæ sunt de apicibus fidei scilicet de tribus personis in Trinitate (quæ Deus est) attestante August. lib. x. de Trinitate. ca. 3. q̄ in ijs nihil periculosius alieni erratur, nec laboriosius aliquid queritur, nec fructuosius aliquid inuenitur. Secundo loquitur quando quis errat motus aliqua ratione naturali, puta quod in Diuinis Pater maior uel prior sit Filio, uel q̄ tres personæ in Trinitate sunt tres res a se inuicem distantes, quod non est in proposito, nam error iste q̄ quis possit duas uxores simul superstitas habere est supinus, tū quia notum est christianum non posse habere plures uxores; sed vnam tantum, tum etiam, quia hoc peccatum siue hic error est in his quæ sunt de iure naturali, vt supra est probatum, & ideo non cadit ignorantia, quo casu non habet locum dictum Inno. prout euidenter hoc sentit Card. Zabara in clem. 1. §. porro. col. fi. de summa Trini. & fide. catho. Adeo

71 ¶ q̄ licet minoribus licitum sit ignorare iura positua; non tamen iura diuina, nec naturalia. l. 2. c. de in ius uocando. c. qui in ea. 38. distinct. & sic minor ætas non excusatur in sacramentis, & articulis fidei, in his enim par uicium est decipere, & decipi posse, ut scribit Ioan. de Ana. in c. ex literarum, de aposta. hinc dicit Specu. in titu. de summa Trini. & fide. catho. q̄ ignorantia iuris naturalis neminem excusat. Immo ignoras id ignorabitur etiam si sit paganus, uel homo siluester semper in montanis nutritus, ita q̄ nunquam ad eum prædicatio perueniret, idem dicit Car. in clem. j. de consangu. & affini. q. 6.

Ex quibus infero, quod dictum Salyc. in dict. l. eum qui duas. loquitur quo ad repetitionem dotis, & sic loquitur gloss. in dict. l. auunculo, non autem quo ad pœnam criminis, quia quo ad hoc remittit se ad gloss. & doctores in l. qui contra. C. de incestis nuptijs, & ideo quo ad pœnam criminis quæ est farrago nostra dicendum est, ignorantia iuris naturalis præsertim non excusat, sicut ignorantia iuris non excusat

excusat ab incestus pœna. l. si adulterium cum incestu. in princip. ubi Bar. ff. de adulterijs, nec a pœna nullitatis matrimonij. l. j. C. de interdicto matrimo. ut inquit Bart. quem doctores sequuntur in l. auunculo. ff. de conditio sine causa, nec præsumitur ignorantia huius iuris quod omnes sciunt. l. pignus ff. de pigno. actio. & Saly. scribit in d. l. eum qui

72 duas. col. 2. Secus ¶ esset si ius in hoc esset dubium, quia ignorantia iuris dubij æquiparatur ignorantie facti alieni, ut dicit glo. Ioan. Andre. & docto. in capitulo. primo. de postula. præla. lib. 6. ut scribit Phi. Cornucius in consi. 181. incipien. uisa copia. col. penu. lib. 3. facit gloss. & quæ ibi dicit Abbas in capitulo. castellanus. col. pe. de ferijs. D. Iason in l. admonendi. in lectu. in 13. col. uersu. considera. de iureiuran. Tertio ¶ non obstat quod dicit Abbas in d. c. cum haberet, & quod appellatione iudicis simpliciter intelligitur de ordinario, quia dico quod Abbas non exprimit an ad ordinarium, uel ad Inquisitorem spectet punitio, & ideo argui non potest q̄ ad solum ordinarium spectet, cum crimen hæresis sit Ecclesiasticū, & ad inquisitorē spectat de eo cognoscere, ut in capitu. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. præterea uerba debent intelligi secundum materiam de qua habetur sermo. l. si uno. ff. loca. in prin. l. iusulam. ff. de præscriptis uerbis. capitulo. constitutus. de religio. domi. & sicut appellatione iurisdictionis simpliciter intelligitur etiam de delegata, ut scribit Alexan. post glo. in rubr. de iurisd. omnium iud. & Decius sequitur, sic & appellatione iudicis simpliciter, etiam delegatus comprehenditur, & facit titulus de iurisd. omnium iudicum, nam in prosecutione tractatur ibi de iudicibus delegatis sicut de ordinarijs, q̄ autem materia conueniat ut inquisitor etiam comprehendatur appellatione iudicis Ecclesiastici, hoc satis est supra deductum, & ideo Abbas loquens de iudice Ecclesiastico non excludit inquisitorem hæreticæ prauitatis, ex quo materia est conueniens utrique, inquisitori. s. & ordinario. arg. in c. j. de const. facit. c. nullus iudicum, & quæ ibi scribunt moderni & Marian. Soc. de foro competen-

74 ti. Quarto ¶ non obstat q̄ punitio huiusmodi contrahetium uideatur spectare ad secularem iudicem, ut in l. eum qui duas. C. de adulterijs. quia respondet q̄ forsam non esset inconueniens dicere hoc crimen esse mixti fori, si non esset annexa illi aliqua qualitas quæ faceret illud esse fori Ecclesiastici, puta, quia ille contractus saperet hæresim, uel contrahens uideretur male sentire de sacramentis, quia talis qualitas faceret illud crimen esse mere Ecclesiasticum, & sic spectaret ad iudices Ecclesiasticos, ut in d. §. prohibemus. secus ergo si illa qualitas nō esset, ut patet in crimine sortilegij & diuinationis, quod si non sapit manifestā hæresim, est crimen mixti fori, nam licet Ecclesia de hoc crimine cognoscat, ut est tex. iuncta

glo. in c. contra idolorum. 21. q. v. & in c. Episcopi. ea. cau. & quaest. ca. j. & c. ex tuarum. de sortilegijs, nihilominus etiam leges civiles contra tales grauiiores pœnas imponunt, ut toto tit. C. de maleficis, & Mathæ. ut concludit Marian. Soci. in ca. cum sit generale. colum. penul. de foro competen. & propterea tex. in c. Accusatus. §. sane, de hæreti. lib. vj. non dicit, quod inquisitores remittant sortilegos & diuinatores, quando eorum delicta non saperent hæresim manifestam, Episcopis seu diocefanis, sed suis iudicibus puniendos, satis innuens, quod præter Episcopos iudices seculares sunt iudices horum sortilegorum, & diuinatorum, secularis enim iudex potest imponere suam pœnam civilem contra tales, facit. c. Rex. 23. q. v. & proprie in proposito dici potest, voluntas & propositum distinguunt maleficia. ca. cum uoluntate, de sententia excommunicata. l. Diuus. ff. ad legem Corne. de sicca. ut dicit Ioan. Andre. in titu. de sortilegijs. in addi. ad Specul. Oldra. in consi. ccx. Regularis habet traditio. Nec ꝑ impedit mixturam fori, quod peccatum sit contra ius naturale, ut patet in crimine contra naturam de quo cognoscit Papa, ut est tex. in c. clerici. de excessi. prælatorum, per quem tex. dicit ibi Abbas, quod qualitercunque homines peccent contra naturam, uel in actu uenereo, uel adorando idola, uel alio modo contra naturam, semper Ecclesia potest iurisdictionem exercere in laycos, itaque erit crimen mixti fori, ut sentit Inno. in c. quod super his, de uoto, ubi dicit, quod etiam contra infideles hoc peccato peccantes Ecclesia iurisdictionem exercet, nam & Deus illos homines pessimos puniuit. Gene. 19. & eodem modo potest eius uicarius, nam ex tali peccato læditur ipse Deus ipsius naturæ author, & ideo Ecclesia punit usurarios, & non fures, seu latrones, quia usurarij peccant contra naturam facientes germinare pecuniam, quæ naturaliter non germinat, ut dicit Ioan. Monachi. in cap. 1. de ufuris. lib. 6. cognoscit etiam de hoc crimine iudex secularis, ut leges civiles grauius hoc crimen puniunt, ut in l. cum uir. C. de adult. & in §. Item lex Iulia. institutu. de publi. iudi. & in authen. ut non luxu. homines contra naturam. coll. 6. & non immerito, quia, ut dicit Aristo. in 7. Ethicorum, luxuria contra naturam non est humana sed bestialis. refert. S. Tho. in 4. distin. 41. q. j. arti. 4. quaestiuicula. 2. quod crimen impedit ordinis executionem post peractam pœnitentiam, ut dicit Anto. de Butri. in ca. nisi cum pridem. in prin. col. fi. de renuncia. & latius scribit Franz. de Aretio. in c. cum non ab homine. col. xj. de iudicijs, propter quod uenit ira in filios diffidentia. c. clerici, de excessi. prælato. c. ut clericorum. de uita & honesta. cleri. & sicut in speculatiuis error circa ea quorum cognitio est homini naturaliter indita, est grauisissimus, & turpissimus. Ita in agendis, agere

agere contra ea quæ sunt secundum naturam determinata, est grauisissimum, & turpissimum, ut dicit. S. Tho. loquens de hoc crimine in 2. 2. q. 154. arti. 12. & sic patet dictum crimen esse mixti fori, quia iudex Ecclesiasticus potest contra tales etiam laycos procedere & castigare, ut patet in d. c. clerici, & idem potest iudex secularis, sicut enim Deus illos pessimos sodomitas puniuit Gene. 19. sic eius uicarius potest, ut dixi, per consequens etiam prælati qui sunt assumpti in partem sollicitudinis, & ideo erit locus præuentioni, ut dicit Abbas in c. in Archiepiscopatu. de raptoribus, & licet ibi recepissent illi prælati delegationem a Rege super hoc crimine, hoc ideo erat, quia de facto contra tales non exercebât iurisdictionem, poterat tamen hoc facere iure proprio, ut ibi per eum. facit quod habetur in c. postulasti, de iudæis. sequitur Ioan. de Ana. in d. c. in Archiepiscopatu. col. fi. & ex prædictis satis iustificatur breue Clementis. 7. Moderni Pontificis, in quo committit inquisitoribus hæreticæ prauitatis Regnorum Aragoniæ, Valentia, & Principatus Cathalonæ facultatem, & iurisdictionem procedendi contra infamatos de hoc crimine indicibile, per uiam inquisitionis, denunciationis, uel accusationis, ut in eo latius continetur. Et ꝑ hæc dici posset delictum horum contrahentium binas uel plures nuptias vxorum simul uiuentium esse mixti fori. ecclesiastici & secularis, & consequenter esse locum præuentioni, & ideo dicta in quarto contrario locum sibi uendicare, & quia instante horum temporum malignitate morbus iste multum inualefcit, si uera foret opinio Ludo. Roma. quam supra retuli, quod ij contrahentes pœna capitis possent puniri. Multum conduceret reipublicæ, ut ij sub prætextu sacramenti matrimonij deceptores mulierum, & forsam puellarum & uirginum capite punirentur, cum multis crassantibus exemplo opus sit. l. Aut facta. §. nonnunquam. ff. de pœ. ut alij eorum exemplo perterriti a similibus arceantur. c. clericos. de coha. cleric. uel mulie. & uindicta de crimine cederet in aliorum exemplum. l. moueor. C. si seruus export. uene. l. capitalium. §. famosus. ff. de pœn. Specu. in titu. de accusatio. §. 2. uers. extraordinarium, & ne huius facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum. c. tanta, de excessib. prælato. pœna enim quæ ab ecclesiastico iudice ijs infertur, carceris, puta aut uerberum, uel exilij, seu dehonestationis scalæ, uel mitræ, cedit in derisum, nam nullus metu huius pœnæ abstinere se ab huiusmodi flagicio, ut docet experientia, nam dum essem inquisitor in Regno Maioricarum & successiue in regno Valentia, fuerunt recepti plures, qui quatuor & quinque uxores superstitas habebant, & pœna quæ ijs inferebatur ob hoc delictum contemptibilis erat apud eos, & nulli cedebat in exemplum, & cum contra

istos de iure canonico certa poena non est statuta, deberet infligi poena quæ magis timetur ad reprimendam hominum audaciam, & ne talia committantur a multis personis ad hoc aptis, deberet poena exacerbari, ut est tex. ad hoc, & ibi notat Bart. in d. §. nonnunquam, & si fuisset iudex Ecclesiasticus nunquam huiusmodi malefactores repeterem in meum forum a iudice seculari, nisi mihi evidenter costaret, illos male de sacramentis Ecclesiæ sensisse, aut clericali privilegio insignitos esse. committuntur enim hijs, ut plurimum, adulteria, strupa, & raptus, contra quos leges civiles, seu statuta terrarum grauiore poenas imponunt, quam à iudicibus ecclesiasticis imponi canonice possent, secundum leges vero Castellæ contrahentes binas nuptias uxorum simul uiuentium, & contra signantur in fronte cum ferro ignito cum signo, quod fuit ordinatum a Ioanne primo Rege Castellæ, ut ab omnibus cognoscantur, contra legem quæ prohibet quem in facie bullari, quæ ad similitudinem pulcritudinis cœli est figurata. l. si quis in metallum. C. de poenis. quia frons non est de facie, ut ibi dicit Ange. & Areti. in tracta. malef. in verbo, in facie, & Bal. in Rubri. C. de uindicta liber. cōcludendo igitur dico, quod si in hoc delicto non subest notorie aliqua qualitas quæ tribuat iurisdictionem Ecclesiæ, puta suspitio hæresis, layci a seculari, clerici uero ab ecclesiastico iudice puniri possunt. facit. c. 2. de iure in. lib. 6. & ca. causam, qui filij sint legi. Abbas. & alij in d. c. cum sit generale. col. fi. de foro compe. & hæc dicta censeantur sub præuia protestatione. Quinto

77 † & ultimo, Nō obstat quod iste casus non videatur spectare aliquo modo ad inquisitores, cum contrahens non videatur male de fide sentire &c. dico ad solutionem esse præmittendum, quando dicatur contractus palam fieri, & quando clam, contractus palam fieri dicitur qui fit præsentibus consanguineis, vel amicis, vel præsentem iudice. ut dicit Bart. in l. frater a fratre. col. 15. uers. quæro. ff. de conditio. indebi. sequitur Alex. in l. transactionem. in fi. C. de transactione. & de consanguineis facit glos. & quod ibi Bal. in l. Polla. C. de his qui. ut indig. quæ uoluit quod factum a tutore præsentibus coniunctis pupilli uidetur bona fide factum, idem Bal. in c. j. in prin. col. 2. qui. seu. & de autoritate iudicis facit quod not. Bal. in c. sicut. circa finem. uers. Item quæro, de re iudi. dum inquit, quod interueniente decreto iudicis actus utiliter factus præsumitur. idem Bal. in d. c. j. uers. quærit Iacobus. cum alijs, ut scribit Alexan. in consi. lxxix. circa primum. col. 6. lib. 1. cum similibus. ut tradit Decius in c. quoniam contra. col. 26. de probatio. Et palam dicitur factum aliquid in testamento, quando ex uerbis appositis in eo uel in codicillis legentes possunt certificari, ut dicit Barto. in l. non intelligitur. §. 1. ff. si certum petat. & quod

quod fit coram pluribus palam dicitur factum. l. palam. ff. de ritu nup. l. hæredes palam. in prin. ff. de testa. l. sed & si. §. pro scribere. ff. de insti. actio. glo. in c. biduum. §. palam. 2. q. 6. glo. in l. j. C. de integ. rest. Saly. in l. ea quidem. 2. 1. col. uers. 6. quæro. C. de accusa. Bal. in l. de minore. §. tormēta. ff. de quæstio. & quod fit palam præsumitur iuste fieri. l. cum ipse. C. de contrahen. emptio. & alia circa dictionem palam, uide Alberi. de Rotate in suo dictionario, in uerbo, palam, & demum, palam, multis modis dicitur, scribitur per aliquos moderniores in l. palam. ff. de uerbo. signi. & palam dicitur fieri quod fit coram pluribus, uel duobus, publice uero coram populo, ut traditur per Saly. in d. l. ea quidem. car. pen. & in d. §. tormēta. Clam uero dicitur quod taliter fit, quod non possit uenire in notitiam eius cuius interfit, ut notat Bart. in l. 2. C. de ijs qui. ex publi. ratio. l. 3. §. fin. ff. quod ui aut clam. fieri dicitur clam, quod fit sine autoritate principis uel iudicis, quæ requiritur, ut dicit Bar. in d. l. ij. & l. j. C. de præcuria. lib. x. glo. in uerbo clandestina. in c. si. de clandest. despo. & clam dicitur fieri quando iniungitur testibus & notario quod rem teneant secretam, ut no. Bar. in l. in fraudem. in prin. C. de ijs. qui. ut indig. & quando quis facit actum per interpositam personam, clam facere dicitur. Bar. in l. pupilla. §. si. ff. de aut. tutorum, & clandestinum dicitur delictum, si de nocte committatur, notat Bal. in l. cum fratrem. C. de ijs, quibus ut indi. Ange. in l. j. §. occisorum. ff. ad filla. Fely. in c. consului. de offi. deleg. plura tradit, & in c. cum quidam. de iure iur. & demum clam dicitur multis alijs modis fieri, ut scribit Alex. & post eum moderni in l. clam possidere. ff. de ac qui. posse.

79 HIS †. PRAEMISSIS, subintrat dubium, An peius sit peccare palam, quam clam, & quid inferatur ex parte peccantis, an dolus, uel error, ut ad solutionem contrarij pergamus. Iacobus Butri. in l. nemo. C. de summa Trinitati. distinguit, dicens, aut tractamus de causa delicti, aut de effectu, hoc est dicere, aut de animo delinquentis, aut uero de eo quod efficit delictum, Si de animo, & sumus in his quæ sunt de genere prohibitorum, tunc dicendum est, quod si de eo constat quod doloso animo fecerit id est sciens quod ipse faciebat contra legem hoc prohibentem, & non obstante hac scientia ipse perpetravit illud maleficium, & tunc siue commiserit delictum clam siue palam non est differentia, ut patet in homicidio clam commisso, in furto, & in alijs delictis, quæ clam committi possunt, nam tales puniuntur poena naturali ipsius delicti, sicut si palam commissum fuisset. capitulo. primo. de præsumptio. immo aliquando grauius, quia atrocius est uenenare hominem quam gladio occidere. l. j. C. de maleficis & mathema. & non est ideo maius delictum quia fit clam, sed

sed quia habet in se prodicionem, ut ibi, & licet rapina magis puniatur, q̄ furtum, non est ideo quia palam fit, sed quia habet in se uolentiam. l. j. ff. de ui. bono. rapt. & l. si quis in tantam. C. unde ui, & idem ius est quādo dubitamus de animo, an fuerit dolosus uel culposus, quando sumus in delictis, tunc in dubio animus dolosus praesumitur, nisi absentia doli probetur, & ideo non est differentia siue clam, siue palam delictum committatur. l. j. C. de sicca. & l. si quis fumo. ff. ad leg. acqui. Si uero sumus in hijs quae sunt de genere permissorum, in specie tamen sunt prohibita, ut matrimonium, & tunc aut fiunt clam, & praesumitur dolus, aut palam, & tunc non praesumitur dolus, sed error. l. non existimo. ff. de admin. tutoru & l. qui sine. ff. de nego. gestis. l. si. ff. de ritu nup. & hinc sequitur, q̄ si frater professus exiuit ordinem, & accepit uxorem palam, q̄ praesumitur errare, & ideo Inquisitor potest contra eum procedere, si uero clam, praesumitur in dolo esse, & ideo ad Inquisitores non spectat cognitio. Si uero tractamus de effectu delicti, tunc ratione mali exempli quod ex delicto sequitur peius est peccare palam, q̄ clam, & hanc theoricam Iaco. Butri. sequuntur Cy. Alberi. de Rosate, Saly. & Pau. de Cast. in d. l. memo. Abbas in ca. cum quidam. de iureiurando, ubi quis punitur magis ratione mali exempli, & in c. de homine. de cele. missa. Et licet Doctores communiter transeant cum dicto Iacobo Butriga, tamen quo ad propositum nostrum dicendum est. non referre quo ad delicti poenam, uel suspicionem haereticis, loquendo de causa delicti, id est de animo delinquentis, an iste qui plures ducit uxores superstitas, contraxit nuptias clā, uel palam, & pro elucidatione huius propositionis facio tres conclusiones. Prima est, q̄ palam contrahens binas uel plures nuptias uxorum simul uiuentium uidetur esse in errore, & sic male sentire de sacramento matrimonij. Secunda est, q̄ idem est censendum de eo qui clam contraxit. Tertia est, q̄ poena magis est exasperanda in palam contrahente, q̄ in clam, ratione maioris contemptus & scandali, & maior suspitio haereticis generabitur ex manifesto contractu, quam ex clanculario, & quo ad suspicionem haereticis resultantem ex dicto contractu, non facio differentiam quo ad primas duas conclusiones inter dolum & errorem. Et praemittendo quid sit dolus & quid sit error, dico dolum esse falsam asseuerationem cum intentione fallendi. l. j. §. doli. ff. de dolo, & Cy. in l. praescriptione. C. si contra. ius. uel uti li. publi. Soc. in consi. 159. in praesenti. col. 4. lib. j. Vel secundum Labeonem, dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum, fallendum & decipiendum alterum adhibita, & approbat Vulpianus hanc diffinitionem in d. §. dolum, & dolus est malicia prorumpes in damnum alterius. ut dicit Bal. in l. quae fortuitis casibus col. 3. C. de pigno.

gno. actio. & dolus committitur clam, & palam, fraus uero palam. l. iuris gentium. §. dolo. ff. de pactis. & l. 2. ff. de in litem iura. ut tradit Alberi. de Rosate in suo dictionario. in verbo. dolus. & secundum. S. Tho. 2. 2. q. 55. art. 4. Dolus est exequutio astutiae, qua excogitatae fuerunt uiae non bonae ad exequendum aliquem finem bonum uel malum. Error autem est applicatio animi ad falsum, ut dicit Bal. in l. quidam. colu. v. C. de iure. delibe. & errare est aliquid pro alio putare, uel falsum pro uero putare, secundum August. & colligitur ex. c. j. lib. j. de Trinit. & c. quis. 38. dist. cap. in quibus. 2. 2. q. 2. & qui errat dolo caret, ut probatur in l. 2. §. si publicanus. ff. vi. bono. rapt. ut notat Bal. in l. etiam. C. de furtis.

81 HIS † PRAEMISSIS, Quo ad primam conclusionem dico, q̄ palam contrahens nuptias cum pluribus simul uiuentibus censetur esse in errore, hoc est quia praesumitur, quod putat sibi licere, ut est tex. in l. si. ff. de ritu nup. ubi dicitur quod si quis duxerit uxorem consanguineam uel collateralem affinem in gradu uetito palam. ut errans punitur. non autem ut contumax. i. ut dolosus, & quia palam fecit leuius punitur, quam si clam, nam si clam dolo uideretur fecisse, & ideo grauius puniretur. Et aduerte, quia. d. l. fundatur quando dubitatur, an contraxerit sciens, uel ignorans, nam si sciens contraxerit, non est differentia an clam contraxerit uel palam, quia aequaliter punitur, ut ibi dicit gl. & bene. quam ibi tenet Saly. & sic. in his quae sunt de genere permissorum, si in specie sunt prohibita. plus punitur faciens delictum clam, q̄ palam, quia in eo est praesumptio maioris doli, & pro hoc facit tex. in l. non existimo. ff. de adm. tuto. l. pupillus. §. sane siquidem. ff. de auctori. tuto. l. uxor. C. de repu. l. non intelligitur. in prin. & §. si quis palam. ff. de iure fisci, & hanc conclusionem tenet Iaco. Bu. in d. l. nemo. quem sequuntur Cy. Alberi. de Rosate, & Saly. & Abbas in d. c. cum quidam, & in d. c. de homine. Aduerte tamen, q̄ Bal. subtiliter in d. l. nemo. dicit, q̄ consequentia quam facit Iac. ibi sibi non placet, facit palam conclusionem errare, & ideo dicit q̄ illud errare est ad exclusionem delicti, non autem ad inclusionem, Bal. non probat qualiter illa consequentia non teneat. Et ideo dicendum est, q̄ illa consequentia Iacob. Butrigarij sustineri potest ex duplici praesumptione, prima, quia cum existentes in ciuitate praesumantur scire ea quae palam fiunt in loco ut dixit Abbas in c. cum in tua. qui matri. accusa. poss. l. si tutor petitus. ubi Bar. notat. C. de peri. tuto. cle. unica. §. si. de concess. si. praeben. & quilibet de prouincia praesumitur scire illud quod publice factum est in parte prouinciae, ut scribit Abbas in c. j. col. 3. de postu. praela. & receptans bannitum non excusatur propter ignorantiam quando erat notorium in ciuitate q̄ erat bannitus. secundum Bart. in l. omnes. C. de agri.

- agri. & cens. lib. 11. praesertim illi qui habent purgare prouinciam malis, in quibus non praesumitur ignorantia, ut dicit Bal. in l. j. C. ad macedo. nisi probetur diligens inquisitio, ut dicit idem Bal. in l. fi. C. de testibus. ideo non praesumitur, quod palam contrahens vellet delinquere & se exponere periculo, ut deprehendatur in delicto, & sit immemor propriae salutis. l. sancimus. C. ad l. iuliam repet. Secunda est, quia in dubijs non praesumitur quis uelle delinquere. l. merito. ff. pro socio. Bar. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operi. no. nuncia. Abbas in c. constitutus. col. j. de rescrip. Bal. in l. j. col. 2. vers. circa ordinem. ff. solu. matri. cum alijs, ut scribit Decius in c. in praesentia. col. 7. de probatio. Unde extante haec duplici iuris praesumptione potius praesumendus est error quam dolus, quia errantes mitius puniuntur, quam dolosi, ut in d. l. fi. & sic consequentia Iaco. But. substineri potest. Et in eo quod Bal. dicit quod illud errare est ad exclusionem delicti non autem ad inclusionem. Dico quod si dictum Baldi referatur est ad casum dictae legis si. uer. si uero. ff. de ritu nup. est dubitabile, quia ibi mitius punitur errans quam dolosus, sed in casu suspicionis haereticis de qua agitur, ex eo quod palam contrahit, illud errare includit omnino delictum & non excludit, quia in his quae fidei sunt non multum distat a vicio, vel decipere posse, vel decipi. c. si cupis. iuncta glo. 16. q. j. & haereticis non est sine errore, ut dicit Bal. in d. l. nemo.
- 84 Et ideo resolutorie dicitur, quod error potest capi dupliciter, aut est error facti, aut error iuris, si est error facti, puta quia contrahens ignorabat illam mulierem, cum qua contrahit esse sibi affinem, uel consanguineam, uel illam alium virum habere, & contrahit cum illa palam, iste est in errore facti, & talis error excludit delictum a sic contrahente, & proprie est sine aliquo scrupulo, procedit d. l. fi. in vers. si uero. quia errans non conscient. l. si per error. ff. de iurisd. omnium iud. & error facti dicitur esse iustus, ut probatur in §. si quis agens. inst. de actio. & propterea dicimus uulgo, quod factum prudentis si mos fallit, ut in l. 2. ff. de iur. & facti igno. & intelligo hoc de errore facti alieni, prout est consideranda consanguinitas, uel affinitas ab alio causata, licet facta coniunctorum praesumamus scire quando noscimus illos. l. o. & u. ff. unde. cogn. & l. de tutela. C. de integr. resti. ut scribunt omnes in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & posth. ut dicit Card. in c. & si necesse. de dona. inter uirum & uxorem.
- 85 Secus uero esset si allegaretur error facti proprii, quia forsitan dicitur, quod ipse ignorabat, uel non recordabatur se alias nuptias contraxisse, quia talis error in facto proprio non esset tollerabilis. l. quamquam. ff. ad uelle. l. plurimum. ff. de iur. & fa. igno. iuncta. l. fi. ff. pro socio. & glo. 2. in l. si quis delegauerit. ff. de noua. contractus enim matrimonij est notabile factum

- factum & graue, & ignorantia non cadit. cum illorum de sent. excom. no. tant. Ant. de Bu. & alij in c. ab excoicatio, de resc. i. & talis error facti alieni ideo forsitan aliquantulum puniatur in d. l. fi. quia debuit contrahens inuestigare conditionem illius cum qua contrahebat. l. qui cum alio. ff. de reg. iuris. Bal. in l. in ciuile. C. de fur. Rapha. Cuma. in cons. 26. cum statutum. col. j. cum alijs, ut tradit Decius in d. l. qui cum alio, & Card. in cle. j. q. v. de consang. & affi. & propter hoc contrahens est palam, ut errans puniatur leuius, quam contrahens clam. Et hoc inquit illud comparatiuum, leuius, quod praesupponit suum positiuum, & participat de utroque, sed de uno magis quam de alio, facit. l. ubi autem non apparet. in prin. ff. de uerb. oblig. Bar. in l. cum filius. §. pater. ff. de leg. 2. Bal. in l. 2. C. de proba. & ibi potest et poni pro suo positiuo, ut leuius, i. leuiter, grauius, i. grauius, ut benignius, i. benigne. in l. benignus. ff. de leg. 2. Albei. de Rosate scribit in l. j. C. de dolo, & sic comparatiuum & superlatiuum aliquando non retinent uim comparatiui, nec superlatiui, sed positiuum, ut tradit Alber. in l. cum pater. §. rogatio. ff. de leg. 2. & moderni aliquid dicunt in l. iubere cauere. ff. de iurisd. omnium iud. Et sic patet, quod errans est in facto non excusatur omnino a poena in casu dictae legis si. & dictum Baldi in d. l. nemo, non est uerum simpliciter quod omnino excludatur delictum, quia puniendus est dictus praesens, licet leuiter, minuitur, non autem delictum, non autem omnino excluditur, & sic excusatur a tanto non autem a toto, ut in simili dicit Bal. in l. seruos. C. ad l. iuliam. de ui. publ. pro metu in atrocioribus non excusat, sed mitigat, unde non excusatur ille, qui metu tyranni occidit aliquem, sed poena mitigatur, quia non debet mori, defensor enim propriae salutis in nullo peccasse uidetur, ut. l. 3. C. ad leg. corne. de sicca, de cuius dicti ueritate plura scripsi in meo cons. 22. incipiente quia maximi ponderis est. uer. si. quo ad secundum dubium.
- 88 Et san delinquens in persona cuius conditionem non inuestigauit puniatur, & sic est attendendum factum, uel opinio delinquentis, ultra tradita in d. l. qui cum alio Fely. plura scribit in c. si uero, & capitulo. a nobis. de senten. excommuni. & haec quae dixi in habente errorem facti militant etiam in habente errorem iuris positiuum, & sic potest intelligi. d. l. fin. uer. si uero, ut dicit Card. in clemen. j. quaestio. j. cum sequen. de consangu. & affi. Secus uero est in errante in iure diuino seu naturali, ut quia contrahebat cum muliere quae duci prohibetur iure diuino, seu naturali, nam talis siue contrahat palam siue clam, non est differentia, quo ad poenam, ut est text. in dicta. l. fin. in princip. & huiusmodi ignorantia non excusat, ut dicit Cardina. in dicta. clementi. 1. quaestio. 6. In qua. l. fin. in eius principio, si aduertat, fit differentia inter gradus prohibitos iure naturali, & inter prohibitos iure positiuo, ut in primo praesumatur scientia.

tia l. octau. ff. unde cogn. & l. de tutela. C. de in integrum restitu. mino.
 cum allegatis in glo. in alijs uero ignorantia siue error, qui eo ipso præsu-
 mitur, q̄ palā fecit, & statim cū fuit sibi dictū, dimisit, uel erat minor, &
 ex his præsumitur iuris error, q̄ allegari debet, & articulari, ut in l. si adul-
 terium cum incestu. §. fratres. & §. incestum, ubi notat Bar. ff. de adulte. &
 in l. non fatetur, col. 4. uerfi. quæro qualiter. ff. de conse. Bal. in l. uendi. C.
 pro empto. & in l. 2. C. si quis rē mino. & in primo non fit differentia u-
 90 trum palā uel clā fuerit factus contractus sicut in secundo. Ex quo infe-
 ro ad secundæ conclusionis decissionem, quoniam cum cōtractus pluriū
 uxorū fit iure diuino & naturali prohibitus, ut supra dixi, sequitur q̄ nō
 est constituenda differentia siue clā siue palā quis binas uel plures nuptias
 contrahat ad incurrendā hæresis suspicionē, quia hæreses non solum palā
 committuntur ut probatur in c. hæreticus. ibi, principatus. c. dicit Apolto
 lus. ibi, pertinaci animositate defendunt. c. qui in Ecclesia. & c. qui aliorū.
 24. q. 3. c. si. in uerbo manifeste, de hæret. sed etiā occulte, inde dantur
 aliqui, qui sunt hæretici occulti. glo. in cle. j. de hæret. & in his quæ occulte
 fiunt, minores probationes requiruntur, ut dicit Petrus de Ancha. in c.
 in fidei fauorem. in si. de hæret. lib. 6. Abbas in c. præterea. colum. 2. uer-
 fi. adde prædictis. de testib. Alex. in consi. 53. uiso themate. lib. 2. maxime
 nostris temporibus hæreses occulte committuntur in his partibus Hyspa-
 niæ, cum uideant hæretici emendationē eorum in foribus esse, & merito,
 quia scintilla ignis dum parua est extingui debet, ne crescens totum orbē
 incendat. c. resecandæ. 24. q. 3. & ideo cognitio huius criminis ad inquisi-
 tores spectat, siue contractus iste factus fuerit clandestine, siue manifeste
 quia in utroque casu contrahens suspicionem hæresis incurrit ut uideatur
 male sentire de sacram. Ecclesiæ, iuxta d. ca. ad abolendā. in princ. de hæ-
 ret. ut supra in discursu huius quæstionis latissime fuit dictū, & hanc deci-
 sionē intellige iuxta ea quæ supra dixi in responsione ad contraria, & er-
 ror de quo in d. l. si. uerfi. si uero. erat excusabilis, & si non in toto tamen
 in tanto, Sed error illorum qui contrahunt plures nuptias non est excusa-
 bilis, quia est eorū, quæ ab omnibus sciuntur, prout est in prin. d. l. si. & li-
 cet error excusabilis excuset a dolo, ut dicit Bal. in d. l. etiam. C. de fur. ut
 in d. l. si. uerfi. si uero. facit. l. j. & ibi glo. ff. de condi. indeb. tamē error inexcusabilis
 est in ijs quæ sunt prohibita de iure naturali non excusat a do-
 lo uero. Dy. in c. ignorantia. de regu. iuris. in 6. Anto. de But. in c. 2. de cō-
 sti. Alex. de Imo. scribit in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omnium iud. Vn-
 de clā contrahens plures nuptias, & si dolo faciat decipiēdo illam cū qua
 contrahit ab errore non excusatur. gl. nota. in l. j. C. de inter. mat. quæ se-
 quuntur ibi Bal. & alij, & moderni in d. l. si quis id quod, & Bal. in l. quicū-
 que. col.

que. col. pe. C. de ser. fugi. cū alijs, ut scribit Fely. in c. cū quidam. de iure-
 91 iur. col. v. Quo ad tertiam uero conclusionē dico grauius esse puniendos q̄
 contrahunt palam, eo quia magis offendunt rempublicā, tribuentes alijs
 scandalū, contemnentisque iudicalem auctoritatē, & correctionem
 paripendentes, exhibentesque alijs exemplum, ut dicit glo. in d. l. nemo.
 in uerbo publicæ, ut ibi ponderat Iaco. But. C. de summa Trin. Sequun-
 tur Alberi. de Rosate, & Pau. de Castro ibi. Fely. in d. c. cum quidā. Et ge-
 neraliter de hoc brocardo, an grauius puniatur qui delinquit palā quā
 clam. scribunt Dy. & Bar. in l. j. §. generaliter. ff. ui bonorum rapto. cum
 alijs, & Dominus Iaso. in §. ex maleficiis. col. 4. institut. de actionibus. ad
 quos me refero.

S V M M A R I V M.

- 1 An mulieres striges uocata uadant per uaria loca corporaliter an uero spi-
ritualiter.
- 2 Striges unde dicantur.
- 3 Professio quam faciunt bruxiæ demoni est duplex.
- 4 Mulieres faciliōres sunt ad maleficia perpetranda quā homines.
- 5 Hæreticum an sit credere quod mulieres portentur de nocte per uaria ter-
rarum loca.
- 6 Quod mulieres striges moueantur a demone de loco ad locum consistit in
facto.
- 7 Opinio quæ fauet animæ in dubio tenenda est.
- 8 Harum mulierum translatio de loco ad locum uidetur longe a uerisimili, si
modus transferendi aduertatur.
- 9 Argumentum a simili quando habeat locum.
- 10 Femina quare potius inuoluuntur hoc crimine maleficiorum quā homi-
nes.
- 11 Feminis facilius iura subueniunt propter eorum fragilitatem.
- 12 Iura loquentia in aliquibus expressis habent etiam locum in non expressis
in quibus militat eadem ratio.
- 13 Hæreticum non est credere quod mulieres portentur de nocte a demone
per uaria terrarum spatia.
- 14 Mulieri uetula dicenti se fascinoisse aliquos pueros est credendum.
- 15 Mulieri bruxiæ dicenti se occidisse infantes de nocte credendum est.
- 16 Demones Deo permittente possunt mouere grandines & tempestates in
aere.
- 17 Mulier malefica in multis potest ledere homines etiam sanctos.

Maleficiari

- 18. Maleficiari possunt homines ut non possint facere aliquos actus carnales quos alias possent facere.
- 19. Maleficiorum pacta cum demonibus appositis signis.
- 20. Occasionem damni dans punitur.
- 21. Malefica punitur libet demon operetur.
- 22. Incubi & succubi quomodo inducunt homines ad peccandum.
- 23. Incubi & succubi quare exercent illos actus circa homines & mulieres.
- 24. Maleficas portari a demone corporaliter uel illudi mentaliter, utrumque possibile est, & est conclusio questionis.
- 25. Verba cui non conueniunt, nec eius dispositio conuenit.
- 26. Ars magica continet opera fallacia.
- 27. Confessioni accusati si testibus comprobatur standum est.
- 28. Presumptio iuris & de iure tollitur per confessionem partis dicentis factum aliter se habere.
- 29. Confessio est probatio probata, sicut instrumentum.
- 30. Presumptio non facti tollitur cum apparet de ueritate facti in contrarium.
- 31. Opinio qua fauet animam in dubio tenenda uidetur.
- 32. Opinio fauens animam, & si dura sit, illa est tenenda in penis imponendis, secus est in decidendis, quia a ueritate non est discedendum.
- 33. Verisimilitudinis presumpcio tollitur si in contrarium ueritas apparet.
- 34. Verbum similitudinem significans non semper similitudinem inducit quando sequitur absurditas intellectus.
- 35. Mulieres faciles sunt ad recipiendum illusiones diabolicas.
- 36. Qualitates non entium nulla sunt.

VIGESIMA QUARTA QVAESTIO.

1 **V**igesimo Quarto ¶ Quæro, An sit hæreticum dicere, homines uel mulieres strigos, strigia sue, lamios seu lamias, bruxios aut bruxias nūcupatos rapi a demone corporaliter & trahi per uaria terrarum spacia ad locum ludii. & introduci in domos alienas, ut ibi aliquod malum operentur, an uero hæc spiritualiter seu mentaliter in eis contingant, & quia scio apud excellentes iuris peritos de hac quæstione aliquando dubitatum, ideo eam late pertractabo, præmitto tamen quare sic nominentur, & quæ sit eorum earumue professio, prout experientia didici, quia de eis in iure nullam reperio factam esse mentionem.

2 Dicuntur tergo striges siue strigones denominationem capiētes ab animali quod dicitur strix, strigis, est enim nocturna auis de sono uocis dicta,

nam

nam quando clamat stridet, sic eæ mulieres ambulantes de nocte uersantur & clamant in maleficijs suis. Dicuntur etiam lamiaæ ab animali sic dicto, lamia est bestia monstruosa habens pedes æquinos, & cætera membra ut foemina, ut dicit glo. Esai. 24. & Grego. super Iob. 34. Inquit lamiam habere humanam speciem, corpus uero bestiale, & dicitur lamia quasi lania a laniando pueros, quia fabulantur vetulæ, lamias clausis ianuis domos intrare, infantes corrumpere, & laniare, postea uiuos restituere, & super illud trenorum. 4. fed & lamiaæ nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos, dicit gloss. lamia crudelior contra suos fetus quæ cætera bestia dicitur, & ideo lamia quasi lania dicitur, quia catulos suos laniare fertur, de hoc genere animalium plura scribit Aluarus pelagius in tracta. de planctu Ecclesie. lib. 2. arti. 7. col. x. Vnde quia eæ mulieres de quibus in hac quæstione est agendum, ambulant de nocte, & dicuntur intrare domos & pueros occidere, ideo lamiaæ dicuntur. Et vulgo huncupantur broxæ in regione uasconia ad septentrionalem partem montium pireneorum, ubi plurimum uigent. Earum ¶ professio secundum malleum maleficarum in 2. parte. cap. 2. est duplex, quædam solennis, quædam priuata, quæ seorsum demoni, quacunque hora fieri potest, Solennis fit, hoc modo, malefica in certam contionem statuto die ueniunt, & demone in assumpta hominis effigie vident, qui dum super seruanda sibi fidelitate eas cum temporalium prosperitate, & longitudine uitæ hortatur, alię mulieres maleficæ quæ adsunt illam nouiciam sibi commendant. Et si demone uiderit illam nouiciam esse cõtentam abnegare fidem Christianam, & cultum diuinum, & beatissimã Virginem Mariam, & sacramenta Ecclesie, tunc ipse demone manum extendit, & uice uersa illa nouicia stipulata manu, illa seruare promittit, & inde homagium petit, quod continet, ut in anima & corpore sibi æternaliter adhæreat, & pro posse alios quoscunque utriusque sexus sibi associare uelit, hortatur, adiungit etiam ut certa unguenta ex ossibus, & membris puerorum præcipue non renatorum fonte baptismatis sibi conficiat, per quæ cunctas suas uoluntates explere cum sua assistentia poterit. Et hic modus proferendi communis est utriusque sexui. Sed ¶ ideo posui in mulieribus modum professionis, quia ipsæ sunt faciliores ad hæc maleficia perpretanda quam homines, cū propter fragilitatē sexus, tū etiã ob carnalē concupiscentiã, & infatibilem quæ in eis fortius regnat, quæ in uiris, ut pater prouerb. pen. ideo dicitur hæresis maleficarum non maleficorum, ut a frequentiori fiat denominatio. In nã ad ea. ff. de legi. l. neque natales. ubi Bal. & alij. C. de proba. c. coram, ubi Abbas, in 2. no. de offic. deleg. Vetulæ præsertim hoc crimine inuoluuntur, & deformes,

R nam

nam cum non reperiant amatores, Sed ab eis contemnantur tanto illius carnalis concupiscentie ardore feruent, q̄ faciunt se strigas, & hinc plura nephanda committere audent, quæ potius sunt prætermittenda silentio, quàm dicenda.

5 HIS + IGITVR præmissis, Videtur prima facie dicendum q̄ hæreticum sit asserere has mulieres corporaliter duci a dæmone per diuersa terrarum loca. Primo per tex. in c. Episcopi. 26. q. 5. cuius uerba formalia hanc materiam tangentia sunt hæc. illud non est ommittendū, q̄ quædam sceleratæ mulieres retro post Sathanam conuersæ, dæmonū illusionibus, & fantasmatibus seductæ credunt se, & profitentur cum Diana nocturnis horis Dea paganorum, uel cum Herodiade, uel cum innumera multitudine mulierum æquitate super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia intempeste noctis silentio pertransire, eiusque uisionibus obedire uelut dominæ, & certis noctibus ad eius seruicium uocari, Sed utinam eæ solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent, nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc uera esse credunt, & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur, quapropter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, ut nouerint, hæc omnia falsa esse, & non a diuino, sed a maligno spiritu talia fantasmata mentibus fidelium irrogari arbitrentur, siquidem ipse sathanas qui transfiguratur se in Angelum lucis, cum mentem cuiusquam mulieris ceperit, & hanc per infidelitatem sibi subiugauerit, illico trāsformat se in diuersarum species personarum, atque similitudines, & mentem quam captiuam tenet, in somnijs deludens modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per quæcunque deuia deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis hoc nō in animo sed in corpore euenire arbitrat. Quis enim in somnijs & nocturnis uisionibus non extra ipsum educitur, & multa uidet dormiendo quæ nunquam uigilando uiderat. Quis uero tam stultus & hæbes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiratu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur, cum Ezechiel Propheta, uisiones domini in spiritu, non in corpore uidit, & audiuit, sicut ipse statim inquit, fui in spiritu, & Paulus non audet dicere se raptum in corpore. omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia credit & ijs similia fidem perdit, & qui rectam fidem non habet hic non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli, nam de domino nostro scriptū est, oīa per ipsum facta sunt. quisquis ergo credit posse fieri aliquā creaturā, aut in melius, aut in deterius immu-

tari,

tari, aut trāsformari in aliam speciē, uel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior. hæc ibi. Et pondera uerba dicti. ca. per quæ uidentur hæc falsa, & hæreticum esse ijs fidem dari. primo ibi dum dicitur, mulieres seduci illusionibus dæmonum, & sic non est uerū, q̄ per noctē dicende sint ambulare. Secundo, ibi, nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta hæc uera esse credunt. Tertio, ibi, & credendo a recta fide deuiant. Quarto, ibi, ut nouerint hæc omnia falsa esse. Quinto ibi, cum solus spiritus hoc patitur, infidelis hoc non in animo, sed in corpore euenire arbitrat, & ibi, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt etiam in corpore accidere arbitrantur. Sexto ibi, qui talia credit & ijs similia fidem perdit &c. Septimo ibi, proculdubio infidelis est, & pagano deterior. Secundo principaliter, pro hoc facit quoddam uulgare exemplum quod refertur de uetula, quam cum conuertere non posset quidam religiosus, ipsa dixit se transituram ad dominam Hærodiadem, uel Venerē, & tunc ipsa uetula posuit se in cubella, & cum somniaret uersus Hærodiadem uehi, & manus læta proieceret, uas illud in quo iacebat ex motu sui corporis uersum est, & uetula cum confusione in terram cecidit, nec moueri quis debet, q̄ pedes harum uet ularum pro tunc adusti non sentiant ignem, quia dæmon fantasmata in imaginatione illarum mulierum tantum intendere potest, ut anima extra nihil sentiat, ut patet in habentibus morbum caducum, quia et adustionem non sentiūt in infirmitate sua, quia anima in interioribus passionibus uel doloribus præssa non sentit ignem, & naturaliter quidem (specialiter mulieres quædam) faciliter ex imaginatione possunt rapi ad intra, adeo ut non sentiant exteriora, ut ponit exemplum. d. August. lib. 4. de ciuitate Dei ca. 24. de quodam præbytero nomine Restituto in parrochia calamen. Ecclesie. quando ei placebat (rogabatur autem, ut hoc faceret ab eis qui rem mirabilem coram scire cupiebant ad imitandans quasi lamē tantis cuiuslibet hominis uoces) ita se ufferebat a sensibus, & iacebat si milimus mortuo, ut non solum uellicantes, atq; pungentes minime sentiret, sed aliquando & si igne ureretur admoto sine ullo doloris sensu, nisi postmodum ex uulnere, non autē obnitendo, sed non sentiendo nō mouebatur corpus, eo q̄ tanquam in defuncto nullus inueniebatur anhelitus, hominum tamen uoces si clarius loqueretur, tanq̄ de longinquo se audisse postea referebat, & ego cognoui quandam mulierem cui hæc cōtingebant, quod siue miraculo, siue adiutorio demonis hæc accidere posse assereram, ex dicto August. proxime adducto. Tertio principaliter pro hac parte adducitur tex. in c. quicumq; sacerdotum. in fi. 26. q. 5. ubi di-

R 2 citur,

citur, in Aquilegiensi. ca. contineri, q̄ ea quæ fiunt per incantatores non in corpore sed in spiritu fieri dicuntur, & probatur auctoritate Augustini in c. nec mirum. ea. caus. & q. ubi in uers. iis ergo portentis. Inquit, ijs ergo portentis, per diaboli fallaciam illuditur curiositas hominum, quando appetunt scire quod nulla ratione conuenit eis inuestigare, & subiungitur in uers. semper, ergo diabolus sub uelamine latens prodit se, dum ea constringit quæ inherent personis, per quas fallere nititur, & ibidem et dicitur, q̄ hæc omnia magicis præstigijs potius fingeantur q̄ rei ueritate completerentur, unde in d. c. concluditur, q̄ ea quæ fiunt arte dæmonis siue fiant arte magica, siue nigromantica, siue hydromantica, uel alia simili arte dicuntur falsa & fantastica ac imaginaria. Quarto † principaliter uidetur, quia cum hæc consistant in facto, hoc est, p̄ moueantur a dæmone de loco ad locum, & ducantur per multa terrarum spacia non præsumuntur nisi probentur, nam facta non præsumuntur. c. licet Romanus, de consti. lib. 6. & uulgo allegatur, l. in bello. §. factæ. ff. de capti. q̄ lex hoc nullatenus probat, sed melius probatur in l. quæcunque. §. si a pupillo. ff. de publicia. & ad hoc allegat Bal. in consil. 198. statutum ciuitatis. lib. 2. Inno. c. super litteris, de rescriptis, & est rex. in l. consilio. §. si. ff. de cura. furi. quem Areti. ad hoc allegat in consil. 88. in præsentia consultatione. post medium. facit. l. j. C. de proba. & l. asseueratio. C. de non nu. pec. quas ad hoc adducit Soc. in consil. 27. pro decisione. col. 3. lib. j. ubi etiã allegat. d. §. factæ. qui hoc mihi nunquam probauit. libr. 3. Quinto † hæc res uidetur magis pia & fauorabilis animabus christianis, nam remouet animas ab ijs prauis desiderijs, quia multi credentes hæc falsa imaginaria & fantastica abstinebunt se a consortio harum mulierum huiusmodi sectæ sequacium, & ex aduerso arbitantes hæc uera, faciliter prolabantur in hæc praua desideria, desiderabunt enim fieri consortes harum uentularum, & in dubio tenenda est illa opinio per quam euitatur peccatum, & sic illa quæ fauet animæ cap. ad audientiam. de homicidio. c. Inuenis. de sponsa. clemen. exiui. de uerb. si. l. semper. ff. de reg. iu. facit cap. ul. ti. 19. dist. & alibi dicitur, q̄ fauore animarum fit extensio iuris etiã pœnalis, ut no. gl. in c. sciant cuncti, & c. si. de electio. lib. 6. scribit Abbas in consil. 114. in quæstione mouenda inter Antonium. in si. lib. 2. Moderni. in Auth. quas actiones colum. 6. C. de sacro. Ecclesi. Ioan. de Ana. in capitu. in ciuitate. colum. 3. de usuris, summa enim res est quæ pro religione facit. leg. sunt personæ. ff. de religio. & sumpti. func. Sexto † principaliter uidetur harum mulierum translatio de loco ad locum esse longe à uerisimili, si modus transferendi aduertatur, nam prout dictum est, parant sibi unguentum ex membris puerorum, præsertim

præsertim interemptorum ab eis ante baptismum, & conficiunt ad dæmonis instructionem sedile, aut lignum, & se & illud inungunt, quo facto statim (ut inquit) in aëra feruntur, & hoc fit siue de die siue de nocte uisibiliter, sed etiam si id uolunt inuisibiliter, secundum quod dæmō facere potest, ac subito pertranseunt per multa terrarum spacia, & talia faciunt in ludo seu coreis a dæmone paratis in eundo, & redeundo, ut a uerisimili remota, unde quod remotum est a uerisimili imaginem habet falsitatis. l. milites. §. oportet. C. de quæstio. l. si ita quis. in fin. ff. de iurictio. cap. quia uerisimile. de præsumptio. l. non est uerisimile. ff. quod metus causa, hinc dicebat Bald. in l. 1. col. 3. C. de seruis fugi. fuisse castam quandam inquisitionem, in qua continebatur q̄ familiaris mandauit domino, & idem si diceretur q̄ filius mandauit patri, sequitur Fely. in d. ca. quia uerisimile, & si dicta testium repugnant uerisimili non probant, ut dicit Abbas in d. c. quia uerisimile, & testis dictum non uerisimile esse suspectum de falso, ut late scribit Hyppo. de Marfil. in l. j. in principio. colum. 15. ff. de quæsti. & in consil. 31. incip. bonorum omnium. lib. j. hinc est, q̄ si iudex uidet instrumentum non continere uerisimile, licet contineat possibile, non debet ei fidem dare. Soc. in consil. 28. uisus testamento. colu. 4. libr. 3. Fely. plura scribit in cap. Auditis. colum. x. de præscriptio. Et ea sequenda sunt quæ uero sunt proximiora, sicut sunt ea quæ sine ueritate non consueuerunt esse, ut dormire in lecto cū iuuenula sine pollutione, unde obstetricibus dicentibus cognitam magis credendum est, quàm dicentibus uirginem, quia experimentum uerorum sermorum est, ut concordet cum rebus sensatis, secundum Auerroem, ut dicit Bal. in l. testium. col. si. C. de testibus, & l. j. C. de seruis fugi. Septimo principaliter pro his facit tex. iam allegatus in d. cap. Episcopi. ibi in uers. omnibus itaque annunciandum est, q̄ qui talia credit, & his similia fidem perdit & c. quia licet omnia quæ dicuntur in illo textu, quæ ille mulieris faciebant non conueniant professioni, & gestis harum mulierum de quibus agitur, similia tamen hæc illis sunt, & signanter, quia ille dicebant se portari de nocte per multa terrarum spacia, hoc idem hæc mulieres fatentur, illæ credebant illud contingere eis corporaliter, & non spiritualiter, sic etiam istæ hoc credunt, unde sicut illi qui illa sic euenire credunt sunt hæretici, sic pari ratione dicendum est in proposito, & sufficit nobis simile esse in proposito, licet non in oibus. Nam † ad hoc ut argm̄ ualeat a simili, sufficit q̄ detur similitudo eo respectu quo inducitur argumētum, licet alijs sit dissimile, ut dicit Io. And. i. c. nō p̄c. §. j. & ibi Domi. col. pe. de p̄bē. li. 6. lat. scribit in l. inter stipulantē. §. sacram. col. 4. ff. de uerb. obli. l. si creditori. ff. de ope. no. nun. l. clam possi-

dere. in prin. col. j. & l. naturaliter. §. nihil commune. col. j. ff. de acqui. posses. cap. constitutus. ubi Abbas notat. de appella. idem Abbas in cap. quemadmodum. de iureiura. Decius, & alij moderni in c. translato. de consti. a similibus ergo ad similia tenet argumentum. l. nō possunt. ff. de legib. ubi Claudius nota. Alberi. in l. ideo. ff. eo. Decius in cap. cum uere rabilis. col. 4. super gloss. 1. de exceptio. Corneus in consi. 5. 4. uideatur. libr. secundo. Iaso. in l. pen. col. j. C. de collatio. & ualet argumentum a simili etiam in exceptis a regula. Decius in consi. clj. col. 4. & etiam in exorbitantibus quando agitur de favore. Iason. in l. si ex toto. ff. de legat. j. & maxime tunc hoc efficax argumentum procedit quando in lege est scriptum q̄ sua dispositio habeat locum in similibus, ut in dict. cap. Episcopi, dicitur, qui credit contenta in dicto capitulo & his similia, fidem perdit, unde sicut credens esse uera, quæ ille mulieres faciebant, quod in eorum corporibus contingebant, cum fierent res uere fantasticae, & in spiritu fidem perdit, sic pariter uidetur dicendum de ijs mulieribus de quibus agitur, ut fidem perdat qui credit ea quæ eis contingunt geri in corpore, cum sit credendum geri in spiritu & imaginarie, & fantastice, ex quo ergo in istis duobus casibus est eadem ratio, per eandem rationem deciditur uterque casus, non per extensionem, immo sicut genus comprehendit species, sic generalis ratio diuersas species casuum emergentium complectitur, & esto quod essent rationes specie differentes, similes tamen, tunc esset proprie extensio, quæ est quædam progressio de termino ad terminum per adæquationem seu paritatem, hæc fuerunt uerba Petri, & Cyn. in l. iura non per singulas. ff. de legi. sequitur Paul. de Castro. in consi. 83. incipient. præsens casus modicam dubitationem habere uidetur. libr. 2. Alexand. scribit in consilio. 85. uidetur in præsentis consultatione. columna prima. Octauo ¶ & ultimo principaliter, facit, quia ut plurimum, qui hoc crimine inuoluuntur sunt fœminæ, & est ratio, quia iuxta Alexan. de Ales in 2. sententiarum (prout refert Cardin. de Turre Crema. in d. cap. Episcopi. ad quintam quæstionem) doctrinæ Dei talis fuit ordo, ut a Deo in Christum hominem descenderet, & a Christo in uirum, & a uiro in mulierem, caput enim mulieris est uir, caput uero uiri Christus, caput uero Christi Deus. 1. ad Corin. 11. e contra fuit de doctrina diabolica, quia ipse diabolus primo transfudit eam in mulierem, quæ minorem discretionem habebat. & per mulierem in uirum, ut Gene. 3. sicut ergo primo transfudit doctrinam peccati, ita fallacem doctrinam sortilegij transfudit frequentius in mulieribus, quàm in uiris. Vnde contra huiusmodi genera errorum est, quod nunquam audiuius sapientem uirum,

uel

uel fœminam, qui se uidisse supra dictas dicat stulticias, plerumque enim sunt quædam uetula stultæ, & homines infirmi, ut melancholici, phrenetici, maniaci, timidi, pueri, & huiusmodi rustici, & crassi ingenij, & pauperes. quia sub spe diuitiarum de facili, & a dæmonibus hominibus quo decipiuntur, idem dicit Alex. de Ales in 2. parte suæ summæ. q. 185. membro sexto. Et de his potest intelligi psalmista, Psalm. 85. dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis, mulieres ergo faciles sunt ad huiusmodi crimina, quia in eis ut plurimum regnat inidelitas, ambitio, & luxuria, & ille mulieres præ cæteris his maleficijs intendunt quæ illis uicijs maxime deditæ sunt, prout late traditur in malleo malleficarum. parte. j. q. 6. cum sequenti. Alias ¶ uero causas ponit Ioan. maior. in 4. sententiarum. disti. 33. q. 2. & Ioan. Vider. in suo præ. cap. xj. q. 21. & ideo facillime decipi possunt credentes hæc contingere in corpore & non in sola mente, mulieres enim propter fragilitatem sexus facillime decipiuntur, & ideo iura illis magis subueniunt, quàm uiris. l. cum multæ. C. de dona. ante nuptias, & ex illa causa a multis prohibentur prout late scribitur in l. fœminæ. ff. de reg. iuris. ca. forus. de uerbo. signi. inde est q̄ non possunt se pro alio obligare. l. 1. ff. ad sena. conf. uelle. & plures casus traduntur in quibus fœminæ iuuantur propter earum fragilitatem ultra mares. in l. fin. C. de iuris & facti igno. cum igitur in d. cap. Episcopi. illæ de quibus ibi agitur sunt mulieres, & in eis deciditur illa illis contingere mentaliter non autem corporaliter, licet illæ contrarium arbitrentur, non uidetur absurdum dicere ¶ dispositionem illius decreti extendi ad propositum. Iura ¶ enim loquentia in aliquibus expressis habent etiam locum in non expressis, in quibus militat eadem ratio, ut est glo. in clem. auditor. in uerbo beneficio. de rescript. quam ad hoc allegat Alexan. de Imo. in l. Marcellus. in prima. in 4. col. ff. ad Trebelli. gloss. in clem. 2. in uerbo, eisdem. de ætate & qualita. & ubi est similis ratio idem est statuendum. l. his solis. ibi, satis etiam tacite. cautum putamus. C. de reuo. dona. l. illud. ff. ad l. ac qui. Bald. in rubr. C. de nauti. fœno. & l. per diuersas. col. j. C. mandati. & Bal. notabiliter in l. j. C. de interdictis.

13 PRAEDICTIS ¶ TAMEN non obstantibus, contrarium de iure uerius est, quod non est hæreticum asserere mulieres de quibus agimus portari per diuersa terrarum spacia de die, uel de nocte ex pacto inter eas, & dæmonem inito, & intrare domos de nocte, & ibi suffocare infantes, & hanc partem tenent scriptores, malleus malleficarum in 2. parte, cap. 3. & Episcopus Abulen. super Mathæum cap. 4. uersu. iterum assumpsit. Magister Siluester in sua summa, in uerbo hæreticus. 3. conclu-

R 4 dens

dens has strigas aliquando portari corporaliter a dæmone per diuersa loca, & hoc non est impossibile, nec est hæreticum sic asserere, aliquando hæc eis contingere mentaliter, & imaginarie. Primum patet, quia, ut inquit Abulen. in dicto loco, non est dubium quin diabolus sit tantæ potestatis, quod non solum unum hominem, sed etiam multos possit simul per aerem portare, & quasi in momento ad diuersa loca deducere, quia dæmones naturalia non perdidit, & tamen ipsi in naturalibus sunt æquales Angelis bonis, immo plures de dæmonibus sunt excellentiores in naturalibus multis Angelis bonis, cum de quolibet ordine Angelorum dicantur aliqui cecidisse, Angeli tamen boni sunt tantæ potestatis, quod possunt mouere cælos, quia tam philosophi, quam sacra scriptura profitentur cælos moueri per intelligentias, quas nos uocamus Angelos, & ista est potestas admiranda, ideo qui potest mouere cælos poterit mouere simul multos homines sub quanta celeritate uoluerit. Item patet, quia hoc sæpe factum tam per dæmones, quam per Angelos bonos, de dæmonibus patet, quia diabolus portauit semel Christum de deserto in pinnaculum templi, & iterum de pinnaculo in montem excelsum, ut patet Matthæi. 4. & Lucæ. 4. cum ergo potuerit dæmon portare Christum, & quantumcunque alium poterit, nam Christus non erat læuioris corporis, quam cæteri homines, sed habebat grauitatem naturalem commensuratum secundum quantitatem sui corporis, maxime quia si dæmon ante hoc nullum hominem portasset de loco ad locum, non niteretur Christum portare, sed ipse portauerat alios ante hoc, uel nouerat vires proprias, & sciebat quod portare poterat. De Angelis bonis patet, quia Angelus domini quasi in momento transtulit Abacuch de iudæa in caldeam per capillum capitis, Dan. 14. ipsa quoque quotidiana experientia ostendit, quæ utinam non tam cognita esset, multos enim scimus qui quasi in momento de locis distantibus ad alia loca se transtulerunt deseruientibus sibi dæmonibus ad hoc, qui principes maleficiorum sunt, & istud ita manifestum est quod imprudentia sit negare, cum mille nobis testes occurrant qui sibi horum conscij sunt. Dicendum est ergo, quod homo sponte potest a dæmonibus portari per diuersa loca, ut sic coirent cum eis in operibus maleficiorum, aliquando etiam aliqui homines inuiti rapiuntur ad alia loca remota, siue per eorum peccata, siue ex Dei dispositione per aliquod mysterium, & de his etiam testes non defunt. scilicet quod aliqui per artem maleficiorum coegerint aliquos de locis remotissimis Deo permittente quasi in momento transire ad se uenire, & nisi Deus prohibeat, huiusmodi sæpe fierent. Sic patet in uita beati Cypriani, & Iustinae, sic etiam patet in uita beati Iacobi, nam Hermogenes mittebat dæmones ad domum beati Iacobi, ut ipsi & Philerum discipulum suum ad se uinctos perducerent,

cerent, sed a Christo arcebant. sic etiam patet in uita beati Petri de Simone mago, quod subleuantibus eum dæmonibus per aerem uolabat, ista autem uulgata sunt, nec quisquam nisi impudenter ea negare poterit. Vnde quod dicitur de mulieribus quod per noctem discurrunt per diuersa loca, uerum est, nam sæpe hoc inuentum est, & iudicialiter punitum, & aliqui uolentes imitari eorum nequas ceremonias magna incommoda incurrunt, nec potest dici illud per somnium accidere, cum non solum ipsi qui passi sunt, sed etiam plures alij huiusmodi rei testes erant, nec est de eis aliqua causa dubitandi. Verum est tamen quod apud simplices aliquibus ueris multa falsa circa hæc admixta sunt, quia dæmones non solum in moribus, sed etiam in fide nocere cupiunt, & ita credi uetat sacra doctrina, quia plura eorum contra fidem sunt, & dicit Magister Siluester de priorio in d. loco. §. quinto, quod strigæ possunt naturaliter deferri a dæmone corporaliter ad locum, ubi cum dæmone noctu iocantur, & in hoc dicit omnes consentire, nec habet dubium, quia materia corporalis inferiorum corporum Angelicis spiritibus, siue bonis, siue malis obedit ad nutum quantum ad motum localem, secundum Augustinum. & omnes theologos eo modo quo humanum corpus mouetur ab anima, nec mirum, quia etiam cæli ab eis localiter mouentur, ut & magis frequenter in hoc opere dæmonum utuntur, sicut patet per ea quæ dixi de Hermogene. Et facit quod inquit Ioan. Videri in suo præceptorio. præcepto. j. c. 11. q. 4. quod in quodam monte circa Berneuse oppidum, referuntur intra antrum uiri & feminae deuotissimæ uiuentes, nullam communionem habentes cum aliis fidelibus, nisi quod in festiuitatibus pro sacramentis recipiendis transferuntur per aera ad quosdam sibi notos præbiteros in parrochiis, & talia opera dæmonis esse, prout funditus dicit se inuestigasse. & subdit in q. 7. quod licet ut plurimum credendum sit hæc fieri in spiritu, hoc est in imaginatiua hominis, non realiter, ut refert Guiler, parisiensis, in lib. de uniuerso, de his quæ feruntur de monte ueneris, ubi cum pulcherrimis feminis dicuntur quidam frui luxuria & uoluptate ad placitum, & in ueritate eis hæc fieri uidentur, quæ tantum in apparentia fiunt, ut refert quod quidam miles se sic putabat frui quadam femina luxuriose, qui euigilans reperit se in luto quodam realiter amplecti quoddam cadaver bestie mortue. Tamen aliquando corporaliter fiunt, ut patet de puero quinquenni cuiusdam nobilissimi uiri, qui puer monachus pro tunc factus, cum nocte quiesceret in cella monasterij, mane in pistrino clausis ianuis inuentus est, qui requisitus dixit se a quibusdam hominibus in magnum conuiuium deductum ubi omnes æpularum diuitiarum uidebantur. ubique eum manducare fecerunt, ut refert Petrus Damiani. Et habetur in Speculo hystoriarum. libr. 26. capitulo. 43.

Sic

Sic hæc nonnunquam corporaliter realiterque contingunt, alioquin præ dicit dictus magister Silvester in d. loco. §. sexto. oportet peene infinitos inquisitorum processus falsos esse, & sensum negare, quia multa experti sunt circa hoc, & signanter his proxime elapsis diebus hæc acciderunt in inquisitione Nauarræ, nam uix sunt aliquæ mulieres his maleficijs infectæ exire de nocte a domibus earum per fenestras altas, nullo quæ uideretur iuante, & illæ postea captæ confessor sunt, se ipsas duci a dæmone per uaria terrarum spacia, prout ego a probis, & fide dignis personis didici, & extant processus & confessiones illarum mulierum in dictæ inquisitionis officio, & hæc non possunt rationabiliter plus negari esse realiter, & corporaliter peracta, quam nunc me scribere, quod utique quis negare posset dicens me illud, ut uidear mihi aut alijs scribere.

Deferuntur ergo hæc mulieres aliquando realiter, & aliquando etiã de die inuisibiliter, quod utique diabolus potest, ut in dict. §. sexto, nec est mirum si opere dæmonis hæc fieri possunt, nam ut scribitur in maleo maleficarum. 2. parte. c. 3. tanta inest diabolo uirtus naturalis omnia corporalia excedens, quod nulla uirtus extranea ei comparari possit, iuxta illud Iob. nulla est potestas super terram, quæ ei comparari possit, immo ipsi lucifero tanta naturalis inest potestas, seu uirtus, quia maior etiã inter angelos bonos in cælo non existit, sicut enim omnes angelos in naturalibus excesit, ut naturalia per calum non sunt immutata, sed tantummodo gratuita, ideo adhuc in eo remanent, licet obfuscata, & ligata, unde glo. super illud Iob. dicit, & si omnia superat, meritis tamen sanctorum subiacet. sufficiunt ergo hæc aduersus illos qui huiusmodi corporales transuersiones aut omnino negant, aut quæ solūmodo imaginariæ, & fantastice fiant affirmare conantur, qui utique in suo errore si relinquerentur parum esset, immo nec multum aduertendum, Dūmodo in fidei contumeliam harum error non uergeret, dum asserunt quod omnia maleficia quæ eis iuste tanquam instrumentis dæmonum uere & realiter imputantur, existant modo imaginariæ, & illusorie tanquam innoxii esse imputanda, & consequenter quod illa translatio est fantastica, unde & plures impunitæ in magnam creatoris contumeliam, & grauissimum ipsarum augmentum, detrimentumque animarum illarum & cæterorum scandalum remanserunt.

Et hæc mihi uidentur uera, saluo meliori iudicio, quamuis anno. M. d. xxxj. dum Cæsar augustæ essem uocatus ad cõcilium generalis inquisitionis de mandato Papæ Adriani super examine duorum processuum qui formati fuerunt contra duas mulieres bruxias, tenuerim contrariã sententiam, quæ tunc mihi uisa fuit uera, nunc uero latius inquirès prædi etiam

dictam facio conclusionem, uidelicet quæ hæc possunt contingere aliquando corporaliter & realiter, aliquando imaginariæ, mentaliter seu fantastice, & in hoc standum est testibus & confessionibus dictarum mulierum & complicum, ac sociarum.

14 Ex qua conclusione uera existente infero plura. Primū est, quod si huiusmodi mulieres præsertim uetulæ dicant se fascinaſſe aliquos pueros, eis est credendū, cum huiusmodi fascinatiō sit possibilis, quæ dupliciter fit, primo quando aliquis ex aspectu mali uolo læditur, & maxime in uetulis, quæ uisu urenti, & aspectu inuido fascinant pueros, qui ex hoc infirmantur, & uomunt cibum, & secundū Sanctum Tho. in q. 117. articulo. 3. ex forti imaginatione animæ immutantur spiritus corporis coniuncti, quæ quidem immutatio spirituum maxime fit in oculis, ad quos subtiliores spiritus perueniunt, oculi autē inficiunt ærem continuū usque ad determinatū spacium, per quē modū specula si fuerint noua & pura, contrahunt quandā impuritatem ex aspectu mulieris menstruatæ, ut Arist. dicit de somno & uigilia, sic igitur cum aliqua anima fuerit uehementer commota ad maliciã, sicut maxime in uetulis contingit, efficitur secundum modū prædictū aspectus eius uenenosus, & noxius, maxime pueris, qui habent corpus tenerū, & de facili receptiuū impressionis. Possibile est etiã, quod ex Dei permissione uel ex aliquo facto cooperetur ad hoc malignitas dæmonū cū quibus uetulæ sortilegæ aliquod fœdus habent. Secundo modo capitur fascinatiō pro ludificatione sensus, quæ per artes magicas fieri consueuit, puta cum hominē facit aspectibus aliorum apparere leonē, uel cornutū, & huiusmodi, & hoc etiã potest per dæmones fieri, qui habent potestatem mouendi fantasmata & reducendi ad principia sensuum, ipsos sensus immutãdo, & sic intelligitur quod inquit Paul. ad Gala. 3. quis uos o infensati galatæ fascinauit non obedire ueritati, quasi dicat uos estis sicut homo ludificatus qui res manifestas aliter accipit, quam sint in rei ueritate, prout ibi scribit S. Tho. post glo. & de hac fascinatiōe non loquimur, sed de prima, de qua aliquid scribit S. Tho. lib. 3. contra gentiles. c. 3.

15 Secundum est quia si dicant de nocte intrasse domos aliorum ibique suffocasse infantes, eisdem est etiã credendū, quia hæc talia fieri possibile est dæmone has maleficas mulieres manu ducente, & ideo dicuntur maleficæ secundū Iſido. 8. Ethim. c. 9. ob facinorū magnitudinem, unde cū facere malū ad omnes peccatores pertineat istis nomen malefactorum appropriatur, nã peccatum earum detestabile est, quia aperte repugnat fraternæ charitati, hæc elementa eoncutiunt scilicet opere dæmonū, turbant mentes hominū, ac sine ullo ueneni haustu, uiolentia tantum carnis

nis interimunt, ut Lucanus dicit, hæc Iſido. & Auguſt. in ca. nec mirum.
 16 26. q. 5. Sicque ꝑ dæmones & ſui diſcipuli talia maleficia in fulminibus,
 grandinibus, & tēpeſtatibus concitare poſſunt, accepta poteſtate a Deo
 quo ad dæmones, ſeu eius permiſſione quo ad ipſius diſcipulos, ut ſacra
 teſtatur ſcriptura, Iob. j. & 2. ubi accepta poteſtate a Deo dæmō ſtatim
 procurauit, ut Sabei quingenta iuga boū, & quingentas aſinas auferrent,
 & deinde ignis de cœlo descendens ſeptē milia camelorū conſumeret,
 & tandē ſeptē filia & tres filij per uehementē uentum, & per lapſum do
 mus occubuerunt, & ſamuli multi, uno qui nunciauit dēpto, interierūt,
 utiq; v̄t ulcere peſſimo ſancti uiri corpus percuteretur, & uxor & tres a
 mici eius, ut ipſum uexarent grauiter procurauit. Vbi S. Tho. in apoſtil
 la ſua ſuper Iob. inquit, neceſſe eſt conſiteri, q̄ Deo permittente dæmo
 nes poſſunt perturbationē aeris inducere, uentos concitare, & facere, ut
 ignis de cœlo cadat. quāuis enim natura corporalis non obediāt ad nutū
 Angelis, neque bonis, neque malis ad ſuſceptionē formarū, ſed ſoli Deo
 creatori, tamen ad motū locale naturā corporalis nata eſt ſpiritali na
 turæ obedire, cuius indiciū in homine apparet, nā ad ſolū imperium uo
 luntatis, quę ſubiectiue eſt in anima, mouentur mēbra, ut opus diſpoſitū
 a uoluntate proſequantur, quæcunq; igitur ſolo motu locali fieri poſ
 ſunt, hæc per naturalē uirtutē non ſolū boni, ſed etiam mali facere poſ
 ſunt niſi diuinitus prohibeantur, uenti autē & pluuia, & aliæ huiusmodi
 æris perturbationes ſolo motu uaporū reſolutorū ex terra & aqua fieri
 poſſunt, unde ad huiusmodi procreanda naturalis uirtus ſufficit. hæc
 Tho. mala enim, quæ noſtris exigentibus peccatis in mundo fiunt Deus
 uelut per ſuos tortores iuſte per dæmones ſolet infligere. Vnde glo. ſu
 per Pſal. 104. uocauit famē ſuper terrā, & omne firmamentū panis con
 triuit. inquit, hæc mala permittit Deus per angelos malos, qui talibus
 præpoſiti ſunt, uocat ergo famem i deſt angelum fami præpoſitum.

17 Malefici enim poſſunt ueraciter ſuis maleficijs homines lædere ſicut
 dæmones id p̄nt Deo p̄mittēte, ut in præceptorio. præcepto. j. c. 11. q. 7.
 poſſunt enim lædere quintupliciter. in rebus, fama, corpore, uſu ratio
 nis, & uita, de rebus patet in Iob. j. & ij. capitulis. ut dixi cui pecora, do
 mū & liberos abſtulit, de fama patet in legenda Beati Hieronymi teſtā
 te Ioan. Andrea in Hieronymiana, q̄ diabolus foeminā nobile in lecto
 prouocare cepit ad luxuriā uerbis, dehinc factis ſollicitauit ad malum,
 quæ cū clamaret, dæmon in ſpecie ſancti Siluani Episcopi ſub lecto ſe
 minæ ſe abſcondit, ubi requiſitus & inuentus per luxurioſa uerba menti
 tus eſt ſe eſſe Episcopū Siluanū, in craſtinum igitur ſanctus uir diſparen
 te diabolo, diffamatus eſt grauiſſime, qua infamia tandē, circa ſepulchrū
 ſancti

ſancti Hieronymi ſtante diabolo in obſeſſo corpore, purgatus fuit.
 De corpore patet in beato Iob qui percuffus eſt a dæmone. ulcere peſſi
 mo, & refert Sigisbertus, & Vincen. in ſpeculo Hyſto. lib. 25. c. 37. quod
 tempore Ludouici ſecundi Imperatoris in parrochia maguntina dæmō
 ſæpe lapides iecit, & quaſi malleo domos percuffit, & deinde publice lo
 quendo, furta prodendo, & diſcordias ſeminando plures inquietauit, de
 inde omnes contra unū irritauit, cuius hoſpitiū ubicunq; manebat, in
 cendit, & ob illius peccata omnes pati affirmauit, unde tandē tantū agros
 pro hoſpitiū habuit. De nocumento uſus rationis, & uexatione inferio
 rum ſenſuū, patet in poſſeſſis, & arrepticijs, ut in Euangelicis hyſtorijs.
 Quod uita aliquos priuet, patet Thobia. 6. capitul. de ſeptē uiris Sara
 uirginis occiſis, qui propter luxurioſum affectū, & effeminatū appetitū
 in uirginē Sarā matrimonio eius non erant digni, unde cōcluditur quod
 ſicut dæmones per ſe poſſunt prædicta facere Deo permittente, ſic ad pe
 18 titionē harū maleficarū mulierū ex pacto inito cū dæmone. Hinc eſt,
 quod ab eis maleficiantur homines, & ſic ſunt impotentes ad actus car
 nales, & hoc fit per malignos ſpiritus qui habentes pactiones cū homi
 nibus ſeruant promiſſa, non quia ueraces. ſed ut alij eis adhæreant, quia
 ſi nulli pacta ſeruarent nulli eis ſeruirent. ut inquit Auguſt. & ut illi qui
 bus ſeruant promiſſa eos colant, nā ex ſuperbia ſua præcipue appetunt
 honores diuinos, Deus etiā permittit eos exercere poteſtatē ſuā ad impe
 diendū aliquos ab aliquibus, quos poſſent ſi non eſſent impediti, uel pro
 pter peccata eorū, uel propter aliquā aliā cauſam occultā, & hoc modo
 magus homo habens pactū cū dæmone procurat ab eo, ut iſtū impediāt
 a tali actu cū tali muliere, quādiu tale maleficiū perſeuerat, puta acus
 curuata, uel huiusmodi, & ideo curandū eſt, ut tale maleficiū, ſeu ſignū
 pro maleficio deſtruatur, quo deſtructo liberabitur maleficiatus, ut ſcri
 19 bit Scotus in 4 diſtin. 34. q. 1. Et dicit Gabriel in 2. diſtin. 8. q. 1. quod
 dæmones habent pacta cum ijs maleficis, ut dum aliqua uerba profe
 runt tali modo, puta ante ſolis ortum, uel in tali loco, uel tali geſtu, aut
 curuata acū, & ſimilia, ſequitur ille effectus, quē non uerba uel acus in
 curuata, ſed ipſe diſcurrens operatur, ut dicit glo. ordinaria exod. 7. uer
 ſi. quæ uerſa eſt in colubrum, & huiusmodi maleficia & incantationes
 poſſunt fieri per adhibitionē rerū naturaliū maleficiantis, ut uenenatarū
 hæbarū, radicū, lapidum, & cæterorum ſimiliū, quorum occultas pro
 prietates nouerunt dæmones, & non eſt dubiū ſecundū Gabrielē, quin
 talia applicata ſuis paſſiuis poſſint habere, non ex dæmonū uirtute, ſed
 naturali proprietate, operationē efficacem, & quamuis hæc contingant
 operibus dæmonis, nihilominus ipſis mulieribus maleficis imputanda
 ſunt,

sunt, & propter hęc grauis si me puniēdæ, ut patet in regulis generalibus
 20 iuris. Nā qui occasionem damni dat damnū dedisse videtur. l. nihil in-
 terest. ff. ad l. corne. de sicca. c. j. & si. de iniuriis & damno dato. l. qui oc-
 ciderit. §. in hac. ff. ad l. acq. l. antepen. §. si. ff. vi. bo. rapto. hinc dicimus,
 q̄ portans scienter literas homicidij, licet alter faciat homicidiū, tamen
 lator dictarum literarum puniendus est pœna homicidij, quia portauit
 dictas literas, & dedit causam homicidio, ut dicit singulariter Cy. in l.
 non ideo minus. C. de accusatio. quē Bal. allegat in l. j. §. ne autē. col. quin-
 ta. C. de cadu. tollen. hinc etiā est q̄ proxeneta contractus usurarij tene-
 tur ad restitutionem usurarū. l. si sciente. ff. ad l. Pompeiā de parri. Bar.
 in l. aut qui aliter. §. si. ff. quod vi aut clā, accedit, quia mandans & man-
 datarius pari pœna puniuntur. l. non solum. §. si mandato meo, vbi late
 Bar. ff. mandati. Angel. de Aret. latius scribit in suo tractatu maleficio-
 rum. in verbo. Sempronij mandatore, Bal. in l. non ideo minus. C. de
 accusa. scribitur in c. j. de offi. delega. facit cap. qui per aliū. de reg. iuris
 21 lib. 6. cap. mulieres. de sent. excommunic. Et ideo hęc maleficia impu-
 tantur merito dictis maleficis quibus diabolus sit author principalis, vnde
 scopa quā mulier intingeret aqua vt pluat, & sursum in aerē aquā spar-
 gendo, licet in se non causet pluuiā, nec posset mulier inde reprehendi,
 quia tamen ex pacto cū dæmone inuito talia maleficia facit, licet tamen
 sit qui pluuiā causet, ipsa tamen merito culpanda est per prædicta, & et
 ex eo, quia mala fide, & opere diabolico seruit, eius obsequijs se traden-
 do. facit. l. si. C. de maleficis, sic ergo in ijs maleficijs tria habent concur-
 rere, dæmon, malefica, & diuina permissio. c. si per sortiarias. 3. q. j. cap.
 22 nec mirum. in fi. 26. q. 5. Et si dicant hęc mulieres se supponi ad actus
 carnales a dæmonibus, nō est repellendū, quia hęc fieri possunt a dæmo-
 ne, quia vt testatur August. lib. 15. de ciuitate Dei. c. 23. creberrima fa-
 ma est, multique se expertos uel ab expertis audisse (de quorū fide dubi-
 tandum non est) siluanos & faunos quos uulgo incubos uocant, impro-
 bos sæpe extitisse mulieribus, & earū appetiisse ac peregisse concubitū,
 & quosdā dæmones quos dufios galli nuncupant, hanc asfidue immun-
 ditiā & tentare, & efficere, plures talesque asseuerant, ut hoc negare im-
 prudentiā uideatur, & dicit S. Tho. in prima parte quęst. 51. articu. 3. ad
 sextā, q̄ si ex coitu dæmonū aliqui interdū nascantur hoc non est per se
 men alicuius hominis acceptū, ut pote q̄ idē dæmon qui est succubus ad
 uirū, fiat incubus ad mulierū, sicut & aliarū rerum semina assumunt, ad
 aliquarū rerū generationē, ut inquit August. lib. 3. de Trinita. cap. 8. ut
 sic ille qui nascitur non sit filius dæmonis, sed illius hominis cuius est se-
 23 men acceptū, hęc S. Tho. Si tamen quærat quare dæmones se
 incubos

incubos faciunt, uel succubos, dicas nō esse causa delectationis, cum sp̄s
 ritus carnem & ossa non habeant. Lucæ. 24. sed illa est potissima causa,
 ut per luxuriæ uitium hominis corpus & animā lædant, ut sic ad omnia vi-
 tia homines proniores existant, & ideo ut tales euitemus, dicitur Leuitic.
 18. nec polluamini in omnibus ijs, quibus contaminatę sunt gentes quas
 ego eiiciam ante conspectum uestrum a quibus polluta est terra, cuius
 scelera ego uisitabo, ubi dicit glos. ordi. super uerbo. contaminatę gētes,
 dæmones sunt qui propter multitudinem dicuntur gentes uniuersę, qui
 cum de omni peccato gaudeant, præcipue tamen fornicatione, & idola-
 tria, quia in his corpus & anima, totus homo, qui terra dicitur maculan-
 tur, sed uisitauit Deus terram, idest hominum genus, & si libet inueneri tra-
 ctatum de incubis, & succubis, tradit Beda. in hystoriis anglorū. Guiliel-
 24 mus, & Thomas barbarius in li. suo de apibus. Ex quo ergo hęc duo quæ
 intuli possibilia sunt, standum est earum confessionibus dicentium se por-
 tari a dæmone, & fascinari ab eis infantes, occidi, seu suffocari, nam quod
 est possibile est factibile, & contingibile capit. j. de forma. fide. in uisibus
 feudorum, & hoc possibile posset dici de potentia facti, ut dicit Bal. in l.
 prima. ff. de iniusto. rupto. testa. nam si dæmō portauit Christum, posuit
 eum super pinnaculum templi, ut Matthæi. 4. & supra est dictum, multo
 magis has mulieres portare posset. l. non debet. ff. de regu. iuris, Alexan.
 in l. in actionibus. §. j. ff. de in litem iura. & ideo si quis potest aliquem oc-
 cidere a fortiori poterit illum uerberare, & contumelijs afficere. l. nec in
 ea, ubi Bar. notat. ff. de adulterijs. facit tex. in l. in suis. in fi. ff. de liberis, &
 posthu. cum alijs, ut scribit Decius in d. l. non debet, & Dy. in c. cui licet.
 de reg. iur. lib. 6. hęc duo tamen illata recipiunt modificationem prout
 late dicam in sequenti quæstione.

NON OBSTANT conclusioni superius factę quæ in contra-
 rium fuerunt allegata. & primo non obstat. d. c. Episcopi, & quia in eius
 intellectu consistit difficultas huius quæstionis, ideo discurrendo singula
 dicta dicti capituli inuestigabo differentias, seu conuenientias quæ as-
 gnari possunt inter sectam harum mulierum de quibus agitur, & inter se-
 ctam illarum mulierum de quibus loquitur. d. c. Episcopi. Dicitur igitur
 primo in d. c. Episcopi, q̄ ille mulieres dicebant se cum Diana dea paga-
 norū. æquitare, quod est falsum, quia in re nulla est talis dea paganorū in
 mundo isto, nec in alio, ergo falsum præsupponunt. Secundo dicebant
 q̄ cum hærodiade etiam æquitabant, hoc etiam est falsum, non enim cre-
 dendum, quod illa mala mulier adultera damnatissima, quæ fecit ampu-
 tari caput Ioan. Baptistæ exire permittatur de inferno ad æquitandū cum
 eis. Tertio dicebāt q̄ æquitabant super quasdam bestias, hoc etiā falsum
 est,

est, nec potest realiter, & corporaliter sic esse, ut bestia corporales, & uia sicut aqua, aut mule, aut cameli, aut asini possunt subito tam longa terrarum spacia transcurrere tam silenter, quod non perciperentur transire, cuius signum manifestum est, quod cum illustrat dies, bestia praedicta non apparent, nec locus ubi reponantur, aut quiescant apparet, donec iterum mulierculae illae euocentur ad aequitandum. Unde magis esse apparet somnia esse quae dicuntur. Quarto dicebant, quod obediunt iussionibus Dianae suae, dominae, & certis noctibus ad eius seruitium dicuntur euagari, quod est falsum, nec realiter, nec corporaliter potest contingere, quia sicut dictum est, talis Diana paganorum dea non est, & ideo praedicandum est omnibus ista falsa esse, & non a diuino, sed maligno talia fantasmata mentibus fidelium erogari siue inferri, siquidem ipse Sathanas qui transfiguratur se in angelum lucis, cum mentem cuiuscunque mulieris per falsam credulitatem subiugauerit, illico transformare se in diuersas species personarum, & similitudines, & mentem quam captiuam tenet multipliciter in somnis deludi, modo laeta, modo tristitia, modo incognitas, modo cognitatas personas ostendens, per quaecunque deuia deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis, hoc non in animo, sed in corpore arbitratur. Quinto quod una creatura ab alio quam a vero Deo mutaretur in aliam creaturam vel speciem eius, puta homo in speciem canis. Sexto credebant illae mulierculae, quod Diana uel Haerodiades conuersa in deam esset spiritus bonus, ex quibus patet quod in nullo praedictorum, paucis tamen infra exceptis, scilicet haec strigarum conuenit cum dictis mulierculis, quinimmo credunt spiritum eis apparentem esse diabolium inimicum Dei, licet ex voluptate vel desperatione illi se subiiciant, & consequenter illum non esse hominem conuersum, & deam bonam, nec se credunt uocari ad seruitium alicuius deae, non quod illa sit spiritus bonus. Praeterea illae mulierculae non dicuntur abnegare Deum, & crucem, gloriosissimamque uirginem Mariam & sanctos & sacramenta Ecclesiae, nec in dicto c. hoc continetur, sicut haec secta strigarum, ut est dictum supra in earum professione. Et sic patet, quod cui non conueniunt uerba non habet locum dispositio. c. indemnitate. §. pen. de electio. lib. 6. l. 4. §. praetor. ubi Bar. in fi. cum alijs. ut scribit ibi Alex. ff. de damno infecto, & Alexan. in consi. 17. requisitus. lib. primo, & in consi. 57. per spectis. lib. 2. Andre. Siculus in cap. significante. de rescriptis, & ideo uerba dispositionis sunt maxime attendenda, ut scribit Siculus in consi. 10. sapienter scribitur. colum. 1. libr. 2. cum alijs ut tradit Decius in capitulo. nullus. colum. fin. de electio. Et si dicatur, quod secta conuenit cum illis mulierculis, in hoc quod omnes credunt illa fieri in corpore, quod fit in imagine, vel solo sensu & spiritu. item quia omnes uagari credunt

ri credunt per uaria terrarum spacia. Item quia in d. c. dicitur, quod qui talia credit & ijs similia fidem perdit, & cum haec quae fiunt ab ijs strigis fiunt in ijs similia prohibitis in d. c. sequitur quod locum debet habere dispositio d. c. & pro hoc facit quod inquit Bar. in l. qui separatis. C. unde libe. col. fi. quod licet uerba non conueniant, satis est quod mens concurrat, quinimmo idem Bar. dicebat in l. curatoris. col. 2. C. de neg. gest. quod licet uerba in totum non conueniant, quatenus tamen adaptari possunt, illa dispositio debet seruari, per ea, quae scribit Ludo. Ro. in consi. 434. incipien. in quo quaeritur, ubi inter alia alleg. gl. in c. j. de decimis. Ad haec respondeo considerata mente dicti capituli, quae maxime est attendenda, & colligitur ex rationibus adiectis. in d. c. faciunt pro hoc ea quae traduntur per Cy. Bal. & alios in l. non dubium, de legibus, & l. scire leges. ff. de legibus. scribitur in c. fi. de re scribi. enim non negatur nec negari potest per ea quae supra deduxi, quod mulieres possint portari a daemonebus per noctem, & per diuersa spacia terrae pertransire, sed uetatur credi totum illud, quod ille asseruit, scilicet quod ambulabat cum Haerodiade, uel Diana dea paganorum, & credunt illam esse deam, sicut apud paganos pluralitas deorum tenebatur, dicere ergo Dianam illam esse deam, non est uerum, sed infidelitas, & quod haec sit intentio literae patet, quia quando accusatur iste error, quod innumerae multitudines hac falsa opinione deceptae haec uera esse credunt & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur, sunt autem daemones, haec Diana & Haerodias, qui se informa deorum uenerari faciunt, & licet cum eis uere per noctem ambulent istae mulieres, tamen in hoc seducuntur, quia putant illas esse deas, cum daemones sint. Insuper dicebant istae mulieres, quod super quasdam bestias ambulabant, uel equitabant, istud tamen non est uerum, quia nullae bestiae poterant per aere uolare, ut quasi in momento temporis magna terrarum spacia transirent, sed erant daemones qui aliquando in formas bestiarum, aliquando in caeteras formas se transfigurabant sicut eis placuerit, ut ex pluribus hystorijs apparet. Item errabant istae mulieres, quia dicebant se uocari singulis noctibus ad obsequium istius Dianae deae gentium, & obedire ei. tanquam dominae, nam non est in potestate daemonum homines ad ista trahere nisi sponte ipsi uelint, & pacta cum daemonebus ineant, quod autem homines inuiti trahantur per daemones rarum est, & propter speciales causas, & ideo quod istae mulieres singulis noctibus uocarentur cum Diana, & cogerentur obedire ei sicut domine falsum est. Et ad id quod dicitur quod est vitium infidelitatis hoc credere, & receditur a recta fide, dico, quod hoc non est in eo quod credatur homines posse portari a daemonebus per diuersa loca, &

quodd aliquando realiter portentur, sed in hoc q̄ credantur ista quæ supra dicta sunt, & maxime q̄ illa diana esset Dea, quia istum errorem specialiter litera condemnat ibi, cum dicat, errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Et non dicitur ibi q̄ sit error paganorum credere, q̄ homines a dæmonibus portentur seu portari possint, & sic ille error non consistit in credulitate realis portationis, sed in credulitate diuinitatis extra Deum. Præterea lex debet continere rationabilitatem. c. erit autem lex. 4. distin. sed reprobatio credulitatis realis delationis strigarum quantum ad motum localem reprobari non posset rationabiliter, cum multis exemplis fuit comprobatum hanc delationem realem esse possibilem, merito nõ est dicendum hanc credulitatem realis delationis in d. c. esse prohibitam. Ad illud uero quod dicitur q̄ hæc accidunt per somnium, cum diabolus fantasiam illudit, modo tristitia, modo læta ostendendo. Dico uerum esse talia posse sæpe, & ut in pluribus per somnium accidere, & putabit aliquis, q̄ uere exterius accidant, quia etiam prophetica reuelatio sæpe fit per imaginariam uisionem, non tamen ibi negatur quin ista possint fieri realiter exterius, sicut ponitur ibi exemplum de somnijs, in quibus homo nihil reale patitur eorum quæ se putat pati, & tamen per hoc non tollitur quin realiter talia fieri possint extra somnium. Ergo negandam non est mulieres maleficas & etiam viros factis quibusdam unctionibus a dæmonibus assumi, & per diuersa loca portari, & multos huius generis in unum locum conuenire, & dæmonibus honorem quendam exhibere, ac libidini, & omni turpitudini uacare. Nec obstat q̄ in d. cap. dicitur hæc fieri in somnijs & in solo spiritu, dico enim, q̄ non dicit, hæc semper in somnijs & spiritu fieri, sed ideo sic dicit, quia sic fit in pluribus, nec faciat in solo spiritu, & consequenter semper in spiritu fiunt, quia ad hoc dicit magister in d. loco. §. 7. circa fi. q̄ hæc omnia fiunt in solo spiritu, sed non semper in solo spiritu, nec hoc intendit tex. alioquin ridiculosa esset sua probatio, quia ex particulari uellet probare uniuersalem sic arguendo. Ezechiel, & Paulus uiderunt in spiritu, ergo omnes uidentes uiderunt in spiritu, unde dictus tex. nõ intendit asserere, q̄ omnia ista fiat in spiritu uel in somnijs, quia insufficienter probaret, sed intendit, q̄ nõ est uera dea quam istæ uident, & assignat quomodo possibile est eos decipi, quia decipiuntur uidendo in somnijs & spiritu, quod probat possibile esse ex somnijs nostris, & ex uisionibus Ezechielis & Pauli, & est mens uera dicti capituli, cuius magna pars sumpta est ab Augustino in libr. de spiritu & anima. ca. 28. & sic patet responsio ad d. c. Episcopi. & ad singula eius. c. respondebitur infra in uersu. septimo non obstat. om-

nino

nino hic uide summam Tabienam in uerbo fors. §. xj. Secundo non obstat illud vulgare exemplum de uetula, quia dico utrunque uerum esse, & q̄ hæc quæ faciunt hæc strigæ contingere possunt imaginarie, aut corporaliter in illo exemplo, illæ uisiones mentaliter ex pacto inito cum dæmone euenerunt, ut est supra dictum. Tertio ¶ non obstat. d. c. quicunque. quia hic non agitur de arte magica nec de mulieribus incantatrici-²⁶ bus, quia certum est, q̄ illa continet opera fallacia, nã illa potius præstrigij nititur, quàm ueritate aliquid compleatur, prout in transformationibus, quia incantatores uolunt persuadere ipsos posse transformare homines in bestias, sicut in lupos, serpentes, & huiusmodi, quæ omnino sũt falsa, & credere eos id posse est infidelitas, ut in c. Episcopi. circa fi. ubi dicitur. quisquis credit posse aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, uel in aliam similitudinẽ, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis, & infideli deterior. idem late ostendit. S. August. li. 18 de ciuitate Dei. c. 17. & 18. dicens, q̄ dæmones faciunt tales transformationes non realiter, sed uisum humanũ decipiendo, & ibi meminit de famosissima maga Circe, quæ mutauit socios Ulixis in bestias, & q̄dã stulariæ mulieres conuertebant hospites suos in iumenta onera portantia, refert etiam socios Diomedis in aues conuersos, & postea longo tempore circa tẽplum Diomedis uolabant, & sententia Augustini est, q̄ sola apparẽtia fuit & oculorũ deceptio, & uera onera fuerunt, q̄ dæmones inuisibiliter portarunt, socij uero Diomedis per dæmones fuerunt subito de medio sublati, aues uero loco eorum immediate positæ, q̄ ibi uolauerunt, in nullo autem prædictorum de homine uere factum est animal irrationale, sed solum apparenter, & ibi late scribit August. confutans hunc errorem, & habetur aliqd in c. nec mirũ. in prin. 26. q. 5. Accedit ad hoc quod inquit. S. Tho. in j. par. q. 114. art. 4. ad secundũ. q̄ materia corporalis nõ obedit Angelis bonis, seu malis ad nutũ, ut dæmones sua uirtute possint trãsmutare naturã de forma in formã, sed possunt adhibere quædam semina, quæ in elemẽtis mundi inueniuntur ad huiusmodi effectus complẽdos, ut dicit Aug. de Trin. li. 3. & ideo dicendũ est, q̄ oēs trãsmutationes corporalium rerũ, quæ possunt fieri per aliquas uirtutes naturales ad quas pertinent prædicta semina, possunt fieri per operationẽ dæmonum, hmoi seminibus adhibitis, sicut cum aliquæ res transmuntantur in serpentes, uel ranas, quæ per putrefactionem generari possunt, ille uero transmutiones corporalium rerũ, quæ nõ possunt uirtute fieri, nullo modo operatione dæmonũ fm rei ueritatem perfici possunt, sicut qd corpus humanũ mutetur in corpus bestiale, aut qd corpus mortuũ reui-

S 2 uiscat,

uiscat, & si aliqui aliquid tale operatione dæmonū fieri uideat hoc nō est
 fm rei ueritatē, sed secūdum apparentiam tantū. Quod quidem pōt du-
 pliciter contingere. Vno modo ab interiori, secūdū quod dæmon pōt
 in mutare fantasiā hominis, & etiam sensus corporeos, ut aliquid ui-
 deatur aliter q̄ sit, & hoc interdum fieri dī uirtute aliquarum rerum cor-
 poralium, alio modo ab exteriori, cum enim ipse possit formare corpus
 ex aere cuiuscunq; formæ & figuræ, ut illud assumens in eo uisibiliter ap-
 pareat, potest eadem rōne circumponere cuiuscunq; rei corporeæ, quan-
 cunque formam corporeā, ut in eius speciē uideatur, & hoc est quod in-
 quit Aug. li. 18. de ciuitate Dei, ca. 18. quod fantasticum hominis quod
 ēt in cogitando, siue somniando per rerum innumerabilium genera ua-
 riatu uelut incorporatum in alicuius animalis effigie sensibus apparet
 alienis, qđ non est sic intelligendū, quod uis fantastica hominis, aut spe-
 cies eius eadē immo incorporata alterius sensibus ostēdatur, sed quia dē
 mon qui in fantasia unius hominis format aliquam speciem, ipse etiā po-
 test similem speciē alterius sensibus offerre, hæc ex S. Tho. secūdū mē-
 tem Aug. in d. c. 18. Vbi dicit firmissime credendum esse, omnipotentem
 Deum oīa posse quæ uoluerit, siue indicando, siue præstando, nec dæmo-
 nes aliquid operari fm naturæ suæ potentiam, quia & ipse angelica crea-
 tura est, licet sit proprio uitio maligna, nisi quod ille permiserit cuius iu-
 diciā occulta sunt multa, iniusta nulla, unde in proposito non facit ad ea
 sum, d. c. quicunque. quia non agimus hic de magicis mulieribus, & de ta-
 libus operibus dæmonum, ut ex prædictis satis est ostensum. Quarto nō
 obstat quod hæc in facto consistunt, & ideo probari debent, ad hoc faci-
 lis est responsio, nā operibus fuit cōprobatū attestatibus pluribus pces-
 sibus inquisitorum, ubi & testibus est probatum & confessionibus ipsa-
 rum multercularum ratificatum, quæ confitentur se ipsas transferri cor-
 poraliter ad locum a dæmone destinatum, ubi tum ludis tum opere car-
 27 nali delectantur, harum ꝑ confessioni est standum, quia legitima cense-
 tur, ita habetur in l. j. in princ. ff. de quæstio. alias autem si non esset talis
 confessio testibus uerificata non noceret confitentibus, ut dicit singula-
 riter Bal. in addi. Spe. in ti. de senten. col. fi. uer. Titius fuit confessus. idē
 Bal. in l. cum proba. in suis additionibus. ff. de proba. Bal. & Paul. de Cas.
 in auth. sed nouo iure. C. de furtis. Ang. de Aret. in tract. maleficiorū. in
 uerbo fama publica. uer. xx. & in uerbo. & uelstē celestē. col. v. uer. q̄ro si
 q̄s cōfitetur. Ang. in l. certum. ff. de cōfessis, & in l. j. C. eo. & Paris de Pu-
 teo in suo tract. de syndicatu. fol. 41. in uerbo. confessio. Petr. de Ancha.
 in consil. 24. incipient. uisa inquisitione. colum. 2. Paul. de Castr. in l.
 quotiens. §. si quis nomen. ff. de hæredi. instit. scribit late Felyn. in cap.
 auditis

auditis. de præscriptio. Harum quidem confessio uerisimilitudinem &
 possibilitatem continet ut supra dixi, & ideo non est respuenda. Bal. in l.
 siquis in hoc genus. C. de Epis. & cleri. Bartho. Cepolla. in consi. 33. mul-
 28 ta possent in medium adduci. col. 4. Et ꝑ sic præsumptio illa pro non fa-
 cto tollitur per confessionem partis, etiam si esset præsumptio iuris &
 de iure, ut in authen. sed iam necesse. C. de dona. ante nuptias, & gl. in au-
 then. de æqualitate dotis. §. illud, colla. 7. gl. in l. in contractibus. §. nullo
 modo. C. de non nu. pe. Azo. in summa in tit. de do. ante nup. & scribitur
 29 in c. is qui fidē. de sponsa. Cum ꝑ confessio sit probatio probata sicut in
 strumentum, nam confessio æquipollet instrumento. Bar. in l. j. in 3. no-
 ta. C. de confessis. & Bal. in l. si. col. 3. C. de edicto diui Adria. tollen. pro
 quo facit. l. cum te. C. de probatio. & l. si. C. de fide instrumentorum. &
 instrumentum dicitur probatio probata, & ueritas euident non proban-
 da, ut inquit Bal. in l. quotiens. in fin. C. de iudi. & l. 2. C. cum fil. uel pri-
 ua. Bald. in l. pupillus. C. de usu. pupilla. cum alijs, ut scribit Socc. in con-
 si. 118. uiso. col. j. & in consi. 183. in controuersia. in prin. & in consi. xxxvj.
 col. 1. confessio enim non solum dicitur probatio, sed etiam legitima
 probatio. gloss. in c. ad abolendam. de hæreti. in prin. & confessio supe-
 rat omnem speciem probationis. Bald. in rubri. C. de probatio. Sic
 30 ꝑ ergo præsumptio non facti tollitur quando apparet de ueritate facti
 in contrarium, cum in claris non sit opus coniecturis. l. continuus. §. cū
 ita, ff. de uerb. oblig. l. illie aut ille. §. cum in uerbis, ff. de lega. 3. inde est
 q̄ a præsumptione receditur propter probationem quæ in contrariū ap-
 paret. l. fin. in prin. quod metus causa. l. nuptura. in fin. ff. de iure dotium,
 ut tradit Decius. in consi. cccc. uiso eleganti consi. colu. 3. & tandiu sta-
 tur præsumptioni quādiu ueritas aliter probari non potest, ut dicit
 31 Lau. calca. in consi. 8. in causa pendente. col. 6. Quinto ꝑ non obstat q̄
 in dubijs debemus tenere opinionem quæ fauet animabus, quia dico ue-
 rum esse. in pœnis imponendis, nam regula uulgata est, q̄ semper in du-
 bijs iudex debet inclinare animum suum in partem mitiorem. l. semper
 in obsecris. & l. factum cuique. §. fi. ff. de reg. iur. c. in pœnis. eo. ti. li. 6. c.
 nos uero. l. distin. l. merito. ff. pro socio. l. Arrianus. ff. de act. & obli. & in
 foro conscientia illa est minor quæ est durior fauore animæ. ca. iuuenis
 desponsa. tradit in c. ad audientia. de homici. & inde dicimus q̄ si agatur
 de fauore constitutio pœnalis extenditur, no. Abbas, in c. 2. de diuortijs.
 idem si agatur de fauore animarum, not. Io. And. in c. ex tenore, & ibi Ab-
 bas. in uer. no. singulariter. qui fil. sunt legi. Bar. in authen. sacramenta pu-
 berū. col. pe. uer. quæro utrū. C. si aduersus uendi. ut late tradit Fely. in c.

translatio de consti. col. si. Roma. in consti. 85. omnia. in si. Ioan. de Imo. in consti. 123. in causa. col. si. Alexan. in consti. 42. super praemisso. libr. j. idem si agatur de fauore Ecclesiae, quia constitutio poenalis extenditur, vt not. gloss. in cap. sciant cuncti. de electio. libr. 6. & not. ibi Domi. circa fin. Abbas in c. nihil. de electio. versi. secundo principaliter potest responderi. Tamen † in quaestionibus decidendis ut fauamus animabus non est recedendum a ueritate, quia potius esset perdere animas quam illas Deo lucrifacere, & non esset fauor, sed damnatio, ueritas enim in omnibus principatum tenet, & pro quocumque praefenda est, etiam pro filio contra patrem, in cap. quaeritur. 2. q. 7. & ueritas magna est, & fortior Rege, muliere, & uino, & super omnia uincit ueritas, ut Esdras lib. 3. ca. 3. & Isidorus de summo bono sic exclamat pro ueritate. O quam magna est vis ueritatis quae omnia ingenia, astucias, calliditates superat, quae contra ficta, simulataque figmenta se ipsam defendit, quae denique post Deum colenda est. Immo Deus est ueritas, & uita. Ioan. 14. & utilius nasci scandalum permittitur, quam quod ueritas relinquatur. ca. qui scandalizauerit. de reg. iuris, & iram Dei supra se prouocat qui ueritatem opprimi prospiciens, eam pro uiribus non defendit. Immo qui ueritatem occultat, & qui mendacium dicit uterque reus est. cap. quis. quis. & ca. nolite. xj. q. 3. & ideo ueritas super omnia est amanda. l. cum ita legatum. ff. de condi. & demonst. & est mater iusticiae, ut dicit Bald. in l. libertini. de statu homi. & in consti. scismatis, & est uera ueritas, ut inquit Bald. in l. scire leges. ff. de legibus, & index debet toto posse conari defendere & iuuare ueritatem quando ipsam comprehendit. l. fin. in fin. ff. de probatio. resistere calumnijs, punire mendaces, ut dicit Paul. de Castro in consti. cccij. Ego Paulus. libr. 2. cum ergo ueritas sit, ut est plene comprobatum, quod uere & realiter possint dictae mulieres transferri, & traduci per uaria loca, dicendum est quod stari debet huic ueritati, quae praefertur consuetudini, quia Christus non dixit, ego sum consuetudo, sed ego sum ueritas, ueritate enim manifestata cedat consuetudo ueritati. c. ueritate. & c. si consuetudinem. 8. distin. & plura de ueritate tenenda scribit Hyppo. de Marsil. in sua practica. §. secunda quaest. col. 7. & sic extante hac ueritate, sequitur quod non sumus in dubijs in quibus locus est coniecturis, non autem in claris. l. continuus. §. cum ita. ff. de uerbo. obliga. ut supra dixi. Sexto † non obstat quod adductum est de non uerisimili, quia id tollitur per id quod fit. l. si sine. §. quaesitum. in uerbo quotidie. ff. de mino. 25. annis. & l. certi conditio. §. si numeros. ff. si cer. pet. & argumentum a non uerisimili fundatur in praesumptione quae tollitur ubi in quaeriu apparet ueritas. l. non est uerisimile. ff. quod met. cau. & l.

& l. nuptura. ff. de iure dotium. & magis uerisimile tollit minus uerisimile secundum Bal. in l. si. col. 2. C. de haer. inst. & una maior uerisimilitudo tollit minorem, ut inquit Bal. in l. siue possidetis. in si. C. de proba. & maior praesumptio tollit minorem. l. Diuus. ff. de in integ. resti. scribit D. Ias. in l. si ex transeus. ubi plura de hoc. ff. de condi. ca. data. & hoc magis uerisimile, & haec maior praesumptio insurgunt ex confessione dictarum mulierum haec uera esse attestatum, uerificata & comprobata ex attestationibus testium, ut est dictum, qui non praesumuntur deierando esse immemores suae salutis, ut est tex. in l. si. in fin. C. ad l. Iuliam repetundarum. Septimo non obstat tex. in d. ca. Episcopi. in uersi. omnibus itaque annunciandum est quod qui talia credit, & his similia fidem perdit &c. quia dico hoc uerbum, & ijs similia, non potest referri ad illam realem portationem de qua agimus, quia dicta dispositio non contineret rationabilitatem immo absurdum intellectum, ut late dixi supra uersi. j. non obstat, solum enim referatur ad eos qui credunt aliquid numinis extra Deum, uti credebant illae mulieres, & tales haeretici sunt, quia vnus est Deus, unum baptisma, & una fides, Pau. ad Eph. 4. & una est uniuersalis Ecclesia extra quam nemo saluatur. c. firmiter credimus. §. una uero, de summa Trini. & circa hoc uersabantur illusiones dictarum mulierum in intellectu suo errantes, credentes falsa de fide, unde non solum ipse sic credentes, sed etiam alij qui talia uel similia uera esse credunt, fidem perdunt, & consequenter haeretici sunt. c. quicumque. ibi, credentes, de haereti. lib. 5. Ad † praedicta facit, nam uerbum denotans similitudinem non refertur ad ea, quae irrationabilem & absurdum intellectum inferrent, ut patet de dictione, alius, qui ex proprio significato includit similia, ut dicit gl. trita. in l. si fugitiui. C. de seruis fugitiuis. tamen hoc non semper procedit, & signanter quando adduceretur absurdus intellectus, ut patet in illa autoritate Ioan. 19. ubi crucifixerunt eum, scilicet Iesum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Iesum, ut dicit glo. in c. sedes. de rescriptis, ubi idem dicunt Abbas & Fely. & glo. in l. non solum. §. quaeritur. ff. de procura. ubi inquit Bal. per illam gloss. quod dictiones implicatiuae non implicant quando resultat absonus intellectus, & idem dicitur de dictione, caetera, ut in d. §. quaeritur, & gl. in d. c. sedes idem sentit, in quantum allegat. c. cenomanensem. §. 6. dist. & plures de hoc concordantes scribit Fely. in d. c. sedes. col. pe. ite dictione, aliud, dicit similitudinem nisi subiecta materia aliud inducat, ut est tex. in authen. ut defunctorum fune. ibi, milites congregare, & alios seruos, & tamen serui non sunt milites, sequitur Decius in d. c. sedes, facit gl. in d. authen. §. oportet, & in c. deinde. 26. dist. in prin. facit insuper illa multiplicitas differentiarum quas posui in d. uersi. j. non obstat. inter

mulierculas illas de quibus in d.c. Episcopi, & inter eas de quibus agitur, & tunc succedit, q̄ similes non dicunt̄ q̄ in pluribus differunt seu discor-
dant. l. quæritur. ff. de statn homi. Bal. in l. humanitatis. col. j. uer. 2. oppo-
no. C. de impube. & alijs substi. & non dicitur similitudo nisi illa quæ est
plena similitudo, & ubi plures inveniuntur differentiar̄, q̄ consonantiar̄, il-
la non sunt consimilia, ut inquit Bal. in l. j. col. j. C. de iure emph. inde est
q̄ argu mentum a simili tollitur assignando dissimile. l. inter stipulantē.
§. sacrā. uerf. sed hæc dissimilia sunt, & ibi Moderni scribunt. ff. de uerb.
oblig. & sic patet, q̄ ille uerf. & ijs similia, non comprehendit hanc de-
35 lationem realem. Octauo † & ultimo non obstat, q̄ huiusmodi illusio-
siones plerunq̄ contingunt in mulieribus, quia fateor mulieres esse ma-
gis deditas superstitionibus, & ijs diabolicis maleficijs q̄ homines, cau-
tis enumeratis in hoc contrario, & diabolus maiorē aditū habet ad illas,
ut ignorantes, insidiatur enim incautis, capit nescientes, saturarique cu-
pit deuoratis, nec ideo minus est dicendum, q̄ hæc ueraciter non consi-
stant, immo q̄a fragiles sunt, diabolus illis se ingerit plusquā hominibus,
& phytionissa mulier fuit quæ consulta a Saule fecit suscitari Samuelem,
uel dæmonē apparere loco Samuelis f̄m diuersas catholicorū doctorū
f̄nias. i. Regum. 28. & ideo pp̄ hanc iniquitatē, quia phytionissam consu-
luit mortuus est Rex. ut. i. parali. x. nam Deus præceperat q̄ uir siue mu-
lier in quibus phytionicus spiritus uel diuinationis fuit morte morerētur,
lapidibus obruerēt eos, sanguis eorum esset supra illos. leui. xx. & pp̄ fra-
gilitatē sexus facillime in ijs decipiuntur, ut est dictum in 3̄rio, nec illa cre-
dulitas prohibita in d.c. Episcopi. extenditur ad realē portationē, pp̄ plu-
36 raliu ad has de quibus agimus. Quia † id quod non est extendi non
potest, non enim nullæ sunt qualitates. l. eius qui in prouincia. ff. si cer-
pet. l. seruū mihi. §. j. ff. de acti. emp. c. j. ut Ecclesia. bene. nec est qualitas
sine subiecto, nec est motus sine termino, nec accessoriū sine principali.
l. naturaliter. §. accessiones. ff. de acq. pos. Lancelo. Decius in l. siqs in fun-
di uocabulo. ff. de leg. j. & de non ente non est dare partem. Soc. in conf.
cl. Dñs. col. 3. li. 2. & ex ijs cessant allegata in 3̄riū, & per hæc ad laudem
Dei eiusq; sanctissimæ genitricis & uirginis, imponit̄ finis huic q̄stioni,
cū correctiōe. S. R. E. cui ut fidelis seruus me oīaq; dicta mea suppono.

S V M M A R I V M.

- 1 Confessio sola mulieris maleficæ, dicentis se maleficam, an sit sufficiens ad
condemnationem.

Cogita-

- 2 Cogitatio de aliquo crimine committendo non est punibilis.
3 Hæresis crimen sola cogitatione committitur.
4 Confessio sola hæretici sufficit ad condemnationem.
5 Hæreticus mentalis punitur ab inquisitore si constet ei de mente hæretici.
6 Confessio hæretici non nocet nisi sit iudicialis.
7 Confessio facta in penitentia non nocet in iudicio, nec absoluit a iudiciali.
8 Confessio sacramentalis nullatenus potest reuelari, nec in causa matrimo-
niali, nec hæreticali, contra Lu. Ro. & sequaces.
9 Confessio sacramentalis respectu facti reuelari potest & respectu personæ
de consensu illius.
10 Confessio extra iudicialis hæretici an noceat hæretico.
11 Hæresis habet causam continuam sicut furtum.
12 Hæreticus ubicunque inuenitur ibi potest puniri.
13 Testis deponens de confessione hæretici dicitur deponere directe uel de cri-
mine.
14 Confessio extraiudicialis afferentis se transisse ad ritus iudæorum nocet.
15 Intentio & animus quomodo possunt probari.
16 Conscientia alicuius quomodo potest probari.
17 Lex Merito. ff. pro so. quando habeat locum.
18 Confessio extraiudicialis de alijs delictis quàm hæresis facit inditium.
19 Confessio extraiudicialis debet probari per duos testes in criminalibus.
20 Confessiones plures extraiudiciales probatæ per testes singulares faciunt
inditium.
21 Probationes imperfectæ in sua specie quo modo & quando coniunguntur
ad faciendum inditium non autem ad plenam probationem, & declara-
tur Bal. in l. si quis ex argentarijs. super. §. cogentur. ff. de eden.
22 Confessio extraiudicialis de delicto, ut reus non cogatur perseuerare, de-
bet ab eodem reuocari.
23 Confessio extraiudicialis de delicto concurrentibus alijs, reuocari non po-
test.
24 Homicidium se commississe dicenti non creditur nisi probetur.
25 Relapsio in hæresim confitenti parcendum est si de illo relapsu non constat
per testes, & filij eius non sunt inhabiles.
26 Relapsi in hæresim quando sunt tradendi curiæ seculari.
27 Nemo est dominus suorum membrorum.
28 Reo seipsum offerenti ad iudicem & confitenti delictum non probatum par-
cendum est.
29 Homicida qua pœna est puniendus.
30 Capitis pœna seu mortis quid comprehendatur de iure canonico.

Infantis

- 31 *Infantis occisio horribilior est quam maioris.*
- 32 *Homicidarum pœna tam laycorum quam clericorum quæ sit.*
- 33 *Clericus an debeat pro homicidio detrudi in monasterium uel ad perpetuos carceres.*
- 34 *Clericus pro homicidio an debeat detrudi in monasterio, uel ad perpetuos carceres, concordia notabilis datur, sed fallit.*
- 35 *Iudex Ecclesiasticus tradens aliquem iudici seculari morti dammandum est irregularis nisi in casibus a iure permissis.*
- 36 *Episcopus habens merum & mixtum imperium potest causas criminales delegare.*
- 37 *Homicidium committitur siue per se siue per alium.*
- 38 *Iudex delegatus representat personam delegantis.*
- 39 *Papa potest statuere & providere ut sine metu irregularitatis clericus habens iurisdictionem temporalem possit per se iustitiam sanguinis exercere.*
- 40 *Causæ meri imperij cur sint delegabiles de iure canonico & non de iure civili.*
- 41 *Clerici interessentes iudicio sanguinis sunt irregulares.*
- 42 *Irregularitas non tollitur per generalem Indulgentiam, requiritur enim specialis commissio.*
- 43 *Iudex secularis non tenetur stare processui iudicis Ecclesiastici quando aliquem sibi tradit puniendum regulariter.*
- 44 *Iudex secularis tenetur stare processui Episcopi uel inquisitoris quando aliquem ei tradit puniendum in causa hæresis.*
- 45 *Iudex secularis tenetur stare processui iudicis Ecclesiastici in causa mere Ecclesiastica, sicut in causa hæresis.*
- 46 *Iudex secularis non tenetur stare absolutioni a iuramento datæ ab Ecclesiastico, si uiderit illam iniustam seu nullam.*
- 47 *Iudex secularis an teneatur impendere brachium suum absque ostensione processus.*
- 48 *Andreas Siculus reprobatum circa intellectum. §. prohibemus.*
- 49 *Iudex secularis an debeat interrogare traditum sibi in causa hæresis an ipse sit ille de quo sententia relaxationis loquitur.*
- 50 *Quæstio incidens & emergens quæ dicatur.*
- 51 *Quæstio incidens uel emergens consistens in facto uel in iure in causis spiritualibus an sit decidenda coram seculari uel remittenda ad Ecclesiasticum.*
- 52 *Quæstio usuraria incidens coram iudice seculari a quo decidetur.*
- 53 *Quæstio iuris & quæstio facti quando dicatur in materia usuraria.*

Intelle-

- 54 *Intellectus siue declaratio. c. si iudex laycus. de sen. ex com. lib. 6.*
- 55 *Quæstio facti quando a iudice seculari potest decidi in causa spirituali.*
- 56 *Confessio facta coram iudice incapace est nulla.*
- 57 *Usurarium contractum esse si partes confitentur in iudicio quomodo sententiabitur.*
- 58 *Laycus punitus a iudice Ecclesiastico minus quam debuit an possit puniri a iudice seculari.*
- 59 *Crimen mixti fori potest puniri ab utroque iudice.*
- 60 *Sententia Ecclesiastici iudicis non parit exceptionem rei iudicatæ coram seculari.*
- 61 *Punitus a iudice Ecclesiastico potest puniri a seculari quando non fuit sufficienter punitus.*
- 62 *Episcopus quod debet defendere suos pœnitentes qualiter intelligatur.*
- 63 *Homicidium si quis fecerit in loco & punitur pœna pecuniaria, non potest alibi puniri.*
- 64 *Monachus punitus a suo Abbate propter adulterium potest puniri ab Episcopo si non fuit sufficienter punitus.*
- 65 *Criminosus mixti fori potest puniri ab utroque iudice.*
- 66 *Confessio facta incidenter non nocet, ut quis puniatur ordinarie.*
- 67 *Confessio facta coram iudice competente uel cuius iurisdictione potest proregari in alio iudicio ualet.*
- 68 *Iudicium inquisitionis prorogari non potest.*
- 69 *Iudex Ecclesiasticus caueat ut non det acta iudici seculari facta coram ipso, nec copiam sententiæ, si ex iis iudex secularis posset summere occasionem puniendi malefactorem.*
- 70 *Iurisdictione extenditur ad connexa in inquisitore, & potest qui hæretico iniungit pœnitentiam iniungere etiam ut usuram restituat.*
- 71 *Iurisdictionem suam quis non debet extendere contra iustitiam, licet delicta alias remaneant impunita.*
- 72 *Loth illicite fecit cum uolebat tradere filias suas sodomitis, ut hospites liberaret.*
- 73 *Iudex, ut consulatur rei publicæ, non debet extendere metas suæ iurisdictionis.*
- 74 *Inquisitores possunt hæretico iniungere pœnitentiam de usuris restituendis absque aliqua cognitione super usuris.*
- 75 *Intellectus. §. de quæstionibus. c. accusatus. de hære. in 6.*

Igesimo Quinto quæro de duobus oportune circa prædicta.
Primū est, an ex sola confessione maleficæ mulieris possit sta-
tim dici cōiucta ad effectum damnationis, nullo alio extrinse-
co requisito. Secundum, An si malefica fuerit confessa, q̄ ex
pacto inito cum dæmone uel alias occasione sui maleficij aliquos infan-
tes suffocauerit, seu tale malum intulerit illis, ut ex eo decefferint, si illa
uult redire ad gremium Ecclesiæ ob hæresim a se commissam, debeat ad-
mitti, seu possit ab Episcopo seu ab inquisitore tradi curiæ seculari com-
burēda ob interitum illorum infantū sine nota irregularitatis, quæ alias
1 non extante illo interitu ad reconciliationem admitteretur. Breuiter ad
primum dubium respondendo dico distinguendum, nam aut mulier con-
fiteatur hæresim, puta quia abnegauit Christum & fecit homagiū dæmo-
ni seu credit saluari in alia lege quàm Christi, & huiusmodi, tunc eius so-
li confessioni est standum, licet testibus non sit uerificata dicta confes-
sio, Nam ꝑ quamuis regulariter cogitatio alicuius criminis, puta de fide-
2 rium occidendi hominem uel committendi adulterium, & huiusmodi,
quo ad forum exterius non sit punibilis, stans in finibus huius cogitatio-
nis ulterius non progrediens. l. cogitationis. ff. de pœnis. l. fugitiuus est.
ff. de uerbo. signi. notat Alberi. de Rosate in 2. parte statutorum. q. 168.
incipien. quærit Cy. Saly. in l. is qui cum telo. C. ad. l. Corne. de sicca. &
Card. Floten, in clemen. j. in 3. q. de pœnis. inquit, q̄ si quis uenit animo
frangendi portas Ecclesiæ, & non fregit, quia iam inuenit fractas, non in-
currit excommunicationem, quia oportet q̄ per se frangat. c. conquesti.
de senten. excommunicata. & dicit Bal. in l. non ideo minus. col. 4. uerli. 6.
quæritur. C. de accusa. q̄ solus tractatus & sola ordinatio non pnnitur de
iure, nisi sit processum ad actum ordinatum de per se ad ipsum factū. per
l. si quis non dicam rapere. C. de Episco. & cle. & d. c. cogitationis. plura
de hoc tradit Fely. in suo tracta. quando conatus puniatur, & pro hoc di-
citur, non punitur affectus nisi sequatur effectus, ut habetur in l. qui fal-
sam. ff. de falsis & l. qui ea mente. ff. de furtis. l. j. in fi. ff. quod quisq; iuris.
3 Domi. in c. gratia col. fi. j. q. j. Tamē hoc fallit in crimine hæresis, quod
per errorem causatum in intellectu, cum ad hæsiōne seu pertinacia in uo-
luntate contrahitur, licet ad extra non exiuerit per opus, per loquelam,
uel per scripturam, seu alias, & sic sola credulitate fit quis hæreticus, ut
probatur in c. quicumque. in uerbo, credentes, de hære. lib. 6. c. excommu-
nicamus. primo. §. credentes. de hæret. ita dicit glo. in ca. cogitationis. de
4 pœnitent. distin. prima. Inde ꝑ est q̄ licet alias quis non debeat ex sua sola
confessione

confessione damnari nisi aliter constet de delicto, ut l. j. §. illud, & ibi no-
tat Bar. ff. ad sillania. Ange. de Aret. in suo tracta. maleficorum, in uerbo
& uestem coelestem abstulit, ut statim latius dicam, tamen in hoc crimi-
ne hæresis, seu apostasiæ est secus, ut sola hæretici confessio ab extra nō
uerificata sufficiat ad eius damnationem, quia deliberatio mētis sufficit
ad perpetrationem delicti, eo q̄ non requiritur aliud ab extra sed figitur
5 in sola mentis cogitatione. Vnde ꝑ inquisitor hæreticæ prauitatis puniet
hæreticum mentalem, si eidem liquet hæc hæresis per confessionem hæ-
retici, nam aliter nō posset probari cogitatio mentis, quam solus Deus
scrutatur, uerba sunt Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. j. & col. fi. C. de
Episco. & cleri. idem scribit Card. in cle. j. §. sane. q. 3. de ufuris. sequitur
Ioan. de Ana. in c. si quis Episcopus. col. fi. de hære. & in cap. consuluit. de
usu. Fely. in c. j. de præsumptio. & Phi. Fran. in c. j. circa fi. de summa. Tri-
ni. lib. 6. ubi singulariter dicit, q̄ non debet imponi tanta pœna pro deli-
cto cogitato, & deliberato, aut non consequuto, quanta pro delicto con-
sequuto. argu. in c. sicut dignum. §. eos. de homici. & q̄ non solum cogi-
tatione animi deliberata committitur hæresis, sed etiam si dubia, quia du-
6 bus in fide hæreticus est, intelligendo cum animi inclinatione ad partem
falsam, ut scribitur in c. j. de hære. col. 2. & Card. Zaba. in c. j. colum. 2. de
eo qui mittitur in posse. Et ꝑ quod dixi ex sola hæresis confessione con-
fidentes damnari, intelligo, q̄ illa confessio sit iudicialis coram Episco-
po, uel inquisitore, aut alio huius criminis iudice, nam talis cōfessio præ-
iudicat cōfidenti. c. at si clerici. in prin. de iudicijs. c. fi. & c. uestra. ubi gl.
de cohabita. cleri. uel mulie. c. olim. in fi. de uerbo. signi. c. fi. de resti. spo-
lia. & esto q̄ processus esset nullus, ex tali confessione posset tamen confi-
tens puniri, Inno. in c. qualiter & quando. ff. de accusatio. col. pen. uerfic.
non negamus tamen, sequitur Bar. in l. si confessus. ff. de custo. reorū, Ab-
bas in d. c. at si clerici, & in c. fi. in ultimo notabili. per illum tex. de resti.
spolia. Abbas in consi. 25. atingam. lib. j. col. fi. & de hoc dico esse text.
in c. j. de accusa. lib. vj. Bartho. Cepo. in consi. 67. incipien. teneo idē. ad
7 quod dictum Inno. Phi. Decius ponit plures limitationes in d. c. at si cle-
rici. Nam ꝑ si talis confessio fuisset facta Episcopo uel inquisitori sacra-
mentaliter non posset esse illa puniri confitens, ut notant Bald. & Paul. de
Cast. in l. Archigerontes. C. de Episco. audi. dicentes, q̄ confessio facta in
pœnitentia non probat in iudicio, quia est facta tanq̄ Deo, non autem
tanquàm homini. c. si sacerdos. de offi. ord. Iaso. in l. patre furioso. col. 2.
ff. de his qui sui iuris sunt. col. 2. non tamē hæc confessio aufert facultatē
iudici puniendi illum confitentem in foro exteriori, si de illo accusetur,
& delictum alias probetur, absolutio enim fori pœnitentialis non exclu-
dit

8 dit processum iudiciale. c. admonere. 33. q. 2. Franci. de Aret. in cap. de ijs de accusatio. dixi in tract. meo de secreto. col. fi. Nec placet mihi, q̄ sicut in causa matrimoniali confessio facta in foro pœnitentiæ nocet, uel prodest confitenti, & sic reuelatio tenet, & probaret, ut dicit Ludo. Ro. qui de hoc gloriatur in l. si non speciali. C. de testa. quem sequitur do minus Iaso. in l. j. §. huius studij. ff. de iusti. & iure, & in l. patre fugioso. col. 2. ff. de ijs qui sui iuris sunt, sic multo magis esset dicendum in causa hæresis, cum hoc crimen sit omnium grauissimum, opponitur enim maiori bono. ut dicit Card. de Turre Crema. in c. non afferamus. 24. q. 1. & Latius in c. quid aut. ea caus. & q. quia dico esse falsum illud quod impie dicit Ludo. Ro. & sequaces eius in hoc, nam glo. in d. c. in uerbo, confiterit, non dicit id ad quod allegatur. non enim dicit ut suadent sibi prædici doctores, q̄ confessio facta sacramentaliter uel in confessione sacramenti possit reuelari, & reuelata nocet, uel prodest confitenti in foro iudiciali, solum enim loquitur in foro pœnitentiæ in quo cuilibet est credendum, & principalis responsio. d. c. quæ est in uerbo. nos autem, uersatur ad decisionem casus propositi in foro conscientie, dum dicit animum iuuenis contrahentis uel proferentis illa uerba considerandum, ut non iudicetur fuisse matrimonium contractum inter partes, nam in foro contentioso ille animus non consideratur, sed uerba deceptorum attenduntur ad pronunciandum pro matrimonio, ut in prin. illius. c. nam uerba sunt intelligenda secundum illum sensum quem solent recte intelligentibus generare. cap. ex literis. de sponsa. in foro tamen conscientie sola ueritas attenditur, qua attenda non erat matrimonium, ut dicit Abba. in tit. de sponsa li. c. tua nos. Præterea ¶ esto q̄ ille consulens Papam sciret animum iuuenis in confessione, potuit licite factum scitum in confessione proponere & reuelare Papæ petendo consilium, non tamen reuelando personam, ut est tex. in ca. omnis utriusque sexus. in uerbo sed si prudentiori consilio. de pœni. & remis. nec per hoc dicitur reus reuelatæ confessionis. In super dictus consulens potuit reuelare etiam confitentem de ipsius consensu, & tunc etiam non dicitur reuelasse confessionem. cap. significasti. de adulte. ut in notat Pano. & in c. Mattheus. de simonia, ubi dicit q̄ Cardinalis ille habuit illud peccatum in confessione, quod postea reuelauit Papæ, quod certe debet intelligi fuisse de uoluntate ipsius confitentis, alias non potuisset, ut in d. c. omnis utriusque sexus, & hæc est communis opinio, ut scribit Fely. in c. testimoniū. col. pe. de testibus, & sic est dicendum q̄ fuit in casu. d. c. tua nos, q̄ consulens ille reuelauit illud factum scitum in confessione etiam habita relatione ad personam, de consensu dicti confitentis. idem dicit Abbas in c. dilectis. col. j. de excessi. prælato. quamuis

Ange.

Ange. de claua. in uerbo. confessio. ultimo. §. quinto. teneat contrarium. Unde sequitur q̄ dicta glo. non fuit bene ponderata, q̄ confessio sacramentalis possit reuelari in causa matrimoniali, & idem dicendum est in causa hæresis, ut confitens hæresim nullatenus reuelari possit, nec debeat, ut scribit Scotus in 4. dist. 21. q. 2. & ibi Ricardus in 2. quæstione. dicentes q̄ nullo casu licet sacerdoti reuelare confessionem, siue pœnitentem pœniteat, siue non, siue confiteatur peccatum iam opere perpetratum, siue perpetrandum, siue sit peccatum in moribus, siue in fide, unde reprobat ille uersus, est hæresis crimen, q̄ nec confessio celat, quem omnes doctores sequuntur, ut scripsi in dicto meo tractatu. col. 75.

10 Et id qd̄ dixi ut dicta confessio sit iudicialis ad hoc ut noceat, ut ex illa possit damnari. Idem intelligo in confessione extra iudiciali, puta quia confitens dixerit se credere legi Moyse, uel non credere legi Euangelicæ, uel credere, q̄ uerbum diuinum non fuit incarnatū, & huiusmodi, & hoc testibus probetur ipso negante, talis confessio extra iudicialis eorum quæ consistunt in animo facit plenam probationem, animus enim probatur, quia dixit aliquibus, ut est glo. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare, in uerbo animus. ff. ex quib. caus. in posse. eatur, ut dicit Ange. in l. j. ff. de confessis. refert Franc. Brun. in tracta. indiciorum. folio. 3. col. j. glo. in c. tua nos, de sponsa. & confessio quæ dependet a uoluntate contrahentis non requirit præsentiam partis, ut dicit glo. no. l. Pomponius. pri. ff. de nego. gestis, Bar. in l. certum. §. si quis. ff. de confess. ut dixi in consi. meo. 28. incip. duo testes recenti. uerbi. secundus testis. animus enim per uocem exprimitur, & per indicia declaratur, ut inquit Bal. in l. felicitissima. C. de ijs qui a non domi. manu. idem dicit Bal. in rubric. C. de fide instru. colu. 4. uerbi. quæro de aliquibus. per tex. in l. si alij. ff. de usu. lega. & l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de supe. lega. & alibi dicitur, q̄ unanimitas cordis uocū unitate comprobatur. c. pe. de re iudi. lib. 6. uoces enim sunt notæ earum quæ sunt in anima passionum, & lingua est nuncius & organum intellectus tuba & præco. ut dicit Bal. in consilio suo scismatis. col. x. & in l. iuris gentium. §. pactorum. ff. de pactis. Et illam glo. d. §. quid sit latitare, tenet & sequitur Bal. in l. cum proponas. col. j. uerbi. modo quæro. C. de bonis. auth. iud. poss. facit glo. in l. si Margaritā. in uerbo. si animo. ff. pro socio, Sig. de homodeis, in consi. 96. quæstio disputanda. col. 2. interiora enim animi per exteriora demonstrantur. l. quidam in suo. ff. de cōdi. insti. §. cer uos insti. de rerum diuisio. tunc enim quando confitens dicebat se credere alicui propositioni contra fidem, contrahebat hæresim, seu in hæresi perseverabat contra cta continuando delictum semel perpetratum.

11 Quia ¶ cum hæresis sit crimen habens causam continuam, in quo animus

- mus plurimum operatur, ut in furto, & in retentione possessionis, pro toto tempore unum delictū est, ut declarat Bart. in l. inficiando. §. infans col. 7. ff. de furtis, idem dicit Bart. in quaestione statuti. in l. eū qui. §. in popularibus. col. fi. ff. de iure iur. quem ibi sequuntur Fulgo. Pau. de Cast. Ludo. Rom. & moderni, & inquit notabiliter Ange. in d. §. infans, q̄ illud arbitratur ipse esse uerum quo ad impositionem uinitatis p̄c̄n̄e, non tamen q̄ intelligatur ex toto unum maleficium, eo quod propter animū
- 12 quodidie peccatur. Inde est q̄ hæreticus ubicunque inuenitur ibi potest puniri, ut dicit glo. in c. ut commisti. in uerbo, procedendi. de hære. lib. 6. nam ubique uidetur contractum ubicunque peccat, ut not. in c. nec quis. quā. 2. 4. q. 2. intelligo a iudice Ecclesiastico, alias posset per eum repeti a seculari. cle. pastoralis. §. denique. q. 9. de iudicijs. & dicit quod dicit Gui. de Cano. in l. nullus. C. de summa Trin. & tanto grauiora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam tenent alligatam. cap. fi. de con. fuc. cap. imitare. 6. q. j. diuturnitas enim temporis peccatum non minuit
- 13 fed auget. c. cum haberet. de eo qui duxit eam quam polluit. Ex quibus infero duo, primum est, q̄ testes deponentes de hac confessione extra iudiciali qua confitens confitetur hæresim, dicuntur deponere de crimine immediate, siue de ueritate criminis, sicut de uisu, & ideo unus testis omni exceptione maior attestans de hac extraiudiciali confessione faceret indicium ad torturam, sicut testis de uisu, ut dicit Bart. in l. fi. col. fi. & in l. maritus. col. j. ff. de quaestio. & glo. in l. si quis alicui. C. ad l. iulii maiest. Bar. in l. admonendi. ff. de iure iura.
- 14 Secundum est, quod non firmo, q̄ si quis dixerit alteri extraiudicialiter se transisse ad ritum iudæorum, puta ieiunando, uel sabbatizando, q̄ eo ipso hæresim se commisisse & hæreticum cōfiteatur, eum transitus iste includat intentionem seruandi legem Moyfi, & sic uidetur esse in primo casu, ut testis dicatur attestari immediate de crimine, nā qui semel fuit hæreticus semper præsumitur hæreticus, nisi signa emendationis appareant, ut dicit Bal. in l. non ignorabit. C. ad exhiben. & pro hoc est tex. in cap. contra christianos. de hæreticis lib. 6. ubi est casus, q̄ transeuntes uel redeuntes ad ritum iudæorū, si de hoc sunt conuicti uel confessi contra illos sicut tanquā contra hæreticos est procedendum, præsumitur enim in eis infidelitas erga legem Christi, & ad hoc allegat illum tex. Ioānes Lupus in allegatione iuris, incipien. casus super quo. colu. 8. inquit, q̄ ex hoc solo q̄ quis fecit ritum iudæorum condemnatur ut hæreticus, cum uideatur intentione iudaizandi fecisse, iudaizare autem est facere id quod soli iudæi facere solent, secundum Abulen. exodi. 28. ex tali ergo facto quod non nisi per iudæos fieri solet, arguitur iudaizandi intentio & uoluntas,

- uoluntas, iudaizare enim est facere, quod in lege obseruabatur, ea intentione ut legalia obseruentur secundum Anselmum, ut scribit Bea. Tho. in 4. distin. xj. arti. 2. in responsione ad primum, & dixi in consilio meo. 28. incipient. duo testes recensiti. Siue ergo quis faciat actum, siue omittat facere ea intentione, ut legalia obseruet, dicitur iudaizare, q̄ si de intentione non apparet, in dubio præsumitur ea intentione iudaizandi fecisse uel ommississe, constituto ergo de actu uel omissione per eius confessionem uel per testes, præsertim si persona est suspecta, uidetur hoc sufficere ad illius damnationem, quinimmo si quis confiteretur factum hæreticale, & negaret intentionem, quæ est qualitas afficiens illud factum ut sit punibile uel impunibile, ut hæreticus negatiuus forsan posset damnari, per ea quæ scribit Bart. in q. 8. incip. per italicum, Bar. & Moder. in l. eum qui. in prin. ff. de iure iuran. Flo. in l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. acqui. Bal. in statutis in uerbo confitens & confessus, Bal. in l. contra negantem. uersi. quæro nunquid. C. ad l. acqui. idem dicit Bald. in §. porro. in titu. quæ sit prima cau. bene. ami. ex quo ergo de obseruantia Sabbati seu ieiunij iudaici constat per eiusdem confitentis confessionem, de illa infidelitate inclusa in illa obseruatione uidetur et constare, & sic de confitentis intentione, quæ uersabatur circa legem Moyfi de qua testis attestatur, quia sibi dixit, per superius allegata.
- 15 Licet enim animus & intentio alicuius non possit per testes probari, secundum Innoc. in cap. super hoc. de renun. quem sequitur Bar. in l. si quis filio. §. eius qui. ff. de iniu. rupt. irritoque. testamen. nam animus est quid latens in corde, & quid inuisibile, & est res, quæ non percipitur aliquo corporis sensu, ut de se patet, & a solo Deo cognoscitur, ut inquit glo. in l. 2. ff. de interroga. actio. Tamen de hoc animo seu intentione uel conscientia potest constare dupliciter, primo per eius confessionem, ut dicit glo. in §. aliæ insti. de actio. quam sequuntur ibi moderniores, & Petrus de Anch. in consi. 158. rationes. in fi. & Ang. in consi. 313. uiso dicto testamento. col. 2. tex. cum glo. in cap. si uero. el. ij. de senten. excom. munica. c. significasti. de homicidio. tex. in cap. lectum. 34. quæst. fi. & in cap. potuit. de electio. Secundo etiam probatur animus iuris præsumptione in ijs quæ sunt de genere prohibitorum, ut est gloss. in l. si non conuicij. C. de iniuriis. l. prima. §. cum arietes. ff. si quadru. paupe. fecit. dicatur. omne enim malefactum, in dubio prauè & iniuste præsumitur actum, ex quo est de genere prohibitorum, ut habetur in capitulo primo. de præsumptio. & in l. is qui cum telo. C. de sicca. & scribit Bald. in cap. sicut nobis. in fin. de re iudica. & faciunt quæ dicit Bartol. in l. Aurelius. §. idem quæsiit. ff. de libera. lega. & moderni.
- T in l.

In l. ut uim. ff. de iust. & iure. traditur in clement. 1. de homicidio.

- 16 Et ꝑ quamuis Inno. dicat in d. c. super hoc. qꝫ conscientia alicuius nō possit probari per testes, illud intelligitur directe, indirecte tamen pōt, nam si unum de tribus interueniat, qꝫ quis fuerit crimen confessus. vel in crimine deprehensus, seu postulatus, vel accusatus, præsumitur conscientia delicti, vt no. in l. 2. & 3. in prin. de iis qui mortem sibi consc.
- 17 Sed ꝑ hoc ultimum intelligo quando causa esset decisa, & non esset spes defensionis, vt egregie dicit Bal. in d. l. si quis filio. §. eius qui. ff. de in iur. rupt. irritoque. testa. in alijs vero quæ non sunt de genere prohibitorum præcise, sed sunt indifferentia, quæ possunt esse bona uel mala, animum in bonam partem nō autem in malam interpretamur, & in hoc casu habet locum. l. Merito. ff. pro socio, ut not. Bal. in l. 1. col. 2. C. de seruis fugi. Bar. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de ope. no. nunc. & eodē modo actus qui de se est malus, & potest intelligi in maiori & minori delicto, in minori interpretari debemus, vt arguit Fran. de Are. in consi. 80. sicut. col. 3. cum alijs, ut scribit Deci. in consi. 234. in effectu quæritur. col. 2. absentiam autem animi & prauæ intentionis in delictis probare difficilimum puto. c. tua nos, in uerbo. non uidemus. de sponsa. per quem text. apparet qꝫ actus interior non pōt probari contra actum exteriorē, ut dicit Bal. in consi. scismatis. col. 1. 2. uer. præterea actus, ubi plus dicit, quōd cum in opere consensus mentalis appareat, dissensus suppositus etiam pro constanti non uiciaret actum consumatum. argum. l. si repetendi. C. de conditio. ob caus. & facit text. in l. qui ea mente. ff. de furtis.
- 18 Si uero ꝑ sumus in alijs criminibus excepto hæresis crimine, quæ sola cogitatione non committuntur, sed requiritur ad perfectum delictum actus exterior, ut in homicidio, furto, & huiusmodi, ex sola confessione extraiudiciali probata plene non posset confitens puniri, quia ei ad hoc non præiudicat, sed faceret indicium ad torturam, ut no. Abbas. in c. de hoc. de simo. col. j. glo. Bar. & alij in l. capite quinto. in uerbo, accusato. ri. ff. de adulte. idem dicit Bal. in l. unica. col. 5. uer. si. nunquid confessio. C. de confe. per l. quæro. in si. ff. de edili. edicto, traditur in l. i. clus sustiū. ff. de infami. Ant. de But. in c. per inquisitionem. in si. de elect. & in c. tua nos. col. pe. de testi. post Inn. Abbas. in c. si. de confe. cum alijs, ut per modum in practica criminali. §. diligenter num. 76. Ludo. Ro. in consi. 7. uis necessarijs, & in consi. 373. incip. in casu proposito, & in tali confessione tortus cogereur perseverare, ut dicit Bal. in consi. 337. incip. quædam mulier. lib. 3. & hæc confessio extraiudicialis operaretur ualiditate confessionis, quæ postea fieret in tormentis sine noua ratificatione, licet

alias

- alias esset nulla. l. Diuus. ff. de custo. reorum, ut tenet Fely. in d. cap. per hoc. in quinta limitatione. quia confessio facta in tormentis non ualente confessione extraiudiciali non ualeat, nisi in ea perseveret reus extra tormenta, ut dicunt gl. Bal. & alij in d. l. 2. C. de custo. reo. l. j. §. si quis ultro. ff. de quæstio. Iason. in l. magistratibus. ff. de iurisd. omn. iudi.
- 19 Et ꝑ hæc confessio extraiudicialis ad hoc ut faciat indicium debet probari per duos testes, Ludo. Roma. in consi. 7. uis necessarijs, sicut dicitur de alio indicio, ut dicit gl. singularis in l. fin. C. fami. hercis. quam Bart. ibi multum ponderat, idem dicit Bar. in l. si. col. si. ff. de quæstio. & in l. admonendi. colum. xj. ff. de iureiuran. cum alijs, ut scribit Hyppo. de Marti. in l. prima. §. idem Cornelio. colum. 1. ff. de quæstio. si enim unus testis attestaretur de confessione extraiudiciali non faceret nisi quartam partem plenæ probationis, & sic sæmplenam sæmplenæ, ut dicit Alex. in consi. clij. uiso processu. col. si. lib. 5.
- 20 Si uero ꝑ darentur plures extraiudiciales confessiones rei, & unus testis deponeret de una confessione & alter de altera, & sic qꝫ testes essent singulares, licet unusquisque per se non faceret indicium, tamen ex attestations simul iunctæ indicium facerent ad torturam, per theoreticam Bar. in l. si. ff. de quæsti. & Ioan. Andr. in addi. Specu. in titu. de præsumptio. §. species. uersic. uiolenta, ubi tractant, an ad torturam requirantur plura indicia, an sufficiat unum, & dicunt qꝫ etiam quando sunt duo indicia a remotis unum iuuat aliud. sequitur Alexand. in consi. 77. in causa accusationis. col. fin. lib. 1. & propterea dicebat Rapha. Fulgo. in l. fin. C. fami. erciscu. quōd licet per gloss. ibi scriptam indicium ad torturam debeat per duos testes probari, tamen negari nequit, quin unus testis faciat aliquam præsumptionem, & ideo si plures sint testes singulariter de singulis indicijs deponentes dicentur plures facere præsumptiones quæ faciunt unum indicium ad torturam. argu. l. instrumenta domestica. C. de probatio. glo. in l. 2. §. ætas. ff. de excusa. tuto. sequitur Francisc. Brun. in tracta. de iudicijs. col. 2. & uerius est hoc quam illud quod ipse dixit consulendo in consi. 136. in causa criminali. col. si.
- 21 Nec ꝑ facit in contrarium quod inquit Ant. de But. in c. licet causam. de proba. colum. 2. qꝫ testes singulares deponentes. si unus de una confessione, alter de altera non coniunguntur, & idem in effectu dicit Fely. in cap. cum causam. colum. pen. uersic. primo casu. de proba. ad hoc allegant Cyn. in l. 2. C. quæ sit longa. consue. in super dicit Bald. in l. si quis ex argentijs. §. cogetur. uer. sed si poneremus. de edē. quod si probationes sunt imperfectæ in sua specie non coniunguntur, si unus testis de fama, unus de iudicio, quia duo testes requirerentur super iudicio, &

T 2 duo

duo super fama, ut in dict. l. fina. C. fami. erciscun. & per Innocen. in cap. sicut. de simo. & glo. in foro regali eam sequitur in titu. de testibus & proba. & Alex. in consil. cxliij. quoniam abunde. colum. 2. libr. 2. & concordantes plures scribit Hyppo. in sua practica. cartha. 44. uersicu. quæro ulterius. Ad hæc dicendum est, & primo ad dictum Ant. de But. q̄ loquitur ad faciendam plenam probationem, quia uerum est dicere illos singulares testes non esse coniungendos, prout sic firmat Alexā. in d. consil. lxxvij. colum. fina. ad faciendam plenam probationem, secus uero ad faciendum indicium, quia una præsumptio iuuat aliam, per notata per Barto. in d. l. fina. & idem dicit Alexand. in consil. 62. uiso processu causæ. lib. 6. parique responsione satisfieri potest ad dictum Bald. in d. l. si quis ex argentarijs. §. cogentur, quia procedit quo ad plenam probationem, non autem ad faciendum indicium, quia tales probationes imperfectæ in sua specie indicium inducunt, prout euidenter hoc sentit De ci. in consil. 143. incipien. in causa matrimoniali, col. fi. quod firmat Soc. in consil. 54. uisus testibus. col. j. libr. 3. ubi allegat illud dictum Raph. Fulgo. in d. l. si. q̄ singulares testes de singulis indicijs deponentes probant plures præsumptiones quæ faciunt indicium ad torturam, per d. l. instrumenta, & l. 2. §. etas. ff. de excu. tuto. nam quæ non singula profunt, multa collecta iuuant, & hinc dicebat Ioan. Cacialupus in l. admonendi, col. 78. uersu. præterea. q̄ licet plures sint sæmplenæ probationes unius sæmplenæ non coniunguntur ad faciendam unam sæmplenam probationem, coniunguntur tñ ad faciendum indicium. allegat notata in l. si. C. de proba. & Gandin. in tracta. de tortura, & idem tenet Bal. in c. j. §. cum autem, de contro. inuesti. & dicit Ludo. Roma. in consil. 7. uisus necessarijs. col. 1. quod præsumptiones, licet sint diuersi generis, attamen iunguntur ad hoc probandum scilicet indicium de quo paulo ante dixerat, in ijs maxime quæ difficulter probantur, ut factum de nocte. l. cum exceptiones. §. in hoc. in glof. ff. quod met. cau. & sic est dicendum in crimine hæresis, quod cum occulte committatur, minores probationes requiruntur, ut dicit Pet. de Anch. in c. in fidei fauorem. de hæreticis. lib. 6.

- 22 Aduerte † tamen in eo quod dixi, quod reus in tormentis cogitur perseverare in confessione extraiudiciali, & quod illa facit indicium ad torturam, quia uerum est nisi illa confessio reuocetur ab illo confitente, nam tunc non posset ob eam torqueri confitens, secundum Bal. in l. prima. colum. penul. uersicu. extra quæro. C. de confessis. Inde sumitur cautela pro reo, ut dicat expresse se illam confessionem reuocare, nec habet probare errorem, quia non tenuit quo ad aliquod præiudicium indicij, sed solum quo ad præiudicium facti, quem

quem sequitur Fely. in d. cap. de hoc, de simo. & Hyppo. in l. De minore. in prin. col. pe. ff. de quæst. d. Ias. in l. magistratibus. ff. de iuris. omn. iudi. & in sua practica. in §. diligenter. & in §. examinata, & consequenter, nec cogi posset in ea perseverare.

- 23 Attendum † est etiam, q̄ si cum illa confessione extraiudiciali de crimine concurrant aliæ coniecturæ & uerisimilia, q̄ contra confitentem facit plenam probationem dicta confessio, ideo q̄ præcise cogi potest confessus in ea perseverare in tortura, ut inde condemnetur, & talis confessio facta in tormentis quam præcessit confessio extraiudicialis non requirit ratificationem, prout alias fit, ut in l. j. §. Diuus. & §. si quis ultro. ff. de quæstio, ut scribit singulariter Tindarus in suo dialogo de testium concordia, c. 7. incip. dic Balde quæso, quem sequitur Fely. in c. olim. uer. si, fallit octauo, de rescri. ubi plura de confessione extraiudiciali glomeravit, & in c. de hoc, de simo. & hæc de primo membro huius quæstionis.
- 24 AVT † VERO DICTA mulier malefica confitetur se infante vnum uel plures suis maleficijs uel alias cum suis maledictis uerbis occidisse. & tunc non est ei simpliciter credendum nisi aliter uere & realiter constet illos fuisse occisos, & pro hoc adducitur quod inquit Bal. in addi. ad Spe. sub tit. de re iud. in ultima additione. circa finem. uer. Titius fuit confessus. Ang. de Aret. in suo tract. maleficiorum. in uerbo. Et vestem coelestem. uer. quid si confiteatur. Pau. de Cast. in authen. sed nouo iure. C. de furtis. Pet. de Anch. in consil. 24. uisa inquisitione. Bal. in l. cum probatio. in suis additionibus. ff. de proba. & in authen. sed nouo iure. C. de furtis, & facit quod inquit Ange. in l. prima. C. de confessis. de illis malandrinis, qui confessi sunt se occidisse plures mercatores peregrinos & proiecisse eorum corpora in mare an sit standum eorum confessioni, & dicit quod inquirendum est, an mare, uel flumen sit prope, quia si est prope, eis nocebit, secus autem si non sit prope, ut refert Hyppo. de Marfi. in l. j. in prin. ff. de quæstio. quod ego non inuenio apud Angelum in meo libro, idem Ang. in l. certum. ff. de confessis. Hyppo. in consil. 14. incip. clementissimi. col. 7. li. j. & in consil. cix. Spiritus Sanctus. col. 6. li. 2. idem dicit Bal. in addi. ad Spe. in tit. de confessis. col. 2. idem scribit Bal. in ca. Atsi clerici. col. 3. de iudi. cum alijs, ut tradit. d. Ias. in l. error. C. de iuris & facti igno.

- 25 Et † per hæc forsan posset attentari, quod licet aliquis abiurasset hæresim tanquam uehementer suspectus seu tanquam deprehensus, & postea sponte accederet ad episcopum uel inquisitorem dicens, se ipsum relapsum esse in hæresim siue iam abiuratum, siue aliam, & hic relapsus non posset uerificari per testem, uel aliam probationem, quia ipse so-

lus sine focijs relapsus fuerat, & peteret ueniam de hoc secundo relapsu, quod iste non esset relaxandus brachio seculari, sicut supra dictum est de illo qui est confessus homicidium de quo non constat, quod competenter fundatur in iuribus proxime allegatis per Doctores ibi scribentes, & hoc satis sentit glossator legum Hispaniæ in septima parte. titulo de hæreticis. 26. in quarta colum. uer. est tamen conclusio. Dicens vnum de hæreticis, qd si relapsus non fuit in suo relapsu deprehensus, sed ipse sponte uenit ad inquisitores, & confitetur errorem suum & se relapsum esse, & ob hoc lacrimatur, Et peteret reincorporari Ecclesiæ, & uellet iterum abiurare omnem hæresim, & esset paratus subire quamcumque pœnitentiam, & grauissimam, quæ sibi iniungeretur, & cessaret scandalum apud alios, cum nescirent illum relapsum, qd tali deberet iniungi aliqua grauissima pœna, & liberari a pœna mortis, & dictus glossator dicit ita tenuisse Ioannem lupi decanum segouien. Inde etiam secundum eisdem sequeretur, qd filij & nepotes huius relapsi sponte uenientis ad gremium ecclesiæ nõ incurrerent inhabilitatem, de qua in l. quicumque. C. de hæreti. & in c. statutum, de hæreticis li. 6. ita dicitur in d. tit. 25. in l. 2. in fi. Et idem arbitror esse dicendum si post abiurationem confitetur se præstitisse fauorem, qui excusari non posset, scienter aliquibus hæreticis, & hoc non probaretur, nisi per suam confessionem, qd deberet excusari a pœna. §. ille quoque. c. Accusatus. de hæreti. lib. 6.

26 Nec obstaret prædictis. c. super eo, eo. ti. & c. ad abolendam. §. illos quoque. de hæreti. in quibus deciditur qd relapsi debent relaxari curiæ seculari, quia verum est qd de hoc essent conuicti per testes, vel essent confessi, & eorum confessio uerificata esset per alias probationes, quàm per solam confessionem, quia tunc tradendi sunt curiæ seculari, secus tamẽ esset in proposito, cum de eorum relapsu non constaret nisi per solam ipsius rei confessionem. Parique modo esset respondendum ad illud dictum Bal. in d. l. si quis non dicam rapere. quia forsã ibi constare non poterat de hæresi, quam accusatus habebat in mēte, nisi ex sola eius confessione, licet haberet testes de illa non concludentes, uel dictum Bal. potest intelligi quando agebatur solum de reconciliando illum confessum grãmiõ Ecclesiæ, & de condemnando illum carceri perpetuo, quæ est pœna redeuntis ad ecclesiam, ut in ca. pe. de hæreti. in proposito tamen loquitur de condemnando illum sponte confessum morti, & ideo longa est differentia, merito non deberet tradi curiæ seculari, ex quo eius confessio nõ esset alias uerificata, sed alia pœna graui puniri, morte excepta.

27 Ratio ¶ prædictorum esse posset, quia nemo est dominus membrorum suorum, adeo qd absque delicto posset facere quis se ad mortem dānari.

nari. contra. l. liber homo. ff. ad. l. Aquiliam, & l. non tantum. & l. & si non defendantur. ff. de pœnis, & ideo dicunt doctores, soli confessioni standum non esse. l. j. §. Diuus. ff. de quæstio. & l. inde Neratius. §. si. ff. ad l. Aquiliam, ut scribit Alex. in consi. xix. circa primum. col. j. lib. 7. ubi optime declarat in discursu illius cõsilij, quomodo sit intelligenda illa theoricã doctorum asserentium, qd nisi constet de homicidio, qd illud confessus damnari non potest, & ad hanc rationem proxime positam uide Pau. de Cast. in d. aut. sed nouo iure, dicentẽ ideo nõ stari soli confessioni confitentis, cum agitur de pœna mortis uel corporali, cum confitens non sit dominus membrorum suorum, nã posset quis uolens mori sic confiteri & contra ueritatem, ideo tollerari non debet, ut in d. l. non tantum, cum alijs per eundẽ Alex. allegatis in d. consi. Et uide ¶ si posset alia ratio assignari, ne uideatur iudex tanta uti immanitate contra illum non indiciatum, non conuictum, sed sua sponte confitentem, quinimo seipsum deferentem, & prodentem maleficium soli Deo manifestum, & hominibus occultum, releuando curiam ab onere probandi, quod ipse sua confessione detegit, pro hoc facit. l. 1. C. de ijs qui se deferunt. li. x. ubi siquis accõmodauit tacitam fidem de restituendo incapaci, & seipsum prodit lucratu tertiam partem de bonis defuncti, ubi notat Lucas de Penna colum. j. quod parciatur sponte confitenti. l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiesta. cum alijs ab ipso allegatis, quod intelligit nulla examinatione præcedente, allegando Psal. 84. misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, pro quo facit, quia si filius commisit delictum, seu crimen læsæ Maiestatis, & pater capiat illum & offerat iudici, filius non debet pati illam pœnam, quàm alias pateretur si fuisset accusatus & ab alio captus, & iudici exhibitus, sed aliam pœnam mitiorem. tex. est in l. milites agrum. §. desertorẽ. iuncta. l. non omnes. §. desertorem. ff. eo. tit. scribunt Saly. & Pau. de Castro. in l. propter insidias. C. qui accusare non possunt, tradit Bartho. Ce. po. in sua tracta. cautelarum, cautela prima, dominus Ias. in l. 1. col. 2. C. de ijs qui, ut indignis. & Fely. in cap. 1. de offi. deleg. col. 1. & ratio dicti. §. desertorem. d. l. milites agrum est, ne uideatur inquit pater ad supplicium filiũ tradere, quæ ratio multo magis militat in seipso, qui spõte nullis probationibus seu indicijs præcedentibus se ipsum iudici exhibet, & prodit, nam si per oblationem patris de filio, filius non punitur pœna naturali delicti, multo minus puniendus est quis per oblationem propriam de se ipso factam, nam charitas ordinata a se ipso incipit. l. præses. C. de serui. & aqua. & dicit Saly. in d. l. propter, qd mater admittitur ad accusandum filium in criminibus exceptis, quia non uidetur facere contra officium pietatis, quæ propriam pœnam curat euadere, quia charitas ordinata

nata à se ipsa incipit, ut in d. l. præses, & est argum. in l. licet, in fi. ff. de arbi. immo in crimine hæresis ad id tenetur pater & mater. s. ad prodendū filium, & e contra. c. si Episcopus, ubi notatur, & in c. excommunicamus. §. credentes, de hæreticis, & sic minuenda est pœna naturalis delicti prodenti seipsum sicut minuitur filio, quem pater exhibet iudici, & hoc formaliter probat tex. in d. §. desertorem, uerſi. item Diui Severus & Antoninus. ubi eum qui post quinquēnium desertionis se obtulit deportari uerſerunt, quod in similibus casibus probatur posse extendi, & tamen si se non obtulisset ille desertor miles, non fuisset ei parcendum, ut in l. omnes. §. a barbaris. ff. de re milita. quæ omnia nota quia sic non inuenies enucleata.

QVO AD SECVNDVM DVBIVM principale huius quæstionis, An inquisitores possint sine incurſu irregularitatis dictas mulieres bruxias tradere curiæ seculari ob interitum infantium ab eis causatum suis execrandis maleficijs, alias ad reconciliationem admittēdas, si illos infantes nō necassent. Et hæc quæstio sæpe accidit in facto in mōtanis Nauarræ, & ego habui in facto de quodam accusato de criminibus hæresis & apostasiæ qui inter confitendum illa crimina, dixit se commississe crimen sodomiticum cum quadam muliercula, fuit dubitatum an ex eo posset tradi curiæ seculari eo modo quo traduntur hæretici, pro horum decisione aliquas conclusiones præmittam, deinde ueniam ad decisionem huius dubij.

29 PRIMA † ERGO Conclusio est, quod pro homicidio doloso a layco commissio naturalis pœna statuta est regulariter, ut homicida moriatur, ut est tex. in l. qui cedem. ff. ad l. Iuliam de sicca. quam pœnam ultimi supplicij intelligimus, licet quandoque secundum conditionem personarū loco pœnæ mortis surrogetur deportatio. l. 3. §. pe. & §. fin. ff. ad l. Corneliam de sicca. §. item lex Cornelia. insti. de publi. iudi. facit. l. qui ultimo. ff. de pœnis. l. respiciendum. §. si. ff. de pœnis, & dicit tex. in l. 3. C. de epis. audien. homicida quod fecit expectet, & do. Matth. 26. inquit oēs qui acceperint gladiū, gladio peribūt, & Ioā. Apocalipsis. 6. uidi subtus altare animas interfectoriū pp uerbum Dei, & propter testimoniū quod habebāt, & clamabant uoce magna dicētes vsq; quo domine Sanctus & uerus non iudicas, & uindicas sanguinē nostrū de ijs qui habitant in terra, & Gen. 4. dicit dñs ad Caym, vox sanguinis fratris tui. s. Abel clamat de terra, Abel em̄ ut dicunt doctores catholici, martir, pastor, & uirgo fuit, inde et̄ inq̄t Gen. 18. quatuor esse peccata quæ corā Deo clamāt. s. peccata sodomorum, clamor sodomorum multiplicatus est, & peccatū eorū aggrauatum est nimis. Gen. 18. homicidarum, vox sanguinis fratris tui.

Gene.

Gene. 4. oppressorum. Exodi. 2. ascendit clamor eorum ad dominum De tentorum mercedis mercenariorum, Eccle. 34. qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt, scribit late Hyppo. in consi. 90. illumina. col. j. lib. 2. cum sequenti, & in alijs sequentibus consilijs, & in l. j. in prin. ff. ad l. corne. de sicca. idem dicit Bal. in l. data opera. col. 3. C. qui accusa. non pos. ubi ponit fere omnes casus in quibus de iure imponitur pœna mortis. idem Bal. aliquos casus addit in c. j. §. iniuria. col. 2. de pace iura. firmā. col. 2. & alibi Bal. in tit. de pace tenē. & eius uiola. in c. j. col. j. dicit quod iudex non debet admittere friuolas probationes homicidæ. nec inorari super ambagibus, quod intelligo quando constat de homicidio. l. cum reis. C. de pœnis. ubi Saly. glo. in l. graui. C. de adulte. faciunt. c. miles. & c. cum homo, & c. si homicidium. 23. q. 5. & quæ Ioan. de Imo. in c. si. de consue. secundum aliquos dubitet de iure digestorum quæ pœna imponebatur homicidio, tamen Ange. in consi. 14. incipi. nos Carolus. concludit de iure digestorum fuisse statutum pœnam capitis contra homicidam. & ad hoc plura allegat.

30 Et pro prædictis aliqui allegant tex. in c. omnis. 3. dist. ibi, qui cedem fecerit capite plectatur, sed hoc est dubitabile per ea quæ dicit Abbas in c. at si clerici. col. 1. r. uerſi. & pro hoc optime facit de iud. p̄ si pro aliquo delicto imponitur pœna capitalis non intelligitur de pœna mortis, sed de mitiori, cum de iure triplex reperiatur pœna capitalis. scilicet prima est mors corporis, secunda est morti proxima, ut damnatio in metallū. tertia est deportatio, ut scribit Inno. in c. qualiter & quando. ij. col. si. de accusa. nec mortis appellatione simpliciter prolata per modum impositionis pœnæ intelligitur de morte corporali in iure canonico, sed de morte spiritali. tex. est de hoc singularis in c. per uenerabilem. col. pen. circa finem, qui filij sunt legitimi. ibi mori præcipitur. i. per excommunicationē. per quem tex. notat ibi Abbas, quod ubicunque in iure canonico reperiatur pœna mortis debet exponi pro sententia excommunicationis, dicens menti tenendū, quia alibi non ita bene probatur, quia duplex est mors, quædā temporalis quæ est separatio animæ a corpore. Altera ciuilis, ut excoicatio, per quā separatur anima a gratia Dei, nā Deus est uita aiarū. idē scribit Abbas in c. j. de homi. circa fi. & hoc de facili procedit de iure canonico, in quo nunq̄ pro aliquo crimine imponit pœna sanguinis, ut allegat, ut est gl. in c. p̄uicator. 2. q. 3. q̄ ego nō inuenio, nec in toto decreto est tale. c. p̄uicator. sed. c. calūniā, ubi hoc non h̄r, quāuis eā allegat la so. in l. trāfigere. C. de trāf. col. 2. uide tñ si hoc p̄bet gl. in c. delatori. 5. q. 6. exp̄sse tñ Pau. de Cal. i. cōf. 348. notādū. col. 2. li. j. inq̄t ius canonicū nō iponere p̄ cr̄e p̄nā sāguinis, sed ciuilē. s. priuationē a bñficio, v̄ criminalē

criminales idest depositionem ab ordine, quæ poenæ sunt ecclesiasticae, & cum hoc concordat S. Tho. in 2. 2. q. 99. arti. ulti. inquit, statuta ecclesiae non infligere poenam mortis, ex quibus satis ostenditur. d. c. omnis, 3. dist. non debere intelligi de poena mortis corporalis, sed de alia poena quæ de iure canonico infligi potest pro homicidio.

31 Ad fidem accedit quod inquit Abbas in c. j. de furtis. & cap. 2. in fi. de maio. & obed. & quæ scribunt. D. Iaso. in d. l. transigere, & Fely. in c. qualiter. & quando. 2. §. fi. col. fi. uerfi. ultimo tangit. de accus. & pro prædictis est addendum, quod infantis occisio est delictum piaculare, & sic magis execrabile & horribile, quod occisio maioris, ut probatur in l. pe. C. de sicarijs, & ibi notat Saly. & atrocius est hominem ueneno occidere quam gladio. l. j. C. de ma. thema.

32 Et de poena homicidarum secundum iura ciuilia, late tradidit Albertus de Gandi. in suo tracta. maleficiorum. rubri. de homicidiarijs, & eorum poenis. col. j. uerfi. sed quæro aliquis. & plura circa hanc materiam scribunt Bartho. Cepol. in suo ultimo consi. 91. uisa inquisitione. Pau. de Castr. in consi. 277. in causa incarceratorum. col. j. lib. 2. Cepol. in consi. 34. si unquam magnifice domine.

33 De iure uero canonico clericus qui homicidium simplex dolo commiserit deponitur, & detruditur in arctum monasterium, ut in cap. cum non ab homine. de iudi. iuncto cap. tuæ. de poenis, ut dicit Abbas in ca. j. de ijs qui filios occiderunt, & in cap. cum non ab homine de iudic. Sed in hoc Abbas uidetur sibi contrarius, nam in d. c. tuæ, tenet quod ubi de iure ciuili pro aliquo delicto imponitur poena mortis, quod pro illo debet clericus homicida deponi, & damnari ad perpetuum carcerem, ut in cap. pen. de hæreti. cap. nouimus. de uerborum sign. secundum eum, quia prout dicit Inno. in cap. qualiter & quando. ij. de accusatio. deputatio ad perpetuum carcerem post depositionem æquiparatur poenæ mortis, & ideo rarissime debet infligi nisi pro grauissimis delictis, cum ergo pro homicidio de iure ciuili sit poena mortis, ut dixi, sequitur quod clericus debet deponi, & detrudi in carcerem perpetuum. Hæc tamen non sunt uera, quod patet, quia pro nephando crimine sodomitico de iure ciuili est poena ultimi supplicij, ut patet in l. cum uir. C. de adulterijs. & in authenti. ut non luxuri. homines contra naturam. colla. 6. & tamen de iure canonico clericus pro hoc crimine detruditur in monasterium. cap. clerici. de excessi. præla. præterea famosi latrones furca suspenduntur. l. capitalium. §. famosi. ff. de poenis, & tamen de iure canonico si clericus esset famosus latro debet deponi & detrudi in arctum monasterium ad agendum poenitentiam. c. tuæ. de poenis, quod potest intelligi in famoso latrone, quia dicit

in

in latrocinijs, & in alijs magnis sceleribus deprehensi.

34 Sic ergo detrusio in monasterium debet fieri in poenitente, idest in eo qui uult suscipere poenitentiam, sed ubi depositus esset impoenitens, debet deputari ad carcerem perpetuum. ita probatur in ca. a nobis. de apostatis, & c. ut famæ. in prin. de senten. excommunicata. per quem tex. patet secundum Aret. in c. at si clerici. in prin. col. 6. quod poena inclusionis in monasterium est minor poena & diuersa ab inclusione in carcerem perpetuum. licet glo. aliter sentiat & male in cap. inter sollicitudines, de purga. canon. sit ergo conclusio, quod licet de iure ciuili sit poena mortis contra homicidam simplicem, de iure uero canonico clericus homicida simplex detrudendus est in monasterium arctum ad agendam poenitentiam, ut dicit Abbas in d. c. j. de ijs qui filios occiderunt. Sed hoc fallit ubicumque esset spiritio fugæ, quia tunc in carcerem perpetuum damnari clericus homicida posset, quia tunc nollet agere poenitentiam, ut probatur optime in c. ut famæ. in prin. de sententia excommunicata. & in ca. a nobis. de apostatis, & ille carcer etiam datus censetur ad agendum poenitentiam, ut patet in hæretico in cap. pen. de hære. & in c. nouimus. de uerbo. significatio. Secundo etiam fallit quando homicidium esset qualificatum, puta presbytericidium, uel cum proditione, seu parricidio, quia tunc secundum aliquos deberet tradi curiæ seculari, prout late scribitur per Pet. de Ancha. in sua disputatione quam refert Abbas in ca. at si clerici. §. j. de iudicijs. & in repetitione cap. ea quæ. q. 20. de reg. iuris lib. 6. scribit late Fræ. de Aret. in d. c. cum non ab homine, de iudicijs. col. 7. uerfi. reperitur sextus casus. d. Decius in d. cap. at si clerici. col. antepe. uerfi. postremo Abbas. Ego late scripsi in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 1. Fely. in c. inquisitionis. col. 2. de sent. excommu.

SECUNDA Conclusio est, quod pro crimine nephando sodomitico de iure ciuili est statutum ultimum supplicium, ut in d. l. cum uir. cum alijs supra allegatis. de iure uero canonico est depositionis poena & detrusio in carcerem ad agendam poenitentiam. in capitulo. clerici. de excessi. prælator.

35 TERTIA Conclusio est, quod iudex ecclesiasticus tradens aliquem curiæ seculari puniendum ob crimen cuius cognitio ad eum non spectat, efficitur irregularis si exinde sequatur mors, uel membri abscisio, puta si tradendus est laicus, & commisit homicidium, & sic non est de foro Ecclesiae, nec respectu personæ, nec respectu criminis, quod probatur, quia non est de casibus in quibus iudex ecclesiasticus id potest, puta si tradendus esset clericus, uel si laicus commisit crimen mere ecclesiasticum. De primo sunt casus in quibus sine nota irregularitatis hoc potest, quos

ponit

ponit glo. in c. ad abolendam. in uerbo, relinquatur, de hæreticis, & Abbas in c. At si clerici. col. x. uerfi. ad tertium. de iudicijs, & ibi Fely. in fin. col. Petrus de Ancha. in consi. 158. ex narratis. col. 2. dixi latissime in d. q. 11. Secundum uero est quod et numeratur inter illos, quando hereticus traditur curiæ seculari, nam inquisitor seu episcopus id faciens non incurrit crimen irregularitatis, licet habeat pro certo quod iudex secularis illum suæ curiæ traditum illico ad mortem damnabit, ita dicit Arch. in c. j. 23. q. 8. pro quo faciunt. c. legi. & c. si audieris, eadem cau. & q. & Spec. in tit. de iudi. delega. §. iuxta, uerfi. porro, sequitur Fely. in c. sicut dignum. de homi. col. 3. & in c. j. col. quinta. uerfi. limita omnia prædicta. de offi. deleg. Ratio horum secundum præfatos doctores nulla redditur, posset tamen dici, quod hæc fiunt autoritate canonis, ut patet in c. ad abolendam. in prin. de hæret. & in c. super eo. eo. tit. lib. 6. facit. c. pro humani, de homicidio. lib. 6. & ideo nullam pœnam merentur ij iudices Ecclesiastici. l. Grachus. C. de adulte.

36 Sic uidemus, quod licet faciens per alium per seipsum facere uideatur, siue uere faciat, siue fecte, uel causam præbeat, secundum uarios modos intelligendi, prout late scribit dominus Iaso. in l. si is qui pro emptore. col. 68. uerfi. circa principalem articulum. ff. de usucap. & in l. j. §. per procuratorem. col. 2. ff. de acqui. posse. cum ad incurrendam irregularitatem inter hos modos nulla uel saltem parua constituatur differentia, ut late in discursu materiæ irregularitatis scribit Mari. Soc. in c. ad audientiam. de homicidio, nihilo minus tamen Episcopus seu alius prælatus cui iurisdicatio temporalis competit, potest cessante metu irregularitatis, causam sanguinis specialiter delegare, & sic per alium facit prælatus quod ipse per se facere non posset, ut est tex. in c. Episcopus. ne cleri. uel monachi. libr. 6. & glo. in c. potest quis de reg. iuris. lib. 6. facit. c. perlati de homicidio lib. 6. quod non est ex alio, quod quod autoritate canonis hoc facit, quia alias qui per alium facit per se facere uidetur, quod licet in rei ueritate hoc forsitan non sit, est tamen per fictionem quo ad effectum iuris, ut tradit plura exempla Dy. in c. qui per alium. de regu. iuris. lib. 6. dominus Decius in l. is damnus. ff. de regu. iuris. d. Iaso. in l. si quis id quod. & Alexan. in l. si familia. ff. de iurisd. omni. iud. Bal. & alij in l. Gallus. §. Et quid si tantum. ff. de liber. & posthu. Fely. & alij ante eum in c. mulieres. de senten. excommu.

37 Inde est, quod sicut tenetur. l. cornelia de sicarijs qui aliquem per se occidit, sic & qui per alium, l. non ideo. C. de accusa. l. & si certus sit percussor. ff. ad silla. arg. in l. j. §. pen. ff. ad Trebel. c. is qui mandat. de homi. lib. 6. Ange. aret. in tracta. maleficiorum, in uerbo, Sempronium mandatore.

tozem. Bald. in capitulo. j. §. opizoni, uerfi. etiam in statutis. de pace constantiæ. Ange. aret. in prohemio institutionum. §. igitur. col. 2. Bart. in l. hæc uerba. ff. de adulte. Andre. Sicul. in rubr. de fide instrumentorum. col. x. Alexan. in consi. 65. incipi. uisa quadam. lib. 4. Cepo. in consi. xxxiii. §. unquam.

38 Præterea iudex delegatus uices gerit iudicis delegantis. c. sane. de offi. iud. delega. & quando iudicat non iudicat tanquam ipse. sed tanquam alius. l. si prætor. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. ut ibi per glo. facit. l. si pater. §. qui duos. ff. de adoptio. inde est quod iudex delegatus est maior ordinario, ut in d. c. sanè, & maior legato de latere. c. studuisti. de offi. delega. & fortius est dicendum quod delegatus a Papa non dicitur maior ordinario solum respectu causæ sibi commissæ, quia hoc indubitatum est, ut in d. c. sane & c. studuisti, sed dicitur maior absolute, propter representationem pontificis, quæ in ordinario non reperitur, non autem secundum aliquid ut dicit Decius in rub. de offi. deleg. col. 2.

39 SIC ET ERGO non obstantibus ijs, Canon statuit, ut demandates alijhs has causas criminales non incurrant notam irregularitatis, ut in d. c. Episcopus, ne clerici uel monachi. lib. 6. cum alijs allegatis, potest enim Papa circa hæc statuere, cum posset & providere quod sine metu irregularitatis clericus habens iurisdictionem temporalem posset per se sententiam sanguinis. & iustitiam in pœnis sanguinis exercere, ut euidenter tenet glo. in d. c. episcopus, in uerbo, maleficio. idem tenet Ioan. Andre. in c. clericis, & Abbas, ibi dicit Ioannem Calderinum tenuisse Papam posse licentiam dare clericis interessendi iusto bello sine pœna irregularitatis, quia irregularitas quæ contrahitur ex actu in se licito est de iure positivo, contra quod Papa dispensat. c. proposuit. de concessi. præben. refert Phi. Francus in d. c. episcopus, col. j. inde est quod Papa potest statuendo imponere pœnam mortis, sed non exequendo, secundum Irino. nam si proprijs manibus Papa occideret aliquem, fieret statim irregularis, ut dicit Bal. in capitulo. secundo. in fin. de maio. & obediens. quem refert Fely. in cap. si quando. colum. 2. de rescriptis. ueritas tamen huius dicti pendet ab illa dubitatione, An irregularitas propter homicidium sit de iure diuino, uel positivo, de qua habes remissiones multas per Fely. in cap. fin. in fi. & c. 2. de maiori. & obedi. & Maria. Soc. late tradit in d. c. ad audientiam.

40 Et hæc est una differentia, quæ est inter ius canonicum & ciuile super huiusmodi delegatione causarum meri imperij, quia de iure ciuili potestas gladij committi non potest. l. nemo potest. ff. de regu. iuris. l. solent. in princip. ff. de offi. pro. & lega. l. ij. C. de peda. iudi. uerficul. quod ita scribunt late doctores maxime moderni in lege. prima. in prin.

prin. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. secus est autem de iure canonico, ut in d. cap. Episcopus. glo. pen. in c. quod sedem. de offi. ordina. in d. in Archiepiscopatu. de rpto. Ange. de Peru. in l. imperium. ff. de iurisd. omni. iud. cum alijs, ut tradit dominus Iaso. & alij in d. l. j. in prin. ubi rationem differentiae conantur perscrutari, ultra quos aliam ponit Bald. in d. l. solent. in prin. dicens, qd ratio differentiae est quia clerici per se non possunt actualiter gladium exercere, nec sanguinem effundere humanum, sed tamen ex permisso canonum alteri committunt hoc, scilicet qd faciat iustitiam, quia tunc lex occidit non ipse, alias si non posset committere, gladij potestas esset frustra in clericis, praedictam differentiam tenent communiter doctores, licet Ioan. de Imo. attentaverit illam tollere, ut per eum in d. c. quod sedem. col. fi. & in clem. j. col. 3. uerfi. sed aliter consuevit. de offi. delega. quam ponit Bar. in suo tractatu de differentijs iuris canonici. & ciui. colu. 3. & moderni in d. c. quod sedem.

41 Extrajergo hos casus in quibus iura canonica permittunt clericis delegare causas criminales alijs, uel tradere aliquem iudici seculari damnandum, iudices ecclesiastici seu alij clerici interessentes iudicio sanguinis irregularitatem incurrunt, ut est tex. in cap. sententiam sanguinis. ne clerici. uel monachi. ibi, de hoc sanguinis uindictam exerceat, aut ubi exerceatur interfit, nec sententiam dicat aut proferat, iuncto. ca. ex literis. de excessu. praetorum. & c. clerici, ne clerici. uel mona. & si ex consilio clerici sequatur homicidium, seu membri mutilatio, est ipse clericus irregularis, ut in c. sicut dignum. de homici. c. si quis uiduam. l. dist. c. fi. quar. q. 8. c. 2. de cleri. pugna in duello, & late prosequitur hanc materiam Maria. Soc. in c. ad audientiam, de homi. & Bellamera in c. o. si. 14. factum est tale, & irregularitas non incurritur nisi in casibus expressis in iure. c. is qui. de senten. excommunicata. li. 6. & cum incurfus irregularitatis maxime ex homicidio inducat plures effectus, & ut ita dixerim poenalties, quas ponit Soc. in d. c. ad audientiam, in uerfi. octauo principaliter quaero, ideo ab ea maxime cauendum est, cum circa hanc solus Papa possit dispensare, ut ibi late traditur.

42 Et perquamcunque indulgentiam concessam a summo pontifice absoluenti ab omnibus peccatis & offensis etiam comprehensis in bulla in caena domini non censetur data facultas tollendi irregularitatem, quam committens incurrit ex homicidio, cum in tali dispensatione requiratur specialis commissio, siue irregularitas esset manifesta siue occulta, ita dicit Soc. in d. c. ad audientiam, col. fi. nam dicit Arch. in c. miror. post Hugo. l. dist. qd licet poenitentia absorbeat peccatum, in pristinum tamen statum non reformat. c. qui uult. de poeni. dist. 3. & c. si quis. j. q. 7. & ca. praesbyter. in primo.

primo. 15. q. v. poenitentia enim non est modus tollendae irregularitatis quantacunque esset, etiam si tanta esset quanta fuit latronis qui statim transcendit ad gloriam, & dicebat Domi. in d. c. miror. qd illa quae sunt ordinaria ad tollendum delictum in foro poenitentiali non possunt operari ut super delicto inducatur dispensatio quo ad potestatem tollendi irregularitatem ex delicto contractam. & hoc inquit notandum, ut poenitentiarj in foro poenitentiali deputati non possunt dispensare super irregularitate delictorum, ut irregularis habiliteretur ad celebrandum, uel ad beneficium habendum, nisi super hoc haberetur speciale mandatum, facit optime glo. in c. at si clerici. in uerbo, minora. §. de adulterijs, de iudicijs, & hoc sequuntur Card. de Turre Crema. & Alex. in d. c. miror. & faciunt quae dixi in meo tractatu de secreto. col. fi. per tradita in cap. de ijs. de accusatio. & per hanc semel respondi, qd indulgentia triduanj ieiunij nostris diebus bis a domino nostro Papa Clemate septimo tunc feliciter regnante concessa, quantumcunque largissima sit, non comprehendebat casus irregularitatis ex delicto contractae, taliter qd in uim illius irregularis habiliteri possent, ex quo de huiusmodi dispensatione in dicta indulgentia non habebatur mentio specialis.

43 QVARTA Conclusio est, qd si iudex ecclesiasticus degradauerit clericum & tradiderit curiae seculari puniendum, Iudex secularis non tenetur stare processui, nec sententiae dicti iudicis ecclesiastici, ut huc sibi traditum morti condemnet, sed examinabit nouiter causam, si forsam inuenit illum traditum dignum morte, uel alia poena, ut est casus in §. si uero crimen. in prin. in auth. de sanctissimis Episcopis. colla. 9. & iste. §. de plano procedit quando crimen non est mere ecclesiasticum, sed esset tale qd uterque tam ecclesiasticus qd secularis posset de eo cognoscere, ut quando clericus degradaretur, uel propter homicidium qualificatum, uel propter seditionem, uel alias ob aliud simile delictum mixti fori, iuxta. c. cum sit generale. de foro eompete. iudex secularis non debet illum clericum degradatum, & sibi traditum punire nisi sibi fiat fides de processu, quia ille efficitur de foro suo, & habet illum iudicare, ut subditum, non autem ut purus exequor, & ita proprie loquitur text. in d. §. si uero crimen, ut dicit Abbas in c. j. de offi. ord. & ibi Anto. de But. ante eum, & Bart. in l. Diuus, & in l. non dubium. ff. de custo. re. & idem dicebat Iaco. de Beluisio in §. si quis contra aliquem, & ideo iudex laicus examinat causam de nouo, quia poena irrogare debet, & Episcopus solummodo praestat occasionem ad poenam, & allegat notata in cap. At si clerici. de iudicijs, idem tenet Lucas de Penna in l. j. col. 4. uerfi. secundo quaerit. C. de priuilegijs scoliarum. lib. 1. 2. & dictum. §. si uero crimen. ita intelligunt Alex. & moderniores

deriores in l. magistratibus. in fi. ff. de iurisd. omni. iudi. ut procedat in quocunque alio crimine præterq̄ in crimine hæresis, quia in hoc crimine hæresis speciale est, q̄ iudex secularis non potest cognoscere de illo crimine ut mere Ecclesiastico, nec discutere an bene, uel male fuerit iudicatus reus illius criminis, sed sententiam inquisitoris exequatur, seu illum relictum statim indilate animaduersione debita puniat, ut est tex. in c. ut inquisitionis. in prin. circa finem; & in §. prohibemus. de hære. lib. 6.

- 44 Et quamuis Bar. sequutus Guilel. de Cuneo in l. magistratibus. ff. de iurisd. omnium iudi. dicat, quod iudex secularis non tenetur stare processui Episcopi, seu inquisitoris, quando traditur sibi hæreticus ab eo puniendus, & sequantur illum plures famosissimi doctores in d. l. magistratibus scilicet Alberi. de Rosare, Bal. Rapha. Fulgo. Pau. de Castro, & idem Bar. in l. Diuus, & l. non dubium. ff. de custo. re. & in l. unica. in prin. ad fi. ff. si quis ius dicenti non obtempera. & communiter legistæ sequuntur, tamē canonistæ per dictum c. ut inquisitionis, in prin. & §. prohibemus. tenent contrarium, & hoc iure utimur, & hoc tenuit Anto. de Butrio in d. c. j. de offi. ordi. col. pen. uerfi. nunquid autem. Dum inquit, iudicem secularem non teneri ad exquendum sententiam iudicis Ecclesiastici antequam cognoscat de uiribus sententiæ, quia non arctatur stare processui iudicis Ecclesiastici. per. d. §. si uero ad crimen. dum tamen tale sit crimen de quo iudex secularis possit cognoscere, & hoc repetit inferius in columna sequenti, prout est crimen hæresis, ut in d. §. prohibemus, idem tenet Bal. si bi contrarius in authen. clericus. C. de episco. & cler. col. fi. inquis, quod quando unus iudex remittit ad alium, aut remissio fit ad instructionem & tenetur stare actis remittentis, ut nota. in cle. pastoralis de re iudi. aut ad punitionem, & non tenetur stare, sed debet acta recensere, unde si râl mitteretur sola sententia sine probationibus non faceret fidem de crimine quo ad iudicem diuersi fori, & hoc dicit tenere Guilel. de Cuneo in d. l. magistratibus, quando tamen Episcopus remittit hæreticum ad iudicem secularem, iudex secularis tenetur stare actis Episcopi, quia hæc remissio fit tanquam de superiori ad inferiorem. unde inferior solum habet exequi & non cognoscere de crîe, & licet Bal. ibi se remittat ad Bart. in d. l. Diuus, ubi tenet contrariū, non arbitror q̄ se remittat ad hoc ultimum dictū, quod tā assertiue affirmat, sed a dîneriā remissionis generaliter, quia alias se ipsum ipse Baldus corrigeret statim quod non est credēdū. l. non ad ea. in glo. ff. de cond. & demon. idē tenet Ang. in d. l. Diuus, & in l. j. C. de exhiben. reis. Petrus de Auch. in d. c. j. & in d. c. At si clerici, Saly. in l. ea quidem. C. de accusa. col. 7. ubi rîdet, q̄ §. si uero crimen. supra al

legatus

- legatus loquitur q̄ reus mittebatur cōdemnandus, in casu uero nostro iam erat condemnatus. sequuntur. d. Ias. Lancelotus, Decius, & alij moderni in d. l. magistratibus. Ioan. de Imo. & Abbas. in d. ca. 1. & idem in c. fin. de statu monach. si enim iudex secularis posset cognoscere de cā hæresis semel decisa, illuforia esset Episcopi seu inquisitoris sententia. l. si prætor, in prin. ff. de iudicijs. & sæpe de delicto unius quærere non licet. §. fi. ff. nau. caup. stabula. traditur in c. de ijs. de accusatio.
- 45 Et ꝑ quia tex. in d. §. prohibemus fundatur in illa ratione, cum sit illud crimen mere Ecclesiasticum, dicendum est q̄ illud quod in eo disponitur circa crimen hæresis contra illius reos & de eo condemnatos, ut iudices seculares indilate illos animaduersione debita puniant, & executionem prompte exequantur, habet etiam locum in alijs criminibus mere Ecclesiasticis, prout concludit Abbas in d. c. & ibi Ant. de But. manifeste hoc sentit, quæ autem sint hæc crimina ecclesiastica mera, uel mixta scribitur late per Moder. & Soc. in c. cum sit generale, de foro compet. & sic iudices seculares quorum curiæ remitteretur ab Episcopo degradatus ob crimen mere ecclesiasticum, sine aliqua causæ cognitione debent executionem facere, sicut in causa hæresis, per rationem illius text. sed in alijs criminibus mixti fori indubitanter procedit, ut de nouo cognoscere possit iudex secularis de crimine propter quod fuit degradatus clericus & sibi remissus, nec tenetur processui Episcopi stare, per d. §. si uero crimen, cum alijs supra adductis, & in ijs procedit opinio legistarum sine difficultate, tradit Ant. de But. & Abbas in c. 1. de obliga. ad ratio. maxime si iudex secularis suspicaretur de iniusticia præcepti iudicis ecclesiastici, ut notat Ioan. Andr. in c. cum in iure, de offi. deleg. & c. 1. de offi. ordi.
- 46 Hinc ꝑ est, q̄ iudex secularis posset cognoscere de nullitate absolutio nis a iuramento factæ per ecclesiasticum, nec tenetur eam sequi iniustā, ut scribit Petr. de Ancha. in consi. ccclxxxij. incipien. retento ordine dubiorum, nec obstat. c. fi. de excepti. li. 6. quia loquitur ubi sententia nō est euidenter nulla, uel inualida, nec. c. pastoralis. §. quia uero. de offi. ordi. q̄a procedit in executione cōmissa inferiori, secus si pari. ut in pposito, q̄a par parē requirit, hoc ē ordinarius ordinariū, c. j. vbi tradit, de of. or.
- 47 Quid ꝑ aut sit circa iuocationē brachij secularis, an teneat iudex secularis illud ipēdere absq; ostēsiōne processus, scribit Abbas in d. c. j. col. 3. uer. 2. no. & Pet. de Anch. in d. cōf. 382. & an sit pmittēda summaria cognitio. Lāfr. ponit in cle. dispendio sam. col. 3. de iudi. Card. in cle. j. extra. de seque. bonorū & fructuū, iudex enim secularis debet auxiliari Ecclesiastico, & e cōtra, ut d. c. j. & in c. psbyterorū. 17. q. 4. Vnū tamen non

V ommitto

ommitto circa hoc, q̄ si iudex ecclesiasticus inuocet auxilium brachij secularis iudex secularis non debet illud impendere, si ille contra quem petitur appellauit ad Papam, vel ad alium suum superiorem, scribit Oldra. in conf. lxxxix. Episcopus inuocat, & Abbas idem sentit in d. cap. j. col. 3 pro quo facit, q̄ promittens aliquem defendere non tenetur. ff. de verb. obli. cum concordantijs ab eo adductis.

48 Et † quo ad ea quæ diximus circa. d. §. prohibemus, ut iudex secularis debeat omnino stare processui iudicis ecclesiastici in dicto crimine hæresis, non sunt attendendæ friuolæ oppositiones quas facit Andre. Siculus in d. cap. j. de offic. ordin. ubi calumniæ eius euidenter dignoscitur, quia uiolat dictum text. in pluribus, quod quilibet sapiens poterit perpendere.

49 Vnum † tamen non ommitto, q̄ postquam hæreticus fuerit traditus foro seculari potest ipse iudex secularis interrogare illum traditum ut confiteatur, an sit ipse de quo sententia loquitur, sicut de bannito capto instruit iudices Bart. in l. demonstratio. in prin. col. pe. ff. de condi. & demonstra. l. inter stipulantem. §. si Sticum. ff. de verb. oblig. Bald. in ca. j. de feudo sine culpa non amitte. Ange. & Imo. in l. nominatim. ff. de hære. insti. tradit. Fely. in cap. ad abolendam. col. fi. de hæreti. Sed hoc mihi non placet, ponit enim se iudex secularis in periculo, & peribit in eo, quid enim si ille traditus foro seculari neget se illum esse, de quo sententia inquisitoris loquitur, nunquid per illius negationem res efficietur dubia, certe sic. l. fin. C. quibus ad liber. procla. non licet, ergo adhibendi erunt testes qui illum cognoscant, ut de corpore constet, & quid si ante uocabatur Petrus, modo uero Ioannes, ut faciunt multi, qui cum doctorantur, uel aliam miliciam assument seu professionem regularem faciunt mutant sibi nomen, tunc maior insurget probandi difficultas, prout Bart. scribit in d. l. demonstratio. uerfi. 7. quæro, & uerfi. ult. quæro. & consequenter causæ cognitio erit adhibenda, quia testes non recipiuntur nisi parte citata. l. si quando. C. de testi. quæ omnia non fierent sine incurfu excommunicationis ob dilatam executionem, contra dictum. §. prohibemus. ideo iudex secularis curet caute negociari. l. 2. C. de furtis. ne iuxta illud, incidat in scyllam cupiens uitare charibdim, non enim succurritur ei qui in necessitate uoluntarie se posuit. l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cautio. cum alijs, ut ibi scribunt moderni.

50 QUINTA † CONCLUSIO est. q̄ iudex non potest cognoscere de quæstione incidenti, seu emergenti ex lite coram ipso mota, quæ est incapax illius quæstionis incidentis de qua principaliter ipse iudicare non posset, & licet in alia materia fiat differentia inter incidentem & emergentem

gentem quæstionem, puta q̄ incidens dicatur quæstio illa, quæ respicit merita causæ, & sic habuit originem ante litem motam, ut est exceptio compensationis, uel pacti de non petendo, uel transactionis, aut alia similis, Emergens uero quæ emergit in causa & non habet causam uetustiore ante iudicium, ut si dicatur, dilationem esse, uel non esse dandam, uel testem esse, uel non esse repellendum, & sic respicit processum, ut declarat glo. & melius Ange. Ioan. de Imo. & Alex. in l. quod ius sit. ff. de re iudi. glo. Bar. & alij in l. i. C. de ordi. cogni. & in c. j. eo. tit. & Bar. copiosius omnibus in extrauaganti ad reprimendum in uerbo summarie. col. pe. & fi. Tamen in proposito capio generaliter incidentem, uel emergentem quæstionem, quando mota causa civili, uel criminali coram iudice alia insurgit, puta civilis, uel criminalis, uel ex confessione partis, uel ex attestacionibus testium, puta conuenitur debitor ad centum, insurgit quæstio usuraria, uel si petitione hæreditatis agatur, emergat quæstio illegitimi matrimonij, in ijs casibus, an iudex secularis coram quo uertitur hæc quæstio incidens emergens, uel dependens aut insurgens, siue consistat in iure uel in facto teneatur remittere causam, & partes ad iudicem Ecclesiasticum, & interim superfeedat in causa principali, donec causa incidens sit decisa, super hoc dubio uaria scripserunt doctores.

51 ET † BREUITER recolligendo eorum dicta, dicendum est q̄ Bar. in l. Ticia. ff. solu. matr. inquit, q̄ si dubium quæstionis spiritualis emergentis consistat in iure, tunc cognitio spiritualis est ipsius iudicis Ecclesiastici. per l. omni nouatione. C. de sacro. eccle. c. tuam. de ordine cogni. & c. causam, qui filij sint legi. dummodo hæc causa spiritualis tractetur inter coniuges, an sit inter eos matrimonium uel non, quia hæc cā spiritualis est, & respicit essentiam matrimonij, si uero tractaretur inter alios, puta inter filium, & extraneum, uel inter alterum coniugem, & filium, uel alios, ut est in casu. d. l. Ticia, tunc licet dubitetur an inter talē, & talē fuerit matrimonium, uel q̄ nō potuerit q̄hi, quia tamē hæc quæstio matrimonij non tractaretur ad illum finem, ut inter tales personas quicquid iudicetur decideret causam matrimonij, uel aliquid faceret ad esse uel non esse matrimonij, cum essentia matrimonij per hoc non lædatur, non potest dici causa spiritualis, & ideo dicendum est hanc cognitionē spectare ad illum iudicem penes quem tractatur causa principalis, ut uidetur casus in d. l. Ticia. alias sequeretur secundum eum q̄ iudex secularis non posset cognoscere de exceptione excommunicationis, item q̄ non posset punire sacrilegum uel hæreticum, quando incidenter quæretur de re spirituali, ac etiam cum non dubitatur de matrimonio, sed an ille fuerit procreatus ex tali matrimonio uel non, cum hoc dubium nō

fit spirituale, corā eodem iudice seculari coram quo uertitur causa principalis, examinari poterit, ut d. l. Ticia. & l. quotiens. C. de iudicijs.

- 52 Et † subdit sic tenere canonistas in d. c. causam quæ. inferens idē esse si est quæstio super contractu qui prætenditur esse usurarius, potest hoc enim esse duobus modis, uno modo quia partes confitentur factum, tamen dubitatur an contractus descendens ex tali facto confessato sit usurarius, an non, tunc quia illud est spirituale examinabitur coram episcopo, quia tunc est quæstio inter prohibitum & concessum, sed si de facto dubitatur, quia unus dicit factum processisse per unum modum, & alter per alterum, puta quia creditor dicit se numerasse totam summam in instrumento comprehensam, Debitor dicit se non recepisse nisi dimidiam & aliam dimidiam esse adiectam in fraudem usurarum, Item dicit uenditor quod contractus fuit excogitatus in fraudem usurarum, quod emptor negat, tunc istis casibus est contentio de facto non de usura sine aliquo spiritali negotio, quia quilibet confitetur, quod usura esset, si sic esset, & tunc debet examinari coram iudice layco. ita uidetur mihi inqt Bar. quod ponat dominus Paulus de Liazarijs in cle. si. de usuris. Et pro hac opinione Bar. facit quod inquit Archi. in c. quid dicam. 14. q. 4. si enim in distincte uerum esset quod quando incidit quæstio spiritalis, siue consistat in iure, siue in facto, quod ad iudicem ecclesiasticum decisio spectaret, sequeretur maximum inconueniens, quod iudices ecclesiastici omnes causas traherent ad se, & ideo id quod dicit Bar. in d. l. Ticia tenet idem in l. omni nouatione. C. de sacro. eccle. & in l. quotiens. C. de iudicijs, quem sequitur Bald. in d. l. Ticia. Hoc tamen adiecto ut inspicienda sit forma propositionis, nam si proponitur quæstio incidens per modum nudi facti ab omni spiritualitate abstracti, tunc iudex secularis cognoscit. l. si non sortem. in prin. ff. de condi. indebiti. si uero illa propositio includit spiritualitatem necessario, tunc non cognoscit iudex secularis, sed ecclesiasticus, quia quā causæ istæ sunt inseparabiles causa spiritalis trahit ad se aliam. c. tuam. de ordi. cogni. Hæc opi. Bar. sequitur Anto. de Butr. in c. cum sit generale. col. 2. de for. comp. idem dicit Fed. de Sen. in conf. 96. incip. aparet quædam lex, ubi sequitur Pau. de Liazarij. in cle. j. de usuris. Ioan. Andr. in c. tuam. col. si. de ordi. cogni. & ibi Ioan. de Imo. Gaspar de Calderinis in suo consilio. incipiē. inherendo argumento quæstionis. Quod ponitur inter consi. Petri. de Ancha. 236. Domi. in cap. j. de usu. libr. vj. & Ludo. in dict. l. Ticia tenet cum Bar. solum in causa usuraria, per. ca. post miserabilem. de usur. ubi iudices seculares cogere possunt usurarios ad restituendum usuras, & sic quatenus non uertitur quæstio iuris, sed facti, prout est quando agitur de restitutione, constituto quod

sint

sint usuræ, laycus etiam potest se intrinittere, & sic ille tex. facit pro opinione Archi. in d. c. quid dicā. Et huic opinioni Bar. in hære uidetur Bal. in l. filium diffinimus. ff. de ijs qui sui iuris sunt uel alien. idem asserit Bal. in c. j. §. similiter. de contro. inuesti. dicens diabolicum esse dicere iudicem seculares non posse cognoscere de causa usurarij incidenti actioni pignoratiticiæ, & hanc opinionem dicit esse communem & sibi multum placere Abbas Pano. in d. c. cum sit generale. de foro competen. colum. 4. uersic. nunc discutiamus, & ibi Cardi. & Iacob. Butr. in l. cum allegas. C. de usu. Alexan. in consi. ix. incipien. præstantissime doctor. libro 4.

- 53 Et † quando dicatur quæstio facti uel quæstio iuris optime & magistraliter declarat Pau. de Cast. in consi. cix. uisa petitione. libr. 2. & in consi. 2. in puncto præsentis. eo. lib. Et cum Bar. tenet idem Abbas in c. laror. qui filij sint legit. & in c. post miserabilem. de usu. Cardi. in cle. j. de usu. in prin. in 8. q. & in cle. dispendiosam. de iudicijs. q. 33. & ibi Ioan. de Imol. concordare uidetur, quam etiam firmat Pet. de Anch. in c. ea quæ. 4. q. de reg. iuris. libr. 5. Phil. Corneus in consi. 127. uiso processu. libr. 3. & quando quæstio incidens debeat determinari secundum qualitatem principalis, scribit Decius in consi. 44. diligenter pro tenui facultate. lib. 1. Et ad prædicta plura dicit Maria. Socc. in d. c. cum sit generale. licet confuse. Et pro hac opinione Barto. faciunt tex. in c. tuam. de ordine cognitio. & cap. causam. & ca. lator. qui filij sint legit. ubi erat quæstio super iuribus matrimonij parentum, utrobique enim dicebatur matrimonium non legitimum, & sic non super facto, constabat enim quod contractum erat matrimonium, sed dicebatur minus legitimum. & eodem modo debet intelligi. c. tuam, licet hoc non declaret tex. sed dicit simpliciter causam natalium ad examen ecclesiasticum pertinere, credendum est enim quod ibi, quia erat Regina, constabat de figura matrimonij parentum, sed dicebatur nullum ratione parentelæ, & iste intellectus amicitur magis literæ, quam intelligere, quod ibi negaretur contractus matrimonij, qui inter parentes scilicet Regem & Reginam non poterat esse honorarius, sed impedimentum, quod est multiplex in iure, poterat inter parentes esse occultum, & dicit Inno. in d. c. tuam, quod causa natalium est non solum si principaliter agatur, sed etiā si incidenter, uel et si excipiendo corā ecclesiastico iudice tantum tractanda est, ut in d. c. lator. et si post mortem, per quæstionem hæreditatis quæ agitur corā seculari iudice, quærat de legitimatione natalium, semper corā iudice ecclesiastico est agendum. ut in d. c. causam. rationem ibi ponit quā non refero, ut idē dicit in d. c. lator. Vnde quando constat de contractu matrimonij,

sed allegatur illud non tenere, tunc causa matrimonij spectat ad forum Ecclesiae, sed si de contractu non apparet, tunc non potest pretendi aliqua spiritualitas, & sic ad forum secularem spectat, si enim teneremus quod etiam si in factio esset quaestio circa matrimonium quod tale examen spectaret ad iudicem ecclesiasticum, sequeretur correctio multarum legum, quae tractant de patria potestate, & eius effectu, de existentia sui heredis, de liberis exhibendis & educandis, & similibus, & sic per modum indirectum infinitae causae laycorum deducerentur ad ecclesiasticum forum, & per consequens absorberetur tota iurisdicção secularis, contra mentem omnium legum, quibus non reperitur expresse derogatum, ut dicit Petr. de Ancha. in d. c. ea quae. q. 4. Abbas in d. c. lator in 2. notabili. Et illa opi. Bart. seruatur de consuetudine, ut scribit Card. Alexan. post alios in d. c. lator.

54. HVIC + TAMEN OPINIONI Bar. uidetur ob stare tex. in c. si iudex laycus. de senten. excommunicata. libr. 6. ubi erat solum quaestio in factio, an scilicet detentus ille, & captus in facinore esset clericus, nec ne, & sic an esset ordinatus seu tonsuratus, & tex. ibi dicit, quod iudex laycus non cognoscit, sed iudex ecclesiasticus, eo uel cuius interest uocato, & sic est ibi casus, quod dato quod incidat quaestio facti super re spirituali, quod iudex secularis non cognoscit, ad hoc posset dici quod ille tex. loquitur in causa mere spirituali, & ecclesiastica, & nullo modo spectante ad laycos, prout est punire clericos, contra quos nullam penitus habet iurisdictionem laycus, etiam ipsis uolentibus. c. significasti. de foro competens. & pari ratione si esset quaestio facti super excommunicatione, an quis est excommunicatus uel non, uel an quis sit haereticus uel non, uel sit simoniacus uel non, quia in ijs quae sunt mere spiritualia, si quaestio incidat, etiam quod sit facti, non cognoscit iudex secularis; ut dicit Ioan. Andre. post Hostien. in dict. cap. tuam; & ideo doctrina Barto. communis, quae supra fuit relata, non habet locum in re mere spirituali & ecclesiastica.

55 Et si opponas de matrimoniali causa quae etiam spiritualis est, in qua fit differentia inter quaestionem iuris & quaestionem facti, ad hoc respondet subtiliter. Petr. de Ancha. in d. c. ea quae. q. 4. dicens quo ad hoc esse distinguendum, nam quaedam sunt spiritualia, quae nullo modo cadunt in laycum actiue, ut eligere ad dignitates seu beneficia ecclesiastica, ordinem conferre, ecclesias possidere, uel de ipsis ordinare, & de istis similibus etiam si sit quaestio super factio, ut in praedictis exemplis, non cognoscit iudex laycus, quia nec in suis subiectis illa cadunt quo ad omnem effectum actiue, quaedam uero sunt spiritualia quae cadunt in laycis, ut ma-
trimo-

trimonia contrahere, liberos procreare, & similia, & in istis uidetur, quod si est quaestio super factio, quod laycus sit iudex competens, postquam huius rei sui subditi sunt capaces, & in usuris quae sunt in usu laycorum idem dicendum. Concluditur ergo in praemis, quod spiritualia uel spiritualibus annexa, quae per uiros ecclesiasticos conferuntur & ministrantur, & quorum ipsi solum sunt capaces actiue & passiue sunt de foro ecclesiae praesertim etiam incidenter mota, illa uero spiritualia quorum passiuelyci sunt participes, ut in matrimonijs, iuramentis, ad iudicis layci cognitionem spectant, si est quaestio super factio, nisi esset crimen haeresis, ut in ca. inquisitionis. §. prohibemus. de haereticis. libr. 6. & haec distinctio fuit Petr. de Ancha. in d. c. ea quae. col. v. Potest et aliter responderi ad d. c. si iudex laycus, quod illa quaestio super factio includebat in se spiritualitatem, quae erat in eo, an ille clericus malefactor sit clericus, qui huiusmodi priuilegio gaudere debeat, & sic an deberet gaudere, uel non, erat quaestio iuris, & dato quod cum eadem quaestione iuris, concurreret quaestio facti, haec quaestio facti erat cognoscenda cum quaestione iuris, hoc est, an ille esset clericus, & an deberet gaudere priuilegio fori, hoc dicit ibi tex. in uersu. & si notorium fuerit, quod idem malefactor sit clericus, iuncta thecrica quam singulariter tradit Bal. in d. l. Ticia. & supra retuli, & consequenter dicendum est. d. c. si iudex laycus, facere pro opi. Bar. & ideo pro eo illud allegat Pau. de Cast. in d. consi. 2. ne ergo continentia causae diuidatur, ad iudicem Ecclesiasticum pertinet. l. nulli. C. de iudicijs. Et licet plures doctores teneant contra doctrinam Bar. dicentes non esse faciendam differentiam inter quaestionem iuris & quaestionem super factio, sed in omni casu spectare has quaestiones incidentes seu emergentes ad iudicem ecclesiasticum, & ad illud esse remittendas, prout opinionis huius fuit Pau. de Cast. in causa criminali, secus in usuraria, in l. Ticia. col. 2. ff. solu. matri. & ibi Ioan. de Imo. Lappus in allegatione. 56. incip. Reuerende domine, & Ioan. de Imo. in c. cum sit generale. de foro compe. cum alijs, ut scribunt Moderniores in d. l. Ticia. & plura de hac quaestione tradit Felty. in d. c. cum sit generale. col. 2. Omnes tamen in hoc conueniunt, quod licet quaestio sit incidens uel emergens, si datur incapacitas iudicis secularis, puta quia causa est spiritualis, non potest iudex de causa cognoscere, sed remittere debet ad iudicem ecclesiasticum.

56 Inde sequitur, quod confessio partis facta coram iudice incapace est nulla, puta quod de quaestione iuris uellet cognoscere super causa spirituali, ita dicit Petr. de Ancha. in d. c. ea quae. in 4. quersu. postremo dixi. quia cum sit incapax non potest quereere iurisdictionem in spiritualibus. c. sacrosanct. cap. Messana. de electione. nam sicut confessio clerici coram

iudice seculari non tenet, ut in c. At si clerici. in prin. de iudicijs, ita nec in causa spirituali, arguendo de rebus ad personas, quod utrobique est eodem iure prohibitum, nec etiam in vim prorogatae iurisdictionis possit dicta confessio sustineri, quia prorogatio in causis spiritualibus uidetur penitus prohibita. c. significasti. de electio. & sic siue agatur per uiam contentionis, ut quia pars negat, quod non est uxor, uel quod non est usura, uel quando partes petunt se remitti, opponendo incompetentiam iurisdictionis, siue per partis confessionem, quia utrobique datur incapacitas iudicis, nec partis confessio potest facere capacem iudicem, ut patet in d. c. At si clerici. & d. c. significasti, & est arg. in l. priuatorum. C. de iurisd. om. iud. De consensu enim partis iudex secularis non potest cognoscere de causa usurarum, ut dicit Bal. in rubri. de iudicijs. col. 2. uersu. sed quaro.

57 Et per hoc redditur dubitabile dictum Spe. in ti. de reuentionio. §. nunc dicamus. uer. sed nunquid. el. j. ubi sentit, quod si pars confitetur esse uxorem, & ipsa non negat, uel confitetur esse usuram, & alter idem, quod iudex secularis potest iudicare, secus tamen si contendat, an sit uxor, uel an sit usura, & partes uolunt probare, quia tunc debet remittere ad iudicem Ecclesiasticum, quod sequitur Bal. in d. l. Ticia, & in l. quotiens. C. de iudi. & in rubri. de iudicijs. colum. 3. uersu. alia distinctio. & l. non ignorat. in fin. C. de sacrosan. ecclesijs. Vel dici potest, quod dictum Speculatoris non allegatur fideliter a Baldo & ceteris sequacibus, non enim dicit quod confessio super causa matrimonia si seu usuraria ad hoc teneat, quod iudex secularis possit de quaestione iuris super dictis spiritualibus cognoscere, sed solum dicit, quod constitit ipsi iudici per confessionem partium, quod illa mulier quae impetebatur de seruo corrupto. erat uxor, quod poterit declarare illam non teneri ad duplum, sed ad simplex, iuxta. l. si. ff. de seruo corrupto. sic pariter si quis confiteretur in iudicio pecuniam, quam debet agenti esse usuram, poterit illum confitentem compellere ad restitutionem illius pecuniae usurariae, nec dicet iudex, pronunciamus super matrimonio, sed dicet per modum causae sic declaramus dictam mulierem non teneri ad duplum, sed ad simplex, quia est uxor, ut constat per partium confessionem. Item declaramus teneri ad restitutionem pecuniae usurariae, quia per confessionem constitit esse usuram, & hoc potest exemplificari in multis alijs casibus, ut per Bal. simpliciter in auth. ad haec. C. de lani. liber. tollen. & haec nota, quia aliter declarantur per Francis. Aret. in d. c. cum sit generale. & haec declaratio magis uidetur congruere menti Speculatoris, ut patet intuenti, & exijs patet ueritas huius conclusionis.

58 SEXTA † Conclusio est, quod si quis laycus est punitus de aliquo delicto

delicto a iudice ecclesiastico minori poena, quam debeat, potest idem laycus a iudice seculari puniri in maiori poena, quae de iure est statuta, si tamen illud delictum est mixti fori, & hoc probatur in c. scelicis. §. per hoc quoque. de poenis lib. 6. ubi capiens Cardinale punitur tam in foro ecclesiastico, quam in seculari, per quem tex. dicit Abbas in c. tuar. de procura. quod punitus criminaliter per iudicem ecclesiasticum potest puniri etiam criminaliter per iudicem civilem, ex quo crimen est mixti fori, & ad hoc dicit illud tex. esse nota. bilis, & se nescire alium in hac materia. idem Abbas in c. j. de offi. ord. col. 3. & ibi dicebat Ioan. Andre. in sua nouella fuisse disputatum Bononiae, & conclusum, quod aut per diuersas leges imponuntur diuersae poenae pro eodem delicto omnino separatae, & impositio unius non tollit aliam, ut est tex. in l. qui sepulchra. C. de sepul. uio. & l. 3. ff. de libe. homi. exhi. & in l. quotiens. ff. de actio. & obliga. & probatur in d. c. per hoc quoque. Aut poenae non sunt omnino diuersae, puta quia una lex imponit poenam centum florenorum, alia mille, tunc procedit distinctio legistarum dicentium, quod sic possit intentari conditio alterius legis in eo quod excedit priorem legem, aut poenae sunt omnino similes, quia quaelibet imponit poenam centum florenorum, tunc non refert quae poena imponatur, cum sit eadem, ut notatur in l. j. ff. de uibono. rpto. & in l. senatus. per Bar. ff. de accusat.

59 Patere etiam dicebat Bal. in l. cunctos populos. col. 5. uersu. modo circa hoc. C. de summa Tri. & in hanc partem uidetur se inclinare, quod si iudex ecclesiasticus punierit aliquem poena incestus, quo ad ecclesiasticam poenam, ut in auth. clericus quoque. C. de episco. & cleri. in qua talis incestuosus est maior poena puniendus, iudex secularis potest illum tali poena punire, & de hoc dicit esse casum in sui ratione in l. 2. C. de sportulis. facit. l. quid erit. ff. de offi. pro. & lega. & l. si. ff. de offi. praefe. uigi. & licet Bal. in d. l. cunctos populos. non determinet, quia casus pendebat de facto, tamen in l. placet. uersu. quaerit hic Guelmus. concludit, quod ab utroque iudice ecclesiastico & seculari puniri potest accusatus de dicto crimine mixti fori.

60 Unde siue sententia lata ab ecclesiastico esset condemnatoria siue absolutoria non parit exceptionem rei iudicatae coram seculari, ut dicebat Cy. in l. extra territorium. uersiculo. septimo probatur. col. penul. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & idem per multa argumenta concludit Pet. de Anchara. in dicto. capitulo. ea quae. quaestio. 9. de regu. iur. & pro iis insuper dicebat Ange. de Perusio in repetitione sua. l. si uacantia. C. de bonis uacantibus. libr. 10. se obtenuisse in facto, nam Eugubij imponebatur poena pecuniaria pro homicidio, sed Perusij imponebatur poena mortis occidenti Perusinum, modo quidam Eugubinus occidit Perusinum, & fuit Eugubij condemnatus poena pecuniaria, deinde

de captus fuit Perusij, fuit dubitatum, quia ex quo semel fuit accusatus & punitus pro illo homicidio, utrum Perusij possit accusari & puniri, & concludit q̄ sic. per. l. nullum. C. de testibus. & ita fuit decapitatus. Accedit q̄ inquit Ioan. monach. in c. j. de usuris. lib. 6. q̄ licet iudex ecclesiasticus puniat usurarium secundum leges suas, nihilominus iudex laycus poterit illū punire in foro suo. in eo in quo minori poena fuit punitus, quē refert Domi. ibi. col. 2. uersū. quāro an punitus, & ibi Phi. Fra. post Ioan. Andre. Facit insuper quod inquit Abbas in c. j. de crimi. falsi. q̄ si iudex puniuit falsum testem extraordinarie, puta quia non erat finita cā principalis, hęc tamen punitione non tollit punitionem ordinariam, quā poterat fieri per. l. corneliam de falsis, ut notat Cy. in l. nullum. C. de testibus. cum alijs, ut per Abba. in d. c. j.

- 61 IN CONTRARIUM † uero faciunt aliqua in quibus uidentur probari, q̄ facta punitione a iudice ecclesiastico non potest iudex laycus de illo crimine se intromittere, nam dicit Hostien. in c. j. de offi. ordi. q̄ postquam iudex ecclesiasticus puniuit delinquentem poena spirituali, uel poena ad correctionem criminis, ut in c. nouit. de iudicijs, nō potest iudex secularis corporaliter uel temporaliter punire, quia non iudicat Deus bis in idipsum, ne de delicto unius hominis sapius quærat, c. licet. de offi. leg. & c. de iis. de accusa. ecclesia enim debet defendere suos poenitentes. c. aliud. r. q. r. quem sequitur Ioan. Andre. in d. cap. j. in fi. Hostien. in c. tuæ. de procura. Ad hęc & similia dici potest, q̄ aut poena data a iudice ecclesiastico pro crimine mixti fori est integra, aut non est integra, si est integra & consequenter talis q̄ ille reus sit sufficienter punitus, tunc iudex secularis non potest de illius crimine amplius quætere, & ita loquitur Hostien. si uero poena non est integra, tunc iudex secularis in eo quod restat punire potest. Et pro hoc adduco quod dicit Bal. in l. nullum. C. de testibus. ubi quærit an punitione facta a iudice perusino excludat iudicem Florentinum, nam iudex perusinus coram quo mota erat quæstio commisit examinationem unius testis Florentini iudici Florentino, qui testis deposuit falsum, & fuit punitus a iudice perusino, concludit q̄ iudex Florentinus non poterit dictum testem iam punitum iterum punire, dummodo poena illa fuerit integra, & allegat disputationem Iacobi de Bel. quam ponit in l. j. C. ubi de crimi. agi. oportet. & sic illa poena data a iudice ecclesiastico, licet sit ut terminus poenæ quo ad suam iurisdictionem, non autem est terminus poenæ quo ad iurisdictionem secularem, cum maiori poena ille reus puniendus sit. ideo iudex secularis potest uti iure suo in puniendo, cui nō potuit præiudicare iudex ecclesiasticus, ut efficaciter probatur in d. l. ij. C. de sportulis, quam Cy. in l. si. ff. de iuris.

iuris. omnium iud. allegat, & Bald. in d. l. cunctos populos. distincte enim sunt ex duæ potestates. c. quoniam. x. dist.

- 62 Nec † obstat q̄ Episcopus debet defendere poenitentes suos, quia forte uerum esset, si male de facto ab aliquibus tractarentur, quia tunc sortitur forum actiue coram Episcopo, nam illud solum probat, ut poenitentes possint alios conuenire in iudicio ecclesiastico, non enim dicit q̄ necessario sint cōueniendi in foro Ecclesiæ, & hoc expresse uidetur uelle in no. in c. significatibus. de offi. delega. dum dicit, q̄ poenitentes, & alia miserabiles personæ sunt sub protectione ecclesiæ. & super iuribus suis possunt adire Ecclesiasticum, ne ab alijs inquietentur, ut per totam dist. 86. sed si aliquis uellet hos poenitentes conuenire coram seculari iudice, non possunt ipsi excipere, q̄ debeat coram ecclesiastico iudice cōueniri, sed si grauetur coram seculari, tunc bene possunt habere retugium ad ecclesiasticum, nō enim interuenit aliquis actus qui habuit hos excimere a iurisdictione imperatoris, alias de facili eluderetur iurisdictione secularis. facti tradita per Inno. in c. 2. de maio. & obed. & tradit Abbas in c. nullus. col. 2. de foro compete. sic ergo. d. c. illud. non loquitur præceptiue sed cōsultiue, cōsiliū est enim, ut poenitentes conueniant laycum coram iudice ecclesiastico, quia nō ita ammouebit a sua poenitentia, sicut ammoueretur cōueniēdo coram iudice layco, coram quo est inultus, & si laycus declinat forum ecclesiæ, ipse etiam poenitēs poterit declinare, & illa ratio fortius militat, si ipse poenitēt cōueniretur coram layco, quia tunc magis in sua poenitentia turbaretur, & sic pro criminibus post poenitentiam perpetratis nō sunt aliquatenus defendēdi, ut dicit Maria. Soc. in c. j. de foro compe. col. 4. nec pro illo crimine pro quo est sibi imposita poenitentia, si etiam lex ciuilis imponit tali aliam poenam, quia tunc ex quo illa poena spiritualis non est integra, potest a iudice seculari alia maior imponi, quæ a lege statuitur, ut patet ex prædictis.

- 63 Ad hoc † accedit quod inquit Iaco. Butr. in l. Et si seuerior. col. 4. C. de infam. quem ibi col. 2. sequitur Bal. q̄ si scolaris commisit homicidium Valentia, & fuit punitus ibi secundum statutum poena pecuniaria, nō poterit postea accusari in propria patria, & puniri poena legali. ratio, secundum Bal. est, quia prima poena fuit terminus poenæ, & sic postq̄ est satisfactum, nō est ulterius de crimine quærendum, ex quo enim soluit habetur pro absoluto, ut not. in l. si quis cum totum. §. plane. ff. de except. rei iudicatæ. & sic ex quo poena fuit integra, saltem secundum formam statuti, nō est amplius de dicto crimine puniendus. c. de ijs. de accusa. l. licet. §. ultimo. ff. nau. caupo. stabula. & pro ijs facit text. mirabilis secundum Alex. ibi. in l. sed si unius. §. prætor. ff. de iniurijs. ubi si pro iniuria alteri illata

illata aliquis fuit uerberatus, non potest contra eum agi a cōtione iniuriarum tanquā iam satis fecerit.

64 Et pro ijs optime facit consilium Ludo. Roma. registratum in consil. 375. in proposita quæstione breuiter dicendū, ubi cōcludit de quodā monacho, qui tenuerat quandam mulierem coniugatam, qui fuit punitus a suo abbate, q̄ potest etiam puniri ab episcopo loci, si nō fuit sufficiēter punitus secundum iura canonica, licet punitus fuerit secundum regulam claustralem, nam pœna quæ imponitur secundum hanc regulam claustralem, quā inuis sit illius fori, & illi foro appropriata, non tollit pœnam alterius fori & illi appropriatam, ut est pœna ad exercendam uindictam appropriatam foro episcopali, ut est casus in c. scelicis, in fi. de pœnis. lib. 6. nec iuuabit hunc monachum priuilegium exemptionis, quia illud locum habet cum delinquit in loco exempto. c. j. in ij. respon. de priuilegiis lib. 6. & cum ijs potest responderi ad alia contraria quæ contra hanc conclusionem formari possint.

65 Aduertendum est tamen, quia non sine mysterio loquitur conclusio in criminibus mixti fori. quia si crimina essent mere ecclesiastica, uel per sonæ essent ecclesiasticæ, semel punitus a iudice ecclesiastico sufficiēter siue insufficienter non posset iterum puniri de eisdem criminibus a iudice seculari, quia tunc fatendum est q̄ sententia & processus iudicis ecclesiastici solum consideratur, & facit ius. ratio est, quia iudex secularis non potest cognoscere. & ponitur exemplum in crimine hæresis, ut in c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. ut dicit Pet. de Anch. in d. c. ea quæ. in 9. q. in fi. de regu. iur. lib. 6. & quod est in crimine hæresis habet et locum in alijs criminibus ecclesiasticis, ut late dixi, in hac quæstione, cōclusionem. 4. uersi. & quia, quæ autem sint crimina ecclesiastica seu canonica, dic ut notatur in c. cum sit generale. de foro compe. & scribit Bal. post glo. in authen. clericus. C. de epis. & cleri.

66 SEPTIMA ET VLTIMA Conclusio responfalis ad propositam quæstionem est. q̄ Episcopus seu inquisitor Apostolicus cognoscens de crimine hæresis seu artis maleficæ contra reum illius criminis, si reus ipse confiteatur crimen homicidij ab eo commissi, seu aliud crimē grauissimum, pro quibus secundum leges ciuiles deberet ultimo supplicio damnari, non debet ob hoc crimen talem reum punire, nec potest de iure tradere illum iudici seculari taliter ut iudex secularis illum morte condemnet, sicut condemnat iudex sibi traditos ob crimen hæresis. sed debet illum reum uolētem puro corde, & non ficto redire ad græmium Ecclesiæ, admittere ad reconciliationem, beneficio absolutionis ab excommunicatione sibi impenso abiurata primitus hæresi. iuxta tex. in ca.

ut

ut officium inquisitionis. §. si uero. de hæret. lib. 6.

67 Quod si suadetur, nam cum hic reus principaliter accusetur de hæresi, si confessio homicidij facta est incidenter, & non principaliter, talis confessio non potest puniri saltem pœna ordinaria, ut dicit Bart. in l. si confessus. ff. de custo. reorum. per glo. in l. si filium. C. de libera. cau. quem sequitur Ioan. de Imo. in c. si. colu. pen. uersicu. fateor. de confessis. & Ang. in consil. 178. uisus actis prædictis. Abba. in c. At si clerici. in prin. col. 2. de iudi. & in c. si. in ultimo notabili. de resti. spolia. & c. j. col. si. de exceptio. Saly. in l. 2. C. de custodia reorum, sequitur Andre. Siculus in consil. 2. præsupposito. col. quinta. lib. 2. & pro hoc allegat glo. nota. in c. ex pœnitentibus. l. dist. ubi dicitur consistentem non puniri ex tali confessione, quia ad hoc non agebatur, ut in c. hæc quippe. 3. q. 6. & dicebat ad propositum Bal. in d. l. si filium. q̄ testes qui non sunt ad hoc induciti non nocēt, allegat tradita in c. mediatores. de testibus. lib. 6. quæ enim non ueniunt in consequentiam non sunt trahenda in consequentiam. l. interdum. §. q̄ furem. ff. de furtis. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. scribit Andre. Siculus in consil. 2. præclare scribit. lib. 2. Abbas in c. qualiter & quando. §. licet, & ibi Fely. uersi. 6. limita. de accusatio. Abbas in consil. 25. incipi. canonicus. lib. 2. cum aliis. ut scribit Hyppo. de Marfi. in l. j. §. Diuus. uersicu. posset tamen. ff. de quæstio. cum igitur in proposita quæstione principaliter accusentur eæ mulieres de hæresi, licet incidenter ipsæ confiteantur homicidia, non debent de ijs homicidijs puniri nisi de nouo accusentur coram suo iudice competenti, ut dicit Innoc. in c. per inquisitionem, & ibi hoc notat Abbas. in uersic. ex quo singulariter. de electio. idem notat Bal. in l. mercalem. C. de condi. ob tur. cau. & in l. præbyteri. q. 3. C. de Episcopis, & cleri. Abba. in c. 2. in secunda lectura. de confes. facit. ca. cum dilectus. in fi. de ordi. cogni.

68 Et licet illa confessio, si facta fuisset coram iudice competenti, uel saltem coram iudice cuius iurisdicctio posset prorogari, probaret in alio, ut notat Anto. de But. in c. cum dilectus. per illum text. in 6. nota. de cape. mona. & Bal. in l. 2. col. si. C. de edendo, & ibi late tradunt Alexā. de Imo. & moderni, & Ange. scribit in l. j. in prin. ff. de confe. cum per confessionem prorogatio facta uideatur, per ea quæ scribuntur in l. j. ff. de confe. & in simili casu scribit Ange. Arret. in suo tracta. malefi. in uerbo. comparant inquisiti & confitentur totum. in uersi. An confessus, tamen in proposito confessio homicidij facta coram Episcopo, uel inquisitore non posset eis nocere, nisi de nouo confiterentur, quia est facta coram iudice incompetenti. in capitulo. At si clerici. in princip. de iudi. & cap. olim de rescript. cum dictus Episcopus uel inquisitor non sint iudices laycæ personæ

sonæ in criminibus prophanis, secus in ecclesiasticis. c. cum ad uerū. 96. dist. c. sententiam. ne cleri. uel mona. c. ex tenore. de foro cōpe. & ad prædicta accedit quod inquit Bal. in l. magisteriæ. C. de iurisd. omni. iudi. q̄ licet delictum alicuius sit notorium etiam per confessionem, iudex tamē incompetens non potest illud punire. & iudex incompetens, qualitercumque procedat, semper diceretur grauare, facit. l. militariibus. C. de decuri. lib. x. & d. c. at si clerici. Ange. in l. j. col. fi. uerfi. quid si confessio. C. de confe. Bar. in l. magistratibus. ff. de iurisd. omni. iudi. ut ibi late traditur per moder. itaque non possent dictæ mulieres maleficæ, ratione confessionis homicidij siue incidenter siue principaliter factæ, coram dictis iudicibus Ecclesiasticis damnari pœna ordinaria, siue arbitraria, cū sint iudices incompetentes, nec illa confessio posset eisdem mulieribus præiudicare in alio iudicio iudicis competentis, per prædicta.

69 Nec etiam si esset facta ad prorogandum iurisdictionem, cum sumus in iudicio inquisitionis, in quo prorogatio fieri non potest, quia non est ibi persona quæ posset illam iurisdictionem prorogare, ut inquit Bal. in l. j. q. fi. C. ubi de crimi. agi. opo. & in l. j. C. de sicca. ubi dicit, q̄ hoc est nouum & notandum, sequitur Nellus de sancto Gemi. in suo tracta. banitorum. 2. parte primi temporis. q. 2. pro quo allegat Inno. in c. ad petitionem, de accusa. & dicit hoc probari recte intuenti in l. 2. in princ. ff. de iudi. præsertim quia inquisitores sunt iudices delegati. c. ne aliqui. de hæreti. lib. 6. & limitatam habent iurisdictionem. in c. Accusatus. §. sane. eo. tit. merito eorum iurisdictione prorogari non potest, ut late scribitur per Fely. in c. P. & G. de offi. deleg. ubi in uerfi. in causa autem criminali, uidetur tenere cum Fran. Aret. q̄ in causa criminali etiam per inquisitionē intentata posset fieri prorogatio, sed uerior uidetur decisio Bal. quam tenet Ioan. de Ana. in d. c. ad petitionem, ut malicijs & fraudibus hominū obuietur. l. in fundo. ff. de rei uend. multi enim prorogarent iurisdictionē iudicis in criminalibus, sperantes immunitatem criminis, uel ut mitius puniantur, & sic crimina remaneret impunita, cum interfit rei publicæ crimina puniri. l. ita uulneratus. ff. ad l. acqui. c. ut famæ, de sentē. excommunicata. & pro hac conclusione responsiua ad propositam quæstionē faciunt singulæ conclusiones supra exarata, quarum inductio ad propositū facilis est cuilibet studioso, ideo non induco. Præsertim prædicta procedunt, quia iudex ecclesiasticus non punit homicidas morte sed alia, ut dixi supra in conclusione prima.

70 Aduertat tamen iudex ecclesiasticus, q̄ si unquam reus criminis ecclesiastici confiteatur coram se crimen prophanum, pro quo iudex secularis posset illum reum pœna mortis seu mutilationis, seu debilitationis

mem-

membrorum punire, ut non tradat copiam huius confessionis, nec communicet processum a se factum dicto seculari iudici, ne ex hoc incurrat irregularitatem. c. sententiam, ne cleri. uel mona. & hoc expresse sentit Petrus de Anch. in dicta repetitione c. ea quæ. q. 4. uerfi. item cū ad pœnam legalem, de reg. iur. lib. 6. & consequenter, nec in sententia quæ publice legitur memoret crimina homicidij perpetrati ab ijs maleficis, tum ne uideatur pro illis publicam pœnitentiam indicere, sed tantum illam indicat pro crimine hæresis, tum etiam ne det occasionem iudici seculari inquirendi de illis homicidij seu alijs criminibus prophanis, quia etiam ex hoc solo ultimo irregularitatem incurreret, prout in optimo simili scribit Ioan. Andre. in c. sententiam. ne cleri. uel mona. de clerico qui legit epistolam cuidam iudici, ex qua sequutum fuit homicidium, & sic fuit respōsum per Clementem Papam quartum. facit. c. sicut dignum. de homi. & c. clericis. dicto tit. ne cleri. uel mona. sequitur Maria. Soc. in dicto. capitulo. ad audientiam. de homi. in 7. q. principali. uerfi. 6. quæro.

71 Sed contra hanc conclusionem uidetur obstare quod dicit Bal. in c. ad hoc, de alodiis. col. j. uerfi. quando, ubi inquit q̄ quando quis est hæreticus & usurarius, propter hæresim potest iudici restitutio usurarum quasi connexa, secundum Ioā. monachum in c. accusatus. §. de quæstionibus, de hære. lib. 6. in glosa sua, incipiente, sed quo modo, nam ex hæresi præsumitur lapsus in crimen usurarum, & ideo iurisdictione inquisitorum hæreticæ prauitatis extenditur ad crimē usurarum, quod inquisitoribus ualde est gratum, sequitur Fran. de Aret. in confi. 83. quia multa fuerunt heri. col. 2. ubi etiā inquit q̄ sicut dominus feudi habet iurisdictionem a lege super re feudali, ita etiam habet super actione personali, propter quā peteretur aliquid, dummodo illa obligatio esset orta occasione feudi, puta petitio seruicij, vel exactio pœnæ propter iniuriam, & ad hoc allegat Hostien. Anto. de Bu. & alios in c. ceterum. de iudi. & dicebat Bal. in l. fi. C. si aduer. fiscum, q̄ cui competit exactio principalis competit exactio pœnæ, unde dicebat Bar. singulariter in l. solent. in ultima quæstione. ff. de alim. & cibi. lega. q̄ etiam in materia statuti, si statutum dicat q̄ in causa damni dati procedatur certo modo, comprehenditur quidquid accessorie uel consequenter pertinet ad causam. per l. cum ij. ff. de transactio. & pro ijsetiam deleg. c. de prudentia. de dona. inrer vi. & vxo. ubi uidetur casus, q̄ si iudex delegatus cognoscit de causa matrimonij ferendo sententiam diuortij, potest pronunciare dotem restitui, & sic cognoscēs de principali potest de incidenti accessorie cognoscere, & idem iudicium est de dependenti quod de principali, ut est glo. in c. fi. in uerbo dependentibus. de iudi. lib. 6. ubi ad hoc allegat. d. c. de prudentia. Ad hæc respōdeo & pri-

& primo ad dictum Bal. in d.c. ad hęc. si intelligatur q̄ inquisitores possunt cognoscere de usuris principaliter uel incidenter seu accessorie, est eōtra tex. in c. accusatus. §. de quæstionibus. de hæreticis. lib. 6. ubi expref se prohibentur inquisitores cognoscere de quæstionibus usurarum, non solum contra alios motis, sed etiam contra illos quibus restitutione usurarum in pœnitentia pro hæresis crimine iniunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum iudicio Ecclesiæ obligarunt, intrmittere non possunt, ne per causas huiusmodi offendiculum negocio fidei præparetur, & pondera, quia hæc quæstio usurarum mota contra illos qui de hæresi fuerunt accusati & ad restitutionem usurarum condemnati ueniebat accessorie seu incidenter, patet, quia dum cogebatur restituere mouebatur quæstio nes super usuris contra illos de hæresi pœnitētiatos, & tamen ibi tex. prohibet inquisitores hæc cognitionem super usuris subire. Immo in d. §. de quæstionibus, est casus pro hac cōclusionē, nam si de usuris inquisitores, nec incidēter, nec accessorie possunt cognoscere, cuius cognitionis alias possent esse capaces a iure, quia clerici, cum sit crimen ecclesiasticum, ut dixi supra in quinta conclusionē, multo minus debent seu possent cognoscere de crimine homicidij p̄pertrati ab ipsis maleficis mulieribus laicis, cum sint incapaces talis cognitionis ob timorem irregularitatis, ut dixi per d.c. sententiam, Immo sententia si ferretur esset nulla, quod probatur in d. §. de quæstionibus. ubi ponitur uerbum, potest, præcedente negatiua, ut est gl. in c. j. de reg. iuris lib. 6. l. de ijs. ff. de transa. prout in quæstione statuti adducit Nellus de sancto Gem. in d. q. 2. moderniores scribunt in l. nepos proculo. ff. de uerbo. sign. & in l. Gallus. in pri. ff. de libe. & posthu.

- 72 Et si dicas, si inquisitor non potest punire dictum homicidium, nec subministrare informationem de eo susceptam, nec confessionem mulieris, nec demum decet ipsum communicare processum, nec illum trāsmittere ad secularem iudicem metu irregularitatis ut dixi, Ergo homicidium remanebit impunitum, contra l. ita uulneratus. ff. ad l. acqui. & c. ut famæ. de senten. excommunicata. & l. congruit. ff. de offi. præsi. Ad hoc dico secundum illud, non sunt facienda mala, ut ueniant bona. & dicit August. in lib. de mēdacio. faciat homo pro temporali salute hominū quod potest, cum autem ad hoc uentum fuerit ut tali saluti nisi peccando consulere non posset, iam se extimet non habere quid faciat, quoniam id reliquum esse prospexit quod recte faciet, & habetur in c. faciat homo. 22. q. 2. & nullus debet peccare peccato quocunque minimo, ut aliud euitet maius, nam quilibet tenetur diligere Deum super omnia, & omnia habēda sunt odio propter Deum, Lucæ. 14. & secundum ordinem charitatis, tenetur

tenetur quilibet diligere salutem animæ suæ magis quàm salutem proximi, ut aperte colligitur ex illo Matthæ. 22. dilige proximum tuum sicut teipsum, & sic nullus debet detrimentum animæ suæ pati, quod fit per peccatum, propter salutem proximi sui.

- 73 Et ideo † Loth inidiscrete egit, & illicite dum uolebat rradere filias suas uirgines sodomitis, ut illis abuterentur dummodo hospites sui salui fierent, ut dicit August. in cap. quod ait Sodomitis Loth. dist. 14. quis enim sano consilio usus uellet peccare tam turpiter filias suas prostituendo, ut alios a maiori flagitio reuocaret, absit hæc charitas, ut quis nequā sibi met sit, ut alteri bonus efficiatur, & ideo Ambrosius appellat illam oblationem Loth flagitiosam impuritatem, quæ erat minus peccatum, quàm peccatum sodomorum, & ibi non approbat factum Loth, sed considerat pietatem quam habuit ad hospites. & habetur in ca. offerebat. 32. q. 7. & idem dicit glo. in d.c. quod ait.

- 74 Vnde † iudex Ecclesiasticus ut consulatur reipublicæ non debet se intrmittere rei ad se non pertinenti. l. culpa est. ff. de reg. iur. c. non est sine culpa. eod. tit. lib. 6. immo debet unicuique sua iurisdictione seruari, ne sequatur confusio. in c. peruenit ad nos. 11. q. j. facit. c. quo iure. 8. disti. cap. duo sunt. 96. dist. c. ex tenore. de foro. compe. & id dicitur non posse fieri quod de iure fieri non potest, nec cum honestate. l. filius. ff. de condi. insti. nec salua dignitate. l. Nepos Proculo. ff. de uerb. signi. immo si ageret id iudex Ecclesiasticus, nullum esset. l. magisteriæ. C. de iurisd. omni. iud. l. si. ff. de iurisd. omni. iud. cum alijs, ut scribitur in cap. fin. de consti. & probatur in d. §. de quæstionibus, ut dixi, & excedendo terminos suæ iurisdictionis dicitur illud facere nō tanquam persona publica, sed priuata. ff. de offi. præsi. facit. l. cum unus. §. fin. ff. de bono. autho. iudi. possi. Inde sequitur q̄ iudici excedenti iurisdictionem suam, re, loco, persona, uel tempore, non paretur impune, ut dicit Alberi. de Rosate in d. l. fin. & consequenter esset dicendum iudicem condemnantem aliquem etiam reum mortis ad mortem excedendo limites suæ potestatis committere homicidium, quia facit ut priuatus, non autem ut persona publica, de hoc est tex. in c. reos. uerfi. prohibetur ergo. 23. q. v.

- 75 Præterea † declarando dictum Bal. in d.c. ad hęc. potest ad illud respōderi. q̄ intelligitur respectu fori pœnitentialis, non autem iudicialiter, ut dicit Federi. de Senis in consi. clvi j. incip. Alexander Episcopus. in fin. & Calderi. in consi. 2. de hæreti. quod sequitur Fely. in c. cum sit generale. col. 4. uerfic. sexta declaratio, & Ioan. de Ana. in ca. excommunicamus. §. ad ijcimus. colum. j. de hæreti. & esto quod possit pœnitentem cogere ad restitutionem usurarum, de quibus non suscipitur iudicialis

cognitio & contradictio inter partes, sed quia constabat per confessionem poenitentiatum de extortis usuris, ut sentiunt aliqui docto. relati in dicto consilio Federici, uel quia per sententiam ordinarij, uel per libros de quibus nulla quaestio refricatur, ad hoc etiam dico, quod non esset hoc inconueniens in dicto casu, cum illud faceret tanquam executor suae iniunctionis factae haeretico de restituendis usuris, ut dicit Domi. in d. c. accusatus. in si. quem sequitur Philo. Francus in d. §. de quaestionibus, & cum nulla incapacitas detur ex parte iudicis, quia ut dixi causa usurarum sui natura spectat ad forum Ecclesiae, non habita distinctione personarum inter quas uentilatur, quod non est dicendum de causa homicidij perpetrati a laicis personis, cum illa spectet ad suos iudices laicos, ut toto titulo. C. & ff. ad l. Cor. de sicca. fundamentis super enarratis. Et per haec et respondet ad illud Ant. de But. in d. c. ceterorum. & ad Bal. in d. l. si. & Bar. in d. l. solent, quia in dictis legibus non dabatur impedimentum incapacitatis, ut in proposito, merito de accessorij iudicatur sicut de principali, ut scribitur per Moder. in l. nihil dolo. §. j. de re. iur. & non obstat. d. c. de prudentia, quia solutiones praecedentes possunt adaptari, nam ibi nulla daturur incapacitas ex parte iudicis delegati, nec erat aliquis metus irregularitatis, ut in proposito, sicut dixi, immo secundum Inno. ecclesia principaliter potest cognoscere de dote, ut in c. nuper. de dona. inter vir. & uxor. quem sequuntur Card. Flo. Abbas, & alij in d. c. de prudentia, unde non est mirum si accessorie cognoscit, sed de causa sanguinis nullatenus haec cognitio ipsi iudici ecclesiastico competit. in d. c. sententiam sanguinis. Ex quibus concludo Episcopum siue inquisitorem non posse de iure tradere maleficam iudici seculari ob homicidia perpetrata puniendam sine incurfu irregularitatis. Et per haec ad laudem Dei eiusque sanctissimae genitricis & Virginis fuit absoluta haec quaestio, semper protestatione repetita, consulerem quidem, ut super hoc dubio, a summo pontifice declaratio habeatur, ne delicta impunita remaneant, neue illa quaerantur animarum iudicum ecclesiasticorum.

76 Sed ¶ circa praemissa mihi occurrit dubium, quomodo condemnato de haeresi possit imponi poenitentia de restituendis usuris, ut uideretur innuere tex. in d. §. de quaestionibus. & hoc ibi decidit Ioan. Mona. quem al legat Bal. in d. §. ad haec. ratio dubitandi clara est, quia si quis est de haeresi condemnatus bona eius sibi auferuntur. in ca. uergentis. de haereti. in ca. secundum leges. eod. titu. lib. 6. & bona eius transeunt ad fiscum cum onere suo, ut in §. si uero. in d. c. accusatus. itaque penes haeticum nulla actio passiuæ, siue actiuæ remanent, quin immo efficitur quasi nouus homo, si est ei uita salua. l. si ut proponis. C. de bonis proscriptis. & l. si debi-

debitor. C. de sentent. passis, quomodo ergo huic haeretico potest iniungi poenitentia de restituendis usuris, cum nihil habeat, quia dicit tex. pro crimine haeresis restitutio usurarum fuit iniuncta. Et ideo dico, salua auctoritate Ioan. Monachi, quod dictus. §. de quaestionibus. in uersis. pro crimine haeresis, non potest intelligi in haeretico condemnato seu reducto ad gremium Ecclesiae, quia, ut dixi, bona eius sunt confiscata, nisi intelligamus in haeretico, cui ex indulgentia principis uel ex alio quocumque priuilegio bona eius uel pars bonorum esset reseruata, ut in d. l. si debitor. facit. c. uergentis. de haereti. quia tunc pro illis bonis uel parte bonorum ad eas alienum tenetur, ut in d. l. si debitor, & cum hoc procedat ex quodam iure speciali, non uidetur quod. d. §. sic intelligatur. Unde melius uidetur dicendum, quod d. §. intelligatur in haerede illius qui fuit condemnatus pro crimine haeresis, non tamen quod fuerit haeticus, puta tanquam fautor, receptator, seu defensor haeticorum, & huic dum uiueret fuerit iniuncta poenitentia de usuris restituendis, & ad hoc se obligauerit, haeredes eius mortuo ipso tenentur ad restitutionem usurarum, ut probatur in c. accusatus. §. si uero. de haereti. lib. 6. & bene uerificatur quod pro causa haeresis fuerit iniuncta poenitentia. Insuper. d. §. potest intelligi in eo qui fuit suspectus de haeresi declaratus, qui potest puniri ut suspectus, ut habetur in c. literas, de praesumpt. ac etiam ut abiuret, ut in d. c. accusatus. in prin. & isti forsitan fuit iniuncta poenitentia de restituendis usuris, & dicitur facta iniunctio pro causa haeresis, ut dicit tex. cuius suspecti de haeresi non confiscantur bona, sed ueri haeretici, ut in d. c. uergentis. praeterea Areti. & alij multum decipiuntur in dicto Bal. quia Bald. & d. §. de quaestionibus. nullam dant inquisitoribus iurisdictionem circa cognitionem usurarum, sed solam & meram iniunctionem poenitentiae circa usuras restituendas, & quo ad alia priuantur inquisitores se intromittere de quaestionibus usurarum, ut dixi supra, cogita, quia nullus tangit.

S V M M A R I V M.

- 1 An inquisitores teneantur sequi consilium peritorum quos uocant ad decisionem causarum fidei.
- 2 Cum consilio alicuius est aliquid agendum, an sit necessario illud sequendum.
- 3 Consilio alicuius si est quid agendum, an teneatur illud sequi.
- 4 Consilium illius qui non potest esse particeps officij an sit sequendum.
- 5 Quid cum dicitur quod agat cum consilio alicuius qui potest esse particeps officij & habet potestatem a lege consulendi.

- 6 *Quid si cum consilio alicuius qui potest esse particeps officij, & consulens habet potestatem ab homine.*
- 7 *Quid si cum consilio illius qui est particeps officij.*
- 8 *Quando aliquid dicitur agendum per consilium alicuius, tale consilium est requirendum & sequendum.*
- 9 *Quid si dicatur aliquid agi secundum consilium talis.*
- 10 *Quid si dicatur nihil fieri sine consilio talis.*
- 11 *Quando a lege vel statuto dicitur ut aliquid fiat de consilio uel ex consilio talis, huiusmodi consilium est requirendum & sequendum, & actus in contrarium factus est nullus.*
- 12 *Mens statuentis consideranda est, an sit sequendum & requirendum consilium.*
- 13 *Quando quis debet proferre sententiam de consilio aliquorum, intelligitur de maiori parte.*
- 14 *Consilium iniustum an teneatur sequi consulens.*
- 15 *Quid importent ista uerba, de & cum consilio.*

VIGESIMA SEXTA QVAESTIO.

I IGESIMO SEXTO † QVAERO, An inquisitor teneatur de iure causas hæreticales contra accusatos de hæretici motas terminare seu decidere de peritorum consilio, adeo quod omnino illorum consilio sit ab eodem Inquisitore standum, an uero sufficiat peritorum consilium requirere, sed quia in hac quæstione uariari potest modus dicendi, ideo generaliter omnes modi exprimendi sunt ut facilius sit huius quæstionis cognitio & decisio. Aliquando enim in aliqua dispositione de qua agitur disponitur agenda aliqua esse cum consilio alicuius, aliquando cum consilio simpliciter, aut per consilium, aut secundum consilium, aut ex consilio, aut dicitur ut nihil fiat sine consilio talis, aut demum dicitur de consilio, & conclusiue procedendo.

2 EST † PRIMA CONCLUSIO, aliquando dicitur, quod aliquid fiat cum consilio talis, & ille cui dandum est consilium non habet sanum uel plenum intellectum, puta ratione ætatis uel prodigalitaris, ut puta quia est pupillus, uel prodigus, tunc consilio illius consulentis omnino est standum, adeo quod illud consilium capitur pro consensu. lege impuberibus. ff. de susce. tutorib. unde stante statuto quod pupillus certum quid faciat cum consilio duorum tutorum, capitur ibi consilium pro consensu, quia pupillus non habet

discere.

discretum iudicium. facit cap. uenerabili. iuncta gloss. de offic. delegati. ita dicit Bar. Alberic. & Saly. in l. 1. §. si plures. ff. de exercito. Abbas in c. in Genesi. col. 4. de electio. Sed aduerte quia hæc conclusio non uideatur iure probari. nam tex. in d. l. impuberibus, non loquitur de præpositione, cum, ut dicit conclusio. Sed de præpositione, ex, quæ denotat causam proximam, & materialem, ut in l. non dubium. C. de legibus, & l. 1. C. si ser. extero. l. eo tempore. in fin. ff. de peculio, & l. 1. §. an uideamus, uerfi. aut si unum. ff. de coniunge. cum eman. libe. l. 2. §. pupillus. ff. de accus. & in §. impubes. insti. de susce. tuto. §. sane. insti. de ui. bono. rapto. nec etiã facit. d. c. uenerabili. quia ibi non est præpositio, cum, sed dictio, sine cuius consilio, unde ueritas huius conclusionis non procedit ex præpositione, cum, & sic de rigore uerborum, sed solum ex mente disponentis, ex eo quia ille, cui iniungitur consilium, non habet plenum iudicium, ideo ut qui perfectæ ætatis non sit alterius cura regatur, ut in §. impubes. insti. de Attilia. tuto. & idem forsan est in d. c. uenerabili, & idcirco in materia huius conclusionis non facio differentiam, si dicatur, ex consilio, uel, cum consilio, uel alia simili præpositione, uel sine, quia semper debet requiri consilium, & illud sequi, ut est de mente Saly. in d. §. si plures, quia disponentis tendit ad imperfectum perficiendum, & est etiam de mente Bar. ibi. & pro hoc facit dictum Hostien. quod infra in fine harum conclusionum allegabo, & forte dici posset, quod mens legislatoris declaratur per præpositionem illam, ex, quæ, ut dixi, denotat causam proximam & materialem, ut dicam infra in octaua conclusione.

3 SECUNDA † CONCLUSIO est, quod quæ in dispositione dicitur, ut aliquid fiat consilio talis, & sic simpliciter, sine adiectione alicuius præpositionis, tunc consilium talis requirendum est, non tamen illi necessario standum, & in hoc omnes fere doctores uidentur concordare, quod probatur in l. quidam decedens. §. Papinianus. ff. de admini. tutorum. ubi glo. & Dyn. dicunt requirendum esse consilium de honestate, non tamen de necessitate, licet ibi contrarium sentiat Alberi. de Rofate. per l. Ticium & Mæuium. ff. de admini. tuto. qui tex. nihil facit, eo quia testator expresse dixerat, quod irritum esset quod sine consilio fratris sui fieret, ideo non est mirum si non solum sit requirendum illius consilium, sed etiam illi standum, alias gestum sine illius consilio nullum esset, ut dicit Cy. in l. id quod pauperibus. C. de epis. & cleri. quod non est in casu dicti §. Papinianus, per quem text. dicit Barto. in d. §. si plures, & eum sequitur Alberi. & Saly. ibi, & Abbas in d. c. in Genesi, quod in d. §. ideo non est standum consilio matris, cum secundum ius digestorum, non poterat esse tutrix, & sic particeps officii tutoris, uel per aliam uiam eidem

permitteretur quod una uia denegatur. c. cum quid una. de reg. iur. lib. 6. l. oratio. ff. de sponsa. Inde infert, qd si testator disponeret in testamento, ut executor suus nihil faceret sine consensu alicuius fratris minoris, qd non tenetur executor sequi consensum illius, quia directe frater minor non potest esse executor testamenti. cle. exiui, de uerb. signi. ca. fi. de testa. lib. 6. secus si dixisset, cum consilio, quia consilium non arctaret quando ipse non possit esse particeps officij, de quo, ut inquit Bar. in d. §. si plures, ipse dolet, & plura ad hoc tradit Bar. in suo tracta. minori. lib. 3. per totum, & cum ijs tenet Bal. in l. iure nostro. ff. de testa. tutela. Vnum tamen est aduertendum, qd praedicta procedunt quando testator simpliciter diceret, qd cum fratris minoris consilio aliqua pertractentur, quia tunc consilium est requirendum, non autem illi standum. Secus tamen si testator ultra processit annullando, quia tunc non ualebit contra factum, quia in officijs quae non sumunt formam a lege, sed ab homine debet seruari dispositio hominis. l. j. §. si plures. ff. de exerci. secundum Bal. in auth. ingressi. colu. 1. C. de sacro. ecclesijs, & de hoc uidetur esse text. in d. l. Ticium & Mauium.

4. **TERTIA** † **CONCLUSIO** est, qd si dicitur, agatur aliquid cum consilio alicuius, tunc si ille cuius consilium postulatur non potest esse particeps officij, non est illi consilio omnino standum, etiam licet sit requirendum, si sit dictum. s. ut debeat sequi, ne quod una uia prohibetur altera permittatur. per d. l. oratio, cum alijs allegatis supra in proxima conclusione, ut dicit Bart. in d. §. si plures. & hoc probatur in d. l. Ticium, & Mauium. §. j. in uerbo, arbitrio mulierum, sed an contra factum nullum sit, Bal. tenet qd nullum est, ut in d. auth. ingressi. co. j. ut modo dixi. Quod uidetur contra mentem Bal. in d. §. si plures, dum dicit, etiam si dictum sit. s. ut teneatur executor sequi consilium illius personae prohibita, & aliter factum sit irritum, non tenetur sequi, ut declarat Saly. in d. §. si plures, tex. in l. quidam decedens. §. Papinianus, ubi haec opinio. Bart. fundari uidetur, & plus mihi placet, quam opinio. Bal. quia testator non potest facere, ut leges non habeant locum in testamento. c. requisisti. & c. tua nos, de testa. l. nemo. ff. de leg. j. Bal. in l. testandi. C. de testa. lex autem prohibet matrem a tutela filij. l. iure nostro. ff. de testa. tute. quicquid hodie de iure authenticorum sit decifum, ut in auth. matri. & auia. C. quando mulier tutelae. offi. funga. & et lex prohibet mendicantes ab executione testamentorum. d. cle. exiui. & in c. religiosus, de testa. lib. 6. unde testator ijs legibus uel similibus tanq̄ inferior derogare non potest, quia hoc est de referuatis principi. cap. cum inferior. de maiori. & obedi. l. 3. in prin. ff. de alie. iudi. mu. cau. facta. l. formam. C. de offi. praef. praeto. Bal.

- ro. Bal. in l. rescripta. C. de praeci. impera. offe. cum alijs, ut scribunt Ang. Imo. & Alex. in d. l. nemo. Et non obstat dictum Bal. quia dicit contra euidentem iuris dispositionem, nam haec officia tutoriae non recipiunt formam ab homine sed a lege, ut patet in d. l. iure nostro, & d. cle. exiui. merito debet seruari dispositio legis, quia sic scriptum est, & hoc sufficit. l. prospexit. ff. qui & a quibus, propter auctoritatem & potestatem legislatoris, ut dicit Bal. in l. j. colum. 1. C. quae sit lon. consuetu. de cuius intellectu aliqua scribit. d. l. af. in l. non dubium. col. 7. uer. pro clara intelligentia. C. de legi. Et sic dictum Bal. non procedit in ijs officijs tutorum seu executorum in quibus ius speciale aliquid disponit circa personas illorum, secus uero in alijs officijs qui ab homine recipiunt formam, ut est in exercitore navis, ut in d. l. 1. §. si plures. ff. de exerci. & ideo Bald. sibi contrarius in rubr. C. de exerci. colum. 2. uer. sed quid si testator. tenet cum Bar. in d. §. si plures. nec etiam obstat. d. l. Ticium & Mauium. in prin. in uerbo irritum, quia frater meus cum consilio cuius erat ad ministranda tutela, potuit esse particeps officij sicut Meuius alter frater, & ideo licet illa uerba, cum consilio, non efficerent nulla gesta sine consilio, tamen propter uerba testatoris irritantis contra factum nullus effectus est, quod non est in proposito, quia mater & religiosus non poterant esse particeps illius officij, ut considerat Bar. in d. §. si plures.
5. **TERTIA** † **CONCLUSIO** est, quod si ab homine dicatur ei qui habet potestatem a lege, ut aliquid agat cum consilio alterius, qui potest esse particeps officij, tunc non est necessario standum illius consilio, licet requirendum sit, quia homo ille sic disponens non potuit auferre potestatem liberam datam a lege, ut est tex. in l. Ticium & Mauium. in prin. ff. de administra. ubi factum sine consilio Meuij est nullum, ex eo quia testator hoc dixerat ibi, & quod sine eo sit irritum sit, si ergo non dixisset, non fuisset irritum quod sine consilio Mauij factum fuisset, & est argumentum in c. tua nos, & ibi notat glo. de testa. ita dicunt Bart. & alij in d. §. si plures. & in c. cum in ueteri, de electio. & probatur in l. 1. §. 1. & l. 2. in fi. ff. ubi pupill. educa. debet.
6. **QUARTA** † **CONCLUSIO** est, qd si dicatur ei qui habet potestatem ab homine, ut aliquid faciat cum consilio alterius, qui potest esse particeps officij, tunc consilium eius debet requiri, & ei dari, quia talis conditio apposta omnino seruanda est. l. sed & si pupillus. §. conditio. ff. de instito. cap. cum in ueteri. de electio. ut tenent Bar. in d. §. si plures, & Abbas in d. c. cum in ueteri. sequitur Anto. de But. in ca. cum olim. col. 2. de arbitris, unde si esset factum compromissum, quod arbiter determinaret quaestionem cum consilio sapientis, tale consilium est requirendum.

quirendum & ei standum per prædicta, quia hæc dictio, cum, inter personas copulat principaliter, sed inter res accessorie, ut dicit Bartol. in l. si ita. §. quæstio. ff. de manu. testamento, sequitur Anto. de Butr. d. cap. cum olim. quod non bene refert Ludouic. Roman. in rubric. de arbitris. columna decima. faciunt notata per Abba. in ca. cum Marthæ. de celebra. missarum.

7 QUINTA † CONCLUSIO est, q̄ si dicatur aliquid agi cū consilio illius qui est particeps officii, consilium est requirendum illius. l. consilio. in si. ff. de curatore furio, sequitur Abbas in ca. si pro debilitate. colum. si. de arbitris.

8 SEXTA † CONCLUSIO est, q̄ si dicatur aliquid agi per consilium talis, q̄ tale consilium est requirendum & ei standum, quia p̄positio, per, denotat perfectionem. l. urbana. §. pernoctare. ff. de uerbo. si gnifi. tradit Alberi. in d. §. Papinianus. colum. 2. & faciunt plura quæ de hac præpositione scribit Bald. in rubric. C. de exerci. colum. 1. sic & peregrisse reum dicitur non qui detulit, sed qui condemnauit. l. 2. ff. de adulter.

9 SEPTIMA † CONCLUSIO est, q̄ si dicatur aliquid agi secundum consilium talis, q̄ non solum est requirendum, sed etiam standum, quia consilium tunc est tam causa materialis, quàm formalis sine qua nulla res constitit. l. Iulianus. ff. ad exhibendum, ita inquit Bal. in l. 1. col. si. C. ne liceat in una cau. ter. pro.

10 OCTAUA † CONCLUSIO est, q̄ si dicatur, nihil fieri sine consilio talis, & sit præposita negatiua, tunc huius consilium est requirendum, & sequendum, de quo est tex. in c. uenerabili. de off. deleg. & sic possunt intelligi. l. 1. §. si plures. ff. de exerci. l. sed & si pupillus. §. conditio. ff. de instito. ut tradit Alberi. de Rosate in d. §. Papinianus, adeo q̄ in tali casu capitur consilium pro consensu, ut dicit Abbas in d. c. uenerabili. in gloss. cuius consilio. & idem tenet Henri. Boyc. in cap. ex parte. de constitutio.

11 NONA † CONCLUSIO est responsalis ad præpositam quæstionem, quod si a lege canone uel statuto dicatur, ut aliquid fiat de consilio uel ex consilio talis, q̄ huiusmodi consilium est requirendum, & sequendum, & ei standum, & actus in contrarium factus est nullus, ut dicunt Vincen. Composte. & Ioan. Andre. in cap. ex parte. de rescrip. & sic est in causa hæresis, ut de consultorum consilio ad sententiam uel condemnationem procedatur, ut in c. si. §. iubemus. de hæreti. lib. 6. & est ratio, quia plus importat ista dictio, de, quàm illa præpositio, cum, ca. si ex bono. de pœnit. distinct. 3. & institu. bono. rapto. §. sanè, & quando sic manda-

mandatur uidetur electa industria personæ de cuius consilio geri debet, & ideo a persona non est recedendum, argu. in capitulo. fin. de offi. delega. pro ut tradit Henri. boyc. in d. c. ex parte. & de hoc est text. in capitulo. secundo. in si. ibi. de consilio fratrum, de sta. mona. præpositio enim, de, auget. l. j. in prin. ff. de positi. & idem de præpositione, ex, ut in d. §. sanc. ut dicit Alber. de Rosate in d. §. Papinianus, & in dictionario suo. in uerbo, ex, eæ enim præpositiones denotant causam proximam & immediatam. l. j. §. ex incendio. ff. de incend. ruin. & naufrag. ut scribit. d. Iaso. in l. nō dubiū. C. de legib. col. 5. in l. 3. C. de actio. empt. & uen. idem dicit Arch. i. in capitulo. primo. ne sede uāca. lib. 6. q̄ quando mandaretur aliquid fieri de consilio, uidetur electa industria personæ, quia dictio, de, plus importat quam dictio, cum, arg. ca. si. de offi. delega. ad idem facit quod inquit Arch. in c. ut commissi. de hæret. lib. vj. quod dictio, de, appositā cōsilio importat necessitatem sequendi consilium, quinimmo actus in contrarium esset nullus, ut dixi, idem habetur in c. ut commissi. §. priuādi, de hæret. lib. vj. ubi habetur q̄ inquisitores debent de consilio ordinariorū priuare hæreticos & alias personas ibi descriptas dignitatibus & beneficiis ecclesiasticis, ubi dicit Phi. Francus, quod necessarium est sequendum dictum consilium, quia hoc importat dictio, de consilio, ut ibi per eum. Accedit quod dicit Bar. in l. impuberibus. ff. de suspect. tuto. quod quando aliquis debet illud requirere, & sequi debet, ut ibi, & in §. impubes, insti. de suspe. tuto. quem sequitur Ange. de Aret. in §. consequens, eod. tit. & ex mente ipsius, & Bar. in d. §. si plures, & alibi. euidenter apparet q̄ octo conclusiones præmissæ non habet locum in dispositione legali, seu statutaria, cum semper in ea sit sequendum consilium, ut proxime dixi, sed in dispositione hominis tantum, & in quibus dixi consilium requirendum & non sequendum, non est sine ratione, nec frustratorium, nec derisorium est, quia consiliarius posset mouere animum, & trahere in eius consilium & sententiam eum, cui habet consulere. l. item si unus. §. si. ff. de arbi. & notat Hostien. in sum. §. in quibus. uerbi. si opponas. de ijs quæ ab Episc. fiunt sine consen. capi. sequitur Alberi. de Rosate in d. §. Papinianus. col. 2. & tunc non capitur consilium nisi pro deliberatione habita cum illo cuius consilium est requirendum. lege. prima. in princip. ff. de exercito.

12 ET † PRAEDICTAS CONCLUSIONES intellige, nisi ex uerbis uel mente proferentis uel qualitate negocij & personarum aliud apparuerit, tunc enim sequeremur primo mentem, si de ea apparet, si non apparet, tunc uerba, quæ si forent ambigua arguemus ex coniecturis, & hoc est quod sapienter Hostien. in d. §. in quibus. uerbi. sed

sed quæ est differentia, Inquit sub ijs uerbis, hæc semper intelligas nisi
ius, uel ratio naturalis, uel intentio, de qua apparet, aliud inducat, tunc
enim non curo de uerbis, sequitur Arch. in c. obeuntibus. 63. dist. tradit
Alberi. in d. §. Papinianus.

13 Et aduerte qd si aliquis tenetur de iure proferre sententiam in aliqua
causa de consilio aliquorum, ut est in proposita quaestione, intelligatur
de consilio maioris partis dictorum consultorum, ut si sint tres, proferat
de consilio duorum, & ipse iudex computabitur in numero consultorū,
ut colligitur ex ijs quæ dicit Ioan. Andre. in suis mercurialibus in c. nul-
lus. de regu. iur. lib. 6. sequitur ibi Phi. Fran. colum. fi. & in eo quod dicit
canon de consilio esse procedendum ad sententiam, est præsupponendū
de consilio consonante sententiæ, ut uerba habeant suum effectum. l. j.
in fi. ff. quod quisquis iur. & sic intelligitur lex consilium. l. humanum. C.
de legib. & cum dicitur factum esse furtum consilio alterius, scilicet con-
sonante. l. furti. §. consilium. ff. de fur. l. sape. ff. de uerb. sign. §. ope. insti.
de obliga. quæ ex deli.

14 Sed qd si consilium illorum uideatur iniustum iudici de quorum cō-
silio debet iudicare an tunc sit sequendum huiusmodi consilium, & an se-
quendo excusetur iudex in sindicatu, ut non censeatur fecisse litem suā,
in hoc posset distingui, aut loquimur in iudicibus imperitis & idiotis, ut
sunt communiter præfides prouinciarū, quibus dantur assessores ab uni-
uersitate, uel Regibus, seu principibus constituētibus. dictos præfides, qui
præfides communiter sunt imperiti, ut dicit Bar. in l. statutis. C. de sentē.
ex pericu. recita. gl. & ibi Doctores in l. 2. ff. quod quisq; iur. in alte. Bar.
in l. expertes. C. de decurio. lib. x. tunc isti dato sibi assessore ab illo a quo
iurisdictionem habent huius assessoris consilium etiam iniustum sequen-
do non peccarent, nec in sindicatu tenerentur, ut dicit Bal. in l. obserua-
re. §. proficisci. 31. q. ff. de offi. pro. & lega. sentit Bal. in auth. habita. uerf.
quæro cum ad doctores pertineat. C. ne fili. pro pat. si uero iudices sunt
periti, & consilium esset iniustum seu iniquum, tunc sequi non tenentur,
ut scribit Abbas in c. si pro debilitate. de offi. delega. prout latissime ego
scripsi in c. j. de hæret. lib. 6. in q. x. uerfi. prædicta tamen locum habent,
& ideo non repeto, & tali casu esset iuri conueniens consulere superiorē
uel inquisitorem generalem uel summum pontificem, quid in eo casu sit
agendum. arg. tex. in c. per hoc. de hære. lib. 6. & dicti superioris senten-
tiæ standum, ut est forte argumentum in c. si. de re iudi. & ibi scribunt Ab-
bas, & alij.

15 Et adde qd ad prædicta qd si apparet ex coniecturis consilium esse sequē-
dum, illud sequendum est, prout in casu notabili consuluit Rapha. Cu-
ma.

ma. in consi. § 5. incip. duo habentes, ubi facit uim quando dicitur, de, &
cum consilio alicuius aliquid fiat, quia utriusque præpositionis cumula-
tio aliquid plus debet operari. qd si unaquæque de per se fuisset adiecta. fa-
cit. l. si stipulatus. in prin. ff. de usuris, & quando aliquid est faciendum de
consensu alterius, semper est de substantia ille consensus, ut dicit Arch.
in c. archiepiscoporum. 18. dist. sequitur Bal. in l. j. §. necessitatem. col. 4.
uerfi. nota qd consensus, Inde est qd si consensus alicuius est adhibendus
in matrimonio ex ui statuti, tale statutum non ualeat, secus in consilio, ut
dicit Bal. in c. statutum. i. de hære. lib. vj. quem ibi sequitur Phi. Fran. tra-
dit Decius in c. si pro debilitate. col. 6. de offi. deleg. faciunt quæ scribun-
tur per Abbatem & alios in c. cum uos, de ijs quæ fiunt sine conse. capitul.
li. concludo ergo, qd cum in c. si. §. iubemus. de hære. lib. 6. dicatur, quod
de consilio peritorum causa hæresis terminetur ad sententiam uel con-
demnationem, qd inquisitor debet requirere consilium peritorum & il-
lud sequi. per præmissa dicta in nona conclusione, & omnino ad hæc ui-
de quæ dixi in cōmento. c. quoniam. de hæret. li. 6. in. x. q. quia hic plura
ommissi quæ ibi dicta fuerē per me ne de prolixitate arguar. quæ nota
contra quendam licentiatum qui semper dicebat contrarium, qd inquisi-
tores non tenebantur stare consilio peritorum, nullam tamen rationem
allegabat.

S V M M A R I V M.

- 1 Blasfemia quid sit.
- 2 Blasfemia potest esse ex surreptione uel ex deliberatione.
- 3 Prorumpens in blasfemiam ex passione secundum S. Thom. peccat uenialiter & non mortaliter.
- 4 Iracundie calor in delictis non excusat delinquentem.
- 5 Blasfemia grauius peccatum est quam delictum.
- 6 Blasfemare consuetum non excusat iracundia.
- 7 Iracundie calor non excusat a toto sed a tanto, etiam in perpetrato homicidio.
- 8 Iracundie calor probandus est ad hoc ut excuset a delicto.
- 9 Blasfemans Deum si statim ostendit signa contritionis non punitur poena ordinaria.
- 10 Iniuriarum actio an tollatur si iniurians infra 30. dies retrocesserit ab iniuria.
- 11 Iniuriarum actio an tollatur per penitentiam ante reuocationem ad animum iniuriati, & ibi de clausula. rebus sic stantibus.

Intel-

- 12 Intellectus. l. quicquid. ff. de reg. iur. l. diuortio. ff. de repu.
- 13 Blasphemans si emissa blasfemia coram audientibus statim se humilians petit ueniam excusatur a pœna ordinaria.
- 14 Mitius agitur cum Deo quam cum hominibus.
- 15 Ebrius blasphemans an puniatur.
- 16 Blasfemia quotuplex sit.
- 17 Blasphemans Deum quando uideatur suspectus de hæresi.
- 18 Blasphemans iratus quomodo sit puniendus.
- 19 Blasphemantis intentio est inquirenda ad hoc ut suspectus de hæresi reputetur.
- 20 Blasphemans Deum punitur pœna pecuniaria uel uerberum secundum conditionem personæ.
- 21 Blasphemantibus pœnam non possunt iudices remittere sicut possunt alias pœnas.
- 22 Blasfemiæ causa quæ ueniunt in mundo.
- 23 Blasphemans si est pauper & nobilis quomodo debet puniri.
- 24 Iurans per membra Dei honesta uel inhonesta an dicatur blasphemus.
- 25 Iurans per membra inhonesta peccat mortaliter.
- 26 Iurans per membra honesta uel inhonesta est blasphemus.
- 27 Intellectus. c. si quis per capillum. 22. q. 1.
- 28 Deus non habet membra, contra aliquos hæreticos.
- 29 Deus ad naturam diuinam refertur.
- 30 Iurans per membra Dei dicitur blasphemare.
- 31 Iurare per membra Christi an sit blasphemare.
- 32 Iurare per membra Christi est irreuerentia.
- 33 Iurare per pudenda Christi est species hæresis.
- 34 Deo non sunt attribuenda membra humana, est enim hæresis damnata.
- 35 Iurare per membra Dei sapit hæresim manifestam.
- 36 Iurare per membra Dei est hæreticum, uel saltem suspitio hæresis nascitur.
- 37 Iurans per membra Dei an sit suspectus de hæresi, iudex debet considerare multas circumstantias.
- 38 Declaratio. c. si quis per capillum. 22. q. 1.
- 39 Iurare an liceat per sanctos.
- 40 Iurare an liceat per creaturas.
- 41 Iurant christiani per creaturas referentes se ad Deum.
- 42 Blasphemus an sit qui lapidem proiecit in crucem domini.

Vigesimo septimo Quæro, An iurans per membra Dei censendus sit blasphemare, puta per caput Dei, per iecur Dei, per cor Dei & huiusmodi, & quid de iurantibus per membra Christi, scilicet quid etiam de iurantibus per uirginem Mariam Dei que genitricem, & per sanctos Dei seu eorum membra, & de singulis uideamus.

PRIMO Ergo præmittendum est, quid sit blasphemia, licet supra in q. 6. aliquid de ea actum sit, blasphemia ergo proprie & strictè loquendo est irrogatio iniuriæ Deo factæ cum illi attribuitur quod ei non conuenit, quod est contra misericordiam, aut cum ab eo remouetur, quod ei conuenit, quod est contra iustitiam, aut cum creaturæ attribuitur quod est proprium Dei, quod est contra maiestatem, & in ijs conuenit Ambrosius, & declarat singula. ut dixi in dicta quæstione sexta. uersicu. decimo est propositio, & ultra ibi dicta dic secundum Alex. de Ales in 2. parte. q. 148. q. blasphemare est contumeliam uel aliquod conuictum inferre in iniuriam creatoris, uel aliter, blasphemia est per quam de Deo falsa dicuntur. Item potest dici, q. blasphemia consistit in dicendo aliquid quod Deo non conuenit, puta Deum esse iniustum, uel in negando aliquid quod Deo conuenit, puta curare de nostris, uel attribuendo quod Deo soli conuenit, creaturæ, puta q. diabolus est omnipotens, aut quod fatum regit omnia, & huiusmodi. Sic ergo nomen blasphemix, uidetur importare quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, & præcipuæ diuinæ, Deus autem (ut dicit Dyonisius de diuinis nominibus) est ipsa essentia bonitatis, unde quicquid Deo conuenit pertinet ad bonitatem eius, & quicquid ad ipsum non pertinet longe est a ratione perfectæ bonitatis, quæ est essentia eius. Quicumque igitur uel neget aliquid de Deo, quod sibi conuenit, uel asserit aliquid de eo, quod ei non conuenit, diuinæ derogat bonitati, & blasphemia potest esse in intellectu, uidelicet quia intelligit Deum esse mortalem, uel non esse omnipotentem, & in affectu, quia uellet esse mortalem, uel non omnipotentem, & si sit tantum in corde est blasphemia cordis, si uero in ore est blasphemia oris, quæ opponitur confessioni fidei, secundum Asten. & Ange. de Claua. in suis summis, & in summa confesso. lib. 3. tit. 34. de indicijs peccatorum. q. 207. incipien. sequitur uidere, & ex genere suo est semper peccatum mortale, nisi quis aliquando ex surreptione in uerba blasphemix prorumperet, ita quod hoc quod diceret non aduenteret, quia tunc solū uenialiter peccaret, nec haberet proprie rationem blasphemix, hæc per Alex. de Ales in d. loco.

- 2 Et † San. Thom. in 2. 2. q. 13. arti. 2. ad 3. inquit, q̄ blasfemia potest absque deliberatione ex surreptione procedere dupliciter, uno modo q̄ aliquis non aduertat hoc quod dicit esse blasfemiam, quod potest contingere, cum aliquis subito ex aliqua passione in uerba non imaginata prorumpit, quorum significationem non considerat, & tunc est peccatum ueniale, & non habet proprie rationem blasphemiae. Alio modo quando aduertit hoc esse blasphemiam, considerans significata uerborum, & tunc non excusatur a peccato mortali, sicut nec ille qui ex subito motu irae aliquem occidit iuxta se sedentem, sequitur Alberi. de Rosate in suo dictionario in uerbo blasphemia.
- 3 Sed † Primum dictum S. Thom. de eo qui subito ex passione in uerba blasphemiae prorumpit, ut peccet solum uenialiter & nō mortaliter, posset hoc confirmari per multa iura, in quibus disponitur, q̄ quicquid calore iracundiae, uel fit, uel dicitur non prius ratum est quam si perseverantia apparuerit iudicium animi adfuisse, ut in l. quicquid. ff. de reg. iur. ut patet in multis exemplis traditis in iure, sic habemus q̄ uotum emissum calore iracundiae non tenet. ut uoluit glo. no. in c. dudum. in uerb. calore iracundiae. de conuersi. coniugatorum, intelligendo quando talis iracundia alienationem mentis induceret, ut scribunt Ant. de Bu. Ioan. de Imo. & Abba. ibi, Deus enim uoluntarium militem uult. c. non est. 15. q. j. c. si cut. de regula, praesertim in uoto hoc procedit, q̄ deliberationem requirit. S. Tho. in 2. 2. q. 88. arti. j. quem refert Ioan. And. in c. literaturam. de uoto. Abbas in c. sicut ex literis. de iure iur. & idem est dicendum in iuramento, ut praestitum calore iracundiae non obliget. l. 2. C. ad. l. iuliam maiesta. & in d. c. sicut ex literis. idem est & in contractibus, ut gesti per irā non ualeant. c. si quis iratus 2. q. 3. & est tex. in l. licitatio. in prin. ff. de public. prout hæc & alia ad propositum scribit Ludo. Roma. in sing. suo. 508. incipien. uolo comentare, sequitur Fely. in cap. Matthæus de simonia.
- 4 Hæc † tamen proxime dicta procedunt in ijs quæ non sunt delicta, quia in delictis quis non excusatur calore iracundiae. l. si non conuicij. C. de iniuriis. ubi ommissa distinctione Petri de Bella pertica, quam facit in repetitione. d. l. inquit Bal. q̄ quædam sortiuntur iuris effectum, ut repudium & uotum, & hæc nulla sunt si fiant calore iracundiae, quia nō procedunt ex animo, sed potius secundum quandam alterationem, ut patet in d. l. quicquid. cum alijs proxime allegatis, & dicuntur sortiri iuris effectum, quia suum esse habent a iure, ut dicit Oldra. quem refert Alberic. de Rosate in dicta. l. quicquid, quædam sunt, quæ non sortiuntur iuris effectum. & est hoc quando lex non approbat, sed improbat, ut sunt maleficia,

- maleficia, & in illis non distinguitur, an emanauerint calore iracundiae uel non, quia semper maleficia non debent remanere impunita. facit. l. quoniam multa. C. ad. l. iuliam de ui publi. & hæc probantur in d. l. si non conuicij. a contrario sensu. Et sic calor iracundiae non excusat in ijs, alias ratio propter homicidium esset quis puniendus, quia plerumque cum iracundia committitur, ut dicit Decius in d. l. quicquid.
- 5 Cumque blasphemia sit grauisimum delictum, quia ut dicit glo. Esai. 18. super illud ad populum terribilem &c. omne peccatum blasphemiae comparatum leuius est, Immo quo ad obiectum, quia directe in Deum committitur, præponderat homicidio, quod in proximum committitur, si uero quo ad effectum nocendi, homicidium præponderat.
- 6 Sequitur ergo concludenter, q̄ calor iracundiae non excusat blasphemiam a blasphemia, saltem ut in foro contentioso puniatur, ex quo in maleficijs calor iracundiae non excusat, praesertim quando ex consuetudine blasphemat, & licet ex animo dicat non blasphemare, ex quo non aduertit, lata culpa æquiparat dolo. l. Quod Nerua. ff. de posi. crassa enim ignorantia uel supina non excusat. c. ut animarū. de consi. lib. 6. quæ est ignorantia quod omnes sciunt. c. A. nobis. de senten. excommunicata. l. lata culpa. ff. de uerbo. signifi. facit. l. nec supina. ff. de iuris & facti igno. & in ijs par culpa est decipere & decipi. c. si cupis. 16. q. 1. & stultus in culpa fit sapiens in poena. c. qui ea. 38. dist.
- 7 Non tamen est præmittendum, q̄ quamuis ex toto non excusetur a delicto, qui deliquit, poena tamen mitigari debet in delicto commissio cum iracundia, ut concludit Roma. in dicto singulari. facit text. in l. j. C. si quis impera. maledi. lubricum enim linguæ facile ad delictum non est trahendum. l. famosi. ff. ad. l. iuliam maiesta. & gl. in c. dubius in fide. de hæret. & d. c. Dudum, & idem Abbas concludit in c. j. de iniu. col. j. uerfi. puto tamen, dicens q̄ ille qui prouocatus offendit, mitius punitur, quia difficillimum est iustum dolorem temperare, ut in simili uult tex. singularis in l. si adulterium cum incestu. §. imperatores. ff. de adulte. idem tenet Abbas in c. dilecti. de excep. adeo q̄ dicebat Ludo. Rom. in l. cū mulier. 3. col. uerfi. aduerte tamen. ff. solu. matri. q̄ licet homicida debeat occidi. l. 3. cum alijs, ut supra dixi. C. de episc. audie. tamen in potestate iudicis est deportare homicidam quem impulit iracundia etiam orta aliter quam ex facto offensi. per tex. in l. lex iulia. in fi. ff. ad. l. iuliam repetund. & est dictum mirabile ad excusandos homicidas a poena mortis, refert Alexan. de Imo. in apostillis ad Bar. in d. l. & plura circa hanc materiam cumulat Fely. in d. c. dilecti. col. pe.
- 8 Et † ad hoc ut fieret mitigatio poenæ ratione iracundiae necessarium esset

esset probare qualitatem iracundiæ quæ talis erat quæ ipsum delinquentem a mente alienauerit, quia alias nullam haberet excusationem, sed ordinaria pœna esset puniendus, ut in d.l. si non conuicij, notat Abbas in ca. j. in 2. notabili, de ijs qui filios occid. & difficile esset probare talem iracundiam, ut dicit Abbas in d.c. dudum. & prædicta procederent quando esset maximus calor iracundiæ ex iusta causa procedens, ut in d. §. imperatores, secus si ex iniusta causa, puta ex amissione facta in ludo, quia dabit operam rei illicitæ, facit capit. inebriauerunt. xv. q. j. & cap. quod ait Loth. xiiij. distin. calor enim iracundiæ excusat qui dementia æquiparatur, ut dicit Hostien. in summa de maledi. §. qualiter. column. 2. uerlicul. hoc autem.

9 Secundo est etiam considerandum, quod si blasphemans Deum antequam recedat de loco ubi blasphemauit, & coram illis qui audierunt retractet illam blasphemiam, & ductus pœnitentia signa contritionis ostendat, quod iste blasphemans non est puniendus ordinaria pœna, sed solum reprehendendus leuissima pœnitentia dignus, prout in conuiciante alteri dicit Ange. in d.l. si non conuicij, ubi ait, quod uerbum iniuriosum potest reuocari, & cessat actio iniuriarum, quem sequitur Fely. in d. ca. dilecti. colu. fi. dicens, hoc modo habes, remedium euitandi actionem iniuriarum, ut reuocet uerbum iniuriosum, dicens; quod dixi, dico non fuisse bene dictum, de quo exclamat Lanfran. de oria. in c. quoniam contra falsam, in uerbo, confessiones, colum. j. de probatio. & ad prædicta plura tradit Fel. in ca. cum te. colum. 3. uerlicul. dum dicit gl. de re iud. Domi. & alij in c. si quis iratus. 2. q. 3.

10 Et circa allegatum dictum Bal. in d.l. si non conuicij, omnino uide Fely. in d.c. cum te. quia illud refert alio modo quam scriptum sit, ut et ipse illud ponit in d. cap. dilecti. de excep. & no. Luc. de pœn. in l. omnino curiales. C. de decur. lib. x. col. 2. uerf. Sed pone Titius dixit, ubi recitatis aliquorum opinionibus inquit posse aliquem usque ad mensuram dicere quod per iracundiam dixit aut fecit, & sic quod habet spacium. xxx. dierum. argu. in c. cum apud. xj. q. iij. l. si uindicari. C. de pœnis. c. constat. iij. q. j. quem sequitur Decius in d.l. quicquid calore. in fi. sed hæc iura parum uidentur facere, quia & si iracundia præsumatur cessasse spacio. xxx. dierum, & factum uel dictum per iracundiam reuocari possit; ut in d.l. si uindicari, & in d. c. cum apud. non tamen propter hoc aufertur iniuriato, quominus statim illata iniuria, possit ad animum reuocare illam, ex qua reuocatione oritur actio iniuriarum, ut in §. si. insti. de iniur. quæ actio semel acquisita iniuriato non potest tolli, nec aboleri nisi facto iniuriati uel eius uoluntate. l. id quod nostrum ff. de reg. iur. præterea actio iniuriæ illatæ etiam calore

calore iracundiæ ex eo die nascitur, & anno durat, ut in d.l. si non conuicij, & talis iniuria etiã per iram irrogata punitur, ut l. aut facta. §. causa. ff. de pœnis. quo modo ergo iniurians dicendo per iram se fecisse erit liberandus, cum regulariter pœnitentia in delictis locum non habeat. l. qui ea mente. ff. de furtis. scribit Hostien. in cap. pro humani. de homic. lib. 6. col. iij. traditur in l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cleri. & dicebat cyn. in d. si non conuicij, & in illis quæ sine præiudicio iniuriam passi nequeunt reuocari, ut uituperium factum alicui uel dictum, non prodest pœnitentia, unde ea non satisfacit famæ ipsius iniuriati, ut in d. §. causa, secundum eum, & pœnitentia non tollit ius quæsitum alteri. l. cum quidam. C. de condi. infer. quem ad hoc allegat Bal. in sua Margarita, in uerbo pœnitentia, & ideo non sequitur, ira præsumitur spacio. xxx. dierum cessare ergo potest retrocedere ab illata iniuria prætextu iracundiæ tollendo ius alteri quæsitum, quia, d. c. cum apud. & d. l. si uindicari. intelliguntur re existente integra, ut reuocari possit factum per iracundiam, secus re integra non existente. facit. c. Gratium. & c. Relatum. de offi. delega.

11 Accedit quod quia in dispositione legum, & in contractibus semper inest clausula, rebus sic existentibus, ut scribitur in l. quod seruens. ff. de condi. ob. caus. & ibi late scribit d. Iason. & est tex. in l. si. ff. qui satisfacit. coga. unde non puto actionem iniuriarum tolli si spacio. xxx. dierum uel ulteriori tempore citra annum dixerit iniurans se per iracundiam uerbum uituperosum dixisse, quia talis allegatio non satisfacit famæ meæ, per prædicta, prodest forsan si ante reuocationem iniuriæ ad animum factam ab iniuriato, iniuriã reuocaret dictum suum, dicens se falsum dixisse, per dictum Ange. in d.l. si non conuicij, allegatum per Fely. ut dixi, licet apud Angelum illud dictum non reperiam, & idem putarem si illam iniuriã iniurians reuocaret antequam in iudicio conueniretur actione iniuriarum, & in hoc puto legem longobardorum bene considerasse, ut in l. 2. de iniuriis mul. apud longobardos, ibi pulsatus pœnitens, & sponte dicitur pœnitere ex quo non fuit præuentus, ut in l. 2. §. mater. uerf. quid ergo. ff. ad sena. consul. tertu.

12 Nec est obstat prædictis. d.l. quicquid calore, & l. diuortio. ff. de repudiis. quia illa procedunt quoniam dantur datu per pœnitentiã in pristinum reuocant, secus si irreuocabile sit, ut patet in uerbo conuicioso & iniurioso, ut dicunt Pet. de bella pti. Bal. Ang. & oes in d.l. si non conuicij, unde illud, euolat semel emissum irreuocabile uerbum. Putaret tamen quod si blasphemans statim emissa blasphemia, coram audientibus blasphemiam, se humiliaret percussus pectus suum, uel osculans terram, uel alia ostenderet signa contritionis, uel a dicta blasphemia retrocederet,

procederet, ei esset parcendum, & ex hoc excusaretur, prout fuit in casu excusatus quidam Angelus iudæus qui negauerat omnipotentiam Dei, ut consuluat Maria. Socc. in cons. cij. incip. in præsentia consultatione. lib. j. & Alex. in cons. xv. uiso processu. lib. 3.

- 14 Et si dixi latius supra in q. xv. in qua transi ui simpliciter cum dicto, Luca de penna, hic tamen contrarium censeo, & cum blasfemia sit in Deum, ut est dictum mitius agitur cum Deo quam cum hominibus, ut dicit glo. in l. si quis rem. §. uot o. ff. de pollici. ut scribit Iaso. in l. generaliter. ff. de uerb. obli. col. j. Deus enim misericors est, de quo scriptum est, quoties cunque ingemuerit peccator iniquitatum eius amplius non recordabor. c. scelerator. c. pium. de pœni. dist. 3. homo uero querit uindictam, ut toto tit. ff. ad sillania. & C. & ff. de ijs quibus ut indig. l. miles. §. focer. ff. de adulte. Angel. in consil. 244. in splendissima, & alibi dicitur, quod mitius agitur cum lege quam cum ministro legis. l. Celsus. ff. de arbi. ut late scribit Andre. Siculus in cap. Raynaldus. col. j. de testa. ubi hanc regulam confirmat multis fundamentis, & in repetitione rubricæ de testamen. in fin. colum.
- 15 Quid si autem si quis ebrius dixerit blasfemiam an excusandus sit, Dicit Abbas antiquus in cap. statuimus, in uerbo præsumperit, quod sonat calorem & iracundiam animi, sed accensus calore iracundiæ uel uino nescit quodammodo quid agat, unde confessio facta non præiudicat, ut dicit glo. in ca. ex literis. de diuortijs, & hoc dictum facilliter procedit in ebrio secundum Abbatem, per l. omne delictum, §. per uinum. ff. de rem. l. sed Angel. de Peru. in d. l. si non conuicij, col. j. inquit, quod si ebrietas posuit iniuriantem extra sensum, ut uidemus communiter in multis ebriosis non tenetur actione iniuriarum, idem est dicendum in dormiente delinquente, sunt enim protinus alienati a mente, nec habent affectionem faciendi iniuriam, unde non possunt teneri actione iniuriarum, & est argu. in cle. si furiosus. de homi. uerum, ut in futurum caueant ab ebrietate, & tali dormitione, quæ eos trahit ad has blasfemias uel iniurias, ut periculis obuietur, pœna arbitraria puniri possunt ex causa. l. hodie. ff. de pœnis, facit. l. respiciendum. §. delinquent. ff. de pœnis. l. si seruus seruū. §. fornicarius. ff. ad l. aquiliam; & hæc pœna imponi potest ad cautelam, ne contemnatur Ecclesiastica disciplina. c. præsbyteros. l. dist. & pro hoc facit optimus tex. in c. excommunicatorum. 23. q. v. & ibi Card. de Turre Crema. sic Loth culpandus fuit, qui postquam inebriatus fuit proprijs filijs se immiscuit. d. c. inebriauerunt.
- 16 SECUNDO si EST VIDENDUM quotuplex sit blasfemia, Dic quod est multiplex, supposito, ut dictum est, quod blasfemia est ali-

- quid dictum uel factum in contemptum Dei, etiam sine maledictione. c. cum caput. 33. q. v. quod contingit multis modis. Primo, cum attribuitur Deo, quod ei non conuenit. Secundo, cum ab eo remouetur, quod ei conuenit. & hoc est exufflare Deum. cap. quando uult Deus. 23. q. 4. Tertio, cum attribuitur creaturæ, quod Deo appropriatur, ut inquit S. Tho. in 2. 2. q. 13. arti. 1. Quarto, quando eius lata sententia contemnitur. Quinto, quotiens eius Euangelium infamatur, hæc duo probantur in d. c. cum caput. Sexto, generalius, quotiens legi obstititur, aut Euangelio non creditur. c. j. & ca. cum sit. in prin. de iudæis. Septimo largius, quotiens per eum iuratur aliter quam debeat, ut si iuratur per capillum uel caput Dei. in c. si quis per capillū. 22. q. 1. & in auth. ut non luxuri. homines contra naturam. colla. 5. Octauo, blasfemans est omnis simoniacus qui gratiam Sancti Spiritus per pecuniam nititur comparare. ca. Petrus. j. q. j. Nono omnis magicam artem exercens est blasfemus. ibidē, nam æqualiter peccat cum illis, qui blasfemantes dixerunt Christum in Belzebu eijcere dæmonia. c. eos qui. j. q. j. Decimo, est blasfemus, omnis hæreticus. c. si quis inquit. j. q. j.
- 17 IIS si IGITUR PRAELIBATIS, Quæri potest quando blasfemans Deum uideatur suspectus de hæresi, Dicitur potest, quod blasfemus potest dicere falsum de eo, ut sunt Iudæi negantes & non credentes Christum esse filium Dei, & isti infideles & blasfemi dicuntur a iure, ut in c. j. & c. cum sit. de iudæis, & idem est dicendum de hæretico, qui credit & dicit falsum de Deo, ut in c. si quis inquit. circa medium. j. q. j. Insuper potest dici quod blasfemus dicit falsum de Deo, sed non sentit malum de Deo, & tunc si hæc blasfemia contrariatur alicui ueritati catholicæ, uel contentæ in symbolo fidei, uel in sacra scriptura, uel in concilijs generalibus determinatæ, uel alteri ueritati catholicæ, de quibus dictum est supra, tunc non est dubium quod ex huiusmodi blasfemia oritur suspicio hæresis, blasfemans tamen iste non erit hæreticus, puta, quia dicit blasfemans iratus, Deus non potest facere, uel Deus non est omnipotēs, uel quod Genetrix dei non fuit semper uirgo, prout continetur in symbolo fidei in quo confitemur Deum omnipotentem, & Christum natum de Maria Virgine, & huiusmodi. Et sic blasfemia potest esse cum fide, & sine fide, contingit enim utroque modo quem dicere quod Deus non potest facere hoc, uel illud, & hoc non solum uerbo exteriori, ut patet, sed etiā interiori, & ut dicit D. Tho. de uio in apostillis ad S. Tho. in 2. 2. q. xiii. arti. j. Potest quis credens Deum esse omnipotentem uelle dicere secum, ut iniuriam Deo faciat, quod Deus non potest, & delectari in hoc mendacio, & ipse credat contrarium, is enim qui ira ex iusta causa orta

motus in hanc blasphemiam semel aut bis prolapsus fuerit mitissime est puniendus. arg. in d. §. Imperatores.

18 Ideo ¶ dixi iratus, quia si serio diceret uerba hæreticalia, præsumitur sentire prout dixit, & quamuis diceret se catholicum, & credere quod Ecclesia credit & prædicat, ut hæreticus esset puniendus, ut late scribitur in decisione Rotæ incipiente Accusatus de hæresi. in antiquis. Item dixi de ira ex iusta causa orta, quia si esset iratus ob iniustam causam, puta ob perditionem factam in ludo, tunc grauius puniendus, argu. c. inebriauerunt. xv. q. j. ut inquit Abbas in c. statuius. de maledi. Item dixi, semel aut bis, quia si pluries deduceretur in consuetudinem, grauius esset puniendus, ut dicunt cy. & Saly. in l. 2. C. de reb. credi. & Ioan. de Ana. in d. c. statuius. col. 7. nec lubricum linguæ statim ad delictum est trahendum, & personæ qualitas consideranda est, an sanæ mentis fuerit, uel extra mentem in l. famosi. §. j. ff. ad l. Iuliam maiesta. & in l. j. C. si quis impera. maledi. & quia illa uerba prolata a blasphemante hæreticalia sunt, ex eorum prolatione inordinata suspicio hæresis prodit, hoc est, an proferens illa habeat errorem in mente circa illum articulum fidei, cui uerba blasphema aduersantur, quam suspicionem temperat ira, & impedit causari præsumptionem hæresis, quæ hæresis præsumitur in serio loquente, ut dixi per illam decisionem Rotæ.

19 Nisi ¶ probaretur absentia intentionis hæreticæ, quod probatur difficile, ut in l. j. C. de sicarijs, & hæc satis probantur ex ijs quæ supra dixi circa temperandam pœnam delicti per iram commissi, nam sicut delictum per iram commissum procedentem ex iusta causa non punitur pœna ordinaria, Sic blasfemia etiam hæreticalis non iudicatur ut hæresis, sed ut suspicio hæresis, nisi constaret de errore blasphemantis per eius confessionem, quia aliis dixit, ut supra est dictum.

20 Et sic ¶ punitur pœna extraordinaria, scilicet pecuniaria uel alia, quia, ut inquit Ioan. de Imo. in cle. nolentes. col. 3. de hæreticis, qui proferunt uerba hæreticalia quæ nullam habent excusationem, & proferunt ludendo, uel ex iracundia, uel ex fatua simplicitate, possunt puniri pecuniaria pœna, quam imponit Ecclesia. c. quanquam. xxij. distin. c. in archiepiscopatui, de rapto. & hoc confirmatur, quia si fautores hæreticorum possunt puniri pœna pecuniaria. c. Accusatus. §. si uero, de hæres. li. 6. ergo & offendentes fidem catholicam blasphemijs suis, & sic pecuniaria pœna p. uia licitæ condensationis non impeditur per dispositionem dictæ cle. nolentes. In qua solū prohibetur extorquio pecuniæ, quæ sonat in uiciū, ut ibi dicit Ioan. de Imo. Et si forsan blasphemus esset pauper, & nõ hñet in ære, an possit imponi corporalis, ut puta ueruerorū uel fustigationis pœna, puto qd sic, per

sic, per regulam quæ traditur in l. si quis id quod. ff. de iuris. om. iu. si blasphemans est persona uilis, Bart. sentit in l. j. in fi. ff. de pœnis, & Saly. in l. sed & si seuerior. col. iij. C. de ijs qui nota. infra. & probatur in l. quicumque. §. quod si fecerint. C. de hæreti.

21 Nec ¶ hanc pœnam potest iudex remittere, prout potest remittere multam ratione paupertatis, ut in l. illicitas. §. præses. ff. de offi. præsidis. & Bal. in l. fi. C. de modo multa. dicit Bar. in l. j. in fi. ff. de pœnis, & Bal. in l. certa ratione. C. quando prouo. non est ne. quia uenit locus non est, ubi maiestas diuina tam detestabiliter offenditur, & uilipenditur, ut inqt Bal. in d. l. accusationem. col. iij. C. qui accusa. non possunt, si enim offendatur potestas temporalis, inultum hoc crimen non dimittitur, ut in c. j. de maledi. ne ulterius in talia uerba prorumpatur, & in l. j. in uerbo, iniuria. C. si quis princip. male. & l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiest. quomodo dissimulanda sunt quæ in æternæ potestatis iniuriam cõmittuntur, cum longe grauius sit æternam quàm temporalem lædere maiestatem. c. uergentis. de hære. & c. cum secundum leges. eo. tit. li. 6. & in auth. Gazaros. C. de hære. ita arguit tex. in auth. ut non luxu. col. 6. & gl. in c. statuius. de male. ea nanque quæ in nos committuntur facile possumus dimittere, ea uero quæ in Deum commissa sunt non possumus relaxare sine cordis contritione, ut in c. si is qui prælatus. & c. inter querelas. 2. 3. q. 4. Ea propter dicebat Aug. in c. si. ea. cau. & q. si ea. de quibus uehementer Deus offenditur, insequi uel ulcisci differimus, ad irascendum utique diuinitatis patientiam prouocamus, non ne Achor filius zare præterijt mandatum domini, & super omnem populum Israel ira eius incubuit, & ille erat u-nus homo, atque utinam solus perijisset in scelere suo.

22 Et ¶ non immerito Iustinianus Imperator pœnam statuit vltimi supplicij contra blasphemantes Deum, cū propter has blasfemias fames, terremotus, & pestilentia super loca blasphemantium ueniant, ut dicit tex. in d. auth. ut non luxu. homi. & ideo dicitur Ecclesi. 2. 3. uir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet a domo illius plaga, ut in cap. & si Christus. de iur. iur. & forsan ideo ab Italia non recedunt bella mortifera, pestilentia, & terremotus, quia contra Reuerendissimam Sanctissimamque humanitatem christi redemptoris nostri & integerrimam eius genitricem semperque Virginem & aduocatam nostram blasfemiæ nephandæ quotidie impune committuntur, nec non peccatum illud propter quod uenit ira in filios diffidentia, quasi oculis conuiuentibus inultum prætermittitur, propter quæ duo peccata indicibilia, quæ os polluant, aures offendunt, & aerem inficiunt, præfatus Imperator illud authenticum ius condidit, quod utinam ad unguem seruetur, quia

facilitas ueniam inueniendi tribuit, in c. ut clericorum, de uita & hone. cleri. & Ecclesi. 8. dicitur, quia non proferuntur cito contra malos sententiae, absque ullo timore filij hominum perpetrant mala. facit. c. non inuenitur. 23. q. 4.

23 Accedit ꝑ ad praedicta. d. c. statuimus, ibi, nullam misericordiam habeturus, & sic non admittitur dispensatio, & si forsan esset persona nobilis & pauper quae non posset pecuniariam condemnationem soluere, debet imponi publica poenitentia, ex quo non esset fustigandus propter eius nobilitatem, alias si posset soluere pecuniariam condemnationem, & illam publicam poenitentiam elemosinis redimere, equum est, ut ad hoc admittatur. c. j. de uoto, cum alijs, ut dicit Abbas post Hostien. in d. c. statuimus, & consentire uidetur erranti qui ad refecanda, quae corrigi debent, non occurrit. c. consentire. 83. dist.

24 ET PROPRIUS ꝑ ACCEDENDO ad propositam quaestionem, dicendum est, quod duplici modo potest quis iurare per caput Dei, per iecur Dei, uel cor Dei, & huiusmodi. Primo, detestando aut uituperando. Secundo, affirmando uel iurando, uidetur utroque modo tale de testationem seu iuramentum non esse blasphemiam Theologice sumptam, nam dicit. S. Anto. in 2. parte summe. tit. x. c. 4. in prin. quod cum quis iurat per membra Dei, uel sanctorum.

25 Aut iurat ꝑ per membra in honesta, ut per culum Dei, uel per membra pudenda Virginis, aut sanctorum, & est mortale peccatum, quia sonat blasphemiam, & notabilem irreuerentiam, sic intelligitur secundum eum. c. si quis per capillum, Aut iurat per membra honesta, ut per corpus uel sanguinem, per caput Dei & huiusmodi, tunc de se ex modo iurandi non est peccatum, sed esse potest si ex contemptu, uel irreuerentia hoc ageret, & in effectu hoc sequitur magister Siluester de prierio. in sua summa. in uerbo blasfemia. §. ij. & Ange. de Claua. in uerbo iuramentum. §. xij. idem dicit Rayne. in sua summa. lib. j. par. j. tit. de iuramento. uerbi. sciendum, & idem habetur in summa confessorum. lib. j. titu. 8. q. 7. incipien. quid de ijs qui iurant per membra Dei, ubi dicitur, quod si quis aliquando iurat per caput aut per oculos domini, aut per alia membra eius, quae in ceteris hominibus non censentur turpia uel inhonesta, uel per quae consueuerunt homines iurare, non credo inquam quod peccet mortaliter. Ribaldos autem & illos qui assidue iurant per membra domini, non audeo inquit a mortali excusare, & credo blasphemiam esse, quando quis iurat per membra domini, quae in alijs hominibus reputantur inhonesta, & quod dicit. cap. si quis per capillum. intelligitur quando habetur in consuetudine, secundum glo. Villen. & ultimo loco dominus Cardin.

din. de uio in sua summa in uerbo blasfemia, inquit, scito quoque dicere ad sanguinem Dei, uel ad corpus Dei, siue inuocando per modum iurantis, siue resonando in rixa, aut turbatione contra aliquem, non est blasfemia, quoniam postquam uerbum caro factum est, Deus habet & corpus & sanguinem, & non dicitur per modum iniuriantis, quamuis irreuerenter. Quando secundo modo dicitur, & propterea peccatum est graue, non tamen mortale, quia non contra sed praeter Deum est, & tanto grauius, quanto frequentius, & Ange. de Claua. in dic. §. xij. intelligit. d. cap. si quis per capillum, quando iuratur per pudenda membra, seu inhonesta.

26 Et quamuis ꝑ praedicti doctores sint fulti magna autoritate, nihilominus causa ueritatis indaganda, posset dici quod iurantes per caput Dei uel per alia membra humana, Deo ea sic attribuendo, sit blasfemia theologice sumpta, quod expresse probatur per. d. c. si quis per capillum. 22. q. j. ubi dicitur, quod si quis per capillum Dei, uel caput iurauit, uel alio modo blasfemia contra Deum usus fuerit, si in Ecclesiastico ordine est, deponatur, si laycus, anathematizetur, & ibi dicit Archi. quod ideo prohibetur iurare per capillum, caput, & huiusmodi, ne diuinam naturam huiusmodi membra habere credamus, sicut quidam haeretici id falso crediderunt, qui dicebantur Antropomorphitae, ut in. c. quidam autem haeretici. uerbi. Antropomorphitae, uel scientes non habere peierare non metuamus, & intelligit nomine Dei diuinam naturam, non diuinam personam scilicet Dei filius habet talia, secundum quod est homo, per quae iurare prohibemur, sicut per creaturas, & dicit Cardi. de Turre Crema. in d. c. si quis per capillum, quod. d. c. loquitur contra illos qui credunt Deum secundum diuinitatem habere caput, & capillos, sicut fuerunt quidam haeretici dicentes Deum habere membra corporalia, sicut fuerunt Antropomorphitae, ut in d. c. quidam autem, aut certe contra illos qui irreuerenter nominant membra Christi, & quodam exquisito modo iurandi diuidunt ipsum, quasi membratim, qui ualde rationabiliter sunt redarguendi, maxime qui per membra Christi iurant, quae in alijs non censentur honesta.

27 Vnde ꝑ mihi uidetur quod duo principalia decidantur in d. c. si quis per capillum, primum est, quod iurare per capillos uel caput Dei, uel alia membra est blasfemia. Secundum est, quod iurantes huiusmodi iuramentis blasphemis peccant mortaliter, primum patet ibi, uel alio modo, intelligitur simili, prout dicitur hanc, alius alia aliud, de se significat similitudinem praecedentium uerborum quibus coniugitur, & facit positionem eiusdem qualitatis cum praecedentibus, ut not. Panor. in c. accedes, de praebendis. & gl. in l. si fugitiuum. & ibi

Bal. Saly. & Pau. de Cast. C. de fernis fugi. cum alijs quæ ego late scripti in c. quoniam, in 7. notabili, nu. 30. de hæc. lib. 6. unde uel alio modo intellige. i. per alia membra humana, discurrendo per illa, puta iurando per cor, manus, oculos, & huiusmodi blasfemia contra Deum, uidetur ergo ibi casus, quod iurare per membra Dei est blasfemia, quæ de eius propria significatione est execrari, maledicere uerbis, calumnias inferre, & dignitati honorique alterius derogare.

28 Est enim præcum, ut dicit Calepi. & sic comprehendit theologiam & iuridicam blasfemiam, Deo maledicendo, & illi attribuendo membra humana, quæ non habet, prout illi hæretici dicti Antropomorphitæ, quæ si formantes hominem assererent, pro eo, quod ignorantia rustica Deum habere humana membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrabantur, Antropos enim græce, latine homo interpretatur, ignorans uocem domini qui ait, Spiritus est Deus incorporeus est enim, nec enim membris distinguitur, nec corporis mole censetur, ut in d. c. quidam autem. uer. Antropomorphitæ. sic igitur prædictum iuramentum blasfemia est, quia attribuit Deo quod non est in eo, prout dictum est in diffinitione blasfemiam supra.

29 Cum illud Dei ad diuinam naturam referatur, non autem ad Christum, qui habet humana membra, sciebat enim conditor illius canonis Christum Deum esse, & humana membra habere, & ideo si fuisset eius intentio, in illo nomine Dei intelligi de Christo, non utique dixisset blasfemiam esse attribuere Christo membra, cum illa habeat, intelligit ergo illud nomen Dei, id est diuinam naturam, & quod huiusmodi iuramentum sit blasfemia, probatur in tex. illius authenticæ ut non luxu. homines contra natu. colla. 6. ibi, & ab alijs blasfemis uerbis & iurare per capillos & caput scilicet Dei, ut ibi dicit glo. & ijs proxima.

30 Si enim inquit contra homines factæ blasfemiam impunitæ non relinquantur, multo magis qui ipsum Deum blasfemant, digni sunt supplicia sustinere, ubi dicit Bar. in 2. nota, quod talis iurans per membra Dei dicitur Deum blasfemare, ut probatur ibi, & ab alijs blasfemijs, & si ex forma statuti imponitur certa poena blasfemari Deum, iurans per membra Dei tamen Deum blasfemans debet puniri poena statuti, & pro hoc etiam ponderat tex. in d. c. si quis per capillum, ibi, si quis per capillum Dei uel caput iurauerit, uel alio modo blasfemia Deum usus fuerit & c. & sic iurans per membra Dei debet blasfemare. Et pro harum confirmatione adduco quod inquit Epus Abulen. Matthæ. v. q. 83, querens. An liceat iurare per membra Dei, & respondet quod nullo modo licet, immo reputatur blasfemia magna, & grauior poena infligitur, c. si quis. 2. q. j. & hoc intelligitur de quocunque membro,
quia

quia eadē est ratio de omnibus, & idē est si quis per corpus Dei iurauerit, quia licet corpus non sit membrum, continet tamen omnia membra, & sic est blasfemia iurare per corpus, quia iuratur per multa membra, & sic iurare per aliqua membra Dei non solum est malum, sed etiā est blasfemia, quia taliter iurans attribuit Deo quandā imperfectionē. scilicet habere membra humana, quæ non habet, & sic est hæresis, ut in d. c. quidam autem hæretici.

31 Nec obstat si dicatur quod non sit blasfemia iurare per membra humana in Deo, quia Christus Deus & homo est, & membra humana habet, sicut nos, & ideo nihil sibi attribuimus quod non habet, ad hoc dicimus, quod si quis dicat per caput Christi, uel per oculos, non est blasfemia, quia habet, licet sit inhonestum iurare per creaturam in Deo, nam caput Christi creatura est, & omnes partes corporis sui, honestius est ergo iurare per Christum absolute, qui Deus est, quam per partes sui corporis, quæ sunt aliquid creatum, & hoc quia uidetur quædam irreuerentia sic diuidere Christum iurando per quasdam partes eius, & non per alias, quasi exhibendo honorem quibusdam & non alijs, cum in Christo nulla sit diuisio, etiam irreuerentia est, cum rem aliquam nominauerimus, omittere id quod in ea est optimum, & nominare id, quod est minus perfectum, & ita est cum quis per aliquod membrum corporis Christi iurauerit. nam omittit deitatem eius quæ est infinitum bonum, & ueneratur aliquod membrum eius, quod respectu diuinitatis nullius uenerationis est, quam tamen per caput Dei, uel per aliud membrum in uanum iuratur, non nominando Christum, blasfemia est, quia licet Christus sit Deus, tamen nominando Deum absolute intelligimus solam naturam diuinam uel personas diuinas solam quantum ad diuinam naturam & non quantum ad humanitatem assumptam a uerbo, natura tamen diuina & personarum in ista naturam non habent membra aliqua nec corpus, ideo est blasfemia a scribere eis membra, uel corpus, sicut homini ascribimus, & ita intelligimus quod sit blasfemia iurare per capillum Dei, uel per alia membra Dei, cum nulla habeat.

32 Et sic patet ex prædictis indistincte prohibitu esse iurare per membra Dei, quia est blasfemia, & per membra Christi, quia est irreuerentia, prout est dictum, & idē tenet Arch. in d. c. si quis per capillum, & Io. de Ana. in d. c. statuimus. col. x. Host. uero in summa de malefici. si. uerf. quod si quis iurat, inquit, quod si quis iurat per uentrem, uel per corpus, uel per capillum, si hoc facit affirmando. sicut Burgundiones, dicentes per animum Dei, non habet locum. d. c. statuimus, quasi dicit quod non est blasfemia, secus si hoc faceret detestando, uel uituperando, quod iuratus, sicut idem Burgundiones, & Fræcigenæ, & Hispani, apud nos dicunt, per uentrem uel per caput quoniam irati sunt, & hoc dicit probari in d. ca. si quis per capillum, & in d. athen. ut non luxu. homines contra naturam.

turam. Sed hoc dictum Hostien. in prima parte est cōtra dictum. c. si quis per capillum, ubi omnino prohibetur iurari per membra Dei, quę prohibitio loquitur indistincte, nec facit differentiam si hoc iuramentum fiat affirmando uel detestando, quia semper est blasphemia, nam attribuuntur Deo membra humana quę non sunt in eo, licet quo ad impositionē pœnæ ipsi iuranti possit haberi aliqua differentia secundum grauitatem peccati diminuendo uel augendo pœnam, ut supra late fuit dictum.

33 Et dicebat † Bal. in l. accusationem. colu. 2. C. qui accu. non poss. quod Episcopus non potest facere pacem Dei, & iurare per pudenda Christi est species hæresis, & inquit Ioan. de Fantu. post Vgoli. q̄ iurans falsum per membra Dei incurrit duplex delictum, periurij, & blasphemię. sequitur Ioan. de Ana. in d. c. statui mus. & uerbum blasphemię, & omne uerbū importans contumeliam dicitur maledictum, ut dicit Bald. in l. j. C. si quis imperato. male. plura alia dixi circa hanc materiam supra. q. 6.

34 Nec † obstat q̄ sacra scriptura loquens de Deo attribuere uideatur illi membra humana, ad hoc dicendum est, q̄ oportet ea membra corpora, sicut manus, oculos, brachium, aures, quę in scriptura attribuuntur Deo, spiritualiter intelligere, ratione suorum actuum, non corporaliter ut per os loquutionem, qua in prophetis & sanctis uiris loquutus est, per oculos immensitatem intelligentiæ qua uniuersa perlustrat & prospicit, per manus prouidentiam, & operationem, qua ipse omnia condidit, & gubernat, per brachia uirtutem, qua cuncta sustentat & moderatur, & sic de alijs, ut late scribit Diuus Hieronymus in suo tractatu de essentia Trinitatis & membris domini. incipien. Omnipotens Deus. dicens q̄ si quis Deo humana membra seu motus animæ more humano inesse credit, p̄culdubio in corde suo idola fabricat, & applica quę dixi supra. q. 14. & scribit Card. de Turre Cre. late in d. c. quidam autem hæretici. uerfi. Antropomorfizæ, ubi confutat errorem illorum hæreticorum, dicens illos qui membra humana attribuunt Deo esse inter hæreticos computandos, & eos talia asserentes Epiphanius clarissimus Doctor pro suis erroribus a communione fidelium separauit, cum Spiritus sit Deus, Ioan. 4. & Spiritus carnem & ossa non habent. & sic patet blasphemiam esse iurare per caput Dei, seu alia membra humana Dei.

35 Hinc † succedit, q̄ hæc blasphemia sapit hæresim manifeste ex doctrina doctorum, quia illa est propositio sapiens hæresim ex qua cum notorio uero, quod negari non potest, sequitur hæresis proprie dicta, cum ergo uerum sit, & negari non potest, Deum non habere membra humana, & aliquis sit iurās per membra Dei humana, ex hoc sequitur hæresis proprie dicta, q̄ Deus habet humana membra, prout late dixi supra in 6. q. manifeste

manifeste de se patet, & nulla tergiuersione negari potest hæresim nō sapere, ut late exposui supra in q. 23. uerfi. non obstat primo.

36 Quinimmo † si ulterius speculemur, magis uidetur dicta blasphemia esse hæreticalis quàm hæresim sapiens, & contraria sacro Euangelio attestanti Deum Spiritum esse, & consequenter non habere membra humana, contrariatur etiam hæresi damnatæ, ut proxime dixi, & consequenter blasphemantes per membra Dei incurrere hæresim, uel saltem suspitionem hæresis, & inquisitores contra hos blasphemantes posse procedere, ut in c. Accusatus. §. sane. de hæret. libr. 6. & non solum contra hæreticos id possunt, sed etiam contra suspectos de hæresi, ut est tex. in ca. ut officium inquisitionis. in prin. ibi, uel suspectos, de hære. lib. vj. cle. j. §. sane. ibi, contra diffamatos uel suspectos, de usuris.

37 Hanc † autem hæresim seu suspitionem hæresis contra illum blasphemantem poterit iudex inuestigare ex conditione personæ, passione, iracundia, ex frequentia, seu consuetudine blasphemantis, si ioco, si serio, si iniuria, si lubrico linguæ, si petulantia, & demum ex uariis generibus causarum poterit animi sui motum informare, quorum regula certa tradi nō potest, sed relinquatur arbitrio iudicantis. arg. l. de minore. §. plurimum, ff. de quæstioni. l. 3. §. ideoque. ff. de testi. quē. §. declarat singulariter Bal. in l. testium. col. 2. C. de testi. habeat tamen inquisitor semper ante oculos, ne quem non hæreticum iudicet hæreticum, nec eum qui hæreticus est liberet, ut in cle. j. §. uerum. de hæret. & in c. cum æterni tribunal. de re iudi. lib. vj.

38 Secundum † principale quod noto. in d. c. si quis per capillum, & id satis in præmissis præsupponitur, q̄ blasphemans per caput Dei uel per alia membra etiam inhonesta peccat mortaliter, quod snadetur, quia taliter iurans si est clericus debet deponi, si laycus anathematizari, & tamē depositio ab ordine Ecclesiastico non fit nisi pro criminibus grauibus grauioribus seu grauisimis, ut late per Anto. de Butrio in c. At si clerici. de iudi. in c. cum non ab homine. eod. tit. in c. tuæ. de pœnis. excommunicatio non fertur nisi pro peccato mortali, ut dicit tex. in c. nemo Episcoporum. r. r. q. 3. glo. in c. ex parte. de uerbo. sign. & dicit S. Tho. in 4. dist. 18. q̄ iudex Ecclesiasticus excludit per excommunicationē a regno quodammodo, & cum non debeat excludere nisi indignos, ut ex distinctione clauis patet, & nullus redditur indignus nisi per peccatum mortale charitatem amiserit, quæ est uia ducens ad regnum, & sic manifeste patet, q̄ ex quo non debet quis excommunicari, nisi pro mortali, & pro hac blasphemia quis debet excommunicari, ergo sequitur q̄ talis blasphemans mortaliter peccat, & ideo non est tenenda theorica doctorum contrariū asseren-

afferentium, quos supra allegau. Nec ut sibi persuadent praefati Doctores tex. d. c. si quis p capillu, facit differentiam inter membra honesta uel inhonesta, nec inter solitum sic blasphemare, uel non solitum, ut patet cuilibet intuenti, uerum est tamen quod grauius peccat blasphemans per membra inhonesta quam per honesta, & grauius etiam peccat qui confueuit blasphemare, quam qui non confueuit, ut de hoc latius dixi supra in quaestio. 6.

39 Et pro absolute huius totius quaestiois, Quero an liceat iurare per sanctos. s. Virginem Mariam, Petrum, Paulu, & alios. ad hoc dici potest secundum doctores, qd per creaturas nullatenus licet iurare, si habetur respectus duntaxat ad ipsam creaturam intendens illam inuocare in testimonium, seu ad confirmationem actus, tunc enim, honorem Deo debitum, impenderet creaturae, & sic committeret idolatriam. c. perlatum, & c. uenerabiles. de consecra. dist. 3. ut dicit Abbas in c. & si Christus, col. 3. de iureiuran. & huiusmodi iuramentum per creaturas reducitur secundum Card. de Vio ad blasphemiam, quia cum aliquis intendit uere iurare, intendit testimonium infallibile adducere, & dum per creaturam iurat, profitetur creaturam illam esse infallibilem testem, quod est proprium Dei ueri, & per hoc attribuit, quod est proprium Dei, alteri. s. creaturae, quod est blasphemare, & sic iurare per creaturas est peccatum blasphemiae, & dicebat Ray. qd qui iurat per creaturam non concessam debet acerrime castigari, & si perstiterit in uicio, debet excommunicari.

40 Verum est tamen, qd per aliquas creaturas licitum est iurare aliquando iure hoc permittente, nam iurare possumus per crucem sanctam, & in manu Episcopi. c. qui periurat. 2. 2. q. v. item per Euangelium. c. si aliqua. 2. 2. q. i. item per ordinem. in c. quotiens. j. q. 7. item per salutem principis. l. 3. ff. de iureiuran. sed hoc non uidetur licere in ca. monet te. §. fin. 2. 2. q. i. item per altare & reliquias. c. habemus. 2. 2. q. 2. item per fidei interpositionem. c. ad aures, de eo quod metus cau. prout scribit Hostien. in d. c. Et si Christus, & alij moderniores, item consuetudo interpretatur, ut iuramentum factum super quolibet libro ualeat, ut dicit glo. in auth. ius iuran. quod praesta. ab ijs. col. 2. in uerbo. quatuor, & glo. in cle. j. §. porro. in uerbo. tracta. de haereticis, & si quis iuraret dicens in ueritate dico uobis, ualeat hoc dictum tanquam iuramentum. Alex. in consi. 212. nu. xiiij. in vj.

41 Et aduertet qd quando christiani iurant per creaturas, ut per sancta Euangelia, aut per sanctos & c. hoc iusurandum pie interpretandum est, hoc est secundum christianum morem, & sanctum, ut intentio iurantis sit, Deum in creatura afferre in testem, & non ipsam secundum se creaturam,

turam, Et iuxta hanc distinctionem discerne diuersa scripta prohibentia, & concedentia iurare per creaturas, nam prohibentia intelliguntur de creaturis secundum se, concedentia intelliguntur de creaturis ut in eis est deus. Dicebat etiam Episcopus Abulen. super Mathe. c. 5. q. 82. quod in iuramento facto per creaturam ipsa creatura potest dupliciter considerari, uel in se & absolute, & sic non licet per eam iurare, uel in comparatione ad creatorem, & sic licet ex iusta causa, & est notandum, qd si quis iurauerit per creaturam, uel per falsos deos. seu idola, qd tale iuramentum obligat secundum August. ad Publiolam, & S. Tho. in 2. 2. q. 1. & sic iuras si non adimplet quod iurauit, uel falsum iurauerit, bis peccat, in sic iurando, & in peierando, ut in d. c. monet te, ut ibi late scribit Card. de Turre Crema. in j. arti.

42 Sed tunc oportune quaeretur de eo qui in crucem domini nostri Iesu Christi, seu in imaginem Virginis Mariae uel sanctorum, lapidem proiecerit, an sit ut blasphemus puniendus, hanc quaestionem mouet Ioan. de Ana. in d. c. statuius. col. 6. uerfi. quero iuxta praedicta. uide ibi per eu.

S V M M A R I V M.

- 1 Libri haereticales reperti penes aliquem an arguant illum haeticum.
- 2 Instrumenta sunt probationes probatae & non probationes simplices.
- 3 Doctoris dictum debet lege probari, alias est somnium.
- 4 Libri haeticorum absolute non prohibentur legi.
- 5 Intellectus. l. quicumque. §. si. c. de haere.
- 6 Libros haeticorum debent Episcopi legere, & illos impugnare.
- 7 Libros reprobatos licet legere homini literato ad impugnandum illos.
- 8 Extrauagans Leonis. x. prohibetis scripta lutheri legi, non comprehendit Episcopos, Inquisitores, & doctos ad impugnandum.
- 9 Decretum concilij Constantiensis circa libros reprobatos.
- 10 Libros haeticorum hodie non curant Episcopi legere.
- 11 Libri haereticales in certis casibus legi non debent.
- 12 Libri haereticales reperti penes aliquem non faciunt illum haeticum, contra Archi. & sequaces.
- 13 Haesim perfectam tria faciunt.
- 14 Librorum haeticorum inuentio penes aliquem facit suspectum de haesi, attenda conditione persona.
- 15 Haeticus non iudicatur ex praesumptione hominis.
- 16 Haeticus non iudicatur per signa equiuoca.
- 17 Libri haereticales inuenti penes illorum authorem mortuum probant illum

- illum hæreticum.*
- 18 *Intellectus. c. sane. uerfi. & si forte. 24. q. 2.*
- 19 *Origenis hæretici homeliæ quare leguntur in Ecclesia.*
- 20 *Hæreticus moriens sine reuocatione hæresis damatur.*
- 21 *Libris reprobatis inuentis penes aliquem, iste talis debet interrogari de fide.*
- 22 *Librorum hæreticorum inuentio facit suspectum de hæresi illum penes quem reperitur.*
- 23 *Falsarius præsumitur qui habet penes se instrumenta falsa.*
- 24 *Procuratorium mandatum reprobatur penes aliquem facit præsumere illum esse procuratorem.*
- 25 *Libris reprobatis penes aliquem inuentis ad hoc ut præsumatur hæreticus consideranda est conditio personæ.*
- 26 *Limitatio ad dictum Bar. in l. dominus horreorum. ff. locati.*
- 27 *Biblia an debeat permitti conuerti in linguam uulgarem.*
- 28 *Episcopi & alij prælati debent scire scripturam sacram ad instruendum alios.*
- 29 *Sacerdotes simplices debent habere notitiam canonum pœnitentialium.*
- 30 *Layci quid debent credere de ijs quæ fidei sunt.*
- 31 *Credere articulis fidei implicite quid sit.*
- 32 *Layco sufficit scire præcepta Dei, & Ecclesiæ, sacerdotibus uero curam animarum habentibus aliquid plus.*
- 33 *Prædicatores arguit, quales esse debeant ostendit.*
- 34 *Biblia traducta in linguam uulgarem, multi errores sequuntur.*
- 35 *Sacræ scripturæ profunditatem nullus scire potest nisi ex reuelatione diuina.*

VIGESIMA OCTAVA QVAESTIO.

Vigesimo octauo Quæro. An ex eo solo, quod penes aliquem reperiuntur libri hæreticales, seu reprobatae lectionis, sit iste ut hæreticus censendus, & videtur dicendum quod sit, per id quod not. Roma. in singulari suo. 326. incipiente. eo ipso. ubi dicit quod eo ipso quod libri hæresis reperiuntur penes aliquem potest ille de hæresi condemnari, secundum Archi. in c. sane, el 2. uerfi. & si forte. 24. q. 2. & dicit de hoc esse casum in d. uerfi. & si forte, ubi inquit Arch. quod in crimine hæreseos pro enormitate, & odio delicti sufficit hoc ad plenam probationem, ut libri reprobatae lectionis apud aliquem inueniantur, ut ibi habetur, hoc tamen dictum Arch. & Ludo. Roma. puto falsum, tum quia non probatur

- probatur in d. c. sane. in uerfi. & si forte, tum etiam quia non concluderet necessario hæresim in habente dictos libros. Primum patet, quia dictus uerfi. loquitur in eo, qui illos composuit, ordinauit, seu tradidit, & ideo oportebat quod probaretur nominatim, & expresse legeretur Cecilianum fuisse authorem illorum librorum, vel alios fuisse authores. ad hoc ut post mortem possent anathematizari, & consequenter tanquam hæretici damnari, itaque ille tex. non loquitur de simplici possessore librorum, ut possit de hæresi damnari, sed de authore penes quem dicti libri reperiuntur, seu ordinatore illorum, & pro hoc facit optime glo. ibi in uerbo eorundem librorum, inquit, quod si in scrinio alicuius inueniatur rationes, vel instrumenta per quæ patet eum usurarium fuisse, quod potest excommunicari, nisi de uisuris satisfecerit, & sic sentit, quod ille usurarius erat, ex quo rationes illæ erant ab eo editæ, & instrumenta de eo tanquam authore illarum usurarum loquebantur, & hoc expresse per instrumenta probabatur.
- 2 Quia instrumenta sunt probationes probatae, ut dicit Bal. in l. 2. C. quando fiscus uel priua. & inquit Bal. in l. imperator. col. 2. ff. de statu homini. quod instrumentum est ueritas apparens & probatio probata, & non probatio simplex & ideo non indiget disceptatione fori. cum alijs, ut scribit. d. Iason. in l. j. col. v. uerfi. circa primam. ff. de operis no. nuncia.
- 3 Et ideo cum. l. super. qua fundatur dictum Archid. illud non probet, sequitur quod tali dicto non est standum, quia dictum doctoris debet intelligi secundum l. quam. allegat, ut dicit Bar. in l. non solum. §. si liberationis. col. 2. ff. de libera. lega. & ideo cum pro dicto suo Arch. non allegat. l. uel decreti decisionem, non facit obstaculum, ut dicit Bal. & glo. in l. res publica. C. ex quib. cau. maio. & quod non probatur lege, est somnium, ut dicit Bal. in l. diuortio. in prin. col. pe. ff. solu. matri.
- 4 Secundo sufficit libri reprobati reperiuntur penes aliquem, non sequitur concludenter, ergo ille est hæreticus, si tamen ille non fuit author illorum librorum, quia lectio librorum reprobatorum non interdicitur absolute, immo pro tempore & necessitate licitum est hæreticorum libros legere. c. Episcopus. 37. dist. ut illis lectis sciamus ab illis cauere, & illos reprobare, & impugnare, unde ait pro necessitate, cum. f. hæresis aliqua uenit impugnanda, quod nequaquam fieri potest, nisi ipsi libri hæreticorum legantur, & examinentur ubi errant, & ibi impugnandi sunt, uicium enim uitari non potest nisi præcognitum, nisi enim Augustinus. Isidorus, Hieronymus, & alij hæreticorum impugnatores legissent hæreticorum dicta, non excitassent nos eorum errores cauere, nec ipsi & alij sancti scripsissent contra hæreticos, nisi eorum dicta perlegissent, pro tempore uero dicit, si hæresi urgente, cum uiderit hæreticos multos pullulare contra

tra Ecclesiam & eam molestare, secundum Vgo. & Archi.

- 5 Vnde. l. quicumque. §. fin. C. de hæreticis. iubens hæreticorum libros conburi, intelligitur secundum Hugu. de libris hæreticorum qui manifestam continent falsitatem, & nullam utilitatem, sed. d. c. Episcopus loquitur de hæreticorum libris, qui aliquam veritatem vel utilitatem continent, vel continere dicuntur. vel qui saltem sunt necessarij ad eorum reprobationem.
- 6 Vel clarius dici potest secundum Card. Alex. in d. c. Episcopus. q̄ si liber hæreticorum communiter inter bonas & catholicas sententias continet errores & sententias per Ecclesias condemnatas, & tunc Episcopi & alij prælati, qui Ecclesiam representant, non solum possunt, sed debent perlegere dictos libros, ut granum excutiant a paleis, & zizaniam separent a frumento. i. errores damnent. damnatosque prædicent, & bonas sententias sibi retineant, ut ibi, & sic procedit dictum Ioannis de Fantucis. Sed alijs forsan, præsertim in sacris literis non expertis hoc non licet, ne labatur ex ignorantia in errores, sicut & illis regulariter prohibitum est de ijs disputare, vel prædicare. c. cum ex iniuncto. de hæret. & c. quicumque. de hæret. & hoc probatur in d. c. Episcopus, a contrario sensu, quia hoc permittendo Episcopo, cæteri prohiberi videntur ab huiusmodi librorum lectione. c. nonne. de præsumptio.
- 7 Putarem tamen ex mente dicti. c. Episcopus, q̄ sicut Episcopo licet tales libros legere, ex præsumptione iuris, quæ præsumit quod doctus sit & literatus, quia secundum regulam apostolicam, oportet Episcopum esse doctorem. i. ad Thimo. 3. id est doctum, secundum Chrysostomum, dicebat enim Hiero. super Malachiã. 2. in verbo. lex veritatis in ore eius, sacerdos si de lege interrogetur, doceat, resistentes conuincat, alioquin si ibi frustra iactat dignitatem cuius non exhibet operationem, ita pariter cuilibet docto & catholico scienti confutare cauillationes uulpinas hæreticorum, licet ut foret legere hos hæreticorum libros, ad effectum conuincendi hæreticos de eorum impietate, quia tales ad id eliguntur, a deo Paul. ad Ephe. 4. inquit, ipse. s. Christus dedit Ecclesiæ quosdam Apostolos, alios Euangelistas, alios autem pastores & Doctores ad consumationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi, & ad hæc facit. l. non dubium. C. de legibus, & quæ ibi scribunt Bal. & moderniores.
- 8 Vnde in extrauaganti Leonis. x. incipien. exurgat Deus, in qua excommunicantur omnes qui tenent, seu legunt opera lutheri hæresiarchæ, cuius dogma hæreticum fere totum inficit orbem, non arbitror comprehendi Episcopos, doctos, & inquisitores hæreticæ prauitatis, seu alios doctores, qui errata lutheri legunt ad eius hereses, verbo, uel scripto cōfutandas,

hæc

- hæc enim interpretatio æqua est, & iuri conformis, alias nullus scripsisset contra illius hæresiarchæ errores, cum multi lectis & perlectis erroribus contra illos scripserint, uidelicet Reuerendissimus Thomas de Vio Gaictanus Sanct. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis titu. sancti Sixti, magister Siluester de Prierio sacri palatij Apostolici magister, Thomas Radinus Placentinus, Ambrosius Catharinus, Iacobus Hochstraten. Doctor & inquisitor. Dominus Ioannes Cocleus Doctor & Decanus Francforden. Dominus Ioannes Echius Doctor iuris. Iacobus Latomus Louanicensis, Ioannes Faber Episcopi Constantiensis in spiritualibus Vicarius, Dominus Ioannes Rossensis Episcopus, academiæ Cantabrigensis Cancellarius, Iodocus Elic, Toueus neoportuensis Doctor Theologus, & demum frater Bernardus Intzemburgus Theologus ordinis prædicatorum.
- 9 Et hoc confirmatur ex decreto concilij constantien. habito sessione octaua, ubi post condemnationem articulorum Ioannis Witcliff, inhibetur, ne quis legat libros, tractatus, seu opuscula dicti Ioannis, sub ijs uerbis, districtius inhibendo, ne quis Christi nomine insignitus audeat aliquem ex libris legere, exponere, uel tenere, aut illis quomodolibet uti, uel illos, nisi in ipsorum reprobationem allegare, publice uel occulte &c. & In eodem decreto reprobatur & condemnat, aliorum libros, & illorum lectionem, doctrinam, expositionem, & allegationem, nisi ad eorum reprobationem, ut habetur in 2. parte conciliorum generalium folio. cxv. cum sequenti, & sic ad reprobationem licitum est habere, & legere libros hæreticales Episcopi seu doctoribus catholicis.
- 10 Hodie tamen pauci apparent Episcopi, & in eis verificatur illud Virgilianum, apparent rari nantes in gurgite uasto, qui hanc curam legendi libros hæreticorum ad eorum confutationem subeant, tum, ne dicam, ob defectum scientiæ, tum ob multiplices occupationes, cap. inter cætera. de officio ordina. quibus ut plurimum uoluntarij occupantur in curijs summi Pontificis, Imperatoris, & Regum, gregibus proprijs relictis, & forsan derelictis, mercenario suo contenti, ad quem nihil pertinet de ouibus, ut dicit pastorum pastor in Euangelio. Ioan. x.
- 11 Si uero nullas catholicas sententias continerent libri hæreticales, tunc, si non subesset causa necessaria propter quam legi debeant libri hæreticales, deberent comburi, ut in dict. §. fina. l. quicumque. C. de hæreticis, & l. matematicos. C. de Episcop. audi. & propterea Papa Gregorius, & Innoçen. III. mandauerunt comburi librum quem Iudæi uo-

Z cant

cant talmut, in quo multæ hærefes continentur, & puniri illos, qui docerent illas hærefes & saluarent, ut inquit Ioan. And. in c. quod super ijs, colum. 3. de uoto. Idem posset dici si liber hæreticalis recenter prodisset in lucem, antequam ueniret in noticiam multorum, quia tunc ne multis innotesceret esset illico comburendus. argument. in cap. resuscandæ. 24. q. 3. si tamen causa necessaria subesset quare legi deberent libri hæreticales nullas catholicas scientias continentes siue esset specialis, puta ut certus hæreticus qui illos errores dogmatizauit confutaretur, siue generalis, ut quia multi pullularent hæretici illis erroribus inuoluti, ut defectus illorum librorum per ostensiones & contrarietates illorum, ac fundamentorum, & motiuorum in eis expressorum clarius & planius detegantur, ut patet in Alcorano agarenorum, tunc liceret Episcopis & doctoribus catholicis legere, non autem alijs in sacris literis non eruditis nec expertis.

12 Præterea † dictum Archidiaconi, dato qd diceretur esse uerum, esset tamen dubitabile, quia ad constituendum aliquem hæreticum non reperitur iure cautum, quod sola librorum reprobatorum inuentio apud aliquem faciat ipsum hæreticum, etiam si fuerit author illorum librorum, quia possibile est quod author libri errauerit, & non propterea esset hæreticus, quia ut inquit August. in libro contra academicos, errare potero, sed hæreticus non ero.

13 Nam † ultra dicta per me supra. q. 2. secundum Alexandrum de Ales, tria faciunt perfectam hæresim, scilicet falsa credulitas, peruersa uoluntas, & pertinax defensio, & secundum Petrum de Tarrantasia in quarto. hæresis habet initium in ratione, & complementum in uoluntate, & sic hæresis principaliter consistit in corde, id est in consensu mentis, uel uoluntatis, secundum Hylarium. Secundario in ore, unde si interrogetur de fide iste penes quem huiusmodi libri reperiuntur, & catholice respondeat, non est hæreticus reputandus, quia non conuincitur concludenti probatione, nam non probat hoc esse quod ab hoc contingit abesse. l. neque natales. C. de probatio. cap. in præsentia. de probatio. hæc enim stant simul, quod libri hæreticales sint apud eum, & quod ipse non credat hæresibus in eis contentis, uel quod ipse errans composuit, & tamen non sit hæreticus, cum non sit pertinax, sed paratus corrigi, præsertim si est error circa apices fidei, & ideo non est hæreticus iudicandus. capit. hæc est fides. xxiiij. quæst. prima.

14 Posset † tamen ex hac inuentione librorum oriri suspitio hæresis, attenda qualitate personæ, & propterea idem Archi. prudentius in ca.

2.col.

2. colum. 2. de hæretic. libro sexto, inquit, illos esse suspectos qui libros hæreticorum suscipiunt, & eis purgationem indicendam, nisi eos statim destruxerint incendio, uel alio modo, quia tunc credit Innocentius iudicandos. cap. si quis. quinta quæst. prima. sicut dicimus de illis qui sermones hæreticorum audierint, nam si semel tantum audierint, & nunquam postea redire uoluerint, non debent iudicari credentes, non enim uidentur approbare, quod postea uitauerunt, ut est efficax argumentum. cap. constat. j. quæst. j. si uero pluries audierint, non carent suspitione maxima, & posset illis indici purgatio, iuxta illud, qui uero inuenti fuerint sola suspitione notabiles. cap. excommunicamus. §. qui autem. de hæretic.

15 Insuper † non ex alia ratione posset dici hæreticus ille secundum prædictos doctores penes quem reperiuntur libri hæreticales, nisi quia credere præsumitur erroribus hæreticorum, qui illos libros conscripserunt, & sic præsumptione hominis iudicaretur hæreticus, quod non est dicendum, quia in hoc crimine etiam ex uehementi præsumptione nullus condemnatur, ut in c. literas. de præsumptio.

16 Non † enim de facili debet quis credens hæreticus iudicari, quia signa huius credulitatis, uel uerba non debent esse æquivoca, sed certa, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec ad aliud nisi ad id quod expresse indicant, & tunc pro probationibus sunt habenda, & hæc indicia siue signa dicuntur perspicua. l. dolum. C. de dolo, ut dicit Archid. in dict. cap. secundo. colum. ij. Fely. in cap. excommunicamus. j. colum. penult. de hæretic. & dicebat Ocham in suo dialogo. prima parte. libro. 7. cap. 3. quod ille dicitur credens hæreticorum errori, qui nullum potest habere sensum catholicum, & ille est hæreticus etiam reputandus, qui pertinaciter defendit hæreticorum errorem, qui nullum potest habere sensum catholicum. c. qui aliorum. 24. q. 3.

17 Sed in eo † quod supra dixi, quod licet penes authorem librorum hæreticorum reperiatur dicti libri, ex eo non debet iste hæreticus reputari, hoc uidetur formaliter contra text. in dict. cap. sane. in uersicu. & si forte. prout etiam supra in prin. huius. q. dixi, sic intelligendum non autem in eo, qui non fuit dictorum librorum author, & sic ibi tenui, quod huiusmodi author potest ut hæreticus damnari, sicut fuit damnatus Cecilianus, & alij dictorum librorum authores, & merito, quia non præsumuntur scripsisse nisi ea quæ crediderunt. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de supellecti. legat. cum uerba sint notæ passionum animæ secundum Aristotelem, ut ibi notatur, & scribit Bald. in consil. scilicet. matis. colum. 7. cap. ijs. autem. xxij. quæst. ij. & in capitulo secundo.

Z 2 do

do requiris: de appellat. & animus iudicis per uerba inserta demon-
stratur ut, notat gloss. in l. prator. ff. de iudi. & mens testatoris ex
ipsius uerbis colligitur. l. non aliter. in principio. ff. de legat. 3. & etiam
mens legislatoris uerbis colligitur. l. nominis. & rei. §. uerbum. ff. de
verborum significa. Quinimmo, ut inquit Cassiodorus, nullum est
magis uerum testimonium quam qualitas inspecta uerborum, ut refert
Bald. in l. agnoscendos. C. de inge. manum. facit cap. humanae aures. 2.
q. v. cum alijs. simil.

18. Ad † dictum cap. Sane. respondeo, quod loquitur in authore li-
brorum mortuo, qui eo ipso quod probatur libros hæreticales edidisse,
se, & non fuisse protestatum, illos supponendo correctioni Ecclē-
siæ, ut hæreticus damnari potest. cap. damnamus. in fin. de Summa.
Trini. sic etiam damnatus fuit Origenes, ut in d. c. Sane. uersatē si ad
tempora, ut dicit glo. in cap. fraternitatis. de hæreti.

19. Et quamuis † aliquæ homeliæ Origenis legantur in Ecclesia,
hoc ex eo est quia ab Ecclesia fuerunt approbata opuscula eius, quæ
beatus Hieronymus non repudiavit legenda, cætera autem omnia
eum authore suo sunt reuocanda, ut habetur in cap. sancta Roma-
na Ecclesia. xv. distinct. quia damnato authore damnantur & eius o-
pera, ut in dict. cap. fraternitatis, & propterea rationi & iuri con-
forme esset quod quando legitur lectio, seu homeliæ Origenis in Ecclē-
sia, deberet sic legi cum adiectione, lectio seu homeliæ Origenis secun-
dum Beatum Hieronymum.

20. Vnde † ex quo non constat de errorum reuocatione illius autho-
ris, ipsum in peccato hoc, scilicet hæresis decessisse constat, & pro
tali non est orandum, nec oblatio facienda, nec sepultura inter chri-
stianos concedenda, capit. Sicut ait Beatus Leo. de hæretici, ut ibi
dicit gloss. quia constat eum decessisse in peccato mortali, cap. pla-
cuit. xxij. quæst. quinta. & dicitur constare ex quo non constat de
contritione illius, quia si contritus fuisset secus esset. cap. fures & la-
trones. 13. quæst. 2. & sic tanquam deprehensus in hæresi, quia scrip-
sit contra determinata per sacram scripturam & fidem catholicam, ille
damnatur, quorum quodlibet tenebatur credere, & hæc deprehen-
sio est per facti euidentiā, capitulo. ad abolendam. in gloss. in uer-
bo, deprehenso. de hæretic. cap. super quibusdam, de uerborum si-
gnificat. Hostien. in summa de hæretic. §. qualiter deprehendantur,
& sic fuit damnatus Origenes tanquam hæreticus, ut habetur in dict.
capit. Sane, & in dict. capitulo. Sancta Romana Ecclesia, prout de
eius condemnatione late scribit Dominus Petrus Garcia Episcopus
Vlle-

Vllelen. in libello suo contra comitem mirandulanum in. 13. conclusio-
ne apologetica.

21. Si uero † author librorum hæreticalium uiueret, & penes ipsum
ii libri non probatae lectionis reperirentur, non statim ut hæreti-
cus esset damnandus, sed esset prius de fide interrogandus. argu-
ment. capitu. cum contumacia. de hæretic. libro sexto, ut possit
agnosci an sit hæreticus uel errans, aut de hæresi suspectus, & an
uelit ad arbitrium Episcopi, uel inquisitoris suspicionem purgare.
capi. ad abolendam. §. qui uero, de hæretic. & demum cum eo di-
scutienda erunt quæ cum accusato, uel inquisito de hæresi discuti
debent.

22. Ex quibus † patet conclusio, quod sola inuentio librorum hæreticalium
penes aliquem uiuum non facit ipsum hæreticum, sed suspectum de hæ-
resi, ut dicit Archi. in d. c. 2. de hære. lib. 6. pro quo facit quod inquit Bar-
to. in l. si. ff. de quæstio, quod si res furtiua reperitur penes aliquem, talis in-
uentio facit indicium ad torturam contra illum. l. inciuilem, & l. in ciuile.
C. de fur. idem dicit Ange. in l. 2. & l. milites, & l. fina. C. de quæstioni-
bus, & l. ancillæ. C. de furt. sequitur Angel. de Arctin. in tracta. ma-
leficior. in uerbo, fama publica. in 2. carta. uersicu. quæro an unum
indicium.

23. Et ille † qui habet penes se instrumenta falsa præsumitur falsarius nisi
ostenderit a quo illa habuerit. l. maiorem. C. de falsis, & ibi Bald. notat.
quem sequitur Alex. in consi. 77. in causa accusationis. col. 2. libr. 1. cap.
ad falsariorum. in princip. de crimi. falsi. & ideo dicit glo. singularis in
l. cum ita. §. species. ff. de lega. 2. quod si reperitur carceratus mortuus,
quod custos carceris debet probare ipsum non esse mortuum dolo uel cul-
pa sua, alias præsumitur contra eum, quam sequitur Ioan. de Ana. in
dict. cap. ad falsariorum. colum. 1. & Alexand. in consi. 158. incipient.
in lite & causa uertente. colum. j. libr. 2. & Angel. in dict. uerbo. fama
publica. facit. l. fin. ff. de custo. reorum. Hinc etiam dicitur, quod ille præsu-
mitur procurator penes quem reperiuntur acta causæ. glo. in ca. coram
dilectis. de offic. delegat. quam ad hoc allegat Bartol. in l. carbonia-
num. §. causæ. ff. de carbo. edicto. & si instrumentum nominum de-
bitorum uxoris reperitur penes maritum præsumitur esse procurator
constitutus ab uxore, ut dicit glo. in l. si. C. de pactis con.

24. Accedit † quod inquit Bald. in l. si qua per calumniam. colum.
final. C. de Episcop. & cleric. in fin. quod portans procuratorium
instrumentum & dicens se esse illum de quo instrumentum loqui-
tur, licet ignoratus sit, ille esse præsumitur, & plura circa hæ-

scribunt Moderni. in l. j. C. de procura. sequitur Barth. Cepolla. in consi. xj. incip. Aluysius de Mapheis. col. 2.

- 25 Sed aduertendum ꝑ puto, qꝫ prædicta conclusio deberet limitari, & restringi in homine forsitan alias infamato de hæresi, uel malæ uitæ & conditionis, sicut in simili dicimus in re furtiua reperta penes aliquem, ut si sit malæ conditionis & famæ, præsumetur quod ipse furto subtraxerit, secus tamen est in homine bonæ conditionis uitæ & famæ, qui non est solitus similia facere, quia licet tales res furtiua reperiantur penes eum, nõ erit talis inuentio sufficiens ad præsumendum ipsum talia bona furto subtraxisse, ita notabiliter dicit Bal. & Ioan. de Imo. in l. fin. ff. de hæredi. insti. facit. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. Saly. in l. fi. C. de quæsti. & Ange. de Areti. in suo tracta. maleficiorum. in verbo. vestem cœlestem abstulit, & plura ibi traduntur in apostolis, & Alex. in consi. v. in causa inquisitionis. lib. j.
- 26 Accedit ꝑ licet Bart. in l. dominus horreorum. ff. locati, dicat, qꝫ si furtum factum est in aliqua domo, & illa frangatur, quod uicini habentes notitiam sunt suspecti, & tales de facili possunt torqueri ad inuestigationem ueritatis, idem dicit Bar. in l. j. col. j. ff. de offi. præfecti. uigi. & in l. j. in fi. ff. fur. aduer. nau. cau. po. & stabu. Tamen hæc dicta Bart. limitantur habere locum in uicinis malæ conditionis uitæ & famæ qui sunt consueti similia facere, secus est autem in hominibus seu uicinis bonæ opinionis uitæ & famæ, quia tales non possunt torqueri, ita scribit Bal. in l. etura antiqua in d. l. dominus horreorum, sequitur do. Iaso. in l. in actionibus. col. fi. ff. de in litem iurando, idem dicit Bal. in l. j. col. j. C. de loca. cum alijs ut tradit Hyppo. de Marfi. in consi. liij. incip. misericordia domini. Sic in proposita quæst. data in uentione librorum hæreticalium penes aliquem, inquirendum est de uita illius, conditione, qualitate uitæ, & conuersatione, an sit cum catholicis uel hæreticis, ut exinde possit iudex considerare, quanta suspicio oriatur contra illum, & quæ in fide adhibenda testibus considerantur hic applicari possunt, ut in l. 3. ff. de testibus, & quæ egregie dicit Bald. in l. testium. C. de testi. facit cap. literas. de præsumptio. cap. inter. de purgatio. cano. l. de minore. §. plurimum. ff. de quæstio. & Bartol. in dicta. l. prima. ff. furti aduersus nau. cau. po. & stabu.
- 27 Et quia ꝑ supra habita fuit mentio de libris reprobatae lectionis, oportune quæritur, an Bibliæ latinæ id est sacrarum literarum translatio in linguâ uernaculâ sit periculosa rudi populo, & inutilis, & consequenter interdicens, si quidem modernorum fantasmata sequimur in præfatione super Mathæum, in tomis diui Hieronymi, & in paraclesi siue adhor-

- adhortatione ad legendos bonos libros, dicemus sacras literas in omnes linguas uertendas esse, ut idiotæ, & mulierculæ quæ latinum nesciunt, sacram scripturam nosse possint, Sic qꝫ scriptura ipsa plenius diuulgatur, & ab omnibus intelligatur. Dico igitur in proposito dubio procius ab solutione tractanda sunt. Primum qꝫ intelligentia Bibliæ omnibus necessaria non est, & consequenter quod illius translatio in uulgarem linguâ est damnosa, periculosa, & scandalosa.
- 28 Quo ꝑ ad primum dicendum est, non omnes Christianos obligatos esse ad scientiam iuris diuini, scilicet legis, & prophetarum, Euangelicæ & Apostolicæ doctrinæ, quæ continentur in Biblia, quia si de prælatis Ecclesiæ loquimur, Episcopis scilicet & prælatis maioribus, istos dicemus ad hanc scientiam obnoxios, cum teneantur omni potestati reddere rationem de ea quæ est in eis fide & spe, ut habetur: prima. Petri 3. & ideo ab eis requiritur in promotione, scientia noui testamenti, sacrarum canonum, libri apostolici, & omnis diuinæ scripturæ, & sic fundamentum summi sacerdotij, est uera diuinarum scripturarum disciplina, ut est text. in c. omnes psallentes. 38. distin. & dicit ibi text. qꝫ dictam sacram scripturam debent scire Episcopi in promptu & scrutabiliter, scilicet quo ad sensum, ut intelligant quæ legunt, debet enim Episcopus legem domini prompte debite & firmiter habere in corde ad meditandum, & recte ad regendum subditos, & in ore ad illos instruendum, quia Malachię. 2. dicitur, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius, quia Angelus domini est.
- 29 Sed ꝑ pro dolor, in pluribus uerificatur illud Exechi. 3. Perijt lex a sacerdote, quia sacerdotes cotermpserunt legem meam, iuris autem canonici ignorantia quo ad sacramentorum communium disputationem, & ad canones pœnitentiales, & ad sanctorum legendas non excusat a peccato alios sacerdotes, si faciunt contra statuta patrum, & ponit ad literam Diuus Augu. in c. quæ ipsis. 38. dist. dicens, adeo esse necessaria a sacerdotibus sciri, qꝫ si unum ex ibi positis defuerit, conuenienter non debent habere nomen sacerdotis.
- 30 Layci ꝑ uero solum tenentur ad noticiam decalogi, & eorum quæ pertinent ad fidem, prout continetur in symbolo, ut scribit Alex. de Ales in 2. par. summa. q. 129. membro. 8. & propterea dicebat Inno. in rubr. de summa Trini. & alij scribentes, post eum, qꝫ secundum diuersitatem hominum datur mensura credendi & sciendi, nam layci adulti debent credere unum esse Deum, & remuneratorem omnium, & credere articulos fidei implicite, hæc mensurâ debent excedere clerici habentes curam animarum, debent enim scire articulos explicite. c. j. & 2. 38. dist. Episcopi

uero debent plus scire, ut omni poscenti reddant rationem, ut in d. cap. omnes psallentes. Sed clericis inferioribus qui non habent expensas, ut possint intendere studio, & habere magistros, sed proprijs manibus sibi uictum quærunt, uidetur sufficere, ut inquit Innoc. si credant implicite, sicut & layci, debent tamen aliquid plus scire de sacramento altaris in quo quotidie uersantur. Dicit insuper Inno. q̄ layci habentes talentum ingenij non peccant si non subsistunt cognitioni fidei, quia ad hoc non uersatur eorum professio, satis enim est quod talentum ingenij non abscondant in terra.

31 EST AVTEM credere articulis fidei implicite, quando simplices credunt omnia quæ tenet Ecclesia, nec sciunt fidem explicare, nec defendere, ut dicit Sco. in 3. sententiarum. distin. 25. quæst. j. circa finem, & aliter declarat Ocham. lib. 3. primæ partis sui dialogi. ca. j. dicens, q̄ credere implicite est alicui uniuersali, ex quo multa sequuntur, firmiter assentire, & nulli cōtrario pertinaciter adhærere, & ideo qui firmiter tenet omnia tradita in scriptura, & non adhæret p̄tinaciter alicui assertioni contrariæ ueritati orthodoxæ, fidem catholicam inuiolatam tenet & integram, & est catholicus censendus. & s. Bona. in d. lib. 3. distin. 25. inquit, q̄ credere implicite, est credere in generali uniuersaliter omne qd̄ credit sacrosancta mater Ecclesia, ita q̄ in particulari a nullo illorum dissentiat, nec aliquem articulum discredat.

32 Et licet oportunum sit omnibus non solum credere omnes articulos implicite, sed etiam quosdam explicite post aduentum Christi, non tamen est necessarium omnibus, maxime simplicibus credere omnes explicite, sed illis potius conuenit, qui officium docendi & prædicandi assumunt, sicut sunt habentes curam animarum, & qui sunt prædicatores uerbi Dei, & Doctores sacræ scripturæ, & quorum conuersatio uersatur circa fidei ueritatem. Patet igitur, vulgus, cuius contemplatione, ut dicitur traducitur sacra scriptura in linguam uulgarem, non teneri, nec posse totam sacram scripturam nosce, sed sufficit scire dominicam orationem, symbolum fidei, inãdata Dei, præcepta Ecclesiæ, quæ palam in Ecclesijs traduntur, nec totius sacræ scripturæ cognitio omnibus est necessaria, hoc enim quasi impossibile esset, & impossibilium nulla est obligatio. l. impossibile. ff. de regu. iur. & testante Beato Hieronymo. si quis diceret Deum nobis præcepisse impossibile, anathema sit, & ad prædicta uide omnino. s. Tho. in 2. 2. q. 2. arti. 6. & 7.

33 Et quia de prædicatoribus uerbi diuini facta est mentio, discat quilibet qualem oporteat esse eum qui populo Iesum Euangelizat, ille ergo, q̄ in Ecclesia dei ad populum declamat operã det ut p̄ceptis respõdeant opera.

opera. Qui enim fecerit & docuerit, is magnus uocabitur in regno cœlorum. Vis quidem delicta efficaciter arguere, fac in te non inueniant alij quod redarguant, humilitatem doces, ipse mitis esto, ad patientiam hortaris, ab iracundia recede, supra detestaris, & adulteria, castitatem serua. iustitiam doces, & in uicia inueheris, nihil improbe tu agas, unde laudis quoque humanæ uitanda tibi captatio est, non iactandum ingenium, nõ uariatũ rerũ ostentãda cognitio ut in suis p̄lectionibus facere consueuerunt poetarum & oratorum interpretes, sed, proh dolor, audio plures esse, qui nihil horum, qui prædicant agunt, superbi sunt, uoraces, ambitiosi, iracundi, inuidi, auari, luxuriosi, & ad bonũ alterius pigri, tenta eos, & experimentũ facies, & quando muliercularũ consortia sine dedecore inire non ualent, colloquia monacharũ, uiduarũque diuitũ sibi prætextu pietatis procurant, & ab eis mutuo pecunias sugellant, quas nudõ sine iudice reddunt, sed hos deuita, quia in penetralibus suis grauiora agunt, sunt enim pharyseorum, hypocritarũ sectatores, contra quos Christus inuehitur Matthæi. 23. loquor tñ de talibus, si qui sunt, salua semper reuerentia bonorum, uerbum tamen diuinum semper bonũ est audire qualiscunque sit ipse prædicator. iuxta præceptum Domini Mat. c. 23.

34 QVOAD SECUNDVM uero, q̄ translatio Bibliæ in uulgarem linguam sit damnosa, periculosa, siue scandalo sa idiotis, hoc manifeste perpenditur, cum enim idiota legerit passus sacrę scripturæ in uulgarem linguam traductæ, cuius interpres non habetur uulgaris, prolabetur in errores infinitos, falsum pro uero intelligens, & sic daretur ansa facilis cadendi in hæresim, ut patet ex pluribus pauca exempla, dic mihi quomodo populus rudis, seu muliercula intelligens de Christo, de quo scriptum est Psalm. xxj. Deus Deus meus quare me dereliquisti, longe a salute mea uerba delictorum meorum, nunquid intelligenet, q̄ Deus dereliquit eum? absit, cum ipse Christus esset uerbum Dei Deus, nunquid etiam intelliget Christum fuisse peccatorem? absit, cum peccatum non fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius. 1. Pe. 2. intelligenda est ergo illa autoritas. Secundum catholicos expositores, q̄ in ea loquitur Christus secundum August. & magistrum in glos. dicentes quare me dereliquisti, id est pœnæ, & culpæ exposuisti me, cum & Deus esset, non enim dereliquerat eũ Deus cum esset uerbum Dei Deus. Sed pro nobis hoc dicit, qui in eo sumus uinum ut membra, & sumus corpus eius, corpus enim Christi est Ecclesia, pro qua etiam uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, & Augustinus in eodem loco inquit, Quare dicit dereliquisti me, nisi quia nos ibi eramus, nisi quia corpus Christi est Ecclesia. Sequitur longe a salute mea uerba delictorum meorum, de quo dictum est qui peccatum

rum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, quomodo dicit delictorum meorum, nisi quia & pro delictis nostris ipse precatur, & delicta nostra sua delicta fecit, ut iustitiam suam nostram iustitiam faceret. Quid in super diceret inepta anus, de illo uersu, Psalm. 37. Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, & in Psalm. 39. Circudederunt me mala quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meae & non potui ut uiderem, & illud Psalm. 40. Domine miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi, quae auctoritates de Christo intelliguntur, secundum catholicos tractatores, sine quorum explanatione nullus nisi diuino numine illustratus posset illas intelligere, sine discrimine erroris uel scandali. Si enim haeretici haebraicas graecas & latinas literas docti, qui potuerunt catholicorum expositiones legere ob prauam intelligentiam sacrae scripturae prolapsi sunt in plures errores, quanto magis prolaberetur rudis populus in infinitos errores, qui solum corticem literae, non sensum seu medullam illius animaduertet, & propterea dicebat Diuus Hieronymus in Epistola ad Galatas, & habetur in c. Marcion. j. q. j. non putemus in uerbis scripturarum Euangelium esse, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum folijs, sed in radice rationis, Intentio enim uerbis praefertur. c. humanae aures. 2. q. 2. l. scire leges. ff. de legib. In hoc uerificari potest, quod inquit Paulus. 2. ad Corinthi. 3. litera enim occidit spiritus autem uiuificat, & communis intelligentia ad id inducitur, nam per literam uetus testamentum, per spiritum nouum intelligitur, quia iudaei solum ad corticem literae respiciunt, non autem ad id quod per literam importatur. Inde inhærentes cortici literae, non sensui iudayare dicuntur, & non est dubium in legem eum committere qui uerba legis amplexus contra legis nititur uoluntatem. l. non dubium. cum gl. in uerbo. amplexus. C. de legib. & Bal. in l. quicunque. colu. 3. C. de ser. fugi. merito ergo litera ipsa sic intellecta absque uerae intelligentiae spiritu legentes adducet in errores, prout testimonio diui Hieronymi comprobari potest, qui ad Galatas inquit. non opera carnis diuinorum uoluminum historia continet, non ualde eos inuans, qui sic eam intelligunt ut scripta est, nam eodem Hieronymo attestante super Marcum cap. tertio. consuetudo est diuinæ scripturae allegorice loqui, & cum aliud dicat, aliud uelit intelligi. Quomodo ergo populus sensus mysticos intelliget, qui uix uerba ipsa capere potest, si enim sic esset, ut occulta ex solis uerbis caperentur, ad quid membranas tot occupant interpretationes catholicorum doctorum, & glosemmata. Et ad quid ultra dicit lector idiota, cum apud Marcum legerit Christum hora tertia crucifixum, & in Luca hora sexta, nonne dicit Euangelistas ad inuicem aduersos, nesciet enim concordantias ad

id &

id & ad alia plura similia prima fronte contraria, quae dantur ab August. & ab aliis auctoribus catholicis, iudaei enim crucifixerunt lingua hora tertia, milites uero manibus hora sexta. cap. periculose. de poen. dist. j. Quid in super, cum in sacra scriptura attribuantur Deo membra humana, nonne cenfedit Deum humana membra habere, uti fuerunt nonnulli haeretici uocati Antropomorphitæ. pro eo, quod ignorantia rustica Deum habere humana membra, quae in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. Antropos enim graece, latine homo interpretatur, ignorantes uocem domini, qui ait spiritus est Deus, incorporeus est enim, nec enim membris distinguitur, nec corporis mole cenfetur, ut in cap. quidam autem. §. Antropomorphitæ. 24. q. 3. Quid demum dicent Neophiti de iudayismo ad christianitatem conuersi, cum Bibliam ipsam uernaculo sermone traductam lectitauerint, ubi de paschatis iudaeorum institutione & celebritate, de festorum, Sabbatorum, ieiuniorumque solemnitate, ac aliarum ceremonialium obseruantia late pertractatur, quae cum uiderit ea a Deo instituta, per Moysen promulgata, nonne ea dicent durare, cum in signum foederis perpetui putauerint edicta, & cum ipsi dum essent in iudayismo ea imbiberint, nunc tenacius obseruabunt. Et utinam ij foli in hac cecitate permanerent, nec alios ad hæc traherent qui nesciunt quomodo, & quando illa cessauerint, & quod omnia patribus illis in figuris contingebant, adeo, quod eorum obseruatio, quae tunc Christum uenturum significabat, & erat tunc necessario tenenda, nunc est pestifera, & illa obseruantes in hæresim damnatam incidunt, & contra eos tanquam contra haereticos est procedendum. cap. contra christianos. de hære. lib. 6. Denique concludendum est periculosam damnosamque esse Bibliam in uulgarem sermonem translationem per prædicta & alia quae a pluribus scripta sunt in quendam qui in suis operibus contrarium censuit.

35 Accedit ad prædicta, quod tanta est dignitas & sublimitas sacrae scripturae, quod non nisi per reuelationem diuinam intellectus uerus nonnullorum in ea contentorum haberi potest, immo intelligens sacram scripturam aliter quam Spiritus Sanctus flagitat, a quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, haereticus tamen appellari potest. c. hæresis. 2. q. 3. legitur enim actuum. 7. cap. quod dicit Philippus Eunuchus legenti Esaiam prophetam, putas ne intelligis quæ legis, qui ait, quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi, quali diceret, nullo modo, ex quibus uerbis habetur, quod ex uerbis scripturae, quae legerat Eunuchus non potest aliquis primum intellectum ipsorum colligere, nisi ab alio doceatur, ergo ratione simili aliorum quae sunt æque, uel magis obscura, non potest primus intellectus haberi, nisi reuelatis appareat, & ideo Psalm. 117. præcabatur Deum dicēs. da mihi

intel-

Intellectum & scrutabor legem tuam, plura enim sunt in lege ueteri, quorum nulla ratio potest per hominem ad literam assignari, quare praecepit illa Deus filiis Israel, sicut illud est, non arabis in boue & asino, Item non indues uestem lana linoque contextam, Item alibi, non seres agrum diuerso semine, ut habetur in glos. cap. sed pensandum. 6. distin. & per consequens primus intellectus talium contentorum in lege absque reuelatione haberi non potest, sunt enim in sacra scriptura latetia mysteria, & sensus absconditi, & signanter de libro leuitico scribitur, quod singula sacrificia immo singulae penes syllabae, & uestes Aaron, & totus ordo leuiticus inspirant caelestia sacramenta, & de Apocalypsi Ioannis dicitur, quod tot habet sacramenta, quot uerba. Quis inquam posset enarrare altitudinem & profunditatem prophetarum, ut beatus Hieronymus inquit de propheta Amos in prologo Bibliam. c. 7. ubi, quis enim digne exprimat tria & quatuor scelera Damasci. Et ideo merito idem Hieronymus in eodem prologo. c. 6. deplorabat calamitatem suorum temporum, in quibus licet sine prauo monstrante scimitam in scripturis sanctis quisquam ingredi non possit, sicut aequae de alijs etiam artibus mechanicis est censendum, nihilominus tamen sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim uendicant, ut dici possit, scribimus indocti doctique poemata passim, hanc garula anus, hanc delirus senex, hanc sophista uerbosus, hanc uniuersi praesumunt, lacerant, docent antequam discant, quod confirmatur autoritate Diui Gregorij super Ezechielem homelia. xv. iniquientis. Scriptura sacra tota quidem propter uos scripta est, sed non tota intelligitur a uobis. Quomodo ergo idiota legens Bibliam in uulgarem sermonem traductam poterit intelligere mysteria & sacramenta in uerbis occulta, & latentia sine instructore, & utinam sola ignorantia esset contentus, ut non incideret in errores penes infinitos, qui faciliter profluere possunt ex cortice uerborum, ut supra tactum est. Quid inquam dicitur est idiota cum cantica canticorum Salomonis perlegerit, ubi superficies uerborum uideatur continere amorem carnalem, lasciuum, & inhonestum, nonne erronee dicet cantilenas illas esse editas ab amatore uoluptuoso ad mulierem amatam, hoc quidem indubie arbitrabitur, ex quo sine diuina reuelatione, & absque catholicis doctoribus temerarie aggreditur illa legenda. Et propterea ad propulsandum hoc scandalum dicunt aliqui edicto iudaeorum olim cautum fuisse ne quis plebeius & popularis praesumeret legere canticum canticorum Salomonis, nec tria prima capitula geneleos, nec primum capitulum Ezechiele prophetae, nec totam illam partem a 44. capitulo usque ad finem eiusdem libri, eo quod in ijs quatuor partibus continentur mysteria & secreta profundissima & ineffabilia, ideo solis

peritiss-

peritissimis magistris conceditur huius studium & lectio, horum testis est Hieronymus in praefatione quatuor homeliarum, quas edidit super cantica, & ideo arbitror optima ratione a generalibus inquisitoribus Hispaniae sancitum esse, nequis Bibliam uulgarem sermonis habeat legatue, cum experimento compertum sit hinc multa scandala & pericula animarum esse suborta.

S V M M A R I V M.

- 1 An ad hoc ut aliquis sit censendus haereticus necessario requiratur pertinacia.
- 2 Pertinacia requiritur ad constituendum quem haereticum.
- 3 Intellectus. c. dicit Apostolus. 2. 4. 3.
- 4 Plura ad intellectum dicti. c. dicit Apostolus.
- 5 Dilectio, maxime, & praesertim, idem important, & in eis non procedit argumentum a contrario sensu.
- 6 Veritatem querens & sequens doctrinam patris sui habet aliquam excusationem ab haeresi.
- 7 Pertinacia requiritur ad constituendum aliquem haereticum.
- 8 Tertimax haereticus dicitur qui praedicat fidem nostram esse falsam.
- 9 Contumax & pertinax aequiparantur in iure, & de uno ad alterum licita est argumentatio.
- 10 Equiparatis duobus in iure, statutum in uno habet locum in altero.
- 11 Haereticus pertinax est qui dicit se nolle desistere ab errore.
- 12 Contumax manifestus est qui dicit se nolle uenire.
- 13 Protestans quod non intendit dicere contra fidem excusatur a fide.
- 14 Protestatio quam faciunt praedicantes quod non intendunt aliquid dicere contra fidem est multum a iudicibus attendenda.
- 15 Praedicans seu aliquid dicens contra fidem catholicam sine protestatione est haereticus tenendus.
- 16 Ignorantia asinina est ignorare quae in Ecclesia quotidie enunciantur.
- 17 Ignorantia periti in arte non excusat eum si in ea delinquit.
- 18 Praedicans seu dicens aliquam propositionem contra fidem sine protestatione quomodo potest excusari.
- 19 Dubia facta uel uerba in melius sunt interpretanda.
- 20 Profidentes errorem haereticorum sunt haeretici manifesti.
- 21 Professio multis modis capitur in iure.
- 22 Professio capitur pro secula seu disciplina.
- 23 Intellectus. c. super quibusdam. §. j. de uerb. sig.

Verba

- 24 Verba cui non conueniunt nec legis dispositio conuenit.
 25 Hæretici sunt manifesti, defensores errorum hæreticorum.
 26 Hæreticus manifestus est qui coram suo pralato conuictus est de hæresi.
 27 Notorium & euidentis quid sit.
 28 Confessio iudicialis potest reuocari usque ad sententiam.
 29 Pertinacia hæretici confessi quomodo probetur.
 30 Pertinacia an probetur ex uerbis uel factis hæreticalibus.
 31 Hæretici condemnati a suis pralatis pertinaces censentur.
 32 Sententia iudicis præsumentur iusta nisi sit interposita appellatio.
 33 Solutio ad c. super quibusdam. de uer. signi.
 34 Intellectus ad c. Ait Cælestinus. 24. q. 1.
 35 Intellectus. c. Hæc est fides. 24. q. 1.
 36 Lex licet non distinguat, ex aliqua alia. l. uel canone distinguere possumus.
 37 Intelligere sacram scripturam aliter quam Spiritus Sanctus docuit quomodo intelligitur.
 38 Hæreticus etiam occultus ab ecclesia separatus est.
 39 Intellectus. c. j. de hære.
 40 Hæreticus est siue sit inuentor hæresis siue sectator.
 41 Hæreticus iudicandus est qui palam tenet hæresim, licet in occulto sit fidelis.
 42 Hæretici uolunt habere sequaces, & uolunt haberi singulares.
 43 Hæretici frequenter fiunt causa assequendi principatum.

VIGESIMA NONA QVAESTIO.

Vigesimo nono Quæro, An ad hoc ut aliquis sit censendus hæreticus necessario requiratur in illo pertinacia, ut est dictum supra. q. 2. & prima facie uidetur multa iura non requirere in hæretico pertinaciam, immo sine ea, censent aliquem esse hæreticum. ut probatur in c. super quibusdam. §. j. de uerbo. signi. ubi dicit illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, uel qui coram pralatis suis conuicti sunt, uel confessi, uel ab eis sententialem condemnati super hæretica prauitate, in quibus uerbis nulla fit mentio de pertinacia, si singulas partes alternatiue seu disiunctiue orationis prædicatæ perspexerit, quin immo ex illo tex. euidenter colligitur, quod quicumque publice prædicat contra catholicam fidem, licet non pertinaciter erret, est dicendus hæreticus, quod probatur in c. Ait cælestinus. 24. q. 1. ubi Nestorius & eius sequaces ex quo contra fidem catholicam prædicare ceperunt

erunt excommunicandi & alios deponendi amiserunt potestatem, & sic hæretici iudicantur, & tñ ibi non attenditur nec mentio fit de aliqua pertinacia in prædicantibus contra catholicam fidem. Accedit ad hoc text. in c. Hæc est fides. 24. q. 1. ubi diuus Hieronymus Papam alloquens inquit. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me inculpate uoluerit se imperitum aut maliuolum uel etiã non catholicum, sed hæreticum comprobabit, ubi etiam nō fit mentio de pertinacia ad iudicandum aliquem hæreticum, & pro hoc facit tex. in cap. j. 24. q. 1. ubi dicitur, quod omnis incidens in hæresim damnatam eius damnationis se participem facit, & sic ibi ad constituendum hæreticum sufficit ipse in damnatam hæresim incidat, non facta differentia siue pertinaciter si uenon pertinaciter inciderit, & idem habetur in c. maiores. xxiiij. q. j. quod quisquis erroris. i. hæresis communicator existeret principali sententia damnationis eius esset obstrictus, & idem deciditur in c. Acarius. ea. cau. & q. quod corroboratur in c. hæresis. 24. q. 3. ubi dicitur, quod quicumque aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus Sancti flagitat a quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, ubi de pertinacia nulla habetur mentio. Accedit. c. j. de hæret. dicens, quod dubius in fide infidelis est, & sic dubitans de fide etiam non pertinaciter, hæreticus est, quia in dubitante non requiritur pertinaciam. c. aperte. 24. q. 1. & dicit tex. in c. audiuius. §. si autem, ea. causa, & q. quod si quis ex corde suo nouam hæresim cōfinxerit, ex quo talia prædicare cæperit, non potest deijcere quemquã iam prostratus. s. per hæresim, ut dicit ibi glo. & sic iste prædicans, licet non pertinax, hæreticus censetur. Pro ijs facit hæc ratiocinatio, fides quæ non est firma, non est uera fides, hinc dicitur in c. firmiter credimus. de Summa Trin. quod omnis catholicus firmiter credere debet, & etiã in symbolo Athanasij continetur, hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiter crediderit saluus esse non poterit. fides ergo debet esse firma, sed dubitans in fide, quæ non pertinaciter, non habet fidem firmam, sed infirmam teste Bernardo, qui libro quinto ad Eugenium Papam ait, fides si habet hæsitationem infirma est, ergo dubitans de fide nō habet veram fidem, & cōsequenter non catholicus sed hæreticus est censendus. Item ad esse hæresis nō requiritur pertinacia, sed tantum quod sit dogma peruersum. c. inter hæresim. 24. q. 3. ergo nec ad esse hæreticum requiritur pertinacia, sed tantum assensus erroris seu falsæ doctrinæ. in super in c. hæreticus. ea. causa. & q. diffinitur hæreticus, & ibi nulla fit mentio de pertinacia, ergo uel diffinitio illa est defectuosa, uel pertinacia nō requiritur ad esse hæreticum. Ultimo hæreticus dicitur multis modis, ut tangitur in gl. in c. inter hæresim. ea. cau. & q. utpote dubius

in fide, simoniacus, excommunicatus, ut late dixi in rubri. de hæretic. lib. 6. q. 13. & in ijs non requiritur pertinacia. per quæ singula videtur dicendum quem posse iudicari hæreticum quamuis non reperiatur in eo pertinacia.

2 SED † IIS NON obstantibus puto contrarium esse uerius, hoc est necessariam esse pertinaciam ad censendum quem esse hæreticum, pro ut dixi supra in 2. & 3. q. & hoc magis confirmatur per tex. in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. ubi dicitur, qui sententiam suam quis falsam, atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt (præsertim, quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed a seductis atque in errore lapsis parentibus acceperint, querunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint) nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, ubi efficaciter probatur, quod quis non est censendus hæreticus si non defendit errorem suum pertinaciter, & sic ad constitutionem hæretici pertinacia requiritur, a contrario sensu, quod est ualidum. l. conuenticulum. C. de Episcopo. & de. cum alijs.

3 Nec mihi placet si diceretur quod ad hoc ut tenens falsam sententiam contra fidem non sit iudicandus hæreticus, quatuor requiruntur iuxta illum tex. Primum, quod nulla pertinaci animositate illam erroneam sententiam defendat. Secundum, quod talem sententiam non audacia suæ præsumptionis inuenerit, sed a seductis parentibus, & in errorem lapsis acceperit. Tertium, quod querat cauta sollicitudine ueritatem. Quartum, quod paratus sit corrigi cum inuenerit, quicunque ergo haberet hæc quatuor requisita secundum hoc non esset iudicandus hæreticus, Sin autem unum istorum deficeret, esset hæreticus censendus.

4 Quia cum ad constitutionem unius, plura requiruntur, uno deficiente non constituitur, sicut domus conficitur ex tecto & duobus parietibus, uno pariete uel tecto deficiente non est domus. l. solum. ff. de rei. uendi. & l. eum qui edes. ff. de usucapio. facit. l. si hæredi plures. ff. de condi. insti. Ad hoc dico, quod hæc quatuor collecta ex. d. c. dicit Apostolus. non sunt necessaria copulatiue ad excusandum aliquem ab hæresi, quia sicut ad constitutionem hæretici, sufficit quod errans sit pertinax uere uel præsumptiue, uere dico, quia defendit errorem suum, præsumptiue quia a canone præsumitur pertinax, ut late dixi supra in 2. q. ita ad excusationem errantis sufficit cessare in eo pertinaciam, quamuis alia de quibus in d. cap. dicit apostolus non concurrant, quia contrariorum eadem est disciplina. l. j. §. uideamus. ff. de ijs qui sui iur. sunt uel alie. Secundum patet, quia ad excusationem hæretici non sufficit, siue hæresim ab alio didicerit, siue ex corde suo nouam hæresim confixerit. tex. est in c. iuncto. c. audiui mus. §. sin autem.

rem. 24. q. j. nam, ut ibi dicit tex. omnis hæreticus aut iam damnatam hæresim sequitur aut nouam confingit, & in ijs quæ fidei sunt non multum distat in uicio, uel decipere posse uel decipi christianum, ut est tex. iuncta glo. in c. si cupis. xvj. q. j. maxime quando erraret in ijs quæ sunt de iure naturali, ut dicit Cardi. in clem. j. §. porro. de Summa. Trinitate. uel in ijs quorum est publica prædicatio in loco, quia quæ publice dicuntur, & ab omnibus sciuntur ignorare non licet. c. in tua. qui matri. accusa. Abbas in c. j. col. 3. de postul. præla. Bar. in l. si tutor petitus. C. de peri. tuto. cle. unica. §. si. de concessio. præben. & non excusatur receptans bannitum propter ignorantiam, quando erat notorium in ciuitate quod erat bannitus. secundum Bart. in l. omnes. C. de agri. & censi. lib. xj. cum alijs, ut tradunt moderni. in l. Ticius. §. Lucius. ff. de liberi. & posthu. late per dominos de rota. in decis. 444. extra rotam petebatur. Tertium etiam patet, quia quando quis est errans in ijs quæ fidei sunt, quamuis non querat cauta sollicitudine ueritatem, nihilominus cum eidem ueritas ostenditur si ipse non est pertinax in defendendo errorem, sed est paratus corrigi, non est iudicandus hæreticus. c. Hæc est fides, in glo. 24. q. j. tex. est in cap. qui in Ecclesia. 24. q. 3. & sic patet quod ad excusationem hæretici sufficit, quod non sit pertinax, quamuis errorem habuerit a se uel ab alijs, & non querat cauta sollicitudine ueritatem, sed sufficit quod sit semper paratus corrigi, si id quod sentit falsum sibi ostenderetur esse contra fidem, aut contra determinationem Ecclesie sanctæ, ut ex præmissis clare deducitur. Non obstat. d. c. dicit apostolus. in uerbo. præsertim, quia mens conditoris est dicere non esse hæreticum eum qui non est pertinax & est paratus corrigi, siue ab alijs doctus fuerit illam hæresim, siue a seipso illam confixerit, & siue cauta sollicitudine ueritatem quaesuerit, siue non, uerum est tamen quod multo maior ratio militat ut non sit iudicandus hæreticus, qui absque eo quod non est pertinax & est paratus corrigi fuit doctus illam hæresim a parentibus lapsis, & etiam quia curat cauta sollicitudine ueritatem.

5 Et hoc † probatur per illam dictionem, præsertim, cuius natura est, ut dicat idem in casu contrario, sed maior rationem in expresso, ut de dictione, maxime, idem importante dicit glo. in l. illud. ff. ad l. Aquil. Abbas in capitulo. firmiter. §. una. col. si. de Summa Trin. & fide cath. & in c. ad abolendam. de filiis præsbite. & tali casu non potest summi arg. a contrario sensu. ut de dictione, etiam, scribit Iacob. Butri. in l. conuenticulum. C. de episcop. & cleri. ut tradit do. Ias. in l. j. in prin. col. vj. ff. de of. eius cui mandata est iurisdic. & præsertim, exponitur. i. maxime, ut dicit Archi. in c. cum contumacia. de hære. lib. 6. & in c. dudum. de præben. lib. 6.

scribit Alberi. de Rosate in suo dictionario, in verbo, præsertim, & Bart. Brixien. in suo repertorio. in verbo, præsertim.

6 Et hæc ¶ cauta sollicitudo inquirendi ueritatem erroris in quo erat ille, & dogmatizatio parentum ad hoc possent prodesse, ut minor suspicio hæresis contra illum insurgat, & si in aliquo esset culpabilis mitius cum eo agatur, ut est de mente. d. c. dicit apostolus. ponderando, ut dixi, illam dictionem, præsertim, facit, quia patris vestigia filius imitatur. ca. dominus noster. lvj. dist. nec potest filius facere nisi quod uiderit patrem facientem. c. saluator. in fin. de conse. dist. ultima. & sæpe solet filius similis esse patri. gloss. in l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiesta. & discipulus magistrum sæpe sequitur. c. cum beatissimus. 24. q. j. Spe. tradit in prohemio sui operis. §. cæterum, & quærens consilium petitoris excusatur in iudicatu. Saly. in l. fi. C. de pœna. iudi. qui male. iudi. & habens consilium unius excellentis doctoris excusatur ab expensis, ut scribit Ioan. And. in c. j. de cõf. lib. 6. Abbas in c. calumniam. de pœnis. cum alijs, ut tradit Dec. in l. iuris ignorantia. C. qui. admi. Et sic quærens ueritatem ab alijs & sequens doctrinam sui patris aliquam recipit in gestis suis excusationem, & ita est dicendum in d. ca. dicit apostolus.

7 RE DEV'NDO ¶ IGITVR ad propositum, quod pertinacia requiratur ad constituendum quem hæreticum, hoc probatur auctoritate diui Augustini in c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. ubi inquit. q. in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque quid sapiunt, si correcti ut sanum rectumque sapiant resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt sed defensare perstant, hæretici sunt. Ex quibus uerbis perspicue colligitur omnes qui in Ecclesia Christi morbidum prauumque quid sapiunt, non esse statim hæreticos iudicandos, sed qui pertinaces sunt in prauis suis dogmatibus, itaque siue correcti resistunt, siue emendare nolint, siue etiam defensare perstant, illud quod prauum in Ecclesia sentiunt, hæretici iudicantur. Et hic possunt colligi tres modi cognoscendi pertinaciam alicuius in Ecclesia Dei aliquid male sentientis. Facit ad prædicta, quia errantes qui quærit a catholicis ueritatem non sunt repellendi. c. scisma. 24. q. j. & qui quærent ueritatem non sunt pertinaces, ergo a contrario sensu apparet, quod pertinacia requiritur ad iudicandum quem hæreticum. paratus enim corrigi non est iudicandus hæreticus, ut dicit apostolus, quod probatur in cap. damnamus. in fin. de Summa Trini. ubi licet Abbas Ioachin errasset in fide, ex quo erat paratus corrigi non fuit damnatus hæreticus. Præterea hæresis dicitur ab electione, quia unusquisque eligit eam disciplinam quam putat meliorem. cap. hæresis. xxiiij. quæst. 3. sed electio firmam importat adhesionem,

hensionem, quia quo d. ex electione fit quasi ex habitu firmato procedit, ergo ad esse hæreticum requiritur quod firmiter adhæreat errori suo, & sic quod sit pertinax. quod tripliciter autem pertinacia capiatur, explica ut dixi supra in q. 3.

AD EA VERO QVAE in contrarium adducta sunt respondendum est. Et primo ad c. super quibusdam. §. j. distinguendo de illo qui publice prædicat contra fidem, an sit censendus hæreticus pertinax. Deinde discurremus per singula uerba dicti. §.

8 Aut ¶ enim quis prædicat forsan contra fidem catholicam, dicens illam esse falsam, dubiam, uanam, & insanam, talis indubitanter est hæreticus manifestus, nam talis sine manifesta pertinacia inueniri non potest, quia non est paratus corrigi per fidem christianam, si non reputat eam ueram, certam, & sanam, & sic manifestus hæreticus, & pertinax est censendus, ut in d. §. ubi nota quod circa hanc materiam iura æquiparant hæc duo aduerbia, contumaciter & pertinaciter, ut probatur in d. c. qui in Ecclesia. in uerbo, contumaciter, & iuncto. d. c. dicit apostolus. in uerbo, pertinacia. cle. 1. §. sanè. in uerbo, pertinaciter, de usuris, ubi etiam probatur quod pertinacia requiritur ad iudicandum quem hæreticum. in extra uaganti. inter nonnullos. de verb. sig. in princ. facit. ca. cum contumacia. de hæreti. lib. 6.

9 Et ideo ¶ de contumace ad pertinacem licita erit argumentatio tanquam a pari. seu a ratione idemnitatis, unde dicitur, ubi eadem ratio idem ius. l. non possunt. ff. de legib. l. si Ticio. §. si. ff. de acqui. poss. c. multi. in fi. 2. q. 1.

10 Et quando ¶ duo æquiparantur a lege, statutum in uno ex æquiparatis censetur statutum in altero, ut est glo. in l. si quis seruo persuaferit, & ibi Bart. & alii notant. C. de ser. fugi. gloss. expressior in l. quod uero contra. ff. de legib. scribunt late moderni. in l. 1. ff. de lega. 1. D. Iaso. in aul. si quas ruinas. C. de sacros. Eccles. l. fi. C. de inoffi. testa. Alex. de Imol. in l. si postulante. ff. ad Trebelli. & l. centurio. colum. 2. ff. de vulga. & pupillari substitutione. in lege. Gallus. §. quid si tantum. ff. de libe. & posthum. colum. 4.

11 Pro ¶ tanto dico, quod si contingat aliquem prædicare contra fidem aliquem errorem, qui fidei obuiat christianæ, protestando quod nunquam ab assertionem sua desisset, talis quidem pertinax est, & non paratus corrigi, & ideo est censendus hæreticus, & in hoc etiam casu intelligitur. d. §. 1. d. c. super quibusdam.

12 Nam ¶ sicut ille dicitur manifestus contumax patenter, & existenter, qui dixit se nolle uenire, ut in c. uenerabilibus. §. secus autem. de senten.

exco.lib.6. Bar.in l. Diuus.ff.de in integ.resti.& Bal.in l.fi.eod.tit.gl.& ibi Cardi.in 6.q.de dolo.& contu.cum alijs,ut scribit Fely.in ca. quo ad consultationem.col 12.de re iudi.Bal.in consi.338.ad euidentiam. lib. 1.dominus Ias.in l. qui Romæ.in princ.col.2.ff.de verb.oblig.& Barto. per Alexan.in consi.81.incipien.stantibus ijs.lib.4.sic pari ratione est dicendus iste prædicator manifestus pertinax,inquiens q̄ nunquam ab assertione sua desistet,præsupposita æquiparantia in hac materia, contumaciæ,scilicet & pertinaciæ, ut supra dixi. Verba enim sunt signa earum quæ sunt in anima passionum, idest desideriorum, uel contrariorum, unde lingua est nuncius,organum,intellectus,tuba,& præco,ut dicit Bald.in consi.scismatis.col.x.& sunt declaratiua intentionis nostræ. l.Labeo. §.idem Tubero.ff.de supellecti.legata.l.de quibus.ad fin.ff.de legib.l.ne pos Proculo.ff.de uerbo.signifi.

13 AVT † ALIQUIS prædicat publice contra fidem, protestando, q̄ nihil intendit contra fidem orthodoxam tenere, uel temere defendere, & talis non est censendus pertinax, quia non errat ex malicia seu pertinacia, sed ex simplicitate, uel ignorantia, ideo non est censendus hæreticus, nec ex sola tali publica prædicatione debet hæreticus reputari, & ijs protestationibus hodie utuntur prædicatores, disputatores, & scriptores, ne de hæresi inculpentur, & sic in hoc casu non habet locum dispositio dicti. §. 1. quem uero effectum habeant eæ protestationes dixi supra late in q. 12.

14 ADVERTENDVM † est tamen circa huiusmodi protestationes, quo animo dicantur, nam ut inquit Hieronymus in Epistola ad Pannucium, frequenter hæretici, dum coguntur subscribere, ne de Ecclesia expellantur, suum errorem palliant fictis uerbis, & ea temperant & ordine uertunt, ut catholicam credantur tenere sententiam & quam se tenere uerbis simulant corde negant, & quod sermone coguntur dicere, mente damnant, & si quando aperta blasfemia publice auribus fuerit reuelata, & uiderint contra se audientium turbam circumfremere, tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se primum, & magistrum dicere nesciunt, cumque eorum scripta tuentur, uoce negant, quod lite. is profitentur. Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur, q̄ nō intendūt, dicere contra fidem, & Ecclesiæ determinationem, non facilliter tali protestationi est standum, sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum decipiat nos disciplina, quoniam frequenter repertum est, q̄ asserunt fidem esse, quod ipsi credunt, & ipsam suam sectam dicunt Ecclesiam, ut dicit Augusti. contra Donatum, unde cum catholicus audit fidem & Ecclesiam, intelligit fidem catholicam, & Ecclesiam Romanam, hæreticus

uero

uero intendit fidem suam hæresim & ecclesiam illam sectam contra quam dicere non intendit, propterea dicit tex. in c. ut officium. §. si uero. de hæreti. lib. 6. prouiso solerter ne simulata conuersione redeant fraudulenter, uos, immo seip̄os fallentes, sub agni specie lupum gerant.

15 AVT † ALIQUIS prædicat publice contra fidem simpliciter, & absque omni protestatione, scilicet aliquam assertionem hæreticam affirmando, tunc si illa assertio est notorie damnata ab Ecclesia, & ipse prædicator hoc sciebat, uel scire debebat, uel præsumebatur, uel forsan contradicit articulis fidei, qui omnibus noti sunt, & eos ignorare non licet, tunc talis sine dubio hæreticus manifestus est censendus, & in hoc casu etiam loqui potest. d. §. j. nam si quis diceret, licitam esse fornicationem, uel illam non peccatum esse, uel plures esse Deos, uel uerbum diuinum non fuisse incarnatum, uel Spiritum Sanctum non procedere a Patre & Filio, & huiusmodi, quis dubitat, q̄ talis non sit censendus hæreticus pertinax, quia sciens contradicit articulis fidei, uel tenet damnatam hæresim, quia forsan assereret legem cum Euangelio, circumcisionem cum Baptismo obseruanda, ut in c. maiores, de bap. & hoc probatur in l. 2. in uerbo. læui argumento. C. de hæreti. ubi dicitur hæreticorum uocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui uel læui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. ubi dicit gloss. in uerbo. læui argumento, idest errent in illo articulo, qui manifeste debet sciri, quia pertinaciter illud asserit, & ita ab omnibus intelligitur. d. l. 2. exponendo argumentum pro articulo, ut dicit Alberi. de Rosate, in suo dictionario. in uerbo. argumentum, glo. & Ioan. de Imo. in c. literas, de præsump. cum alijs quæ ego scripsi in rubr. de hære. lib. 6. q. 13. uer. & ideo quando doctores dicunt & c. ubi dedi nouum intellectum ad d. l. 2.

16 Et ideo † dicebat Card. de Turre Cre. in ca. scisma. 24. q. j. q̄ errantiū in articulis fidei est simplicitas asinina, quia doctrina Euangelica & fides catholica tam crebro in Ecclesia docentur & prædicantur q̄ nulla ignorantia est prætendenda, tum primo, quia cōtinue adest in Ecclesia Christus, cuius ueritas, & miracula patent, ut nemo de peccato hæresis habeat excusationem ut ipse testatur Ioan. xv. Secundo, quia habent quoq; christianos & notos a quibus ueritatem fidei exquirere possent, & errores uitare, tū tertio, quia habent Ecclesiam, in qua paratus est Petrus & sui successores reddere rationem de ea quæ in eis est fide & charitate. j. Petr. 3. unde prædicans huiusmodi assertionem contrariam articulis fidei uel de terminationi sanctæ Ecclesiæ non potest de hæresi & pertinaciæ excusari, quin dicatur manifestus hæreticus pertinax.

Aa § Et

- 17 Et sicut doctor non potest petere restitutionem in integrum, si laesionem praetendat, sic nec praedicator ignorantiam, & ei obiici potest professio & desiderium cum inuicem discrepant. l. professio. C. de muner. patri. li. x. & ibi per Iacobum Rebuffum. & Bal. in l. j. C. qui & aduersus quos, cum debeat esse peritus & instructus in arte praedicandi, quam proficitur, & ideo imperitia culpae adnumeratur. l. imperitia. ff. de reg. iur. §. praeterea. insti. de lege aquil. medicus quidem de imperitia tenetur. l. licitas. §. sicuti. ff. de offic. praesidis. l. qua actione. §. si. ff. ad l. aquil. cum alijs quae tradit Deci. in d. l. imperitia. & Fely. in c. tua nos. de homi. sic iudex per imperitiam male iudicans de imperitia tenetur. l. si quis seruus. §. census. ff. loca. ex quo enim erat imperitus non debuit permittere se iudicem fieri, quia sapientiae septimo scribitur. noli esse iudex si non potes uirtute id est iusticia iniquitates irrumperere, & si errauit in ijs quae de iure clarissima sunt, ut puta circa legem fusciam caninam, ut insti. de lege. fuscias cani. tollen. durius punitur, si autem in l. illa Gallus Aquilius. ff. de liberi. & posthu. mitius, ut dicit gl. singularis. insti. de obli. quae ex qua. deli. nal. ubi Ange. Areti. dicit idem esse si fuerit sequutus intellectum multorum doctorum in una lege, quae habet plures intellectus, licet ille non sit communis. ut inquit Bart. in l. cum prolatis. in fin. ff. de re iudica. & quando essent diuersae sententiae magistrorum super aliqua assertione, neutra sententia est iudicanda sapere haeresim, secundum Inn. in c. ne innitaris, de consti. quem refert & sequitur Ang. de Peru. in c. sanctissima & illustrissima Regina. col. 6.
- 18 AVT + VERO aliquis non praeniam aliqua protestatione praedicat propositionem aliquam fidei catholicae contrariam, & ipsius praedicantis non apparet pertinacia, estque illa propositio non obuians articulis fidei, uel alicui ueritati catholicae, ita quod praetendi potest aliqua ignorantia ex parte praedicantis, uel forsan illa propositio secundum diuersos modos intelligendi potest trahi ad sensum catholicum, uel haereticum, tunc talis non est censendus haereticus manifestus, sed examinandus est diligenter, an pertinaciter adhaereat errori quem publice praedicauit, uel si intelligat illam propositionem in sensu catholico, seu haeretico. argum. c. cum contumacia, de haeret. libr. 6. & si inuentus fuerit pertinax, debet haereticus iudicari, uel suspectus de haeresi, prout iuridice poterit Episcopus uel inquisitor iudicare, ante quidem examinationem catholici est reputandus, & cum de pertinacia eius & errore non constet, non est iudicandus haereticus.
- 19 Sicut enim + facta, quorum dubium est quo animo fiant in meliorem partem debemus interpretari, ut in c. estote. de reg. iur. ita cum nescimus

- mus quo animo quis aliquam propositionem contra fidem asserat, an animo scilicet pertinaciter adhaerendi suae assertioni, uel animo corrigendi se (si errauerit) in meliorem partem interpretari debemus, suspicando quod paratus est corrigi cum ueritas fuerit sibi ostensa, & pro hoc est gloss. ordinaria super illud ad Roma. 14. qui non manducat, manducantem non iudicet eius. dicens, quod dubia in meliorem partem sunt interpretanda, & hoc clare procedit quando fit interpretatio diffiniendo siue de terminando, & sic in rerum iudicio debet aliquis niti ad hoc ut interpretetur unumquodque secundum quod est, sed in iudicio personarum debemus in melius interpretari, ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 60. arti. 4. & ibi Card. de uio late scribit. facit. l. benignius. ff. de legib. tradit Roma. in c. si. 6. 2. Florentina constitutio. col. 2. cum alijs, ut scribit Dec. in l. semper in dubijs. de reg. iur. & haec benignitas in correctione subditorum attenditur, sed non debet esse nimia, ne subditos resoluat in malum, ut dicitur in c. disciplina. 45. distin. & hoc intelligitur seruata prius uerborum proprietate, quae in re dubia in primis attenditur, ut dicit gl. in l. non possunt. ff. de legib. ut colligitur ex doctrina Abba. quem ibi Deci. sequitur in cap. j. de consti.
- 20 SECUNDO + CENSENTVR esse haeretici manifesti & consequenter pertinaces illi qui profitentur errorem haereticorum, ut in d. cap. super quibusdam. §. j. professio enim a uoluntate firmata solet procedere, & ideo qui profitentur errorem contrarium catholicae ueritati sunt reputati firmati in errore, quare pro pertinacibus sunt habendi, & ex hoc sequitur, quod omnes iurantes se errorem aliquem fidei Christianae contrarium seruatuos, uel abiurantes quamcunque ueritatem catholicam, inter pertinaces & manifestos haereticos sunt censendi, sicut enim professio & iuramentum, ita iuratio & abiuratio uoluntatem supponunt firmatam.
- 21 Et + quamuis in iure multifarie capiatur professio, nam aliquando capitur pro responsione ad interrogata. in l. non nudis. C. de probat. ubi glo. dicit quod asseuerare est sine interrogatione aliquid uerum uel falsum affirmare & profiteri, & ad interrogata respondere, quam sequitur ibi Bald. dicens, profiteor quandoque dispositiue, quandoque enunciatue capitur, & eandem uim habent. l. tale pactum, in prin. ff. de pact. facit. l. neque professio. C. de testam. alibi capitur professio pro scriptura, qua quis confitetur se censum debere pro aliquo praedio. l. si. C. sine censu, uel reliqui. fund. comp. non posse. alibi professio pro attestacione testium exponitur. l. cum de aetate. ff. de proba. l. j. §. in causa. ff. de quaestio. alibi professio pro promissione. l. si quis ex argentarijs. §. praetor. ff. de eden.

alibi professio pro confessione. c. j. de Summa Trini. & fid. catho. lib. 6. l. fi. §. quotiens. ff. de iudi. l. omnes. C. de iudi. & tex. in cle. j. in princip. ibi, orthodoxæ fidei professores. de iur. iuran. alibi etiam capitur professio pro illa sponfione seu promissione, quam faciunt ingredientes aliquæ religionem approbatam, in qua promittunt seruare uotum castitatis, obedientiæ, & paupertatis, & alia spectantia ad regulam, & tales dicuntur professores illius ordinis uel regulæ. c. j. de regulari. lib. 6.

22 Tamen † in proposito capitur professio secundum Lucam de penna in. d. l. professio. C. de mune. patri. libr. x. pro secta uel disciplina, quam quis confitetur se adiscere, uel docere, aut tenere & credere, put est christiana professio, unde dicitur, cuius professionis es tu, & respondeat christianæ, uel iudaycæ, uel mahometicæ, uel arrianæ, seu Lutheranæ, & huiusmodi. Hinc etiam dicitur referendo ad disciplinam, cuius es professio nis, respondeat Theologicæ, Logicæ, uel Phisicæ, & huiusmodi, inde dicitur ego profiteor ius ciuile, & canonicum, quia fateor me esse legistam, & canonicum, & ita loquitur tex. in d. l. professio. & totus titulus. C. de professo, & medi. lib. x. & titulus de professo. qui in urbe constanti. C. lib. xij. & dicit Calepinus in suo uocabulario in uerbo. professio. q̄ professio est confessio palam facta, & profitetur qui publice fatetur, inde qui liberales artes docent, professores dicuntur, quia artes illas se scire, & posse publice tradere fatentur.

23 Vnde † in proposito in d. ca. super quibusdam. intelligo manifestos hæreticos, qui profitentur errores hæreticorum, qui publice docent, adiscunt errores hæreticorum, ut eis credant, non ut illos confutent, & dicunt se esse professionis mahometicæ, iudaycæ, arrianæ, seu lutheranæ, & huiusmodi, appellantur seu profitentes se tales, hos quidem arbitror comprehendi sub illo uerbo profiteri.

24 Et ideo † cui conueniunt uerba legis conuenit legis dispositio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infec. c. indemnitate. de electio. lib. 6. cum alijs, ut tradunt Moder. in d. §. totiens, ubi Bart. in fin. cum similibus. ut tradit ibi Alex. & idem Alex. in consi. 17. requisitus. lib. j. & in consi. lvij. perspectis. li. 2. And. Sicut. in c. significante. de rescrip. & in consi. x. in 2. lib. Fely. in c. nonnulli. in pe. col. de rescrip. & Bar. in l. qui separantis. col. fi. C. unde lib. inquit q̄ licet uerba non conueniant satis est q̄ mens currat, idem not. Bar. in l. curatoris. col. 2. C. de nego. gest. quinimo uidetur, q̄ licet uerba in totum non conueniant, quatenus tamen adaptari possunt, illa dispositio debet seruari, per ea quæ scribit Ludo. Roma. in consilio. cccxxxij. incipiente. in quo queritur. ubi inter alia allegat glo. in cap. j. de deci.

TER-

25 TERTIO † DICVNTVR Hæretici manifesti & consequenter pertinaces qui errores hæreticorum defendunt, ut in d. c. super quibusdam, hoc uidelicet modo, quod assertionem temerariam defendant dictos hæreticorum errores, puta quod Arrius, uel Martinus lutherus in ijs in quibus deuiat a fide dicit ueritatem, & ijs similes, tales quidem pertinaces hæretici manifesti sunt, ut in d. c. super quibusdam, facit. capitulū. qui in Ecclesia. 24. q. 3. & qui defendit errores hæreticorum, damnabilior est illo qui errat, & non solum est hæreticus, sed etiam hæresiarca. c. qui aliorum. 24. q. 3. & in eodem casu intellige capitulū. qui consentit. 11. q. 3. & quàmuis uideatur loqui de illo qui defendit errantem, tamen intellige, quod ibi ille defendebat errorem & errantem per prædictum. capitulū. qui aliorum, alias enim non esset acrius puniendus errante, & ita habes casum secundum Arch. in c. quicumque. de hæret. lib. 6. in quo plus puniatur consulens, quàm faciens. facit. l. j. & l. utrum. ff. ad. l. Pomp. de parri. Si uero defenderet aliquis hæreticorum errores in scholis causa disputationis, cum talis esset paratus corrigi, non esset ut hæreticus iudicandus, dicit glo. in l. nemo. C. de Summa Trin. Bal. in l. si possessor. §. quanquam. ff. de petitio. hæredi.

26 QUARTO † DICVNTVR Hæretici manifesti & consequenter pertinaces, qui coram prælatis suis conuicti sunt, uel confessi. i. super hæretica prauitate, intellige quando ij conuincuntur, uel confitentur in iudicio habuisse errorem in mente eorum quæ sunt contra fidem eandem adhesionem uoluntatis, & sic cum pertinacia, ut in capit. hæresis. 24. q. 3. & ita requiritur, quod hæc hæretica prauitas non solum sit in uerbis uel in facto, sed etiam quod sit in conuictio, uel confitente iudicialiter, tunc quidem manifestus hæreticus est, quia manifestum est, quod per probationem uel confessionem constat in iudicio. capitulo. cum olim. de uerbor. significatione.

27 Et hoc etiam dicitur notorium, & euidens. c. manifeste. 2. quæst. 1. tradit Domi. de sancto Gemi. in consi. 54. quidam sacerdos. colu. 2. idem dicit Abbas in dicto capitulo. super quibusdam, & intelligo conuictum ante sententiam, ut differat a casu sequenti de hæreticis sententialiter condemnatis, & post conclusum in causa, ita quod nihil possit obijci ad offuscandam notorietatem, nam notorium non potest ex aliqua causa offuscari. capitulo. primo. de offi. delega. lib. 6. & pro hoc facit tex. in d. c. cum olim, ibi, nulla tergiversatione celari potest. glo. singularis in c. significauerunt, de testib. concludit Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. colu. 28. & ibi dominus Iason. col. 24. ff. de acquiren. possessi. & Abbas in d. capitulo. olim.

Idem

- 28 Idem ¶ etiam est dicendum de confessio hæresim, q̄ confessio non sit reuocata, ad hoc ut dicatur confessus hæresim hæreticus manifestus, nam reuocari potest usque ad sententiam, & excusari cap. cum dilecti. de accusatio. c. si. de confe. ut scribit Abbas in d. ca. cum olim, sequitur Soc. in confi. 4. uisus actis. lib. 2. & Fely. in d. c. cum dilecti. in 1. notabili. Franc. de Aret. in confi. 146. uisa consultatione. Bal. in l. de tutela. C. de in in. reg. restitui.
- 29 Pertinacia ¶ autem cōuicti de hæresi potest probari uere si defendebat errorem, uel alijs modis de quibus dicam in sequenti quæstione, uel præsumptiue, prout late dixi supra in 3. q. sed pertinacia confessi potest patere per eius confessionem, nam sicut de hæresi liquet iudici per eius confessionem, alias enim non posset sciri, loquor de illo qui non conuincitur per testes, uel alias probationes, ut dicit Bal. in l. si quis non dicam rapere, col. j. C. de Episco. & cleri. sic de eius pertinacia potest constare per eius confessionem, & hæc probatio per confessionem accusati est releuatio ab onere probandi, sicut & iuramentum, secundum Bal. & Pau. de Cast. in rubri. C. de probationibus. idem dicunt Ioan. Andre. Anto. de But. & Panor. in rubri. de probatio. cum alijs, ut tradit. d. Iason. in l. cum te transgisse. C. de transactio.
- 30 Si uero ¶ hæretica prauitas non esset in conuicto uel confessio, sed esset solum in eius uerbis, uel facto, tunc licet illa uerba uel facta essent hæreticalia, non esset dictator illorum uerborum uel factor hæreticus nec occultus, nec manifestus, quia licet errauerit, non est pertinax, nam errantes qui quærunt ueritatem non sunt a catholicis repellendi, & consequenter non sunt hæretici. c. scisma. 24. q. j. isti enim sunt parati corrigi, & ideo non sunt hæretici censendi. gl. in c. dicit apostolus. 24. q. 3. unde licet Hierony. August. Cypria. & alij doctores errauerint in aliquibus, & sic errores ipsorum praui fuissent, ipsi tñ pertinaces non fuerunt, eo quia se sum miserunt Ecclesiæ. facit. c. damnatus in fi. de Summa Trin. & fide catho. & ideo non fuerunt hæretici.
- 31 Ultimo ¶ sententialiter super hæretica prauitate a prælatis condemnati dicuntur manifesti hæretici, & consequenter pertinaces, quia sententia iudicis facit notorium. in c. uestra. de cohabi. cleri. uel muli. l. emptorem in prin. ff. de actio. emp. & uend. & c. si. de tempo. ordi. Anto. de But. in re peti. d. c. uestra, col. xx. uersu. quarto secundo. & cum nullus sit damnandus de hæresi nisi in eo inueniatur error in intellectu, & pertinacia in uoluntate, ut est sæpe dictum.
- 32 Pro ¶ sententia iudicis præsumitur q̄ sit recte & rite condemnatus. l. Hærennius. §. Gaia. ff. de euctio. c. in præsentia. de renuci. si illa trāsuit in

- in rem iudicatam, & sic non fuit ab illa interposita appellatio, secus si p̄deret causa per appellationem, ut scribit Franc. de Curte, in cōsi. 23. ego quoque, glo. in c. non solum. de appellat. lib. 6. cum alijs, quæ tradit Decii in l. res iudicata. ff. de regu. iur. & Ioan. de Imo. & Ludo. Roma. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re. iudi. Alexan. de Imo. in l. sciendum. colum. 6. uersu. si autem est auctus. ff. de uerbo. obliga. facit, q̄ pro sacro iudicis præsumitur. l. 2. C. de offi. ciui. iudi. Bal. in l. j. C. ne quis in sua cau. officiu. enim publicum præsumptionem bonæ fidei inducit. Bal. in l. errore. C. de testa. colum. j. facit. c. cum ad sedem. in fi. de rest. spolia. moderni. in l. iuste possidet. ff. de acquirend. possessio. Alexan. late in l. qui Romæ. §. duo fratres, colum. 8. ff. de uerbor. obligatio. & sic in ijs sententialiter condemnatis pertinacia fuit deprehensa cum errore intellectus, ut supra dictum est in 2. quæstio.
- 33 Et sic ¶ habes intellectum. d. c. super quibusdam. §. j. q̄ in illis quatuor generibus personarum, scilicet iū prædicantibus contra fidem, in profitentibus errores hæreticorum, in defendentibus etiam errores hæreticorū, & in condemnatis de hæretica prauitate, necessario est intelligendum, q̄ pertinacia interfuit, alias non fuissent dicendi hæretici, ut ex dictis in 2. q. demonstratur, & sic patet solutio ad dictum. c. super quibusdam.
- 34 Et pariter ¶ modo responderi potest. ad d. c. ait Cælestinus. quia illa uerba, ex quo talia prædicare cæperunt, ibi posita, per quæ præsupponitur illos fuisse hæreticos, & ideo perdidisse potestatem excommunicandi, & alios deponendi, intelligenda sunt de publice prædicantibus errores suos eos temere asserendo, & protestando se nunq̄ eosdem reuocatuos, seu pertinaces se quomodolibet ostendendo, ut dixi in eadem quæstione. uer si. aut aliquis prædicat publice.
- 35 Ad. d. f. c. hæc est fides. dicendum est, diuum Hieronymum considerasse animum calumniantis, nam si ex imperitia quis dictis ab ipso autoritate apostolica comprobatis contradixerit, se imperitum ostendet, se ex malitia maliuolum, si ex errore, non catholicum sed hæreticum comprobabit, præsupponitur enim q̄ si hæreticus est, q̄ pertinax est, quia sine pertinacia non constituitur aliquis hæreticus, unde iste de quo Hieronymus loquitur contradicebat determinatis a sede Apostolica, uel publice prædicando, uel pertinaciter defendendo suos errores, uel alio modo, quo pertinaciam cum suo errore ostendebat. Ad. d. c. j. 24. q. j. dici potest q̄ loquitur de illo qui scienter labitur in hæresim damnatam, talis quidem iudicandus est hæreticus, secus si ignoranter, & licet in dict. cap. non fiat distinctio inter scienter, & ignoranter, uel pertinaciter, uel non pertinaciter labentem in hæresim damnatam, hæc distinctio necessaria est ut supra

pra proxime dixi in eadem. quæstione.

36 Et quamuis ubi. l. non distinguit, nec nos distinguere debeamus. l. de præcio. ff. de publicia. l. j. §. generaliter. ff. de lega. præsta. hoc tamen uerū est quando nec illa lex, nec alia, nec ratio distinguit, ut dicit Bal. in d. l. de præcio, si enim per aliam. l. uel per ipsam legem, uel per rationem distingueretur dispositum in l. illa distinctio admittenda est, ut per glo. in d. l. de præcio. quam ibi Bal. sequitur, quia una lex per aliam declaratur. l. sed & posteriorem. ff. de legib. & in §. capite tertio. insti. de l. acqui. nam una lex recipit interpretationem ab alia lege. gl. notabilis, in auth. offeratur. C. de litis. contesta. & l. sciendum. ff. qui satisdate eogantur. Et eodē modo intelligēdum est. d. c. maiores, & d. c. Acatius. quia in utroque capitulo loquitur conditor ipsorum de illis qui pertinaciter errori damnato cōmunicauerunt, prout dixi ad responsionem. c. j. 24. q. j.

37 Ad. d. c. hæresis, dicendum est ex mente doctorum, q̄ intelligere sacram scripturam aliter quam Spiritus Sanctus docuit contingit dupliciter. Primo sine pertinacia, & iste intelligens sic non est hæreticus, quia paratus est corrigi, ut in d. c. hæc est fides. Secundo cum pertinaci adhæsiōne, & talis hæreticus est, & hæreticus appellari potest, & illud aduerbiū taliter, expone id est contrario modo, scilicet contra fidem & bonos mores. Iuxta illud ad Galatas. j. si quis aliud Euāgelizauerit & c. anathema sit, aliud scilicet contrarium, & quod dicit tex. licet ab Ecclesia non recesserit, intellige corporaliter obseruādo se ab ea, quia est occultus hæreticus, nam forte sua hæresis cum sua pertinacia non innotescit Ecclesiæ, & sic Ecclesia ignorat, uel si erat nota Ecclesiæ, ipsa Ecclesia non potest eum expellere ob eius potentiam, & ideo tollerat, & hac ratione tollerabat Iulianum apostatam in c. Iulianus. 1. 1. q. 3.

38 Iste tamen qui est hæreticus semper recedit spiritualiter ab ecclesia, licet quo ad communionem corporaliter nō discedat, ut probatur in c. inter hæresim. 24. q. 3. in fi. & hæresis dicitur etiam diuisio, ab heretico quod est diuisio, ut dicit gl. in rubr. ff. familiæ hærcif. Immo etiam hæresis dicitur fornicatio spiritualis. c. idolatria. 28. q. j. scribitur in ca. quasi. uit. de diuor.

39 Ad. c. fj. de hæreti. dum dicitur, dubius in fide infidelis est, ubi nulla fit mentio de pertinacia, potest dici, q̄ illud intelligitur de dubitante in fide christiana in uniuerso, hoc est, quia dubitat illam esse ueram, uel sanam, quam scit sanctam Ecclesiam tenere & prædicare, talis enim sic dubitantis manifesta est pertinacia, qua ostendit se non paratum corrigi per doctrinam quam dubitat esse ueram, cum nullus nisi per ueritatem corrigi ualeat, & quæ dixi supra ad declarationem c. super quibusdam. de uerb. signi.

signi. de prædicante contra fidem catholicam, possunt hic applicari, nam primum quod oportet fidelem credere, est, q̄ fides christiana est uera, ut in c. firmiter credimus, de Summa Trin. si de hoc quis dubitat, nihil remanet, per quod ad aliquid firmiter credendum ualeat reuocari, & ideo taliter dubitans est hæreticus qui habet in se pertinaciam, & huiusmodi dubitatem esse hæreticum censet glo. in cap. aperte. 24. q. j. & sic intelligitur d. c. j. de hæret. de cuius intellectu ego plura alia scripsi in rubrica de hære. lib. 6. q. 13. uerbi. j. dicitur hæreticus. Si uero aliquis dubitaret de aliquo articulo speciali non notorio, extra tamen articulos fidei, nesciens illius decisionem contineri in sacra scriptura, uel concilij generalibus, iste non est statim censendus hæreticus, sed esset caute interrogandus, ostensa sibi illius articuli ueritate, & tunc si est paratus corrigi, catholicus est censendus, si uero pertinax, tunc hæreticus iudicabitur, ut dixi supra in hac quæstione, in uerbi. aut uero aliquis. Et eodem modo potest respōderi ad. c. audiuius, & c. aperte, pro contrarijs allegata. Parique modo respondetur ad illam ratiocinationem, quia loquitur quando quis dubitaret de fide, uniuersaliter dubitans illam esse ueram, uel sanam determinate, & animo deliberato in dubietate persistit æqualiter se habens ad utramque partem contradictionis: nam ut dicebat Bernardus. fides ambiguum non habet, & si habet, fides non est, & talis est hæreticus censendus, secus uero esset de illo qui de aliquo articulo extra articulos fidei dubitaret, tunc talis prima facie non est reputandus hæreticus ante ostensionem ueritatis, quia cum credat uniuersaliter fidem catholicam esse ueram, de facili possumus coniecturari q̄ ostensa ueritate erit paratus corrigi, & ideo est interrogandus ut proxime dixi. Insuper non obstat. c. inter hæresim. 24. q. 3. quia aliud est loqui de hæresi, cuius tota malitia pendet ex ipsa materia quæ asseritur, quæ non est asserenda, sicut Aristoteles dicit primo perihermenias, q̄ ab eo q̄ res est, uel nō est, omnino dicitur uera uel falsa, malum autem hæretici pendet principaliter ex uoluntate eligente eam disciplinam, ut in d. c. hæresis, quæ est contraria disciplinæ ueritatis, ideo non est simile, nec est bona consequētia dicere, in hæresi sufficit dogma falsum, ergo in hæretico, quod etiam patet a diffinitione hæresis, & a diffinitione hæretici, ut dixi supra in q. j. & ij.

40 Præterea non obstat dictū. capitulū. hæreticus. quia ibi non diffinitur quis sit hæreticus, sed Augustinus intendit assignare unum modum cognoscendi hæreticum, ut scilicet quicumque alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatusque sui gratia falsas & nouas opiniones gignit, uel sequitur censetur hæreticus, unde licet in hac positione quam ponit Augustinus primo ponatur

natur hoc nomen hæreticus antè uerbum, & ex hoc posset quis opinari, quod hæreticus sit subiectum, tamen secundum rei ueritatem hæreticus debet esse prædicatum, & id quod sequitur debet esse subiectum, & isto modo sub bono intellectu concedenda est uniuersalis formata ex uerbis Augustini, ita uidelicet, quicumque alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatusque sui gratia, animo pertinaciter defendendi, nouas opiniones, uel falsas contra fidem gignit uel sequitur, est reputandus hæreticus, præterea quod non sit diffinitio hæretici, hoc patet, quia dicit illum hæreticum, qui nouas opiniones gignit, cum etiã ille hæreticus est qui ueteres hæreses sequitur, ut puta hodie si quis damnatã Artij hæresim sequeretur hæreticus esset censendus, unde non solum qui nouas hæreses gignit, sed etiam qui ueteres imitatur hæreticus est c. j. iuncto. c. a. di. inimus. 24. q. j. Insuper si quis in sua sola credulitate contraheret hæresim male sentiendo de aliquo fidei articulo, licet non faceret principatus uel lucri causa, etiam hæreticus esset. gl. in c. cogitationis. de pœni. dist. j. glo. cõ immunitèr approbata in cle. j. de hæret. Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. j. C. de Episc. & cle.

- 41 Ultimo flicet quis nouas gigneret hæreses uel ueteres sequeretur propter lucrum uel principatum uel aliam similem causam, & animo pertinaci defenderet, ipse tamen in corde suo teneret ueram credulitatem, non esset in ueritate iste hæreticus coram Deo qui intuetur cor, sed grauissime peccaret. Verum est, quod a fidelibus, qui non habent de interioribus animæ iudicare, reputandus erit hæreticus, & tanquã hæreticus fugiendus, & quamuis postea diceret se illas hæreses minime in corde tenuisse, sed pro assequendo aliquo temporali, uel pro aliquo uitando periculo se finxisse illas hæreses assereret, non esset ei credendum, sed erit ut hæreticus tenendus, sicut in simili habes in decisione Rote. Dccclxxv. incipien. Accusatus de hæresi, & faciunt quæ dicit Bar. in sua disputatione viij. incipiente. per Italiam.
- 42 Et ad prædicta addendum est, quod inquit S. Tho. in 2. 2. quod illi qui hæresim contingunt de nouo, aliquod commodum temporale spectant, saltem principatum, uolunt enim habere sequaces, præterea hoc est commune omnibus hæreticis, quod ex superbia procedit, quæ est amor propriæ excellentiæ, quod a communi uita discedant, aut læuitate, aut peruersitate, ut in c. excommunicamus. §. ad iicimus, de hæret. unde Greg. hæretici communem sententiam habere refugiunt, ne æquales cæteris ostendatur, & quædam noua semper exquirunt, quod dum alij nesciunt, de singularitate scientiæ gloriantur.
- 43 Postremo prædicendum est secundum Alex. de Ales, quod Augustinus non posuit

posuit hoc quasi essentialè sit hæretico, sed ponit id quod frequentius accidit, frequenter enim accidit quod hæretici hoc faciunt istis de causis, ex quo ergo Aug. in d. c. hæreticus non intendebat hæreticum diffinire, ut supra fuit ostensum multifarie, non est mirum si de pertinaciã nullam fecit mentionem, quæ in diffinitione hæretici necessario requiritur, ut probatur in c. dicit Apostolus, quod est Augustini. 24. q. 3. ut late dixi supra in q. 2. & 3. Demum non obstat gl. in d. c. inter hæresim, quia licet excommunicatus, simoniacus, & similes dicantur hæretici, & pertinaciã in eis non requiratur, tamẽ huiusmodi dicuntur hæretici largo sumpto uocabulo, nos uero loquimur in hac quæstione de hæretico propriissime sumpto, unde contrariis non obstantibus, habes quod ad constituendum hæreticum requiritur pertinaciã uera uel a iure præsumpta, ut in d. q. 3.

S V M M A R I V M.

1. *Pertinaciã hæretici conuincitur multis modis.*
2. *Pertinaciã a iure præsumpta in hæretico.*
3. *Hæretici manifesti qui sunt.*
4. *Hæreticus non excusatur si odio uel amore aut ambitione hæreticus factus est.*
5. *Ambitionis peccatum tripliciter potest contingere.*
6. *Metus mortis uel cruciatus excusat ab hæresi.*
7. *Vis præcisa excusat quem ab hæresi.*
8. *Metus mortis non excusat a peccato quo ad Deum.*
9. *Dauid comedens panes propositionis, & Sanson se ipsum occidens non peccauerunt.*
10. *Vis conditionalis sicut non impedit carã eteram, ita uidetur, ut etiam non impediãt hæresim contrahi, argumentatur subtiliter.*
11. *Idolatrias nesci quid sit.*
12. *Pertinax hæreticus est qui dicit nouum, uel uetus testamentum esse falsum.*
13. *Hæretici Manichei uetus & partem noui testamenti respuebant.*
14. *Falsum Christus & apostoli dicere non potuerunt.*
15. *Laycus illiteratus excusatur ab hæresi, secus si sit theologus.*
16. *Pertinax hæreticus est qui dicit Ecclesiam uniuersalem errare uel errasse.*
17. *Ecclesia in ijs quæ sunt fidei errare non potest.*
18. *Concilium generale in ijs quæ sunt fidei errare non potest.*
19. *Papa determinans aliquid tanquã Papa circa fidem non potest errare.*
20. *Papa determinans aliquid in ijs quæ sunt fidei tanquã Papa cum assensu dominorum*

- dominorum Cardinalium errare non potest.
21. Papa seu concilium generale extra ea quae fidei sunt errare potest.
 22. Ecclesia an errare possit in ijs quae sunt facti.
 23. Ecclesia an errare possit in ijs quae sunt iuris.
 24. Papae multi haeretici fuerunt non tanquam Papae sed tanquam homines.
 25. Familiaritas cum haereticis non facit quem haeticum.
 26. Idiota qui non tenetur credere explicite fidem catholicam dicens Ecclesiam posse errare non est haeticus iudicandus.
 27. Articulus fidei maior omnium est Ecclesiam sanctam non posse errare.
 28. Concilium generale representat Ecclesiam cui standum est.
 29. Concilij generalis congregatio est multum utilis & necessaria Ecclesiae.
 30. Haeticus pertinax est negans ea quae publice praedicantur in Ecclesia, puta quod Christus non fuit crucifixus.
 31. Scire quis praesumitur quae publice dicuntur.
 32. Ignorantia an probetur per iuramentum.
 33. Asserere non licet contrarium illius quod quis tenetur scire.
 34. Rusticus non excusatur in ijs quae publice praedicantur in Ecclesia.
 35. Peritus errans in articulo fidei etiam non diuulgati pertinax haeticus est.
 36. Haeticus non est qui paratus est corrigi de assertionem contrarij alicuius articuli contenti in symbolo fidei quem uerisimiliter poterat ignorare.
 37. Haeticus pertinax est qui negat articulum diuulgatum, etiam si sit paratus corrigi, admittitur tamen ad misericordiam si redierit.
 38. Haeticus pertinax est qui negat assertionem aliquam catholicam quam antea fuerat confessus.
 39. Opinio Bar. in Leos. de fals. ff. quomodo intelligatur.
 40. Ignorantia non potest allegari ab eo qui semel asseruit aliquam assertionem catholicam, si postea illam neget.
 41. Praesumptio uiolenta de haesi est contra illum qui primo asseruit assertionem catholicam, postea negauit.
 42. Haeticus est asserens aliquid contra prophetas, Euangelistas seu Epistolas Pauli.
 43. Haeticus est qui sacra scriptura aliquid abstulerit uel addiderit.
 44. Primum & secundum genus catholicae ueritatis est, non discedere ab ijs quae in sacra scriptura dicuntur, uel per relationem succedentium ab apostolis perueniunt, licet in sacris scripturis non inueniantur inserta.
 45. Multa omissa ab Euangelistis apostoli suppleuerunt facto uel uerbo, quae non reperiuntur scripta.
 46. Ecclesiae auctoritas multum ualet, etiam quod in sacra scriptura non inueniatur

- natur scriptum quod ipsa statuit.
47. Doctorum sanctorum dictis non est adeo standum quin liceat illis contradicere.
 48. Consequentia non tenet, Augustinus & alij doctores etiam sancti hoc dicunt, ergo est uerum.
 49. Haeticus non est qui tenet contra doctrinam sancti Augustini & similia doctorum.
 50. Veritas infallibilis non est in scriptis Augustini, Ambrosii, Hieronymi, & similia.
 51. Discordant in pluribus doctores sancti ad inuicem, ideo eorum dicta non continent infallibilem ueritatem.
 52. Veritas infallibilis est in sacra scriptura, cui est omnino standum.
 53. Haeticus non est qui contradicit dictis sanctorum doctorum.
 54. Haeticus pertinax dicitur qui deprehensus in haesi non uult reuocare errorem suum.
 55. Haeticus deprehensus a iudice, correctus an debeat statim reuocare errorem suum.
 56. Episcopus uel inquisitor debent ostendere accusato de haesi quod sua opinio sit erronea.
 57. Haeticus correctus etiam a priuato debet reuocare errorem suum.
 58. Haeticus quando monetur ut desistat ab errore debet legitime moneri.
 59. Episcopos & inquisitores monet quid debeant facere in monendo haeticos ut desistant ab erroribus.
 60. Haeticus pertinax est qui inducit aliquem ad haesim, uel ut haesim non relinquat.
 61. Modum nouum conuincendi aliquem de pertinacia, intellige cum moderate.
 62. Consulens punitur plus quam faciens.
 63. Haeticus ut non possit capi impediens punitur uti fautor.
 64. Fautor haeticorum seu auxiliator seu defensor in quibus peccant.
 65. Pertinax haeticus est qui aliquem cogit abiurare fidem catholicam.
 66. Abiurare quid significet.
 67. Disputantes maxime colerici si dicunt aliquam assertionem haeticam esse catholicam an sint puniendi tanquam haetici seu temerarij.
 68. Disputantes excedunt metas loquendi & multotiens incurrun haesim.
 69. Disputantes tenentes aliquam assertionem haeticam pro catholica cum malenconia & ira quomodo sunt puniendi.
 70. Fautor & defensor haeticorum est qui impugnat inquisitores ne con-

tra eos procedant.

- 71 Defensor catholice ueritatis quis est.
- 72 Hæreticus pertinax est qui non uult se subijcere iudicio Ecclesie.
- 73 Intellectus & practica. c. cum contumacia. de hæreti. lib. 6.
- 74 Hæreticus pertinax non est qui non cedit cuilibet dicenti suam propositionem esse hæreticam.
- 75 Nunciatio facta alicui non stringit si non fiat testibus uel scriptura.
- 76 Hæreticus quis potest esse in foro conscientie, sed non in foro Ecclesie.
- 77 Hæreticus si corrigatur a peccato, statim desistere debet, alias pertinax est.
- 78 Errantem ab errore debemus reuocare.
- 79 Hæreticus pertinax est qui protestatur se nunquam reuocaturum, si tamen se reuocauerit, Ecclesie reconciliatur.
- 80 Legem quis sibi non potest imponere quin liceat ab ea discedere.
- 81 Peccator si conuertatur, Deus ei miseretur.
- 82 Hæreticus est pertinax qui prohibet catholicam ueritatem predicari.
- 83 Pertinax hæreticus est qui uouos errores gignit.
- 84 Hæreticus pertinax est qui iubet assertiones hæreticas predicari & catholicas prohiberi.
- 85 Ommittere & committere par delictum est in prosecutione hæreticorum.
- 86 Hæreticus est pertinax qui usque ad mortem perseuerat in errore, & non fuit Ecclesie reconciliatus.

TRIGESIMA QVAESTIO.

I Rigesimo + quarto qui sunt modi quibus potest aliquis de hæresi accusatus de pertinacia conuinci, & ad prosecutionem huius quaestionis præsupponendum est quod dixi supra in q. 2. hoc est, quod sit pertinacia, & quod duplex est pertinacia. scilicet exterior & interior, quo præsupposito, subiecto multos modos conuincendi de hæresi accusatum de pertinacia, & quibus non erat mentis meae enarrare modos conuincendi aliquem de pertinacia, sed quod sola remissione essem contentus, ut dixi supra. q. 3. nihilominus tamen quia plures alij modi occurrunt addendi positi a doctoribus, consentaneum duxi hos modos pertractare, prout breuiter commodiusque uidebitur.

2 PRIMVS + Igitur modus conuincendi de pertinacia accusatum de hæresi est ex iuris præsumptione, quia a iure disponitur aliquem ut hæreticum damnandum, ut patet in transeunte, uel redeunte ad ritus Iudæorum, qui tanquam hæretici condemnantur in c. contra christianos, de hære. li. 6.

Item

Item si suspectus de fide citatur, ut de fide ueniat responsurus, & non comparet, & excoicatus stetit in excoicatione per annum, tunc ut hæreticus uenit damnandus. c. cum contumacia, de hære. li. 6. Item si quis deficit in purgatione canonica sibi indicta ob suspicionem hæresis contra eum resultantem ex dictis testimoniis, uel alias, ut hæreticus damnatur. c. inter sollicitudinem. de purga. cano. dixi plura circa hoc in meo consilio. xj. incip. super dubio. Item si quis deprehensus fuerit in hæresi, & nolit redire ad gratiam Ecclesie, ut hæreticus traditur iudici seculari pena debita castigandus. c. ad abolendam. in pri. uers. nisi continuo. de hære. Idem est censendum de eo qui est de hæresi suspectus, si ad arbitrium episcopi iuxta considerationem suspicionis, qualitatæque personæ propriam innocentiam non monstrauerit, ut in d. c. ad abolendam. §. qui uera. iuncta declaratione quæ traditur in c. excoicamus. §. qui autem. co. tit. de hære. Item ut hæreticus damnatur, qui relabitur in hæresim abiuratam, uel aliam similem hæresim abiurauit. d. c. ab abolendam. §. illos quoque. c. super eo, & c. Accusatus. §. cum uero. eo. tit. li. 6. Item ut hæretici damnantur omnes illi qui comprehenduntur in. §. ille quoque; d. c. Accusatus. Idem dicendum est de illis qui in articulo mortis petierunt hæreticos consolatores. c. filij, uel hæredes, de hæreti. li. 6. ij enim qui ut hæretici damnantur præsumuntur a iure pertinaces, alias non damnarentur ut hæretici, quia de ratione formali hæretici est pertinacia, ut dixi supra. q. 2. & 3.

3 SECVNDVS + MODVS Conuincendi aliquem de pertinacia est, quando a iure appellatur hæreticus manifestus, quia alias non esset hæreticus, nisi esset pertinax. Et sunt manifesti hæretici, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt hæreticorum errorem, uel qui coram prælatis suis conuicti sunt de hæresi, uel confessi, uel ab eis sententialiter condemnati de hæretica prauitate, ut est textus in c. super quibusdam. §. j. de uerb. sig. de cuius intellectu plura dixi supra in proxima. q. unde cum quis facto uel uerbo monstrat se non firmiter credere fidem christianam esse ueram, & sanam, sed dubiam, uel ad sectam aliam se conuertit, faciens se circuncidi, uel Mahometum adorare, talis iudicandus est hæreticus manifestus sine ulteriori examine, & tantumquam hæreticus pertinax condemnandus, ita dicunt Ochā, in suo dialogo, & Ioan. de Turre Crema. in tracta. de potestat. Papæ. li. 4. c. xvj.

4 Et hæc + loca habent et si quis fuerit ductus amore, uel odio, cupiditate, uel ambitione ad prædicta committendum, quia pro nihil horum debet quis crimen, maxime hæresis, perpetrare, pro quo facit. c. hæreticus est. 24. q. 3. ij enim modis peruertitur iudicium humanum. ca. quatuor modis. xj. q. 3. amor non excusat a delicto, ut de dante poculum amatorum

scribitur. l. 3. §. adiectio. ff. ad. l. Corne. de Sicca. l. si qd aliquid. §. qui non. dū. ff. de pœnis, licet nihil sit furore amoris uehemētius, quem refrenare philosophiæ est. §. illud quoq; uerf. nouimus etenim. in auth. quib. mod. natu. filij effi. legi. coll. 6. & in hoc errauerunt multi sapientes, ut Aristoteles, & iuriscōsultus Appius Claudius, q̄ captus fuit amore cuiusdā uirginis. l. 2. §. & cum placuisset. ff. de ori. iur. salomon ēt asiduitate & conuersione mulierū adorauit idola, & eis tēplū ædificauit. c. salomō. 3. 2. q. 4. unde philosophus. 7. eth. inqt. ira enim & cōcupiscentia uenereorū manifeste & corpus transmutāt, & insanire faciunt, ut refert Albe. de Ro. sa. in l. unica. C. de sena. conf. claudiano. & odio alterius q̄s non debet p̄grauari. l. si quis in suo. C. de inoff. test. c. nō debet. de re. iur. li. 6. & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit ei pariter homicida demōstratur. c. homicidarum. de pœ. dist. j. facit. c. homicidiū. ca. dist. & Ioā. j. qui odit fratrem suum homicida est. cupiditatem intellige quæ consistit in p̄mio uel expectatione p̄mii. ca. 1. de re iud. lib. 6.

- 5 Ambitio † aut̄ semper est peccatū, quod tripliciter cōtingit, uno modo, q̄n̄ quis appetit honorē de excellentia quā non habet, Secūdo, q̄n̄ honorē cupit non referendo ad Deū. Tertio, q̄n̄ honorē quem habet nō refert ēt ad utilitatē aliorū, ut scribit. s. Tho. in 2. 2. q. 131. art. j. si ergo nō licet amore uel odio, cupiditate uel ambitione alia crimina cōmittere, ut patet per p̄dicta, multo minus hoc crimē h̄resis, quod est maximū peccatorum, ut tradit Card. de Turre Crema. in c. quid autem. 2. 4. q. 3.
- 6 Sed in hoc † secundo modo conuincendi aliquem de prauitate h̄retica est aduertendū, q̄ accusatus de h̄resi potest excusari ab h̄resi, & a pertinacia, quo ad factum h̄reticale in duobus casibus, primus est, si q̄ forsan captus ab infidelibus, uel h̄reticis, metu mortis actum h̄reticalem commiserit, puta si pro morte euitanda quis adorauerit Mahometū, uel passus fuerit se circumcidi, uel ad ritus iudæorum, uel Mahometi trāserit, uel redierit, licet peccatum mortale commiserit, excusandus est t̄n̄ ab h̄resi, & pertinacia, hoc enim modo excusabatur Papa Marcellinus, nec fuit iudicatus h̄reticus a concilio generali ad hoc congregato, licet ipse uoluntarie seipsum abdicauerit a Papatu. c. nunc autem. 2. 1. di. prout tradit Deci. in consi. clj. maximi ponderis. col. 4. peccauit tamē ipse Marcellinus mortaliter, quia fecit contra legem Dei exodi. ca. xx. ubi Deus loquens de sculptilibus, & imaginibus dicit, non adorabis ea, scilicet exterius, neque coles, scilicet interius, ut ibi exponit gloss. unde peccatum est, idolis exteriorem, uel interiorem, cultum exhibere propter quæcunque, prout late ego prosequurus sum hanc materiam. in rub. de h̄ret. lib. 6. q. 13. nu. 67. incipien. accedit &c.

Secun-

- 7 Secūdo † casus excusationis est, si quis absoluta siue p̄cisa coactio ne coactus fuerit actum h̄reticalem committere, puta quia ligatus & renitens circumciditur, uel eius genua per vim ab alijs flectuntur ante idola, uel Mahometum, & sicut dicitur absoluta coactio, cum quis renitens, inuitus, reclamans fertur ad fontem, & cum uerborum prolacione immergitur, & talis non recipit sacramentum baptismatis, ut argu. in cap. sacris. quod metus. causa. ut est tex. in c. maiores. §. item quæritur. uerfic. ille uero. de baptis. & glo. iuncto tex. in cap. contra christianos. de h̄reti. libr. 6. sic pariter dicendum est hunc passum uim p̄cissam, & absolutam, non abnegasse Christum seu baptismum, quia contrariorum eadem est disciplina. l. 1. cum alijs. ff. de ijs, qui sui. iur. sunt, iste enim dicitur potius pati, quàm agere, & ideo non peccat mortaliter, ut probatur in d. c. sacris.
- 8 Circa † tamen primum casum est aduertendum, in quo dico, quod ille qui mortis metu abnegat fidem, nō est censendus h̄reticus, licet mortaliter peccet, intellige in propria materia, uidelicet quādo sumus in ijs, quæ sunt prohibita de lege naturæ, uel de lege diuina, etiam q̄ esset talis metus qui caderet in constantem uirum, non enim excusat a peccato operationem ab huiusmodi legibus uel altera earum prohibitam, cum sit omnino mala & non excusanda, quod probatur in d. c. sacris. in uerbo attenuet. quod met. caus. ubi metus diminuit culpam sed non excusat, & pro hoc dicit Aristot. in 3. ethicorum, propter quæcunque durissima, non est turpe quid agendum, & propterea machabei propter metum mortis illatum noluerunt comedere carnes suillas, quinimo passi sunt ob hoc mortem. primo Machabeorum. 6. cap. ratio est quia secundum Aristot. in 3. ethi. & Grego. Nicenum in libro de homine, huiusmodi quæ per metum aguntur sunt mixta ex uoluntario, & inuoluntario, id enim quod per metum agitur, in se consideratum non est uoluntarium, sed fit uoluntarium in casu, scilicet ad euitandum malum quod timetur. dicit. S. Tho. in 1. 2. q. 6. art. 6. q̄ si quis recte cōsideret, magis sunt h̄modi uoluntaria q̄ inuoluntaria, ut ibi per eum, & propterea dicit. l. si mulier. §. si metu. ff. quod met. cau. q̄ adiens h̄reditatem per metum h̄res efficitur, quia coactus uoluit, & ibi notat glo. q̄ uoluntas coacta uoluntas est, quod habet locum in rebus propriis, secus in rebus quarum coactus habet administrationem. l. j. in fin. ff. de auth. tut. ut dicit Bal. in rubri. de contro. inuestituræ. in fi.
- 9 Ad p̄dicta † etiam facit quod inquit Ioannes de Gerson. q̄ nulla necessitas excusat in ijs quæ sunt de lege diuina, nec obstat q̄ David metu mortis, quæ ex necessitate naturæ, si non comedisset, sibi imminēbat, co-

medit sine peccato panes propositionis. i. Regū. c. 21. vbi licet non dicatur, q̄ de illis comederit Dauid, Christus tamen hoc declarauit Mathæi. 12. quia dicit præfatus Gerson Dauid habuisse ex reuelatione, ut comederet illos panes propositionis, ex quo laycos panes non habebat, sic est Sanfon qui seipsum cum hostibus ruina domus oppressit excusatur ob diuinam inspirationem, ut inquit Augustin. de ciuitat. Dei. libro primo. capitulo. 21.

10 Et si † dicatur, q̄ sicut vis conditionalis non impedit impressionē characteris, ut in c. maiores. §. item quæritur. de baptismo, ita a contrario videtur dicendum, q̄ abnegatio fidei, & sic hæresis contrahatur ab illo qui metu conditionali, uel causatiuo transit ad ritus paganorum, uel iudæorum, aut cultum idolorum, seu ad negandum fidem Christi, per regulā, cuius consensus in construendo requiritur eiusdem etiam in dissoluen-do interuenire debet. in auth. contra si filii. C. de repudi. in l. nihil tam ruralis. ff. de regu. iur. c. 1. extra eo. tit. Ad hoc dico, q̄ prædicta non habent locum in spiritualibus, quæ facilius construuntur, quàm destruantur, ut est tex. in c. inter corporalia. iu princip. de translatio. & ideo matrimonium licet consensu contrahatur. c. cum locum. de sponsa. c. sufficit. 27. q. 2. tamen contrario consensu dissolui non potest, immo nullo modo, quia quos Deus coniunxit homo non separet. c. 2. de translatio. præ lato. capitu. ex parte. de conuersi. coniugato. & idem est in baptismo, & ordine, in quibus character imprimitur spiritualis, ideo contrarius consensus illum delere non potest, ut scribitur per glo. & docto. in ca. 1. de reg. iur. Præterea in casu d. §. item quæritur. idcirco non succurritur metum passo conditionalem, quia character ille est indelebilis, & ideo non posset ibi esse retro actio, nec debet, maxime cum sit coactus, & inuitus ad meliora, argu. eorum quæ notantur in c. cum dilectus, quod met. causa, ut scribitur. in d. §. item quæritur, quæ non militant in eo qui metu conditionali abnegat fidem Christi, uel transit ad ritus alterius sectæ, quia cū non habeat errorem in intellectu, nec pertinaciam, non est dicendus hæreticus, nec ex quo non habet liberam operationem potest dici apostata, ut notatur in d. c. contra christianos, & satis probatur in l. 1. & 3. C. de aposta. & sicut inuitatus ad deteriora potest restitui per actionem quæ met. causa. d. c. cum dilectus. ca. super hoc. de renuncia. quia scribit Ray. de penna forti. q̄ uox prætoris dicentis, quod metus causa gestum est ratum non habeo, de qua. in l. 1. ff. quod met. causa, est uox Dei, quam posuit in ore prætoris, refert Bal. in rubr. de contro. inuesti. in fi. & peccatum quod incurrit talis uim conditionalem passus, est forsitan ex inconstancia quam habuit circa fidem.

Quia

11 Quia † potius moriendum est q̄ idolatricis uesci. cap. sicut satius. 32. q. 4. facit cap. si de area. 26. q. 2. scribit Card. de Turre Crema. in ca. nunc autem. 21. distin. intellige dando honorem idolo, cui est immolatum, quia sic illis uesci est idolatrare, quod est grande peccatum & magis uitandum quàm mors corporalis, quia ut inquit Phi. 3. ethi. ante est moriendum quàm turpe committendum. Propterea laudantur sancti martyres qui pro fide uicerunt regna cælorum, qui pro Christo passi & mortui noluerunt idolis immolare, hæbreorum. xj. & confessio fidei est necessaria ad salutem, pro loco & tempore, quando scilicet per dimissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo. Paul. ad Roma. x. corde creditur ad iusticiam, ore autem fit confessio ad salutem, scribit San. Thom. in 2. 2. quæst. 3. arti. 2. & Augusti. de Auco. in tractatu de potestate Papæ. q. v. art. 2. Si uero quis extra metum mortis aliquid assereret, uel faceret, quod esset hæreticum, etiam si diceret se credere & tenere quod sancta mater Ecclesia tenet & credit, ut hæreticus esset iudicandus. capitulo. contra Christianos, de hæretic. libro sexto. & late habetur in decisione Rotæ. Dccclxxv. incipiente Accusatus de hæresi.

12 TERTIVS † MODVS Conuincendi aliquem de pertinacia. est, quando diceret aliquam partem noui uel ueteris testamenti falsum continere, uel a catholicis non esse recipiendam assereret, hic enim hæreticus pertinax esset cēsendus, & fuit unus de erroribus hæreticalibus Manicheorum, qui respuebant uetus testamentum, quod reprobatur in ca. qui Episcopus. xxij. distinctio. patet etiam per Paul. ad Romanos 7. dicentem de testamento ueteri, lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, ergo lex uetus non debet respui tanquam mala.

13 Et licet † uetus testamentum non sit obseruandum secundum literam, quo ad legalia, quæ umbram futurorum continebant, sicut dicam infra, uide in pontificali in coronatione Papæ, quando Iudæi ueniunt obuiam ad Papam in monte Iordano, quibus Papa respondet, nihilominus est honorandum quo ad omnia contenta in eo, quantum ad authoritatē ueritatis, unde Christus in Euangelio, & Apostoli in Epistolis usi sunt frequenter testimonijs & authoritatibus legis, & prophetarum ad suam confirmandam ueritatem, ut patet sacram scripturam intuenti, unde isti manichei respuentes authoritatem, & ueritatem ueteris testamenti, Christo & apostolis qui uetus testamentum induxerunt in testimoniū ueritatis, quæ prædicabāt, plene aduersabātur, & illos calūniari uidentur de falsis testimonijs, quæ impiū est, error eorū ostenditur impius, quia scripturā, quæ

Bb 4 Christus,

Christus, qui ueritas est acceptat, & inducit in testimonium, illi stulti & hæretici respuunt. nūquid Christus dicit Ioan. 5. si credideritis Moysi, crederetis utique & mihi, ille enim de me scripsit, item dicti manichei non recipiebant totum nouum testamentum, tanquam in aliqua sui parte falsum continens, ideo hæretici sunt iudicati, cum tota sacra scriptura uerum contineat, & in nulla sui parte falsum habeat, est enim candor lucis æternæ, speculum sine macula scilicet erroris uel falsitatis, & contra hos hæreticos inuehitur Aug. in lib. de moribus Ecclesiæ, inquit, dicere in sacra scriptura aliquod falsum contineri, quid hac uoce impudentius? quid scœlestius? nisi simulacrorum cultores Christi nomen odientes ista ausi sunt dicere.

14 Insuper † in nouo testamento, aut loquitur Christus, aut Apostoli, Christus cum sit ueritas & uita Ioan. 4. falsum dicere non potuit, Apostoli etiam non, cum Spiritu Sancto loqui fuerint, secundum illud Mathei. x. nō estis uos qui loquimini, sed Spiritus patris uestri qui loquitur in uobis, & Ioan. 16. cum uenerit ille Spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, hinc beatus August. ad Hierony. scribens ait, Ego solis libris scriptorum, qui canonici appellantur didici hunc timorem, scilicet reuerentialem, honoremque deferre, ut nullus eorum scribendo errare audeam credere, ut habetur in capitulo. Ego solis. nona. distinctione.

15 Postremo si † nouum testamētum in aliqua sui parte falsitatem contineret, non maneret aliqua sui parte stabilis autoritas. c. si ad scripturas. distin. 9. sicut si aliquid falsitatis reperiretur in instrumento, totum redditur suspectum, nec ei creditur. l. 2. in fi. ff. de fide. instrum. Ab hoc modo conuincendi aliquem de hæresi & pertinacia excipitur laycus illiteratus uel simplex, qui nesciret quid per nouum, uel uetus testamentum importetur, & seductus ab alijs dicat nouum uel uetus testamentum, uel aliquam partem recipi non debere, firmiter tamen crederet totam fidem Ecclesiæ esse recipiendam. arg. c. dicit Apostolus. 24. q. 3. facit quod inqt Inn. in rubr. de Summa Tri. est ergo diligenter examinandus, & de ueritate informandus, & si post informationem debitam, non se corrigeret, esset, ut hæreticus pertinax iudicandus. arg. c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. quia sacre scripturæ non posset subesse falsum ratione emanationis seu originis, quia ex reuelatione est, Spiritu enim Sancto inspirati loqui sunt Dei homines. 2. Pe. j. & lob. 13. Spiratio Dei omnipotentis Dei est, & Eccle. primo, foris sapientiæ uerbu Dei in excelsis, tenentes ergo pertinaciter assertiones contrarias sacre scripturæ, in propria uerboru forma, siue contrariu ex sacra scriptura in necessaria seu formali cōsequētia deducatur, hære-

hæretici sunt censendi, & assertiones hæreticæ sunt, ut pro loquutus sum supra in q. 5. Et ex dictis in hoc tertio modo pōt inferri corollarium. q. Theologus, & in sacris literis exercitatus legendo, & considerādo eas, est obligatus certa, & explicita fide tenere, & nullatenus dubitare de multis, de quibus simplex, & idiota requisitus rationabiliter, si non pertinaciter, dubitaret, ut q. Thobias habuerit canem, uel Aaron barbam, uel arca testamenti de pilis capraru cooperturam. Ita inquit Ioan. de Gerfo. in prima parte alphabeto. 14. Facit quod apud Mathe. dicit Christus, donec transeat cœlum & terra iota unum, aut apex unus non præteribit a lege donec omnia fiant. & Lucæ. 16. facilius est cœlum & terram præterire, q. de lege unū apicē cadere, Deus em̄ nō pōt esse author mēdacij Psal. 144. Fidelis Deus in oībus uerbis suis, & Deut. 7. ipse est deus fortis & fidelis.

16 QVARTVS † MODVS Conuincendi aliquē de pertinacia est si crederet, uel teneret uniuersalem Ecclesiam errare, uel errasse, ex quo cepit Ecclesia christiana congregari, licet credat fidem christianam traditam a Christo, & ab Apostolis eius, in nulla parte sui mendacium continere, talis enim, ut dicunt aliqui, non est examinandus, an paratus sit corrigi, sed eo ipso q. tali a uerba dicit est prinax reputāndus. ita dicebat Ochā, & Card. de Turre Cre. sequit. Ad hunc modū conuincendi aliquem de pertinacia, ultra doctores, uidetur mihi q. sint dandæ aliquæ declarationes.

17 PRIMA † EST, q. uniuersalis Ecclesia, quæ ex congregatione fidelium omnium constituitur. c. in Ecclesia. de consecra. dist. j. in ijs quæ sunt fidei errare non potest, quia Christus orauit pro ipsa Ecclesia, ut non deficeret c. maiores. in prin. de baptismo. c. a recta, & c. pudēda. 24. q. j. unde impossibile est, q. uera fides Christi remaneret in uno solo, ita q. uerū est dicere, q. fides non deficit in Ecclesia, sicut ius uniuersitatis potest residere in uno solo, ut notatur in c. gratum. de postu. prælato. traditur in l. sicut. ff. quod cuiusque uniuersi. quod patuit post passionem Christi, nā fides remansit duntaxat in Beata uirgine, quia omnes scandalizati sunt, & relicto eo fugerunt. Matthæi. xxvj. prout fuerat prophetatum ab Esa. lxiiij. inquitente. torcular calcui solus, & de gentibus non erat uir mecum, ut ibi exponit gloss. interlinearis, ubi dicit Dominus Vgo. Cardinalis, quod sola Beata mulier, & uirgo mater eius cum filio suo patiente fidelis extitit. & permansit. quod significatur per candelam quæ in tribus diebus tenebrarum hebdomadæ sanctæ non extinguitur, ut dicit Guilielmus Durandi, in suo rationali diuinorum officiorum, in rubrica de quinta feria, & tamen Christus ante passionem orauerat pro Petro, ut non deficeret fides sua, ergo non dicitur deficere, nec etiam errare, si remaneret fides in uno solo, & forte hinc dicit gloss. in capitulo. quamuis.

quamuis. xxj. dist. q. ubi sunt boni, ibi est Ecclesia Romana, ita dicit Abbas in cap. significasti, colum. 2. de electio. est ergo prima declaratio, q. iste modus intelligitur de uniuersali Ecclesia aliquid dicente uel statuente in iis quæ sunt fidei, q. errare non possit, Vnde credens uel asserens uniuersalem Ecclesiam errare uel errasse, de pertinacia conuincitur, sine ulteriori progressu, & in hoc uidentur omnes conuenire, quia talis credulitas uel assertio contradicit sacræ scripturæ aperte, & catholicæ ueritati prout late dixi supra in q. v.

18 **SECUNDA** † **DECLARATIO** est, q. idē modus cōuincendi aliquem de pertinacia habet locum si quis crederet aut assereret uniuersale concilium in ijs quæ sunt fidei errare posse, intelligendo de uniuersali concilio plenario. in quo cum Ecclesiæ patribus, Romanus pontifex eorum caput & princeps unanimi consensu, & autoritate concurrat, & hoc concilium generale siue uniuersale plenarium errare non potest in ijs quæ fidei sunt, ut multis fundamentis probat Card. de Turre Crema. in sua summa Ecclesiæ. lib. 3. capitulo. 58. quicquid contra hoc senserit Ocham in suo dialogo. Quod potest ultra dicta per eum confirmari hoc medio, ille non potest errare in fide cuius assertio uel determinatio non potest reuocari in dubium, sed determinatio cōcilij generalis in materia fidei non potest in dubium reuocari. cap. maiores. 24. q. j. ubi dicitur non esse retractandum quod semel concilium generale statuit contra unamquamque hæresim, & melius hoc exprimitur in l. nemo. C. de Summa. Trin. ergo & c. maior de se patet, & hoc sufficit, ut credendum sit, q. errare non possit. Item Ecclesia regitur Spiritu Sancto, qui est Spiritus ueritatis, hoc enim promisit Christus discipulis suis Ioan. 17. cum uenerit ille Spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, & ideo conciliū generale in ijs quæ sunt fidei errare non potest, ut scribit Iacobus Alama. in 3. sententiarum. dist. 28. q. j. circa fi.

19 **TERTIA** † **DECLARATIO** est, q. ea quæ prædixi de uniuersali Ecclesia, uidentur etiam habere locum in decisis, & determinatis a summo pontifice tanquam pontifice circa ea quæ sunt fidei, in quorū decisione errare non potest, si aliquid ad fidem spectans determinaret auctoritate iudiciali, non autem personali, & hoc uidetur comprobari ex decreto Hieronymi in cap. Hæc est fides. 24. q. j. iniquentis, si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpate uoluerit, se imperitum, uel maluolum, uel etiam non catholicum, nō me hæreticum comprobabit, manifeste in ijs uerbis Hieronymus censet, q. ex approbata fidei confessione a Papa, aliquis obfistens non catholicus & sic hæreticus iudicatur, & ibi sic concludit Card. de Turre Crema. &

pro-

probatur in d. c. maiores. in principio, & hanc conclusionem multis fundamentis confirmat d. Card. Thomas de Vio, in ij. parte suæ apologiæ. cap. 13. & 14. ubi respondet fundamentis Ocham & aliorum contrariū sentientium. Sed quia aliqui nimis animose defendunt, q. non est necessario credendum determinatis a summo pontifice, ideo non audeo dicere, aliquem de hæresi & pertinacia conuinci, credentem uel asserentem summum pontificem cum suo collegio cardinalium in ijs quæ fidei sunt errare posse, putarem tamen esse ualde temerarium & castigatiōe dignum asserere contrarium, cum esset in depressionem tantæ maiestatis, arg. cap. j. de maledicis, cuius apex aut sanctum facit, aut sanctum inuenit. cap. non nos. 40. distin. Et dicunt aliqui, quod quando quæstio est de fide, huius materia est ad summum pontificem deferenda, non ut ferat sententiam, sed ut concilium congreget, & concilium indefectibiliter sententiabit.

20 **EGO** † **TAMEN** salua determinatione S. R. E. tenerem, semper standum esse determinationi summi pontificis circa ea quæ in causis fidei ipse auctoritate sui officij, cum Reueren. dominorum Cardinalium senatu decideret, & non posse tantam sanctitatem in ijs errare, quia specialiter Petro eiusque successoribus dictum est a Christo, orauit pro te Petre ut non deficiat fides tua, ut in d. cap. maiores. intelligendo de errore iudiciali, secus de errore personali, quia ipse Papa hæreticus potest esse, & de hæresi damnari potest, prout multi pontifices hæretici fuerunt. ca. si Papa. 40. dist. ibi, a nemine iudicandus est nisi deprehendatur a fide deuius, ut late tradit Deci. in consi. 151. maximi ponderis, colum. ij. & dixi in repetitione cap. j. de hæreticis. lib. 6. q. 16. & August. de Anch. in tract. de potestate Papæ. q. quinta. arti. j. scribit aliquid Abbas in c. significasti. colu. ij. de elect.

21 Si uero † essemus extra ea quæ fidem tågunt & bonos mores, ut inquit Card. in c. Anastasius. xij. dist. concilium generale siue Ecclesia uniuersalis errare potest, sicut alias errauit super matrimonium contrahendū inter raptorem & raptam, & dictum Hieronymi melius sentientis fuit prælatum statuto concilij, ut probatur cap. placuit. 36. q. ij. ubi a concilio generali apud Aquisgranum, erat prohibitum matrimonium inter raptorem & raptam, sed auctoritas Hieronymi contrarium sentientis præualuit dictum matrimonium legitimum esse decernentis in cap. tria. ca. cau. & q. & hodie est approbatum dictum Hieronymi in c. cum causa, & cap. si. de rapt. & forsam innitebatur diuus Hieronymus auctoritate sacræ scripturæ super matrimonio raptoris & raptæ, & ideo fuit prælatum eius dictum determinationi dicti concilij generalis ut traditur in c. j. xx. dist.

Et

Et hoc habet locum, siue in concilio generali, siue in uniuersali Ecclesia, quia eadem est ratio, ut in ijs errare possit, ut dicit Deci. in d. c. significasti, col. ij. uersu. sed ista resolutio.

- 22 Præterea dicta uniuersalis Ecclesia siue concilium generale errare potest in ijs quæ consistunt in facto, puta excommunicando aliquem, qui non erat excommunicandus ex causa latenti, ut est tex. in c. a nobis. ij. de sentent. excommunicata. & ibi scribit Abbas. facit. c. j. de consti. lib. 6. & in hoc errore facti peritis simi falluntur, ut est glo. in l. 2. ff. de iur. & facti. igno. ita concludit Henri. Boich. & Fely. in dicto. capitulo. a nobis. & in cap. uenerabili. de testibus, ubi tradit an possit errare in canonizatione sanctorum.
- 23 Dicit tamen Henri. Boich. in d. c. a nobis, quod Ecclesia non potest errare in ijs quæ sunt iuris, & pro hoc allegat illud Luca. xij. Ego orauit pro te Petre, ut non deficiat fides tua, ut refertur in §. j. xx. dist. & in d. cap. maiores. in prin. de baptis. quæ autoritas, ut dixi, fuit intellecta in ijs quæ sunt fidei, prout omnes dicunt. Quod autem extendatur ad ea quæ sunt iuris, ad minus positui, satis ambigendum est, per ea quæ dixi, quod concilium generale errauit super matrimonio raptoris & raptæ.
- 24 De Papa tamen, considerando eius personam, non autem iudicalem potestatem, quod errare possit etiam in ijs quæ sunt fidei multis autoritatibus, & exemplis comprobari potest, ut proxime dixi allegando. d. ca. si Papa, fuerunt quidē multi, maxime pontifices, hæretici, Primus fuit Marcellinus, qui contra fidem errauit, idola adorando. c. nunc autem. 2. 1. dist. & licet non errauerit in mente prauitati hæreticæ adhærendo, ex quo tamen facto negauit Christum, dum renuit se confiteri christianum, idolatriæ crimen commisit, non ideo tamen fuit hæreticus, nec pro hæretico iudicatus, quia de compulsionē apud concilium constabat. Nec obstat si dicatur quod ipse Marcellinus deposuerit se, uel renuntiauerit pontificatui, quia hoc non uidetur authenticum, Immo a die quo sub Diocletiano Imperatore capite truncatus est, eius Episcopatus uacauit, quod non fuisset, si ipse renuntiasset, nam a tempore renuntiationis uacasset. c. j. de renuntia. lib. 6. cle. j. de renuntia. tradit Card. de Turre Cre. in d. c. nunc autem. art. 4. Secundo fuit hæreticus Liberius Papa, qui consensit perfidiæ Arrianæ, ut habetur in cronicis, nam primo fuit catholicus, & seruide contra Arrianos procesit, & ob hoc Constantius Arrianus eum in exiliū misit & clerus de consensu eiusdem Liberij Fœlicem præbyterum in Papam ordinauit, qui amplius Arrianos expugnauit, in tantum ut Arriani Constantium rogarent, ut Liberius restitueretur tanquam eis magis fauoribus, & sic Liberius reuocatus fuit, & Fœlix deiectus, & quia Liberius Arri-

- nis fauebat, ideo Fœlix cum catholicis eum admonitum & contumacem, tanquam hæreticum de Ecclesia eiecit, & tunc scisma factum fuit, & persequutio magna fidelium, & sic de hoc Liberio proprie non potest dici quod fuerit hæreticus existens Papa, sed postquam renuntiavit papatui. Tertio, Anastasius secundus propter hæreticam prauitatem fuit a Romana repudiatus Ecclesia, ut habetur in c. Anastasius. xix. dist. fuit enim primo bonus, sed postea ab Achatio hæretico seductus est, & cum eo communicauit, & ob hoc clerus separauit se ab eo, & quia noluit restituere Achatium occulte, licet non potuerit, diuino iudicio percussus est, intestina amittendum affellaret, ut dicit glo. in d. c. Anastasius.
- 25 Et licet quis ob solam familiaritatem seu communicationem cum hæreticis, non possit ob hæreticus damnari, sed ab officio suo suspendi, donec scandalum sopiatur, ut in c. inter sollicitudines. de purga. cano. & etiã ob fauorem præstitum hæreticis, ab eo qui nunquam hæresim abiurauit non incurritur hæresis. c. accusatus. §. si uero. de hære. lib. 6. sed ex communicatione ipso iure. in c. excommunicamus. §. credentes. de hæreticis, & sic uideretur quod Anastasius non fuisset hæreticus ob communicationem seu fauorem ab eo præstitum Photino & Achatio, tamen quia dictus Anastasius non solum communicauit & fauit dictis hæreticis, sed etiam in eadem hæresis stetit, & eam prædicauit, ideo hæreticus fuit, ut dicit glo. in d. c. Anastasius, & in d. §. si uero. Et ad hæc faciunt quæ dicunt Hostien. Ioan. Andre. & alij in c. quicumque. in prin. de hære. lib. 6. de pluribus alijs summis pontificibus possent exempla adduci, quod hæretici fuerunt, quæ pro nunc prætereo.
- 26 QUARTA † DECLARATIO est, ut iste modus conuincendi de pertinacia accusatum de hæresi intelligatur in eo qui tenetur explicitè credere ea quæ sunt fidei, secus uideretur dicendum de eo, qui solum tenetur credere implicitè, qui autem sint isti, late dixi supra in 28. q. uersu. quoad primum, isti enim qui non tenentur explicitè credere, sed implicitè, si dixerint absque pertinaciâ, & hæretica prauitate, ex simplicitate, & ignorantia Ecclesiam errare uel errasse, possent excusari, & ideo forte dici possent, quod isti examinandi sunt sollicitè, & an parati sint corrigi, uel non, & si quidem parati sint corrigi, non essent pertinaces, ut hæretici iudicandi, si autem corrigi nolint, sint inter pertinaces & hæreticos numerandi iuxta cap. qui in ecclesia. 24. di. Confirmatur, quia hæc determinatio, quod Ecclesia uniuersalis non potest errare in ijs quæ sunt fidei, & quæ bonos mores concernunt, fundatur in uerbis Christi, Mathei ultimo. ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi, & in illis uerbis, quæ Christus dixit apud Lucam. xij. c. ego orauit pro te Petre, ut non deficiat fides tua, uti

registratur in d.c. maiores. de baptis. in prin. multi sunt illiterati, qui nunquam hoc audierunt, ideo non tenentur explicite credere, & circa hæc dixi plura supra in d. q. 28. & tradidit plura Innoc. in rubri. de Summa Trini. & hæc dicta & dicenda sunt sub protestatione de qua in frontispicio huius operis.

27. Dicitur tamen potest secundum Petrum Ximenii de Praxano. in suo cōtutorio. capitulo. 142. quod inter omnes articulos fidei, primus & maior, & maioris necessitatis est, credere uniuersalem Ecclesiam catholicam non posse errare, & ille tangitur in symbolo Apostolorum, cum dicitur, sanctam Ecclesiam catholicam, si enim ecclesia posset errare contra fidem non esset sancta, & sic iste articulus esset falsus, quod est impossibile, est etiam iste articulus maior quæ cæteri, quia est sicut fundamentum, uel sicut principium respectu conclusionum, nam si quis erraret circa omnes articulos, & non erraret in isto de Ecclesia uniuersali, erit sanabilis, quia cum crederet Ecclesiam non posse errare, cum illa asserat sibi hoc, sequetur necessario, quod deberet credere omnia esse uera, si tamen quis credat cæteros articulos, & istum negat, tota fides periret, quia si ego credo Ecclesiam uniuersalem potuisse errare, dubitabo an Euangelia sint uera, & dicam quod quando Ecclesia recepit ista quatuor Euangelia, & repulit alia, quod forte errauit, scilicet quia illa erant uera, hæc uero falsa, & sic de omnibus libris scripturæ sanctæ, & tunc tota fides catholica periret, non ergo manet fundamentum aliquod. si non credamus Ecclesiam uniuersalem non posse errare. Dicendum est igitur, quod qui non credit ecclesiam non posse errare, non credit Christum, immo nihil credit de nouo, nec de ueteritate, nec intelligit, quid sit fides, nec unde ueniat certitudo eius, cum autem stet Ecclesiam non posse errare, tenebitur sequi eam in omnibus determinationibus suis, & erimus certi, quod sequendo eam, non erramus, unde sicut tenemur credere alios articulos fidei contentos in symbolo, sic pariter istum, scilicet Ecclesiam uniuersalem non posse errare in ijs quæ fidem & mores concernunt, quam concilium generale representat, & determinat dubia, quæ circa fidem emergunt.

28. Quia Ecclesia uniuersalis, prout est uniuersitas omnium christianorum per totum orbem dispersorum, nunquam conuenit ad aliquid de fide determinandum, nec de moribus, sed concilium generale conuenit, quod dictam uniuersalem ecclesiam representat, arg. l. municipes. & l. quod maior. ff. ad munic. glo. & doct. in l. aliud. §. refertur. ff. de regu. iuris. l. ciuitas. ff. si cer. per. in c. cum omnes. de constitu. & istis conciliis generalibus dubia fidei terminantibus est standum, sicut quatuor Euangeliis, & eodem honore uenerenda sunt, quia in ijs uelut in quadrato lapide sanctæ fidei

structura

structura confurgit, uti de quatuor conciliis generalibus testatur Gregorius in c. sicut. dist. 15. & non uidetur maior ratio de illis quatuor conciliis, quam de aliis conciliis super causa fidei adunatis, ideo idem ius est censendum. l. illud. ff. ad l. acqui.

29. Et frequens conciliorum celebratio agri dominici præcipua cultura est, quæ uespres, spinas, & tribulos, hæresum errorum & scismatum extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & uineam domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit, ut habetur in c. frequens. de autoritate generalium conciliorum in pragma. sanctio, talis reformatio in concilio generali maturius conficitur, quia ibi quæ plures conuocantur, & omnes in unum conueniunt. c. canonés. §. concilij uero. xv. dist. cum alijs, ut scribit Deci. in consi. cli. anteq. per scruteris, col. 2. merito igitur attentis prædictis asserens dictum concilium generale in ijs quæ fidei, seu morum sunt, errare posse, dicendus est pertinax hæreticus, cum quilibet christianus scire debeat articulos contentos in symbolo fidei implicite, uel explicite, habita differentia personarum, ut scribit Innoc. in c. firmiter. de Summa Trin. ut dixi supra in q. 28.

30. QUINTVS EST MODVS conuincendi aliquem de pertinacia, si quis christianus capax rationis, & maxime intelligens, neget quædam affirmationem catholicam, quæ apud omnes catholicos & fideles cum quibus conuersatur tanquam catholica diuulgatur, & a prædicantibus uerba Dei publice prædicatur, sicut apud omnes catholicos publice diuulgatur, quod Christus fuit crucifixus, unde in omni Ecclesia ostenditur crucifixus, & prædicantes uerbum Dei hoc publice nunciant, & affirmant. & ideo si quis christianus inter christianos nutritus negaret Christum esse crucifixum, esset statim pertinax & hæreticus iudicandus, & quanto magis esset inter christianos conuersatus, & pluries intrasset ecclesias, & uerbum Dei a pluribus audiisset, & maiorem literaturam in sacra pagina & iure canonico haberet, tanto fortius esset statim pertinax & hæreticus iudicandus, & iste modus fundatur in hoc, quod nulli licet ignorare ea quæ publice fiunt.

31. Et sic non licet ignorare ea quæ publice diuulgantur, nunciantur & tanquam catholica prædicantur, quilibet enim præsumitur scire id quod est publice notum in ciuitate, uel loco. l. si tutor petitus. ubi Bar. notat. C. de peri. tuto. cle. unica. §. si. de conce. præben. & quilibet de prouincia præsumitur scire id quod est publice factum in parte prouinciæ. scribit Abbas in cap. j. col. 3. & ibi glo. de postula. præla. & non excusatur receptas bannitum propter ignorantiam, quando erat notorium in ciuitate, quod erat bannitum. secundum Bar. in l. omnes. C. de agri. & censu. lib. xj. Abbas in c.

in c. cum in tua. qui. matri. accusa. possunt.

32 Et adeo hoc procedit, quod si probetur publice notum, & non probetur absentia a loco, non probatur ignorantia per iuramentum ut notatur in c. praesumitur, & in c. ignorantia. de regu. iur. lib. 6. ut dicebat Bal. in quodam suo consilio de quo meminit Rota. cccclxliij. extra rotam petebatur, col. 2. licet alias ignorantia probetur per iuramentum. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re. milita. facit gl. in c. quod dicitis. xvj. dif. & tradita in c. quae in humani. 12. q. 2.

33 Si ergo tenetur aliquis, quia non licet, nec praesumitur ignorare, non licet contrarium asserere, quia asserens contrarium illius quod quis tenetur scire, & praesumitur scire in iis quae fidei sunt, haereticus iudicandus est, quia sicut assertio est haeretica quae continet dogma falsum ueritati catholicae contrarium, sic asserens dogma falsum ueritati catholicae contrarium est censendus haereticus, ut dixi supra. q. 6. unde iste sic asserens non potest ex simplicitate, nec ignorantia excusari, quia ignorantia iuris diuini apud omnes promulgati non excusat in ijs sine quibus nulla est salus, sicut ignorantia iuris naturalis. c. turbatur. §. notandum. j. q. 4. nam in ijs par culpa est decipere uel decipi. capitulo. si cupis. xv. q. j. l. 2. C. de iur. & facti igno. cap. j. & cap. 2. de delict. puero. facit glo. in cle. eos. de confan. qui. & affi.

34 Et pro hoc dicit Augustinus in enchiridion. longe tollerabilius est in ijs qui a religione seiuncta sunt, mentiri, quam in ijs sine quorum fide, & notitia Deus caeli non potest colli, & notatur in d. l. 2. quod etiam rusticis erranti in iure quasi naturali non parcitur, & in delictis quae iure naturali prohibentur non excusat rusticitas, ut ibi notat Bal. & ad hunc effectum allegatur dicta. l. 2. per Bal. post Mart. sillanianum in l. j. C. de interdi. matri. & ideo quamuis laycum solum oporteat credere articulos fidei implicitate, id est credere uerum esse quicquid credit Ecclesia catholica, ut dicit Inno. in c. firmiter, tamen quando articulus fidei est ita apud omnes diulgatus, ut nullus rationis capax possit illum ignorare, ut est in exemplo posito de Christo crucifixo, uel de simili, tunc asserens contrarium illius articuli est ut pertinax haereticus iudicandus,

35 Si uero talis qui tenetur credere explicite articulos fidei & distincte qui continentur in symbolo fidei credo in Deum, uel in quicumque uult. ut sunt praelati Ecclesiarum, & curam animarum tenentes, ut. c. 2. & pluribus aliis sequentibus. xvij. dist. ut dicunt Inno. & Hostien. in dicta rubri. & iste assereret, uel crederet contrarium alicuius articuli contenti in dicto symbolo, etiam non diulgati apud omnes, haereticus pertinax esset iudicandus, ut ex praedictis patet, quia eadem est ratio in istis sicut

in

in illis laycis. dicta. l. illud. ff. ad legem acqui. quia quod operatur diulgatio apud laycos, hoc debet operari peritia apud praelatos, & curam animarum tenentes, quia sciens non debet amplius certiorari. l. j. §. fin. ff. de actio. empt. & uend. l. nemo. ff. de reg. iur. l. j. §. usque adeo. ff. de iniurijs. c. scienti. de reg. iur. lib. 6.

36 Quid autem dicendum est, si ij credentes, uel asserentes contrarium illorum articulorum tamen diulgatorum, quam contentorum in dicto symbolo sunt parati corrigi, referendo singula singulis, quam primum est eis dictum, uel ostensum hos articulos quos negant in sacra pagina contineri, uel in determinatis a sancta Ecclesia, an sint ut pertinaces haeretici iudicandi, ut quod non, ut dicit gl. in c. Haec est fides. 24. q. j. & in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. & dicit gl. in c. non licuit. di. 17. eo ipso quod quis errat, non dicitur haereticus si paratus est corrigi, ex quo ergo isti sunt parati corrigi non ut sint, ut haeretici puniendi, & est ratio, quia non est haereticus sine pertinacia, ut dixi supra. q. xix. ad hoc dicendum est, quod aut sumus in illis assertionibus haereticis, quas aliquis uerisimiliter ignorare potest, an sint haereticae uel non, licet in ueritate haereticae sint, & ille credat uel asserat illas ut ueras, & huic ostenditur, & ipse paratus sit corrigi, tunc nulli est dubium, hunc haereticum non esse censendum, & in hoc casu uidetur loqui glossa allegata in d. c. Haec est fides, in d. c. licuit, & in d. c. dicit Apostolus. secus si non esset paratus corrigi, quia tunc ut haereticus damnaretur. c. qui in Ecclesia. 24. q. 3.

37 Si tamen uero sumus in casu, quod aliquis negaret articulum diulgatum, uel contentum in symbolo, quem tenetur explicite & distincte credere, tunc ex quo est praesumptio uiolenta contra eum quod ueritatem illius non ignorat per proxime allegata, sed quod illum asserit scienter, & non ignoranter, ideo pertinax haereticus est iudicandus, quauis dicat se paratum corrigi, pro hoc est argumentum forte in ca. super quibusdam. §. j. de uerb. signi. c. contra christianos. de haereti. lib. 6. Non est tamen negandum, si iste de haeresi & pertinacia conuictus redire uellet ad graemium. sanctae matris Ecclesiae, confitendo errorem suum, esset admittendus ad misericordiam, detrudendo eum ad carcerem perpetuum, cap. pe. de haereti. ut est de mente Anto. de Butri. in rubri. de Summa. Trini. & fide catho. col. 3. uersicu. aduerte tamen, & haec in sequenti modo forsan magis enucleabuntur. Ex ijs considerabis an bene dixerit Ioan. Lupi, in allegatione haeresis. colum. 4. uersicu. quamuis ergo, ubi tenet, negantem assertionem catholicam apud catholicos diulgatam non esse haereticum si paratus est corrigi, quia ut sentio non bene loquitur, ut patet per praedicta, quia illa diulgatio inducit contra illum negantem

Cc illam

illam præsumptionem, quam dixi, ex quo ille accusatus de hæresi cū christianis communiter conuersabatur, Ecclesias intrabat, & de ijs pertinentibus ad fidem christianam sepe audiuit prædicantes, alias autem foret dicendum si esset surdus a pueritia, seu infantia, uel nunquam fuisset conuersatus cum christianis, & prætenderet ignorantiam, & esset paratus corrigi, per prædicta.

38 **SEXTVS † MODVS** Cōuincendi aliquem de pertinacia est, si quis sciens aliquam assertionem catholicam in sacra scriptura, uel in determinatione Ecclesiæ contineri, & hoc probatur, quia illam legerit, uel confessus fuerit se legisse, uel illam publice prædicauerit, uel asseruerit publice, uel occulte, si postea contrarium asseruit, cum non sit uerisimile horum esse illum in memorem, uiolenta præsumptio est contra illum, q̄ scienter negat catholicam ueritatem, & ideo pertinax hæreticus est censendus, quamuis paratus sit corrigi, & hoc fundatur, quia erranti in ijs quæ fidei sunt, tunc est credendum q̄ paratus sit corrigi quando putant ignorantes deuiare a catholica ueritate, ut tunc hæreticus non cēteatur. d. c. dicit Apostolus, & d. c. Hæc est fides, quod non est in proposito, nam ex quo semel asseruit catholicam ueritatem, non est credendum ei, si postea dicat illam se ignorasse, cum nimis indignum sit, ut quod uisus quisque sua uoce dilucide protestatus est, id uellet infirmare, testimonioq; proprio resistere, in authen. generaliter. C. de non nume. pecu. cap. per tuas, de proba. l. si quis iusiurandum. C. de rebus. credi. itaque standū est primæ assertioni, & non secundæ contra istū, ut non præsumatur ignorantia, præsertim, quia præsumptio est pro primo dicto, quoniam fundatur in testimonio sacrae scripturæ.

39 Et in hoc † casu saluatur opinio. Bar. quam tenet in l. eos. ff. de falsis. & idem Bar. in consi. 86. incip. non creditur, ut notat Ludo. Roma. in consi. Dv. incip. cum idem testis, per tex. in d. c. per tuas, & in c. literas, de p̄sump. Andr. Sicut. in consi. 29. col. x. lib. j. Abbas in consi. liij. incip. uidetur. libr. j. facit quod inquit Abbas in cap. inquisitionis. §. tertio, & ultimo notabili, de accusatio. dixi late in consil. meo. xxviij. incipiente. Duo testes recensiti.

40 Præterea † qui asseruit aliquam assertionem catholicam, & postea asserit contrarium non est audiendus, si ignorantiam allegat, uti contraria allegans. l. j. C. de furtis. c. unico. in uerbo, omnibus, ut Ecclesia. bene. cap. pe. in fi. de offi. delega. lib. 6. & ideo censendus est scienter asseruisse contrarium ueritati catholice, quam prius agnouerat esse catholicam, prout præsupponitur in hoc casu, & iste est peior infideli. c. quidam, de aposta. ubi dicitur, minus malum existere, uia domini non agnoscere, q̄ post illius

ius agnitionem retroire, & h̄ in 2. Epistola Petri canonica. c. j. inquitentis. melius est enim eis non agnoscere uia iusticiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti, nec uidetur q̄ allegari possit obliuio primæ assertionis catholice ueritatis, quia nullus præsumitur immemor propriæ salutis. l. fi. C. ad. l. Iuliam repetū. quæ consistit in unitate Ecclesiæ, extra quā nullus saluatur. c. firmiter. §. una uero. de Summa. Trini. Et sicut factum memorabile, arduum & notabile non præsumitur a memoria excidere. c. cum illorum. de senten. ex com. quem ad hoc notat Abbas ibi col. 2. & Anto. de Butr. in c. ab excommunicato. col. pe. in gl. super uerbo. certus, de rescrip. ad cuius inuestigationem ipse tenebatur iuxta eius professionem, & ideo non præsumitur obliuio, etiam si fuisset factum alienum, ut ibi dicit Anto. de Butr. ut no. gl. in uerbo ignorantia. in c. innotuit. de electio. c. ad falsariorum. de crimi. falsi. dixi in consi. meo. 36. incip. ut satisfaciam dubijs.

41 Et ideo † alias dicebam, q̄ erat præsumptio uiolenta contra eum qui asseruebat ignorantiam catholice ueritatis, contra quam profiteretur assertionem hæreticam, quæ præsumptio uiolenta est ex dispositione iuris introducta, ut ex ijs quæ dicta sunt præsumatur hæc assertio contra catholicam ueritatem non ex ignorantia, sed ex certa scientia, & sic censendus sit pertinax hæreticus, & non inconuenit, q̄ ex tali præsumptione uiolenta condemnatur, quia si bene uideris prædicta modo allegata, hæc præsumptio uiolenta fundata super illa scientia huius assertoris, introducitur a lege, & ab ea approbatur, & ideo iudex ex illa potest condēnare in omni causa, etiam capitali, ut dicit Abbas in c. accedens, col. 2. uerfi. nec obstat, de accusat. per tex. in c. de hoc. de si monia, ubi quis condemnatur de crimine grauissimo, & dicitur ille deficiens condemnari ex præsumptione uiolenta, secundum gl. quam Abbas facit singularem in c. insinuatum, de simo. cum alijs, ut tradit Fely. in ca. afferte, col. 4. uerfi. sed ista limita. de præsump. facit. c. cum contumacia, & c. accusatus. §. ille quoque, cum alijs, de hæreti. lib. 6.

42 **SEPTIMVS † MODVS** Cōuincendi aliquem de pertinacia secundum aliquos est, cum quis sciēter negat doctrinam sanctorum, Sed istius modi ueritas dependet ab illa quæstione, an obligemur de necessitate salutis tenere assertiones sanctorum, & licet huius dubij difficultatem ego tetigerim supra. q. 15. nihilominus ad propositum nostrū forsitan latius explicabo, & est aduertendum, q̄ non fiet sermo de scriptura sacri canonis, idest de dictis sanctorum comprehensis in Biblia, scilicet de sacris prophetis, & Euangelistis, & Epistolis diuorum Pauli, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ, & huiusmodi. De ijs est hæc conclusio,

quòd hæc dicta sanctorum sint catholicæ ueritates & pro talibus tenenda, & credenda, & asserentes scienter contra illa sunt hæretici censendi, & assertiones etiam contrariæ sicut hæreticæ, siue sint contrariæ in propria uerborum forma, siue sint contrariæ deductis & contentis in sacra scriptura formali & necessaria consequentia, ut dixi supra. q.v.

43 Et ultra ꝑ ibi dicta, hæc cōclusio uidetur probari autoritate Salomonis prouerbiorum. xxx. inquietis. omnis sermo Dei ignitus clipeus est omnibus sperantibus in se, nec addas quicquam uerbis illius, ne arguaris, inueniarisque mendax, & scribitur Deute. c. 4. non addetis ad uerbū quod uobis loquor, nec auferetis ab eo, ex quibus patet, q̄ sicut de scriptura sacra nihil penitus est auferendum, ita nihil est penitus addendū, tanquam necessarium ad salutem, hinc addentibus uel auferentibus aliquid ex scriptura diuina, Spiritus Sanctus per Beatum Ioannem Euangelistam in Aponcha. ultimo. terribiliter comminatur dicens, si quis appoluerit ad hoc super hoc, apponet super eum Deus plagas, quæ sunt in libro isto, & si quis diminuerit de uerbis prophetiæ libri huius, auferet Deus partem eius de libro uitæ, & de ciuitate sancta, quod etiam probatur autoritate Augustini. c. ego solis. 9. distin. inquietis. Ego solis scripturarum libris (qui canonici appellantur) didici hunc timorem, honoremque deferre, ut eorum nullum authorem aliquid errasse firmissime credam, si autem aliquid in eis inuenero, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quam mendosum codicem esse, uel non esse assecutum interpretē, quod dictum est, uel minime me intellexisse non ambigam, idem dicit in c. quis nesciat. ead. dist. inquit enim, quis nesciat sanctam scripturam canonicam tam ueteris q̄ noui testamēti certis terminis suis contineri, eam que posterioribus omnibus Episcoporū literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari, & disceptari nō possit, utrum uerum, utrum rectū sit quicquid in ea scriptum esse constiterit, ex quibus clare patet, quòd canonicus qui in Biblia continentur, necesse est fidem adhibere. & ideo contrarium scienter sentientes hæretici sunt censendi.

44 Et ex ꝑ hac conclusione infertur primum genus catholicæ ueritatis eorum, quæ in sacra scriptura dicuntur, uel quæ ex eis necessario argumentum possunt inferri, a, quibus non licet christiano dissentire. Secunda conclusio siue secundum genus catholicæ ueritatis est, eorum quæ ab Apostolis ad nos per succedentium relationem, uel per scripturas fidelium peruenerunt, licet in sacris scripturis non inueniantur inserta, nec ex solis eis possunt necessario argumento concludi, quibus fidem indubiam explicitam uel implicitam adhibere est necessarium ad salutem.

Hoc

45 Hoc ꝑ probatur autoritate Innocentij tertij in c. cum Marthæ. de celebr. missa. ait enim Multa tam de uerbis, quam de factis domini inuenimus ab Euangelistis omissa quæ a postoli uel suppleffe, uel facto expressisse legitur, quæ multis autoritatibus, & exemplis ibi comprobantur, & infra sequitur, credimus igitur, q̄ formam uerborum sicut in canone reperitur, & a Christo Apostolis, & ab ipsis eorum acceperunt successores, ex quibus uerbis colligitur q̄ quamuis forma conficiendi sacramentum eucharistiæ nunquam reperiatur secundum se tota in scriptura diuina, tamen q̄ illam formam Christus tradiderit est credendum, ut in d. c. cum Marthæ. late traditur.

46 Et dicebat ꝑ Augusti. palam est q̄ in re dubia ad fidem, & certitudinē ualeat catholicæ Ecclesiæ autoritas, quæ ab ipsis fundatissimis apostolorum sedibus, usque in hodiernum diem succedentium sibi met Episcoporum serie, & tot apostolorum asserione firmatur, ut dicit Augusti. lib. j. ad inquisitiones Ianuarij, illa quæ generaliter obseruat uniuersalis Ecclesia in libris canonicis non leguntur ab omnibus obseruanda, quia illa suscepit aut ab apostolis tradita, aut a concilijs, quorum in Ecclesia est saluberrima autoritas, ex quibus apparet, q̄ ad faciendam fidem sufficeret autoritas Ecclesiæ absque scriptura diuina, inde habetur in c. sicut omnes. dist. xix. q̄ omnes apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt tãquam ipsius diuina uoce Petri firmatæ, ex qua patet q̄ sanctiones sedis apostolicæ sunt eiusdem autoritatis cum scripturis Beati Petri, quæ inter diuinas scripturas censentur, ergo eis fides æqualiter est præbenda, sed in sanctionibus sedis apostolicæ ueritates plures habentur, quæ in scripturis diuinis minime sunt insertæ, immo negantes hoc tollerent priuilegium Romanæ Ecclesiæ, & hæresim incurrerent. pro quo facit. cap. Ait. 22. distin. ubi dicitur, qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, is proculdubio in hæresim labitur, & iste dicendus est hæreticus, Ecclesia enim uniuersalis in ijs quæ fidei sunt errare non potest, ipsa attestante ueritate, quæ Apostolis Matthæi ultimo inquit, ego uobiscum sum usque ad consumationem seculi, quæ etiam pro fide rogauit ne unquam deficeret.

47 Tertia ꝑ Conclusio est, quæ ad hunc septimum modum magis applicatur, q̄ assertionibus aliorum doctorum quamuis sanctorum nō est necessariū ad salutē firmiter adhærere. Et non est illicitū ꝑrium sentire. hæc cōclusio pbatur autoritate Diui Augustini in d. c. ego solis. inqt em, alios aut ita lego, ut q̄ talibet sãctitate, q̄taue doctrina polleat nō iō uerū. putē q̄ ipsi ita sēserint, sed q̄ a plios authores, uel canonicas, uel pbabiles rōnes, q̄ a uero nō aberrant, mihi psuadere potuerunt, idē in d. c. q̄s

Cc 3 nesciat.

nesciat, ait, Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum canonē, uel scriptæ sunt, uel scribuntur, & per sermonē forte sapientiosem, cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum grauiorem auctoritatem doctorisque prudentiam, & per concilia reprehendilicere, si quod in eis forte a ueritate est deuiatum. idem etiam in d. c. noli. 9. dist. loquens de scripturis posterioribus noui & ueteris testamenti, dicit, hoc genus literarum ab auctoritate canonis distinguendum est, non enim sic leguntur tanquam ex eis ita testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat, ubi forte aliter sapuerint, quæ ueritas postulat. Item idem August. in c. neque quorumlibet. 9. dist. inquit, neque quorumlibet disputationes, id est expositiones, secundum glo. quamuis catholicorum & laudatorum hominum uelut scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat (salua honorificentia quæ illis debetur hominibus) aliquid in eorū scriptis improbare, atque respuere, si forte inueniremus, quod aliter senserint, quæ ueritas habet diuino adiutorio, uel ab alijs intellecta, uel a nobis. in super idem Augustinus de suis opusculis seu assertionibus in d. c. noli. inquit. noli meis literis, quasi canonicis scripturis inseruire, sed in illis, quæ non credebas, cum inueneris incunctanter crede, in istis autem quod certum non habeas (nisi certum intellexeris) noli firmum tenere, præterea idem Augusti. confirmat in ca. negare. 9. dist. negare non possum nec debeo, sicut in ipsis maioribus est, ita esse multa, in tam multis Epistolis meis, quæ possunt iusto iudicio, & nulla temeritate culpari, ex quibus patet concludenter quod scriptis sanctorum & etiam Augustini non est necesse incunctanter adherere, ex quo inter scriptores Bibliæ non habentur, nam illud quod eadem facilitate contemnitur, & approbatur, ad fidem minime catholicam spectat, & est quod esset uerum, non debet inter catholicas ueritates numerari, quia secundum Hieronymum loquentem de aliquibus scripturis, non eadem facultate contemuntur, qua approbantur.

48 Et sic per prædicta possunt inferri duo correlaria, primum est, quod non eo ipso, quod aliquis sanctus aliquid opinatur, illud esse credendum, a cunctis fidelibus tanquam ueritati consonum approbandum est. ut probatur, sicuti dixi, in d. c. noli. c. negare. & c. neque, illi enim doctores, quæ tuncunque sancti sint, errare potuerunt, patet in sancto Augusti. qui sanctus existens plurima scripsit, & docuit contra catholicam ueritatem, quorum aliqua postmodum retractauit, ut patet in suis libris retractationū, & quia iste error non habebat pertinaciam annexam, non obuiat illius sanctitati, quia, ut ipse alibi dicit, errare potero, sed hæreticus non ero. Secundum correlarium est, quod non omnibus sententijs quæ inueniuntur

in

in sanctorum opusculis iam per ecclesiam diuulgatis est firmiter adhaerendum tanquam catholice ueritati, adeo quod attentor scienter contrarius conuincatur de pertinacia, & hoc multipliciter probatur a domino Guidone carmelita Episcopo Maioricensi. in suo tractatu de hæresibus, a quo plura ex infra dicendis transtulit in sua apologia. quæst. j. comes mirandulanus.

49 Dicunt enim quod licet sanctorum doctorum scripta, scilicet beati Cypriani martyris, Gregorij, Augustini, Ambrosij, Hylarij, Hieronymi, Isidori, Prosperij, Bernardi, Anselmi, & cæterorum huiusmodi, legantur in Ecclesia, & cum debita reuerentia suscipiantur in Ecclesia, non tamen sunt sic firmæ auctoritatis, ut eis contradicere non liceat, aut circa ea dubitare, ubi dicta eorum scriptura sacra non probantur euidenter, aut per Ecclesiam non determinantur, firmam aut indubiam ueritatem continere, unde præcise per dicta eorum non conuinceretur opinio hæretici, nam ubi non est infallibilis ueritas ibi non est fides certa, ex qua firmiter credatur, cum fides certa infallibili ueritati innitatur. immo circa talia non est sensus infallibilis, nec indubius, nec adhesio, sed certa & infallibilis ueritas. Ex quo enim ibi certa ueritas, & indubia fides non est, ei semper assentitur cum dubio, & cum formidine falsi. ut dicit August. in Epistola ad Hieronymum, & xj. contra Faustum. c. 8. & c. 16. libr. contra eundem Faustum. c. 2. si scriptura inquit non continet infallibilem ueritatem, & in aliqua parte sui falsum inuenitur, non remaneret de ea certa fides quæ ei firmiter credatur, & propter falsitatem in una sui parte tota suspecta habetur, & sic fides titubaret. Quia ut dicit Augusti. i. de doctrina christiana. cap. 7. titubat fides si sacrarum scripturarum uacillat auctoritas.

50 Quod autem in dictis sanctorum extra canonē Bibliæ non sit ueritas infallibilis quantum ad præsens attinet, ex dictis doctorū tres succurrunt probationes. Prima, quia ipsi de dictis suis dubitant, an in eis errauerūt uel non, uel August. in primo de Tri. c. 2. dicit, nec pigebit me sicubi hæsito querere, nec pudebit me sicubi erro discere & subdit sicut aliquos August. in ca. 3. proinde quisquis hæc legit, ubi pariter certus est, pergat mecum, ubi pariter hæsitat quærat mecum, ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me, ubi mecum, reuocet me, inquit ergo quisquis ergo cum legit, dicit hoc non bene dictum est, quoniam non intelligo, loquutionem meam reprehendat, non fidem, nonne diuus Augustinus se errantem correxit? multa retractanda, hinc ab Augustino editus est liber retractationum, in quo multa ab eo antea dicta damnata, & retractata, & forsitan (ut dicit Guido carmelita.) si plus uixisset, plura retractasset, qui li. j. de Trin. c. j. inquit. magis quæ opta a quolibet reprehendi, quam siue ab errante, siue ab adulate laudari,

laudator enim & errans confirmat errorē, adulator uero allicit ad errorem, emendauit me ergo iustus in misericordia & arguet me oleum autem peccatoris non impinguabit caput meum, & quamuis (ut inquit dictus Guido.) Augustinus loquatur humiliter, loquitur tamen ueraciter, scilicet quod in libris suis aliquando errauerit, errareque potuerit, unde ipse August. secundo libro ad Vincentium inquit, negare non possum, nec debeo, sicuti in ipsis maioribus, & tam multis opusculis multa esse, quae possunt negari, & nulla temeritate reprehendi, & in lib. de uera Religione. c. 3. inquit, quicquid in libris meis erroris inuenitur, mihi, quicquid autem uerum, uni omnium remuneratori, & largitori Deo tribuatur, & ideo dicendum est, dicta Augustini non semper in omnibus continere in dubiam, aut infallibilem ueritatem, cum ipse in scribendo sua opuscula dubitet errauerit nec ne, & quod ipse August. de se dicit, de alijs etiam doctoribus dicendum est.

51. Secunda ꝑ probatio sumitur a discordia quae est inter ipsos, discordia enim in scriptoribus testimonium est falsitatis, cum sit necesse, quod saltem unus discordantium falsum dicat, quia necessario altera pars contradictionis est falsa, & ideo Augusti. in lib. 18. de ciuitate Dei. c. xli. probat sacrae scripturae ueritatem ex mutua concordia scriptorum eius, in qua omnes concordant, & nullus ab alio discrepat, seu discordat, quod testatur sacrae scripturae indubiam & infallibilem ueritatem. Vero enim, teste philosopho, omne consonat, in alijs uero est discordia, discordant quippe doctores a doctoribus, discipuli a discipulis, & discipuli a doctoribus, quominus aut sit in dictis praedictorum doctorum dissensus extra canonicas scripturas, nemo, qui eorum libros legit, ambigit. Discordat quidem August. ab alijs doctoribus, circa intelligentiam operum sex dierum, quae alij ponunt, quod Deus fecit illa sex dierum opera secundum successionem temporis dierum. A quibus discordat August. qui ponit omnia simul facta, iuxta illud, qui uiuit in aeternum creauit omnia simul, unde motus Augustinus numerat illos sex dies, non secundum successionem temporis, sed secundum distinctionem cognitionis Angelicae in uerbo, & eorum propria natura. Et tamen ex hoc non dicuntur illi, uel isti haeretici, hinc patet, quod una dictarum opinionum sit falsa, & per consequens dicta eorum non innuntur infallibili ueritati. Similiter discordant Hieronymus & Augustinus, quia Augustinus omnium Psalmorum authorem facit Dauid, quod Hieronymus negat. Item discordant super reprehensione, quam fecit Paulus Petro, an fuerit de mortali an ueniali. Item discordant in cessatione legalium, quando fuit facta, & sic unus alteri contradicendo falsum dicit, tamen non sequitur quod alter eorum sit censendus haeticus. Item Hieronymus

ronymus in prologo primi Regum, seu in quaestionibus affirmat quoddam Samuel fuit uerus sacerdos, quod expresse negat Augustinus. in libro de quaestionibus noui & ueteris testamenti, dicens Samuelem non fuisse sacerdotem, cum non fuerit de filiis Aaron. Et Hierony. primo contra Iovinianum dicit, simulque cognoscendum est, quod Samuel leuita non sacerdos, nec pontifex fuit, ideoque non nominatur inter sacerdotes, sed inter eos qui inuocant nomen domini. Dicta ergo istorum non innuntur infallibili ueritati, cum sibi contradicant, quorum una pars necessario est falsa, ut patet per philosophum. 4. metaphisices. Quinimmo ipse Augustinus in hac sententia sibi ipsi uidetur aduersari, nam in libro de quaest. no. & uete. testa. q. 46. dicit (ut diximus) Samuelem non fuisse sacerdotem, & tamen lib. 12. contra Faustum. ca. 35. sic dicit, commutatum fuisse sacerdotium in Samuelem, reprobato Hely, & commutatum esse Regnum in Dauid, Saule reprobato, ubi clare August. dicit translatum sacerdotium in samuelem, sic quod samuel uere fuit sacerdos, sicut Dauid uere fuit rex. De eodem etiam samuele an fuerit resuscitatus, uidetur Augustinus a se ipso dissentire, nam in quaestio. no. & uete. testa. q. 27. tenet quod samuel non fuit uere per phitonissam resuscitatus, sed daemone in similitudine samuelis, apparuit sauli, & in libro de cura agenda pro mortuis ponit, quod anima samuelis a daemone uere excitata per artem magicam loquuta fuit sauli. Hieronymus etiam in illa quaestione, an Saul fuerit Hierusalem. uidetur quod in quadam sua Epistola ad Euangelium fuit sibi contrarius, qui etiam de illis interpretibus contrarium sentit ab Augustino. Item Gregorius aliter sentit de hierarchia siue ordinibus Angelorum, quam faciat Dionysius de coelesti hierarchia. Insuper Hieronymus de Bigamo post baptismum promouendo a caeteris discrepat, ponit enim in Epistola ad Oceanum, quod monogamus id est unius uxoris uir debet in Episcopatu promoueri, ita quod si ante baptismum unam uel plures habuit hoc totum per baptismum deleri, qui si post baptismum unam tantum habuit potest ordinari non obstante, quod unam uel plures habuerit ante baptismum. Cuius contrarium tenent omnes scilicet quod bigamus siue ante baptismum, siue post baptismum ordinari nec promoueri in Episcopatum potest ut concludit August. in lib. de bono coniugali, & habetur haec contrarietas inter dictos sanctos in c. unius, c. Acatius. 26. dist. ubi glo. dicit, quod in hac contrarietate male sentit Hieronymus, unde Augustinus eum corrigit. & idem dicit Ambrosius in libro de officiis. Item Hieronymus ad Marcellam de quinque quaestionibus scribens, dicit, sanctos, qui in fine mundi inueniuntur non morituros, sed uiuos assumendos, Augustinus autem in libro de ciuitate Dei omnes morituros affirmat, prout ego dixi supra. q. 18. Item Hiero-

Hieronymus super Matheum dicit, hoc dictum psalmi, in omnem terram exiit sonus eorum &c. & illud Christi, prædicabitur Euangelium hoc in uniuerso mundo, esse iam completum per Apostolos, Augustinus autem cui consentit Origenes super Matheum, tenet hoc nondum esse completum. Item Hieronymus super Epistolam ad Titum, tenet Angelos per multa secula ante mundum uisibiliter exiisse, & Deo seruasse, quod & Ambrosius tenet in exameron, Augustinus autem super Genesim tenet, quod simul in caelo empireo sunt creati. Item Hieronymus in prologo libri sapientiae, tenet quod ille liber sit Philonis, & non sit computandus inter sacras scripturas, Augustinus autem in secundo retractationum. cap. 4. ostendit se quandoque tenuisse, quod fuerit editus a Iesu Sirach, quod ibi retractat, & licet non exprimat a quo sit editus, tamen in libro 2. de doctrina christiana. c. 8. enumerat illum inter libros sacros. Item Hieronymus in libro hereticarum quaestionum, dicit quod Deus antequam caelum & terram faceret paradisum antea condiderat, propter illud quod dicitur, plantauerat Deus paradisum a principio. Augustinus autem super Genesim ad litteram exponit, a principio, id est tertia die. Item Augustinus in libro de concordia Euangelistarum asserit totam negationem Petri factam fuisse in atrio & quae dicta sunt, inde post Christum Iesum ad Caypham recipiendo dicta esse, Hieronymus autem super Matheum, uidetur tenere quod Petrus in atrio Caiphæ negauerit, cui Beda in Lucam consentire uidetur. Item Hieronymus super illud Abacuch, mundi sunt oculi tui, negat singulos Angelos praepositos singulis corporalibus creaturis. & Augustinus in 83. quaestione tenet quod sit, cui consentiunt Origenes, & Damascenus Et Hieronymus super illud Iosue, projicite & mittite in mare, dicit, quod licet propria manu perire ubi castitas periclitatur, Augustinus uero in lib. j. c. 19. ubi supra de ciuitate Dei contrarium affirmat. Item Beatus Cyprianus de baptismo haereticorum, asserbat non esse apud haereticos seu scismaticos baptismum Christi, quem Beatus Augustinus reprehendit, ut habetur in c. quomodo exaudit Deus, de consecra. distin. 4. traditur in ca. si qui, a. pseudo. j. q. j. Multa quoque similia reperiuntur in quibus sancti doctores de fide inter se contraria scripserunt, & ideo non obligant ad firmiter credendum, Immo licet eis absque haerese periculo contradicere, nisi fidei, aut scripturae, aut determinatione Ecclesiae approbentur, cum, ut dictum est, reperiantur inter se aduersari, & per consequens includere falsum, & testimonio Augustini, & aliorum doctorum comprobatur, quod eis non est necessario standum in ijs quae in suis opusculis scripserunt ut late supra adduxi multas eorundem doctorum auctoritates, in uersa tertia conclusio. Ultra quae addo quod dicit Anselmus lib. j. cur Deus homo, dicens

dicens de peccato, quod omnia quae dico sic uolo accipi, ut siquid dixerò, quod maior non confirmat auctoritas, quamuis illud ratione probare uidear, non alia certitudine accipiatur, nisi quod interim mihi uideatur, donec Deus mihi melius reuelet, & sic Anselmus nonnulla tanquam probabilia solummodo dicere intendebat. Addo insuper quod inquit Hieronymus ad Epistolam Augustini. sic dicens, nec mireris si in tuis libris, & maxime in scripturarum expositionibus quae uel obscurissimae sunt, quaedam a recta linea discrepare uideantur, & hoc dico, non quod in operibus tuis quaedam reprehendenda iam censeam, neque enim lectioni horum unquam operam dedi, neque horum exemplariorum apud nos copia est, praeter soliloquiorum tuorum libros, & quosdam commentarios in psalmos, quos si uelle discutere, non dicam a me, qui nihil sum, sed a ueterum graecorum uidentur interpretationibus discrepare, sicut inter se ergo ipsi sancti doctores, ita & nos ab eis in multis, salua fide, & ueritate scripturarum & S. R. E. de terminatione, dissentire possumus.

52 Tertia probatio sumitur ex speciali prerogatiua sacrae scripturae & sanctionum uniuersalis Ecclesiae, quibus solis concedimus infallibilis ueritatis excellentiam, ut testatur Augustinus in c. Ego solis. 9. dist. in quientis. Ego solis eis scriptorum, id est scriptoribus, qui iam canonici appellantur, hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere, aut si aliquid in eis offendero quod uideatur contra ueritatem, nihil aliud existimem, quam mendosum esse codicem, uel non esse allequatum interpretem, quod dictum est, uel me minime intellexisse non ambigam, & sequitur, nec te frater mi arbitror, sic libros tuos legi uelle, tanquam prophetarum, & apostolorum, de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nephandum est, & absit hoc a pia humilitate, & ueraci de temetipso cogitatione, & alibi Augustinus lib. 3. de Trinitate inquit, sane cum in omnibus literis meis non solum piuum lectorem uolo nihil esse deditum, ita correctorem nolo sibi, & sicut illis dico nullis meis literis quasi scripturis canonicis inferuire. sed in illis, & quod non credebas, cum inueneris incunctanter crede, in istis autem literis, quod certum est non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmiter tenere, ita illi dico, noli meas literas, ex tua opinione, uel correctione, sed ex diuina lectione, uel inconcussa ratione corrigere, & in c. noli. 9. dist. inquit, noli ergo frater contra diuina tam multa, tam praecleara, tam indubitata testimonia colligere uelle calumniam ex episcoporum scriptis, siue nostrorum, siue Hylarij, siue Cypriani & Agrippini, nam hoc genus literarum ab auctoritate canonum distinguendum est. Non enim sic leguntur tanquam ita ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat, & in Epistola

Stola ad Fortunatum idem ait Augustinus. neque quorumlibet disputatio-
nes quamuis catholicorum laudatorum hominum, uelut scripturas cano-
nicas habere debemus, ut nobis non liceat salua honorificentia quæ illis
debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respue-
re, & alibi August. in c. quis nesciat. 9. dist. inquit. quis nesciat canonicam
sanctam scripturam ueteris & noui testamenti certis suis terminis conti-
neri, eamque posterioribus omnibus Episcoporum literis ita præponi, ut
de illa omnino dubitari non possit, utrum uerum uel rectum sit, quicquid
in ea scriptum sit, uel constiterit esse. quod secus est dicendum de scrip-
tis sanctorum post canonem Bibliæ, ut supra dixi. Quinimo moderni
doctores sæpe discedunt a dictis sanctorum. Inquit enim Robertus Ol-
chot, quod sanctus uir Anselmus in multis fuit deceptus propter igno-
tiam logices, & Ocham de actibus hierarchicis nõ sentit cum Dionysio,
& Scotus in tertio sententiarum quasi destruit totum processum Ansel-
mi in libro cur Deus homo, & ita sæpe alibi inuenitur apud doctores no-
stros. Ijs ergo tribus probationibus existentibus, & alijs quæ induci pos-
sent, luculenter patet, dicta sanctorum doctorum non inniti infallibili
ueritati, cum in eis possit esse dubietas & falsitas, unde licet eis non con-
sentire, & improbare, ac reprehendere, & non credere eis sine periculo
hæresis.

53 Ex quibus sequitur, quod iste septimus modus conuincendi aliquem de
hæresi & pertinacia non habet locum in eo qui sciẽter negaret dicta san-
ctorum post canonem Bibliæ. Contra tamen prædicta facit. c. Sancta Ro-
mana Ecclesia. xv. dist. ubi recipiuntur seu approbantur ab Ecclesia mul-
ta opuscula sanctorum, ad hoc dicendum est, quod non omnia opuscula san-
ctorum, quantum ad omnia contenta in eis sunt per Ecclesiam approba-
ta, constat enim quod in libris Beati Augustini multa inueniuntur contraria
ueritati, quæ ipse postmodum reuocauit, & illa minime approbantur, &
sicut est de libris Beati Augustini ita est de libris multorum aliorum san-
ctorum, qui nequaquam quo ad omnia approbantur, omnes tamen libri san-
ctorum de quibus in d. c. approbantur quo ad omnia quæ nec per autori-
tatem, nec per alios sanctos correctæ sunt, Item si bene uideris dictum. c.
Sancta Romana Ecclesia, non utitur uerbo, approbamus, sed recipimus,
& quamuis recipiantur & legantur in Ecclesia, non tamen sic ut scriptu-
ra sacra, aut ut quatuor concilia, quibus non licet contradicere. c. sicut. xv.
dist. & ideo contradicens eis sciẽter non incurrit hæresim. Secus tamen
esset dicendum in ijs quæ per dictos sanctos scripta sunt de fide catho-
lica, & damnatione hæreticorum, unde in hoc casu putarem hunc septi-
mum modum conuincendi aliquem de pertinacia aduersus eum qui
sciens

sciens contradiceret ijs scriptis sanctorum doctorum locum habere, put-
late dixi supra in q. 15. ad quæ me refero, & licet aliqua ibi dicta hic sunt
repetita, non sine ratione id factum est, ut recte intuenti patet.

54 OCTAVVS † MODVS Conuincendi aliquem de pertinacia
est, si quis deprehensus in hæresi uel per confessionem suam, aut rei cui-
dentiam, seu per testes conuictus, & correptus legitime, non uult se cor-
rigere, nec se emendare, nec errorem suum reuocare, nec demum est pa-
ratus corrigi, talis est pertinax hæreticus reputandus, & iste modus funda-
tur autoritate Augustini in c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. inquentis. qui in
ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque quid sapiunt, si correpti,
ut sanctum, rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera-
& mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæreti-
ci sunt, & circa hunc modum conuincendi de pertinacia dixi plura supra.
q. 3. Duo tamen hic ueniunt principaliter pertractanda. Primum est, ad
quem uidelicet spectabit hunc errantem corrigere, ut recte dicant ipsum
non paratum corrigi, & consequenter esse pertinacem. Secundum est, qua-
lis debeat esse hæc correctio ut sufficiens, & legitima reputetur. Circa pri-
mum est dicendum, quod quidam corripunt increpando, & pœna debita pu-
niendo. Quidam uero charitatiue monendo, & errorem tantum modo re-
probando. Primus modus pertinet ad prælatos, & iurisdictionem haben-
tes, Secundus modus pertinet ad quemlibet christianum.

55 Quo ad primum † modum de iudice corripiente aliquem suspectum
uel accusatum de hæresi, an statim quod iste reus corripitur a iudice tenea-
tur stare correctioni ipsius iudicis retrocedendo ab assertionem, quæ hære-
tica prætenditur, adeo quod si non retrocesserit, seu illam non reuocauerit,
illico censendus sit hæreticus pertinax, & uidetur quod sic, nam Bar. in l. tu-
tor. §. tutores qui. ff. de susce. tuto. inquit, quod qui inquisitori aliquid asserẽ
tinon credit, dum eum forsam corrigit, uel instruit de ijs quæ fidei sunt,
uel ut se a crimine purget, uel ut aliquam pœnitentiam pro crimine suo
agar, condemnari potest tanquam hæreticus pertinax, & pro hoc facit text. in
c. ad abolendam. in prin. uerbi. nisi continuo. de hæret. cap. literas, de præ-
sumptio. & per dictum. §. tutores, dicit Cardin. Floren. in clemen. j. in prin-
cip. quæstione. 2. de summa Trinita. quod ille dicitur pertinaciter inhæ-
rere hæresi qui non est paratus corrigi ad mandatum superioris, ut proba-
tur in capitulo. damnamus, de Summa Trinita. ubi a contrario sensu non
damnatur Abbas Ioachin, licet dixerit hæreticalia, quia paratus fuit cor-
rigi, & se subiecit determinationi ecclesiæ. facit. capitulum. hæc est fides.
24. quæstione. 3. unde si accusatus de hæretica assertionem a iudice corripi-
piatur asserente illam assertionem esse hæreticam, & ideo reuocandam, si

non credat iudici sic affirmanti circa dictam assertionem, uidetur iste reus iudicandus hæreticus pertinax per prædicta.

- 56 Aduertendum est tamen circa prædicta, quia hæc dicta doctorum uidentur intelligenda, quando Episcopus vel inquisitor patenter ostendat illam assertionem, siue illum errorem esse contrarium veritati catholice, vel esse hæresim explicite damnatam, quia tunc ad mandatum episcopi, vel inquisitoris deberet ille reus reuocare, alias quod esset censendus pertinax hæreticus per prædicta, si uero Episcopus uel inquisitor hoc patenter non ostenderet, uidetur quod ad iussum Episcopi, vel inquisitoris non debeat suam assertionem reuocare, quia cum ad declarationem alicuius assertionis, An sit catholica vel hæretica agatur de expositione sacre scripturæ, ut dixi supra in q. x. in dicta expositione non præfertur qui maiori dignitate fulget, sed qui magis consona rationi dixerit, quo enim quicquid magis ratione nititur, eo maioris auctoritatis eius uerba esse uidentur, plurimi autem tractatorum sicut pleniori gratia Sancti Spiritus, ita ampliori scientia aliis præcellentes rationi magis adhæsisse probatur, unde nonnullorum pontificum constitutionibus, Augustini, Hieronymi, et que aliorum tractatorum dicta uidentur esse præferenda, uerba sunt text. in c. j. xx. dist. unde a quibusdam dictis doctorum siue expositionibus non licet etiam summis pontificibus discedere in ijs quæ de fide sunt, aut de uniuersali statu Ecclesiæ, sed illa usque ad sanguinis effusionem defendere. c. sunt quidam 25. q. j. Et ideo licet sit Episcopus aut inquisitor qui corripit, cum ratione suæ dignitatis sua opinio non sit melior altera, non uidetur, quod iste correptus ad opinionem Episcopi vel inquisitoris debeat suam reuocare, quia aliud est causis terminum imponere aliud est scripturas sacras diligenter exponere, ut dicitur in d. c. j. Quinimmo probatur, quod doctores in ijs quæ fidei sunt Episcopis, & inquisitoribus sunt præponendi, unde correptus non uidetur quod debeat stare correptioni iudicis, nisi rationem sibi ostenderit, quod ita sit, ut probatur auctoritate Petri in sua prima canonica. c. 3. qui scribens prælatis inquit, Dominum autem Christum sentite in cordibus uestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem de ea fide quæ est in uobis. Et sic iudex quando corripit errantem debet laborare ostendere illi, quantum deuiet error ille a ueritate catholica, uel quia error ille explicite sit damnatus ab Ecclesia, uel aliis modis aduersetur ueritatibus catholicis, de quibus dixi supra in q. 4. quo legitime ostenso, si noluerit errorem suum reuocare contrarium ueritatibus catholicis, sine dubio hæreticus pertinax est censendus, & in ijs terminis uidetur mihi quod debet intelligi text. in d. c. qui in Ecclesia. 24. quæstio. 3. quid autem iuris sit dicendum si illa assertio est hæresis implicita,

cita, an tenens illam pertinaciter debeat ut hæreticus puniri, dixi supra in quæstio. 8.

- 57 Quo ad secundum modum correptionis, prout pertinet cuilibet christiano, & socio, uel cuicumque alij nullam iurisdictionem habenti super errantem, dico nullam esse differentiam quo ad hoc inter corripientem iudicem, & alium quencunque, & si ostendatur sibi hæreticam esse assertionem quam affirmat, tenetur hæresim suam dimittere, hoc probatur in d. c. qui in Ecclesia. in quo non fit differentia aliqua inter iudicem & non iudicem, sed simpliciter dicit, si correpti ut sanctum, rectumque sapiant &c. sufficit ergo, ut corripiantur, qui morbidum aliquid prauumque sapiunt in Ecclesia Christi, & quod emendare nolint, defendereque persistent, ad hoc ut hæretici pertinaces censeantur, pro hoc facit, quod inquit Pau. primo ad Corinthios. 2. quod fides nostra non est in sapientia hominum, & sic non refert a quo homine ostendatur sibi per regulam fidei, quod opinio sua obuiat fidei catholice.
- 58 Circa secundum principale, qualis debeat esse correptio, ut sufficiens & legitima reputetur, respondeo, quod illa correptio censenda est sufficiens & legitima, qua aperte erranti ostenditur, quod assertio sua catholice obuiat ueritati, ita quod iudicio intelligentium nulla possit tergiversatione negare, quin sibi sit sufficienter aperte ostensum, quod error suus catholice ueritati repugnat, uerbi gratia, si quis ex ignorantia Euangelij textum ignorans diceret quod milites fregerunt crura Christi, & sibi per text. Euangelij Ioan. 19 ostenderetur contrarium, ubi dicitur, uenerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo, ad Iesum autem cum uenissent, & uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed unus militum &c. hæc enim correptio debet sufficiens reputari, quia iudicio cuiuslibet intelligentis iste errans nulla possit euadere tergiversatione negare, quin esset sibi aperte ostensum, quod assertio sua catholice obuiat ueritati. Idem arbitror dicendum si sibi ostenderetur suum errorem esse hæresim explicite damnatam, uti potest exemplificari in multis decretalibus, concilijs generalibus, & extrauagantibus, in quibus sunt plures hæreses damnatæ, ut accidit casus de quodam prædicatore in hac urbe ualentina, qui concionando dixit, quod quando Christus existens in cruce fuit lancea percussus, erat adhuc uiuus, quod est contrarium ueritati Euangelicæ, ut in auctoritate Diui Ioannis proxime allegata, & est hæresis damnata in cle. fidei catholice. de Summa. Tri. qui hac auctoritate a me inquisitore sibi secrete ostensa, statim retrocesit ab illa assertionem hæretica, & non fuit reputatus hæreticus, quia ex ignorantia peccauerat. si quis etiam ex ignorantia dogmatizaret duas personas sicut
- duas

duas substantias fuisse in Christo, & sibi ostenderetur per textum synodi ephesinæ, quæ est hæresis Nestorij ab eadem synodo damnata, nulla posset tergiuerfatione negare, quod non esset sibi aperte probatum, quod assertio sua esset hæresis condemnata, & consequenter quæ ueritati catholice aduersatur, & ideo talis correptio esset sufficiens & legitima reputanda, & sufficiunt hæc exempla ad horum declarationem.

59 Sed quid facient domini Episcopi & inquisitores si ex ignorantia nesciunt has correptiones legitimas facere, consulo, ut Deo se committentes, qui ad hanc uocationem eos uocauit, etiam peritiores consulant, argu. in c. fin. ibi, de ipsorum consilio, de hæret. lib. 6. & in c. inter cætera, de offi. ordina.

60 **NONVS + MODVS** conuincendi aliquem de pertinacia, est, si quis præceptis, comminationibus, pœnis, præmiis, promissionibus iuratis, uel alio quouis modo molitur aliquem, uel aliquos arctare ad hæresim contrahendam, uel ad hæresim contractam pertinaciter defendendam hæreticus pertinax est censendus, quod probatur in ca. qui aliorum, 24. q. 3. ubi dicitur, quod qui defendit aliorum errores multo magis damnabilior est illis qui erant, quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat, unde quia magister erroris est, non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est, iste enim quia talia facit, præbet auctoritatem, & audaciam, & occasionem cuicumque peccadi, & ideo merito hæresiarcha appellatur, quod est princeps hæreticorum, ab archos græce, latinæ princeps. c. j. 2. r. dist. & glo. in uerbo mechanicis. in §. quod autem. in authen. de non alienan. rebus Eccle. colla. 2. notat. in rubri. C. de comi. & archiatris, lib. xj. si ergo qui defendit aliorum errores, i. hæreses, quia de ijs loquitur dictum. c. qui aliorum, dicitur hæresiarcha, in qua defensione non dicitur concurrere aliqua uiolentia, quia ille defensor sua sponte est in errore, multo magis est dicendus hæresiarcha, qui alios ad errorem per uolentiam præceptis, minis, aut pœnis, trahit ad hæresim, contra quem siue cogentem uel suadentem lex ciuilis statuit pœnam capitis & confiscationis bonorum. l. eum qui. C. de apostatis. ibi. sine suasionem. facit. l. iudæi. C. de iudæis. & l. ij. C. ne sanctum baptis. iteretur.

61 Sed aduerte quia hunc modum conuincendi de pertinacia intelligerem quando iste qui talia ageret, esset aliter hæreticus, & sic defenderet non solum errantem, sed etiam errorem, & sic debet intelligi. d. capi. qui aliorum, ut dixi supra. q. 29. & per hoc de pertinacia conuinceretur, & probatur in eodem tex. ibi, quia non solum errat, sed aliis offendicula erroris præparat, & sic non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est, alias non uideo quomodo posset dici hæresiarcha, si non est hæreticus,

reticus, & tunc, quia hæreticus & defensor, puniendus esset magis ipso errante, quem defendit, ita dicit Arch. in c. quicumque. in uerbo defensoris, de hære. lib. vj. & sic intellige. c. qui consentit. xj. q. iij.

62 Hinc est quod alibi plus punitur consulens, quam si idem ipse faceret, ut patet in medico qui dedit filio poculum uenenatum, ut daret patri, nam in hoc casu plus punitur medicus, quam filius. l. j. ff. de parri. facit. l. vtrum. ff. eod. titu.

63 Alias autem si quis defenderet hæreticum, resistens uiribus, uel potentia, ne ad manus iudicis ueniret hæreticus puniendus, uel examinandus, prout in simili habetur in c. si custos. xxvj. q. ij. & xxj. q. v. per totum, uel alia faceret, ut dixi supra in principio huius noni modi, non esset hæreticus censendus, nec consequenter hæresiarcha. oriretur tamen suspicio hæresis contra istum defensorem, uel persuasorem, nam ex iniusta defensione opinio agentium male incurrit. c. ij. qui. xiiij. q. vi. & ob talē suspicionem posset indici purgatio canonica. c. inter. de purga. cano. & ob hanc iniustam defensionem notam suspicionis incurrunt prælati, seu principes qui hæreticos non corrigunt, seu puniunt cum possint, quia negligere, cū possint perturbare peruersos, nihil est aliud quod fouere, cap. negligere. 2. q. 7. cap. error. lxxxij. distin. cap. quante. de senten. excōmunica. cap. sicut dignum. §. illi etiam. de homi. circa hoc tamen uidentur docto. post Archi. in d. c. quicumque. in uerbo. fautores.

64 Quod autem contingere possit, quod quis sit fautor & defensor hæreticorum & non hæreticus, casus est in cap. Accusatus. §. si uero. de hæreti. lib. vi. ad prædicta etiam facit. c. qui consentit. r. q. 3. ubi dicitur, quod qui consentit peccatibus magis punitur quam agens, ut probatur in uerbo, seuerissima, & qui alium defendit acrius punitur quam ille qui peccauit, intelligendo de consensu cooperationis, & defensionis cum auxilii præstatione, ut tenet Cardi. de turre crema. ibi. Quod est intellige quando præstat hoc auxilium defensionis in delictis grauibus per modum auctoritatis, ut est in hoc crimine, nam plus peccat, ut dicit glo. in clemen. i. in uerbo. defensoris, de pœnis, facit. l. i. C. de iis qui latro. occulta. & pro hoc est factum, quod quando aliquis defendit delinquentem in ipso crimine, dicendo quod esset licitum, & commendaret illud quod est delictum, tunc grauius peccat propter malum exemplum. ut notat Ange. in l. i. in fi. C. de nili aggeribus non rumpe. inquisens quod iste peccat in duobus, primo, quia uidetur particeps delicti, Secundo, quia impedit iustitiam, & adde tertium, quia præstat aliis malum exemplum, & hoc respectu maius delictum est lenocinium, quam adulterium, ut notat gl. & post eam Bar. in l. Athletas. §. q. lenocinium. ff. de iis qui no. infa. & malum maius est quam alium delinquentem, quam in seipsu §. eos in auth. ut

iudi. sine quoquo suffra. colla. 2. Et pro ijs dicit Petr. de Ancha. in cle. j. §. sane. de usu. in 2. not. q̄ ille qui asserit non esse peccatum exigere usuras, plus punitur quam usurarius, quia ille hæreticus est, iste uero peccator. Saly. in l. j. colum. fi. C. de Summa. Trini. & fide catho. idem est dicendum, q̄ si quis dixerit fornicationem non esse peccatum, hæreticus dicitur. ca. ad nostrum. §. septimo. de hæreti. & idem est de alijs præceptis de calogi, ut si dixerit, furari, adulterari, concupiscere rem alienam, & huiusmodi non esse peccatum, hæreticus est, ut scribit. S. Tho. in quolibet. 3. arti. 12. & tamen talia agens, puta fur, adulter, fornicator, vel huiusmodi solum peccat mortaliter, & non est hæreticus, ut late dixi in rubr. de hære. lib. 6. in pri. q. colum. 3. cum sequenti, & sic plus punitur dicens, quam faciens, ut tradit Ioan. de Ana. in c. qualiter & quando. 2. §. ad corrigendos, col. 3. uerfi. & ad solaciū sciatis, de accus. cum alijs, ut scribit Dec. in cap. j. de offic. delega. colum. x. in super arguendo a maiori, nam si id de quo magis dubitatur inest, & id quod minus, ut dicit gloss. in cap. cum in cunctis, in gloss. in uerbo. multo magis, de electio. si ergo qui solum consentit errori alterius facit se cum illo culpabilem. c. qui consentit. xj. q. j. c. qui alios. de hæreti. & error cui non resistitur approbatur. c. error. 83. distin. multo magis qui alios compellit ad tenendam hæresim pertinaciter, quia dupliciter peccat. Primo, quia uidetur consentire illi errori. d. c. qui alios, Secundo, quia cogit alium quatenus in se est ad peccandum, cap. de homine, de celebra. missarum. l. eum qui. C. de aposta. cap. 1. de offic. delega.

65 DECIMVS † MODVS conuincendi aliquem de pertinacia & hæretica prauitate est, si quis cogat aliquem fidem catholicam abiurare, aut pœnis, uel præceptis ueritatem catholicam abnegare compellat, & huic modo possunt applicari plura ex ijs quæ diximus in nouo modo proxime præcedenti, nam qui cogit aliquem ueritatem catholicam abiurare, cogit illum hæresi contrariæ irreuocabiliter adhærere.

66 Et hoc † probatur ex ui abiurationis, arguendo a contrarijs, cum contrariorum eadem sit disciplina, traditur in l. j. ff. de iis qui sui iur. sunt uel alie. nam sicut quis abiurando hæresim firmiter tenet ea quæ fidei sunt, & quæ ab Ecclesia determinantur, ut habetur in cap. Ego Berengarius, de pœni. distin. 2. ita e contrario dicendum est, q̄ qui abiurat catholicam ueritatem firmiter adheret hæresi ueritati catholicæ contrariæ. facit ad hoc. l. cœlicolarum. in fi. C. de iudæis. l. qui non facit. ff. de regu. iur. & ad hoc plura tradit Phi. Corneus in consi. 29. incip. dominus Baldus. libr. j. ex quo ergo ipse alium cogit ad hæresim pertinaciter tenendam, non uidetur dubium, quin ipse cogens sit ut hæreticus pertinax censendus, arg.

in

in c. mulieres. de senten. excom. c. periculose. de pœni. dist. 1. c. si consubina. de senten. excommunicata.

67 VNDECIMVS † MODVS est conuincendi de pertinacia quemquam, cum quis abiurasse reperitur catholicam ueritatem. Vel iurat se quamcunque assertionem, quæ est in rei ueritate hæretica tanquam in perpetuum seruaturum, iste modus habet duas partes. Prima est, de eo qui abiurat catholicam ueritatem, & difert a modo præcedenti, quia ille loquitur in cogente aliquem abiurare catholicam ueritatem, iste uero in abiurante.

68 Secunda † uero pars loquitur de tenente aliquam assertionem hæreticam, & dicit illam se tenturum. siue seruaturum in perpetuum, sicut catholicam ueritatem, & in hanc secundam partem incidunt quamplures colerici, qui in disputationibus excedunt metas recti sermonis, & tanquam frenetici prorumpunt in hanc insaniam, dicentes aliquam assertionem, quam conantur ueram ostendere, cum re uera sit hæretica, ut catholicam se tenturos & defensuros, & talia dicentes conuincuntur manifeste de hæresi, & pertinacia, nisi statim ad se reuertantur, & emendent se, & pœniteant huius sermonis repentini, quia quicquid calore iracundiæ dicitur non prius ratum est quam si perseverantia apparuerit iudicium affuisse. l. quicquid. ff. de regu. iur. & quæ ibi scribit Decius. & in casu quo perseverantia non affuerit, temeritatis non debet deesse pœna, ne deinde ita effuso sermone quis loquatur, ita q̄ non de hæresi, sed de temeritate puniatur. argu. c. quod ait Loth. 15. q. 1. & in cap. inebriauerunt. 15. q. 1. ubi magis culpatur æbrietas, quam incestus, sic in proposito magis puniatur temeritas quam hæresis, ex quo non dicitur perseverantia, & est corrigi paratus, ut in cap. Hæc est fides. 24. q. 1. & ne Ecclesiæ matris nostræ disciplina deseratur, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodē flagicio incurrerit, pœnitentia aliqua est multandus. c. excommunicatorum. 24. q. v. facit cap. significauit, de pœni. & remissio. & sicut in casu. d. ca. excommunicatorum. illi interfectores illorum excommunicatorum id est hæreticorum bonam habuerunt uoluntatem. s. ad interficiendum illos hæreticos zelo Ecclesiæ, potuerunt tamen peccare intentione habendi illorum bona, secundum Hug. ut refert. d. Car. de Turre Crema. & sic q̄ propter hoc illis iniungitur pœnitentia, ita est in proposito, potuit enim esse q̄ iste assertor propositionis hæreticæ quæ pœnitet, tenuerat illam ut hæreticam, licet recedat & dicat ita se incensum illam protulisse, & quod credebat illam catholicam, nihilominus pœnitentia congruens iniungenda est, ut in d. c. excommunicatorum.

69 Aduertendum † est circa proxime dicta, quia esset consideranda qua-

Dd 2 litas

litas assertionis, si est expresse damnata ab Ecclesia, & diuulgata, & si si-
bi tunc ostendatur, & non vult retrocedere, sed persistere in sua temera-
ria assertionem, an uero illa assertio sit hæretica, quia deducitur ex cano-
ne sacræ scripturæ, ex interpretatione Doctorum, prout supra ex dedu-
ctis in hac quæstione potest colligi, quia temperanda esset istius asseren-
tis pœna, uel exaggeranda consideratis præmissis. Item esset aduertendū
an teneret illam assertionem hæreticam in ratione hæreticæ, an in ratio-
ne catholicæ assertionis. Item ad mitigationem pœnæ est respiciendum
ad iracundiam, si fuit talis quæ mentem asserentis alienauerit, an non,
prout optimus iudex poterit perpendere, ut scribit Fely. in capi. dilecti.
de exceptio. cum alijs, ut dicit Deci. in d.l. quicquid, itaque extare hæc
duo possunt simul, quòd excusetur ab hæresi, & quòd de temeritate pu-
niatur, sicut in simili dicimus quem excusari de mendacio, qui tamen a
temeritate non excusatur, secundum Ocham citantem Augustinum, qui
inquit, nemo meatiens iudicandus est qui dicit falsum, quod putat ue-
rum, quia quantum est in ipso non fallit sed fallitur, non ita mendacij
sed aliquando temeritatis arguendus est, qui falsa incaute credit, aut pro-
ueris habet, sic iurans seruaturum propositionem hæreticam tanquam
catholicam a mendacio poterit excusari, non autem a temeritate, &
pro ea puniri potest, ut dixi. Fatendum est tamen, quòd si quis metu
mortis aut duri cruciatus abiuraret catholicam ueritatem, uel totam fi-
dem christianam, licet non excusetur a mortali peccato, ab hæresi tamen
excusandus esset, ut dicit glo. ij. in cap. potest fieri. de pœni. distin. j. glo.
fi. in cap. non solum abnegat. xj. q. iij. vt late dixi in capit. quoniam de
hæreti. lib. vj. q. xv. & scribit Ocham in dialogo parte. j. lib. iij. cap. 5.

70 DVODECIMVS † MODVS conuincendi aliquē de perti-
nacia est, si quis errans contra fidem persequitur, aut molestat, aut im-
pedit catholicam ueritatem defendentes, aut hæreticam prauitatem im-
pugnantes, prout sunt inquisitores uel similes qui fidem defendunt, &
hæreticos impugnant, ij sunt pertinaces hæretici reputandi. Et aduer-
te, quia in hoc modo dicitur, si quis errans contra fidem, nam si
non esset errans contra fidem, sed forsan aliàs odio persequeretur præ-
dictos ob amorem hæreticorum non esset iste persequens pertinax
hæreticus iudicandus, sed fautor uel defensor hæreticorum, quia po-
test quis esse fautor hæreticorum absque eo, quòd sit hæreticus. cap. ac-
cusatus. §. si uero. de hæreti. lib. vj. & ij fautores ipso iure excommuni-
cati sunt, ut in c. excommunicamus. §. credentes, de hæreti. uel saltē vt
perturbator officij inquisitionis posset puniri, ut dicit Bonifacius in cle-
multorum. de hære. i. notabili, & ideo signanter dicitur, si quis errans,
nam

nam hic errans qui damnationem hæreticæ prauitatis impedit, aut sata-
git molestare catholicam ueritatem defendentes, & hæreticam prauita-
tem impugnantes, non est paratus corrigi, nec cauta sollicitudine quæ-
rit ueritatem, merito pertinax hæreticus est censendus, ut in d. c. Hæc est
fides, iuncto. d. c. dicit Apostolus. 24. q. 3.

71 Et dicitur † quis ueritatem catholicam defendere, quando illam ostē-
dit, uel per miraculum, uel testimonio sacræ scripturæ, ut probatur in si-
mili de inuisibili missione in c. cum ex iniuncto. de hære. circa mediū, uel
authoritate uniuersalis Ecclesiæ siue generalis concilii, ut dicit Ocham
in 1. par. dialogi. li. 2. c. 10. & idem e contra esset dicendum de impugnā-
te hæreticam prauitatem, ut quis dicatur illam impugnare recte, quando
miraculum induceret, uel authoritatē sacræ scripturæ, aut Ecclesiæ, seu
decretum generalis concilii, ne catholica ueritas uel hæretica prauitas
uideantur consistere in sapientia hominum, uel uoluntate, quia ut dice-
bat Apostolus. 1. ad Corinthi. 2. prædicatio mea non est in persuasibili-
bus sapientiæ humanæ uerbis, sed in ostensione spiritus, & uirtutis, ut fi-
des uestra non sit in sapientia hominum, sed in uirtute Dei.

72 DECIMVS TERTIVS † modus conuincendi aliquem de per-
tinacia est, si quis errans contra fidem catholicam, correctioni & emen-
dationi illius, uel illorum, cuius uel quorum interest subiicere se recusat,
istemodus conuenit cum octauo modo supra posito, dicam ergo hic ali-
qua quæ ibi fuerunt omissa, quia licet iste modus solum respectu iudi-
cum uideatur militare, & ille respectu priuati reprehendentis illum er-
rantem, nihilominus utrunque ibi fuit late examinatum, ad propositū er-
go modus iste probatur, nam ille non est paratus corrigi nec cauta solici-
tudine ueritatem quærit qui iudicium iudicis subterfugit, ut qui nō uult
se subiicere correptioni & emendationi sui erroris, ut probatur in c. di-
cit Apostolus. 24. q. 3. iuncto c. nullus, de præsumptio. ubi dicitur, qd con-
fiteatur de omnibus quisquis se subterfugere iudicium dilationibus pu-
tat, conuincitur enim quis de suo delicto, uel per confessionem propriā,
uel per rei euidentiā, uel contumaciam, ut dicit glo. in ca. nullus legiti-
ma probatione, & in c. ad abolendam, in prin. in uerbo, deprehensi. de he-
reti. & in ca. super quibusdam, de uerb. signi. & dicit glo. per tex. in c. chri-
stianus. 1. l. q. 1. q. qui iudicium refugit, apparet eum de iusticia diffisum,
cum concordantijs ibi per eum allegatis, sic ergo errans contra fidem,
qui iudicium subterfugit, pertinax est hæreticus censendus, hic enim cor-
reptioni & emendationi cuius interest subiicere se recusat, iudicium sub-
terfugiendo.

73 Quod ego † intelligo obseruata solemnitate de qua in cap. cum
Dd 3 con-

contumacia, de hæreticis li. 6. quia iste modus conuincendi errantem de pertinacia proprie habet locum in contumace, qui recusat subire iudicium Episcopi, uel inquisitoris, ad quorum quemlibet spectat & interest hæc crimina punire & inquirere. cap. inter sollicitudines. de purgatio. cano. in cap. excommunicamus. §. adijcimus. de hæreti. & toto titu. de hæreti. lib. 6. & in clementinis, unde seruato processu. d. c. cum contumacia. nõ comparens tanquam hæreticus condemnatur, Primo ergo requiritur quod sit suspectus de hæresi apud iudicem, Secundo quod citetur ut de fide respondeat, Tertio si non comparet quod excommunicetur pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, Quarto quod excommunicatione per annum animo sustineat pertinaci, quibus seruatis ex tunc iste contumax, uelut hæreticus condemnatur, iudicatur enim a iure hæreticus pertinax, & ideo ut hæreticus damnatur, quia contumacia, in causa præsertim fidei, suspitioni præsumptionem adijcit uehementem, & uehemens transit in uolentiam, quæ inducta a iure est sufficiens ad condemnationem, ut traditur in glo. in d. c. cum contumacia. facit c. excommunicamus. §. qui autem. de hæreti. scribit Bellamera. in decisione sua Dcl. xiiij. incip. contumax ut hæreticus, & de intellectu & materia. d. cap. cum contumacia, alibi dicam Deo duce.

74. DECIMVS QVARTVS † modus conuincendi errantem de pertinacia est, quando quis de errore ab aliquibus reprehensus, non uult de ueritate informari, Et in proposito uidentur duo casus considerandi, primus est, aut iste errans reprehenditur ab imperitis, uel peritis, & nulla autoritas ueritatis catholicæ ab illis adducitur contra suum errorem, uel si aducatur illa non concludit contra errantem, tunc si iste errans non audiat, uel acquiescere renuat, non est pertinax reputandus, quia nõ tenetur credere cuilibet asserenti aliquam positionem esse hæreticam uel catholicam, nisi illam talem esse ostendat, uel miraculo, uel testimonio sacre scripturæ, aut autoritate Ecclesiæ, seu concilij generalis, ut proxime dixi. Rubor est enim sine lege loqui. l. illam. C. de collatio. §. consideremus. in auth. de trien. & semi. colla. 3. & dicebat Scot. in 4. dist. 17. q. j. quod sicut turpe esset theologo dicere aliquid esse in Biblia, & nesciret ubi illud inueniretur, ita inconueniens esset canonistæ dicenti tale esse ex traditione uniuersalis Ecclesiæ, & illud non inueniret in canone, & non debet quis esse nimis credulus. l. j. §. j. ff. de eo per quem factum est. arg. in l. si id inquit. ff. quod falso tuto.

75. Inde † dicit Barto. in d. l. j. quod si nuncias mihi aliquid quod faciam, uel quod denegem quo ad præiudicium meum, non teneor tibi credere, nisi me reddas certiores, uel instrumentis, uel testibus. l. si quis inficiatus.

ciatus. ff. de postu. quem ibi Moderni sequuntur, additis pluribus similibus quæ ommitto per Bar. in l. doli mali. col. j. ff. de non ratio. Et dicit Pea de Anchar. in consil. 361. pro declaratione trium quæstorum, quod si intimatio non est facta alicui sub scriptura authentica, aut ei non est lectus tenor scripturæ, non est inducta noticia, uel scientia, sic in proposito, quod ad conuincendum errantem de pertinacia, si non ostendatur ueritas suo errori contraria, non tenetur credere, adeo quod non credens non dicitur conuictus de pertinacia ad hoc quod pertinax hæreticus condemnatur in foro exteriori, licet postea illa assertio illius errantis tanquam hæretica damnaretur, ut sæpe dixi, ponendo exemplum in errore græcorum.

76. Quo † ad Deum uero & sic in foro conscientie non dubito hunc hæreticum esse pertinacem, quia in illo foro sola ueritas inspicitur, quia Deus neque fallit, neque fallitur, licet Ecclesia aliquando fallit, & fallitur, ut est tex. in cap. a nobis. de senten. excommunicata. in prin. & ideo dicitur quod conscientia est tribunal ueritatis, ut dicit Bald. in l. iusticia. ff. de iusti. & iur. quinimo dicitur sensus animæ cognoscentis bonum, & malum, ut dicit Bald. in auth. ad hæc. C. de usu. colum. 3. & consequenter incurrit iste in omnes pœnas quæ contra hæreticos statuuntur, excommunicationis scilicet & bonorum confiscationis, de quibus in c. excommunicamus. j. & 2. de hæreti. cap. cum secundum leges. eod. titu. libr. 6. cum similibus.

77. Secundus † uero casus est, quando iste errans reprehenditur a peritis, uel imperitis de errore eius, & ostenditur sibi ueritas catholica uno de tribus modis proxime dictis, uel alijs legitimis in iure statutis, & ipse errans non acquiescit, nec informari uult, tunc iste errans hæreticus pertinax cõfendus est, & iste est proprie modus conuincendi errantem de pertinacia, de quo loquimur hic. Ratio quare non facio differentiam in proposito inter imperitum & peritum hæc est, quia fides nostra non est in sapientia hominum sed Dei, ut Paulus inquit. j. Corinthi. 2. & sic ad hoc ut errans teneatur deponere errorem non refert a quo homine perito uel imperito per regulam fidei ostendatur, quod opinio sua erronea est, & obuiat fidei orthodoxæ, seu alicui ueritati catholicæ, unde si post talem reprehensionem, & ostensionem ueritatis catholicæ reperiat iste errans dictum errorem tenere uel uerum reputare uerbo uel scripto, seu in eo quomodolibet persistere, reputandus est hæreticus pertinax, nam quando errans in ijs quæ fidei sunt non est paratus corrigi, ut est iste, nec cauta sollicitudine ueritatem catholicam quærit, pertinax est hæreticus. ca. dicit Apostolus. 24. quæst. j. & cap. Hæc est fides. ea. q. sicut enim si quis per seipsum ueritatem inuenit statim tenetur errorem dimittere, ex c.

plō uenerabilis Anselmi qui in libro. j. cur Deus homo. capi. 18. inquit, certus sum si quid dico (quod sacrae scripturae absque dubio contradicit) quod falsum sit, nec illud tenere uolo si cognouero, sic pari ratione si per alium quemlibet de ueritate catholica informerur, tenetur errans errorem deponere, & ueritati catholicae adherere, nam non uidetur maior ratio in uno, sicut in altero, ergo idem ius est stat uendum. l. illud. ff. ad legem acqui.

78 Item † si quis alios errantes, cum reuocare potest, non reuocat, seipsum errare demonstrat. cap. qui alios, de haeret. l. scientiam. ff. ad l. acqui. & error cui non resistitur approbatur. cap. error. 83. distinct. cap. feliciter. 80. distinct. multo magis errare demonstratur, quando ipse idem errans ipsum ab errore non reuocat, nolens a sapientibus informari, dicit enim Leo Papa, quid iniquius est, quam iniqua sapere, & sapientioribus doctioribusque non credere, sed in hanc sapientiam cadunt quicumque ad cognoscendam ueritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas uoces, non apostolicas literas, non Euangelicas auctoritates, sed ad semetipsum recurrunt, & ideo magistri erroris existunt, quia ueritatis discipuli non fuerunt, registratur in capitulo. quid autem. 24. q. 3. merito ergo errans de pertinacia conuincitur, quando reprehensus ab alijs ueritatem sibi ostendentibus non uult informari.

79 DECIMVS QVINTVS † modus conuincendi aliquem de pertinacia est, quando errans uerbis, uel factis protestatur se assertionem suam (quae haeretica est) minime reuocaturum, haec enim protestatio firmam eius uoluntatem ostendit. l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acqui. haeredi. l. in concubinato. ff. de concubin. & non est paratus corrigi, ideo haeticus pertinax est censendus. d. c. dicit Apostolus. dict. cap. Haec est fides cum alijs. Aduerte tamen, quod & si eius uoluntas sit pertinax, nihilominus tamen potest ab illa haeresi & pertinacia retrocedere, & retrocedens eo modo quo decet petens ueniam submittere se ipsum correctioni sanctae matris Ecclesiae, ex quo est in primo lapsu, admittendus esset ad ueniam cum condemnatione ad carcerem perpetuum & bonorum confiscationem, & cum alijs poenis quae huiusmodi haeticis redeuntibus infligi solent. c. ad abolendam. ca. excommunicamus. 2. §. si quis autem. de haeret. lib. 6.

80 Non † enim sibi potuit hanc legem irreuocabiliter imponere a qua non liceat sibi, si aliter est uisum, recedere, prout doctores in simili concludunt de testatore qui uoluit sibi pracludere uiam non faciendi secundum testamentum, ut late Bartol. scribit in l. si quis in principio. colum. quarta. uersicu. an sit aliquod remedium. ff. de legat.

3. &

3. & dicebat Bald. in consilio. 389. incipien. reperitur, quod quondam A. quod si certum est de mente testatoris, quod testator uelit stare ultima scriptura, quod uerba derogatoria non efficiunt ultimae uoluntati. allegans pro hoc Ioan. Andre. & Ioan. de Calderi. in capitulo. primo. de constituto. libro sexto. nemo enim potest sibi adimere ius testandi, quia publici iuris est, & iuri scripto non potest priuatus derogare. l. nemo. ff. de lega. j. traditur haec materia late per Bald. in l. sancimus. C. de testamen. Hostien. in summa de sepultu. §. an sit licitum, uersu. sed si quis iurauerit. late Dy. & Ioan. Andre. in c. quod semel. de regu. iur. libr. 6. Oldra. in consilio. 25. & 160.

81 Praesertim † haec habent locum quo ad Deum, quia in quacunque hora ingemuerit peccator & conuersus fuerit uita uiuet, & non morietur, ut habetur in capitulo. nullus. de poeniten. distinctio. 7. & impietas impij non nocebit ei, quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua. Ezechi. 33. & alibi inquit, si impius egerit poenitentiam de omnibus peccatis suis, quae operatus est, & custodierit omnia praeccepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, uita uiuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor, Ezechi. 18. Ecclesia enim non claudit graemiu redeuntibus lapsis in haeresim, ad eam bene se conuertentibus, non autem relapsis. in capitulo. super eo. de haeret. libro sexto. & in capitulo. ad abolendam. §. illos quoque. de haeret. l. 3. C. de apostatis. capitulo. corrigantur. uigesima quarta quaestione tertia. facit Epistola inter claras. C. de Summa. Trinita. §. sed quia. scribit Sanctus Thom. 2. 2. quaestione. 11. articulo. 4.

82 DECIMVS SEXTVS † modus conuincendi aliquem errantem de pertinacia est, si in haeretica prauitatis fauorem prohiberet legi scripturas sacras id est catholicas, uel prohiberet praedicari aut publicari catholicas ueritates, quia talis defensor est haereticae prauitatis, & oppressor ueritatis catholicae, & non solum potest dici haeticus sed etiam haereticus. capitulo. qui aliorum. 24. quaestione. 3. non enim est paratus corrigi, d. c. dicit Apostolus, & quia de hoc modo conuincendi de pertinacia sunt plura superius dicta, quae possunt hic applicari, non insisto amplius in eo.

83 DECIMVS SEPTIMVS † modus conuincendi aliquem de pertinacia est, si quis in defensionem haereticae prauitatis non uos errores fingit, quia iste non quaerit ueritatem, nec est paratus corrigi uti proxime dixi, facit capitulum. haeticus. uigesima quarta. quaestione tertia.

DE-

84 DECIMVS † OCTAVVS modus conuincendi aliquem errantem de pertinacia est, si ipse esset dominus alicuius ciuitatis, uel loci, uel Episcopus, aut quicuis alius potens, aut iudex, & concederet assentiones hæreticas publicari, seu iuberet illas uti catholicas teneri, & seruari, prohiberet et ueritates catholicas illis hæreticis assertionibus contrarias prædicari, de hæresi & pertinacia manifeste conuinceretur, & hoc satis probatur per proxime dicta fundamenta, cum non sit paratus corrigi, & quia impedit ueritatē manifestari, nec cauta sollicitudine querit illā, ut si negligere, cū possumus perturbare peruersos, nihil aliud est q̄ fouere, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, & error cui non resistitur appropinquat, ut in ca. error. 83. dist. multo magis dicitur quis fouere hæreticos, qui autoritatē in præmissis accomodat, cū maius sit peccatū cōmissionis, q̄ negligentia, nisi essemus in prælati ut dicit gl. in c. j. de offi. deleg. quia in prælati negligentia inducit peccatū mortale, ut dicit Abbas in c. peruenit. de deci. & gl. in ea. ea q̄ de officio archi. ut ego dixi in meo tractatu de secreto. nume. 245. facit. c. consentire. 83. dist. & nouerca eruditionis sit negligentia, ut in c. sequēti. eadē dist. quinimo peccatū cōmissionis & omissiōnis non differūt specie, Auarus enim aliena rapit, quod est peccatum cōmissionis, & sua non dat quibus dare debet, quod est peccatum omissiōnis, ut dicit. s. Tho. in prima. 2. q. 72. art. 6.

85 Præsertim † in persecuotione hæreticorū hæc duo delicta æquiparantur cōmissionis & omissiōnis, ut est tex. in cle. multorū quærela. §. uerum quia. de hæret. ubi notat Bonifacius, q̄ qui non facit quod facere debet delinquit, quia facere censetur aduersus ea quæ facienda sunt. l. qui nō facit. ff. de reg. iur. unde dicimus, q̄ simoniam committit qui pecuniā recipit, non faciendo quod facere dēt. c. nemo. de simo. præsertim quia in proposito dictus errans præbet consensum autoritatis, & ideo magis peccat q̄ faciens. c. qui aliorū. 24. q. 3. ut dicit gl. in d. c. j. de offi. deleg. præterea iste errans contemnit Ecclesiæ dogmata, & ideo excōicationem incurrit, ut in c. si quis. 25. q. 2. ubi habetur. q̄ si quis dogmata, mandata, in terdicta, sanctiones, uel decreta pro catholica fide, uel Ecclesiastica disciplina pro correptione imminent. ū uel futurorum malorū a sedis Apostolice præfule salubriter promulgata contempserit, anathema sit. facit. c. generali. 25. q. j. & applica hic q̄ dñr per Archi. Ioan. Andre. Domi. & alios in c. quicumque. de hæret. lib. 6. in materia fautoria hæreticorum.

86 DECIMVS † NONVS & ultimus modus conuincendi aliquem de hæresi est, si quis errans contra apertam, diuulgatam, seu prædicatam ueritatem catholicam in Ecclesia, diu persistit in errore, uel usq; ad

ad mortem, hic est hæreticus pertinax, quia cum nouerit talem errorem quem ipse habet esse damnatum per Ecclesiam, per ignorantiam excusari non potest, cum magis per obstinatam maliciam persistere in errore uideatur, & non immerito Ecclesia tales quos reperit contra catholicam ueritatem in errore usque ad mortem perseuerasse, tanq̄ hæreticos iudicat, & punit, & et illos qui diu persistunt in dicto errore, nisi reuertantur ad gramiū Ecclesiæ, quo casu abiurata hæresi ecclesiæ reconciliantur, ut in c. ut officiu. §. si uero aliquis. de hæret. lib. 6. & per hunc modum ego dicebā apostatas, iudayzantes, uel mahometantes, qui in errore persistūt ueritatem Euangelicā, esse pertinaces hæreticos, a deo q̄ ad illorum condemnationem non requiratur aliud nisi q̄ transierint, uel redierint ad illos damnatos ritus, quia hic reditus uel transitus includit in se pertinaciā & errorē, ut satis probatur in c. contra christianos. de hære. lib. 6. ea enim quæ publice fiunt, præsertim quæ fidei sunt, ignorare non licet, & ideo ignorantia in ijs quæ sunt de iure naturali non excusat, ut dicit Cardi. in de. j. §. porro. de Summa Trin. & alibi dicitur, q̄ ignorantia iuris lata culpa est, ut dicit Bar. in l. quod metu. colu. 6. uers. iuxta prædicta. ff. de positi. l. liberorum. ff. de ijs quæ notantur in fa. tradit Alexā. in consi. 76. uis. colu. 2. lib. 3. Abbas in c. cū in tua. qui matri. accusa. & ignorātia eorum quæ publice fiunt non probatur per iuramentum, ut dicit Rota. 444. in principio extra rotā petebatur. cū alijs, ut dixi supra in ea. q. in quinto modo, licet alias ignorantia multū ualeat ad delicti exclusionē, ut scribit Felty. in c. 2. de exceptio. in prin. facit. c. apostolicę. de cleri. excommunicamiristra. & ad materiā huius quæstionis omnino uide quę scripsi supra in quæstione tertia. Et per hæc ad laudem Dei imponitur finis huic quæstioni, in cuius examine sequutus sum Ocham, Ioannem Gerfonem, Anto. Floren. & Cardinalem de Turre Crema. plurimis a me additis, quæ facilliter pio lectori poterunt innouescere.

S V M M A R I V M.

- 1 An Christus legem Mosaycam seruauerit.
- 2 Præcepta legis Mosaycæ erant in triplici differentiâ.
- 3 Moralia præcepta obseruauit Christus.
- 4 Iudicialia præcepta obseruauit Christus.
- 5 Cerimonialia obseruauit Christus.
- 6 Christus quod non seruauerit legem Moyfi argumentatur.
- 7 Christus quod obseruauit legalia probatur multis modis.
- 8 Christus curando infirmos in sabbato an illud uiolauerit.

Christus

9. *Christus an uiolauerit legem tollendo libellum repudij.*
 10. *Christus an uiolauerit legem prohibendo usuram.*
 11. *Christus an uiolauerit legem præcipiendo inimicos diligere.*
 12. *Cerimonialia Christus & Apostoli substulerunt, sed non ideo legem Moysaycam uiolauerunt.*
 13. *Christus an substulerit distinctiones ciborum.*
 14. *Christus non uenit soluere legem sed adimplere, declaratur.*

TRIGESIMA PRIMA QVAESTIO.

1. Rigesimo primo ¶ Quæro. An Christus legem Moysaycam seruauit, & licet alias in rubr. de hæreticis, lib. 6. col. 290. tractauerim dubium, an Christus seruauerit legalia dictæ legis, nihilominus tamen quia ibi fuerunt plura ommissa ad declarationem huius dubij, hic latius explicabo sine repetitione eorum quæ ibi dicta sunt, & proficient hæc ad multa quæ tractantur in officio inquisitionis contra iudayzantes.
2. Sciendum est ergo, quod in dicta lege Moysayca, erant præcepta in triplici differentia, quædam enim erant præcepta moralia, quædam cerimonialia, quædam iudicialia, ut ex textu sacri canonis colligitur, quo ad moralia uidetur quod illa non obseruauerit, patet, quia cum præceptum de obseruatione sabbati morale sit quantum ad uacationem a corporalibus operibus, ipse sabbato curauit, Ioan. v. & sanato præcepit tollere lectulum suum in sabbato, Item iudicialia non uidetur impleuisse, quia mulierem deprehensam in adulterio, quæ in lege præcipiebatur lapidari impunita abire permisit, ut habetur Ioan. 8. Item cerimonialia de abstinentia ciborum in lege prohibitorum non uidetur obseruasse, quia dicitur Mathei. 15. quod intrat per os non coinquinat hominem. Sed in contrarium est ipsa ueritas incarnata, quæ inquit, non ueni soluere legem, sed adimplere. Mathei quinto. Et aduerte quia ut inquit Augustinus in libro contra Faustum, lex dupliciter impletur, uno modo, faciendo ea, quæ in ea scripta sunt, alio modo, implendo ea quæ per eam sunt promissa, impletur ergo lex uel cum fiunt quæ in ea præcepta sunt, uel cum exhibentur quæ prophetata sunt, quo ad primum modum implendi legem faciendo ea quæ in lege scripta sunt, sicut cæteri iudei, ut erant moralia iudicialia & cerimonialia.
3. Primo ¶ de moralibus dicendum est, quod hæc moralia perfecte Christus adimpleuit, & alios ad hæc obseruanda incitauit, Mathei nono inquit, si uis ad uitam ingredi serua mandata. Secundo dicta moralia obseruauit seu

- seu impleuit sanum intellectum eorum declarando, & errorem pharisæorum circa ea excludendo, ut patet Mathei. v. ubi præceptum morale, non occides, eis declarat quomodo sit intelligendum, idem de præcepto, non mechaberis, de libello repudij, de iuramento, & de dilectione proximi, & nota quod dicit ibi glo. interlinearis in uerbo, ego autem dico uobis &c. non soluo, sed suppleo, & in uerbo, iterum audistis, in hoc non soluo sed suppleo legem, & sic Christus non soluit illa moralia præcepta, sed ea declarauit, ut ibi late patet, & idem est de obseruantia sabbati de cuius uiolatione ipsum arguebatur, ut Lucæ. 13. & Mathei. 12. ut dixi in dicta rubrica. Tertio adimpleuit dicta præcepta moralia Christus ea consilia apponendo, quæ faciunt ad perfectionem, & mandatorum obseruantiam, perfectus enim obseruat mandatum hoc, non occides, tam ille qui cauet ab ira inordinata, quam ille qui cauet tantum ab interfectione, ut patet in eodem. c. quinto. apud Matheum.
4. Præcepta uero iudicialia impleuit, temperando rigorem eorum per uiam misericordiam, in aliquibus per seipsum, & aliis dimisit temperamentum, scilicet suis ministris, idest Ecclesiæ prælatis & principibus terrenis catholicis, ut de talibus ordinent secundum quod uiderint utile communitati fidelium secundum uarietatem temporum, locorum, siue personarum, & istud non fuit legem destruere, sed magis adimplere, quia sic ordinauit meliorem modum obseruationis iustitiæ, sicut non destruitur puer quando fit uir, licet enim transeat pueritia, tamen remanet melior status eiusdem personæ ætate mutata, lex enim uetus habuit quasi statum pueri respectu nouæ legis, propter hoc dicitur ad Galatas. 3. lex pedagogus noster fuit in Christo. i. regulatiua status puerilis, propter hoc erat lex timoris, sicut pueri sub disciplina & timore custodiuntur, lex autem Euangelii caest lex amoris, & ideo non debet esse tantus rigor poenarum, quia proprium hominum perfectorum est magis deduci ad uirtutem amore iustitiæ, quam timore, unde illud Oratij, oderunt peccare boni uirtutis amore, oderunt peccare mali formidine poenæ, & in hoc residet Nicolaus de Lyra, quod Christus non soluit præcepta iudicialia sed illa adimpleuit, scilicet seruando illa sicut cæteri, immo meliori modo & sanctiori.
5. Præcepta in super cerimonialia et obseruauit Christus. Quorum quædam pertinebant ad sacramenta, quædam ad sacrificia, quædam ad sacra, sacramenta erant ut circuncisio quantum ad omnes homines, unctio quantum ad Reges & Pontifices, Christus autem assumpsit statum sacerdotis regalis uel terreni Regis, immo dixit coram Pilato, Regnum meum non est de hoc mundo, Ioan. 18. & ideo non assumpsit unctionem corporalem regum, uel pontificum, sed unctionem spirituales, a Deo præ habuit plenitudinē gratiæ in quod scribitur

scribitur in Psal. 44. unxit te Deus Deus tuus oleo leticiae, circumcissionem ipse adimpleuit primo in seipso incipiendo, secundo melius & efficacius & generalius instituendo sacramentum baptismi loco ipsius in quo confertur maior gratia, & est remedium tam uiris quam mulieribus, quaedam et ceremonialia pertinebant ad sacrificia, sicut immolatio agni paschalis, sacrificium, & similia, ista autem erant figuratiua unius perfecti sacrificij, scilicet Christi in cruce offerendi, & ideo ista impleuit Christus uno modo corporaliter patiendo, alio modo efficacius sacrificium, scilicet eucharistiam, instituendo. Quaedam autem ceremonialia pertinebant ad sacra & de talibus erant praecipua prohibitiua, & ista adimpleuit Christus, quia dixit Petrus actuum. xj. immundum & commune nunquam introiuit in os meum, & multo fortius Christus hoc seruauit, & sic ista praecipua adimpleuit ea obseruando, & obseruationem meliorem declarando, per talem enim abstinentiam a corporalibus cibis significatur abstinentia a spiritualibus immunditiis, hanc autem munditiam instituit Christus in lege Euangelica quae est mundissima, & per consequens debuit cessare figuralis abstinentia, propter quod dicitur actuum. x. quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris, quia nullus cibus coinquinat homines qui cum gratiarum actione percipitur, dimisit tamen Deus ordinationi Ecclesiae de aliquibus abstinentiis faciendis pro loco & tempore. Ex quibus patet quomodo Christus legem adimpleuit quantum ad obseruantiam praecipuorum legis Mosaycae.

- 6 Sed circa praemissa uidetur considerandum, quod immo Christus soluit legem mosaycā, & non adimpleuit siue non obseruauit omnia illius praecipua, quod uidetur patere, Primo quia si Christus non soluisset legem Moy si in praecipuis ceremonialibus & iudicialibus, necesse esset dicendum, quod adhuc illa manerent, nam si non esset soluta cur stare prohiberetur, ut. l. sancimus. C. de testam. Secundo, Christus soluit eam auferendo aliquid de praecipuis, ut patet in libello repudij quem Christus uetuit fieri, ut Mathei quinto. Tertio licebat etiam secundum legem Moy si dari ad usuram extraneis, Christus autem uetuit dari nummum sine ulla spe usurae, Lucæ 6. mutuum dantes nihil inde sperantes. Quarto licebat persequi inimicos secundum legem Moy si desiderio uindictae. numeri. 35. Christus uetuit etiam irasci. Mathei quinto. Quinto patet, quia Pau. ad Galatas quinto inquit, quod Christus nihil prodest eis qui circumciduntur, & quod euacuantur a Christo qui per legem putant se iustificari, & sic Christus fecit cessare istas ceremonias tanquam sibi repugnantes. Sed istud etiam patet circa distinctionem ciborum, quae erant ceremonialia legis Moy si secundum quam iudicabantur aliqua animalia munda ad cibum, & alia immunda, xj. &

xj. & Deute. 14. Christus uero ostendit Petro nullum cibum esse immundum, mittens de caelo in uisione uas magnum diuersis quadrupedibus plenum, quorum quaedam secundum legem erant immunda, & audita fuit uox loquentis ad Petrum, surge Petre, occide & manduca, & Petrus dixit absit a me, quia nunquam manducaui commune, & immundum, & uox respondentis iterum ad eum, quod Deus purificauit tu ne commune dixeris. actuum. x. & sic Christus soluebat hic legem Moy si, faciendo nullum cibum esse immundum, sed concedendo generaliter uti omnibus cibus tanquam mundis, ipse ergo legem soluit, Apostoli etiam & tota Ecclesia in concilio generali soluit legem Moy si, quia cum esset dubium inter alios, an legalia adhuc obligarent conuersos ad Christum, diffinitum est eos non esse obligatos, sed per solam Christi fidem posse saluari. actuum. 15. lex ergo Moy si ablata est per Deum diffinientem tempus, & durationem eius, & dantem aliam legem per quam illa tolleretur, ut habetur Hieremias. 31. & Pau. ad Hebraeos. 8. & non obstat praedictis quod scribitur Mathei quinto, ubi inquit Christus ad iudaeos, nolite putare quonia ueni soluere legem, aut prophetas, non enim ueni soluere legem sed adimplere, quia haec authoritas secundum aliquos non uidetur intelligenda, quod Christus per eam intellexerit, quod ipse uenit ad obseruationem praecipuorum legis, quia lex Moy si consistens in ceremonialibus, & iudicialibus totaliter perit, & sic soluta est quantum ad obseruationem, Christus ergo nihil aliud intellexit, nisi quod ipse non ueniebat ad euacuandum promissa legis, sed uenit ad implendum quae promissa erant in lege, & prophetis, & hoc consonat litterae, in quantum dicitur non ueni soluere legem, & prophetas, quia si intellexisset de solutione legis quae est non obseruare, solum dixisset non ueni soluere legem, quia ibi sunt praecipua, quae obseruari uel solum possunt, prophetae autem promissiones continent, non autem mandata, ideo non possunt hoc modo solui, sed soluuntur prophetae, si dicatur, quod promissa per prophetas nunquam euenient, implentur, si exhibeatur quod in eis promissum est, ergo de ista impletione Christus intellexit. Item consonat hoc uerbis subsequenti, quia quando dixit, non ueni soluere legem, subiunxit, donec transeat caelum aut terra Iota unum aut unus apex non praeteribit a lege donec omnia fiant, hoc autem necesse est intelligi de impletione promissorum, quia intelligendo impletionem de obseruantia mandatorum, quotidie implebatur lex a iudaeis, qui eam obseruabant ad unguem. Item hoc consonat uerbis Christi Lucæ. 24. necesse est impleri omnia quae dicta sunt in lege Moy si, Prophetis, & Psalmis de me, & sic impletionem posuit pro completionem promissorum, & non pro obseruatione legis, & sic uidetur quod illa authoritas Christi, non ueni

ueni soluere sed adimplere, secundum intentionem Christi exponenda uidetur quia lex Moyſi continebat præcepta, & inter præcepta continebantur promiſſa, ad quæ lex ordinabatur, propter quæ obseruabatur, & iſta poterant impleri, & in iis contradicit Episcopus Abulen. Nicolae de Lyra.

7 Aduertendum est tamen, quia opinio Lyra uidetur uerior, quod Christus impleuit legem ueterem obseruando illius præcepta, multo melius quod ceteri iudæi, ut patet in circuncisione, esu agni paschalis, & cæteris ceremonialibus, & hoc conueniebat, ne iudæi haberent occasionem expellendi Christum tanquam non seruantem legem Moyſi a Deo ipsis traditam, prout ego late scripsi in rubrica de hæreticis. lib. 6. in quinto errore iudæorum. Et quo ad hoc potest dici, quod Christus impleuit legem quantum ad promiſſa, promittens obseruatis illam meliora, lex enim mosayca promittebat solum bona temporalia, & transitoria, scilicet abundantiam & excellentiam temporalem, ut patet Deutero. 26. custodias omnia præcepta eius, & faciet te excellentiorem cunctis gentibus, Sed Christus obseruantibus Dei mandata promiſit bona spiritualia, & æterna, scilicet gratiam in præſenti, quæ præcellit omnibus bonis temporalibus, & etiam gloriam in futurum, ut Mathei. 19. dicens, omnis qui reliquerit cætrum accipiet, scilicet in præſenti, quia bona spiritualia quæ hic recipiuntur, intantum excellunt bona temporalia, ac si centenarius numerus paruo numero cõparetur, & uitam æternam possidebit, scilicet in futuro, patet ergo quod Christus adimpleuit legem quantum ad præcepta, & promiſſa. Tertio adimpleuit Christus prophetias quæ principaliter loquuntur sunt de Christo, & de aduentu eius, & de iis quæ pertinent ad ipsum, & ideo adimpleuit prophetias nascendo, conuersando in mundo, & moriendo, & resurgendo, & alia opera nostræ salutis faciendo, propter quod imminente sua passione dixit Lucæ. 24. oportet impleri ea quæ scripta sũt in lege & prophetis & psalmis de me, patet ergo quod Christus adimpleuit legem quantum ad præcepta & promiſſa.

8 Primo non obstat quod Christus curando infirmum sabbato uidetur fecisse contra legem, quia si licitum erat facere in die sabbati ea quæ ad gloriam Dei pertinebant, sicut ornare templum, & sacrificia offerre, & laudes diuinas dicere, & huiusmodi, multo fortius sanare hominem miraculose ad ostensionem diuinæ uirtutis erat licitum, & eadem ratione, quod sanatus subito portaret lectum suum in die sabbati, faciebat ad manifestationem miraculi, per hoc enim ostendebatur, quod diuina uirtute erat sic subito perfecte sanatus, & quod erat ad pristina opera plenarie restitutus. Præterea secundum S. Tho. in prima. 2. q. 107. art. 2. per ea quæ Christus fecit in sabbato,

sabbato non soluit secundum rei ueritatem, sicut ipse apud Matthæum ostendit, tunc quia operabatur miracula uirtute diuina, quæ semper operatur in rebus, tum quia salutis humanæ opera faciebat, cum Pharisei et salutem animarum in die sabbati prouidebant, tum et quia ratione necessitatis discipulos excusauit in sabbato spicas colligentes, sed uidebatur Phariseis Christum soluere secundum supersticioſum intellectum eorum qui credebant et a salubribus operibus esse in die sabbati abstinendum, quod erat contra intentionem legis. Secundo non obstat, quod si Deus non soluisset legem mosaycam, ad huc illa duraret, & esset obseruanda & quod dictum est de libello repudij, & alijs, per quæ ueritas Christus soluisse legem mosaycam tollendo ceremonialia, ut in exemplis positus. quia ad hoc dici potest, quod Christus seruauit legem ut diximus obseruando ceremonialia, ut patuit in circuncisione, in esu agni paschalis, & in alijs, & ideo dixit, non ueni soluere legem sed adimplere, & postquam illa obseruauit ex causis per me dictis in rubrica de hæret. li. 6. illa ceremonialia euacuauit lex noua, quæ erant in figura futuri. Vnde ex hoc ipso quod ceremonialia fuerunt impleta perfectius ijs, quæ figurabantur, non erant, nec sunt ulterius obseruanda, quia si obseruarentur, adhuc significaretur aliquid ut futurum & non impletum, sicut et promiſſio futuri doni locum iam non habet promiſſione iam impleta per doni exhibitionem, & per hunc modum ceremonialia legis tolluntur cum adimplentur, ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 107. art. 2. in responsionibus ad argumenta.

9 Secundum est eodem authore secundum Augustinum et Faustum, præcepta illa Christi non sunt contra præcepta ueteris legis, quod enim dominus præcepit de uxore dimittenda, non est contrarium ei quod lex præcepit, neque enim ait lex, quod uoluerit dimittat uxorem, cui esset coniugium non dimittere, sed utique uolebat dimitti uxorem a uiro, qui hæc interposuit moram, ut discidium animus præcepit libelli conscriptione refractus abstineret. unde Christus dominus ad hoc confirmandum, ut non facile uxor dimittatur, solam eam fornicationis excepit. Matthæi 5. & 10. gaudemus de diuor. credebant ergo iudæi quod hoc esset simpliciter licitum. scilicet dimittere uxorem, male intelligendo legem scriptam Deo. 24. sed hoc est falsum, quia secundum totam uitam indiuisibilitas est de ratione coniunctionis matrimonialis, ideo enim libellus ille repudij permittebatur, non quia licitum esset dimittere uxorem, sed ad uitandum maius malum, scilicet uxoricidium. minus enim malum erat, quod uxores dimitteret, quam quod eas interficeret, & ideo non erat licitum uxorem dimittere, nisi pro fornicatione, tunc enim licitum est eam dimittere quantum ad cohabitationem & debiti redditionem, manet tamen uinculum per totam uitam, & ideo dicit quod si dimissa nubat committit adulterium, & similiter quod eam duxerit, & in hoc non soluebatur lex uetus sed supplebatur, ut dicit glossa in terlinearis in uerbo, adulterat, & Nico. de ly. ibi. Ipsum tamen repudium
E c licet

licet effet permiffum ad refrenandum uxoricidium, & ob duriciam cordis iudæorum, non autem erat licitum fecundum communem opinionem catholicorum doctorum, ut dicit Iyra Deutero. xxiiij. quem fequitur ibi Pau. Burge. de quibus fcribit. S. Tho. in 4. dift. 33. q. 2.

10 Tertio ꝑ quod dicitur de ufura non ualet, quia ufura licet fuerit permiffa in lege ueteri refpectu extranei, non tamen fuit licita, etiam refpectu extranei, feu alieni, quia datio ad ufuram eft contra legem naturæ, ut dicit Arifto. in quinto Ethicorum, & erat illicita cum extraneo fiue alieno, prout teftatur Propheta Dauid Pfal. 14. inquit, Domine quis habitabit in tabernaculo &c. fequitur, qui pecuniam fuam non dedit ad ufuram, abfolute loquitur, & nullum excipit, quia indefinita iuris æquipollet uniuerfali, unde in libro qui apud iudæos eft authenticus, exponitur illud, qui pecuniam non dedit ad ufuram, per glosam, etiam gentili, ut dicit Nico. de Ly. Deutero. 24. & eo. lib. c. 23. fuper illud non feneraberis fratri tuo ad ufuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rē, fed alieno, inquit iftud eft permiffio, non licentia, fed minus mali, ad uitandum maius. f. ne fratres fuos grauarent u furis, & ideo Chriftus Lucę. 2. inquit, mutuum date nihil inde fperantes, non prohibet illud quod non erat prohibitum, immo illud quod iam illicitum erat declarat eſſe illicitum, & ab eo præcipit abftinendum, quinimo dicit Vgo Car. in tex. Deuter. c. 23. ꝑ illud, alieno, fuit additum a iudæis, & fic quod non erat in lege diuina, & ad prædicta uidenda funt quæ fcribit. S. Tho. in 2. 2. q. 78. arti. j. ad fecundum.

11 Quarto ꝑ circa odium inimicorum non habendum, dicendum eft ꝑ iudæi in præceptis decalogi fola opera exteriora tenebant prohiberi, nõ motum animi, unde Iofephus. 12. antiquitatum reprobatur Polibium hiftoriographum perfarum dicentem, ꝑ Antiochus ephiphanes mortuus fuerat in montibus mifere propterea ꝑ uoluerat fpoliare templum Diæ in perfide, dicens ꝑ uoluntas mala non eft peccatum, niſi exeat in effectum, & eodem modo dicebant iudæi de hoc præcepto, non occides, quia per hoc prohibetur occidendi factum & non occidendi propofitum, & hoc eft quod dicit Chriftus, audiftis quia dictum eft antiquis &c. hoc eft, fic interpretantur præceptum hoc, fed hunc errorem excludit Saluator dicens, ego autem dico uobis, quia omnis qui irafcitur fratri fuo, & fic Chriftus non fubtulit legem in hoc, fed declarauit, fimile eft in alio quod habetur etiam apud Mathæum quinto, hoc eft, audiftis quia dictum eft antiquis, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum, nam iudæi in hoc etiam errabant, ex hoc enim quod præceptum eft Leui. 29. diliges amicum tuum ficut teipſum, arguebant a contrario fenſu, ergo debe-

debemus odiſſe inimicum noſtrum, fed hoc eſt falſum, quia omnis homo ex charitate diligendus eſt, in quantum ad imaginem Dei creatus eſt, mali uero homines quamdiu funt in uia funt in potentia ueniendi ad beatitudinem, & ideo licet eorum malicia fit odienda, ipſa tamen natura poſſibilis beatificari eſt diligenda, & hoc eſt quod Saluator dicit, diligite inimicos ueſtros &c. & fic intellige tex. c. cū in l. 23. q. 4. ne in eo decipiaris. Et ideo. S. Tho. in d. arti. 2. inquit, ꝑ Chriftus circa odium inimicorum remouit falſum phariſæorum intellectum, nos monens, ut perſona odio non habeatur, fed culpa.

12 Quinto ꝑ quantum ad circuncifionem & alias legis ceremonias, quæ ſublatae funt per Apoſtolos, etiam quia finitum fuit tempus legis, & conſequenter ꝑ ceſſat, iam fuit ad hoc reſponſum ſupra, ꝑ ideo hæc ceremonialia ceſſant quia iam adimpletum eſt quod promittebant, ut dicit. S. Tho. in d. arti. 2. & per hoc non poteſt dici lex ſoluta, fed impleta, & fic Chriftus non ſoluit legem fed adimpleuit. Quinimo ſi hodie ille ceremonia durarent eſſent ſigna falſa. f. quia erant ſigna futurorum, id eſt eorum quæ quondam fuerunt futura, nunc autem præterita funt, fic innuit Pau. ad Colo. 2. nemo ergo uos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, quæ funt umbra futurorum, ut idem dicit Pau. ad hæbreos. x. umbram enim habet lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum. Et ad hoc propoſitum dicebat Auguſti. in lib. contra Fauſtu, ſi Chriftus legem & prophetas non ſoluiffet, adhuc promitteretur natiſturus, paſſurus, & reſurrecturus, cum ideo magis hæc non ſoluerit fed adimpleuerit, quia iam nõ promittitur natiſturus, paſſurus, reſurrecturus, quod illa ſacramenta perſonabant, fed annunciatuꝝ ꝑ natus ſit, paſſus ſit, reſurrexit, quod hæc ſacramenta, quæ nunc a Chriſtianis aguntur, perſonant.

13 Sexto ꝑ ad illud de diſtinctione ciborum dicendum eſt ſecundum. S. Tho. in d. arti. 2. ꝑ Chriftus non mandauit ꝑ tunc non obſeruari illa diſtinctio ciborum, fed oſtendit ꝑ nulli cibi ſecundum ſuam naturam erant immundi, fed ſolum ſecundum figuram. Et fic patet, ꝑ non obſtantibus contrarijs ſupra aductis dicendum eſt conſeſiue, ꝑ Chriftus benedictus obſeruauit legalia, & nõ ſoluit. Cætera uero quæ circa hanc quæſtionem eſſent dicenda dixi in d. rubr. de hæret. li. 6. in quinto errore iudæorum. verſi. quæro ulterius. in 12. q.

14 Et hoc ꝑ teſtimonio Chriſti cõfirmatur Matth. 5. dū inquit ad iudæos, nolite putare quomodo ueni ſoluere legem, aut prophetas, nõ ueni inquit ſoluere legem, fed adimplere, proponit diſiunctiue, & eius reſponſio eſt diſiunctiua eſt, quaſi dicat non ueni ſoluere legem aut prophetas, fed adimplere, ad-

implevit legē illius præcepta seruando, adimplevit prophetas illorū promissiones exequendo, & effectuando. s. nascendo, patiendo, resurgendo, & alia faciendo q̄ illi prophetarunt, quia, vt inquit Aug. quod propheta uerunt prophetæ, hoc & prædicarunt Apostoli, sic ergo Christus opera ueteris legis adimpleuit opere, quia circuncidi uoluit, & alia legalia obseruare, & quæ erant tempore illo obseruanda, secundum illud ad Galatas, 4. factum sub lege, & etiam doctrina tripliciter adimpleuit dicta præcepta, ut scribit, S. Tho. in dicto arti. 2. in corpore quæstionis, & hæc sufficiant de hac quæstione, protestatione repetita.

S V M M A R I V M.

- 1 Sabbati obseruantia erat ceremonialis.
- 2 Sabbatum a qua hora incipiebat secundum iudæos.
- 3 Sabbati obseruantia in quibus consistebat.
- 4 Luminarium accensio in die Veneris ad uesperam an sit ritus iudeorum.
- 5 Ritus quid sit.
- 6 Index aliquando se informat de consuetudine ex officio.
- 7 Luminarium accensio ad uesperam Veneris quæ sit a iudæis, & quæ sit a christianis in uespere Sabbato, an iure probetur.
- 8 Consuetudo consideranda est quando aliquid certi non habemus.
- 9 Sabbati uesperum festiuans propter sabbatum subsequens iudayzare dicitur.
- 10 Induidui partem faciens nihil facere uidetur.
- 11 Sabbati obseruantia innuit quod Christus non uenit, quod est hæreticum.
- 12 Sabbati pars non est obseruanda.
- 13 Iudayzantes quare seruant partem sabbati & non totum sabbatum.
- 14 Peccatum consensus facit, licet extra non exeat.
- 15 Hæresis crimen hoc habet speciale ut sola cogitatio mentis puniatur.
- 16 Hæreticus credens quis dicatur.
- 17 Iudayzanti intentio ex pluribus colligitur iuris præsumptione.
- 18 Gematus actus maiorem animi affectum ostendit.
- 19 Iudayzantes plerumque nutriunt filios suos in ceremonijs, & sæpe filij sequuntur eorum errores.
- 20 Familiaritas seu conuersatio cum hæreticis inducit suspicionem.
- 21 Familiaritas seu conuersatio cum malis adiuuat dubiam præsumptionem.

Captu-

- 22 Capturam Rei an debeat præcedere informatio.
- 23 Dominica diei solemnitas incipit a uespere sabbati non autem ab alia hora, ne uideamur iudayzare.
- 24 Barbitonfores possunt laborare usque ad aliquam partem noctis, si hoc habet consuetudo.

TRIGESIMA SECUNDA QVAESTIO.

TRIGESIMO Secundo Quæro, Si quis descendens de gente iudæorum solemnizauerit uesperam sextæ ferix incēdens luminaria, domum mundando, & abstinēdo ab opere seruili, non tamen obseruauerit sabbatum, operando in eo, an iste dicatur ceremonias legis Moyfi obseruare, adeo quod de crimine hæresis, & apostasiæ accusari possit, hæc quæstio frequenter accidit, ideo circa eam aliquatenus insistentū, & omisissis argumentis respondendū est.

I Dico ergo præsupponendum, quod sepe dixi in rubri. de hæreti. lib. 6. in 12. q. in quinto errore iudæorum, quod sabbati obseruantia, in eo quod sabbatum est ceremoniale, hoc est quod celebretur in die septimo, hodie in lege noua Euangelica cessat & cessare debet, eo quia obseruatiua sabbati futuram quietem significabat in sepulchro die septima, & ideo adueniente ueritate debuit illa figura cessare, & etiam propter exclusiōnem erroris, ne forte ex hoc aliquis crederet quod adhuc obligatio ad ceremonias ueteris legis maneret, unde Grego. in cap. peruenit. de confessione. distin. iij. inquit. peruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines praua inter uos aliqua, & sanctæ fidei aduersa seminare, ita ut in die sabbati prohiberent aliquid operari, quos quid aliud, nisi antichristi prædicatores dixerimus, qui ueniens diem sabbati atque dominicum faciet ab omni opere custodiri, quia enim mori se & resurgere simulat, haberi in ueneratione uult diei dominici, & quia populū iudayzare cōpellit, ut exteriorē legis ritū reuocet, & sibi iudæorū pfidiā subdat, coli uult sabbatū.

2 Secundo est supponendum, quod sabbatum incipiebat a uespere post diem ueneris usque ad mane diei dominicæ, & sic sabbatum habebat duas noctes, unam præcedentem, & alteram subsequentem, & sic intelligitur Leui. 23. ubi dicitur, a uespere usque ad uesperam celebrabitis sabbatum a uestra, & ita obseruant iudæi in partibus orientalibus, ut mihi fuit relatum, alij uero incipiunt sabbatum a die ueneris de sero & seruant illud usque ad principium noctis diei sabbati, in qua laborare incipiunt, ut inquit Iacobus de Valentia in suo tractatu contra Iudæos, quæst. 2. in. xij. versicu. ijs habitis, quocunque ergo modo computetur sabbatū,

E c 3 siue

siue cum duabus noctibus, siue cum una, semper nox subsequens sextam feriam siue diem ueneris, est de obseruantia Sabbati, in qua incipiebat Sabbatum subsequens.

- 3 Tertio † est supponendum, q̄ obseruantia Sabbati consistebat in pluribus. Primum erat, q̄ nullum opus seruile facerent, & q̄ per diem Sabbati non succederent ignem in habitaculis eorum, ut habetur Exodi. 35. Item non poterant colligere ligna in sabbato, nam talis præcipiebatur obrui lapidibus, numeri. 15. Item nec poterant ambulare ultra mille passus, ut dicit ly. actuum j.
- 4 Iis suppositis † est dicendum ad quæsitum, q̄ licet accensio luminariū non reperiatur esse de solemnitate sabbati, imo contraria, quia non licebat succendere ignem in die sabbati, Tamen quia accensio luminariū ultra solitum in dicta uespera, non est de consuetudine christianorum, talis hoc faciens, ut discedens a communi conuersatione fidelium uita, & moribus in suspicionem hæresis incidit. c. excōmunicamus. §. adiicimus, iuncta gloss. in uerbo moribus. de hæreti. & probatur in iuribus allegatis in dicta glo. & ibi Cardi. Florenti. ponit multa exempla de illis qui recedunt a uita & moribus fidelium, ut quia layci non professi portant habitum regularem, uel incedunt nudo corpore uel pedibus, cum ex regula eis non conueniat, uel non uisitant Ecclesias, uel non audiunt uerbum Dei, non colunt diem dominicam, sed sabbatum, uel in meridie comedunt cum lumine, uel abhorrent panis esum, uel de die dormiunt, & in nocte uigilant, sed proprie procedit tex. de deuiantibus a communi conuersatione in iis quæ sunt pertinentia ad fidem, & contra quemcunque ducentem uitam singularem, nisi constet de eius perfectione, præsumi potest, & inquiri debet, ut in dict. §. adiicimus, & ideo dico q̄ interrogandi sunt iudæi, an ipsi consueuerint in parasceue sabbati. i. in nocte sequenti diem ueneris accendere luminaria in eorum domibus pro solennitate sabbati sequentis, & tunc constito de iudæorum consuetudine, iste erit ritus illorum, & tunc talem accensionem luminarium faciens ad eorum iudæorum ritus dicitur rediisse, uel transisse, & ut hæreticus esset puniendus. c. contra christianos. de hæreti. lib. 6.
- 5 Vbi † Arch. exponit ritus id est mores, uel obseruationes. c. sæpe. 27. q. 1. lege. prophanos ritus. C. de paga. c. fin. de sacra. iterandis. c. prudentiam. §. cæterum. de offi. delega. c. fi. ibi mores & ritus, de baptismo. ritus enim festiuitatem siue solemnitatem significat, ut dicit glo. in rubr. ff. de ritu. nup. & aliquando capitur ritus pro lege, ut dicit Anto. de Butr. in c. fin. de diuor.
- 6 Et inquisitor † ad instantiam promotoris inquisitionis formatæ contra

tra inquisitū seu de hæresi accusatum potest uel ex officio informare se de huiusmodi consuetudine, ut in simili dicit Bar. in l. lege Iuli. ff. de testi. sic faciunt auditores rotæ quando casus occurrit, quoniam informant se ab aliis, ut in deci. Rotæ incip. Papa mandauit. qui filii sint legit. in antiquioribus.

- 7 Ex hæc † accensio luminarium forsitan sumpta est a tex. leui. xxiii. ubi dominus præcepit filiis Israel ut offerrent oleū purissimum, ac luciuum ad cōcinnandas lucernas &c. subdens, ponetq; Aaron a uespere usq; ad mane coram domino cultu rituq; perpetuo in generationibus, ubi dicit Lyra, q̄ in mane extinguiebantur secundū aliquos, uel aliquæ secundum Iosephum, uel dici posset, q̄ sicut christiani mundant domū in sabbato, & lampadas, illasq; accendunt cū oleo puro lichinis nouis appositis, pro solennitate diei dominicę sequentis, sic illi neophiti pro iocunditate sabbati sequentis dicta luminaria accendunt, q̄ si hoc faciunt ut sabbatum festiuetur, iudayzare censendi sunt, iudayzare enim est, ut dicebat Anselmus, secundū. S. Tho. in iiii. distin. xi. arti. ii. aliquid facere hac intentione ut legalia obseruentur, quod factū christianorū consuetudine potius, q̄ textu sacri canonis cōprobatur, & tendit ad celebritatem dominicę diei sequentis, unde illa accensio luminarium & mundatio domus in uespere diei ueneris, ex quo non est de more christianorum, & est uespere sabbati subsequenti quod celebratur secundū iudæos a uespere usq; ad uesperā. Verisimile est q̄ dicta accensio & mundatio fit pro celebritate sabbati, & quod uerisimile & fieri plerūq; cōsueuit inspiciendū est. c. inspicimus. de regu. iur. lib. 6. & ibi in glo. l. in obscuris. ff. de reg. iur.
- 8 Et quando † non constaret quid actū est, ad consuetudinem, uel ad id quod seruatur in regione in qua actum est, recurrendum est. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. nam quælibet dispositio recipit determinationem a consuetudine, ut dicit inno. in c. olim. de uerbo. signi. Abbas sequitur in c. certificari. de sepultu. cum aliis, ut tradit Fely. in ca. cum. M. Ferrariensis. col. 3. & 4. de consti. & principium & finis festorum iuxta eorum qualitatem & diuersarum regionum consuetudinem attendi debet. cap. quoniam, de feriis, & hæc de accensione luminarium & mundatione domus.
- 9 Quo uero † ad cessationem ab opere seruili in uespere sequenti sabbati, & nō in ipsa die sabbati, dicendū est hunc cessantē iudayzare, quia cū dicta uespera sit pars diei sabbati, quo ad solennitatem, iuxta legem Moyli, ut dixi, sequitur, q̄ abstensio illa ab opere seruili est iudayzare, quod probatur autoritate Pauli ad Colo. 2. inquietis, nemo uos seducat in cibo, uel potu, aut in parte diei festi, aut sabbatorū q̄ sunt umbra futu-

rorum, vbi dicit gl. interlinearis. i. de hoc q̄ nullā partē obseruetis, propterea dicebat Host. c. licet. de ferijs, q̄ in sabbato debemus magis laborare, q̄ in alijs diebus, ne uideamur iudayzare, & licet quo ad meritum assequendum non sufficiat partem diei festiuare, sed totam diem debeamus festiuare abstinendo nos ab opere seruili.

10. Cum † attestante Augustino, si quispiam unā diē quadragesimæ ab abstinendo prætermiserit, totā quadragesimā violauit, & pp̄ modici temporis cibū fructū laboris ammisit, cū hunc numerū integrū ieiunare debeamus. c. xl. de consec. di. v. & inde fit q̄ nihil v̄ facere qui partē indiuidui facit, vt dicit gl. Cy. & Bal. in l. furiosum. C. qui test. face. poss. facit optimus tex. in l. si vnus. C. de test. c. missas. de conse. dist. j. & sic dies dominica debet tota ferri a uespere usq; ad uesperā. c. pronuntiandū. de conse. dist. 3. Tū si quis uespere sabbati subsequēntis coluerit abstinens se ab opere seruili sicuti iudæi faciunt, iudayzare censendus est, quia sabbatū colere v̄, cū illa uespere sit pars sabbati, & partē sabbati colēs totū sabbatū colere v̄. arg. l. vulgaris. ff. de furtis, canonizata. in c. vulgaris, de pœni. dist. j. ubi d̄r, q̄ qui tangit aurē alicuius totū corpus tetigisse v̄. facit. l. possideri. in prin. ff. de acqu. poss. vbi gl. inquit sumens inde arg. q̄ pro parte baptizatus pro toto corpore c̄setur baptizatus, ut dicit et̄ doctores in c. debitū, de baptismo, ut est gl. in c. proprie. ad finē de pœ. dist. j. in c. vulgaris, de pœ. di. j. quia baptismus tendit ad emundationē animæ, quæ d̄r tota in toto & in qualibet eius parte, vt dicit Bar. in l. stipulationes non diuidunt. in 3. app. ff. de verb. obl. & in l. si cui. ff. de seruitu. facit. c. nec quemq̄. de cōse. dist. 4. unde quia s̄m legē veterē, vt est dictū, uespere illa est de ratione solennitatis Sabbatinæ, sequitur, q̄ ex hoc sabbatū d̄r solēnizari, quia semper inchoatio alicuius ordinatur ad consumationē ipsius, vt dicit. S. Tho. in 1. 2. q. 1. art. 6. in corpore quæstionis, nā ut dicebat Aristoteles. in 2. Phi. nō solū intellectus, sed et̄ natura agit pp̄ finē.
11. Et q̄ † hæc solennizatio uespere ut partis diei sabbati sit damnabilis, & fugienda, patet per illud dictum pauli ad Colo. 2. iam allegatum. Inquentis, nemo uos seducat in cibo, uel potu, aut in parte diei festi, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum, eo ipso q̄ sabbatum obseruatur, uel pars ipsius, ut ibi in parte diei festi, innuitur, quod Christus non uenit sed q̄ futurus est, quod est hæreticum, nam ut sæpe dixi in hoc tractatu, & in rubr. de hæret. lib. 6. non promittitur amplius, secundum Augustinum contra Faustum, Christus nasciturus, passurus, & resurrecturus, quod illa sacramenta ueteris legis personabant, sed annunciat q̄ natus sit, passus sit, & surrexit, quod hæc sacramenta quæ nunc a christianis aguntur personant. illa ergo uespere solennizatio forsā dici pos-

ti posset q̄ est plusq̄ dimidia sabbati, quia ut dicit Philo. j. ethi. & j. de celo, & mundo, principium est plusquam dimidium. & dicebat iuriscōsultus in l. j. ff. de origi. iuri. uniuscuiusque rei potissima pars principium est. inde glo. ibi, dimidium facti qui bene cepit habet.

12. Et si † obijciatur, q̄ licet uespere celebretur, ex quo non continuatur usque ad alteram uesperam sabbati sequentis, q̄ non uidetur sabbatum seruari, ad hoc iam fuit expresse responsum, quia a solennitate non solū totius festi, sed etiam partis est abstinendum, quia in eo est hæresis, ut dixi, per dictum Pauli ad Coloss. 2. & forsā ideo non continuat delatus totius sabbati cum sequenti uespere solennitatem, ne in delicto deprehendatur, & hoc est operimentum potius sceleris, q̄ defectus uoluntatis, nā opera hominum uolūtas incipit, occasio perficit, ut inquit Seneca in suo quarto libro declamationum. quia si adest uolūtas, & facultas nō adest non minus peccatum incurritur. c. sicut de pœni. distin. j. præmaxime hoc habet locum in crimine hæresis, quod sola cogitatione cum adhæsiōne uoluntatis, & solo errore intellectus & pertinacia uoluntatis contrahitur, licet foras non exeat. glo. in c. cogitationis. de pœni. dist. j. & Bald. in l. si quis non dicam rapere. col. j. C. de Episco. & cleri.
13. Tanta † quidem uersutia in hæreticis præsumitur a iure, ut illos aliquādo uulpeculas iura appellitent, ut in cap. inter sollicitudines. de purga. canonica. aliquando lupos. in c. ut officium. §. si uero. de hæreticis. Tempus enim & necessitas fecit ipsos apostatas prudentes scientia humana, quæ est abscondere scelera, & uitia non extirpare, ut inquit Lactantius lib. 3. diuinarum institutionum, unde forsā isti ne uideantur ab hominibus christianis sabbatum colere, non audent sabbati solennitatem continuare, putantes se legi satisfacere, si hac necessitate oppressi solam partē sabbati obseruent, immemores illius memorandi facti, quod Eleazarius scriba fecit, qui potius elegit mortē crudelissimam, q̄ legem Dei transgredi, carnes porcinas uere uel simulatorie comedendo, idemque fecere septem illi fratres Machabei cum matre sua, ut habetur. 2. Machabeorum. 6. & 7. quorum hodie festum celebrat sancta mater Ecclesia, quamuis ipsi sint sancti ueteris testamenti, ut ego scripsi in rubr. de hæreticis. lib. vj. q. xij. in quinto errore iudæorum. uersū. quæro ulterius.
14. Et hæc † intellige non solum in uespere sabbati, sed etiam si pars sabbati uel pars ieiunij obseruetur cum intentione seruandi legem ueterē, incurritur crimen apostatiæ, quia hæc sola intentio quæ habet in se errorem cum pertinacia uoluntatis facit hunc errantem cum pertinacia hæreticum, ut sæpe dixi in hoc tractatu, sic etiam de alijs peccatis quo ad Deū, nā eo ipso q̄ quis consentit peccato peccatū perficitur. c. sed pen-sandum.

sanctum. distin. 6. & Mathei quinto scribitur, si quis uiderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mechatus est in corde suo, statim ergo sequitur consensus in animo, contrahitur peccatum mortale, etiam antequam exprimaturo factio uel signo, ut in d. c. si cui. & dicit Iacobus in prima Epistola sua, concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatum uero cum consumatum fuerit generat mortem, facit capitulum. si propterea de poeni. distinctio. j. ubi dicitur, si propterea non facis furtum quia times ne iudicaris, intus in corde fecisti, reus furti teneris, etiam si nil tuleris, quo ad Deum intellige. non quo ad hominem, cum rem non contrectauerit, ut ibi dicit glo. in l. possideri. §. si rem. ff. de acqui. posses. facit. l. cogitationis. ff. de poenis.

15 Hoc tamen habet crimen heresis, ultra alia peccata, quia si illud innotuerit inquisitori confessione haeretici, aut alias, potest ab ipso inquisitore ipse haeticus puniri, ut dicit Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. j. C. de Episco. & cleri. & hoc est in hoc crimine speciale, quia committitur intra ipsum in mente, nec est opus actu exteriori, quod secus est in alijs peccatis, nam qui perseverant in morosa cogitatione & etiam in deliberatione mentis, isti puniuntur in foro poenitentiali, non autem iudiciali, ut dicit idem Bal. secundum Iaco. de Aret. in d. l. si quis non dicam rapere. col. si. quia in delictis puniendis iuris fori inspicimus passum, & cum ex delicto mentali, excepta heresi, nullus patitur, & nemo offenditur, merito non punitur, ut in d. l. cogitationis. ff. de poenis, sequitur Fely. in c. j. col. 2. de praesumptio. scribit ad hoc aliqua ad propositum Francus in c. 2. de Summa Trini. in fi.

16 Ex praedictis figitur breuiter concludendum est, quod si quis habet intentionem seruandi legem Moysi, si sibi oportunitas adesset, eo quia credit illam adhuc durare, & obligare, haeticus est, uel uerius apostata quantum cunque foris nullam cerimoniam dictae legis seruaret, & iste dicitur haeticus credens, ut in capitulo. excommunicamus. §. credentes. de haetici.

17 Item si quis seruaret sabbatum uel alias cerimonias iudaeorum, & si de intentione formaliter non constaret, contra eum tanquam contra haetici cum procedi potest, quia interpretatione siue iuris praesumptione intentio iudayzandi in illa obseruantia concurrat, c. contra Christianos. de haere. lib. 6. Item si quis seruauerit partem dici sabbatinae seu uespere sequentis sabbatum, accendendo luminaria ultra solitum praeparata cum lichenis nouis, domum mundando, & abstinendo se ab opere seruili, si pluries reperiatur hoc fieri, & si de intentione facientis non constet, idem censendum est sicut de illo qui totum sabbatum seruauit, ut apostata censetur, per illud dictum Pauli ad Colosse. 2. saepe allegatum. per quod uide-

tur

tur probari, quod idem censendum est de parte quod de toto, quo ad significandum rem futuram & non adimpletam, & sic quod lex uetus adhuc dureret & non cesset, quod est haeticum. cum superueniente ueritate debeat figura cessare, quia haec omnia illis in figura contingebat. i. ad Corint. x. tempus enim illius legis erat figuratum, ut dicit ibi diuus Tho.

18 Et signanter dixi, pluries reperiatur hoc fieri, quia ex bino actu inducitur assuetudo facti, ut dicit Bal. in l. 3. C. de Episco. audi. & actus geminatus inducit, seu demonstrat maiorem animi affectum, uel ibi praesumitur maior deliberatio, ut dicit Bal. in consilio scismatis. colu. antepe. faciunt tradita in l. cum scimus. C. de agri. & cens. li. xj. & in casu quo quis plene conuincitur de obseruantia huiusmodi cerimoniarum iudaeorum, non facio uim an iste conuictus sit de gente iudaeorum uel christianorum, quia iura non distinguunt, quinimo hos haeticos iudicat, quia qui de gente sunt iudaeorum, & hos ritus obseruant, redire dicuntur, qui uero de alia gente, dicuntur transire, & ita & redeuntes & transeuntes pari passu ambulat. c. contra haeticos. de haeticis lib. 6.

19 Si uero non plene quis conuincatur de hac obseruantia cerimoniarum, adessent tamen indicia, & alia ad dicta indicia, adminiculum posset summi ex educatione facta a parentibus, qui solent filios suos docere leges ueteris cerimonias, & sicut eos in carne diligunt, sic eorum animas putant saluas fieri in dictae legis obseruantia, in qua erronee salutem sperabant, & propterea iura sanciant filios christianos a iudaeorum parentum consortio segregandos. cap. iudaeorum. 28. q. 1. c. plerique. de consecratione distin. 4. & hoc ex eo prouenit, ne parentum erroribus inuoluerentur, ut in d. c. iudaeorum. saepe enim filij parentibus assimilari solent. arg. l. qui quis. C. ad legem iuliam maiesta. c. uergentis. de haeret. cuius ratio est, quia filij nascuntur ex sanguine patris infecto, ut dicebat Cy. in l. sancimus. C. de poenis. facit. l. quod si nolit. §. si mancipia. ff. de edili edicto. c. Michael qui filii si ut legitur. inde aliqui praesumuntur boni, quia de bonis parentibus oriuntur. §. si. in auth. de refere. colla. 2. sic econtra qui de malo genere sunt, mali praesumuntur, ut dicit glo. in l. cum unus. ff. de alimen. lega. & ex conuersatione cum aliquo habita quis talis esse praesumitur ut est tex. in sui ratione in c. Accusatus. §. ille quoque. de haeret. libr. 6. & in §. si uero is quidem. in auth. de monachis. colla. j. & in l. sin. §. ijs quoque. C. de sponsa.

20 Et ex tali conuersatione & familiaritate oritur suspicio, ut inquit Archi. in d. c. Accusatus. in prin. & probatur in c. inter. de purga. cano. quae quidem conuersatio, & educatio cum testibus denunciantibus auget suspicionem heresis contra accusatum, nam iudex ex qualitate facti

& con-

& conditionis personarum capit coniecturam. l. utrum. ff. de dona. inter ui. & uxo. ut dicit Albertus de Gandino in tractatu de maleficijs. cap. de praesumptio. quia malorum conuersatio est malae uitae indicium. l. si plures. §. nec putet. ff. de admi. tuto. nam ex mala conuersatione bonus efficitur uiciosus. l. aediles. §. Pedius. ibi. aleator forte. ff. de aedili. aedicto. & ad hoc inquit philosophus, qualisquisque est, talium consortio delectatur, hinc dicebat Iaco. de Arenna: in l. q. si nolit. §. si mancipia. ff. de aedili. aedicto. q. quis praesumitur bonus uel malus ob paternam conuersationem, ut dicebat Bal. in consi. 95. regula iuris est, lib. j. q. confessio socij in crimine haereticis ex conuersatione simul iuncta facit indicium ad torturam, si conscientia iudicis hoc dicat, multum enim mouetur animus iudicantis ex conuersatione assidua, & cohabitatione cum haeretico, quia conuersantes praesumuntur scire adinuicem conditione & gesta. l. dominus heretorum. ff. locati. l. consensu. §. super. C. de diuor. ca. ueniens. de testibus. Bar. in l. si. col. 2. ff. de quaestio. cum alijs quae scripsi in consilio meo. 28. incipiente duo testes recensiti, uerfi. quibus non obstantibus.

21 Unde haec conuersatio seu educatio cum haeticis adminiculatur dubiae probationi, ut. l. ij. §. aetas. ff. de excusa. indicijsq; uel ad torturam, uel suspicionibus laeuis, uel uehementibus ad indicendam canonicam purgationem, ut patet ex praedictis, uel ad inquirendum, seu ad capturam de nunciati, siue accusati, uel inquisiti.

22 Quae potest fieri etiam antequam constet plene de crimine, ut dicebat Angel. in §. audient. in auth. de defenso. ciui. colla. 2. & sic sufficit summaria cognitio, uel probabilis suspicio ad capiendum reum, ut dicit Bal. in l. quod euitandi. C. de condi. ob turpem. caus. immo captura ad finem torquendi non debet fieri nisi praecedentibus indicijs, ut dicit Bal. in l. si quis post. ff. de testa. super quibus iudex debet recipere informationem non citato reo, ne forte instruat reum de fuga. ut dicit Saly. in l. 2. C. de exhiben. reis. sequitur Fran. de Aret. in d. l. si quis, colu. 3. ubi examinat An reus in causa capitali statim debeat poni in carceribus, uide ibi. alibi latius hoc dubium explicabo, hic sufficit relatio, & ad praedicta plura tradit Pau. de Cast. in consi. 472. in causa capturae. cum sequenti. lib. j. & Ludo. Roma. in consi. 320. incipiente haec istorum, & an liceat incipere iudicium a captura. Bal. scribit in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex.

23 Circa praedicta distinguendum est, q. dies multis modis capitur, ut late scribit. d. Iason. in l. more Romano. ff. de feriis. Fely. in c. consuluit. de officio delega. & Hostien. in c. 2. de feriis, Ad propositum tamen dicendum, q. solennitas diei dominicae siue diei festi incipit a uespere usque ad

ad uesperam, ut dicit tex. in c. j. & ij. de feriis. ideo dico a uespere sabbati, non a nona, uel alia hora praecedenti ipsius sabbati, ne a iudayismo capiatur. i. ne uideamur iudayzare, & hoc est quod uult dicere tex. in c. pronunciandum. de consecra. distin. 3. & facit pro eo, quod Paulo ante dixi, q. seruare partem diei sabbati est iudayzare, si enim celebritas diei dominicae non inciperet a uespere, sed ante uesperem, coleretur pars sabbati, quod nullatenus est faciendum per illud dictum Pauli ad Colosse. 2. & sic iudayzare esset, ut in dict. cap. pronunciandum, & dicit Abbas in c. j. de feriis. col. 2. q. in aliquo dies sabbati non est obseruanda, ne Christiani uideantur iudayzare, & seruare etiam in parte ritus iudaeorum, quod praelati omnino debent prohibere, ut in c. quida. de apostatis, immo propter hoc incurreretur crimen apostasiae a fide, quae est haereticis. in c. contra Christianos. de haeret. lib. 6. Et licet dict. cap. quidam. non declaret, an loquatur de ritibus iudaeorum, id tamen colligitur ex antiqua decretali, quae in quarta compilatione erat in titulo de iudaeis, summatur nihilominus generaliter secundum Cardinalem Flore. ibi. q. baptizati ritus priores religioni Christianae contrarios dimittere compelluntur, ne uideantur apostatare, sequitur Ioan. de Anania ibi, itaque ex sua generalitate intelligi potest, non solum in ritibus iudaeorum, sed etiam agarenorum, paganorum, & gentilium.

24 Dicit etiam Abbas in d. c. j. de feriis, per illum tex. q. in obseruatione festorum obseruanda est consuetudo patriae. ex praedictis patet quid dicendum sit de barbitonsoribus, qui plerunque laborant in barbibus tondendis usque ad secundam, uel tertiam horam noctis, & nonnunquam usque ad mediam noctem, quia si hoc habet consuetudo patriae uidetur posse tollerari, & non peccant mortaliter, quod sentit Archie. Flore. in d. §. 7. ne uero fiat in hoc excessus, foret conueniens decerni ab ordinariis locorum, ut sub certa poena nullus barbitonsor, uel alius artifex operaretur ultra primam, uel secundam, aut tertiam horam noctis sequentis diei festi. Et ita statui ego, & obseruari praeci in mea patria Maioricen. dum essem Vicarius generalis Episcopi, caetera traduntur per doctores in d. c. pronunciandum. ad quae habeatur relatio.

S V M M A R I V M.

- 1 An Haeticus omnino occultus sit ipso iure seu ipso facto excommunicatus.
- 2 Occultum quot modis capitur in iure, & de clandestino.
- 3 Haeticus occultus quomodo capiatur in proposito.
- 4 Resistendo dubijs fidei & confirmando se quis fidei Ecclesiae meretur.

Haere-

- 5 Hæreticus omnino occultus quis dicatur.
- 6 Hæreticus omnino occultus non videtur quòd sit dicendus excommunicatus, argumentatur.
- 7 Ecclesia non iudicat de occultis.
- 8 Excommunicandus non est quis pro sola uoluntate.
- 9 Lex non est facienda de actibus interioribus sed exterioribus.
- 10 Hæreticus occultus non est excommunicatus a iure uel ab homine secundum aliquos doctores.
- 11 Hæreticus omnino occultus est excommunicatus a iure, & excommunicari potest ab homine.
- 12 Verbum, quibuscunque, generale est, & neminem excipit.
- 13 Verbum, quibuscunque, non restringitur ad rationabiles, quando agitur de favore fidei & ne delicta remaneant impunita.
- 14 Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum in cælis, declaratur optime.
- 15 Verbum, aliter sentire, positum in c. ad abolendam. in principio. de hære. quomodo intelligatur.
- 16 Ad uerificationem alternatiua sufficit alteram partem esse ueram.
- 17 Constitutio Ecclesiæ militantis aliquando ligat crimen omnino occultum ad pœnas suspensionis excommunicationis.
- 18 Ecclesia ligat excommunicatione omnino occultum licet de eo non iudicet.
- 19 Ecclesia excommunicat peccatorem occultum, licet de peccato sibi non constet.
- 20 Peccator occultus ligatur ab Ecclesia, licet non iudicatur.
- 21 Hæresis est contagiosa, & hæretici sunt expellendi a locis sicut morbidi.
- 22 Hæresis est sicut caput serpentis.
- 23 L. merito. ff. pro socio. non habet locum ubi agitur de salute.
- 24 Episcopi & inquisitores debent esse solliciti in inquirendis hæreticis.
- 25 Excommunicatio est pœna grauis & medicina.
- 26 Ecclesia excommunicans hæreticum occultum non iudicat de illo, ut aliqui falso sibi persuadent.
- 27 Hæretici occulti bona ipso iure sunt confiscata, etiam in foro conscientia.
- 28 Peccatum occultum sciens debet procurare salutem proximi.
- 29 Hæreticus eo ipso quòd est hæreticus consentit in pœnam quæ hæreticis imponitur.
- 30 Hæreticum reconciliare spectat ad Papam uel eius delegatum.
- 31 Hæreticus occultus qui sibi dixit, uel alteri hæresim, excommunicatus est.
- 32 Hæreticus occultus per se est excommunicatus, & reprobat opiniono Gayrani & sequentium.
- 33 Vocabulorum perscrutatio contra fidem infructuosa est.

Ecclesia

- 34 Ecclesia quando excommunicat hæreticum occultum non profert iudiciũ.
- 35 Lex non profertur de interioribus ad puniendum.
- 36 Hæreticus qui non sit excommunicatus non est dandus.
- 37 Intellectus glo. in c. cum quis. de senten. exco. lib. 6.
- 38 Potentia proxima actui habetur pro actu.
- 39 Hæretici bona non occupantur nisi lata sententia super crimine.
- 40 Lege imponente ipso iure confiscationem statim perditur dominium, quod predest quo ad fructus.
- 41 Declaratio non requiritur in pœnis, quas delinquens ipso iure incurrit.

TRIGESIMA TERTIA QVAESTIO.

Trigesimo tertio quæro. Circa præmissa ad tollendũ scrupulos aliquorum theologorum, a quibus sapius super hoc consultus fui oportune hic quæritur.

- 1 An hæreticus omnino occultus sit ipso iure, seu ipso facto excommunicatus, ob excommunicationes papales, quæ excommunicant hæreticos quocunque nomine censeantur, ut in c. excommunicamus. in primo. & c. pe. de hæreti. c. nouerit. de sententia excommunicatio. & Latus habetur in bulla quæ in cœna domini singulis annis publicatur Romæ, & dicitur processus generalis. ut dicit gl. relata ad tex. in cle. dudum. de iudiciis, in uerbo generalis.
- 2 Et licet occultum uariis modis accipiatur, ut quando scitur solum a duobus, uel tribus ut. l. eos. §. si quis autem. C. de appellatio. uel donec ab Ecclesia tolleratur. c. uestra. §. cæterum. de coha. cleri. uel mulie. & quod debet fieri publice, si fiat coram duobus testibus, dicitur occultum. l. 3. ff. de ritu nup. & etiam occultum est, quod non uenit ad noticiam eius cuius interest, quàmuis uenerit ad noticiam aliquorum. l. clam possidere. in prin. ff. de acqui. posse. Ludo. Ro. in l. non intelligitur. §. tacita. ff. de iure fisci. l. licitatio. ff. de public. & occultum dicitur quod fit sine decreto, quando decretum est necessarium. ut dicit Bar. in l. j. C. de prædi. mino. item occultum reputatur quando fit non seruata tela iudicij. c. inquisitionis. §. tertiaz. de accusa. facit glo. iuncto tex. c. Anastasius. l. 8. distin. de clandestino uero habetur in c. j. ut Ecclesia. bene. c. si tibi absentis, de præben. lib. 6. & in tit. de clandestini. desponsa. late scribit Deci. in l. singularia. colu. 3. ff. si certum. peta.
- 3 Tamen in proposito dubio capio omnino occultum quando quis habet hæresim in mente formatam, hoc est errorem in intellectu, & pertinaciam in uoluntate, prout est de ratione hæresis, & sic cum adhesionem, prout

prout copiose ego scripsi in rubr. de hæret. lib. 6. q. 1. & idem intelligo de dubitante in fide, qui habeat in se firmitatem animi, & quandam pertinaciam perseverans in illa dubitatione, de quo proprie dicitur, dubius in fi. de infidelis est, ut in c. j. de hæreti.

- 4 Secus si incidat in dubitationem ex primis motibus, quibus non assistit, sed resistit confirmando se fidei ecclesie, quia tunc patitur ex illa cogitatione, & resistendo meretur, & facit quod inquit Psal. 136. beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram, petra autem est Christus, ite. ste Paulo, nam quandoque quis prauis cogitationibus polluitur, & tunc proprie dicitur primi motus non sunt in hominis potestate, prout colligitur ex mente doctorum in d. c. j. Antoni. in 3. parte summæ. tit. 22. ca. v. §. decimo.
- 5 Et de hoc non loquimur, sed de illo qui habet hæresim realiter in mente, & sit taliter occultus seu mentalis hæreticus, ut non processerit in aliquod uerbum, seu opus exterius, nec etiam sibi soli loquendo aut occultissime scribendo, uel alteri quantumcunque fidelissimo reuelando, & propterea dicitur in themate dubij, omnino occultus, quod idem est, quod in omni casu occultum sit, ut dicit glo. in uerbo omnino in l. si cum exceptione. §. quatenus. ff. quod metus causa. c. ex parte. j. & ibi Fely. de offic. delega. Alex. scribit in l. præcibus. col. j. C. de impub. & aliis substi. unde in proposito omnino occultum capimus, quod nulla ratione probari potest, & de quo nullus loquitur, quia nescitur secundum Hostien. ut scribit Card. de Turre Crema. in c. manifesta. 2. q. 1.
- 6 HIS IGITUR præsuppositis, uidetur prima facie dicendum hæreticum omnino occultum non esse excommunicatum a iure, nec ab homine excommunicari posse. Quia Ecclesia non iudicat de occultis, ut dicit tex. in c. sicut tuis. in fi. de simonia, sed de manifestis, secretorum enim cognitor & iudex est Deus. c. erubescant. 3. 2. dist. & ibi glo. c. Christiana. 3. 2. q. 5. nam si omnia in hoc seculo punirentur, locum diuina iudicia non haberent, quæ soli Deo reseruantur. Idem habetur in c. si quando. xv. q. vj. quando enim ueniet dominus latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & consilia cordis manifestabit. c. si quis diuinitis. §. incerta. 3. o. q. 5. nec quis est excommunicandus, nisi conuictus. ca. nomen. 2. q. 1.
- 7 Et alibi dicit tex. in c. consuluisti. 2. q. 5. quæ occulta & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum, præ maxime hoc suadente, quia ex uoluntate, quæ non procedit ad actum non scandalizatur Ecclesia. c. Deus quibus. 2. 4. q. 3. pro quo facit, quod si quis in animo suo ratam habuerit iniectionem manuum in clericum, ita quod de ipsa

- ratihabitione non possit fieri fides, licet talis quo ad Deum ligatus sit, ut est argumentum in c. tua nos. de simonia. non tamē est ligatus quo ad militantem Ecclesiam, quæ non iudicat de occultis, ut in d. c. sicut nobis. in fi. ut dicit glo. in c. cum quis. de sent. excommunicata. lib. 6. cum latentia peccata uindictam in hoc mundo non habeant. ut dixi, facit. c. ultimum. 3. 2. q. 5. unde scriptum est, cogitationis poenam nemo mereatur. c. cogitationis. de poeni. dist. j. l. cogitationis. ff. de poenis.
- 8 Inde est quod pro sola uoluntate non est quis excommunicandus, quia ob illam non scandalizatur Ecclesia, ut dixi, & est gloss. in capitulo. qui studet. i. quæst. j. in uerbo, a communione. facit, quia occulta solum Deum habent ultorem. l. iuris iuran. C. de rebus credi. ca. habuisse. 33. distinct.
- 9 Accedit quod inquit. S. Tho. j. 2. q. 81. arti. 4. in corpore, quod de ijs potest homo legem facere, de quibus potest iudicare, iudicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus qui latent, sed solum de exterioribus actibus, qui apparent, & ad perfectionem uirtutis requiruntur, quod in utriusque actibus homo rectus existat, & ideo lex humana non potuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus, sed necessarium fuit, quod ad hoc superueniret diuina.
- 10 Mens ergo sancti doctoris est aperta, quod de iis quæ existunt in sola cogitatione Ecclesia iudicare non potest, & hanc partem tenet Siluester in uerbo. excommunicatio. 7. in 2. nota. Ange. de Claua. in summa. in uerbo hæreticus. §. 2. Archi. in d. c. cum quis, fuit in hoc dubius, & ideo reliquit disputationi, Hostien. hoc firmat in c. mulieres, de sententia excommunicata. Cardi. de Vio. animo se hoc tenet in apostillis ad. S. Tho. 2. 2. q. xj. arti. 3. & 4. concludens, quod hæreticus omnino occultus, quem ipse occultum per se appellat eum qui non subest cognitioni sensitivæ, a qua incipit humana cognitio, non subest iudicio Ecclesie. Unde licet occultissima per accidens, & actus interiores, ut rationes exteriorum commisionum uel omissionum, subiaceant iudicio Ecclesie & censuris, non tamen occulta per se, ut sunt actus interiores, in enim ab Ecclesie iudicio & censuris alieni sunt, & ratio est, quia homo uidet, quæ patent, Deus autem intuetur cor, ut dicitur primo Regum. 16. & propterea Apostolus prohibet horum iudicium. dicens. j. ad Corinth. 4. nolite ante tempus iudicare quousque ueniat dominus qui manifestabit consilia cordium. Pro quibus facit, quod prælati nullum præceptum imponere potest subditis super actibus interioribus. secundum Io. de Gerfo. ut retuli in meo tractatu de secreto. col. 9. nec uassalli sunt absoluti ab homagio domini propter illius hæresim, nisi manifeste de illius lapsu constet. c. si. de hære.

lib.6. ex quibus uidetur q̄ hæreticus omnino occultus non est a iure excommunicatus, & consequenter nec excommunicari possit, Aduerte tamen q̄ Papa vel Episcopus potest impedire ne occultus omnino hæreticus absoluat ab hæresi, quia hæc prohibitio non est pœna sed ademptio iurisdictionis in quantuncunque occultis, ut dicit Card. de Vio in dicta apostil. quæ occasionem aliquibus saltem coloratam tribuerunt hæsitandi, sed de ijs dici potest quòd trepidauerunt timore ubi non erat timor.

- 11 PRAEDICTIS † Tñ non obstantibus, contrarium de iure puto uerius, terminis huius dubij cōsideratis, uidelicet q̄ hæreticus oīo occultus est excommunicatus a iure, & ip̄ ab homine consequenter excōicari potest, prout hanc partem tenet gl. in uerbo, ip̄so iure, in cle. j. de hæreti. quam ibi sequitur Card. Petr. de Ancha. Ioan. de Imo. Abbas, & Bonifacius de Vitallinis, & gl. ordinaria. in c. j. 24. q. 1. & ibi Car. de Turre Cre. §. post Archi. & pro hac conclusione sunt tex. in ca. excommunicamus, in j. de hæreti. & in ca. nouerint. de sent. excom. & in d. processu generali. in quibus generaliter excommunicantur omnes hæretici, ex quo ergo dicta iura generaliter loquuntur, generaliter debent intelligi, ut no. Bal. in l. in fraudem. §. si. ff. de test. mili. nec distinguit hæreticos manifestos ab occultis, ergo indistincte de omnibus hæreticis intelliguntur. l. de precio. ff. de publicia. ubi Bal. & l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præstā. & in casibus nō exceptis nec specialiter determinatis fundatā habet intentionem ille qui regulam habet pro se, ut no. gl. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & in rubri. eo. tit. li. 6. Bar. in l. quotiens. ff. si quis cautio. dicit, q̄ res certa est quādo quis habet regulam pro se, cum aliis, ut scribit Deci. in l. 1. col. 2. ff. de reg. iur. & pondera, q̄ in d. c. excōicamus, cum aliis dicitur, excōicamus hæreticos quibuscunq; nominibus censeantur, nam hoc tamen distributium uniuersale est, nullam patiens exceptionē. c. solitæ. de mai. & obe.
- 12 Vnde † si quis acquisiuit feudum pro se & quibuscunq; hæredibus propter illam dictionem uniuersalem, quibuscunq; ueniunt non solum filij & descendentes, sed et penitus extranei, q̄ sic alteratur natura feudi. c. j. de feud. non habent. propriam naturā, ut inquit Bal. in l. j. 48. q. de rerum diuisio. Alex. in l. si patroni. in princ. ff. ad trebelli. ad id facit glo. nota. in l. si. uerfi. per quancunque personam. C. qui legitimam personam non habet, ubi illa dictio, quancunque, nihil excipit, immo comprehendit etiam inhabiles, puta pupillum uel seruum. ad idem. l. promittendo. in princ. ff. de iu. dotium, iuncta glo. j. ad hoc nota. nam text. ibi dicit, omnes cuiuscunque conditionis & sexus, q̄ non fit aliqua restrictio, nec aliqua exceptio, immo intelligitur siue clerici, siue layci sint, siue in potestate

testate sint siue non, ita dicit ibi glo. quæ solemnis est. Vnde cum excōmunicentur hæretici quocunque nomine censeantur, & sic uniuersaliter loquendo intelliguntur hæretici, siue occulti, siue manifesti, siue sint ariani, siue lutherani, itaque generaliter omnes hæreticos comprehendit, ex quo per alias leges. canonicas uel ciuiles occulti excōicari non reperiuntur excepti, nec rationabiliter excipiuntur, prout in optimo simili scribit Bal. in l. j. per illum tex. C. de fide instrumentorum.

- 13 Et esto q̄ diceretur, q̄ illa uniuersalis dictio, quocunque, deberet restringi ad habiles, hoc est ad hæreticos, qui probari possent hæretici, nō autem ad occultos omnino, qui probari nō possunt hæretici, cum de eis non sit uel nō habeatur opus exterius ut. l. ut gradatim. §. & si lege. ff. de mune. & hono. traditur in l. j. §. nuntiatio. ff. de ope. no. nuntiatio. tamen quia ex quo interest reipublicæ christianæ, ut tales hæretici comprimantur, etiam q̄ reputentur inhabiles ratione deficientis probationis, dicti hæretici cōprehenduntur. facit q̄ scribit Bar. in l. si quis in grau. §. utrū. uerfi. ij. quoque. ff. ad sillani. prout late scribit. d. las. in l. j. col. 3. uerfi. j. moueor. C. de sacrosan. eccl. Decius in l. si. de regu. iur. prout est in proposito, quia agitur de puniendis hæreticis, seu uerius de manifestandis occultis hæreticis, quo casu dispositio quantuncunque stricta & pœnalis deberet extendi, sicut si esset lex fauorabilis, ex quo agitur ne delicta remaneant impunita, ut inquit Bar. in l. quemadmodū. C. de agrico. & censu. lib. xj. ut late scribunt moderni. in l. id quod. ff. de iuris om. iud. & d. las. in l. qui se patris. C. und. lib. col. 24. cum pluribus concordantibus, ut idē cumulat in repe. l. si is qui pro emptore. col. 35. uerfi. 6. pro hac parte. ff. de usufruc. pro empto. interest enim peccata & delicta hominum esse manifesta. l. eum qui nocentē. ff. de iniurijs. l. item uulneratus. ff. ad l. acqui. c. ut famæ. de sent. excom. ideo officialis non debet criminofum celare, hæreticum præsertim, cle. multorum, de hæreti. c. nemo. de simo. in hoc præsertim crimine quod est contagiosum, ut dicit Cardi. in d. cle. multorum. §. uerum.

- 14 Facit † quia in potestate collata Petro a Christo per uerba, quodcunque ligaueris super terram erit ligatū & in cœlis, non distinguitur inter peccatū manifestum, & occultū, c. quodcunque. 24. q. 1. & Mathei. 16. & quia uniuersaliter loquutus est nihil excipit a iurisdictione Petri. ca. si romanorum. xix. dist. d. c. solitæ. de maio. & obed. & hanc autoritatē exponens Inn. in c. quanto. de consue. inquit, quodcūq; ligaueris. s. per uia cōstitutionis & p̄cepti, quia Papæ est obediendum in omnibus q̄ ad animā spectant, & finaliter concluditur in c. cū ad monasteriū, de statu mona. q̄ in iis q̄ sunt iuris positui, Papa pro uelle dispensat, de quo facit festū

Ant. de But. in c. 1. de consi. & sic Papa omnia potest ut Deus, excepto peccato. c. charitas. de poeni. dist. 2. ut scribunt And. Sicu. in consi. 1. ex sacris excellentiæ tuæ. col. 1 5. lib. j. ille enim hamus quem Christus iussit a Petro mitti in mare ut eum piscem qui prius ascenderet tolleretur ut habetur Mathe. 17. fuit iurisdicção collata Petro, in qua Petrus præfuit alijs, quia hamo idest ferro refecantur putridæ carnes, ut scribit Ambr. ca. est aliud. xxiiii. quæst. prima. iuncta gloss. carnes enim putridæ sunt hæretici qui refecandi sunt ne gregem domini corrumpant. cap. refecandæ. 24. quæst. 3.

15. Accedit † quia in d. c. ad abolendam. in prin. est de mente & uoluntate summi pontificis excommunicare hæreticū et mentalem, seu omnino occultū, quod probatur ibi, in uerbo, aliter sentire aut docere, q. d. siue sit hæreticus mentalis, seu omnino occultus, quod per sentire, demonstratur, siue sit manifestus quod exprimitur in uerbo, docere, quia cum hæresis phatur in mente per errorem intellectus & pertinaciam in uoluntate, ut dixi in rubri. de hære. li. 6. q. 1. per illud sentire solā uoluntatē hæreticalem, sine exteriori opere iudicamus, ut probatur in d. c. ad abolendam. Et ad hunc effectū inducit hunc tex. gl. in c. cogitationis. de pœ. dist. j. nā eo ipso quod credit hæretico incidit in excommunicationes, ut ibi dicit gl. & pro hoc allegat. c. excommunicamus. §. credentes. de hære. ubi canon punit cogitationis peccatū, patet quia repellitur ponderosus a promotione, & ponderosus est qui mente peccat, nec procesit ad actū, ut est tex. in ca. hinc. §. ponderosus. 49. di. ut dicit glo. in d. c. cogitationis. Non concurrat igitur defectus uoluntatis ecclesiæ excommunicantis dictos hæreticos occultos, nec defectus potestatis, cum latissima sit sibi attributa a Christo in d. auctoritate. quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, ut in locis supra citatis.

16. Prædicta † inductio confirmatur dictione illa alternatiua, aut, posita inter sentire, & docere, quæ diuersa significat. l. qui absentem. l. exigendi. C. de proc. l. hæc uerba. §. ille aut ille. ff. de leg. 1. l. Quintus Mutius. ff. de aur. & argen. leg. Arch. in c. 2. de resti. in integ. li. 6. ad uerificationē alternatiuæ sufficit alterā partem esse ueram. c. in alternatiuis. de reg. iur. lib. 6. l. si ita quis stipulatus fuerit. ff. de uerb. ob. & ibi Alex. scribit, & Abb. in c. inter cæteras, & ibi late Deci. de rescri. Et sic ad hoc ut quis sit excommunicatus sufficit sentire de sacramentis Ecclesiæ aliter quam Ecclesia prædicat, ut in d. c. ad abolendam, nam ex quo illud sceleratissimum consiliū cepit, exinde quodā mō sua mente punitus est, ut l. si. C. ad l. iuliam maie.

17. Accedit † quia constitutio Ecclesiæ militantis aliquando ligat crimē omnino occultum ad pœnas suspensionis, & excōicationis, quod probatur in cle.

in clementi. multorum querela. circa finem. ibi, excommunicationis sententias eo ipso incurrant. de hæreti. prout ibi glo. ad hoc ponderat. quia ibi pp non agere contra hæreticos, & sic ex peccato omissionis incurritur pœna excōicationis, seu suspensionis, quod peccatum occultū est, quia dicit tex. p̄ra iusticiam & conscientiam omniserunt procedere, & sic loquitur de peccato occulto omissionis, prout hoc aduertit Card. Zab. in x. nota. quia ut ibi dicit Pet. de Ancha. delictum in omittēdo punitur, sicut delictum in faciēdo. gl. in l. mora. ff. solu. mat. sic celare reuelanda in spiritualibus pro emolumento temporali est simonia. c. nemo. de simo. facit. l. in fraudem. cū. §. seq. ff. de ijs quæ in fraudē credi. ad idem est tex. in cle. j. §. quia uero. de statu. monac. in uerbo, ipso facto, ubi propter peccatum occultum excōmunicatio incurritur ab eo, qui exit a monasterio, & ingreditur curias principum cā dānicandi monasteriū suū, uel illius prælatos, immo si exierit solum cum animo dānum inferendi, licet non intulerit, excommunicatus erit, ut ibi dicit glo. sic ergo ob anum damnū inferēdi, & sic ob peccatum occultum in animo existens quis excommunicatur, idem probatur in cle. cupientes. §. qui uero scienter. de pœnis, ubi ipso facto incurritur excommunicatio ob peccatū omissionis quod erat occultum in conscientia illius. idem in ca. j. §. omnē personam. de scisma. lib. 6. cum alijs iuribus quæ ad hoc inducit gl. in d. clem. in uerbo, eo ipso, de hæreti.

18. Ex qua † habemus singulariter secundū Card. Zab. ibi, quod constitutio militantis Ecclesiæ ligat omnino occulta, nō tamen tribunal Ecclesiæ de illis nominatim iudicat, immo ipsa Ecclesia in quantum per hominem iudicat hominem nominatim, & in quantum est collectio fidelium ligatos sic occultos habet pro solutis, ratio est, quia ignorat peccatum illius hominis, & sic in ijs quæ facti sunt, ex quo fidem non concernunt, potest errare, sic quod excommunicatum pro soluto, & absolutum pro excommunicato habere potest, solus tamen Deus nec fallit, nec fallit potest, ut dicit tex. in c. a nobis. de senten. excom. & ibi scribitur per Abbatem & alios. c. uenerabilis. & per Moder. de testibus.

19. Aduerte † quia si illa ratio esset uera, quod ideo hæreticus occultus omnino non est excōicatus quia Ecclesia non iudicat de occultis, ita pariter esset dicendum de illo hæretico occulto, qui exijt in opus exterius sed nō constat Ecclesiæ, quia etiam de isto non iudicat Ecclesia, ut probatur in d. c. sicut. ibi erat commissā simonia actualis, sed quia non constat Ecclesiæ, Ecclesia non punit, ut ibi, & sic esset crimē inconueniens, & sic illa auctoritas non loquitur de omnino occultis, sed de ijs quæ non sunt Ecclesiæ manifesta, sic ergo licet Ecclesia nominatim contra singularem per-

sonam non procedat, ut pote excommunicatum, nisi sibi constiterit, tamen secundum rei ueritatem, si criminofus est, consequens est ut ligatus sit, non tamen pro ligato habetur, certum est enim quod crimen est materia sufficiens ob se uel propter quam criminofus est excorandus, uel suspendendus, iuxta c. ut animarum. de consti. lib. 6. c. cle. ne in agro. §. quia uero, de statu monachorum cum alijs, ubi ergo subditus illud crimen damnationis commisit quotuncunque; ob culte, etiam in animo, si taliter committatur, ut est crimen haeresis, constat quod criminofus est, quod Ecclesia militans prout est fidelium congregatio, non iudicat eum pro ligato, ut dixi, nisi prius legitime constaret eum talem esse, pro quo optime facit. l. cum ad praesens. ff. si cer. peta. nam si hodie tibi promitto certum, si dominus Carolus imperator est hodie Bononiae, & pono quod sit (prout est) certe iudex non condemnabit me ad soluendum, licet iam sum obligatus, nisi postquam constiterit legitime quod imperator in hac die erat Bononiae, & tamen si in hac die erat Bononiae prout fuit conuentum, ego statim fui obligatus, quia materia erat subsistens ad obligandum, & ob hanc rationem Bonifacius de Vitallinis stat cum d. glo. in d. cle. 13. col. uerfi. quinta conclusio.

20 Idem in effectu tenet Abba. inquit, quod constitutio militantis Ecclesiae ligat delinquentem quotuncunque occulte delinquat, licet de tali nominatum non iudicet, sed habeat eum pro soluto, donec de uinculo constiterit, & transit cum d. gl. quam sequitur Adrianus sextus in 4. ubi tractat de sacramento confessionis, nam tunc dicitur quod Ecclesia non potest percipere, nisi ea quorum transgressorem punire potest. quia hoc uerum est si deficeret sibi iurisdictio. c. 2. de consti. lib. 6. & l. si. de iuris. o. m. iud. sed de ijs quae sunt in animo potest cognoscere, si ea sibi constarent, ut in haeresi concludit Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. j. & pe. C. de epis. & cleri. unde si non punit non est ex defectu iurisdictionis, sed ex defectu probationis non enim deficit Ecclesiae in ijs ius, sed probatio, unde Ecclesia potest percipere & prohibere actum in generali, per quod preceptum & prohibitionem includitur non solum actus publicus, qui per testes probari potest, sed etiam actus occultus qui potest probari per illius confessionem, ut dicit Petr. de Palude in 4. dist. 17. q. 2. arti. 2.

21 Et praemaxime haec habent locum in proposito, quia tractamus de haeresi extirpanda, est enim haeresis contagiosa, ut in d. cle. j. §. uerum. ubi inquit Cardi. post Laure. quia haeresis in modum lepra nedium suam posteritatem, immo circumstantes inficit, nisi statim caueatur. ar. c. uergentis. c. excoriamus. §. credentes. de haeret. c. refecandae. 24. q. 3. & haeticorum sermo sicut cancer serpit. j. ad Thi. 2. subito enim erradicanda sunt huius morbi mala semina, & principijs obstadum est, alias sero medicina paratur.

ratur. c. ad haec. de refec. c. mala consuetudo. 8. dist. nam ut inquit in Methamor. li. j. Ouidius, immedicabile uulnus ense refecandum est, ne pars sincera trahatur, nam morbida facta pecus totum corrumpit ouile, id est est quod haetici sunt de ciuitate expellendi, ratio est quia inficiunt alios, & generaliter dicitur, quod ubicunque est timor huiusmodi infectionis, uel si milis, potest quis expelli de ciuitate. in auth. ut in usu. quod praesta. ab ijs. in fine colla. 2. scribunt Bal. & Pau. de Cast. in l. 2. C. de summa Trini. si enim infecti morbo corporali contagioso debent expelli de ciuitatibus propter publicam utilitatem ne alios inficiant, ut dicunt Ludo. Rom. & Alex. in l. casus. C. de testa. Cepo. in tit. de serui. rusti. praedi. sub rubri. de pascuis. q. vj. quanto magis infecti morbo spirituali, cum anima praeciosior sit corpore. l. sancimus. C. de sacros. eccle. c. Matthaeus. de simo. nisi enim cito erradicetur amaritudinis radix tota plebs contaminata tristatur. c. j. xxj. q. iij.

22 Haeresis in mentalis est sicut caput serpentis, quod nisi conteratur, statim exiens uirus suum in alios infundet, ut iam a retro actis temporibus non sint exempla querenda, cum moderniora tempora nos doceant. Si enim dum cepit pestis lutherana partes Alemaniae nubilare, illico estincta fuisse, totum orbem non popularetur, inde dicitur quod in dubio praesumendum est pro haeresi, saltem ad poenitentiam salutarem iniungendam. arg. c. literas, de praesump. Card. & Ioan. de Imo. in cle. j. §. uerum. de haetici. sicut & in alijs tangentibus periculum animae. c. significasti. 2. de homi. tali enim casu delictum in dubio praesumitur, ut tutior uia eligatur pro salute animae. iuxta glo. in c. iuuenis. de sponsa. ca. j. in uerbo extimare. de scruti. facie. Abbas in c. ij. per illum tex. de obserua. ieiunio. glo. fin. in c. consulti. de regularibus. c. constitutus. de religio. domi.

23 Et facit quod in pulchra quaestione scribit Pet. de Ancha. in consi. 179. circa finem. & expresse ibi dicit, quod regula. l. merito. ff. pro socio. non habet locum ubi agitur de salute animarum, & idem dicere. d. l. absentem. in prin. ff. de poenis, & de eo quod dicit Bar. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operi. nou. nuncia. unde licet extrinsecus uideatur interpretatio fieri in grauiorem partem, tamen ex quo salubrior est talis interpretatio pro salute animae, non uidetur procedere regula. d. l. merito, & d. l. absentem.

24 Siquidem praesides prouinciarum debent sacrilegos, latrones, plagarios, & fures coinquirere, ut malis hominibus prouincia careat, ut dicit Iurisconsultus in l. congruit. ff. de officio praesidis, sic & multo magis Episcopi & inquisitores debent vulpeculas haeticorum inquirere, ne messem domini caudis suis adiuicem colligatis comburant, & haec sol-

licitudo illis incumbit. c. inter sollicitudines. de purga. canonica. iuncto. c. excommunicamus. in princ. de hæret. inde est, q̄ debent singulis annis bis aut semel suas dioceses circuire, hæreticos inquirentes. ut est text. quem male seruant domini Archiepiscopi & Episcopi in c. excommunicamus. §. adijcimus, de sent. excommunic. quod aliter fieri uix potest, nisi fulminando censuras contra hæreticos, complices, eorumq; fautores, ut ad illorum notitiam deueniri possit, omnia enim licent sine quibus ad illud perueniri non potest. l. ij. ff. de iurisdic. omnium iudi. c. præterea. de offi. delega. sumus enim in ijs quæ tendunt in aliorum corruptionem & perniciem, & ideo illa scientes ad reuelationem compellendi sunt, ut inquit S. Thom. in 2. 2. q. 70. arti. 1. ad 2.

- 25 Et licet ꝑ excommunicatio ex parte excommunicati sit maior pœna, quam quæ in Ecclesia detur, quod patet, quia est animaduersio gladii spiritualis, qui magis timendus est, quam gladius temporalis, & propterea dicebat Augustinus, q̄ magis timenda est a quolibet excommunicatio, quam si feriretur gladio, si à feris deuoraretur, si à flammis exureretur, q̄ patet, quia scinditur membrum à corpore Christi, & sic efficitur membrum nullius ualoris, quod maxime timendum est, unde August. super Ioan. inquit, nihil debet magis formidare Christianus quam separari à corpore Christi, traditur enim Sathanæ, sicut hæretici de hæresi conuicti ab Ecclesia traduntur potestati seculari, & dicit text. in c. audi. xi. q. iii. q̄ omnis Christianus qui excommunicatur traditur Sathanæ, & sic clare patet magnitudo pœnæ excommunicationis per effectus, qui traduntur ab omnibus canonistis & theologis. Tamen ex parte Ecclesiæ excommunicantis, dicta excommunicatio medicinalis est, & nõ est mortifera nisi uolenti, qui enim excommunicat, non ideo excommunicat, ut excommunicatio sit causa mortis, sed medicinæ, ut spiritus excommunicati sit saluus in nomine domini. c. audi. xi. q. iii. c. corripantur. xxiii. q. iii. unde si hæc excommunicatio non contemnatur, medicinalis est se corrigenti, sed nõ se corrigenti est occasio mortis. Sic ergo occasio medicinæ est. i. pœnitentiæ, & ideo dicit text. in c. cum medicinalis. de senten. excom. lib. vj. cum medicinalis sit excommunicatio, nõ mortalis, disciplinans non erradicans, dum tamen is in quem lata tuit, non contemnat, ubi inquit Archi. q̄ dicta excommunicatio est medicinalis actiue, & passiue, & sic tam in proferente quam in eo contra quem proferitur, proferens enim debet intendere ad medelam animæ, non in mortem, ut in d. ca. audi. excommunicatus uero si se exponit uento rebellionis, ut in c. tua. de homicidio, non medico sed sibi & duritiæ suæ imputabitur. c. postulasti. de homici. & si resipiscat, medicina animæ est, quia confusus

ex eo

ex eo quod uitari se uidet facilius reuertetur ad ouile, ut in d. ca. audi. c. pia, de excep. lib. vj. unde si citius moritur excommunicatus propter excommunicationem, ut in c. Episcopi. xi. q. iii. hoc prouenit ex contemptu excõicati, qui excõicationem contemnit, & si illa animam tollit, ut in c. nihil, in fi. l. i. q. 3. hoc prouenit ex eo q̄ per satisfactionem excommunicatus non uult reconciliari Ecclesiæ.

- 26 Hoc enim modo ꝑ non iudicat Ecclesia de peccatis interioribus, ut ali qui sibi persuadent, sed uocat Ecclesia animã hæretici per reconciliationem, quæ fornicata est spiritualiter hæresim cõtrahendo. c. gaudemus. de diuortis, dicēs q̄ Hyere. 3. scribitur, tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit dominus, & quod Angelus dixit ad Agar pro Ecclesiâ, reuertere ad dominã tuam, & humiliare sub manu dominæ tuæ. Genes. 16. hæreticus enim nedum iure humano, de quo dictum est, excõicatus est, sed etiã iure diuino, ut Paulus ad Gala. j. inquit, si quis uobis Euangelizauerit præter illud, quod accepistis, anathema sit.
- 27 Quinimo ꝑ non solum hæreticus occultus est excõicatus, sed etiã eius bona ipso iure confiscata sunt, quantuncunque hæresis sit occulta. c. 2. de præscrip. lib. 6. eo quia pœna afficit ipso iure hæreticum. in c. cum secundum. de hæret. lib. 6. glo. in d. cle. j. prout conclusiue tenet Abbas in c. fi. de hæret. quem sequitur ibi Ioan. de Ana. dicens, q̄ eo ipso q̄ quis in hæresim incidit, incontinenti perdit omnia bona, & sic sequitur absolutio uasallorum ab obligatione iuramenti fidelitatis, adeo hæc uera sunt, ut et in foro conscienciæ debeat reus grauari ut bona ipso iure confiscata dimittat fisco, hæc est conclusio Abbatis & communiter doctorum in c. j. de consti. col. 3. uers. hoc limitarem, idem Abbas in c. dilecti. colu. 3. de arbitris, ubi ponit exemplum in eo, qui commisit crimen hæresis, & lesæ maiestatis, eo quia ius est acquisitum fisco. l. commissa. ff. de publi. ca. 2. de præscrip. lib. 6. sequitur Card. in c. fraternitas. l. 2. q. 2. licet Deci. in d. c. j. vl. col. uers. prædicta conclusio, aliter sentiat, uerum est tamẽ quod publicatio uel absolutio allegari non potest, nisi sit manifesta hæresis uel probata, de quo est casus in dicto capitulo. cum sciendum. §. confiscationis, & pro hoc facit, quia lex semper est certa, & sic quantum ad legem imponentem pœnam non potest dici occultus hæreticus. l. Arriani. C. de hæreti. & ideo quilibet hæreticus etiam occultus excommunicatus est ipso iure, ut dicit gloss. in dicto capitulo primo. 2. 4. quæstione 1. & S. Thom. idem tenet, quod hæreticus occultus dominium suarum rerum amittit, ut refert Ioan. Maio. in ij. senten. distinctio. 48. quæstione. vni. ca. licet idem doctor in j. sententia. distinctio. xlviij. quæstione. vni. ca, alternis argumentis seipsum, & lectores confundat.

Sicut

Sicut igitur potest lex occultum hæreticum pœna priuationis bonorum ipso iure afficere, cum talis priuatio sit mera pœna, & inter pœnas hæreticis inflictas computetur, ut in d. c. uergentis, & in d. c. cum secundū, sic & multo magis poterit ipsum hæreticum occultum ipso facto q̄ est hæreticus excommunicare, cum hoc tendat ad illius salutem spirituale, tucius spiritus saluus fiat, ut in d. c. audi. neue ouis scabiosa caulam gregis dominici inficiat, ut in d. c. refecandæ.

28 Inde est quod quando quis scit peccatum fratris occultum debet intendere ut fratris salus procuretur, etiā si sibi ipsi peccatū noceat, uel quādo nociturum est aliis, & in scandalum multorum oriri possit, cum bonum multitudinis sit præferendum bono unius, in l. unica. §. hæc autē omnia. C. de cadu. tolle. & ideo prælatus debet inquirere ueritatem de facto, ut scandalum multitudinis cesset, uel per pœnam peccantis uel per eius excommunicationem, etiam si peccatum sit occultum simpliciter, ut scribit. S. Tho. quolibeto. 4. art. 12.

29 Accedit ad prædicta, quia hæreticus eo ipso quod committit hæresim consentit in pœnam, & sic in ammissionē dominij, & in excommunicationē, ut dicit glo. in l. j. §. bestias. ff. de postulan. & in Epistola inter claras. §. licet. C. de Summa. Trinita. facit tex. in c. impares. 11. q. 3. Ex quibus sequuntur Sex conclusiones.

PRIMA, quod si quis erraret in ijs quæ sunt fidei cum pertinacia in uoluntate quantuncunq; occultissime, est hæreticus, secundum omnes, & d. Tho. de Vio. in loco allegato hoc concedit, sicut est quod dicit Christus Matth. v. qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo.

SECUNDA Conclusio est, q̄ hæreticus omnino occultus perdit dominium rerum suarum, licet apprehensio fieri non possit nisi lata sententia super crimine hæresis a iudice ecclesiastico.

TERTIA Conclusio est, quod hæreticus omnino occultus est ipso iure excommunicatus.

30 QUARTA † Conclusio est, q̄ absolutio in foro pœnitentiāli est reseruata summo pontifici, ut in extrauaganti Pauli secundi. incipit. & si dominici gregis. in uerbo criminum hæresis, nec prætextu quaruncunq; facultatum, etiam in fauorē fidei & cruciatæ concessarum, quis de hæresi potest absoluerē aliquem qui de hoc crimine fuerit condemnatus, delatus, seu publice diffamatus, ut patet in extrauaganti Sixti quarti. incipit. & si dominici gregis, nisi sit delegatus Papæ, prout est inquisitor apostolicus. ut in c. ne aliqui. de hæreti. lib. 6. qui non obstantibus dictis extrauagantibus potest hæreticum redeuntem ad grāmiam sanctæ matris Ecclesiæ

absoluerē, ut dicit Ioan. Andre. in c. ut officium inquisitionis. §. si uero. & ibi Domi. & Franc. ac Petrus de Ancha. sequitur. de hæreti. lib. 6.

QUINTA Conclusio est, quæ ex aliis conclusionibus sequitur, q̄ nullus potest ad plenum reconciliare hæreticum sine speciali licentia Papæ, secundum Hostien. quem refert Ioan. Andre. in capit. excommunicamus. primo, in uerbis finalibus. de hæreti. & ego de ijs plura scripsi super dubiis nuper exortis super intellectu. c. omnis utriusque sexus, de pœni. & remissio. carta. 27.

31 SEXTA † & ultima Conclusio est, in qua conueniunt omnes, q̄ hæreticus occultus si sibi hæresim dixerit, uel occultissime hæresim scripserit, uel alteri reuelauerit, siue in aliquod opus exierit, quantuncunq; nullatenus probari possit, nisi per eius confessionem, est ipso iure excommunicatus, quia dicunt ipsi domini Theologi, q̄ iste est hæreticus occultus per accidens, & iam est de foro ecclesiæ, ex quo hoc crimen subiacet sententiæ cognitioni, quāuis testem uel testes non habeat. Vnde sequitur q̄ transiens seu rediens ad ritus, & obseruantias iudæorum, quibus occultissime, incurrit excommunicationem, quia iura loquentia de hæreticis habent locum in isto. ut in c. contra Christianos. de hæreticis lib. 6. iuncto. capitulo. excommunicamus. in i. eo. tit. & in hoc uerum dicunt.

32 Sed in eo quod dicunt de omnino occulto hæretico, non procedit illorum opinio, ut non sit excommunicatus, quem appellant ipsi hæreticū occultum per se, quia ex sua ratione sibi uendicat non subesse cognitioni sententiæ, a qua incipit humana cognitio, cum talis distinctio super hæretico occulto, non fundetur aliquo iure seu autoritate noui uel ueteris testamenti, cum sic deberet fundari. argu. in cap. qualiter & quando. ij. in prin. de accusatio. quinimo repugnat iuribus supra deductis. nam occultus per se, & occultus per accidens, qui sibi soli dixit hæresim, quo ad effectum æquiparantur, quia de ipsorum amborum hæresi non potest constare Ecclesiæ nisi per eorum confessionem, cum non subsit cognitioni sententiæ alicuius, qui possit illam hæresim detegere, & paria sunt non esse, & esse & non apparere, ut. l. in lege & l. Rutilia Polla. ff. de contrahē. emptio. & leges seu iura non debent imponi uerbis sed rebus. l. 2. in fin. C. communia de legatis.

33 Nec horum † uocabulorum prescrutatio fructuosa est maxime contra fauorem negotiorum fidei, arg. l. ij. in fi. C. de consti. pecunia. c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. & nulla alia ad inquirendum crimina permittuntur quæ ad punitionem illorum non sufficerent, traditur in l. congruit. ff. de offi. præsidis, Bal. in l. iubemus. C. de proba. Saly. in l. ea quidem. C. de accusa. Ange. in repeti. l. si uacantia. C. de bonis uacantibus. lib. x. præfer-

rim quando praelatus procedit ad salutem animarum. nota. in ca. ad uor
stram. de iure iuran. ut in proposito, ut in c. excommunicamus. §. ad iur
mus. de senten. excommunicata. & ad delicta impedienda, ne sequatur con
tagio in grege dominico, quo casu sine infamia praecedente potest fieri
inquisitio, ut dicit Inno. in c. j. de postula. praelato. sequitur Andre. Siculus
in consi. 64. scribitur libro Hæster. lib. j. Decius in c. cum non ab homine
colu. 4. de iudiciis. quilibet enim in delicto committendo debet aliu cor
rigere. glo. in c. 2. de hæret. & clericus potest capi a layco sine incurfu ex
communicationis, ut obuietur delicto committendo, Abbas in d. c. cum
non ab homine, & in c. 3. de senten. excom. plura scripsi in tracta. de secre
to. col. 17. unde extante tanto favore fidei non est mirum, si occultus hæ
reticus excommunicatus est, & excommunicari possit, tum ad salutem om
nium, tum etiam ipsius hæretici, quia sicut quis uolentem se præcipitare
prohibere debet, ut in capitu. ipsa pietas. 23. q. 4. ita debet obuiare huic
peccato, facit tex. in l. si sacerdos. de offici. ordi. hoc enim crimen in diu
nam maiestatem commissum in omnium iniuriam redundat. in l. Mani
cheos. C. de hæret.

- 34 ET LICET † Quæ in contrarium fuerunt deducta, competeter
soluta uideantur, nihilo minus ueniens ad indiuidua, dico q̄ non obstant
iura quæ dicunt Ecclesiam non iudicare de occultis, quæ iudicio diuino
referuantur, ut in c. sicut tuis. de simonia, cum alijs, quia uerum est, q̄ Ec
clesia non iudicat de occultis, sed in proposito non tractamus de iudicio,
in quantum in eo agitur de absoluendo, uel condemnando, quod est pro
prium iudicij, quod constat ex actore, reo, & iudice, ut in c. forus. de uer
borum signi. l. inter litigatores. ff. de iudicijs, & redditur in inuitum. ut. l.
inter stipulantem. §. Si Stichum. ff. de uerborum obli. & in quo iura par
tium assertionem panduntur. l. si. C. si per uim & alio modo. & secundum
allegata & probata promulgatur sententia. l. illicitas. §. ueritas. ff. de offi.
prælidis. continens absolutionem uel condemnationem. l. in summa. ff. de
re iudi. l. præses. C. de senten. tractamus enim hic, an ligetur hæreticus oc
cultus, & ut spiritus eius saluus fiat. & ut impediatur contagio gregis do
minici, hoc enim a iure & ab homine fieri potest ut dictum est, nõ enim
posset illum hæreticum iudicare, cum ignoret illius crimen, & cum in
hoc fallatur Ecclesia militas, illum excommunicatum habet pro soluto,
& nonnunquam solutum pro excommunicato, quia Deus solus scit cor
da hominum, & ipse non fallitur, ut dicit tex. in d. c. a nobis enim. de sen
ten. excomuni. & ideo Deus illum puniet, non autem Ecclesia, & sic ad
propositum nihil facit quod Ecclesia non iudicat de occultis, quia de iu
dicio hic non agimus ut dixi, unde hæreticus in mente sua satis dicitur
conuictus

conuictus ex quo hæreticus est, ut est ad hoc optimus tex. in l. si. C. ad leg.
iuliam maiest. ibi, mente sua punitus est, & sic non obstat. d. ca. no men
quinimo pro hoc facit, quia dicitur in se conuictus, uel si intelligatur de
excommunicatione nominatim facienda, requiritur q̄ conuictus sit uel
testibus, aut confessione, aut rei euidencia. l. 2. C. quorum appella. non re
cipi. c. nos in quenq̄. ij. q. j. c. super quibusdam. in primo, de uerbo. signi.
glo. in c. ad abolendam, in uerbo, deprehensi, de hæret. de qua excommu
nicatione nominatim facienda hic non agitur, & in proposito, licet quo
ad Ecclesiam militantem iudicialiter accusante ipsum conscientia, facit
pro hoc. cap. literas. de restitu. spolia. & si quis in mente sua credit usuras
exercere non esse peccatum iam hæreticus est licet sit occultus, ut dicit
Ioan. de Imo. in cle. j. de usu. col. 7. non ergo Ecclesia militans illum hæ
reticum iudicat, seu punit pœnis, quæ contra tales statutæ sunt, cum nesciat
interiora cordis, quæ soli Deo referuantur, ut in d. c. si omnia, cum alijs
supra adductis. sed uocat illum, ut dictum est, excommunicatione medi
cinali, si obedierit, mortali uero si obicem posuerit, ut in d. ca. cum sent.
de senten. excommunic. lib. 6.

- 35 Vnde illud quod dicitur per S. Tho. q̄ Ecclesia non profert iudicium
sine lege, de interioribus, intelligitur quo ad punitionem de facto, q̄ pu
niat illum reum, quod est impossibile, sed q̄ illu non possit uocare Ecce
lesia ad gramiu suu mediatis cœsuris ecclesiasticis, hoc nõ negat S. Tho.
36 Si enim concederemus q̄ Ecclesia non possit ligare occultos hæreti
cos, sequeretur, q̄ esset dandus casus ut confitens hæresim non sit excom
municatus, pone enim q̄ quis contraxerit hæresim mentalem, non cre
dendo q̄ Deus sit incarnatus, in qua stetit multis, aut paucis diebus, non
refert, nec sibi ipsi uel alteri dicendo, post ea illum pœnituit huius hære
sis, & accedens ad inquisitorem seu diœcesanum, dixit se habuisse menta
le hæresim, certe q̄m præfatos dños Theologos, hic fuisset hæreticus, &
non fuisset excõicatus, quia non exiuit in opus exterius, nam q̄n dixit iã
erat extra hæresim, cū desisset habuisse illã malã credulitatẽ, qd nullate
nus est cõcedẽdũ, q̄a ipso facto q̄ cogitauit hæresim adhærẽdo, delictum
pfecit, & non hêt locũ pœnitentia. l. qui ea mente. ff. de furtis, Bal. in l. si
quis non dicã rapere. col. si. C. de Episco. & cle. & ideo censendus est excõ
municatus. cum generaliter omnes hæretici nullo excepto quocunq; no
mine censentur sint excommunicati, ut in d. c. excommunicamus.
37 Nec facit gl. in c. cũ qs. de sent. excom. lib. 6. in qua dñ, q̄ ratã habes in
corde percussorem clericum, non est ligatus quo ad Ecclesiam, quia dicta
glo. non negat, q̄ non sit excommunicatus, immo dicit q̄ quo ad Deum
ligatus est. l. excõicatione. Sed quo ad Ecclesiam nõ habetur pro ligato, co
quia

quia Ecclesia illum non habet pro excommunicato cum sibi de hoc non constet. & ideo bene dicitur quod non iudicat de occultis, unde dicta glossa magis facit pro nostra conclusione in qua dicimus haereticum occultum esse ligatum.

38 Nec facit quod sola voluntas quae non procesit ad actum non scandalizat Ecclesiam, ut in d. c. Deus. & in d. c. qui studet, & quod cogitationis poenam nemo meretur, ut in d. c. cogitationis, cum alijs. quia dico quod peccati haeresis non existit in opere exteriori, sed in mente contrahitur, ut saepius dixi, ut dicit glossa in d. c. cogitationis. & Bal. in d. l. si quis non dicam rape, & licet si in opus exterius non exierit, non scandalizat Ecclesiam, tamen proximum est ut scandalizet, ex eo quia haeresis. prout dixi, serpit sicut cancer, & est contagiosa, & de facili exit in opus exterius, quia potentia proxima actui habetur pro actu. l. pe. & ibi no. Bal. ff. de testa. mi. ubi etiam dicit Bar. quod illud quod de proximo faciendum est, habetur pro facto. cum alijs, ut scribit. D. Iason. in l. diuortio. §. interdum. col. v. ff. solu. matri. & in l. j. in x. col. ff. de acqui. poss. Decius in c. pastoralis. §. quonia. ij. nota. de rescript. Do. Iaso. in l. naturaliter. §. nihil commune. col. 1. §. ff. de acqui. posse. moder. & ibi Decius in c. cum a deo. de rescri. & pro hoc allego optimum tex. in l. quassitum. §. illud. ff. de lega. 3. propterea principiis obstandum est, ne ulterius progrediatur, ut patet in d. c. refecanda. Praeterea haereticus qui dixit sibi haerem non scandalizat Ecclesiam, quia nullus hoc scit, nec sciri potest, nisi per suam confessionem, & tamen est excommunicatus, ut praedicti. d. Theologi fatentur, unde nihil facit scandalum in proposito crimine ad incursum excommunicationis, licet in alijs forsitan hoc esset considerandum, prout loquitur glossa in d. c. studet, & d. c. dominus. & d. c. cogitationis. non habent locum in crimine haeresis, nam sola voluntate quis incidit in haerem, & eo ipso quod quis credit haereticis incidit in excommunicationem. in c. excommunicamus. §. credentes. de haeret. ita formaliter loquitur glossa in d. c. cogitationis.

39 Demum non obstat, d. c. si. de haeret. in verbo manifeste, quia ille text. loquitur quo ad liberationem uassallorum a iuramento fidelitatis, & sic quo ad executionem poenarum statutarum contra haereticum, ut est in occupatione bonorum, quae non potest fieri nisi lata sententia periudicem Ecclesiasticum, ut in c. cum secundum leges. §. confiscationis. de haeret. lib. 6. quia tunc dicitur quo ad hoc manifestum, ut scribitur in c. uestra. de cohabita. cleri. & mulie. seu manifestum hic dicitur quia habet uim sententiae, ut dicit Bar. & ibi Alex. in l. si constante. col. 1. 2. uersu. in quantum Bar. ff. solu. matri. Bar. in l. emptor. ff. de actio. empt. uel ideo dicitur manifestum, quia deprehensus est haereticus in crimine, quia sic manifestum

manifestum est incidisse in haerem, prout tradit Bart. in l. furem. ff. de furtis. Abbas in c. tertio loco. de probat. & haec deprehensio fit propria confessione, testibus, uel euidentia rei, ut dicit glossa in d. c. ad abolendam, & d. c. super quibusdam. necessario tamen hodie sententia debet praecedere hanc facti executionem. ut in d. c. cum secundum.

40 Sed quando lex imponit ipso iure poenam, & trahit illa poena secum executionem, ita quod in tali executione non requiritur actio facti, mediante ministerio iudicis, tunc ibi non requiritur aliqua sententia etiam declaratoria, quo ad talem effectum, ut dicit Bal. in l. quae sub conditione. §. si. ff. de condi. insti. & sic quando lex ipso iure indicit confiscationem bonorum, statim commisso crimine perditur dominium sine aliqua declaratoria, quae tunc requiritur quando ageretur ad translationem bonorum seu occupationem, ut scribit Domi. in c. felicitis. in prin. col. 2. de poenis. lib. 6. sequitur. d. Ias. in l. 3. §. quod autem. ff. quod quisque iuris. per d. c. cum secundum. quod est utile scire, quia fructus medio tempore perceptos non facit suos, & debent fisco restitui, ut in §. si. in auth. de incest. nuptijs. colu. 3. immo in eis furtum committit priuatus, ut dicit Bal. in c. j. §. iniuria. col. 3. de pace iura. firma. & d. Iaso. in l. si urbana. col. pen. ff. de condi. indebi. & etiam quo ad alienata ab haeretico a die commissi criminis, quae reuocantur per fiscum. l. Manicheos. C. de here. l. donationes. §. perfectae. ff. de dona. scribitur in l. post contractum. ff. eod. tit.

41 Unde ad contrahendam excommunicationem occulte in haeretico occulto non requiritur sententia declaratoria, quia in poenis quae ipso iure contrahuntur non est necessaria dicta sententia, secundum Hostien. referente Ioanne Andre. in c. pro humani. in fi. de homicidio libr. 6. & ibi est tex. non uiolando literam, & tenet Ioan. Andre. in c. commissa. de electio. eod. lib. sequitur Domi. de sancto Gemi. in consil. 136. Dominicus Burgensis. col. 2. excommunicatio enim secum trahit executionem, & illius denuntiatio seu declaratio non addit uinculum, ut est text. in cap. pastoralis. §. uerum. de appellatio. Denuntiatio enim est quaedam declaratio quae nihil noui tribuit. l. haeredes palam. §. siquid post. de testam. unde conclusiue dico, quod illa absolutio uassallorum a iuramento fidelitatis, eo ipso quod dominus incidit in haerem fit, delicto commisso, Sed illa allegari non potest nisi praecedente declaratoria sententia a iudice Ecclesiastico lata, ut in d. c. cum secundum, & sicut dicimus in bonis haereticorum, quae ipso iure confiscata sunt, commissa haeresi quantuncunque occulte, ut in c. ij. de praescriptio. lib. 6. quod illa occupari non possunt, nisi praecedente dicta declaratoria, ut in d. c. cum secundum. ut declarat Abbas in c. fin. de haere. sic pari modo dicendum est in excommunicatione, quae ab haeretico

retico contrahitur ipso iure, quæ allegari non potest, quo ad evitacionē, & alia iuris remedia, nisi ab Ecclesia declaretur, ut habetur in d.c. pastoralis. §. uerum.

Ex quibus patet hæreticum omnino occultum ipso iure excommunicatum esse non obstantibus quæ in contrarium allegata sunt, & per hæc cū Dei adiutorio eiusque Sanctissime genitricis, & uirginis Mariæ, absoluta est hæc quæstio, circa quam aliquantulum laboravi, ut satisfacerem Dominis Magistris in Theologia. Quorum correctioni hæc suppono.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes duo sufficiunt in quocunque crimine ad condemnationem.
- 2 Testes duo sufficerent ad condemnationem hæretici si darentur nominatim.
- 3 Testes tres hodie requiruntur ad condemnandum aliquem de hæresi.
- 4 Testes debent esse omni exceptione maiores ad condemnandum.
- 5 Testes omni exceptione maiores qui sint, de quibus iudex se debet informare, & si est spurcius unus ex testibus.
- 6 Testes debent esse contestuales ad hoc ut plene probent aliquem actum in diuiduum.
- 7 Singularitas testium in quo consistit.
- 8 Fama cum unico teste in criminalibus non probat.
- 9 Testes singulares quando probant in crimine hæresis.
- 10 Testes singulariter deponentes de uarijs assertionibus hæreticis non probant aliquem hæreticum.
- 11 Testes non conuenientes in unum finem nihil ualent.
- 12 Testis audiuit unam assertionem ab eodem in uno loco, alter in alio, isti duo testes non sunt singulares.
- 13 Intellectus ad c. excommunicamus. §. cum uero accusatus. de hære.
- 14 Hæreticus in uno articulo fidei an uideatur hæreticus in omnibus alijs.
- 15 Hæresim unam abiurans & in alteram incidens censetur esse relapsus.
- 16 Testes recepti in generali inquisitione, siue in summario iudicio non probant in particulari nisi repetantur & reproducantur in plenario & particulari.
- 17 Testes recepti in generali inquisitione sunt repetendi in particulari post litem contestatam reo citato.
- 18 Testes recepti in generali inquisitione contra hæreticos sunt repetendi in particulari coram duobus personis religiosis.
- 19 Testes recepti in generali inquisitione non repetuntur in speciali, si
hoc

hoc habet stilus curiæ.

- 20 Testes omnino repetendi sunt in speciali inquisitione, contra Anto. de Bu. secundum Bar. in l. fi. ff. de quæst.
- 21 Testes an sint recipiendi in causa hæresis post litem contestatam citato ipso accusato.
- 22 Iudex potest iudicium suum criminale incipere a captura Rei.
- 23 Inquisitionis seu accusationis capitula debent tradi reo, quibus reus debet respondere.
- 24 Responso quam facit reus accusationi fundatur in iure naturali.
- 25 Testes in criminalibus recipiuntur lite contestata.
- 26 Intellectus cle. sape. de uerb. sig. in uerbo litis contestationem.
- 27 Monitiones quas facit inquisitor accusatis de hæresi non habent uim litis contestationis.
- 28 Lis est contestanda cum procuratore fiscali.
- 29 Monitionibus factis per inquisitorem non possunt testes repeti, sed requiruntur exhibitio capitulorum.
- 30 Inquisitores non arctantur procedere summarie & de plano in causis fidei contra hæreticos.
- 31 Clausula, summarie & de plano sine figura & strepitu, quid operetur, nec tollit quod capitula inquisitionis non tradantur reo.
- 32 Testes recepti in generali inquisitione criminum contra certam personam uel certum genus personarum non repetuntur in speciali.
- 33 Visitatio officialium in syndicatu dicitur potius digestio.
- 34 Testes recepti in inquisitione speciali contra certam personam non sunt amplius repetendi, & ibi declaratur Bartol. in leg. final. de quæstioni.
- 35 Testes recepti in inquisitione generali contra certam personam in crimine hæresis, ad hoc ut non repetantur, requiritur quod sint examinati in forma iuris coram duabus religiosis personis.
- 36 Inquisitio quæ fit contra hæreticos in prouincia est generalissima contra omnes personas de hæresi suspectas.
- 37 Testes examinati in generali inquisitione & non repetiti in speciali an faciant iudicium contra inquisitum, seu semiplenam probationem.
- 38 Intellectus glo. c. cum olim. i. de priui.
- 39 Testis in ciuilibus facit semiplenam probationem, in criminalibus uero dubitatur.
- 40 Testis si non debet iurare, ut in declaratione dicti sui, non est pars citanda.

- 41 Testis examinatus inter alios an noceat tertio qui non fuit citatus.
- 42 Testis examinatus in summano iudicio dicens contrarium in plenario statur secundo dicto non primo, secus in confessione.
- 43 Quomodo intelligatur doctrina Barto. in l. admonendi. in antepen. col. ff. de iure iuran.
- 44 Praesumptio leuis uel quale quale prauidicium resultans ex testibus receptis inter alias personas ad quid prodest.
- 45 Praesumptio & suspicio quomodo inter se differunt.
- 46 Suspicio quando dicatur leuis, quando uehemens, quando uiolenta.
- 47 Testis debet deponere de formalitate uerborum quando super uerbis est questio.
- 48 Accusatus de uerbis haereticilibus condemnari non potest si uerba habet duplicem intellectum, haereticum scilicet & catholicum.
- 49 Assertio si habet duplicem sensum, interrogandus est accusatus in quocumque intellectu.
- 50 Haereticus non est iudicandus quis ob propositionem ambiguam, licet illa prohiberi possit.
- 51 Intellectus decisionis Rotae. Dccclxxvj. incipientis Accusatus.
- 52 Testes deponentes de uerbis debent deponere de credulitate dicentis.
- 53 Testis deponens de facto haereticali non debet deponere de credulitate facientis.
- 54 Testis non debet deponere in scriptis nisi factum esset multum implicitum.
- 55 Assertio haeretica debet probari a pluribus testibus quando publice dicitur publicata.
- 56 Iudex arbitrari debet quae suspicio oriatur contra illum asserentem propositionem haeticam, si illa non est plene probata, ut illum inde possit punire aliquo ex pluribus modis hic expressis.
- 57 Suspicio etiam uehemens hominis temperat sententiam a poena naturali ipsius delicti.
- 58 Iudex debet inclinare potius ad mitiorem partem quam ad rigorem.
- 59 Iudex statuit poenam contra dicentem uerbum haeticum ad arbitrium.
- 60 In iudicio ferendo quid sit considerandum.

TRIGESIMA QUARTA QVAESTIO.

TRIGESIMO quarto quaero, quot testes requirantur de iure ad probandum aliquem dixisse propositiones haeticas, aut haesim commisisse, conclusiue procedendo super dubio praedicto, Dico, quod licet in alijs criminibus puniendis duo testes

- tes sufficiant regulariter, ut in homicidio, & alijs, ut dicit Bart. in l. i. §. j. ff. de bo. poss. secundum tabulas, Ang. in consi. 14. incip. Nos Carolus. Abba. in c. quotiens. in notabilibus. de testi. sicut in alijs causis regulariter. c. licet uniuersis. c. in omni negocio, de testibus. l. ubi numerus. ff. de testibus, etiam si de crimine agatur contra summum pontificem, duo testes sufficiunt. in c. si praesul. 2. q. 5. ut scribit Decius in consi. c. incip. in causa inquisitionis. col. j. tamen in crimine haereticis fuit non modica altercatio inter scribentes, an tres testes requirantur. per. §. adijcimus. in c. excommunicamus, de haereticis.
- 2 Verum quicquid dicatur, communis opinio est, quod duo sufficiunt, ut dicit Ioan. de Ana. in d. §. adijcimus, ut tenent aperte Archi. Ioan. Andr. Petrus de Ancha. Domin. & Philip. Francus. in cap. ut officium. §. uerum. de haeretic. libr. sexto. prout ego late scripsi in ca. r. de haeret. lib. xvj. in xvj. q.
 - 3 Quia tamen specialibus statutis officij inquisitionis contra haeticos & apostatas, detruncari uidetur defensio ob indistinctam suppressionem nominum testium, non seruata forma, seu distinctione. c. si. de haeret. lib. 6. praesumendo forsan semper imminere periculum ipsis testibus ob maximam multitudinem apostatarum & haeticorum, qui habentes adinuicem caudas colligatas in ijs partibus nostris morantur, non seruatur illa opinio doctorum quod duo sufficiant, sed tres requiruntur, & hoc iure utimur, ne quis de tanto crimine truncata defensione solis duobus testibus damnetur, ut dicit Hostien. in summa de haeret. §. qualiter deprehendatur. uerbi. & tamen, maxime quia aliquando testes sunt infames, excommunicati, & complices huius criminis. Et propterea dicebat singulariter Fran. de Areti. in c. fin. de testibus. in fi. quod in crimine haereticis si testes sunt criminosi, uel infames, etiam concurrentibus coniecturis uersimilibus, prout considerat tex. in c. in fidei fauorem. de haeret. libr. 6. Duo testes non sufficerent, & sic seruaretur in hoc casu opinio Hostien. quam refert Ioan. Andr. in d. §. uerum, & facit pro eo iure quo utimur, sentit ergo quod si testes essent omni exceptione maiores, prout in criminibus esse debent, ut in c. At si clerici. in prin. de iudi. sicut in casu haereticis posuit Ioannes Lup. in sua allegatione incip. casus super quo, duo testes sufficerent, & sic seruaretur communis opinio, adhuc tamen reflaret illa diminutio defensionis respectu suppressionis nominum testium, cum regulariter nomina testium debeant publicari, ca. qualiter & quando. §. debet, de accusa. nisi in casu periculi testibus imminenti. cap. sua. de haeret. lib. 6.
 - 4 ET DATO quod in casu duo testes sufficerent, plures tamen qualitates

tates debent concurrere ut fidem faciant. Prima est quod testes sint omni exceptione maiores, hoc est probatae uitae, & bonae opinionis, de inimicitia non suspecti, prout declarat Bal. in c. j. §. sacramentum, de consu. re. §. i. seu. & tales testes in causis criminalibus requiruntur, ut dicit Bal. in l. si. col. 2. uer. sed dubitatur. C. de prob. Io. de Ana. in cōsi. 67. uisa relatione. refert Dec. in cōsi. 429. licet in causis, & in dic. allegatione. casus super quo.

5 Et maioritas exceptionis in hoc consistit, ut nulla macula impingi possit. glo. & ibi Doctores in c. j. de consangu. & affi. adeo quod si unus ex dictis testibus esset spurius, & alter non omni exceptione maior, iuncti ambo non facerent plenam probationem, ut dicit Ludo. Ro. in l. admo. nendi. ff. de iure iur. quem sequitur Nico. de Vbaldis in tracta. de success. ab intest. col. 3. facit. c. si genus anglorum. l. vj. dist. quia est infamia facti, ut dicit Azo. C. de infamibus. in summa. circa principium. quod doctores ubique sequuntur. Et dicit Alex. in consi. xxv. circa primum. l. j. quod licet accusatus non obijceret contra testes crimina, & alias inhabilitates, iudex tamen ex officio potest se informare de conditione testis producti, an sit idoneus uel non ad finem inuadendi fidem illius. Bart. in l. 3. §. hoc iudicium. ff. de dā. inf. idē Inn. in c. intimaui. c. inquisitionibus. de accus. ut tradit Alex. in d. §. hoc iudicium. col. 4. uer. item in quantum, quod in hoc casu faciendum est, quia sunt plures testes illam qualitatem non habentes.

6 **SECUNDVM** quod requiritur est, ut dicti testes sint contestuales siue contestes, & non singulares, ex quo agitur de probandis actibus particularibus, & indiuiduis, ut est in proposito, nam agitur de probatione aliquarum conclusionum, quae haereticae asseruntur, ut patet in accusatione criminali data contra quendam accusatum. Nam licet dicatur ab aliquibus doctoribus scribentibus, quod testes singulares sufficiant quando agitur de probanda apostasia, seu aliquem transisse, seu rediisse ad ritus iudeorum, ut puta quia unus testis dicit de obseruantia sabbati, alter de cultu paschatis, & sic ageretur de probando aliquem haereticum in genere, ut quia unus testis dicit, quod audiuit dici a Titio, quod Deus non est Trinus & unus, alter quod uerbum diuinum non est incarnatum, Tertius quod non est futura uniuersalis resurrectio, &c. put de hoc fuit originale dictum. Hac. But. in l. Arriani. C. de haeret. de cuius dicti ueritate fuit maxima altercatio inter Doctores antiquos & moder. put late ego examinaui in d. 16. q. Tñ ubi cumque agitur de probandis actibus particularibus non sufficiunt testes singulares, ut dicit Saly. in l. testium. col. 3. uer. ego teneo. C. de testi. quia uerum est dicere nullum actum esse plene probatum, quia nulla propositio, saltem quae haeretica sit, est plene probata, & hoc firmat Bal. in c. cum oēs. de consli. col. v. uer. quirit collectarius, & Host. in summa de teste. §. diuersitates, dicit, quod si unus de

de una re, alter de altera dicit, quod non ualet illorum testimonium, quia in suis dictis singulares sunt.

- 7 Nam si singularitas est ubicunque testes non ad eundem finem concurrunt, ut dicit Bald. in consi. cclxx. ad euidenciam praemittendum. li. j. & facit ad hoc. l. qui sententiam. C. de poenis, & ideo dicitur singularitas testium, quando in rebus testificatis discrepant, ut quod unus scit de se, nescit de altero, ut dicit Bald. in consi. 39. proponitur. lib. 3. inde etiam dicebat Bal. in l. si quis ex argentarijs. §. j. ff. de edendo, quod si maleficium esset probandum per medium indiciorum & praesumptionum, quod non sufficit, si unus testis deponat de una praesumptione, & alter de alia, sed qualibet praesumptio debet probari per duos testes. de quo meminit Franc. de Aret. in c. licet ex quadam. col. 6. de testi. & Ioan. And. in c. ut officium. de haeret. li. 6. ca. enim probationes sunt imperfectae, & ideo non coniunguntur ad faciendam unam plenam probationem, ut dicit Bald. in d. §. j. sequitur Alex. in consi. 143. iucip. quoniam abunde. col. 2. li. 2.
- 8 Inde est quod fama cum unico teste in criminalibus non probaret, ut dicit glo. in uerbo illorum, in ca. ueniens, primo. de testibus, quam facit ibi Ioan. de Imo. singularem, & in l. interesse. §. idem in uno. ff. de acqui. posse. & illud dictum Bal. sequitur glo. in legibus Castellae, in foro regali. fol. 42. in tit. de proba. & latius traditur per Bart. & moder. in l. j. §. idem Cornelio. ff. de quaestio.
- 9 Et propterea quod Fely. in d. c. licet. col. v. uer. si. & pro concordia dici posset, dicit, quod ubicunque tractatur de probando aliquem haereticum in genere, testes singulares sufficiunt, secus si tractatur de probanda specie heresis, quia tunc testes singulares non probant, allegat ad hoc Bal. in l. ob carmen. §. si. ff. de testibus, & alibi dicit Bal. in l. actor. col. 2. uer. si. quare negatiua. C. de probatio. quod ad probandam haeresim sufficiunt testes singulares. Sed tamen testes singulares non probant, quod specificiter probandum est, & forsan illa est ratio, quia ex pluribus diuersis nunquam resultat unum integrale, ut dicit Bal. in l. j. C. qui mune. tute. & Ioan. de Ana. in c. j. in fin. de haereticis.
- 10 Unde si quis accusatur dixisse hanc propositionem haereticam, quod uerbum diuinum non fuit incarnatum, de quo sit unus testis, & alter testis dicat, quod accusatus dicat in alio loco, quod Deus non est Trinus & unus, & tertius testis dicat audiuisse, quod mater Christi non fuit uirgo post partum, quod per dictos testes non probatur accusatum dixisse propositiones haereticas, quia qualibet probatio est imperfecta, & non faciunt nec possunt facere unam probationem integram, nec probabitur illum praedictorem haereticum, per dictum Bal. in d. l. si quis. §. j. maxime quia non est actum de hoc, quod ille esset

hæreticus, sed quod dixit propositiones hæreticas, quia quilibet testis est solus in qualibet propositione, & unus testis non probat. c. bonæ. de elect. c. eum dilecti, ad si. de accusa. c. licet causam. de probat. Bal. in d. l. ob carmen. §. si. & per hoc est optimus tex. in l. eum qui ædes. ff. de usufructu, ubi de singularibus ad totum non procedit argumentum. l. solum. ff. de rei uendica.

- 11 Et dicit singulariter Bal. in rub. de controuers. inuestituræ. quod si duo essent testes non conferentes in unum rei finem, qui eos produxit, non dicitur aliquem testem habere, & propter uarietatem testimonij nulla fides adhiberetur. dicto capitulo. licet causam. de testibus, & idem dicit Bal. & egregie in auth. rogati. uerfi. quæro pone. C. de testi.
- 12 Si uero una propositio ex prædictis quæ esset hæretica, puta quod cursus celestes necessitant hominum uoluntates, esset audita a duobus testibus idoneis in diuersis locis, uidelicet unus audiuit illam propositionem a quodam Valentia, alter Barchinonæ, tunc etiam quod ageretur de una specie hæresis probanda, dicta species hæresis censetur probata per dictos testes singulares in prædicamento loci, eo quia in dicto casu locus non plurificat delictum. i. hæresim sæpius firmatam, recensitam, & continuatam, ut dicit Saly. in l. testium, col. pæ. uerfi. secus si ambo. C. de testibus, ratio potest esse ultra eum, quia crimen hæresis habet causam continuam seu successiuam, ut tangit Bar. in l. inficiando. §. infans. ff. de fur. Bal. in l. non ignorabit. C. ad exhiben. & quando agitur de præsumendo ex præterito ad præsens in actu successiuo, & unus testis dicit de primo tempore, quod iungi potest cum tempore, de quo deponit alius testis, non uidetur quantum ad iuris intellectum hos testes esse singulares ad rem probandam, licet sint singulares in modo probandi. c. causam, de testibus, ut dicit Bal. in cons. xc. incip. principis cura. lib. 3. & in effectu hoc dicit Fely. in c. licet ex quadam. col. 4. uerfi. secundo licet. de testibus.
- 13 **NEC** **†** **OBSTAT** si dicatur, quod licet hæreses sint diuersarum facierum, caudas tamen habent colligatas de uanitate conuenientes, ut habetur in utroque c. excommunicamus. in prin. de hæreti. & gl. alibi dicit quod hæreses sunt connexæ. in c. accusatus. §. eum uero, de hæret. li. 6. quam moderni dicunt singularem in l. si de certa. C. de transactio, & sic uidetur quod committens unam hæresim, uidetur omnes committere, & sic dicens unam propositionem hæreticam in uno loco, & dicens aliam in alio loco dicitur hæresim continuare propter illarum connexitatem. Sed ad hoc facilis est solutio, quia utrunque c. excommunicamus allegatum, nõ dicit quod committens unam hæresim omnes committat; Sed quod respectu excommunicationis, quam hæretici incurrunt, sufficit quod hæ-

hæreticus sit, quod amuis nomē hæresis non sit expressum in illo canone, in quo excommunicatio fulminatur contra hæreticos, quia omnes sunt hæretici quibuscunque nominibus censeantur. Insuper dictum cap. excommunicamus loquitur respectu deceptionis, quam hæretici alijs ingerunt, nam omnes hæreses ad illum finem tendunt, ut dicit glo. in d. c. excommunicamus. in uerbo, conueniunt, nam uanitas & superbia sunt eorum fundamenta. c. hæreticus. 24. q. 3. ca. propter dicebat Aug. omnes hæreses una mater genuit superbia.

- 14 Sed quod ad credulitatem de qua nos loquimur, an dicatur hæresis continuata, ut si in unam hæresim quis consenserit, uideatur in omnes cõsentire, hoc non procedit, patet, quia quis posset credere articulis de incarnatione, passione, & alijs, & negare resurrectionem uniuersalem mortuorum, & esset hæreticus proprie, nam alias sequeretur quod apostata & hæreticus non distinguerentur, quod falsum est, nam apostata est qui in totum discedit a fide Christi, puta transiens, uel rediens ad ritus iudeorum, aut paganorum. in ca. contra christianos, de hæreti. lib. 6. hæreticus uero est qui in aliquibus articulis credit, in alijs discredit, prout omnes doctores sic diffiniunt, & probatur in l. 2. ibi, laui articulo. C. de hæret. & in rubr. C. de apostatis, & Inn. in c. j. de apostatis, late tradit. facit gl. in c. defleat. de reg. iur.
- 15 Nec quod obstat gl. in d. §. cum uero, quia relata ad tex. loquitur in eo qui certam hæresim abiurauit, & postea relabitur, quia siue sit illa species hæresis abiurata, siue alia, in quam reincident, relapsus iudicatur, quia in hæresim dicitur reincidente ut pœna relapsorum puniatur, ut in d. §. cum uero, & c. super eo. de hæreti. lib. 6. c. ad abolendam. §. illos quoque, de hæreti. Præterea dicta iura loquuntur quando constabat de uno uero lapsu in hæresim, merito incidens in uerum uel in præsumptionem hæresis a iure inductam relapsus iudicatur, ut in §. ille quoque. d. c. accusatus, de hæret. li. 6. sed in casu proposito de aliquo lapsu non constat, merito hæresis non censetur continuata per prædicationem diuersarum propositionum, quia quod non est ceptum continuatum dici non potest. l. ubi ceptum. ff. de iudi. Ex quibus patet quod testes singulares in proposito coniungi non possunt ad faciendam unam integram probationem.
- 16 **TERTIVM** **†** Requisitum est, ut testes recepti in generali inquisitione facta contra hereticos reproducantur siue repetantur id est iterum examinentur in speciali inquisitione contra accusatum seu inquisitum, post ipsius responsionem iudicialiter factam suæ inquisitioni, seu accusationi, ut est theoricæ Bartol. in leg. final. in fin. ff. de quæstio. cum quo concordat Abba. in capitul. secundo. de testib. pro-

batur in l. si quis adulterium, in princip. ff. de adulteri. idem dicit Bar. tol. in l. maritus. colum. iij. ff. de quaestio. & Angel. de Perusio in leg. si uacantia. colum. x. uersicu. inuentis autem malefactoribus. C. de bonis uacant. libr. x. inquit, quod testes examinati in prima inquisitione, examinari debent in secunda quia alias reus non posset ex primis attestationibus condemnari, cum testes deposuerint ipso non citato, & testimonium illorum est nullum in eius praedictum. lege. si quando. C. de testibus. capitu. secundo. eodem titulo. idem concludit Innocen. in capitu. bonae memoriae Maguntino. colum. 2. de election. quem sequuntur ibi Anton. de Butr. Abbas, & Ioan. de Imol. & cum Innocen. transit Angel. in l. Diuus Adrianus. ff. de custo. reorum, pro quo facit textus, in cap. cum in tua, de testibus. & ibi Anton. de Butr. ubi probatur quod testes recepti in summario iudicio non faciunt fidem in plenario, nisi reperantur & reproducantur, de quo text. latius infra loquitur, immo dicit Abba. colum. secunda. uersicul. sed est dubium, quod uox illorum testium est nulla in plenario iudicio, & ibi respondet ad l. fina. C. de testib. & dicit Bald. in l. iubemus. colum. secunda. C. de probationib. quod postquam iudex descendit ad inquisitionem specialem, citandus est reus, & iterato sunt producenda testimonia, quia prima non continent formam iudicij, & huius theoricæ practicae ponit Salyc. in leg. final. uersicu. quæro ultimo. C. de quaestio. inquit, quod attestations receptæ super indicij non nocent reo non citato, ut torqueri possit, per dict. l. si quando. Inde infert, quod iudices cauti ante inquisitionem recipiunt informationem, quam in scriptis redigunt, ne postea testes dicant contrarium, & informatione habita formant inquisitionem, & si pœna sit corporalis citari faciunt inquisitum re. non uerbo, ne fugiat. l. nullus. C. de exhibe. reis, & postea faciunt ipsum respondere inquisitioni, & si neget, iterato examinant testes, eo citato, & in iudicium ueniente, & potest ipse, aut eius aduocatus interrogatoria facere. leg. si postulauerit. §. quaestionem. ff. de adulterijs, & eæ attestations, non primæ, praedictant reo in totum si plene probant, uel quo ad torturam, si sufficientia sint indicia.

17 Et addit ꝑ Francif. Brunus in suo tracta. de indi. & tortu. colum. secunda. uersicu. item quæro, quod testes ad hoc ut faciant indicium contra reum debent examinari post litem contestatam super speciali inquisitione, per d. l. si quis adulterium. & hanc practicae Saly. sequitur ad literam Ang. de Aret. in tract. malef. in uerbo, fama publica, uersu. qualiter probetur indicium. Et alibi dicit Bal. in l. 3. §. si tibi decem. col. 2. uersicu. sed nunquid. ff. de condit. ob turpem. caus. q̄ testes recepti ad simplicem

plitem informationem curiæ non probant, quia sunt recepti lite non contestata, & alibi dicit Bal. in capitulo primo. §. iniuria. col. penul. uersu. pone quod inuenitur aliquis occisus. De pace iuran. firman. quod generalis inquisitio non est indicium contra reum, cum non sit fundata contra aliquem, & ideo ex testibus receptis super illa non potest sequi condemnatio, sed requiritur quod subsequatur specialis inquisitio, & allegat Innocen. in dicto cap. bonæ, idem dicit Bal. in repe. l. edita actio. C. de ed. col. 8. uersu. nono oppo. & dictam theoricam Bar. sequitur Bald. in l. congruit. ff. de offi. præsi. in fi. Vnde elicitur conclusio, quod in criminalibus testes recepti in generali inquisitione post datos articulos accusatio nis, seu inquisitionis, subsequatamque rei responsionem negatiuam, debent iterum examinari super dictis per eos in generali inquisitione, ut faciant fidem contra reum, uel ad torturam, si faciunt solum indicium, uel ad condemnationem, si plene probant, ut ex supra deductis colligitur.

18 Et ꝑ hoc iure utimur in negotio inquisitionis contra hæreticos, hoc adiecto, ut dicti testes qui attestati sunt in generali inquisitione, iterum examinentur lectis eorum attestationsibus in generali inquisitione factis, coram duabus religiosis personis, nam hoc speciale in crimine hæresis, & ipsum tangentibus, ut est text. in ca. ut officium. §. uerum. qui est ad hoc singularis, de hæret. lib. sexto. & ideo minime sunt mutanda quæ interpretationem certam habuerunt. l. minime. & l. sed ea. ff. de legibus.

19 Fateor ꝑ tamen quod si de stilo curiæ esset, quod testes recepti in generali inquisitione facerent fidem in speciali, seu particulari contra aliquem sine noua reproductione seu examinatione, talis stilus esset seruandus. facit. l. si. C. de iniurijs, & scribit Alexan. in consi. 65. habita super contentis. colum. fina. libro primo. quod est repetitum in consi. 41. libro secundo. quia consuetudo potest derogare quo ad hoc solemnitati citationis. ut dicit Bald. in auth. si quis in aliquo. colum. si. uersicul. primo. quæritur. C. de edendo.

20 NON ꝑ OBSTAT si dicatur dictam theoricam Bar. in d. l. si. in fi. non habere locum in inquisitione, ut uidetur in c. qualiter & quando. §. debet. de accusatio, & per illum tex. sic tenet Ant. de Butr. in c. 2. col. 3. de testi. & inquit Ioan. Andre. in d. §. debet post Hostien. in causa inquisitionis non requiri reum citari ad uideendum iurare testes, licet in practica dicat seruari trium. Ad hæc dico, q̄ illud dictum Anto. de Butr. reprobat Abba. in c. 2. col. 3. de proba. seu de testi. inquit non posse sibi persuadere, quin et in cā inquisitionis requiratur citatio partis, quia iura non constituit dñam inter cām inquisitionis, & aliā cām. l. si qñ. C. de testi. maxime q̄ si in ciuilibus hoc est statutum, multo magis in criminalibus, ubi agit de maiori

maiori iudicio. l. in seruatorum. ff. de penis. p. quo allegat Bar. in d. l. si. & In no. in d. c. bonae. & ibi respondet ad. d. §. debet. super quo fundatur dictum Anto. de Butri. Et licet eius responsio sit uera, plus tamen mihi placet solutio Francisci de Aret. quam dat ad. d. §. debet. pro excusatione dicti Ant. inquit enim, q. d. §. intelligi debet in bono sensu, de testibus qui recipiuntur super fama, itaque loquitur de testibus qui recipiuntur super fama in quorum receptione non citatur aliquis, quia haec receptio est super generali inquisitione, & q. textus ille de talibus loquatur patet manifeste, nā loquitur de testibus receptis ante formatam inquisitionem specialem, & sic non de testibus super crimine, quia ibi non praesupponitur praecessisse inquisitio generalis, restat ergo q. fuerunt recepti super fama, ut patet in tex. ibi, dum dicit, ne per suppressionem nominum infamandi &c. ex quo praesupponitur, super quo deponebant testes, & haec solutio uidetur uerior, & sic patet q. etiam in causa specialis inquisitionis debent recipi testes citato reo, & sic post negationem eorum quae continentur in inquisitione, pro hoc facit tex. in l. Diuus. §. cum autem. ff. de offic. praes. & sic in casu specialis inquisitionis non recipiuntur testes, nisi parte citata, secus in generali, ut puta super fama, ut per Bal. in d. l. congruit. & in d. §. in iuria, idē cōcludit Lud. Ro. in singulari suo. cccxliij. fuit unus ex uobis. & Ioan. de Imo. in consi. cxxxvij. uisa inquisitione, Albertus de Gan. in tracta. maleficiorum. in rubri. quomodo cognoscatur de maleficijs per inquisitionem. uersic. sed nunquid in introductione. Hyppo. de Marfil. in l. j. in prin. colu. 2. ff. de quaestio. & in sua practica criminali. §. nunc autem. col. 13. Calde. in consi. 4. in tit. de accusatio. incipien. fuit formatam inquisitio.

21. **VLTERIUS † NON** Obstat si dicatur dictam theoricā Bart. in d. l. si. non habere locum in causa haeresis, quando nomina testium non traduntur inquisito, seu accusato in casu iuxta, c. fi. de hereti. lib. 6. prout hodie in ijs hyspanis partibus generaliter & indistincte obseruatur in prosecutione inquisitionis contra haereticos, ut nomina testium non tradantur, forsitan ex eo quia semper timetur periculum testibus, seu illud eis imminere creditur, ob multitudinem apostatarum seu haereticorum, qui sunt in ijs partibus. Si ergo non reuelantur nomina testium, non est citandus reus ad uidentum illos iurare, quia per hoc haberet reus testium noticiā contra legis intentum, ut in individuo tenet Abbas in d. c. 2. de testibus. col. 4. uersicu. excipio ego a dicta regula. & idem dicit gloss. in capitulo. quoniam frequenter, ut lite non contestata, q. in causa haeresis recipiuntur testes lite non contesta. sequitur Speculator tit. de teste. §. nunc tractemus. uersic. xj. unde dicebat Petr. de Ancha. in consi. 277. ex praedicta facti

narra-

- narratione. col. 4. quod in delicto haeresis, si ex publicatione testium possit periculum imminere, pnt testes in occulto recipi, adhibitis quibusdā uiris prouidis & honestis, & ualent attestations, ac si parte citata recepti fuissent, ut est tex. in d. §. uerum, quod ipse extendit ad crimen lesae maiestatis. pro quo facit glo. in l. Manicheos. C. de haeret. Alex. ad Bar. in l. si. ff. ad. l. iuliam maiesta. Francisc. de Aret. in l. pantonius. §. rei perduellionis. colu. j. ff. de acqui. haere. Ad haec dico, q. licet citatio uerbalis non sit discernenda contra reum in crimine haeresis, ad effectum uidentum iurare testes contra ipsum reproducendos, seu reexaminandos, cum illorum noti etiam ipse habere non debeat, nec etiam litis contestatio sit necessario exigenda, cum in hoc crimine possit procedi summarie & de plano, & absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu & figura. c. fi. in prin. de haeret. lib. 6. iuncta cle. saepe. de uerbo. sign. prout etiam est in crimine lesae maiestatis, ut in extrauag. ad reprimendum. Tamen citatio personalis necessaria est illius contra quem inquiritur, praehabita aliquali informatione, seu indicijs praecedentibus. ut dicit Bal. in l. & si certus. ff. ad sillania.
22. Potest enim iudex in criminalibus incipere a captura. Ange. in l. item apud Labeonem. §. quaestionem. ff. de iniuriis. Bal. in l. 2. C. de iis qui latro. & melius Saly. in l. nullus. C. de exhiben. reis, secus autem in civilibus causis, ut scribit Alex. in consi. 17. requisitus in causa. lib. primo. Hyppo. de Marfil. in singulari suo. 193. incipien. iudex sine indicijs, Angel. in §. scientes. in auth. ut iudi. sine quoquo supra. colla. ij.
23. Et post illam praesalem citationem id est capturam debent necessario tradi ipsi reo seu legi capitula accusationis seu inquisitionis, in qua continentur crimen de quo inquiritur seu accusatur, ut in d. ca. qualiter. §. debet. de accusa. & Specu. in tit. de inquisitione. §. uiso igitur, uersicu. debet autem, & quamuis non sit in modum libelli, est tamen qualis qualis petitio, quae requiritur in huiusmodi causis, quae possunt summarie tractari, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, ut in d. cle. saepe. §. uerum. & Bart. in extrauag. ad reprimendum. dicit hoc esse de iure naturali, quod agens intentionem suam proponat, nam coram Salomone mulier dixit, filius meus uiuit, & filius huius mulieris mortuus est. capitulo. afferte, de praesump. ut inde iuxta petitionis formā possit sententia formari. l. ut fundus. ff. communi diuidendo. capitulo. licet Hely. de simonia. scribit Soc. in consil. 86. uiso processu. colu. j. libr. j. & tenori huius accusationis seu inquisitionis debet inquisitus respondere, negando uel confitendo cum iuramento, secundum aliquos, uel sine iuramento, prout late ad utramque partem scribit Hyppo. de Marfil. in sua practica criminali. §. postquam in prin. & l. pe. ff. de quaestio. & habetur in capitulo. cum dilecti. de accusa. &

- ta. & Specula. in tit. de inquisitione. §. uiso igitur. uers. inquisitores.
- 24 Et hæc responsio quæ exigitur per iudicem ab accusato fundatur in iure naturali, cum Deus dixerit Cain, ubi est frater tuus. Abel? Genes. 4. & Adam peccantem uocauit Deus, ubi es? Gene. 3. unde cum hæc obseruantia sit iuris naturalis, & sic non positiui, non censetur esse sublatum hoc ius per illud uerbum, & sine figura iudicij, quia illa responsio est titulus defensionis, quæ tolli non potest. clementin. pastoralis. de re iudica. & Barto. in dicta. extrauagan. in uerbo, & figura, columna secunda. Lanfranc. post Cardina. in clement. sæpe. in uerbo, sine figura. de uerborum significatio. fit igitur hæc responsio, quàmuis non fiat formaliter, ut litem reus contestetur, æquiualeat tamen litis contestationi in ijs causis summarijs, quia, ut dicit Barto. in dicta extrauagan. articuli qui dantur in hoc iudicio habent uim litis contestatæ, præmaxime quia quando est datus promotor in inquisitione assumens telam inquisitionis cum eo est litem contestanda. ut dicit Hostien. in capitu. cum clamor. de testibus. & si nullus esset promotor inquisitionis, sed iudex ex officio procederet, fit quædam litem contestatio, quæ esset inter famam & responsionem factam, traditis capitulis inquisitionis. iuxta capitu. qualiter & quando. §. deber. de accusatio. ut late prosequitur Specula. in titu. de inquisitione. §. uiso igitur. uersiculo. si autem inquiritur, quem sequitur Abbas in capitu. quoniam frequenter. §. sunt & alij. ut lite non contestata. columna prima. idem dicit Abbas in capitu. ueritatis. colu. 2. de dolo & contuma. pro quibus facit capitulum. cum dilectus. de purgatione canonica. ubi Abbas in quarto notabili, & Anto. de Butrio. in dicto. §. sunt & alij, ita concludit.
- 25 Accedit quod inquit gloss. in uerbo, ciuilitur in dicto capitulo. quoniam. in principio, quam omnes doctores sequuntur, quod nunquam in criminalibus recipiuntur testes lite non contestata, quia ibi probationes debent esse strictissimæ. capitu. Epiphanium. quinta quæstione sexta. & l. fin. C. de probatio. præsertim in hoc crimine, in quo omnia genera poenarum concurrunt, ut dicit Oldrad. in consilio. ccx. regularis habet traditio, uel aliquid loco contestationis, ut est per responsionem accusati, seu inquisiti ad capitula inquisitionis. ut in dicto. §. debet, & estratio, quia testes debent recipi in iudicio, sed ante litem contestatam non est iudicium, ut notatur in §. omnem ergo. in authen. de litigio. collatio. 8. cum litem contestatio sit caput & fundamentum iudicij, si reciperentur testes lite non contestata, procederetur sine capite & fundamento. capitu. cum Paulus. prima quæstione prima, ut dicit Andre. Siculus. in dicto capitu. quoniam frequenter. in principio. ut lite non contestata. remittens ad scri-

pta

- pta per eum in capitulo primo. de litem contesta. ubi dicit Bald. quod litem contestatio est lapis angularis iudicij, & illius fundamentum. per dictu. §. omnem. præmaxime prædicta facilius procederent, si teneremus quod inquisitio est remedium ordinarium de iure canonico, ut dicit Bald. in capitulo primo. colum. 2. uersiculo. quæro utrum inquisitio. de offi. ordi. idem Bald. in capitu. super literis. de rescriptis. & in l. ea quidem. C. de accusa. & Abbas in rubric. de iudiciis, ubi Andre. Sicut. & Deci. late hoc examinant.
- 26 Nec obstaret dict. clement. sæpe. in princip. in uerbo, litem contestationem non postulet, quia forsan dicta clement. loquitur in causis ciuilibus, non autem in criminalibus. prout in dict. cap. quoniam frequenter, uel loquitur de litem contestatione proprie sumpta, in quantum est inter actorem & reum, ut de scribitur in definitione litem contestationis in capitulo primo. de litem contesta. & signater per Maria. Soc. nos uero loquimur in contestatione quæ fit per exhibitionem capitulorum inquisitionis, & responsionem inquisiti, ut in dict. §. debet. & ad hoc alludit Barto. in dicta extrauaganti, dicens, quod articuli qui dantur in iudicio illo lesæ maiestatis, in quo proceditur summarie, & de plano, & sine figura iudicij, habent uim litem contestatæ, ut supra proxime dixi, quinimo ex quo promotor uult suam intentionem probare ex confessione inquisiti, exhibendo illi capitula inquisitionis, necessario inquisitus debet illis respondere, & fieri litem contestatio, etiam quando proceditur de plano & sine figura iudicij, ut dicit Archidiacono. in capitulo. indemnitatibus. columna tertia. in uerbo, & figura, de electio. libro sexto. potest etiam iudex si uult partes accusatoris assumere, & illius partes sustinere, absente tamen accusatore, & tunc ex interrogatione iudicis & responsione partis uidetur facta litem contestatio, non refert interroget iudex uel pars gl. in c. prout. de dolo & contu. tradit Bar. in l. is qui reus. col. v. uers. sed quæro. ff. de publi. iudiciis.
- 27 Et quàmuis inquisitor captum ut de hæresi suspectum moneat bina monitione, ut inquisitus redeat ad cor, & græmium sanctæ Ecclesiæ, crimina hæresis quæ commisit confitendo, iuxta dictum Paulus. ad Titum tertio. hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuota, sciens quia submersus est, qui huiusmodi est, & deliquit, cum sit proprio iudicio condemnatus, ut habetur in capitulo. quæ dignior. uigesimaquarta quæstione prima. & ad illius pertinaciam conuincendam addi soleat tertia monitio. capitulo. administratores. uigesimaquarta quæstione quinta. eæ tamen monitiones, sublequuta responsione rei negatiua, non inducunt litem contestationem,

tionem, nec uim illius habere possunt, tum quia hæc responsio inquisiti ad monitiones iudicis fit sine iuramento, & tamen responsio inquisiti ad inquisitionem debet esse iurata secundum aliquos, ut supra dixi, & hoc in re utimur, tum etiam quia eæ monitiones sunt generales, non continentes crimina hæresis in indiuiduo, & tamen capitula inquisitionis quæ traduntur inquisito & ad quæ tenetur ipse respondere debent continere in indiuiduo crimina de quibus inquiritur, ut est infamia, debentque esse cõformia attestacionibus testium receptorum in generali inquisitione, ne sequatur ineptitudo, cogaturque inquisitus uagari in incerto, maxime, quia dicta testium sunt ei postea tradenda, hæc probantur in d. ca. qualiter & quando. ij. §. debet. de accusatio. & scribit Spec. in tit. de inquisitione. §. uiso igitur. uerfi. debet autem.

28 Item ꝑ cum in hac inquisitione contra hæreticos & apostatas procedatur mediante promotore ad hoc specialiter deputato, cum ipso promotore uente inquisitionem lis est contestanda. d. c. cum dilectus. de purgatione canonis. secus si ex officio procederet inquisitor, quia cum ibi non sit, cum quo litem contestetur inquisitus, fiet litis quasi contestatio inter infamiam quæ tenet locum accusatoris, & ipsum inquisitum, ut dixit & scribit Abbas in d. c. qualiter & quando. col. 4.

29 Inde ꝑ sequitur, quod monitiones iudicis cum responsione inquisiti non inducunt uim litis contestatæ, ut post responsionem rei possint testes reproduci, siue reexaminari, tanquam lite iam contestata, iuxta theoreticam Barto. in d. l. si. cum aliis. requiritur igitur exhibitio capitulorum inquisitionis pro parte promotoris, & ex parte inquisiti responsio, & sic fiat litis contestatio, ut inde sequatur dicta reproductio, seu reexaminatio testium in forma iuris in causa hæresis coram religiosis personis. iuxta dictum. §. uerum. nec illæ monitiones sunt de necessitate in negotio inquisitionis, sed in casu denuntiationis, ut dicit Specul. in tit. de inquisitione. §. j. uerfi. sed nunquid. glo. & Fran. de Areti. in d. c. qualiter. & quando. in prin.

30 Nec ꝑ prædictus modus procedendi ut de substantialibus causæ alteratur ab illa facultate a iure data inquisitoribus hæreticæ prauitatis procedendi summarie, & de plano, sine strepitu & figura iudicij, ut in cap. fina. de hæreti. libro sexto. iuncta clemen. sæpe. de uerbor. significatio. & in dicta extrauaganti ad reprimendum. tum quia inquisitores ad hoc non astringuntur, sed illa uti possunt si uolunt, ut patet in dict. cap. fina. in uerbo, procedi possit simpliciter, & ibi hoc notat Domi. dicens, nota quod inquisitores non arctantur in negotio inquisitionis procedere summarie, sed relinquuntur eorum potestati, ut dicit clemen. dispendiosam. de iudiciis.

diciis. iuncta. l. sæpe. & quæ ibi nota. ff. de officio. præsidis & l. non quicquid. ff. de iudiciis, tum etiam quia fundatur in iure naturali, ut dixi.

31 Et ꝑ clausulam, summarie & de plano & sine figura iudicij. censentur solum sublata quæ sunt introducta de iure positio, non autem quæ sunt de iure naturali. ut probatur in dicta clemen. sæpe. & Soc. in consilio. 24. uis & diligenter. colum. penulti. libro primo. & satis hoc sentit Innocen. in capitu. olim. de accusatio. colum. fina. & in j. colum. dicit, quod semper in inquisitionibus seruetur forma dicti. §. debet, & quæ sunt de iure positio sunt acta iudicij & non acta causæ, prout sunt in proposito, ut singulariter scribit Archidiano. in dict. capitu. indemnitatibus. in uerbo, & figura, sic ergo licet sit sublatum in causis hæreticalibus ut reo non tradantur nomina testium indistincte non seruata dispositione dicti. §. debet, nec illa quæ scribitur in dict. capitu. fin. §. j. de hæreti. libro sexto. ex causa periculi testibus imminenti, ut dixi, non tamen ex hoc censetur esse sublatum, ut testes non reproducantur seu reexaminentur post exhibitam inquisito capitula inquisitionis & responsionem ab ipso datam, iuxta theoreticam Barto. in dict. l. fin. in fi. quam ut dixi omnes sequuntur, ut per Saly. in dict. l. fina. C. de quæstio. cum aliis quæ tradit Ange. de Aret. in suo tracta. de maleficiis. in uerbo. fama publica. & Bonifacius idem dicit in tracta. de accusatio. & inquisi. colum. 8. & ita seruandum est, ut minus de rogetur iuri communi in quantum fieri potest, & non lædatur ius commune in totum, ut in simili dicit Ant. de Butr. in cap. cum dilectus. colum. 4. de consuetu. & etiam ne multiplicentur ex capite nostro specialia circa idem negotium, ut scribit Saly. post gloss. in l. j. C. de dotis promiss. & Bald. in l. conuenticulam. colum. 4. uerficu. item est argumentum. C. de Episcop. & cleri. Pau. de Castr. post Barto. in l. j. ff. solu. matrimo. Non obstat glo. cum illo. dicto. Specu. in d. cap. quoniam frequenter. quia intelligitur quando proceditur contra hæreticum defunctum, ut in ca. sane. ij. 24. q. 2. & ita loquitur. d. glo. & Specu. ita intelligitur. & Mari. Soc. sic cõcludit ubi sup. in xli. falle. & per hoc innuitur secus esse in hæretico uiuo prout nos loquimur.

32 PRAEDICTAM ꝑ Conclusionem de iterum examinandis, seu repetendis, aut reproducendis testibus in speciali inquisitione qui recepti fuerunt in generali, arbitror non habere locum, quando inquisitio specialiter esset facta contra certam personam uel collegium, quia hæc inquisitio uim habet accusationis, ut dicit Barto. in l. 2. §. si publico. colum. 4. uerficulo. quæro utrum. ff. de adulteriis, ut si inquiratur contra monachos super statu Ecclesiæ, uel contra potestatem super gestis in officio, nam talis inquisitio non est dicenda præparatoria, sed ad finem ultionis,

ut dicit Bald. in dicta. l. iubemus. uersiculo. secunda forma. C. de probatio. & alibi dicit Bald. in dicta. l. congruit. quod ex generali inquisitione non potest quis condemnari. nisi sit formata contra certam personam. & rationem ponit Bald. in capitulo primo. §. iniuria. colum. penulti. uersicu. pone. de pace iura. firman. colum. x. quod ideo ex inquisitione generali non potest sequi condemnatio. quia non est fundata contra aliquem. & idcirco debet sequi specialis. unde quando fit specialis inquisitio. non est aliud iudicium expetendum. postquam ergo ex aliqua dispositione peruenitur ad finem. de mediis per quæ alias perueniretur ad illum. non est curandum. notant Abbas & moderni in capitulo. quoniam contra falsam. in vlti. notabili. de probatio. Bald. in l. conuenticulam. colum. 3. uersicu. item formatur. C. de episcop. & cleri. & pro hac limitatione adduco tex. in ca. ad petitionem. de accusatio. per quæ notant Abbas. Ioan. de Ana. & Francisc. de Aret. quod quando inquisitio est formata contra certum collegiū. vel certum genus personarum. in effectu videtur formata contra quemlibet. & ideo repertus culpabilis ex priori tela iudicij venit puniendus. pro quo allegatur tex. in c. per inquisitionem. de electio. capitulo secundo. de confesio. unde concludit Abbas in dict. cap. ad petitionem. quod in huiusmodi inquisitione potest procedi ad impositionem poenæ. ex illis probationibus in illa receptis. nec est opus. ut illæ de nouo specialiter repetantur. sed satis est reum nominatum citare ut veniat ad opponendum si quid opponere uult. & hæc inquisitio quæ fit contra certum genus personarum est proprie illa quæ fit in uisitatione audientiarum cancellariarum regnorum Hispaniarum. & testes recepti in hac generali inquisitione excessum. specialiter uero quo ad personas non sunt reproducendi. seu iterum examinandi. sed ex eorum attestationibus citato reo & defenso potest procedi ad condemnationem. quia est facta contra certum genus personarum. prout est collegium monachorum & similia. prout expresse tenet Bald. in repetitione Paduana. l. edita actio. colum. 8. uersicu. nono oppo. C. de eden.

33 Quæ uisitatio potius dici posset digestio officij. quia tunc officialis digerit. quod antea deglutiuit. ut dicit Bal. in consil. 178. præsupposito statuto. lib. j.

34 Si ergo quando fit inquisitio generalis contra certum genus personarum non fit reproductio testium. quia contra quemlibet uidetur facta. multo minus fieri debet dicta reproductio. quando specialiter est facta contra certam personam. ut in proposito. nam si id de quo minus uidetur inesse inest. & id quod magis. l. non debet cui quod plus. ff. de regu. iuris. Alberi. de Rosate in l. j. C. de negociis gestis. auth. multo magis. C. de sacrosan. ecclesi. ita arguit in indiuiduo Francisc. de Aret. in dict. c. ad petitionem.

tionem. colum. 1. loquitur ergo theoricæ Barto. in d. l. si. cum alijs aggregatis. quando inquisitio esset generalis respectu criminum & personarum. uel respectu personarum tantum. licet respectu criminum esset specialis. quo casu recepti testes in generali inquisitione non faciunt fidem. nisi iterum examinentur. ut dixi. & late Aret. in d. c. ad petitionem. col. j. Innoc. in cap. per inquisitionem. col. 1. de electio. faciunt quæ scribit Rapha. fulgo. in consilio. 7. uisus compromissio. & sic est casus in quo recepti testes lite non contestata faciunt fidem. quando inquiritur contra certam personam. aut certum genus personarum. & iste casus est addendus ad alios plures quos ponunt glo. Abbas & alij. & Marianus Soc. in cap. quoniam frequenter. in principio. & in. §. sunt & alij. ut lite non contesta.

35 Adicio tamen. quod si sumus in crimine hæresis. testes in hac generali inquisitione criminum contra certam personam debent recipi in forma iuris coram duabus religiosis personis. iuxta dictum. §. uerum. quæ duæ personæ suppleunt defectum citationis. quæ alias decernitur contra inquisitum ad uidendum iurare testes. ut in d. ca. 2. de testibus. & l. si quando. C. de testibus.

36 Nec est tamen dicendum quod inquisitio generalis quæ fit contra apostatas & hæreticos est specialis contra certum genus personarum. quia huiusmodi contrarium apparet. cum potius sit dicenda specialis quo ad crimina & generalissima quo ad personas cuiuscunque generis. & conditionis sint. dummodo iis criminibus inuolutæ seu suspectæ inueniantur. prout colligitur ex iis quæ scribit Barto. in l. 2. §. si publico. colum. 2. ff. de adulteris. & Phil. Francus in cap. ne aliqui. de hære. lib. 6. nam illa est generalissima inquisitio quando prælatus inquit super statu totius provinciarum. & generalis quando super statu ciuitatis uel castri. ut Abbas in cap. qualiter & quando. colum. 3. de accusa. Ange. de Aret. in tracta. maleficiorum. in uerbo. hæc est quædam inquisitio. Innocen. in cap. bonæ memoriæ Magunti. de electio. Angel. in repeti. l. si uacantia. C. de bonis uacant. libr. x. Saly. in l. ea quidem. §. quia propter. colum. 1. cum sequenti. C. de accus. Bar. Bal. & alii in l. congruit. ff. de offi. præsidis. idem Bal. in l. iubemus. col. 2. C. de probatio.

37 SED CIRCA tamen Præmissa dubitatur. an testis qui non fuit repetitus in tempore debito scilicet post exhibita capitula inquisitionis & responsum inquisiti. & sic in speciali inquisitione. quamuis forsitan examinatus coram religiosis personis in generali inquisitione. iux. d. §. uerum. faciat aliquam præsumptionem. uel indicium. & uidetur quod faciat indicium. ut est gloss. in uerbo fratrum. in cap. cum olim il. j. de priuilegiis.

giis. pro qua facit, quia informatio potest sumi a teste non iurato, ut notat gloss. in cap. 1. §. si duo, de pace tenenda. Alexan. in l. milites. C. de testamen. milita. ergo pariter parte non citata, ut notat Bald. in authen. hodie. in princip. C. de iura. calum. & ad hoc facit quod inquit Barto. in l. admonendi, colum. antepe. versu. quid si dicta testium. ff. de iur. iuran. ubi tenet, quod dicta testium contra unum faciunt semiplenam probationem contra alium, dummodo examinari non possint, alias imputetur parti quare non facit illos examinari, & per hanc sic concludit Dec. in d. cap. 2. de testi. Veritas tamen est in contrarium, quod testis receptus in generali inquisitione, si non reexaminetur in speciali, non facit aliquam probationem nec etiam indicium, etiam si essent mille testes, ex quo recepti sunt parte non citata, nec intentato crimine contra dictum inquisitum. l. si quando. C. de testi. cap. certa. 3. quæ. 9. ut scribit Francisc. de Aretio in consi. clxv. sicut Ioannes dicit. colum. 2. ut per Barto. in dict. l. si in si. & in l. maritus. colum. 2. ff. de quæstio. Ange. de Peru. in l. si uacantia. colum. 1. 2. C. de bon. uacan. libr. x. & Bald. in dict. l. congruit, pro quo facit tex. in dict. cap. 2. in uerbo nullius momenti, de testibus, iuncta. l. is qui ducenta. §. utrum. ff. de rebus dubijs, quem ad hoc ponderat Areti. ibi. colum. 1. dicens, quod si testis est examinatus parte non citata, dictum illius nullum facit indicium, ut per Barto. in dict. l. maritus, & Alexan. in consi. 41. habita super contentis. lib. 2. simile est in cap. ordinarij. in fin. de offic. ordina. libr. 6. ubi exponit Archi. momenti id est uigoris. l. cum ij. §. si in annos. ff. de transactio. l. i. in fin. C. de communi seruo manumisso. Socy. in consi. 253. in causa domini Ioannis.

38 Non obstat † gloss. in dict. cap. cum olim, quæ non loquitur in indicio, sed in præsumptione, in ea enim præsupponitur, quod illi testes non fuerunt iurati, nec pars citata, & tamen dicit facere præsumptionem, ad quam dico, quia nos non loquimur an testes non iurati faciant præsumptionem, sed an testes parte non citata examinati faciant indicium, cum indicium sit minus quam semiplena probatio, ut dicit gloss. in l. cum probatio. ff. de probatio. & ipsum indicium est plus quam præsumptio hominis, quia præsumptio hominis est cognitio ex circumstantijs resultans. cap. ex studijs, de præsumptio. & indicium est quoddam intellectuale ueritatis eliciendæ ex aliqua singulari circumstantia. l. indicia. C. de rei uendica. scribit Ioan. Calde. in repetitione. cap. uestra. colum. v. de cohabi. clerico. & mulie. Bald. in rubric. de probatio. præsertim quando illud indicium sumitur ab uno teste deponente directe de crimine, ut dicit Bartol. in l. fina. colum. final. ff. de quæstio. Bald. in l. obser-

obseruare. colum. 2. C. quorum appellat. non recipia, dummodo ipse testis sit probatæ uitæ, non suspectus familiaritate, uel alia de causa. Bald. in cap. j. §. sacramentum. colum. 2. de consue. recti feudi, quod autem sit indicium plusquam præsumptio probatur in l. 2. §. ætas. ff. de excusat. tuto. in glo. de qua plura scripsi in præfato meo consilio in causa Serenissimæ Reginæ Angliæ. carta. 28. uersicu. octauo dispensatio. hæc quidem satis compræhendi possunt ex diffinitione præsumptionis quam describit Specu. in titu. de præsumptio. colum. j. & ex diffinitione indicij quam ponit Bald. in l. non hoc. C. unde cognati. Unde infero, quod non placet differentia quam dicit esse Bald. in d. §. ætas, inter indicium & præsumptionem, asserens indicium esse minus quam præsumptio. adducens notata per gloss. in d. l. cum probatio, in qua nullum uerbum fit de præsumptione, sed de semiplena probatione, quod ipsa sit maior indicio, ut proxime dixi, nisi intelligamus Bald. de præsumptione iuris. Sed pro nunc de differentia inter indicium & præsumptionem remitto me ad ea quæ scribunt Iacob. Butri. & Cy. late in l. siue possidetis. C. de probatio. Flo. in rubri. ff. de probatio. & per Bal. in rubri. C. de probatio. Abba. in cap. quanto. de præsumptio. & in ijs non me determino.

39 Præterea † gloss. in dict. cap. olim, loquitur in ciuilibus, nos uero in criminalibus, in quibus efficacior probatio requiritur, ut l. fina. C. de probatio. Inde dicimus quod unus testis in ciuilibus facit semiplenam probationem, ut scribitur per glo. & omnes in l. in bonæ fidei. C. de iure iuran. & in cap. ex insinuatione. de procura. cap. fina. de succe. ab intesta. cap. fin. de iure iuran. Dominus Iason in repetitione. l. admonendi. colum. 73. uersicu. uenio ad quartum. ff. de iure iuran. sed in criminalibus facit solum indicium unus testis, non autem semiplenam probationem, nisi alia indicia concurrant, ut dicit Cyn. in l. fina. C. de quæstio, & Alexand. in consi. lxxxix. uiso themate. colum. 1. lib. 3. licet gloss. in l. si quis. C. ad l. Iuliam maief. sentiat contrarium, de cuius ueritate tradunt ibi Cyn. Bald. & Saly. & Barto. in l. fina. C. fami. hærciscun. & in l. maritus. ff. de quæstio, & scribitur in d. l. in bonæ fidei, & per modernos in d. l. admonendi. & in l. j. §. idem Cornel. ff. de quæstio. Ludo. Rom. in consil. cccclj. quædam mulier, illa ergo præsumptio adiuuare potest partem habentem pro se alia adminicula, indicia, seu probationes, & ita proprie loquitur. dict. gloss. in dic. cap. cum olim, & gloss. in dict. §. ætas, & sic loquitur Bald. in d. §. si duo, & Alex. in d. l. milites.

40 Nec facit † ad casum quod inquit Bal. in dict. authen. hodie. quia

uerum est qd si testis non debet iurare pars non est citanda ad uidentum illum iurare, puta quando testis debet declarare dictum suum, pro quo facit. l. hæredes palam. §. quid tamen. ff. de testamentis, sed in proposito testis iurare debet, & sine iuramento non est ei credendum. l. iur. iuran. C. de testibus, ex quo pars non remittit illud. c. tuis, de testibus, & Alex. in d. l. milites, in super dictum Bal. est dubitabile, prout scribit Fely. in d. c. 2. col. v. uersu. x. limbo.

41 Nec ꝑ obstat dictum Barto. in d. l. admonendi. nam licet approbetur ab Anto. de Butr. & Abba. in cap. si. de iur. iuran. & ibi Ioan. de Imo. & idem Anto. de Butr. dicat in c. quamuis. de re iudica ubi Abba. relinquit arbitrio iudicis, tamen dictum Barto. non est sine dubio. ut dicit Alex. de Imo. in l. sape. colum. 3. ff. de re iudi. eo quia tertius contra quem testis non fuit productus non fuit citatus, ideo non debuit sibi nocere, cum nullius momenti sit. dict. l. si quando, & d. c. 2. unde sequitur, quod nullum facit indicium, ut dicit Barto. in d. l. maritus. Secundo de hoc uideatur casus clarus in ca. inter dilectos. §. porro, de fide instrumentorum, ubi habetur expresse quod attestations receptæ inter alias personas non nocent alijs, & ibi loquitur in facto antiquissimo, in quo non erat uerisimile testes illos examinatos uiuere, qui non possent iterum produci, & ad hoc ponderat illum Abbas ibi, & in ca. causam quæ. colum. 2. de testibus, & quamuis illa sit allegatio partis, est tamen iuridica, & secundum illam iudicat ibi Papa, & eam approbant ibi doctores, & est ratio, quia ad hoc non inducebantur illi testes, nec debet esse prior probatio quàm causæ inchoatio, ut dicit Abbas in capit. ueniens. colum. v. de testibus. Tertio, probatio ordinaria, & iuramentum æquiparantur. l. sed si possessori. §. fina. uersu. perinde. ff. de iur. iuran. sed iuramentum delatum non nocet alteri non deferenti. l. nam & postea. §. fina. ff. de iur. iuran. ergo nec probatio. Quarto pro hoc uidetur text. notabilis in cap. cum in tua. de testibus, & ibi Anto. de Butr. in 3. notabili, quod testes recepti in iudicio summario etiam inter easdem personas, si non reproducantur in plenario, quia forsan mortui, non faciunt fidem in iudicio ordinario, secus si uiuerent, & iterum producerentur, ergo minus debent alijs nocere. scribit Ant. de Butr. in consi. 36. uersu. punctis colum. j.

42 Inde ꝑ est quod si attestatur testis in iudicio summario, & postea in plenario dixerit contrarium, standum est huic secundo dicto contra producentem, secus si contra ipsum testem ad sui dicti seu personæ reprobationem, ut dicit gloss. in capit. ueniens. secundo. in uerbo, pars, de testibus, quam ibi sequuntur Anto. de Butr. & Are-

& Areti. secus uero esset in confessione, quia facta in summano noceret in plenario, ut dicit Innocent. in capit. cum dilecti, de ordi. cognitio.

43 Sexto ꝑ dicta theoricæ Bartol. fundatur in l. a sententia. ff. de appella. quæ. l. non probat id ad quod allegatur, quia ibi non dicitur, quod sententia lata inter alios contra illos qui non fuerunt citati nec auditi faciat semiplenam probationem, sed solum quod permittitur appellare, quæ appellatio conceditur etiam pro modico præiudicio, immo intuitu solius humanitatis. l. non tantum. ff. de appellari. quod probatur in d. l. a sententia, nam etiam si non appellasset ille cohæres, in nullo sibi nocuisset illa sententia lata contra alterum cohæredem ibi, quamuis sine appellatione tutus est cohæres, licet adesset iusta causa appellandi, prout subtiliter scribit Francisc. de Areti. in cap. causam quæ. colum. 4. in fin. de test. ubi declarando Bart. in d. l. admonendi. concludit attestations receptas inter alios non solum non facere probationem semiple nam, sed nec etiam quale quale præiudicium. l. Lucius. ff. de infami. ut expresse tenet Bal. in l. 2. col. 2. C. de edendo.

MIHI TAMEN DICENDVM aliter uidetur attenda auctoritate Bartholi, quæ maxima est, & quanta sit tam in scholis quàm negocijs forensibus, nemo est qui nesciat, ut dicit Rapha. Fulgo. in consi. clxxx. uiso processu. colum. 2. non tamen est maior auctoritas Bartoli, quàm glossæ ordinariæ, ut dicit idem Fulgo. in consi. cxvij. Ioannes quondam. colum. 3. nam licet text. in dict. l. a sententia inductus a Bar. non probet de semiplena probatione, probat tamen de quali quali præiudicio, ut ibi dicunt gloss. & Angel. Areti. post Alberi. de Rosate. idem dicit gloss. in d. l. Lucius, nec est tanti effectus ut ascendat ad indicium pro tortura, ut non bene sentit Barto. in dict. l. a sententia, quia contrarium ipse dicit in d. l. maritus, & in alijs locis super ea deductis, sed inducit animum iudicis ad aliquam suspicionem quæ procedit ex aliquo læui iudicio, seu argumento, & aliquando mouet animum iudicis, non tamen in totum remouet dubietatem, facit. l. in lege Aquilia, si deletum, ibi, ad suspicionem iudicis. ff. ad l. acqui. & l. absentem. ff. de pœnis, & hanc suspicionem appellat primum modum probationis Bar. in dict. l. admonendi. colum. 4. & sic reperio consuluisse Francisc. de Areti. in consi. clxv. sicut dicit Ioannes. colum. 2. concludentem testes receptos inter alios facere quo ad alios læuè præsumptione, & sic intelligit. dict. leg. a sententia. ut est gloss. in lege. si duo patroni. in princip. & dict. l. quia non debet. ff. de iur. iuran. & gloss. in l. 2. C. quibus res iudi. non nocet.

44. Et hæc † læuis præsumptio, seu illud quale quale præiudicium prodesset ad multos effectus, primo ad inquirendum, sicut dicimus de informatione recepta parte non citata super fama, ut dicit Inno. in c. j. de postu. prælat. ut in c. qualiter & quando. §. debet. de accusati. ut refert Aret. in d. c. 2. col. 2. de testibus, ut est casus singularis in l. de submersis, & ibi Bar. C. de naufragijs. lib. x. & l. Diuus. §. cum autem. ff. de offi. præf. sicut uidemus quod ex testibus receptis in inquisitione generali, qui recipiuntur parte non citata deuenitur ad inquisitionem particularem, ut dicit Bartol. in l. 2. §. si publico. colum. 3. ff. de adulte. nec ad hoc obstat. dict. ca. 2. in uerbo, nullius momenti, quia hæc uerba aliquando capiuntur pro paruo momento, ut in cap. pastoralis. in princip. de offic. delega. Secundo prodesset ad adiutam probatiorem seu testes alios, ut proprie loquitur gloss. in uerbo fratrum. in dict. cap. cum olim. primo, & Alex. in dict. l. milites, & ad hoc facit gloss. in dict. §. si duo. in uerbo testimonium. Tertio prodesset, quod ubi est par, & æqualis probatio, præualet illa probatio, quæ habet illam qualem qualem præsumptionem adiunctam. cap. licet causam. de probationib. ut singulariter scribit Bald. in l. si duo patroni. in princip. ff. de iur. iurand. refert Fely. ca. cum dilecti. colum. penul. de accusatio. prout plura cumulat Francis. de Curte Senior in consil. lxxij. magnifice vir & excellens. col. 3. nam hoc uerbum, quale quale, non importat dimidiam, sed minus dimidia, lege apud Labeonem. §. prætor ait. ultimo. ff. de iniurijs.
45. Et quia † supra promiscue loquutus sum de præsumptione, & suspicionem, realiter tamen differunt, ut dicit Bald. in rubri. C. de probatio. & Specula. late in titu. de præsumptio. nam præsumptio euidentiora indicia exigit, quàm suspicio, ut dicit Saly. in auth. si quis. C. de adulte. & ideo quis primo suspicatur deinde præsumit, ut dicit Saly. in l. quamuis. colum. 2. C. eod. titu. & Barto. plura scribit in d. l. admonendi, quæst. 2. & Alberi. de Rosat. in suo dictionario. in uerbo, præsumptio, & in uerbo suspicio.
46. Non ommitto † etiam modum cognoscendi quando quis dicatur læuiter suspectus, seu uehementer, aut uero uiolenter, nam si frequenter & facile contingit adesse, tunc grauis seu uehemens est suspicio, & hæc suspicio æquiparatur præsumptioni iuris, si uero hæc contingunt semper adesse, tunc uiolenta est suspicio quæ æquiparatur præsumptioni iuris & de iure, quæ procedunt siue agatur de probando hominis uero actu, siue de probando animo, quæ sunt ex dictis & mente Bald. in l. non hoc. colum. fina. C. unde cognat. & possunt euidenter colligi ex ijs quæ dicit Barto. in l. admonendi. & applicando hæc ad nostri libelli materiam

- teriam, tunc dici potest quis suspectus læuiter de hæresi, quando hæc contingunt raro, seu contingenter, ut in aliquibus, & ille dicitur grauius seu uehementer suspectus de hæresi, quando hæc contingunt frequenter ut in pluribus, ille uero dicitur uiolenter suspectus, quando hæc contingunt ut in omnibus, uel ut semper, & talem dicimus uiolenter suspectum, de quibus & eorum exemplis scribit late Ioan. de Gers. in 1. par. alpha. 14. in tract. de propositione circa materiam fidei. consideratione. 12. & late ego scripsi in ca. accusatus. in princip. de hæreti. libr. 6. quæ nota tu inquisitor, quia in tuo sacro officio passim & quotidie contingunt, & uidi plures doctores tam iuris quàm theologiæ in consilijs nostris cessitasse, & in labyrinthum erroris cecidisse, & me dicente in ueritatis semitam rediisse.
47. **QVARTVM** † Requisitum est, ut testes in probatione dictarum propositionum attestentur per eadem uerba formalia, & non per diuersa, quia de uerbis est quæstio, ideo illa sunt attendenda & ponderanda, ut dixi supra in prima propositione. facit lex. de iis. ff. de transactio. & ideo testes diuersi in formalitate uerborum non probant, ut scribit Domini. de sancto Gemi. in consil. cxxx. in causa prioris. colum. 3. & sic quando agitur de uerbis alicuius dispositionis uerba sunt consideranda. cap. porro. & cap. accepimus. de priuilegijs, & quod non uariant in uerbis, ut dicit Anto. de Butr. in cap. nihil. de uerborum significatio. nec officium testis excedant de effectu uerborum iudicantes, ut in simili casu consuluit Oldrad. in consil. ccx. regularis habet traditio.
48. **QVINTVM** † Et ultimum requisitum est, quod uerba propositionum de quibus reus accusatur, non habeant duplicem sensum, catholicum scilicet & hæreticum, sed solum sensum hæreticum, nam extantibus duobus sensibus propositionis, capiendus est sensus catholicus in fauorem rei, ut dixi supra in secundo dubio, nam non est quis censendus hæreticus ob uerba æquiuoca, quia ut dicebat Boetius, quod multipliciter intelligitur ueritas eius ignoratur, inde est, quod lex multipliciter intellecta non potest allegari ad decisionem causæ, ut dicit Barto. in l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis. cum alijs quæ tradunt moderni in l. nec quidquam. §. ubi decretum. ff. de officio. proconsulis. & legati. colum. prima. hinc est quod sicut. l. uel canon habens uarios intellectus non potest allegari ad decisionem causarum, ut dicit Barto. in dicta leg. in ambiguo. & Bald. in lege. secunda. colum. secunda. C. quando prouoca. non est necesse. cum alijs, ut tradit Iaso. in l. captatorias. in fin. C. de testamen. sic pariter dicendum est quod propter ambiguum propositionem

positionem quis non debet damnari, quia ignorantia iuris obscuri habentis uarios intellectus excusat quemlibet, ut dicit Cardinal. in clementina. final. in quarta. quæstio. de regula, ut per dictum Iaso. ind. l. captatorias.

49. VEL † DATO Duplici sensu dictarum propositionum constare debet ante condemnationem quod in sensu hæretico intellexerit illas, aut aliquam illarum, ut patet in hæresi collitianorum & florianorum. de quibus habetur in cap. quidam autem hæretici. §. collitiani. cum sequenti. §. xxiiij. quæstio. 3. dicebant enim collitiani, Deum non facere mala, quæ uerba catholica sunt intelligenda de malo culpæ. & sunt hæretica intelligendo de malo pœnæ, & quia intelligebant in hoc sensu, sunt de hæresi damnati, alij uero Floriani dicebant econtra Deum creasse mala, intelligendo de malo pœnæ, est catholica propositio, sed intelligendo de malo culpæ, est hæretica, & ideo etiam fuerunt damnati de hæresi, prout ibi declarat Cardi. de Turre Crema. & sic sensus docentis requirendus est, qui haberi non potest nisi per eius confessionem, quia sic secreta cordis manifestantur. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. in gloss. ex qui. caus. Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de Episcop. & cleric. pro quo facit. cap. cum contumacia. de hæretic. lib. sexto. & perscrutandum est prius, an sit delictum hæresis id de quo accusantur antequam condemnentur, & in ijs clariores debent esse probationes. leg. fina. C. de probatio. quia in hoc crimine maius periculum uertitur quam in alijs criminibus. scilicet, infamiæ, mortis, perditionis bonorum, ut dicit Oldrad. in consil. ccx. incipient. regularis habet traditio.

50. Et hæc † de plano procedunt ad damnandum quem de hæresi propter ambiguam propositionis assertionem, nam constituto quod eius mens sit catholica, & uerba patiantur sensum catholicum, non est censendus hæreticus, nam prout dixi, quod mitius est, hoc tenendum est, ne præsumamus delictum, secus si constaret de mente hæretica, damnandi sunt tales assertores, & ita proprie loquitur tex. in dict. cap. quidam autem. §. collitiani, & §. Floriani. Sed si agatur de prohibenda propositione, ne de cætero asseratur, sufficeret quod sit ambigua habens sensum catholicum, & hæreticum, & sic est intelligendum, quod dicitur in libello errorum Parisiis condemnatorum. cap. 2. quia non solum a malo, sed ab omni specie mali abstinendum est. l. ad Thessal. quinto, ne intrent hæreses in Ecclesiam, nam serpunt sicut cancer. 2. ad Thimo. 2. quia hæretici a principio dicunt quædam uera, & utilia, sed cum audiuntur euomunt mortifera, hinc Ecclesi. 2. dicitur, a scintilla

vna

vna augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis. Quid autem sit si quis teneat sensum hæreticum propositionis ambiguam, an sit censendus hæreticus si non tueatur illum sensum, dic ut per Ocham in dialogo. parte prima. libro quarto. c. 19.

51. EX QVIBVS † Consequenter patet, quod illa uulgata decisio. Rotæ. Dcccclxxvj. incipien. accusatus de hæresi. quæ statuit contra accusatos de hæresi & confiteri renuentes, ut tanquam hæretici condemnentur, non habet locum semper, quia loquitur tribus concurrentibus, Primum est, quia ille accusatus de quo in dicta decisione, dixerat hæreticalia, & sic constabat, quod erant hæreticalia. & sic uerba non erant duplicis sensus. Secundum est, quia per testes idoneos conuincebatur, intelligendo idoneitatem, quia maiores omni exceptione, contestes, non singulares, de uerbis formalibus attestantes, & alia in eis concurrerant quæ de iure requiruntur, & dixi modo. Tertium, quia ille accusatus asseruit se illa credere, & illa credenda aliis esse, quod iuri consonat.

52. Nam non solum † testes debent deponere de uerbis hæreticalibus, sed etiam de credulitate ipsorum, quia in credulitate hæresis consistit, ut dictum est, nam in uerbis hoc necessarium est, præsertim in prædicationibus ad populum, cum plerumque uerba proferunt prædicatores, aliorum uerba & opiniones referendo, aut disputando, aut lapsu linguæ, aut alias, & ut possint de hæresi conuinci oportet constare de eorum mente, ut in dicto. §. quid sit latitare, item dicta decisio se fundat quod illud factum erat recens, de quo secundum communem cursum naturæ, non potest nec debet esse uerisimile quod sit accusatus oblitus illa hæreticalia dixisse, credidisse, & dogmatizasse, ut ibi habetur. colu. fina. sunt ergo uerba formalia dictæ decisionis, quæ sequuntur. per testes idoneos conuincitur & probatur ipsum hæreticalia multa dixisse, & asseruisse se credere & illa credenda aliis esse, hæc in prima columna. cui etiam uerba non conueniunt, nec eius dispositio. l. quarta. §. totiens. ff. de damno infecto. & ibi late per Alexand. colu. fina. in fin. l. quod constitutum. ff. de testamen. militari. cum ijs quæ tradit Decius in capitulo. nullus. in fin. de electio. Et par responsio datur ad. capitu. ad abolendam. & capitulum. excommunicamus. de hæreti. & ad alia iura contra negantes hæresim (de qua accusantur) quia loquuntur in uera & formata hæresi, & prædictis requisitis concurrentibus, facit quod de quodam credente illa quæ sunt contra sacram scripturam scribit Oldradus. in consilio. ducentesimo septuagesimo primo. incipiente. quæstio sic talis est.

Si uero

- 53 Si uero \dagger essemus in facto hæretico, ut in transitu seu reditu ad ritum iudæorum seu paganorum, tunc sufficeret accusatum conuinci de illo facto, quàmuis non de credulitate, ad hoc ut hæreticus damnetur, ad hoc soleo allegare. cap. contra christianos. de hæreti. lib. 6. secus tamen est in uerbis, ut dixi, quia plus est facto, quàm uerbo delinquere. capitulo, Dilecti filij, ubi Deci. de appellationib. & l. Paulus. ff. rem ratam haberi.
- 54 Nec \dagger testimonium illorum recipiendum est, qui illud scriptum coram iudice tulerunt, ut dicit Ioannes de Imo. & Abbas in capit. de testibus, & ibi tradunt Andre. Siculus. & Fely. & Domi. in conf. 132. in causa prioris. colum. 2. etiam si illud legerint coram iudice, ut dicit Saly. in l. iurisiurandi. C. de testib. præferim, quia factum non erat ita inuolutum & implicitum, quin memoria posset retineri ab ipsis testibus, ut dicamus scripturam fuisse necessariam, quo casu forsan posset procedere quod in contrarium sentit Bald. in d. l. iurisiurandi. sunt enim suspecti, graue enim est ab ijs inuidis & de inimicicia suspectis iudicari, quare Christostomus uir sanctus noluit intrare iudicium concilij in quo erant eius inimici & emuli. capit. quod suspecti. 3. quæstio. 5. facit. c. ueniens. de testibus. l. iurisiuran. C. de testib.
- 55 Aduertendum \dagger est in super, quod si assertio hæreticarum propositionum facta dicitur publice in populosa Ciuitate conueniente magna populi multitudine doctorum, & aliorum peritorum, debet probatio singularum propositionum fieri a pluribus testibus, quàm facta est. cum ex natura illius facti plures testes haberi potuissent, quo casu minus integri non admittuntur, secus si ex natura rei plures non possent haberi. c. peruenit. ij. & c. fi. de testib. cogendis. & c. de cætero. de testib. Alexan. late tradit in consi. 64. incipien. uiso themate. lib. 4. & ego latius dixi in consilio meo. 28. incipien. duo testes recensiti. uers. Secundo non obstat.
- 56 Maxime \dagger circa prædicta est considerandum quando quis denuntiatur dixisse seu prædicasse uerba hæreticalia seu sapientia hæresim, quæ suspicio oriatur ex prædictis contra dicentes, an sit læuis, probabilis, uel grauis, aut uehemens, cum in ijs iudex opinari possit, nam prout dicit Saly. in l. testium. colum. 4. uersiculo. ego teneo. C. de testibus, licet hæresis nõ sit probata plene nec semiplene per testes singulares, & sic quod non potest dici aut affirmari, illud sic dixisse, opinari tamen potest iudex, quod ita fuerit ut illi testes dicunt, arg. l. 3. §. eiusdem. in fin. ff. de testibus, ex qua suspitione & opinione, iunctis dictis testium, potest resultare indicium ad torquendum. l. fin. ubi tradit Barto. ff. de quæstio. uel uehemens suspicio ad indicendam purgationem canonicam, quæ propter unum ex tribus in dici potest, uidelicet uulgatam infamiam, graue scandalum, & uehementem

- tem suspitionem ex dictis testium ortam. capitu. inter sollicitudines, de purgatio. canon. scribit Ludo. Roma. in consilio. 351. in proposito casu. & Ioan. de Imo. in l. is qui reus. colum. x. ff. de publi. iudiciis, aut ad puniendum illud quasi extraordinarie. iuxta capitu. literas. de præsumptio. in qua extraordinaria punitione potest uenire abiuratio hæresis, ut a uehementer suspecto. ut in capitu. accusatus. in princip. de hæreti. libro sexto. & suspensio temporalis a prædicatione ad arbitrium superioris, ut in eo puniatur. in quo est suspitio quod peccauit. l. si aliquid. C. de suscepto. & archa. lib. x. Bal. in l. 2. §. miles. ff. de infami. Bar. in l. eadem. §. hac lege. ff. ad legem. iuliam. reper. traditur per Deci. in c. ut nostrum. de appellatione. facit. c. si quis præsbiter. 21. dist.
- 57 Et postquam dicta uehemens suspitio est hominis, non esset imponenda pœna delicti naturalis, sed temperanda est sententia, ut dicit Innocen. in capitu. quia uerisimile. de præsumptio. quod dictum pro notabili referunt moderni in cap. afferte. de præsumptio. Bald. in l. non est uerisimile. ff. quod metus causa. & in capitulo primo. in fin. quibus modis seu amitta. l. eius. §. j. in fin. ff. de testa. Abba. in cap. auditis. penulti. colu. de præscriptio. Pau. de Castr. in consil. 249. incipien. uisa inquisitione. libro secundo. Anto. de Butr. & Abba. in cap. quanto. de præsumptio. in capitu. constitutus. de testi. Oldra. in consilio. 192. incipien. uiso diligenter. idem uoluit Specu. in titu. de præsumptio. §. species. uersiculo. in summa. Petr. de Ancha. in cap. semel malus. de regu. iur. libro sexto. & de intellectu illius dicti Innocen. in dict. cap. quia uerisimile. ego dixi in consi. meo. xj. incipiente. super dubio moto in consilio. uersicu. non obstat dictum Innocentij.
- 58 Et in hanc pœnam extraordinariam tanquam minorem ego me inclinarem, quia ubi agitur de uita hominis probationes debent esse clarissimæ, ut inquit Bald. in consi. cxcv. incipien. an uulnus fuerit mortale nec ne. lib. j. & pro ijs optime facit quod dicit Ludo. Roma. in l. j. §. hoc rescriptum. ff. ad lilla. quod si indicia non sunt purgata, reus potest puniri alia pœna, quàm naturali, prout late scribit Cepol. in consi. 32. quidam rustici. colum. 8. uersicul. non obstat. & ratione suspitionis pœna statui potest, puta confinementis, ut dicit Ange. per illum tex. in auth. de restitut. & ea quæ parit in xj. mense. §. unum. in uerbo suspitione colu. 3. & ex pœnitentia sibi iniungenda uidebitur an ambulat in luce, uel in tenebris, ut in d. c. literas.
- 59 Et hæc \dagger confirmantur ex ijs quæ dicit Andre. de Ysernia in capitulo primo. §. satisfactionem. de statu. contra liber. Ecclesie. in fen. quod si qui spiam dixerit uerbum hæreticum ex qualitate dicti & personæ statuet iudex

de pœnam, quia cum puniendus sit, nec sit in iure pœna expressa, arbitraria esse debet. capitu. de causis. de offi. delega. facit. l. i. C. si quis princip. maledixerit. sequitur Episcopus Squillacen. in tracta. contra hæreti. cap. 19. & ante eos Hostien. hoc sentit in summa de hæreti. §. qualiter deprehendatur. in fin. & dicit Sanctus Thom. in quoli. quinto. articu. 25. quod si doctor falsam doctrinam doceat tenetur eam omnibus modis reuocare, & si inordinate procedendo aliquod damnum spirituale sequutum fuerit, tenetur contra hoc damnum remedium apponere, in quantum potest exponendo doctrinam suam, & sic patet de ultimo dubio.

60 Non omitto tamen, quod in iudicio ferendo circa prædictas propositiones, est considerandum, an scilicet in bonum sensum aut prauum sint capiendæ, prout San. August. in libro de concordia Euangelistarum aduertit, illud Mathei exponens, nolite iudicare & non iudicabimini, inquit enim, hoc in loco nihil aliud percipi existimo, nisi ut de quibus dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur, Quod ergo de ijs quæ fiunt dicit. S. August. dictum pariter intelligamus de ijs quæ dicuntur, & ita ad propolatum nostrum sententiam tanti doctoris applicantes, concludamus, quod in ijs dictis quæ possunt catholicum & hæreticum sensum habere temerarium uidetur in hæreticum iudicare, maxime ut condemnemus.

S V M M A R I V M.

- 1 *Affertio quod Filius est maior Patre in diuinis est hæretica & damnata in concilijs.*
- 2 *Verisimile semper debet attendi, siue in testibus siue in alijs.*
- 3 *Eidentia rei superat omnem speciem probationis.*
- 4 *Testibus non deponentibus uerisimile fides non est adhibenda.*
- 5 *Probatio dubia non releuat.*
- 6 *Testis dicens uaria & contraria non potest concordari in uictoriam sed ad euitandum periurium.*
- 7 *Testes non debent deponere per eundem sermonem nisi agatur de formalitate uerborum.*
- 8 *Testes debent esse repetiti in particulari inquisitione, alias non probant.*
- 9 *Testis non repetitus, nec probationem, nec indicium facit.*

Rigesimo Quinto Quæro de quæstione quæ modo in facto consistit. Quidam prædicator uerbi diuini uolens declarare, mysterium Sanctissimæ Trinitatis, dixit, quod Filius Dei est minor Patre, fuit dubitatum quid esset sumendum de hac propositione, ad quod dicendum est, quod si hæc propositio dicta sit, prout ponitur, est hæretica & damnata in concilio Niceno. in quo tercenti & octo illustres patres fuerunt. cap. canones. 15. distin. l. quicumque. C. de hæreti. cuius opinionis author fuit Arrius, qui tres gradus ponebat in Trinitate Patrem maiorem, Filium minorem & creaturam, & Spiritum Sanctum creaturam filij, uel seruum, & hæc hæresis reperitur damnata in cap. damnamus, de Summa Trin. & in c. qui Episcopus. 23. dist. ponit Cardin. de Turre crema. in cap. quidam hæretici. §. Arriani. 24. q. 3. Magi. sente. in 3. distin. xi. c. ii. S. Tho. in prima. parte. q. 26. arti. j. & in libro contra gentiles. capitulo. 6. nec recipit excusationem, ut intelligatur quod sit minor Patre secundum humanitatem, ut in symbolo Athanasij, eo quia dicta propositio loquitur de productione ab intra, & sic quo ad diuinitatem, secundum quam filius est æqualis patri, & sic salua ratione uerborum dictæ propositionis, nullam patitur excusationem quin hæretica iudicari potuerit.

1 Sed ¶ quia non solum quod est, sed etiam quod uerisimile est, attendendum est, ut in l. 3. §. primo. uersiculo, uerisimilia responderunt. ff. de testibus, uidentum est an uerisimile sit dictam propositionem sic, ut præmittitur, fuisse assertam, attenda materia circa quam uersabatur ipse, ut fertur, quod suadet ut non esse uerisimile, nam materia de qua prædicabat erat illa parabola de Filio prodigo de qua Lucæ decimoquinto. & ideo exponendo illam de natura Angelica, filio Dei, hoc est quod natura Angelica erat filius senior, & filius Dei iunior, uerisimilius est, quia sic dictæ parabolæ conueniebat, quæ de filio seniore & adolescentiore loquitur, quod uellet appellare naturam Angelicam filium seniore, & filium Dei adolescentiore ipsa natura Angelica, & sic quod comparatio fieret de uno ad alterum, non autem de Patre ad filium repugnante materia de qua agebatur, & hæc expositio, ut natura Angelica dicatur senior, & filius Dei adolescentior non uidebatur aliquibus inconueniens ex declaratione ipsius accusati, quia, ut dicit. San. Bonauentu. in primo distinctio. ix. quæstio. 4. sentatio filij in diuinis est interminata ratione delitionis, quia nunquam desunt generari, pro quo Psalm. 3. Ego hodie

hodie genui te, & sic ratione huius presentis generationis filius Dei posset dici iunior, seu adolescentior natura Angelica, qua declaratione uisa dixerunt quatuor Theologi non obuiare illam catholicam ueritati, quae profecto non est laudanda, quia est nouus modus loquendi, & inusitatus apud bonos theologos, & praebet causam scandali, & sic uerisimile uideatur illum praedicasse, quia sensus mysticus sic conuenire uidebatur parabolae, de qua erat sermo.

2 Quia experimentum uerorum sermonum est, ut concordent cum rebus sensatis, & uerisimilibus. l. milites. §. oportet. C. de quaestio. ut dicit Bald. in rubric. de probatio. colum. 2. & quod longe est a uerisimili est quaedam falsitatis imago. cap. quia uerisimile. de praesumptio. Bald. in l. j. colum. 3. C. de seruis fugi. & data una maiori similitudine minor excluditur, ut dicit Bald. in l. siue possidetis. in fin. C. de probatio. testibus enim non dicentibus uerisimilia non debet fides adhiberi. Abbas notat in dict. cap. quia uerisimile. dict. l. 3. §. j. cum aliis quae tradit Fely. in cap. auditis. de praescriptio. & ille intellectus est uerisimilis, qui subiectae materiae est aptior. l. quotiens ideim sermo. ff. de regu. iur. & iuxta materiam intelligenda sunt uerba etiam per impropriationem uerborum. l. si uno. in prin. ubi Bar. ff. locati. etiam in materia in qua debet fieri stricta interpretatio ut tradit Alexan. in consil. 5. incipien. puto de iure. libr. 4. Quod autem ita dixerit accusatus, patet per dictum primi testis de dicta propositione deponentis, dum dicit, quod uolens accusatus declarare quo modo filius Dei erat adolescentior, & sic conformiter ad parabolam, dixit quod filius Dei erat minor patre, quod profecto est ualde impertinens. Nam illa comparatio non fiebat de filio ad patrem, sed de fratre ad fratrem, hoc est ille senior, iste adolescentior, & sic repugnat materia huic comparationi, quia tota comparatio fiebat de natura Angelica ad filium Dei, ut dicit secundus testis, uade si uolebat comparare naturam angelicam ad filium, illam appellando filium seniore, & filium Dei iuniorem, ad quid diceret accusatus, quod filius Dei erat minor patre in diuinis? & sic non conuenit sensui naturali.

3 Et haec est quaedam demonstratio quae fit per rei euidenciam superas in gradu superlatiuo omnem speciem probationis, ut dicit Bald. in rubric. de probatio. idem dicit Ludo. Roma. in consil. 104. incipien. pater reuerende. in fin. ubi allegat. §. si. institutio. de gradibus, & nulla legis uirtus potest excludere probationem quae fit per rei euidenciam, ut dicit Bald. in rubric. C. de probatio. columna prima. allegat. l. inde Neratius. §. si. ff. ad l. acquilia. l. in confessionibus. ff. de interro. actio. ut late tradit Hypp. in l. si. C. de probatio. carta. 24. col. 2.

Et

4 Et sic tambo testes peccant in deponendo uerisimile, quibus non est adhibenda fides, quia dictum eorum est suspectum de falso, ut dicit Alexan. in consil. 153. incipien. uisus narratis. colum. 4. libro. 5. & dicit Petrus de Ancha. in consil. 257. incipiente ex ordine contractuum. colum. fin. quod non uerisimilibus iudex non debet dare fidem, inde est, quod etiam confessio partis, si non est uerisimilis, non facit probationem, nec nocet confidenti, ut dicit Bald. in l. si quis in hoc genus. C. de Episco. & cleri. In super dicti duo testes aduicem uariant, nam primus testis loquitur de filio Dei, alter loquitur de Christo, & sic de humanitate Christi, quasi dicat quod sit minor patre secundum humanitatem in symbolo Athanasij, nec obstat quod dicit de generatione aeterna. & sic quod Christus intelligatur de filio Dei non incarnato, & ita quod concordentur dicta testium si fieri posset. ut in cap. cum tu. de testibus. quia dico quod haec concordia fieri non potest inter hos duos testes productos ex parte promotoris, quod ad hoc ut accusato noceret, sed solum ad euitandum periurium, & si concordari possent per impropriationem uerborum.

5 Quia ex quo est dubia probatio, cum possit diuersimode intelligi non iuuat. cap. in praesentia. de probatio. tradit Ant. de But. & alij in dict. cap. cum tu. qui text. sic intelligitur. praesertim, quia dicti testes deponunt de unico actu, ut patet, & non de pluribus, etiam in dubio non praesumitur multiplicitas actuum. dict. cap. in praesentia. l. si. C. de rebus credi. notatur in l. ij. C. de bonorum posse. secundum tabulas, & in dict. capit. cum tu. Praeterea dictus secundus testis in eo quod dicit de generatione aeterna, sentit quod dictus accusatus loquebatur de Filio Dei respectu diuinitatis, sed in eo quod dicit de Christo, loquebatur respectu humanitatis, & ita eius depositio redditur dubia & uaria, & nullatenus concordanda, intelligendo christum, id est Filium Dei non incarnatum.

6 Quia unus testis dicens uaria & contraria nullo modo recipit concordiam ad uictoriam, sed ad poenam periurij euitandam, ut dicit glo. nota. in cap. si testes. in princip. 4. q. 2. & in c. in nostra. ubi Ant. de But. de test. Iaco. Butri. in l. optimam. C. de contrahen. stipula. & l. cum aetate. ff. de probatio. Bald. in j. constituto. C. §. quibus. Ioan. de Imo. in l. inter stipulantem. §. j. ff. de uerbo. obliga. Tynda. in tracta. de testi. c. ultimo, & ita proprie loquitur tex. in l. eos. ff. de falsis, quem ad hoc ponderat ibi Barto. & ideo ijs testibus non est fides adhibenda.

7 Accedit quod licet testes non debeant deponere per eundem sermonem, quia eorum testimonium redderetur suspectum, ut notatur per Bar. in l. testium. §. ideoque. ff. de testi. Specu. in tit. de teste. §. tunc tractandum. uer sicu. cautiorem quoque. Ioan. Andre. in cap. nihil. de uerbor. significatio. Bald.

Bald. in l. testium. colum. 3. C. de testi. & Bald. in titu. de pace constata. in uerbo ultimo, Ange. in auth. ut iud. sine quoqu. suffra. in fin. colum. & tex. in l. ampliorem. §. in refutatoris. C. de appellatio. & Alexan. in consil. 137. in causa & lite. colum. 2. libr. 2. & in consil. 47. incipi. abunde. colum. 2. libr. 2.

8 Tamen in hoc casu, ex quo agitur de taxandis uerbis propositionum, oportet, quod testes per eundem sermonem deponant, hæc est singularis doctrina Anto. de But. in cap. nihil. de uerbo. obligatio. ubi dicit, quod quando sumus in casu, quod uerba formaliter sunt recitanda per testes, debent ipsi concordare in cortice uerborum, unde si duo fuerunt producti ad probandum, quod Ticius instituit Seium hæredem, & unus dicit scio quia audiui quod dixit testator Seium hæredem instituo. & alius testis dixit, quod dixit Seius hæres sit, uidit determinatum, quod testes erant contrarij, & non probabant, quia recitabant uerba ab alio prolata, ideo debebant concordare in formalitate uerborum, idem dicit Anto. de But. in cap. cum Ecclesia §. nos igitur. de causa posse. & proprie. idem Bald. in cap. bonæ, primo, de electio. & illud dictum est notandum quando agitur de probandis uerbis formalibus, alias sufficeret concordare in eundem rei finem. l. qui sententiam. C. de pœnis. Bald. in l. j. & ij. C. de secundis tabulis, & sequitur Alexan. in d. consil. 47. cumque in proposito agatur de probandis uerbis formalibus prædicatoris, & unus dicat uerba uno modo, alter uero testis altero modo, non est eis credendum per prædicta.

9 Postremo si unus ex testibus est repetitus seu reproductus in particulari inquisitione, & alter non, qui non est repetitus non facit ad probandum, nec ad indicium, ut dicit Barto. in l. fin. ff. de quæstio. Saly. in l. fin. C. eod. tit. Ange. in tit. maleficiorum. in uerbo. fama publica præcedente. colum. 3. uersiculo. quæro qualiter probetur indicium. Bald. in l. iubemus. 2. colum. uersic. item dixit. C. de probatio. Ange. in repetitio. l. si uacantia. x. colum. uersiculo. timentibus autem malefactoribus. C. de bon. uacan. Innocen. in cap. per inquisitionem. de electio. Abbas in cap. bonæ. j. in 4. colu. post Inno. de electio. Alexan. in consil. 65. incipien. habita super contentis. lib. j. & in consil. 179. incipien. in causa Angelorum colum. 3. Albertus de Gan. in tract. maleficiorum. in rubrica quomodo de maleficiis cognoscatur per inquisitionem. colum. 2. uersic. sed nunquid in introductione, ut dixi late in præcedenti quæstione. num. 37.

- 1 Hæreticum uerbum dicens seriose & credens, ut hæreticus damnatur.
- 2 Accusatus de crimine ad hoc ut puniatur sufficit quod conuincatur, quamuis non confiteatur delictum.
- 3 Hæreticam assertionem dicens continentem hæresim damnatam quomodo puniatur.
- 4 Hæreticam assertionem dicens non damnatam quomodo puniatur.
- 5 Hæreticam assertionem dicens nolens se subijcere Ecclesiæ quomodo sit puniendus.
- 6 Hæreticam assertionem dicens, si est idiota, excusatur certo modo.
- 7 Hæreticam assertionem dicens si statim non reddit sed patitur se proueniri non parciatur ei.
- 8 Assertionem hæreticam dicens & credens & rediens damnatur pœna ordinaria.
- 9 Priuatus aliquo officio non debet amplius ad illud restitui.
- 10 Hæreticum uerbum dicens non ex animo seu errore intellectus quomodo sit puniendus.
- 11 Hæreticum uerbum dicens ex quadam leuitate quomodo debeat puniri.
- 12 Dicenti uerba hæretica seu de hæresi suspecta ex insania parcendum est.
- 13 Ebrius delinquens quomodo sit puniendus.
- 14 Pœna statuta contra homicidam intelligitur si dolose occidat.
- 15 Homicidium faciens ex lasciuia non punitur pœna naturali delicti.
- 16 Iudex in puniendis blasphemis non debet esse multum gratosus.
- 17 Cautela idem est quod securitas.
- 18 Calor iracundiæ non excusatur à blasfemia.

TRIGESIMA SEXTA QVAESTIO.

TRIGESIMO SEXTO quæro, Si quis legendo, prædicando, uel alias loquendo dixerit uerba hæretica, aut de hæresi suspecta, seu similia alicuius generis, de quibus dixi supra in 6. quæstione. qua pœna ueniat puniendus, & licet Hostien. in titu. de hæreti. §. quæ pœna sit falsi prædicatoris, loquatur de pœna infligenda falso prædicatori, non tamen ea quæ dicit faciunt ad nostrum propositum. Et idcirco ommissis illis, ponam distinctionem, quam ipse ponit in dict. titu. §. qualiter deprehendantur. column. fina.

I i quam

quam ad literam sequitur And. de Yfer. in tit. de statutis contra liber. Ecclēsi. in feudis. §. satisfactionem, in cuius distinctionis progressu ad maiorem elucidationem materię procedendum est per conclusiones, quā plurimis additis.

1 **PRIMA** † **CONCLUSIO** est, q̄ si quis dixerit seriose uerbū hæreticū, puta q̄ fornicatio non sit peccatum, uel q̄ prælati non habēt potestatem ligandi, atque soluendi, aut aliud simile uerbum repugnans ueritatibus catholicis in propria uerborum forma, uel deductis in necessaria consequentia ex dictis ueritatibus, prout de illis fuit dictum supra in v. q. & illa credit esse uera, & ea pertinaciter defendit, siue ipse sit huius hæresis author, siue hæreticorum sectator, hæreticus est censendus, & ut hæreticus damnandus, ut habetur in c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. iuncto. c. ad abolendam. §. præsentī. de hæretic. quia qui non credit Ecclesiæ saluus esse non poterit, ut in symbolo Athanasij, nam oportet credere id, quod sancta mater Ecclesia credit, & quod doctores Ecclesiæ non deuiātes ab ea determinant, & idcirco hæreticus est, qui hæc non credit, magister est em̄ erroris, qui non uult esse discipulus ueritatis, & huic non est communicandum, sed omnino est uitandus post primam & secundam monitionem. c. quid dicit autem, & c. dicit apostolus. 24. q. 3. prout ibi gl. & late declarat Augu. de Anco. in tracta. de potestate Papæ. q. 28. arti. 4. in solutione primi argumenti, & Ioan. Lupus in allegatione in causa hæresis, incipien. casus super quo. colum. 3. & 4. Quæ de facili procedunt, non solum quando illa uerba dicens confitetur se illa dixisse, & non uult se subijcere Ecclesiæ, nec innocentiam suam ostendere ad arbitrium, ut in dict. §. præsentī, sed etiam procedunt, quando negat se illa dixisse, & conuincitur per testes & quāuis profiteatur se credere, quod sancta Ecclesia credit & confitetur, hæc tamen confessio sibi non prodest, si per eius confessionem seu per testes legitime conuincatur, seu per euidentiā rei deprehendatur in hæresi, iuxta tradita per glo. in dict. §. præsentī. concurrentibus tamen illis quatuor necessariis, quæ posui supra in 8. q. declarando decisionem Rotæ. Dcccclxxiiij. incipie. Accusatus de hæresi, ubi hæc conclusio clarissime approbatur.

2 Itaque † ad iudicandum aliquem hæreticum, sicut alios criminosos sufficit illum conuinci per legitimos testes, quāuis non sit confessus delictum, ut est casus in capitulo primo. §. publici latrones. de pace tene. l. Diuus. ff. de quæstio. Alterum ergo sufficit, uel sit confessus, uel conuictus. l. qui sententiam. C. de pœnis. l. fina. C. de libera. causa. & ideo male faciunt iudices, qui conuictum ponunt ad quæstionem tormentorum, nam quod certum est in dubium non debet reuocari. l. sciant. C. de

C. de probatio. l. nemo. C. de Summa. Trinit. ad prædicta facit. capit. nos in quenquā. secunda quæstio. prima. l. obseruare. C. quorum appella. non recipi. nisi forsan ut tollatur remedium appellationis, ut ibi tradunt Bald. & alij, scribit Cepol. in consilio. lxxiiij. incipiente. primum dubium.

3 Aduertendum † est circa prædicta, quod illa habent locum, quando illa uerba hæretica continerent in se hæresim explicitam, ut hoc nulla tergiversatione possit negari, quin sit hæresis manifesta & ab Ecclesia damnata, puta contra articulos fidei, uel sacram scripturam, & ille assertor sit talis, qui illa scire debet, ut in eo non præsumatur ignorantia, quia in ijs ignorantia esset asinina, ut dicit Cardina. in cap. scisma. lxxiiij. quæstio. j. prout late scripsi in rubric. de hæreti. lib. 6. quæstio. 12. colum. 391. & 22 §. unde merito talium uerborum assertor debet ut hæreticus damnari, ut scribit Hostien. in dict. §. qualiter. in fin. per. l. quicumque. C. de hæretic. & est argument. in l. milites agrum. §. irreuerens. ff. de re militari. inde dicebat Cardinal. Zabarella in clement. j. §. porro. in fin. de Summa. Trinita. quod ignorantia in iis quæ sunt de iure naturali non excusat, ius autem naturale est quod in lege, & Euangelio continetur, cap. humanum genus. prima. distinctio. facit. l. 2. C. de in ius uocando.

4 Si uero † hæresis non esset explicita contenta in dictis uerbis inordinate prolatis, nec manifesta, nec etiam ab Ecclesia damnata, non esset ab Ecclesia damnandus, si est paratus se supponere ecclesiæ, & reuocare errorem suum, quando contrarium sibi ostenderetur, ut in d. ca. qui in Ecclesia. a contrario sensu. 24. quæst. 3. ut late per me fuit discussum in d. cap. quoniam. col. ccxii. uerfi. dicit ergo, & tunc non esset ut hæreticus damnandus, sed ad arbitrium iudicis scilicet Episcopi, uel inquisitoris puniendus, ut sentit Hostien. in dict. titu. de hæreti. §. quæ pœna. in fin. ex quo a lege, seu canone non est taxata pœna. arg. c. de causis. de offic. delegat.

5 Et idem † censeo, quando in hoc casu nollet se subiicere Ecclesiæ, quia forsan teneret suam opinionem, tunc enim grauius esset puniendus quā in casu proxime præcedenti, uel per carcerationem, aut fustigationem, seu per pœnam pecuniariam ad arbitrium iudicantis citra pœnam hæretici, ut per d. c. de causis dixi.

6 Considerandum † est etiam quod quis potest in prolatione uerborum hæreticalium excusari prætextu ignorantie, puta si rusticus motus quadam ratione naturali dixerit, quod in diuinis Pater est maior Filio, sicut uidemus in naturalibus, ductus errore, quia sic cre-

dit tenere Ecclesiam, dummodo non pertinaciter persistat in hac erronea opinione, non enim iste de hæresi puniri posset. uerba sunt Innoc. in c. firmiter. in fi. de Summa Trini. Cardi. Zaba. in clem. j. §. porro. colum. fin. de Summa. Trini. prout late dixi in d. cap. quoniam. col. ccxv. quia fides huius errantis est fides Ecclesiæ. c. damnamus, in fi. de Summa Trini. quæ uerba famosa Innocen. ultra alios doctores sequuntur Anto. de But. in d. rubr. Ioan. de Ana. Abbas, & Fely. in c. firmissime, de hæreti. ut late scribit Ioan. Lupus in d. allegatione, in fauorem cuiusdam rustici, q̄ dixerat duos esse Deos patrem scilicet & filium, pro quibus facit tex. in c. dicit Apostolus. 2.4. q. 3. ubi habetur, q̄ paratus corrigi non est hæreticus damnandus, intelligendo prout dixi, de eo qui ignoranter hæretica uit, proijs faciunt, quæ dicit Anto. de Butr. in rubr. de Summa. Trini. col. pen. uerfi. aduerte tamen, concludens, q̄ si detur ignorantia ex parte dicentis & determinantis se ad credulitatem Ecclesiæ, nec pertinaciter se defendentis, iste non incurrit hæresim, ex quo paratus est corrigi, cum non contradicat Ecclesiæ, ut in d. c. si quis sententiam. scribit. S. Tho. in 2. 2. q. xj. arti. 3. subdens, q̄ si errans ex ignorantia quærit se certificari, & certificatus statim reuertitur, non præuentus a iudice, non meretur aliquam pœnam.

7 Si uero ꝑ patitur se præueniri, & delictum est occultum, & absque aliqua resistentia paratus est redire ad Ecclesiam, non est puniendus ut hæreticus, sin autem delictum est notorium, & patitur se damnari, & postea uult redire, & ad huc recipitur, patietur tamen pœnam ordinariam impositam a iure aduersus illos qui ab hæresi redeunt ad Ecclesiam scilicet ad agendam pœnitentiam in carcere perpetuo. c. pe. de hæret. intelligendo de ignoranter errante in determinatis ab Ecclesia, ut antecedentia uerba Anto. de But. satis clare innunt.

8 **SECUNDA ꝑ CONCLUSIO** est, q̄ si quis dixerit uerba hæretica continentia in se damnatam hæresim, & illa se dixisse fuerit confessus, qui non possit se excusare prætextu ignorantie, & illa crediderit esse uera, & redire uoluerit ad unitatem Ecclesiæ, subijciens se illius correctioni, non debet ut hæreticus damnari, per iura supra allegata, non euitabit tamen pœnam ordinariam carceris perpetui, & aliarum pœnarum censuram, quæ contra hæreticos redeuntes statutæ sunt. d. c. penul. quas ponit Ioan. de Ana. in c. excommunicamus. j. §. credentes. de hæreti. facit. l. j. C. si quis princi. maledix. dummodo reuocet errorem suum, ut scribit. S. Thom. quolibet. v. q. xxv. concludens quod si doctor doceat falsam doctrinam, tenetur eam omnibus modis reuocare, maxime si ex ea spirituale damnum sequatur, & iste debet abiurare ex quo deprehensus

sus est in ea per eius confessionem, uel rei euidentiam, uel per testes, ut dicit glo. in d. cap. ad abolendam. §. præsertim, in uerbo. de præhen. de hæretici. qua abiuratione facta impendenda est ei absolutio ab excommunicatione, quam incurrerat propter hæresim. c. ut officium. §. si uero. de hæreti. lib. 6.

9 Priuandusque ꝑ est officijs, & beneficijs, ut in c. commissi. §. priuandi. de hæreti. lib. 6. ac officio prædicandi, ex quo in eo peccauit. arg. auth. habita. C. ne filius pro patre. in uerbo, ibi, dignitate careant, ubi notant Bald. & Saly. col. 6. q̄ propter delictum, quod in officio committitur, quis ipso iure infamatur, & ipso iure dignitate priuatur, facit. l. si quis de curio. ubi Bal. C. de falsis. Bal. in l. nihil. C. de uindicta libert. Bar. in l. libertus. §. in quæstionibus. ff. ad municipa. cap. sanc. xv. q. 3. in prin. & semel priuatus non debet amplius restitui, ut de tabellione priuato. officio tabellionatus, scribit Bald. in cap. 2. de postula. prælatorum. idem Bald. in ca. At si clerici. de iudicijs, & l. 2. C. de liber. & eorum liberis, ubi Ange. dicit. q̄ doctor propter delictum remotus a matricula non potest iterum restitui nisi per principem, prout de Cardi. deposito, q̄ amplius Cardinalis fieri non potest, scribit Hostien. in summa de pœn. & remis. §. cui confitendum, Cardi. Alex. in ca. præter. xix. disti. & dicebat Bar. in §. omnibus. in authen. de sanctis. episcopis. colla. 9. q̄ episcopus semel remotus & expulsus ab episcopatu non potest ad illum redire, intelligendo q̄ per sententiam fuerit priuatus, ut dicit Fely. in ca. fraternitatis, de hæreti. scribit Barro. in l. si aliquid. C. de suscepto. & arca. lib. x. adde ea quæ dicit gloss. & Iaso. in l. si quis ex argentariis. §. i. ff. de edendo, & Bald. in d. l. si quis decurio. uerfic. non statim. Et hæc priuatio debet esse perpetua, ut est de sui natura, secus si esset suspensio quæ est temporalis, ut dicit Bald. in dist. authen. habita. facit. l. pen. C. de uetera. lib. 12. & l. iudices. C. de digni. eo. libro. illa ergo reuocatio habet uim cuiusdam satisfactionis, qua facta nunc pœna debita puniendus erit, ut est optimum arg. in §. si quis autem. in auth. de administra. colla. 7. l. j. C. in quibus causis. coll. lib. 12.

10 **TERTIA ꝑ CONCLUSIO** est, quod si quis dixerit uerba hæretica etiam ex animo, sine errore aliquo intellectus, siue contineant hæresim explicitam, siue implicitam, & est paratus corrigi, quæuis nō sit ut hñti cus puniendus, erit tñ puniendus mitiori pœna, q̄ in duabus cōclusionibus superioribus dictum est, sic ergo episcopus, uel inquisitor ad quem spectabit ex qualitate dicti & personæ dicentis statuet pœnam, prout in similibus casibus considerari solet, prout scribit Saly. in d. l. j. C. si quis princi. male. quia ex quo deliquit, puniendus est, nec sit expressa pœna in iure,

arbitrio iudicantis imponenda uenit, ut traditur in cap. de causis. de offic. delegat. & Hostiens. sentit in dict. §. quæ poena. in fin. Andre. de Ysernia. in dict. §. satisfactionem. argument. dict. capitu. dicit Apostolus, & abiturabit secundum gradum suspicionis. iux. c. accusatus. in prin. de hæreti. lib. 6.

11. **QVARTA** † Conclusio est, quod si quis dixerit uerba hæretica ex læuitate, uel errore, non quæ credat uerba illa esse uera, puniendus est, non autem acriter, sicut in proxima conclusione, ex quo eum uere poenitet, lubricum enim linguæ statim non est trahendum ad delictum. l. famosi. ff. ad. l. Iuliam maiesta. Hostien. in dict. §. qualiter. in fi. imponenda est ergo huic poenitentia læuis, ut iterato sit memòr, per læuitiã seu læuitatem talia uerba non proferre, maxime propter exemplum. argum. l. j. C. de emenda. propinquo. ut ipsius poena sit metus multorum. l. j. C. ad. l. Iuliam pecu. clem. 1. de offic. ordina. metu enim poenarum retrahuntur homines a malis. cap. sed & aliud. 45. distinct. cap. ita tamen. xxiii. quæst. 4. & diuus Paul dicebat prima ad Thimo. v. peccantem coram omnibus argue. ut cæteri metum habeant. Nec obstat tex. in dict. l. 1. C. si quis princi. maledi. dicens, quod si quis principi maledixerit ex læuitate, illud est contemnendum. quasi dicat quod illi est parcendum, quia dico illud habere locum in principe seculari, & sic in minori delicto ratione personæ, facit l. Aut facta. §. persona. ff. de poenis. Nos uero loquimur quando malum dicitur de Deo, cum grauis sit æternam, quàm temporalem lædere maiestatem, authen. Gazaros. C. de hære. cap. uergentis de hæreti. cap. cum secundum leges, de hæret. lib. 6. nam ut dicit Andre. de Yser. in dict. §. mundani principes boni habent pro gloria parcere eis, qui ipsos principes offendunt, pro quo dicebat Seneca libr. 1. de clementia, nil gloriosus principe impune læso, non ideo hæc dicuntur quod Deus uelit poenas malefactorum pro sui satisfactione, quia bonorum nostrorum non eget. Psalm. xv. sed pro illo qui uerba inepta protulit, ut se corrigat, non enim uult mortem peccatoris, sed quod uiuat & conuertatur. Ecclesi. 18. & gaudium est in cælis super uno peccatore poenitentiam agente, Lucæ. 15. & ut refrænetur scandalum proximorum, quia uhe mundo ab scandalis, Matth. 18. & prout scribitur prouerbiorum. 18. pestilenti flagellato stultus sapientior erit, & alibi dicitur, stultus in culpa sapiens erit in poena. cap. qui ea. 38. distinctio.

12. **QVINTA** † Conclusio est, quod dicenti uerba hæretica, seu de hæreti suspecta ex insania, parcendum est, argumen. dict. l. 1. quia afflictio non est danda afflictio. lege. Diuus. ff. de offic. præsid. & idem dicendum

cedendum cenfeo in ebrío, quia ebrietas mentis inducit exilium. c. a crapula. de uita & hone. cleri. & dicitur ebrius peccare per impetum scilicet. l. respiciendum. §. delinquant. ff. de poenis, & per uinum, & lasciuam lapsis capitalis poena remittenda est. l. omne delictum. §. per uinum. ff. de re milita. quia nesciunt quid loquantur, qui enim nimio uino indulgent, iacent sepulti, ut dicit tex. in cap. sane. xv. q. j. qui est rotundus & singularis secundum Ludo. Roma. in l. j. ff. de uerbor. obligation. & ebrius iurans, & contraueniens iuramento non est periurus. cap. unusquisque. xxii. q. 4.

13. Et super † hoc dubio, an ebrius existens in ebrietate delinquens debeat puniri. Barto. in dict. §. delinquant. sentit quod debeat puniri, patet, quia delinquit, ut ibi in tex. sed in l. aut facta. §. causa. sentit contrarium, Ideo breuiter dicendum est secundum Ange. Areti. in tractatu maleficiorum. in uerbo scienter, dolose, ubi distinguit sicut Bart. distinguit in dormiente in l. poena parricidij. ff. ad. l. pompe. de parri. quod si dormiens sciebat hoc sibi euenire, debebat dormire solus in camera, & si nou fecit, est in culpa, ad instar putatoris qui non admonuit transeuntes. per l. si putator. ff. ad. l. Acquil. secus si nesciebat, quia dormiens æquiparatur furioso. l. 1. §. 1. de aqui. posse. sed furiosus non tenetur. l. in fans. ff. de sicariis. facti enim infelicitas excusat eum furiosum. Melior tamen mihi uidetur distinctio. Ludo. Roma. in d. l. 1. ff. de uerbo. obligatio. dicentis, aut quis peccauit in semetipsum in ebrietate existens, & tunc sine dubio illi est parcendum, puta seipsum vulnerando, uel interficiendo, ut in d. l. omne delictum. §. qui se vulnerauit, cum sequenti. §. per uinum. ff. de re mili. ut patet in tit. ff. de bonis eorum qui mortem sibi consciuerunt. Aut furiosus peccauit in alterum uerbaliter, aut realiter, si uerbaliter, tunc parcendum est ei, ut in dict. l. prima. iuncta glo. in uerbo temulencia, si deliquit in hominem, secus in Deum, ut proxime dixi, Si uero realiter, tunc dicendum est, quod sicut infans delinquendo non punitur, ita nec ebrius, nisi pro læuitate, quia in ebrietatem ductus est, & ideo in totum hoc delictum non debet remanere impunitum, ut dicit Saly. in l. 1. C. de sicariis. in fi. per dict. §. delinquant. §. qui se vulnerauit. in fi. quia secundum Catonem, non est culpa uini, sed culpa bibentis, pro hoc facit tex. in cap. inebriauerunt. ibi, qua propter culpandus est, & dict. cap. sane. ibi, læuitatis damnantur authores. xx. quæsti. prima. ubi concluditur per gloss. ibi positas, quod ebrius non excusatur in totum propter ebrietatem, ad exemplum Loth, qui inebriauit se, & postea commisit incestum cū duabus filiabus suis, qui non excusatur in totum, prout scribit Cardi. post Diuum Hiero. & Lyram in dict. cap. inebriauerunt

briauerunt, & propterea dicit gloss. in dict. cap. sane. in uerbo. uenit. quod ebrius delinquens minori pœna est puniendus, quàm si ex certa scientia peccasset, ubi dicebat Cardi. quod factum ab ebrijs non imputatur eis, si non sentiant quid agunt, si uero sentiant, & discernant quod faciunt, quando sunt ebrijs imputatur eis; sed minus, ut in d. cap. inebria uerunt, itaque non tanquam dolosus sed culposus puniendus est ebrius pro arbitrio iudicantis, ad instar illius qui commisit homicidium non per dolum, sed per culpam, ut arbitrio iudicantis puniatur, non autem lege Cornelia de sicarijs, ut dicit Angel. de Peru. in lege si cum sine. ff. de iniurijs. l. respiciendum. §. delinquent. ff. de pœnis. contra Bartol. ibi, cum alijs quæ scribit. d. Iason. in lege. prima. column. tertia. ff. de legibus.

- 14 Et ꝑ pro ijs facit quod inquit Bald. in leg. data opera. colum. 4. C. qui accusare non possunt, quod si statutum imponit pœnã personalem pro homicidio, puta quod occidens occidatur, nisi occidens occidat dolose, & ex proposito, non habet locum pœna statuti uel iuris communis, sed debet alias mitius puniri, prout late examinat Decius in consi. 9. incipien. & pro tenui facultate. Ebrietas enim est voluntaria infania ut dicebat Seneca ad Lucillum, & Aristoteles. 3. problematum dicit, quod ebrijs delirant, facit. cap. luxuriosa. xxxv. distin. & propterea inquit Bal. in l. data opera. col. 2. uerfi. do. Barto. quod ebrius delinquens est in lata culpa, quia lata culpa est per ebrietatem delinquere. facit. l. omne delictum. §. penul. ff. de re milita. subdens, quod ebrietas magna delictum attenuat, non autem in totum excusat, Parua uero ebrietas non minuit delictum, & habetur exemplum de Loth, quem inebria uerunt filia eius, & delictum per ebrietatem seu calorem læui mente turbata non tamen cum exilio mentis dicitur impetu factum, & non dicit tex. in d. §. delinquent. culpa, sed impetu. i. non appensate, & deliberate, sed inconsulte subito motu, Nam iste est minor dolus, q̄ si cum deliberatione deliquisset.
- 15 Ad prædicta ꝑ facit quod dicit Paul. Cast. in l. j. C. ubi sena. uel clarifi. q̄ quando noctis tēpore potius ex lasciuiā, quàm ex dolo, quidam proiecit lapidem, & percussit unum qui mortuus est, q̄ debet puniri pœna pecuniaria, uel forte dari sibi bannum pro aliquo tempore, & sic puniatur tanquam culposus, & non dolosus. sequitur Capol. in l. si fugitiui. col. v. C. de ser. fugi. ad idem facit quod inquit Bar. in l. i. §. 1. & in l. lege Cornel. ff. de sica. q̄ in delictis, lata culpa non æquiparatur dolo. Dicebat etiam Bald. in rep. l. i. col. pe. C. unde ui. uer. extra quæritur, q̄ pœna ebrii delinquentis non est pœna alleuianda, nisi tanta esset ebrietas, quæ induceret exilium mentis, ut habetur in d. cap. a crapula. concludendum est et-

est ergo, q̄ ebrietas excusat a tanto, non autem a toto. per tex. iuncta gl. in dict. cap. sane. & c. inebria uerunt, saluo semper in præmissis arbitrio iudicantis, ut est dictum.

- 16 Aduertat ꝑ tamen iudex, quia in ijs quæ arbitrio iudicis committuntur potest dolus consistere, ut in c. cum æterni tribunal. de re iudi. & ideo iudex non debet esse nimis gratio sus, ut dicit Bal. in l. si fugitiui. colum. fi. C. de seruis fugitiuis, & causæ quæ debent mouere iudicem ad alleuiandū pœnas malefactorum ponuntur per Cassaneum in consuetudinibus Burgundia. fol. 48. Ego uero semper imponerem ebrio dicenti uerba blasphemia seu hæretica, deposita ebrietate, aliquam pœnitentiam, siue quis peccauerit per ebrietatem, insaniam, calorem iracundiæ, seu furorem, seu dormiēdo, alleuiatis aliquantulum infirmitatibus prædictorum, seu dilucidis interuallis ad cautelam & abundantiam, & pro ijs adduco tex. notabilem in argumentum, in c. excommunicatorum. 23. q. 5. ubi habentur uerba egregia de illis qui excommunicatos occiderunt id est hæreticos. quia omnes hæretici excommunicati sunt ipso iure. cap. excommunicamus. primo, in prin. de hæreti. uel persequutor Ecclesiæ, quia licet de iure illos potuissent occidere, & consequenter occisores non fuisse homicidas, ne tamen Ecclesiæ matris disciplina deseratur pœnitentia congruens illis est indulgenda, quia diuinæ simplicitatis oculos aduersus se complacere ualeant, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint, ubi dicit Card. quia non constat qua intēcione illos occiderunt, ideo illis iniungenda est pœnitentia. c. præbyteros. §. si uero. l. dist. sic ergo est dicendum in proposito, quia cum dubium sit, an dictæ personæ dixerint uerba blasphemia seu hæreticalia ex animo, an uero ex eorum infirmitate omnino est eis pœnitentia iniungenda, circunstantiis uerborum, personarum, & locorum consideratis ad arbitrium iudicantis, augentis, uel minuetis pœnam, ut supra tactum est, ad cautelam enim & abundantiam multa permittuntur, quæ forsā alias non permetterentur. l. testamentum, ubi per glo. & docto. C. de testa.
- 17 Cautela ꝑ enim nil aliud est, q̄ securitas, ut in §. neque autem homicidas. in auth. de mandatis principū, col. 3. simile habemus in excōicato, q̄ quādo dubitatur de ualiditate excōicationis datur absolutio ad cautelā, ut scribit Inn. in c. ueniens. in fi. cl. ij. de testibus, & ibi Abbas sequitur, & absolutio a iuramento debet peti ad cautelam, quando quis uult uenire contra arbitriū, ut dicit Bal. in l. fi. §. fi. C. de non nume. pecu. uerfi. consulunt aduocati. & in effectu hoc confirmare uidetur Ang. de Peru. in l. fi. ff. qui fatiſda. cogantur, traditur clarius quàm alibi in c. solet. de senten. excommunicatio. libr. 6. Et prædicta quæ dixi in infano, & ebrio possunt applicari

carī in eo, qui dixit quōd dormiens, uel furiosus, seu calore iracundiæ dixit uerba blasphēma, seu hæretica, prout potest colligi theorica ex ijs quæ dicit Alexan. & dominus Iason. post alios in l. j. §. adipiscimur. ff. de acquiren. possessio. Pet. de Ancha. & Imo. in clemen. si furiosus. de homi. Barto. in l. ut uim. ff. de iust. & iure. Ludo. Rom. in dicto. §. adipiscimur. text. & glo. in capit. cum concupiscentia. 15. q. 1. Floria. in l. si seruus seruum. §. si fornicarius. ff. ad l. acquiliam, notatur in capi. sicut. de testibus. Et dicebat Vincentius de Hærcula. in d. §. adipiscimur, post Bar. quōd licet dormiens nō puniatur ex delicto, punitur tamen ex culpa in qua fuit, si sciens defectum suum, quōd in somniis solitus est surgere, & loqui, & facere, & non putauit, quōd alicui nocere non possit ubi erat nescius sui defectus, puta quia non solebat sibi hoc contingere, & tunc nullo modo punitur, ut per Pet. de Ancha. in d. clemen. si furiosus, & sequuntur Alex. & Areti. in d. §. adipiscimur, dicebat etiam Cardi. Zaba. in clem. si furiosus. q. 8. quōd ebrius non excusatur a delicto, mitius tamen punitur per d. §. per uinum, de illis uero qui calore iracundiæ dicunt uerba blasphēma, seu hæretica potest colligi optima theorica ex ijs, quæ dicit do. Deci. in l. quod calore. ff. de regu. iur. prout in sequenti conclusione dicā, Ad uertant tamen iudices semper ad d. c. excommunicatorum, & quæ ibi scribunt doctores.

18 **SEXTA † CONCLUSIO** est, de eo qui dixit uerba blasphēma, uel hæreticalia calore iracundiæ, ludendo seu rixando. An sit hæreticus uel suspectus de hæresi, quia late scripsi supra. 27. q. in hoc libro. non me extendo, & in consi. 54. incipiente. quidam fuit accusa. nu. xxii. Et pēna quæ contra tales statuenda est extraordinaria est, talis enim ludus non est permittendus per quem uenitur ad crimina. l. nam ludus. ff. ad l. acquil. capitulo. continebatur. de homicidio. ubi glo. in c. j. de præsumptio. l. obligationum substantia. §. fin. ff. de actio. & obligatio. prout scribit De ci. in consi. 9. incipie. pro tenui facultate. col. si. quia licet ludus taxillorū de se a iure non reprobetur quia innititur fortunæ, ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 32. arti. 7. quem refert Dec. post Ioan. de Imo. in consi. 115. incipi. & pro tenui facultate. col. 2. quia casus dubius fortunæ facit licitum illud, quod alias reprobatur. c. in ciuitate. & ca. nauiganti. de usu. tamen per accidens prohibitus est propter blasphemias quæ dicuntur contra diuinam maiestatem, & sanctos ab istis ludentibus, præsertim perdentibus pecunias, ut habetur egregie per Bal. in c. clerici. 2. de vita. & hon. cleri. per auth. alcarum usus. C. de religio. & sump. fune. nec sunt dicendi ludī ex quibus crimina oriuntur, ut in prohemio digestorum. in si. per quem dicit ibi Bart. q̄ stante statuto, q̄ repertus in crimine possit impune offendi, repertus in ludo

ludo poterit impune occidi, quod dicitur esse notabile. Bal. in d. c. clerici. ubi multa dicit de ijs blasphemis seu maledicis ultra ea quæ traduntur in d. l. j. C. si quis principi maledi. & in tit. de maledicis. c. j. & ij. & qui peccat in ludo ab eo debent priuari ut puniantur in eo in quo deliquerunt. arg. l. si aliquid. C. de suscep. & archa. lib. x. poteris circa præmissa videre quæ dicuntur in directorio inquisitionis. q. 41. fol. 128. Vt autem scias quæ nouiter statuta sunt contra hos maledictos blasphemos, statui hic inserere decretum Leonis Papæ. x. factum in concilio Lateranensi, sessione nona, fol. cxxxj. Anno Domini. M. D. xiiij. tertio nonas Maij, Pontificatus sui Anno. ij. cuius decreti tenor talis est.

STATVIMVS & ordinamus ut quicumque Deo palam seu publice maledixerit, contumeliosque atque obscenis uerbis dominum nostrū Iesum Christum, uel gloriosam virginē Mariam genitricem expresse blasphemauerit, si munus publicum, iurisdictionem uel gesserit perdat emolumenta trium mensium pro prima & secunda uice dicti officij, si tertio deliquerit, illo eo ipso priuatus existat, si clericus uel sacerdos fuerit, eo ipso q̄ de delicto huiusmodi fuerit conuictus, etiam beneficiorum quæcunque habuerit, fructibus applicandis ut infra, unius anni mulctetur, & hoc sit pro prima uice qua blasphemus ita deliquerit, pro secunda uero, si ita deliquerit, & conuictus (ut præfertur) fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo priuetur, sin autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod si tertio eius sceleris arguatur & conuincatur, dignitatibus & beneficiis omnibus, quæcunque habuerit eo ipso priuatus existat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari & conferri possint, Laycus uero blasphemans, si nobilis fuerit, pœna xxv. ducatorū mulctetur, & pro sc̄da uice. l. Fabricæ Basilicæ principis Apostolorum de urbe applicandorum, & alijs, ut infra deducitur, pro tertia uero nobilitatem perdat. Si uero ignobilis atque plebeius fuerit, in carcerem detrudatur, quod si ultra duas uices publice blasphemans deprehensus fuerit, mitra infami per integram diem ante fores Ecclesiæ principalis mitratus stare cogatur, si uero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, uel ad triremes damnetur ad iudicis deputatis arbitrium, in foro autem conscientie nemo blasphemie reus absque grauissima pœnitentia seueri confessoris arbitrio iniuncta possit absolui. Qui uero reliquos sanctos blasphemauerit, arbitrio iudicis rationem personarum habituri mitius aliquanto puniri uolumus. Statuimus etiā, ut seculares iudices qui contra tales blasphemie conuictos non animaduuerterint, eosque iustis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque pœnis subijciantur, qui uero

in

in illis inquirendis, puniendisque diligentes, & seueri fuerint, pro qualibet uice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem multæ pecuniariæ habeant. Quicumque uero blasphemantem audierint, eum uerbis acriter obiurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse continget, eundemque deferre uel notificare apud iudicem ecclesiasticum, seu secularem intra triduum debeant. Quod si plures dictum blasphemantem simul audierint, singuli eum accusare teneantur, nisi forte omnes conuenerint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos omnes in uirtute sanctæ obediētiae hortamur, & monemus in domino ut pro diuini nominis reuerētia & honore in suis dominis, & tertis præmissa omnia seruari, & exactissime exequi mandent, ac faciant, uberrimam ab ipso Deo tam boni ac pii operis mercedem habituri, similemque annorum decem indulgentiam ab apostolica sede consequuturi, cum tertia parte multæ, qua dictus blasphemans plectetur, quotiens tale scelus puniendum curauerit, quam quidem indulgentiam, & reliquam tertiam partem multæ aecusatori blasphemi nomen deferenti similiter concedi & assignari uolumus, aliis pœnis contra huiusmodi blasphemos per sacros canones expressis, nihilominus in suo robore manentibus.

Circa prædicta de duobus potest dubitari. Primum est, pone quod quidam dixit uerba blasphema, & hæretica, & accusatus confitetur se dixisse, negat tamen intentionem seu malam credulitatem. Puta quia dixit fornicationem non esse peccatum, uel aliud uerbum hæreticum contrariū ueritati catholicæ, uel pluribus. An sit credendum ei circa intentionem uel bonam credulitatem, an uero sit præsumendum contra eum de mala intentione, seu praua credulitate. Et licet multa diffusius dici possent circa dubia prædicta, breuiter dico quod quando sumus in casu damnato de se & in propositione de per se hæretica non est credendum asserenti circa intentionem, dicendo quod non credidit talia uerba qualia confitetur dixisse, seu prædicasse, sed præsumptio hæresis militaret contra illum, sicque esset de hæresi suspectus. argu. text. in l. si non conuicij. C. de iniur. capitulo primo. de præsumptio. non enim intentio uerbis sed uerba intentioni deferuire debent. de uerborum significatione. capitulo. intelligentia. talia enim quæ non possunt bono animo dici non possunt interpretari nisi mala intentione. dicto capitulo primo. de regulis iuris. hinc dicit Sanctus Thom. 2. secundæ quæstione undecima. articulo secundo. circa medium. quod per uerba quæ quis loquitur suam fidem proficitur, & talis suspitio augetur uel minuitur secundum qualitatem personæ proferentis, & loci ubi prolata sunt, & quibus, & quotiens, iux.

iux. nota. in c. literas. de præsu. c. accusatus. de hære. in 6. glo. in c. si quis iratus. 2. q. 3. & si læuis suspitio fuerit orta, poterit condemnari ad abiurandum de læui. iux. d. c. accusatus. si uero uehemens, poterit condemnari ad abiurandum de uehementi, uel ad compurgationem canonicam. ca. inter sollicitudines nostras. de purga. canon. uel si talis suspitio resultauerit attentata qualitate personæ, poterit torqueri ad declarandum intentionem & animum. l. pe. ff. de condit. ob cau. Car. in cle. si. de usu. quali autem supradictorum in odorem fiet iudex pensatis & ponderatis omnibus qualitibus & circumstantiis, & consideratis suspicionibus arbitrabitur. Et supradicta intelligo quando sumus in præsumptione exurgente ex prolatione uerborum, si autem essemus in facto, puta quia confiteretur fecisse ritum iudeorum, negaret tamen intentionem, secus esset dicendum, quia in tali casu intentio probaretur ex qualitate facti, ut dicit Bal. in cōsi. scismatis. colu. 19. Oldra. q. 52. & etiā si negaret intentionem puniretur ut hæreticus. casus est expressus in c. contra christianos. de hære. in 6. & facit q. notabiliter dicit Ioan. de Imo. in c. literas. de præsu. animus enim ex factis & ex modo faciendi perpenditur. l. j. §. Adrianus. ff. ad. l. Cor. de sic. & non obstat si dicatur, quomodo dicemus credentes qui ritus iudeorum & similia faciunt si ex præsumptione neminem damnamus. c. literas. de præsu. quia ut dicit Archi. in c. quæcunque. de hære. lib. 6. non credo illos ex præsumptione damnari, immo ex uera probatione, nam probatio euidentissima est quæ fit ipso facto. glo. in c. Deus omnipotens. 2. q. 1. alias de aō constare non posset. c. erubescant. in fi. 3. dist. c. in ciuitate. de usu. nam huiusmodi indicia quæ ad bonum retorqueri non possunt nisi ad id quod expresse indicant pro probationibus non pro præsumptionibus sunt habenda. l. dolum. C. de dolo. & istam theoricam Archi. sequuntur Io. An. Petrus de Ancha. Domi. & Francus.

L A V S D E O

Explicit sollemnis tractatus. D. Arnaldi Albertini Episcopi Pacten. De agnoscendis assertionibus catholicis ab hæreticis, ita erroribus purgatus, ut conferrenti exemplar cum hac noua editione uidere liceat quanta in ipso exemplari corrigendo, restituendoque cura adhibita sit, cum ex corruptissimo, integer & incorruptus redditus sit.